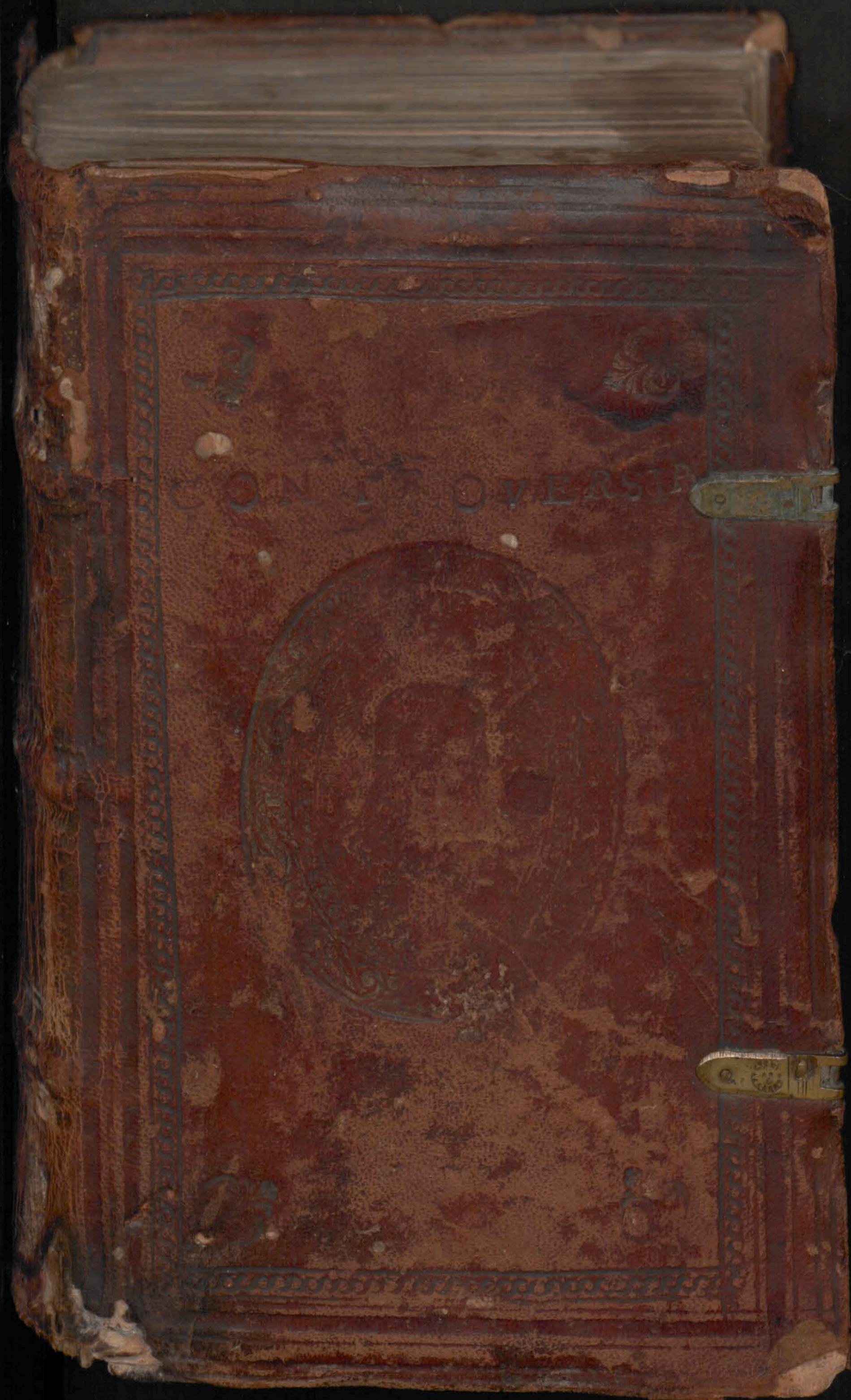

CON T OVERSI

PRIMI TOMI

QVINTA CONTROVERSIA GENERALIS,

DE MEMBRIS ECCLESIAE MILITANTIS,

TRIBVS LIBRIS explicata.

A R.P. ROBERTO BELLARMINO POLITIANO Societatis IESV.

INDEX LIBRORVM ET CAPITVM.

LIBER PRIMVS, De Clericis.

PRÆFATIO.

Ordo disputationis de Clericis.

LIBER SECVNDVS,

De Monachis.

PRÆFATIO.

LIBER TERTIVS,
De Laicis, siue Secularibus.

PRÆFATIO

IN LIBROS TRES DE MEMBRIS ECCLESIÆ MILITANTIS.

ECCLESIA CATHOLICA, optime Lector, vni trinoq; Deo militans, atque, vt Scripturæ loquuntur, terribilis, velut castrorum acies ordinata, tribus potissimùm ordinibus militum, Christo auctore, distinguitur. Alij siquidem in hoc diuino exercitu Clerici, alij Laici dicuntur: Quidam etiam sunt, tum ex Clericis, tum ex Laicis, qui certis symbolis ac functione ab vtrisque distincti, tertium ordinem faciunt, ac Regulares, siue Monachi nominantur.

Ordo primus ac nobilissimus Clericorum, vel Duces habet, vel Ducum ipsorum famulos & administros. licet enim Imperator Ecclesiæ primus ac summus, Christus ipse sit, tamen quod non solùm in terris, sed etiam in cælis, & apud inferos magnos exercitus habeat, quodqúe solis cælestibus præsentiam suam, vt par est, aspectabilem præbeat, Vica-

rium Imperatorem, ac Ducem exercitui, qui est in terris, Apostolum Petrum, eiusq́; successores summo cum imperio, & potestate præfecit. Ergo Romanus Pontifex hæres Apostolorum Principis, castra cœlestia in terris ducit, Christumq́; ipsum nobis mortalibus quodammodò repræsentat.

Proximi sunt Episcopi, qui Tribunorum militarium locum sortiti, imperant etiam ipsi, non totis castris, sed agmini quisque suo. Siquidem in partem sollicitudinis, vt nostri loquuntur, vocati sunt, non in plenitudinem potestatis. Sub his Presbyteri, quos Parochos dicimus, quasi quidam Centuriones singulis cohortib⁹ præsunt; Diaconi, Subdiaconi, Lectores, atque Administri ceteri, vel signa atque aquilas gerunt, vel tubis, ac tympanis accendunt ad prælium, vel huc atque illuc celeriter discurrentes, mandata Imperatoris ac Ducum ad milites perferunt.

Porro Laici, hoc est, populus ipse fidelis, longè lateq́; toto campo diffusus, atque aduersus Diabolum sub Christi signis in acie constitutus, quasi quadratum agmen efficit, atque statarias legiones. Omnes enim in Baptismo ad Christi militiam nomen dederunt, eiusq́; charactere insigniti, Sacramentum perceperunt. Omnes per sacram confirmationem ad prælium inuncti, crucis signo muniti, atque armis cœlestibus donati instructiq́; sunt.

Deni-

Denique, omnes de mensa Domini opulentissimo commeatu, amplissimæque mercedis pignore in Eucharistia percepto, bellum æternum Diabolo atque omnibus eius copiis indixerunt.

Iam verò Regulares ac Monachi, neque vno in loco degunt, neque iisdem muneribus distinentur; sed alij in montibus & turribus quasi vigiles quidam perpetuò excubant, & clamore propè assiduo hostes exterrent; alij tanquam deuoti milites ante ipsam aciem longè progrediuntur, castráque hostilia audacter infestant; quidam etiam sunt, quos Anachoretas nominare solemus, qui diuina quadam virtute præditi, seorsim à ceteris in aperto campo, locisque desertis ad singulare certamen hostem prouocant, nec rarò eundem Christi ope gloriosè prosternunt.

Hæc igitur est Ecclesia Dei viui, hæc sunt castra Sanctorum, tribus militum ordinibus ab ipsa Dei sapientia diuino planè consilio disposita atque distincta, quæ quidem licet aduersus omnes hostiles acies insuperabilia atque inuicta consistant, neque vllam siue humanam, siue diabolicã vim sub omnipotentis Imperatoris præsidio pertimescant: non tamẽ Satanas sibi ipse deest, circuit, quærit, obseruat, insidiatur, nullam nocendi elabi sinit oportunitatem: non potest ille Dei exercitum profligare, conatur tamẽ: non sperat victoriam, at non desinit lacessere: non

fundet

fundet vnquam Christi copias, nec delebit; at confundere & perturbare nouis ac variis stratagematum formis, & libris, & sermonibus hæreticorum, non cessat. Hinc enim hæretici huius temporis planè omnes Clericos cum Laicis ita confundunt, vt ne nomen quidem Clericorum (de qua re paulò pòst agemus) superesse patiantur.

Designant illi quidem certos homines, quibus docendi munus, Sacramentorumq́ administrationem permittunt, quos etiam Ecclesiæ Ministros vocant: At eos nec populis cum potestate præesse, nec legibus continentiæ astringi, nec à tribunalibus politicis liberos esse volunt: Sed Laicorum more, iungere connubia, filios procreare, seculi huius negotia exercere, ad forum & iudicia pertrahi, inuitis etiam summis Antistitibus, iubent. Nam de consecratione atq; vnctione Pontificum, de tiaris, infulis, pedis, de palliis, tunicisq́; sacratis, de corona capillorum, de reliquo apparatu, qui ad officium exornandum Ministrorum Dei, atq; ad ornatum Ecclesiasticum à cultu prophano distinguendum pertinet, nihil commemorare necesse est. Hæc enim omnia adeò confidenter aspernantur, ac de medio tollunt hæretici, ac si ea certissimis rationibus, cùm ne probabiles quidem attulerint, superstitionem redolere Iudaicam demonstrassent. Monachos autem in vniuersum omnes, siue Anachoretæ, siue

Cœno-

Cœnobitæ illi sint, nec minus omnia Monastica instituta, ritus, vota, consuetudines, vestes, functiones, & ipsa etiam vocabula execrantur. Neque aliud esse vult Caluinus lib. 4. Instit. cap. 13. Monasteria Cœnobitarum, nisi lupanaria sceleratorum, vel conuenticula schismaticorum: Anachoretas autem, Magdeburgenses Centuriatores Centur. 4. cap. 6. & 10. monstra quædam humana, vel vrsos potius, ac Mysanthropos appellandos censuerunt.

Soli restant Laici, quibus etsi mirum in modum adulentur Lutherani, vt ea ratione maior Clericis ac Monachis conflетur inuidia; veruntamen adsunt Anabaptistæ, qui nec Laicis parcunt, dum iurisdictione magistratus, magistratibus vrbes, vrbibus genus humanum spoliant, atque ad eam formam regimen vniuersum reuocant, quæ non modò Reipublicæ ipsorum, sed ipsi etiam generi humano, si passim vsu recipiantur, extremam ruinam, atque exitium possit afferre. Sed enim haud scio, plúsne Laicis Anabaptistæ noceant vexando, ac detrahendo; an cumulando, & blandiendo Lutherani. Detrahunt illi populo Christiano politicam potestatem, sine qua salus Reipublicæ terrenæ in apertum discrimen, interitúmque vocatur: Augent contrà Lutherani eundem populum etiam Ecclesiastica potestate, vt nimirum ducantur

Pastores ab ouibus, & imperent Imperatoribus milites, atque interim pereat res Christiana, pereat Christi regnum, pereant animæ, quarum salutem propria vita, & sanguine Dei Filius emerat.

Quæ cùm ita sint, ad omnes pertinet, qui in Ecclesia Catholica Doctoris munere funguntur, impiis hæreticorum conatibus, vel Satanæ potius cõsiliis & furori occurrere, & omnes Ecclesiæ partes, omnia membra, omnes ordines pro viribus protegere, ac tueri: à nobis verò non modò caritas Christiana, & onus à maioribus impositum flagitat, sed etiam cogit ordo disputationum, vt ad eas controuersias explicandas aggrediamur, quæ sunt de tribus illis Ecclesiæ partibus; id est, Clericis, Laicis, Monachis, ab hæreticis huius temporis excitatæ. Quando enim pro capite militantis Ecclesiæ, proq; ipsa Ecclesia, tum in Conciliis congregata, tum etiam diffusa toto orbe terrarum, pro nostrarum virium tenuitate pugnauerimus: Illud vnum est reliquum, vt pro membris eiusdem Ecclesiæ, pro nostra virili parte dimicemus, & Christo duce, atque Imperatore, omnia hostium tela clypeo veritatis, & gladio verbi Dei discutiamus.

Ordo disputationis de Clericis.

IGITVR *disputatio de Clericis (nam ab ea exordiendum esse, tum antiquitatis, tum etiam dignitatis*

gnitatis ordo nos admonet) octo partibus continetur. PRIMVM *enim, de ipso nomine Clericorum disserendum erit.* DEINDE, *de vocatione, siue electione ad sacrum Ministerium.* TERTIO, *de distinctione, numero, & officio Ministrorum.* QVARTO, *de cœlibatu hominum sacratorum.* QVINTO, *de solennibus precibus, & laudibus, certis horis, certoq; ordine concinendis.* SEXTO, *de Ecclesiastica tonsura, vel rasura capillorum.* SEPTIMO, *de possessione temporalium bonorum, siue politico, siue Ecclesiastico iure acquisitorum.* OCTAVO, *de exceptione Clericorum à tribunalium ciuilium potestate. Nihil autem de Sacramento Ordinis, nihil item de Ecclesiastica Iurisdictione hoc loco dicendum erit, quòd ea partim ad quæstiones de Sacramentis, partim ad quæstiones de Pontifice, & Conciliis pertinere videantur.*

LIBER PRIMVS DE CLERICIS.

CAPVT PRIMVM.

De nomine Clerici & Laici.

QVID HAEC NOMINA CLERICI ATQVE Laici ſibi velint, nemini dubium eſſe puto: tametſi enim Græcam originem habeant, tamẽ trita ſunt, ac peruulgata. Quis enim ignorat idem eſſe λαὸν Græcis, quod populum Latinis? Idem illis κλῆρον, quod ſortem, ſiue hæreditatem nobis? Inde igitur laici dicti ſunt quaſi plebeij, ac populares, quibus nulla pars functionis Eccleſiaſticæ demandata eſt; Clerici autem quaſi Domini ſors, & hæreditas, qui diuino cultui conſecrati, procurandæ religionis, ac rerum ſacrarum, Deo ipſo iubente, prouidentiam, ac ſolicitudinem ſuſceperunt: *Clericus*, inquit S. Hieronymus in epiſtola ad Nepot. *interpretetur primo vocabulum ſuum, & nominis definitione prolata, nitatur eſſe quod dicitur; ſi enim κλῆρος Græcè, ſors Latinè appellatur; propterea vocantur Clerici, vel quia de ſorte ſunt Domini, vel quia ipſe Dominus ſors, id eſt, pars Clericorum eſt.* Cur autem hæreditas ſortis nomine appelletur, illa ratio reddi ſolet, quòd hæreditas in plures ſorte plerunque diuidatur; vnde eſt illud Prophetæ Pſal. 77. *Sorte diuiſit eis terram in funiculo diſtributionis.*

Accedit quod licet ad vnum aliquem hæreditas tota perueniat, id tamen non electione, ſed ſorte fit; naſcuntur enim vt plurimum, non fiunt hæredes. quis autem laborauit, quis operam dedit, vt huius potius quàm illius filius & hæres naſceretur? Atque huc Apoſtolus Paulus, Chryſoſtomo teſte, reſpexit, cùm ait, ſcribens ad Coloſſenſes: *Dignos nos fecit in*

partem

partem sortis sanctorum. Et rursus ad Ephesios. *In quo nos sorte vocati sumus.* Non quod (vt Lutherani volunt) æterna beatitudo nullis meritis acquiratur, sed quod ad gratiam & adoptionem filiorum Dei sine vllo opere nostro vocemur. Falluntur enim Pelagiani, qui priores partes homini, posteriores verò Deo tribuunt in conuersione ac pœnitentia peccatoris. Quomodo enim sorte vocamur, si nos ipsi Deum vllo nostro vel opere vel conatu perueniamus?

Nemo igitur gratiam inuocat, nisi præuentus à gratia, nemo eligit Deum, nisi prius electus à Deo, nemo diligit, nisi prius dilectus, auersos ille conuertit, errantes reuocat, inuenitur à non quærentibus, palàm apparet non interrogantibus. quia tamen quod nobis sors est, Deo prouidentia, & prædestinatio est, propterea sapienter Apostolus simul iungit vtrumq;, cùm ait: *In quo nos sorte vocati sumus, prædestinati secundum propositum voluntatis eius.* Sed de his hactenus.

Habemus igitur quid Clericorum ac laicorum nomen significet. Hinc autem prima inter nos, & hæreticos quæstio nascitur, rectè ne, an secus quidam inter Christianos Clerici, quidam laici nominentur. Lutherani enim & Caluinistæ tametsi minimè negant, quod ad rem attinet, ministerium verbi, & Sacramentorum non ex æquo ad omnes pertinere, & habent ipsi quoque suos quosdam Ministros & Pastores, siue (vt ipsi loquuntur) Superintendentes, quibus totam ferè religionis suæ curam permittunt: tamen quod eorum contentiones, & schismata ab odio Clericorum, & laicorum fauore initium duxerint, & vocabulum Cleri non obscurè excellentiam quandam, ac dignitatem præ se ferre videatur, nullo modo ferunt, vt Ministri Ecclesiastici, Clerici; ceteri, laici appellentur.

Itaque LVTHERVS in libro illo planè tartareo de abroganda Missa priuata, parte 1. tractans illud D. Petri; Non dominantes in cleris: *Quod*, inquit, *nostra translatio habet, non dominantes in Cleris, interpretis incuria fuit, quæ fecit vt Clerum hoc loco intelligerent quos nunc à laicis discreuit impia hominum traditio.* Et infrà: *Hoc dixisse contenti sumus, Christianum populum esse simplicem, in quo prorsus nulla secta, nulla differentia personarum, nullus clericus, nullus laicus, nullus vnctus, nullus rasus, nullus monachus esse debeat.* Et CALVINVS in 4. lib. suæ Instit. cap. 4. §. 9. *Hæc*, inquit, *appellatio aut errore, aut*

certè ex praua affectione nata est, cùm tota Ecclesia clerus, id est, hæreditas Domini à Petro dicatur. Et in comment. c. 5. prioris epistolę B. Petri: *Vtinam,* inquit, *nunquam Patribus venisset in mentem, vt hac voce vterentur.* Hæc illi. à quibus ego libenter quærerem, quo tempore, quo loco, quibus auctoribus hanc appellationem natam esse putent?

Si enim paucis antè añis, in angulo nescio quo, ab aliquo ambitioso atque indocto artifice vocabulorum fabricatam esse hanc vocem demonstrare possent Lutherani, possemus & nos vicissim facilè credere, ex errore, aut prauo affectu, aut etiam impia traditione natam esse: sin autem ex diuinis literis deprompta hæc appellatio, in ore omnium Conciliorum, omnium Patrum, totius Ecclesiæ, orbis terrarum vniuersi, omnibus ætatibus, ac seculis fuit, quis poterit satis hominum istorum audaciam, impudentiamq; mirari?

Et quidem si de Conciliorum decretis, & sanctorum Patrum voluminibus agitur, non tam quærendum est, vbi Clericorum & laicorum nomen & distinctio habeatur, quàm vbi non habeatur. ita passim in singulis propè paginis tum Patrum, tum Conciliorum veterum appellatio illa occurrit, quam ex errore, aut prauo affectu, vel impia traditione natam esse Lutherus & Caluinus affirmant.

Prodeat ex vetustis scriptoribus TERTVLLIANVS, qui non modò antiquissimus, sed etiam doctissimus fuit. Is igitur in libro de Monogamia hoc modo loquitur: *Cùm extollimur,* inquit, *& inflamur aduersus Clerum, tunc vnum omnes sumus, tunc omnes Sacerdotes, quia Sacerdotes nos Deo & Patri fecit: cùm ad peræquationem disciplinæ sacerdotalis prouocamur, deponimus infulas, & impares sumus.* Et infrà: *Laicis verò quia Monogamia non conuenit, cetera quoq; aliena sunt.* Quid potuit clarius aduersus Lutherum & Caluinum Tertullianus dicere, quàm arrogantes ac superbos esse laicos, qui extolluntur, atque inflantur aduersus Clericos? Sed fortasse singulorum hominum testimonium sine temeritate contemnitur.

Prodeat igitur, non ex hominibus singulis, sed ex cœtibus hominum, Concilium I. NICAENVM, œcumenicum, vetustissimum, frequentissimum, celeberrimum, cuiusque auctoritas tanta semper apud omnes veteres fuit; vt ab Eusebio lib. 3. de vita Constantini, & Augustino libro 1. de Baptismo,

cap.18. orbis terræ Concilium appelletur; ab Athanasio in epistola ad Episcopos Africæ, & Leone epist.53. ad Anatholium, cum oraculis Spiritus sancti; à Gregorio verò li.1.epist. 24. cum ipso Euangelio conferatur. In ea igitur tanta Synodo, quam neq; erroris, neq; praui affectus, multò etiam minus impietatis possumus reprehēdere, nisi vitiorum eorundem Ecclesiam totam, & orbem terræ vniuersum reprehendamus: in ea, inquam, Synodo appellatio Clericorum in singulis ferè canonibus inculcatur. Sic habet Canon primus: *Si quis in ægritudinem vel à Medicis sectus vel à Barbaris castratus est, placuit vt iste permaneat in Clero: si quis autem sanus seipsum abscidit, hic etiamsi est in Clero, cessare debet, & ex hoc nullum talem oportet ordinare.* In II. verò canone III. VIII. in XVII. in XVIII. & XIX. nihil ferè tractatur aliud, quàm de ordinationibus Clericorum. quod idem in omnibus omnino Conciliis passim occurrit.

Quid, quòd in ipsis etiam Apostolorum canonibus à S. Clemente descriptis, distinctio, & nomen Clericorum, & laicorum non semel legitur? Can.XII. *Si quis cum damnato Clerico, vt cum Clerico, orauerit, damnetur.* Can.XIII. *Si quis Clericus aut laicus à cōmunione suspensus, &c.* Can.XV. *Si quis Presbyter, aut Diaconus, aut quilibet de numero Clericorū relinquens propriam parochiam pergat ad aliam, hunc vlterius ministrare non patimur, præsertim si vocatus ab Episcopo redire contempserit, veruntamen tanquam laicus ibi communicet.*

Quid hîc Caluinus, & Lutherus dicent? ignorabant Patres Nicæni, ignorabat Clemens Pontifex, ignorabant Apostoli Christianum populum simplicem esse debere, vt nullus in eo Clericus, nullus sit laicus? An potius impia traditione, errore, prauoq; affectu Ecclesiæ Ministris eiusmodi nomen indiderunt?

At, inquiunt, non multum nos laboramus quid homines dicant, iamdudum enim valere iussimus verba hominum. Verbum Dei proferatur ad medium, si controuersia finienda est. Videamus igitur quid habeat verbum Dei, quanquam opus non esset, cùm de re constet, magnopere de nomine litigare. Apud Hierem.c.12. ita Spiritus sanctus loquitur: *Cleri eorum non proderunt eis.*

Ac ne fortè de istis ipsis verbis Dei litigandum sit, profero testes omni exceptione maiores, Origenem, Epiphanium,

Hieronymum, qui non modò Scripturarum diligentissimi tractatores fuerunt, sed etiam penè soli inter omnes Ecclesię Patres Hebraicæ linguæ, qua Hieremiæ volumen scriptum esse constat, scientiam habuerunt. Sic igitur ORIGENES hom. 7. in Hier. exponit hæc verba, Cleri eorum non proderunt eis: *Hæc*, inquit, *ante me alij exposuerunt, & quia non improbo interpretationem eorum, consentiens eandem profero; Nos qui putamur aliquid esse, id est, qui in clericatus vobis ordine præsidemus, in tantum, vt quidam de minori gradu ad hunc locum cupiant peruenire, nosse debetis, non statim in eo esse saluandos, quia Clerici sumus; multi enim & Presbyteri pereunt, & laici beatissimi reperiuntur.*

S. autem EPIPHANIVS ad initium eius epistolæ, quam ad Ioannem Episcopum Hierosolymæ scripsit: *Oportebat*, inquit, *nos dilectissime, clericatus honore non abuti in superbiã, sed custodia mandatorum Dei, & obseruatione diligẽtissima hoc esse quod dicimur; si enim sacra Scriptura loquitur, Cleri eorum non proderunt eis; quæ arrogantia clericatus conducere nobis poterit, qui non solùm cogitatione & sensu, sed etiam sermone peccamus?*

Eodem modo S. HIERONYMVS in commentario huius loci: *Dicitur*, inquit, *hoc & Ecclesiasticis; quid enim eos iuuare poterit Episcopi nomen, & Presbyteri, vel reliquus ordo Ecclesiasticus; cùm magis grauentur dignitatibus suis, & potentes potenter tormenta patiantur?* Idem quoq; Hieronymus in epistola ad Nepotianum: *Obsecro*, inquit, *te, & repetens iterũ, iterumq; monebo, ne officium clericatus, genus antiquæ militiæ putes, id est, ne lucra seculi in Christi quæras militia, ne plus habeas quàm quando Clericus esse cœpisti, & dicatur tibi, Cleri eorum non proderunt eis.* Habemus igitur verbum Dei, in quo, Origene, Epiphanio & Hieronymo testibus, Episcopi & Presbyteri, ceterique ordines Ecclesiastici, clerici nominantur.

Sed accedat postremò Dei ipsius grauissimum testimonium, non solùm verbo prolatum, sed etiam horribili quodam prodigio quasi sigillo proprio consignatũ. Quod enim hoc tempore Lutherus & Caluinus aduersus Clericos clamant, idem olim Datan & Abyron aduersus Sacerdotes Testamenti veteris clamabant: *Sufficiat vobis*, aiebant illi Num. cap. 16. *quòd omnis multitudo sanctorum est, & in ipsis est Dominus, cur eleuamini super populum Domini?* Quid verò Lutherus & Caluinus dicunt? Sufficiat vobis quod omnis Ecclesia clerus,

rus, id est, hæreditas Domini est, cur eleuamini super laicos? cur soli vobis Cleri vocabulum vsurpatis?

At qualem exitum reperit contentio illa veterum schismaticorum? Acerbum omnino, & luctuosum: siquidem continuò, vt Scriptura eodem loco narrat, ad imperium Domini, qui schismata, & seditiones aduersus ministros suos ferre non potest, *dirupta est terra sub pedibus eorum, & aperiens os suum deuorauit illos, cum vxoribus, cum liberis, cum tabernaculis, cunctisq; opibus, descenderuntq; viui in infernũ, operti humo, & perierunt de medio multitudinis.* Hæc videlicet iustissima pœna illorum est, qui diuersos in Ecclesiá gradus, ordinemque pulcherrimum, ab ipsa Dei sapientia constitutum, confundere, ac perturbare nituntur, vt ad ea inferorum detrudantur loca, vbi vmbra mortis, & nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat.

Sed eorum obiectiunculas, licet frigidas, & ieiunas, breuiter diluamus. Christianus populus, inquit Lutherus, simplex debet esse, vbi nemo sit clericus, nemo laicus; nam vt Apostolus ait ad Galat. 3. *Non est Iudæus neq; Græcus, non est seruus neq; liber, non est masculus neque fœmina, omnes enim vos vnum estis in Christo* IESV.

Vnum & simplicem Christianum populum esse debere, negari non potest, sed interest qua vnitate, qua simplicitate: *Vnus Dominus*, inquit Apostolus ad Ephes. 4. *vna fides, vnum Baptisma, vnus Deus & Pater omnium.* Hæc est vnitas, hæc simplicitas populi Christiani, vt vnius sint omnes fidei, idem dicant, idem sentiant omnes, nec sint in eis schismata. Qua simplicitate cùm omnino careant Lutherani, quippe quibus tot penè sunt sectæ quot ciuitates; tot symbola quot capita, viderint ipsi quàm bene Christianus populus dici possint.

Porro distinctio Clericorum & laicorum cum hac simplicitate non magis pugnat, quàm pugnet membrorum distinctio cum corporis vnitate. Vnum est corpus humanum, nec tamen totum est oculus, nec totum est auris, nec totum manus, nec totum pedes, alioqui, vt verbis vtar Apostoli 1. Cor. 12. *Si totum corpus oculus, vbi auditus? si totum auditus, vbi odoratus? & si essent omnia vnum membrum, vbi corpus? Nunc autem multa quidem sunt membra, vnum autẽ corpus.* Sic prorsus in Ecclesia alij Clerici, alij Laici, alij Monachi sunt; & rursus Clericorum, alij Sacerdotes, alij Ministri; Laicorum alij

Principes, alij priuati; Monachorum alij anachoretæ, alij cœnobitę. Sed hęc membrorum ac partium varietas est, corpus verò vnum, quoniã vnum omnes Dominum habemus, vnam fidem, vnum Baptisma, vnum Deum Patrem, vnam Ecclesiam matrem, vno spiritu viuimus, vno pane nutrimur.

Neq; verò his repugnant verba illa Pauli: *Non est Iudæus neq; Græcus, non est seruus neq; liber, non est masculus neq; fœmina.* Tametsi eadem ratione dicere potuisset, non est laicus neque clericus. Neque enim illis verbis excludere voluit Apostolus ab Ecclesia diuersitatem sexuum, nationum, conditionum, sed admonere, non ista esse quę filios Dei faciant, sed fidem quæ per dilectionem operatur, sic enim ait: *Omnes vos Filij Dei estis per fidem, quæ est in Christo* IESV; *Quicunque enim in Christo* IESV *baptizati estis, Christum induistis, non est Iudæus neque Græcus, non est seruus neq; liber, non est masculus neq; fœmina.* Itaque nihil obest sexus, si adsit fides: nihil prodest, si absit; & laicus cum caritate, Dei Filius est, & Clericus sine caritate mancipium Diaboli est: Sunt igitur in Ecclesia clerici, sunt laici, sunt liberi, sunt serui, sunt masculi, sunt fœminæ: sed hæredes regni sempiterni, non istæ graduum, siue conditionum, siue sexuum differentiæ, sed fides cum spe & caritate constituit.

AT B. Petrus in epistola sua priore cap. 5. totam Ecclesiam Clerum appellat, cùm ad Episcopos ait: *Pascite qui in vobis est gregem Dei, prouidentes non coactè, sed spontaneè, neq; turpis lucri gratia, sed voluntariè, neq; vt dominantes in cleris, sed forma facti gregis ex animo.* Ex errore igitur, inquiunt, impiáue traditione, aut prauo affectu ab honore Clerici nominis deiecti sunt laici.

Sed hæc obiectio nec difficulter, nec vno modo soluitur. Primum omnino probabile est, quod S. Hieronymus in epistola ad Nepotianum, & Oecumenius in commentario huius epistolæ docent, Cleri appellationem hoc loco positam, non ad Ecclesiam vniuersam, sed ad eos tantùm esse referẽdam, qui propriè Clerici vulgò nominantur. tametsi enim ad Episcopi gregem tum Clerici, tum laici pertinent, tamen quia tantò maius periculum erat, ne Episcopi Clericis dominari vellent quàm laicis, quantò Clerici magis subiecti, atq; obsequentes Episcopis, vt proprij eorum administri, ex ipsa sua professione debent esse, quàm laici; propterea B. Pe-

trus Episcopos monet, vt vniuersum quidem gregem diligenter pascant, sed in pascendis laicis caueant turpe lucrum, in Clericis regendis fugiant dominandi cupiditatem.

Adde, quòd nomen Cleri deriuatum est ad Christianos à Iudæis, & sine dubio S. Petrus allusit ad Leuitas Iudæorum, qui Numer. 18. & Deut. 18. dicuntur esse de sorte Domini, & Dominus dicitur esse eorum sors & hæreditas, quia donauit eis quodammodò partem suam, id est, decimas, & oblationes filiorum Israël. Porro Leuitis non respondent in Ecclesia noui Testamenti omnes Christiani, sed soli sacerdotes, eorumq; ministri. Petrus igitur nomine Cleri non omnes Christianos, sed solos ministros Ecclesiasticos intellexit.

Quòd si hæc interpretatio ab aduersariis obstinatè reiiciatur, nihil est cur magnopere contendamus. potest enim eadem appellatio Cleri diuersa ratione cùm vniuersę Ecclesiæ, tum solis templi Ministris aptissimè conuenire. Nam vt Ecclesia vniuersa, sors atque hęreditas Christi est, quòd eam acquisierit sanguine suo, & simul tamen quædam certa Ecclesiæ portio, altaris ministerio consecrata, magis propria ratione sors, & hęreditas eiusdem Christi dici potest, non secus atque olim Synagoga Iudæorum vniuersa in libris Prophetarum passim hæreditas Domini vocabatur, quòd eam vniuersam Deus ex Ægypto liberasset, & quodammodò redemisset, & tamen solam tribum Leuiticam, quam rebus sacris præfecerat, speciali quadam ratione sortem suam & hæreditatem idem Dominus appellabat.

CAPVT SECVNDVM.

Proponitur quæstio de institutione Ministrorum Ecclesiæ.

EQVITVR altera quæstio de institutione Episcoporum, aliorumque Ecclesiæ Ministrorum, quæ sanè cùm grauissima, tum etiam vtilissima est, non ad id modò, de quo agimus in præsentia, sed etiam ad veram Dei Ecclesiam cognoscendam. Illud autem initio præmittendum est; appellatione creationis Episcoporum tria contineri; electionem, ordinationem, & vocationem seu missionem; Electio nihil est aliud, quàm designatio certæ personæ ad Ecclesiasticam præfecturam; Ordinatio, sacra

ſacra cærimonia eſt, qua certo ritu futurus Epiſcopus inungitur & conſecratur; Miſſio ſeu vocatio iuriſdictionem tribuit, ac re ipſa Paſtorem, ac Præſulem facit.

Exſiſtit igitur inter nos & aduerſarios controuerſia, cui potiſſimum ius ſit in Eccleſia Epiſcopos creandi, id eſt, eligendi, vocandi, atq; initiandi. Rurſus obſeruandum eſt, electionem multis ac variis modis fieri poſſe; nam aut Deus ſolus eligit, quomodo Aaron, & Petrus electi fuêre; aut Deus per homines. Cùm autem per homines Deus eligit, aut id facit naturali propagatione, quomodo filij Aaron, & nepotes olim ad ſacerdotium perueniebant, aut certè volũtaria electione. Quòd ſi voluntaria electione, aut vnius, qua ratione Clemens à Petro electus dicitur, aut plurium; & ſi plurium, aut populi, aut cleri, aut vtriuſquè.

Sunt autem tres de hac tota quæſtione ſententiæ. PRIMA Ioannis VViclef, & Ioannis Huſs, qui teſte Thoma VValdẽſi li.2. doct. fidei, cap.39. & 40. docebant, ſolius Dei munus eſſe eligere Paſtores Eccleſiæ; quod ſoli pij, & prædeſtinati, Epiſcopi & Paſtores eſſe poſſint, & ſolus Deus nouerit, qui ſint pij, & prædeſtinati. Vide in Concilio Conſtantienſi ſeſs.8. & 15. articulos horum hæreticorum.

ALTERA ſententia eſt Martini Lutheri, Ioannis Caluini, Matthiæ Illyrici, Ioannis Brentij, Martini Kemnitij, aliorumq; huius temporis Sectariorum, qui electionem, & vocationem, iure diuino ad Eccleſiam vniuerſam, hoc eſt, ad Clerum & populum ſpectare volunt, ita prorſus vt ſine populi conſenſu ac ſuffragio nemo legitimè electus, aut vocatus ad Epiſcopatum habeatur. Porro ordinationem, quæ per manus impoſitionem fieri ſolet, ſolis Paſtoribus tribuunt. Nec enim fieri poſſet vt totus populus manus imponeret, ſed ita tamen ad ſolos Paſtores munus hoc referunt, vt illi nomine totius Cleri ac populi nouis paſtoribus manus imponant, ac verè dici poſſit totus Clerus ac populus non ſolùm eligere ac vocare Paſtores, ſed eoſdem etiam initiare, & ordinare. Sed verba ipſorum audiamus.

Martinus LVTHERVS in libro de poteſtate Papæ: *Hunc ritum,* inquit, *per multas epiſtolas Cyprianus commemorat, ſemper ſuffragium populi, & iudicium propinquorum Epiſcoporum, ita allegans, vt hanc ex Deo ordinationem eſſe cum fiducia pronunciet.* Et infrà: *Nec referre eſt neceſſe quantò felicius hodie is*

ritus

ritus diuinus seruaretur, præsertim tot sacerdotibus malis regnantibus, & inuito populo impositis. Idem fusè atq; ex verbo Dei, vt ipse iactat, in eo libro demonstrat, quem inscripsit de instituendis ministris, ad Boëmos. Ioannes CALVINVS li. 4. Instit. Christ. c. 3. §. 15. *Habemus*, inquit, *esse hanc legitimam ex verbo Dei ministri vocationem, vbi ex populi consensu & approbatione creantur, qui visi fuerint idonei. Præesse autem electioni debere alios Pastores, ne quid vel per leuitatem, vel per mala studia, vel per tumultum à multitudine peccetur.* Matthias Flaccius ILLIRICVS præter eum librum quem scripsit de electione Episcoporum, in quo totis viribus contendit, ius eligendi, atque instituendi Episcopos, neque summo Pontifici, neque Regibus, neque Canonicis permittendam esse, sed multitudini fidelium, cui conuenit iure diuino, esse restituendam. Scripsit etiam multa cum collegis suis Magdeburgensibus Centuriatoribus in hist. Eccles. Centur. 1. lib. 2. cap. 4. col. 391. *Habet*, inquit, *Ecclesia in quolibet loco, hoc est, totus cœtus, tum, vt nunc vocamus, laicorum, tum clericorum coniunctim potestatem eligendi, vocandi, & ordinandi ministros idoneos.* Non dissimilia sunt quæ scribunt Ioannes Brentius in Prolegomenis aduersus Petrum à Soto, & Martinus Kemnitius in examine Concilij Tridentini in disputatione de Ordinis Sacramento. Hæc igitur eorum sententia est, ex qua non obscurè colligi putant, nullos esse apud nos Episcopos ritè vocatos, quòd iamdudum nostri in Episcoporum electionibus plebem excluserint à ferendo suffragio.

CONTRA autem, Doctores Catholici summa consensione docent, ius Episcopos ordinandi ac vocandi ad plebem nullo modo pertinere posse; ius autem eligendi fuisse aliquando, & aliquo modo penes populum, sed Pontificum concessione vel conniuentia, non lege diuina; ex quo nos longè verius colligemus, nullam esse apud hæreticos veram ordinationem, nullam vocationem, nullam electionem, proinde, nullos Episcopos, nullam Ecclesiam; vt autem hæc omnia distinctè, atque ordine demonstremus, propositis aliquot sententiis seu propositionibus, disputabimus primùm de ordinatione, tum de vocatione, postremò de electione.

CAPVT TERTIVM.

Non pertinere ad populum ius ordinandi Pastores siue Ministros.

SIT igitur hæc prima nostra propositio seu sententia. *Ordinationem tum Episcoporum, tum aliorum Ecclesiæ Ministrorum, non ad plebem, sed ad solos Episcopos pertinere.* Testantur id passim diuinæ Scripturæ, testantur decreta Conciliorum, testantur veteres Patres, testantur denique mos populi Dei, & exempla maiorum. Aaronem, & filios eius sacerdotes primos Testamenti veteris solus Moses Sacerdos, & Pontifex ordinauit, & consecrauit, Leuitic. 8. Mosem autem Sacerdotem fuisse, testatur Dauid in Psal. 98. *Moses*, inquit, *& Aaron in sacerdotibus eius.* Testatur Philo lib. 3. extremo de vita Mosis: *Hæc*, inquit, *fuit vita, obitusq́; Mosis Regis, Legislatoris, Vatis, & Pontificis.* Testatur Hieronymus libro 1. in Iouinianum, testatur Augustinus in commentario Psalm. 98. testatur Gregorius Nazianzenus oratione ad Gregorium Nyssenum, testatur denique S. Leo epist. 88. ad Episcopos Germaniæ & Galliæ.

In Testamento nouo, vbicunque mentio fit manus impositionis, quo ritu etiam apud aduersarios ordinatio celebratur, semper ea Apostolis, ceterisque Episcopis, nunquam verò plebi tribuitur. Actor. 6. Soli Apostoli per manus impositionem Diaconos ordinarunt. 1. ad Timoth. 4. *Noli*, inquit Apostolus, *negligere gratiam, quæ in te est, quæ data est tibi per impositionem manuum Presbyterij.* Quo loco Presbyterium, Episcoporum cœtum significat, vt testantur omnes ferè interpretes, ac præsertim Græci, Chrysostomus, Theodoretus, Oecumenius, Theophylactus: *Non de Presbyteris*, inquit Chrysostomus, *hic loquitur, sed de Episcopis, neq; enim profectò Presbyteri ipsum ordinarunt.* Item in eodem loco loquitur Apostolus ad Episcopum: *Manus citò nemini imposueris.* Ac rursus 2. ad Tim. 1. *Resuscites*, inquit, *gratiam quæ data est tibi per impositionem manuum mearum.*

Itaque ex diuinis literis satis probatur, munus ordinandi proprium esse Episcoporum. quod idem ex plurimis Conci-

liorum decretis confirmari posset: sed quoniam res est perspicua, & notissima, eum solum canonem hoc loco ad memoriam reuocabo, quo Episcopum à tribus Episcopis ordinandum esse, definitum est, qui canon primus est inter canones Apostolorum, & rursus 4. est inter canones Concilij I. Nicæni, œcumenici, maximi, ac celeberrimi. Denique 12. est Concilij II. Carthaginen. tricesimus nonus III. secundus IV. & quartus VI. Quę Concilia etsi non œcumenica, sed nationalia fuerint, fuere tamen frequētissima, & S. Augustini præsentia ac suffragio illustrata.

Accedat, quòd veteres Patres constanter docent, solius Episcopi esse initiare sacris, siue Presbyteros, siue Diaconos, siue ipsos etiam Episcopos, neque id vllo modo Presbyteris licere. Vide Epiphanium hæresi 75. quæ est Aërij. Ioannem Chrysostomum cum ceteris Græcis in commentario 3. & 4. capitis prioris epistolæ ad Timotheum. Hieronymum in epistola ad Euagrium. Augustinum in breuiculo, collat. 3. capite 5. Quòd si Presbyteris non licet Episcopos aut Presbyteros ordinare, quod id munus solis Episcopis conueniat, quantò minus id clericis inferioris gradus aut etiam laicis licebit?

Accedat postremò antiquissima, ac perpetua Ecclesiæ vniuersæ consuetudo, quæ optima iuris interpres esse solet. Nam, vt verbis vtar Euangelicis, à seculo non est auditum, vt Episcopum non Episcopus ordinaret; neque huiusce rei vllum vnquam vel institutum ex disciplina, vel exemplum ex historiis, vel etiam vsurpatio ex hæretica licentia proferetur. Nam apud Lutheranos quoque & Caluinistas, qui ritus Ecclesiasticos penè omnes sustulerunt, ij solùm manus imponunt, & Pastores, seu Ministros faciunt, qui Pastores, & Episcopi, licet re vera non sint, tamen haberi & appellari volunt. Quare quod attinet ad ordinationes, non Clerus, & populus vniuersus, sed soli Pontifices Episcopos & Presbyteros creant.

Sed, inquiunt: Etsi Clerus ac populus per se manus Episcopis non imponat, id tamen non eo fit, quod desit multitudini auctoritas, sed quod ad vitandam confusionem, quæ necessariò existeret, si tot manus super vnius hominis caput imponendæ essent, visum est melius, vt paucis Pastoribus ea cura demandaretur. Itaque auctoritas ordinandi ministros,

totius

,, totius multitudinis eſt, exequutio eſt verò Paſtorum: ſed
,, cùm Paſtores, quod faciunt, totius Cleri, ac populi auctori-
,, tate, & nomine faciant, ipſe etiam Clerus & populus ordi-
,, nare, & conſecrare miniſtros dici poteſt.

At certè falluntur, vel fallere volunt aduerſarij, dum ita ratiocinantur. Nam tribus modis poteſt intelligi, quod ipſi dicunt, auctoritate, ac nomine totius Cleri, & populi à Paſtoribus ordinari Paſtores. PRIMVM, quomodo nomine totius corporis lingua loquitur, oculi vident, aures audiunt, & de ceteris membris ad eundem modum. quod enim pars corporis facit, toti etiam corpori tribui ſolet, licet reliquum corpus neque præſtet vnquam, neque præſtare poſſit, quod eſt illius partis proprium: Videt oculis totus homo, ſed ita videt, vt nulla ratione queat lingua, manibus, pedibus, alióue membro videre. Quod ſi hoc modo vellent aduerſarij ab vniuerſa multitudine per ſuos Paſtores ordinari miniſtros, non eſſet cum eis magnopere contendendum. Nihil enim poteſtatis vel auctoritatis in ipſa multitudine ponerent, prę-ter eam quam habent Paſtores, qui in membris, ac partibus eiuſdem multitudinis numerantur. Sed non id ſolum illi quærunt, neque hac moderatione contenti ſunt.

ALTERO igitur modo poteſt intelligi, auctoritate populi Antiſtites à Paſtoribus ordinari, vt videlicet in ipſo populo, remotis etiam omnibus Paſtoribus, ſit vera ordinandi poteſtas, neque aliud impediat, quò minus populus re ipſa Paſtoribus manus imponat, quàm cõfuſio multitudinis; quomodo prætores in vrbibus, auctoritate ac nomine Principis, pro tribunali ſedent, ac ius ciuibus dicunt. Ita enim prætor in iure dicendo locũ Principis obtinet, vt poſſit tamen Princeps, ſi velit, per ſe ius dicere.

At neque hic modus aduerſariis probari debet, ſi ipſi ſibi conſtare velint. Nam ſi ſola confuſio multitudinis impediret, quò minus populus ordinaret miniſtros, poſſet certè idem populus munus ordinandi paucis hominibus de ſuo corpore, id eſt, etiam non Paſtoribus demandare; at id non modò Conciliorum decretis, & perpetuæ conſuetudini, & omnium Patrum teſtimoniis, ſed etiam aduerſariorum exemplis, & verbis, & ipſi rationi repugnat. Nam, vt paulò antè diximus, in hæreticorum cœtibus non quiuis è populo, ſed ſoli Paſtores manus imponere ordinandis ita ſolent, vt ſi

ſecus

secus fiat, irrita censeatur ordinatio. & Ioannes Caluinus lib. 4. Instit. cap. 3. §. 16. Ita omnino faciendum esse ex Apostolorum consuetudine his verbis docet: *Licet nullum exstet certum præceptum de manuum impositione, quia tamen fuisse in perpetuo vsu Apostolis videmus, illa tam accurata eorum obseruatio præcepti vice nobis esse debet.* Et infra: *Hoc postremò habēdum est, non vniuersam multitudinem manus imposuisse suis ministris, sed solos pastores.* Hęc ille. & sanè cùm potestas ordinis, quæ ad ordinandos ministros necessaria est, per ordinationem accipiatur: quis capere potest, vt vel populus vniuersus, vel pauci de populo, nulla prius ordinatione accepta, manus imponere, & ordinare ministros possit?

Restat igitur modus TERTIVS, quo possit intelligi quod aduersarij dicunt, auctoritate multitudinis Pastores a Pastoribus ordinari, nimirum, licet non habeat multitudo ordinis potestatem, habeat tamen iurisdictionis, & proinde ius Pastoribus imperandi, vt certis hominibus à se designatis manus imponant.

Sed quoniam de hac potestate iurisdictionis, quam aduersarij populo tribuunt, in sequenti capite disputandum erit, nunc solùm ex iis quæ dicta sunt, quæque ab aduersariis affirmantur, argumentum, ni fallor, indissolubile colligemus, Ecclesiam eos nullam habere; est autem hoc argumentum. Non sunt veri Pastores, qui non sunt per manus impositionem à veris Pastoribus ordinati. Id Caluinus ex Apostolorum perpetua consuetudine, quæ nobis pro lege, vt ipse ait, esse debet, rectissimè collegit. Lutherus autē, Zvvinglius, Caluinus, & ceteri, qui Pastores primi apud suos habentur, non fuerunt per manus impositionem à veris Pastoribus ordinati. Nam si secus, à quibus obsecro? à suis ne? an à nostris? non à suis, ipsi enim sunt primi, neque enim ante Lutherum vlli fuerunt Lutherani, neque ante Zvvinglium Zvvingliani, neq; ante Caluinum Caluinistæ, qui eos Pastores ordinare possent. Nō item à nostris, siquidem in Ecclesia Catholica, vnde recesserunt, neq; Lutherus, neq; Zvvinglius, neq; Caluinus Episcopi fuerūt, sed tantùm Presbyteri. Porro Presbyteri, qui Caluino Ministri sunt, non Pastores, non habent ordinandi potestatem: *Quid facit*, inquit Hieronymus in epistola ad Euagrium, *excepta ordinatione Episcopus, quod Presbyter non faciat?* Et Caluinus Hieronymo subscribens

paulò antè dixit, à ſolis Paſtoribus, id eſt, Epiſcopis Miniſtros ordinari.

Adde etiam, quòd ordinationem Catholicam aduerſarij nihili faciunt; ſic enim Caluinus de noſtra ordinatione loquitur lib. 4. Inſtit. cap. 5. §. 3. *Ordinatio autem nihil aliud eſt, quàm merũ ludibrium.* Et Martinus Kemnitius loco notato, non magis ratas eſſe contendit hoc tempore Catholicorum Epiſcoporum ordinationes, quàm olim fuiſſe Apoſtolicis temporibus Annæ & Caiphæ Pontificum Iudæorum.

Quod ſi primi illi aduerſariorum Epiſcopi & Paſtores, veri Paſtores & Epiſcopi nõ fuerunt, certè nec ſecundi, nec tertij, nec ceteri, qui primis illis ſucceſſerunt. At Eccleſia ſine Epiſcopis & Paſtoribus eſſe non poteſt, vt idem Caluinus verè affirmat lib. 4. Inſtit. cap. 3. §. 4. *Sequuntur,* inquit, *Paſtores & Doctores, quibus carere nunquam poteſt Eccleſia.* Hæc ille. *Eſt enim Eccleſia,* vt S. Cyprianus eam definit in epiſt. 9. li. 4. *plebs Epiſcopo adunata, & Paſtori ſuo grex adhærens.* Sequitur igitur, vt aduerſarij, qui veros Epiſcopos & Paſtores non habent, neque veram Eccleſiam habeant.

Hoc argumento S. HIERONYMVS in Dialogo aduerſus Lucifer. Hilarium quendam hæreſiarcham apertiſſimè confutauit: *Hilarius,* inquit, *cùm Diaconus de Eccleſia receſſerit, ſolusq;, vt putat, turba ſit mundi: neq; Euchariſtiã conficere poteſt, Epiſcopos & Preſbyteros non habens, neq; Baptiſma ſine Euchariſtia tradere; & cùm iam homo mortuus ſit, cum homine pariter interiit & ſecta, quia poſt ſe nullum Clericum Diaconus potuit ordinare, Eccleſia autem non eſt quæ non habet Sacerdotes.*

Vnum duntaxat effugium inuenit Caluinus; ſcribit enim lib. 4. Inſtit. cap. 3. §. 4. Eccleſia conſtituta, non niſi à Paſtoribus Paſtores ordinandos eſſe. At cum Eccleſia vel primum conſtituitur, vel iterum renouatur, ac reſtituitur, ſolere Deum extraordinario modo excitare Apoſtolos, & Euangeliſtas, in quorum numero ſe & Lutherum ſine dubio vult haberi: *Quanquam,* inquit, *non nego, quin Apoſtolos poſtea quoque, vel ſaltem eorum loco Euangeliſtas interdum excitarit Deus, vt noſtro tempore factum eſt; talibus enim, qui Eccleſiam ab Antichriſti defectione reducerent, opus fuit: munus tamẽ ipſum nihilominus extraordinarium appello, quia in Eccleſiis ritè conſtitutis locum non habet.* Sed hoc miſerum eſt perfugium: nam Eccleſia ſemel à Chriſto bene conſtituta non poteſt ruere,

nec

nec deficere ad Antichristum, cùm non sit fundata super arenam, sed supra firmam petram, Matth. 16. quocirca non eget nouis Apostolis, & architectis.

Deinde, si Lutherus, & Caluinus noui Apostoli fuissent, venissent omnino cum signis, & miraculis Apostolorum, sic enim veri Christi Apostoli legationem suam probauerunt. Alioqui cur potius Lutherum recipiemus, quàm Manichæum? Caluinum, quàm Arium? Eodem enim modo omnes venerunt. Adde, quod primi Apostoli omnes per impositionem manuum ordinati fuerunt, Petrus quidem à Christo, ceteri à Petro, vt Ioannes de Turrecremata ostendit lib. 2. cap. 32. & nos in 1. lib. de Pontifice, cap. 23. docuimus, dum S. Petri prærogatiuas enumeraremus.

CAPVT QVARTVM.

Non esse populi, sed Episcoporum, vocare Ministros.

SEQVITVR altera Propositio. *Vocatio seu missio Ministrorum non ad populum pertinet, sed ad Episcopos, & potissimùm ad summum Pontificem.* De hac propositione satis multa dicta sunt in lib. de Pontifice, vbi demonstrauimus Ecclesiasticam iurisdictionem non esse in ipso cœtu fidelium, sed in capite, id est, in summo Pontifice, & ab eo ad Episcopos ceteros deriuari. Probatur igitur hæc propositio primũ ex verbo Dei; legimus enim Petro collatam potestatem, Matth. 16. & Ioan. 21. *Tibi dabo claues.* Et, *Pasce oues meas.* Et rursus Apostulis Ioan. 20. *Ego mitto vos, & quorum remiseritis peccata, remittuntur eis.* Multitudini autem fideliũ Christus auctor omnis Ecclesiasticæ iurisdictionis nihil vnquam tribuisse legitur.

Deinde idem hoc probatur ex Apostolica consuetudine. Nam Act. 14. Paulus & Barnabas Episcopi & Apostoli constituebant per ciuitates Presbyteros, & ad Tit. 1. *Huius rei gratia,* inquit Apostolus, *reliqui te Cretæ, vt constituas per ciuitates Presbyteros, sicut ego cõstitui tibi.* Et ipsi etiã Centuriatores Cent. 1. li. 2. c. 2. fatentur primos Episcopos post Apostolos ab Apostolis constitutos.

De-

Denique idem colligitur ex ſequentibus. Demonſtraturi enim ſumus paulò infrà, electionem Miniſtrorum populo non conuenire; ex quo certè ſequitur maiori ratione, vocationem eidem populo non conuenire. obiectiones aduerſariorum omnes ſimul tum refellentur, cùm de electione diſputabitur.

CAPVT QVINTVM.

Electionem Miniſtrorum non fieri à ſolo Deo.

Is igitur de ordinatione, & vocatione præmiſſis, ad electionem, de qua præcipua quæſtio eſt, veniamus. ſitque hæc tertia Propoſitio. *Electio Miniſtrorum Eccleſiæ non fit à ſolo Deo.* Hæc propoſitio aſſeritur aduerſus errores Ioannis VViclef, & Ioannis Huſs, qui damnati ſunt in Concilio Conſtantienſi; nam ſeſſ. 8. damnatur hic articulus VViclefi, qui eſt octauus: *Si Papa ſit præſcitus & malus, non habet poteſtatem ſuper fideles.* Et rurſus iſte, qui eſt articulus 40. quique ex octauo deducitur: *Electio Papæ à Cardinalibus, per Diabolum eſt introducta.* Seſſ. autem 15. damnantur hi articuli Ioan. Huſs, Articulus 22. *Papa vel Prælatus malus, & præſcitus, eſt æquiuocè Paſtor.* Articulus 26. qui deducitur ex 22. *Non eo ipſo quo electores, vel maior pars eorum conſenſerit viua voce ſecundum ritus hominum in perſonam aliquam, eo ipſo illa perſona eſt legitimè electa. vnde ſiue electores bene vel malè elegerint, operibus electi debemus credere.* Hæc ille.

Refellitur iſte error, ac ſententia noſtra comprobatur. PRIMVM exemplo ipſius Dei, qui non ſemper eligit prædeſtinatos ad gubernacula politica, vel Eccleſiaſtica. Nam 1. Reg. 10. Saulem Deus elegit, qui tamen poſtea reprobus fuit. & Chriſtus Ioan. 6. Iudam elegit, quem conſtat minimè prædeſtinatum fuiſſe: *Nónne*, inquit, *ego vos duodecim elegi, & vnus ex vobis Diabolus eſt?*

SECVNDO exemplis Apoſtolorum, qui Act. 6. elegerunt Diaconos, & inter eos Nicolaum, qui poſtea fuit hæreſiarcha. ex quo apparet, eos non laboraſſe in electione, eſſéntne prædeſtinati, an reprobi, quos eligebant, cùm ſatis intelligerent id ſciri non poſſe.

TERTIO

TERTIO ex Patribus. ORIGENES hom. 4. in librum Iudicum docet, ac demonstrat, sæpe diuinam prouidentiam ad punienda peccata populorum efficere, vt impij sedeant ad gubernacula tum Regnorum, tum etiam Ecclesiarum. Chrysostomus autem homil. postrema in epist. ad Hebræos. Augustinus lib. 2. cap. 4. contra epistolam Parmeniani. & Bernardus serm. 66. in Cantica, docent, homines malos veros Episcopos esse posse si legitimè eligantur. id quod etiam confirmat S. Bernardus ex testimonio illo Ioan. 11. de Caipha: *Cùm esset Pontifex anni illius prophetauit.* Fuit enim Caiphas, etsi iniquus & reprobus, verissimus Pontifex, cùm eius dignitatis gratia Deus ei dederit, vt prophetaret.

QVARTO ratione. Si solus Deus eligeret Pastores Ecclesiæ, aut id faceret sola sua voluntate, sine vllo signo externo & visibili, aut certè visibili aliquo signo; si primum affirmetur, quid nobis eiusmodi electio prodesset? nunquam enim sciremus quis Ecclesiæ esset Pastor; si secundum, aut signum illud esset prodigiosum, ac præter ordinem naturæ, vt columbæ descensus; aut cœlestis aliquis fulgor, aut certè loco signi accipiẽdæ essent sortes, quomodo Apostoli Actor. 1. cupientes S. Matthiam eligi à solo Deo, sortibus vsi sunt. At prodigia illa columbæ, & luminis rarissima esse solent; certè hoc tempore minimè ea videmus.

Sortibus autem vti, cùm humano consilio res transigi potest, nullo modo licet. Nam aut sortes existimantur gubernari à casu, aut à cœlo, aut à Diabolo, aut à Deo. Si à casu, stultum est homines ratione præditos velle sortibus eligere Pastores suos, & committere fortunæ temeritati, quod poterant consilij maturitate definire: si à cœlo, superstitionis vitium est vti sortibus in eiusmodi electionibus. neque enim cœlum vim habet moderandi liberas actiones, quales sunt iacere sortes, vel educere: si à Diabolo, impium & sacrilegũ est, rerum sacrarum auctorem Diabolum facere: si denique à Deo, peccatum est tentationis Dei, expetere atque exspectare à Deo, vt ipse sortes dirigat, quando neque ipse id se facturum promisit, neque deest humanum consilium. Quocirca Ecclesia rationem eligendi prælatos sortibus, meritò improbauit; capite Ecclesia, extra de Sortilegiis. quam rationem reprehendunt etiam Hieronymus in cap. 1. Ionæ, & Beda in cap. 1. Actor.

At, inquies, Salomon Prouer. 16. asserit, sortes à Deo gubernari, cùm ait: *Sortes mittuntur in sinu, à Domino autem temperantur.* Respondeo, Salomonem dicere voluisse omnia gubernari à diuina prouidentia, etiamsi nobis planè casu quodam fieri videantur, vt id quod sorte alicui contingit. Porro diuina prouidentia in sortibus cernitur, non quod semper qui sorte eligitur sit melior, sed quod siue melior siue peior sit, non sine Dei prouidentia eligatur; qualis prouidentia in omnibus aliis euentibus, quamuis maximè fortuitis, cernitur. Proinde non tollit ista communis prouidentia casum; neque facit vt melius sit sorte præpositos Ecclesiæ eligere, quàm suffragiis.

Neque his repugnat exemplum S. Matthiæ, qui sorte electus fuit. nam inprimis non fuerunt fortasse illæ sortes propriè dictæ, sed cœleste aliquod lumen super Matthiam à Deo effusum, vt indicare videtur Dionysius Areopagita de Ecclesiastica hierarchia, cap. 5. parte 3. Aut certè sortes illæ veræ, ac propriæ fuerunt, sed priuilegium, atque inspiratio Dei peculiaris caussa fuit, cur iis Apostoli vterentur. Quia enim Apostoli ceteri à Christo electi fuerant, ne videretur S. Matthias ceteris inferior, voluit fortasse idem Christus per se illum eligere. Itaque inspirauit Apostolis, vt sorte vterentur. Sed priuilegium, vt Hieronymus notauit in caput 1. Ionæ, non debet trahi in exemplum ordinariarũ electionum. Aut postremò sine vllo priuilegio sortibus Apostoli in ea electione vti voluerunt, quod Matthias & Barsabas adeo essent pares sanctitate, & doctrina, vt humano iudicio discerni non posset vter præponendus esset. In eiusmodi enim casibus licitus est sortium vsus, tum quia non tentatur Deus, cùm id ab eo exquiritur, quod humano iudicio declarari nõ potest, tum quia nullum est periculum, quicunque sorte exeat, etiamsi planè casu exiret, quando pares sunt, de quibus pręficiendis agitur, & tollitur materia querimoniarum, nullique fit iniuria.

Quapropter sortibus vtendum esse in eiusmodi casibus, docet S. Augustinus lib. 1. doctrinæ Christianæ, cap. 28. & in epist. 180. ad Honoratum. quomodo apud Iudæos ex multis sacerdotibus sorte eligebatur vnus, qui certo tempore thus Domino adoleret; vnde est illud Lucæ 1. *Sorte exiit, vt Zacharias incensum poneret, &c.* Atque ad hunc ritum respexisse Apo-

Apoſtolos in electione S. Matthiæ, teſtantur Ambroſius in caput 1. Lucæ, & Beda in caput 1. Actorum.

CAPVT SEXTVM.

Quarta Propoſitio.

NON *decuiſſe Chriſtianos Sacerdotes carnali ſucceſſione propagari.* Confirmatur hæc ſententia PRIMVM ex figura, quæ in lege naturæ præceſſit; nam Melchiſedech, ſecundum cuius ordinem Chriſtus & Chriſtiani ſacerdotes eſſe dicuntur; idcirco ſine patre, ſine matre, ſine genealogia fuiſſe deſcribitur ad Hebræos 7. vt intelligeremus ſacerdotes Chriſtianos non debere naſci, ſed fieri.

SECVNDO idem probatur ex prophetia Iſaiæ 66. *Aſſumam, inquit Dominus, ex eis Sacerdotes & Leuitas.* In quem locũ obſeruat S. Hieronymus, ideo dixiſſe Prophetam, aſſumam ex eis, quia in Teſtamento nouo, de quo apertiſſimè eo loco loquitur Iſaias, non erant Sacerdotes naſcituri ex vna aliqua familia, ſed aſſumendi ex omnibus Gentibus.

TERTIO idem probatur ex differentia Teſtamenti noui, ac veteris; vt enim in Teſtamento veteri populus Dei propagabatur per carnalem generationem ex Iacob, in nouo autem propagatur per ſpiritualem regenerationẽ ex Chriſto: ita quoque par erat vt in Teſtamento veteri Sacerdotes carnali ſucceſſione propagarentur, in nouo autem ſpirituali electione aſſumerentur. Item, quemadmodum ſacerdotium Aaronicum carnale fuit, quippe quod totum in bobus, & ouibus mactandis occupabatur, Chriſtianum autem ſacerdotium ſpirituale eſt, cùm in hoſtia ſpirituali, ac diuina ſacrificanda occupetur, ſic etiam æquum erat, vt ſacerdotum propagatio in Teſtamento veteri carnalis, in nouo ſpiritualis eſſet. ADDE, quòd illi vxores, & liberos habebant, proinde facilè potuit illa ratio inſtitui, vt parentibus filij ſuccederent; noſtri autem cœlibes eſſe debent, præſertim ſecundum ritum Eccleſiæ purioris: quare nõ poteſt vllo pacto fieri, vt ſacerdotium Chriſtianum ſucceſſionem carnalis generationis conſequatur.

QVARTO idem probatur naturali ratione, Chriſtianæ

enim Reipublicæ (quæ sanè perfectissima est) perfectissima ratio conuenit instituendi Ministros: At longè melior est ratio per electionem, quàm per generationem; nam si electio valeat, semper optimi & doctissimi Pastores præfici possunt Ecclesiis; si autem generatio locum habeat, cogemur non rarò pueros habere Episcopos, aut viros improbos, & imperitos.

Neque verò rectè obiici potest, etiam nunc eligi sæpe improbos, & imperitos, aut adolescentulos, ac penè pueros. id enim non accidit ex natura rei, sed vitio eligentium, quod facilè emendari potest. At generatio naturaliter affert secum eiusmodi incommoda, quæ nullum omnino remedium admittunt. Maneat igitur, melius esse Pastores Ecclesiæ eligi, quàm nasci.

CAPVT SEPTIMVM.

Quinta Propositio.

IVS eligendi summum Pontificem, ceterosq́; Ecclesiæ Pastores, & Ministros, non conuenit populo iure diuino: Sed si quid aliquando in hac re populus potuit, id totum habuit ex conniuentia, vel concessione Pontificum. Hæc propositio propriè statuitur aduersus Lutheranos, & Caluinistas. & probatur PRIMO exemplo Aaronis, & testimonio D. Pauli. scribit enim Apostolus ad Hebr. 5. Neminem assumere sibi debere honorem, nisi vocetur à Deo, tanquam Aaron; atqui Aaron à solo Mose fuit electus in Pontificem, sine vllo vel consensu, vel consilio multitudinis.

SECVNDO idem probatur exemplo, & verbo Christi; Christus enim Ioan. 20. Apostolis ait: *Sicut misit me Pater, & ego mitto vos.* Quocirca voluit, vt ea potestate, eaque ratione Apostoli gubernarent Ecclesiam, qua ipse eam gubernauerat eo tempore, quo præsentiam suam mundo exhibuerat. At ipse Apostolos primùm duodecim, ac deinde discipulos septuaginta duos elegit, sine consilio, aut suffragio vllo multitudinis.

Tertio ex iure diuino, tum naturali, tum etiam ſcripto; nam iure diuino ſcripto Epiſcopi ſunt Paſtores populi, populi ſunt oues, Ioan. vlt. Actor. 20. 1. Petri 5. Ratio autem naturalis apertiſſimè docet, ouibus non conuenire, vt paſcant, ac regant, ſed regantur, atque paſcantur. At eligere Paſtores, ad gubernationem & regimen pertinere certiſſimum eſt; non igitur populo conuenit Paſtores eligere.

Obiicies fortaſſe, quòd in terrena Republica populi dicantur oues; reges, paſtores, & tamen regis electio ad populum ſpectet. Respondeo, aliam eſſe rationem terrenæ, aliam cœleſtis, id eſt, Chriſtianæ Reipublicæ. Nam in terrena Republica naſcuntur omnes homines naturaliter liberi, & proinde poteſtatem politicam immediatè ipſe populus habet, donec eam in regem aliquem non tranſtulerit. At Chriſtiana Reſpublica nunquam habuit eiuſmodi libertatem, ſiquidem cum ipſa natus eſt & Paſtor ipſius; Chriſtus enim ſimul Eccleſiam inſtituit, & Petrum ei præfecit. Deinde populus in terrena Republica tum ſolum poteſt regem eligere, cum rege caret; at Eccleſia nunquam rege caret, ſemper enim Chriſtus viuit, ſemper etiam ſunt in Eccleſia Epiſcopi aliqui, qui Paſtores nouos eligere & creare poſſunt.

Qvarto idem probatur exemplo Apoſtolorum, qui Epiſcopos paſſim eligebant ſine vllo ſuffragio multitudinis, vt vel ex eo conſtet, quod Epiſcopos à ſe creatos mittebant ad populos abſentes, & infideles. Neque valet quidquam reſponſio Kemnitii, qui in examine Tridentini Concilij in diſputatione de Sacramento ordinis ſcribit, Epiſcopos, quos Apoſtoli mittebant ad infideles, eligi ſolitos à plebe illius Eccleſiæ, vbi ordinabantur. Nam qui dicunt iure diuino pertinere electiones ad populum, eam rationem reddunt, ne populus accipiat Paſtorem, quem neque nouit, neque cupit. Proinde volunt iure diuino pertinere ad populum Epiſcopi proprij, non alieni electionem. Deinde quo iure vnus populus Epiſcopum alterius populi eligere poteſt? Denique vnde probat Kemnitius, Epiſcopos, quos Apoſtoli mittebant, à populo eius Eccleſiæ electos fuiſſe, vbi ordinabantur?

Qvinto probatur eadem noſtra concluſio ex Conciliorum veterum decretis, ac I. Laodicenvm Concilium can. 13. ſic habet: *Non eſt permittendum turbis electionem eorũ facere,*

qui ſunt ad ſacerdotium promouendi. Nec valet CALVINI reſponſio, qui canonem iſtum ita interpretatur, vt velit non excludi eo canone turbas ab electione, ſed ſolùm conſtitui vt non ſolæ turbæ eligant, ſed interſint etiam ſeniores. Cùm enim ſemper interfuerint ſeniores, nihil omnino Concilium ſtatuiſſet, ſi vera eſſet Caluini interpretatio.

Ad hæc in Conc. Martini Papæ apud Martinum Bracarenſem, cap. 1. decretorum ita legimus: *Non licet populo electionem facere eorum, qui ad ſacerdotium promouentur, ſed in iudicio Epiſcoporum ſit.* Item Concilium NICAENVM II. can. 3. ſic habet: *Omnem electionem, quæ fit à magiſtratibus, Epiſcopi, vel Preſbyteri, vel Diaconi, irritam manere. Oportet enim eum, qui eſt promouendus ad Epiſcopatum, ab Epiſcopis eligi.*

Deniq; Concilium IV. CONSTANTINOPOLITANVM, quod eſt octauum generale can. 28. *Sancta,* inquit, *& vniuerſalis Synodus definit, neminem laicorum Principum, vel potentum ſemet inſerere electioni, vel promotioni Patriarchæ, vel Metropolitani, aut cuiuſlibet Epiſcopi, præſertim cùm nullam in talibus poteſtatem, quemlibet potentium, vel ceterorum laicorum habere conueniat, ſed potius ſilere, ac attendere ſibi, vſq; quò regulariter à collegio Eccleſiæ ſuſcipiat finem electio futuri Pontificis.*

SEXTO idem probatur exemplis, ſeu teſtimoniis veterum, qui poſt Apoſtolos floruerunt. S. HIERONYMVS in epiſt. 85. ad Euagrium: *Alexandriæ,* inquit, *à Marco Euangeliſta vſque ad Heraclam & Dionyſium Epiſcopos Preſbyteri ſemper vnum ex ſe electum, in excelſiori gradu collocatum, Epiſcopum nominabant.* Hæc ille. quo ſatis apertè docet, Alexandriæ antiquiſſimis temporibus Epiſcopos non à populo, ſed à Presbyteris eligi ſolitos. RVFFINVS lib. 10. hiſt. cap. 9. ſcribit, Frumentium à S. Athanaſio creatum Epiſcopum Indorum, Indis ipſis ea de re nihil neque ſcientibus, neque cogitantibus. EPIPHANIVS in epiſtola ad Ioãnem Epiſcopũ Hieroſolymæ ſcribit à ſe Paulinianum S. Hieronymi fratrem Presbyterum ordinatum, & directum ad monaſterium, vt in eo fungeretur munere ſacerdotali, cùm tamen de ea re nihil ad ſe eiuſdem monaſterij fratres ſcripſiſſent. S. AVGVSTINVM Anglorum Apoſtolum B. Gregorius Epiſcopum deſignauit, atq; ab Arelatenſi Epiſcopo ordinari iuſſit, ſi Angli fidem reciperent, neque electionem, aut poſtulationem vllam Anglorum exſpectauit.

Vide

Vide Bedam lib.1.historiæ Gentis suæ. B. quoque Gregorius II. S. Bonifacium Germanis Episcopum ordinauit nihil ea de re scientibus, cogitantibúsue Germanis. Vide ipsius vitã nuper editã. atq; eiusmodi exempla plurima possent afferri.

Septimo idem probatur ex incommodis, quæ popularem electionem cõsequuntur. Primvm, populares imperiti sunt, nec possunt, etiamsi maximè velint, iudicare an aliquis sit idoneus sacerdotio nec ne. Valentinianus Augustus, vt refert Theodoretus lib.4.hist.cap.6.cùm ad eum deferretur ab Episcopis electio Episcopi Mediolanensis, respondit: *Maior res est quàm vt nobis conueniat, vos autem gratia diuina præditi, & illius splendore fulgentes melius eligetis.* Hæc ille. At quãtò magis id posset ac deberet dicere imperita multitudo, si saperet? Quo pacto enim, quæso, iudicabunt mercatores, agricolæ, cæmentarij, ceteríque opifices, num quis habeat eruditionem, & prudentiam Episcopo necessariam?

Deinde, si populus ius habeat eligendi, necesse erit, vt semper ij pręficiantur quos præfici cupient peiores, & stultiores; nam maior pars vincet, plures autem sunt in qualibet ciuitate mali, quàm boni; plures stulti, quàm sapiẽtes. Quare S. Chrysostomus lib.3.de sacerdotio grauiter queritur, quòd suo tempore Episcoporum electiones in manu populi essent, ac dicit non esse mirandum, si pessimi quique præficiantur, & optimi viri interim negligantur, cùm eorum sit eligere, qui nihil norunt nisi de rebus temporalibus iudicare.

Deniqve, electio popularis obnoxia est tumultibus, ac seditionibus; vt S. Augustinus dicit in epist.110.& 225.vbi refert historiam turbulentissimæ commotionis popularis in electione Piniani; Ruffinus quoque lib.11.hist. cap.11. narrans dissensionem populi Mediolanensis in Episcopo designando: *Dissensio*, inquit, *grauis, & periculosa vrbi propria maturum parabat exitium.* Sed insignis contentio præter ceteras fuit in electione S. Damasi; tanto enim ardore animi partes concurrerunt, vt in quodam templo C.XXXVII. homines necarentur, vt scribunt Ammianus Marcell. lib.27. Hier. in Chronico, & Ruffin. lib.11. hist. cap.10.

At, inquit Caluinus, si tam est incommoda hæc ratio eligendi, cur eam veteres patiebantur? Quod ergo eam nõ tollerent è medio, argumento est non potuisse tolli, propterea quòd esset iure diuino constituta.

RESPONDEO, eam rationem eligendi ad suffragia populi, paulatim in Ecclesiam irrepsisse, proinde debuisse etiam paulatim suauiterque de medio tolli; initio enim, hoc est, Apostolicis temporibus, insciente populo, Pastores eligebantur. deinde cœpit populus adhiberi ad testimonium dandum de vita & moribus eligendi. Vnde est illud Tertulliani in Apolog. cap. 39. *Præsunt probati quiq; seniores, honorē istum non precio sed testimonio adepti.* Tum vt populi magis diligerent suos Episcopos, cœpti sunt ij tantùm ordinari, quos populus postulasset. Vnde est illud S. LEONIS in ep. 87. vel 89. *Exspectarentur vota ciuium, testimonia populorum, honoratorum arbitrium, electio Clericorum, quæ in sacerdotum solent ordinationibus ab his, qui norunt Patrum regulas, custodiri.* Vbi S. Leo populis tribuit vota, id est, desideria, & testimonia, Clericis autem electionem.

Tandem obtinuit in quibusdam locis consuetudo, vt etiam ius suffragij sibi populus vsurparet, vt intelligi potest ex lib. 3. Chrysostomi de sacerdotio. Sed posteaquam hoc aliquandiu toleratum est, & apparuit eius rei confusio, & indignitas, tum etiam paulatim sublata est populo electio, & postulatio, solùmque relictum est testimonium vitæ & morum. Nam etiam nunc ordinantur Episcopi & Presbyteri corā populo, & Episcopus, qui ordines collaturus est, per Diaconum populū alloquitur, ac petit, vt si quis est, qui aliquid habeat aduersus ordinandos, accedat, & dicat. Superest argumenta soluere.

Matthias ILLYRICVS in lib. de electione Episcoporum collegit omnia fermè argumenta, quæ à Luthero, Brentio, Caluino, & aliis excogitata fuerant. Sex autem primo loco ex verbo Dei argumenta depromit. PRIMVM eiusmodi est; Claues regni cœlorum non soli Papæ, aut Episcopis, sed toti Ecclesiæ datæ sunt. Nam quod dicitur Matth. 16. *Tibi dabo claues, &c.* S. Augustinus tract. 124. in Ioan. interpretatur dictum esse Petro, vt is personam gerebat Ecclesiæ. Præterea Matth. 18. toti multitudini dicitur: *Quæcunq; alligaueritis super terram, &c.* Illis enim hoc dicitur, quibus dicitur paulò antè: *Si peccauerit in te frater tuus, vade corripe eum, &c.* At nomine clauium significatur omnis potestas Ecclesiastica, igitur tota multitudo fidelium potestatem habet à Christo eligendi, & vocandi, atque etiam ordinandi Ministros.

RESPON-

RESPONDEO, de hoc argumento multa diximus in 1. lib. de Põtifice, idcirco paucis hoc loco rem totam expediemus. Igitur verba illa Matth. 16. *Tibi dabo claues,* sententiæ nostræ manifestè fauent, neque illi repugnat S. Augustini interpretatio. Nam propterea S. Augustinus dicit, Apostolum Petrum in persona totius Ecclesiæ accepisse claues, quia in totius Ecclesiæ commodum & vtilitatem eas accepit, & etiam quia non ipse solus illis vsurus erat, sed transmissurus ad successores, & communicaturus cum aliis omnibus Episcopis & Presbyteris.

In altero autem loco: *Quæcunq; alligaueritis, &c.* promittitur Ecclesiæ potestas ligandi & soluendi, sed quæ in Prælatis sit, non in reliqua multitudine. Verè enim dicitur Ecclesia soluere & ligare, quia Prælati eius soluunt & ligãt, quemadmodum dicitur homo loqui & videre, licet non nisi lingua loquatur, & oculis videat. Id autem ita esse, ex ipso illo loco deducitur; nam posteaquam iusserat, vt qui correptione fraterna, adhibitis etiam duobus aut tribus testibus, non moueretur, deferretur ad Ecclesiam, & ne quis Ecclesiæ tribunal contemnendum putaret, adiecit eam promissionem: *Quæcunque alligaueritis, &c.* quare illi Ecclesiæ dicitur: *Quæcunque alligaueritis,* de qua dictum est: *Dic Ecclesiæ.*

Illud autem: *Dic Ecclesiæ,* exponitur à Chrysostomo in commentario eius loci, ac si dictum esset; Dic Prelato Ecclesiæ: ceteri quoque Doctores per Ecclesiam eo loco positam, intelligunt Prælatum, aut Concilium Prælatorum. & vsus Ecclesiæ idem confirmat; semper enim qui ad Ecclesiam deferuntur, ad Episcopum aut Concilium deferuntur.

SECVNDVM argumentum tale est; Imperat Dominus, Ioan. 10. vt non audiamus vocem alienorum. Et rursus Matt. 7. vt fugiamus falsos Prophetas; & Apostolus ad Gal. 1. iubet anathematizari eos, qui docent aliquid prẹter Euangelium: Igitur populus Christianus diuinum habet mandatum, quo tenetur bonos Pastores quærere, & vocare, & pernitiosos reiicere.

RESPONDEO, populum debere quidem discernere verum à falso Propheta, sed non alia regula, quàm diligenter attendendo, an is, qui prædicat, dicat contraria iis, quæ dicebantur à prædecessoribus, vel iis, quæ dicuntur ab aliis ordinariis Pastoribus, & præsertim ab Apostolica sede, & Ec-

clesia principali; nam imperatum est populo, vt audiat Pastores suos, Luc. 10. *Qui vos audit, me audit.* Et Matth. 23. *Quæ dicunt, facite.* Non igitur debet populus iudicare suũ Pastorem, nisi noua audiat, & à doctrina aliorum Pastorum aliena.

PRAETEREA, hoc est quod Paulus monet ad Galat. 1. vt anathematizemus, qui docent noua, & contraria iis, quæ antea euangelizata sunt. Adde, quod populus cùm sit rudis, non potest aliter iudicare de doctrina Pastoris. si enim per se posset iudicare, non egeret prædicatoribus: ex quo deducitur, debuisse hominibus huius temporis suspectam esse doctrinam Lutheri, Caluini, & similium, qui per se veniebant, & prædicabant noua & pugnantia cum doctrina omnium Pastorum Ecclesiæ. Nam cùm Pastor ordinarius, & aliquis alius, qui prædicat non vocatus, contraria docent, debet omnino populus Pastorem suum potius sequi, quàm illum alterum, qui nõ est Pastor, etiamsi fortè contingeret, vt Pastor erraret. Nam cùm ipse populus non possit de ea re iudicare, cur non potius credet illi, cui iussus est obedire? Quanquam non est credibile, Deum permissurum, vt ordinarius Pastor ita erret, vt decipiat simplicem populum; facilè enim apparet, an doceat contraria ceteris Pastoribus.

Obseruandum est præterea, populum posse quidem ea regula, quam posuimus, internoscere verum Prophetam à falso, sed non propterea posse falsum Pastorem, si is sit Episcopus, deponere, & alium eius loco substituere. Nam Dominus & Apostolus tantùm iubent, vt falsi Prophetę non audiantur à populo: nõ autem vt populus eos deponat. & certè vsus Ecclesię semper hoc habuit, vt hæretici Episcopi à Conciliis Episcoporum, vel à summis Pontificibus deponerentur. Ex his secundum argumentum manet solutum.

„ TERTIVM argumentum est hoc. Episcopi non sunt Domini, sed Ministri Ecclesiæ, 1. Cor. 3. & 1. Petr. 5. Et præterea Ecclesia est columna & firmamentum veritatis, 1. Timoth. 3. Igitur summum tribunal est penes Ecclesiam, non penes Episcopos, proinde ipsa potest eligere & vocare Ministros.

RESPONDEO, Episcopos esse Ministros Ecclesiæ, quia pro ea laborant, non illi obediendo, sed eam regendo, eique præsidendo, vt alias diximus. Duplex enim est genus Ministrorum, cùm alij seruiant obediendo, vt mancipia; alij imperando, vt pædagogi, & omnis magistratus; porro Episcopos

pos seruire populis regendo & imperando, patet Actor. 20. & ad Hebr. 13. Est autem Ecclesia columna veritatis, quia semper audit Petrum, pro quo Dominus orauit, ne deficeret fides eius.

Argumentum QVARTVM sumunt ex Actor. 1. vbi non soli Apostoli, sed tota Ecclesia elegit Matthiam & Barsabam, vt ex eis Deus vnum assumeret.

RESPONDEO cum Chrysostomo in hunc locum, id factum esse ex concessione Petri, non ex necessitate: *Quid*, inquit CHRYSOSTOMVS, *an non licebat ipsi Petro eligere? licebat, & quidem maximè; verùm id non fecit, ne cui videretur gratificari.* Præterea illa non tam electio fuit, quàm postulatio quædam, qua cupiuerunt à Deo aliquem eligi in locum Iudæ. Denique, ab exemplo vno non deducitur aliquid esse de iure diuino. nos quidem efficaciter probamus, non esse de iure diuino, vt populus eligat; quando exemplis ostendimus, aliquādo sine populi suffragio Episcopos fuisse electos, quia non potest rectè fieri contra ius diuinum. At non efficaciter probamus esse de iure diuino id omne, quod aliquando factum legimus.

Argumentum QVINTVM ex Actor. 6. vbi de multitudine credentium dicitur: *Et elegerunt Stephanum, &c.*

Respondeo PRIMO, ab hoc exemplo non probari, id esse de iure diuino. SECVNDO dico, id etiam esse tributum populo ex concessione Apostolorum, vt Lucas ipse apertè testatur. TERTIO dico, locum hunc non esse ad propositum: Nos enim agimus de electione Pastorum, qui præficiuntur Ecclesiæ regendæ, isti autem Diaconi erant præficiendi mensis.

Argumentum SEXTVM Actor. 14. *Et cùm constituissent illis per singulas ciuitates Presbyteros*, verbum Græcum χειροτονήσαντες, significat, cùm elegissent per suffragia. Nam χειροτονέω, est quasi χεῖρας τείνω, id est, manus tendo, seu attollo in signum suffragij; vt enim constat ex M. T. in oratione pro Flacco, signum suffragij apud Græcos erat, attollere manus. Cùm ergo Paulus & Barnabas elegerint Episcopos ad suffragia populi, manifestum est, eos præfuisse quidem electioni, sed non solos elegisse.

RESPONDEO ad hoc argumentum, quod est præcipuum fundamentum Illyrici, Caluini, Kemnitij, & aliorum, verbum

bum χειροτονέω tria significare posse. PRIMO, eligere per suffragia, vt ratio ipsa etymologiæ docet, & vsus etiam prophanorum auctorum.

SECVNDO, eligere ac decernere quocunque id fiat modo: Nam etiamsi etymologia ab extensione manuum sumpta sit, tamen deriuatur postea verbum ad omnem electionem & sanctionem, vt multis aliis verbis accidit. Nam Act. 1. Lucas dicit: *Cecidit sors super Matthiam, & annumeratus est cum vndecim Apostolis.* Græcè est καὶ συγκατεψηφίσθη, id est, suffragiis additus est. Nam ψηφίζεσθαι est dare suffragium, & ψήφισμα est ipsum suffragium, & tamen B. Matthias non suffragiis, sed sorte electus est. Itaque ψηφίζεσθαι eo loco accipitur pro cooptare, quocunque modo id fiat. Et Act. 10. *Dedit eum manifestum fieri non omni populo, sed testibus præordinatis à Deo.* Græcè, ἀλλὰ μάρτυρι τοῖς προκεχειροτονημένοις ὑπὸ τοῦ Θεοῦ. Nec tamen Deus suffragiis elegit, quibus ostenderet Christum rediuiuum.

TERTIO, significat apud Ecclesiasticos, ordinare per manuum impositionem. Nam Chrysostomus hom. 14. in Acta, exponens illud: *Et cùm orassent, imposuerunt illis manus.* Sic ait: τοῦτο γάρ ἐστι χειροτονία. Et hom. 10. in 1. Timoth. quærit, cur Apostolus, cùm præcepit de Episcopis, transit ad Diaconos, omissis Presbyteris. & respondet, quia Episcopi & Presbyteri sunt iidem, nisi quod Episcopi ordinant, Presbyteri non ordinant. τὴν γὰρ χειροτονίαν μόνην ἀναβεβήκασι. Eodem modo Concilium Nicænum in epistola ad Alexandrinos apud Theodoretum lib. 1. hist. cap. 9. vtitur voce χειροτονία, pro ordinatione; si igitur accipiamus illud Act. 14. χειροτονήσαντες, secundo modo, vel tertio, argumentum solutum est; si autem accipiamus primo modo, tunc notandum est, χειροτονεῖν, non significare eligere per suffragia ab aliis data, sed eligere proprio suffragio, vt patet ex etymologia, & ex vsu auctorum. Nam Demosthenes in oratione cõtra Timocratem, tribuit populo χειροτονεῖν. Sic enim ait: ὁ δῆμος τὰς ἐμὰς γνώμας περὶ σωτηρίας τῆς πόλεως ἐχειροτόνει. Similiter Cicero in oratione pro Flacco, de populo dicit; Porrexerunt manus, psephisma natum est.

Cùm

Cùm ergo Lucas dicit de Paulo & Barnaba, χειροτονήσαντες δὲ αὐτοῖς πρεσβυτέρους κατὰ ἐκκλησίαν, non vult dicere, Paulum & Barnabam ad suffragia populi creasse Episcopos, sed ad suffragia propria tantùm, nisi velint aduersarij illud, χειροτονήσαντες referri ad populum, repugnante tota sententia Scripturæ. Nam de quibus dicitur; cùm constituissent Presbyteros, de iisdem dicitur: *Commendauerunt illos Deo, in quem crediderant*; quæ sine controuersia ad Apostolos tantùm referuntur.

Argumentum SEPTIMVM sumunt Lutherus, Caluinus, Kemnitius, & Illyricus ex Cypriano, qui lib. 1. epist. 4. sic ait: *Propter quod plebs obsequens præceptis Dominicis, & Deum metuens, à peccatore præposito separare se debet, nec ad sacrilegi Sacerdotis sacrificia miscere, quando ipsa maximè habeat potestatem, vel eligendi dignos Sacerdotes, vel indignos recusandi, quod & ipsum videmus de diuina auctoritate descendere, vt Sacerdos, plebe præsente, sub omnium oculis deligatur, & dignus atque idoneus publico iudicio ac testimonio comprobetur, &c.*

RESPONDEO dupliciter. PRIMO, Cyprianum non velle dicere, descendere ex iure diuino, vt Episcopus à populo eligatur, sed ab exemplis diuinis, vt patet ex sequentibus. Nam probare volens, hoc descendere de diuina auctoritate, probat solùm tribus exemplis Scripturarum; quia nimirum Eleazarus, Num. 20. coram populo ordinatus est, & similiter Matthias, Actor. 1. & septem Diaconi, Actor. 6. At exempla Scripturarum non faciunt, rem esse de iure diuino, sed præcepta Dei sunt, quæ hoc faciunt.

SECVNDO dico, Cyprianum hoc loco nihil tribuere populo circa electiones Sacerdotum, nisi vt ferat testimonium de vita & moribus ordinandorum, quod etiam nunc seruatur in Ecclesia Catholica. Dicit autem Cyprianus, populum habere potestatem eligendi, & suffragium ferendi, quia potest dicere, si quid nouerit boni vel mali de ordinando, & sic testimonio suo efficere, vt eligatur, vel non eligatur. Itaque habet populus secundum Cypriani sententiam, potestatem eligendi & suffragandi per testimonium, non per calculum, more testis non iudicis. id quod ex eodem loco perspicuum fieri potest; dicit enim debere in Ecclesia eligi Episcopum, quomodo Scriptura docet fuisse electum Eleazarum. At

Scriptu-

Scriptura Num. 20. dicit, Eleazarum electum à Mose, & nihil tribuit populo, nisi coram eo fuisse Eleazarum electum; & Cyprianus explicans hoc, ait: *Coram omni Synagoga iubet Deus constitui Sacerdotem, id est, instruit, & ostendit ordinationes sacerdotales, non nisi sub populi assistentis conscientia fieri oportere, vt plebe præsente, vel detegantur malorum crimina, vel bonorum merita prædicentur.* Et infrà: *Propter quod diligenter de traditione diuina & Apostolica obseruatione seruandũ est, & tenendum, quod apud nos quoque, & ferè per prouincias vniuersas tenetur, vt ad ordinationes ritè celebrandas ad eam plebem, cui Præpositus ordinatur, Episcopi eiusdem prouinciæ proximi quiq; conueniant, & Episcopus deligatur, plebe præsente, quæ singulorum vitam plenissimè nouit, & vniuscuiusque actum de eius conuersatione perspexit.*

Argumentum OCTAVVM sumit Illyricus ex Niceno Concilio; nam in epistola eiusdẽ Concilij ad Alexandrinos, apud Theod. li. 1. c. 9. hist. habentur hęc verba: *Dignum est, vos potestatem habere, & eligendi quemlibet, & nomina eorũ dandi, qui Clero sunt digni, & absolutè facere omnia secundum leges & sanctiones Ecclesiæ; si quẽ verò contigerit requiescere in Ecclesia, tunc prouehi in honorem defuncti eos, qui nuper assumpti sunt, solummodò si videantur digni, & populus eos elegerit, condecernente simul & designante maximè Alexandrinæ ciuitatis Episcopo.*

RESPONDEO, ex hoc testimonio nihil aliud colligi posse, nisi iam tum cœpisse consuetudinem, vt populus electioni admisceretur, quod nos minimè negamus. Non autem inde colligitur, id esse de iure diuino, quod aduersariis erat probandum. Sed NOTANDA est hoc loco duplex fraus Illyrici. Nam Concilium Nicænum initio huius testimonij ab Illyrico citati, non loquitur de plebe, sed de Episcopis, atque illos dicit habere debere potestatem eligendi, & omnia faciendi secundum Ecclesiæ sanctiones: Illyricus autem sic peruertit, & immutauit verba, vt videatur Concilium tribuere plebi omnem potestatem gubernandi Ecclesiam; deinde ad finem eius testimonij Concilium dicit debere eligi Episcopum à populo, sed confirmari electionem ab Episcopo Alexandrino (nam de Episcopis Ægypti agitur) & proinde tribuit Concilium præcipuam auctoritatem Episcopo in electionibus: Illyricus autem immutauit verba, vt videretur Episcopus nihil amplius posse, quàm populus. vide totum locum.

Argu-

Argumentum NONVM Illyrici, Caluini, & Kemnitij, sumitur ex epistola Concilij II. generalis ad Damas. quam recitat Theod. lib. 5. hist. c. 9. vbi sic legimus: *Reuerendissimum & Deo amabilem Nectarium Episcopum ordinauimus coram vniuersali Concilio cum omni concordia, sub aspectu etiam Deo amabilis Imperatoris Theodosij, vniuersique Cleri, cuncta decernente pariter ciuitate.* Similia profert Caluinus ex Leone epistol. 89. & Gregorio lib. 2. epist. c. 69. Addit Kemnitius vnum testimonium ex Ambrosio lib. 10. epist. 82. & alia, quę non ex fontibus citat, sed ex decreto Gratiani, d. 23. 24. 62. 63. 65. 67. & 8. q. 1. can. Licet. multa etiam eiusdem generis citat Illyricus in suo libro de electione Episcoporum.

RESPONDEO PRIMO, ex nullo horum testimoniorum colligi, esse de iure diuino, vt populus eligat. SECVNDO, in his omnibus, vno vel altero exceptis, nullam fieri mētionem electionis, sed solùm postulationis vel testimonij. TERTIO, nos non negare, quin aliquādo populus elegerit, sicut etiam nunc in quibusdam locis eligunt Reges, sed id iuris habere eos, vel habuisse ex concessione Pontificum, non ex iure diuino. Ex quibus apparet, quàm splendidè mentiatur Caluinus lib. 4. Instit. c. 5. §. 2. cùm dicit, ritum eligendi Episcopos sine suffragio populi pugnare cum verbo Dei, & cum multis Conciliorum decretis, quæ statuerunt, irritam esse electionem si aliter fiat. Nam nec vllum verbum Dei attulit, nec vllum Concilij decretum, nec vllum afferri potest, in quo habeatur quod ipse dicit.

Argumentum DECIMVM Illyrici, sumitur à consuetudine Ecclesiæ. Dicit enim, fuisse vsum istum in Ecclesia per annos ferè M. C C C. & solùm à tempore Friderici II. qui obiit anno M. C C. L. introductum, vt Laici excluderentur ab electione. Probat autem, quod tamdiu durauerit consuetudo eligendi ad suffragia populi, ex Gregorio IX. qui sedit tempore Friderici. Exstat enim in decretalibus epistolis à Gregorio IX. editis, tit. de electione, cap. Messana, mentio huius rei; necnon in epistola eiusdem Gregorij ad Episcopum Bremensem, apud Krantzium lib. 8. Metropolis, cap. 3. Denique ita concludit Illyricus hoc argumentum. Quare nullum prorsus est dubium, quin electio ante annos C C C. & deinceps quoque aliquandiu à Laicis citra omnem controuersiam sit factitata.

RESPONDEO, Illyricum egregiè mentiri. Nam inprimis, Apoſtolorum tempore, & deinceps multis annis nihil potuit in electionibus populus, niſi teſtimonium vitæ dare, vt ex ſuprà dictis patet; deinde conſequentibus ſeculis irrepſit plebs ad ſuffragia, ſed nec tam lõgo tempore, nec citra controuerſiam, vt Illyricus dicit. Nam Gregorius IX. in epiſtola citata ad Bremenſem Epiſcopum clariſſimè dicit, Canonicorum fuiſſe electionem, licet acceſſeriut etiam vota, id eſt, deſideria & poſtulationes populi.

PORRO caput Meſſana, eſt contra ipſum Illyricum; nam illud caput non eſt Gregorij IX. vt Illyricus falsò dicit, ſed Honorij III. Gregorio antiquioris, & in eo capite prohibetur ſeueriſſimè, ne Laici eligant: *Edicto*, inquit Honorius, *perpetuo prohibemus, ne per Laicos cum Canonicis Pontificis electio præſumatur; quod ſi fortè præſumpta fuerit, nullam obtineat firmitatem, non obſtante contraria conſuetudine, quæ dici debet potius corruptela.* Hæc ille. Non igitur citra controuerſiam Laici ante annos trecentos eligebant. PRAETEREA, electio Alexandri III. ante annos C D. per ſolos Cardinales facta eſt, vt cognoſci poteſt ex Radeuico lib. 2. de rebus geſtis Friderici I. cap. 50. & ſequentibus. Item electio Gregorij VII. ante annos quingentos, per ſolos Cardinales facta eſt, vt patet ex decreto electionis illius apud Platinam. DENIQVE, quomodo citra controuerſiam vſq; ad annum M. C C. Laici elegerunt? cùm, vt ſuprà citauimus, Concilium octauum ante annos D C C. & Concilium ſeptimum ante annos D C C C. & Concilium Martini Papæ ante annos D C C C C. & Concilium Laodicenum ante annos M. C C. interdixerint, ne Laici eligant.

Argumentum VNDECIMVM eſt eiuſdem Illyrici, qui politicas rationes quaſdã profert, ſed ineptiſſimas, qualis illa eſt, quòd Canonici & Monachi ferè ſemper eligant Epiſcopos, aut Abbates Papiſtas, rarò aut nunquam Lutheranos. ſcilicet, valde expediret Eccleſiis & Monaſteriis, vt ab iis gubernarentur, qui nihil oderunt magis, quàm Clericos & Monachos. Addit etiam, valde eſſe incommodum, quòd cùm Epiſcopi & Abbates Germaniæ ſint etiam Principes temporales, à ſex tantùm aut octo interdum hominibus eligantur; quaſi Imperator non ſit Princeps longè maior, qui tamen ſex tantùm aut ſeptem Electoribus creatur.

CAPVT OCTAVVM.

Sexta Propositio.

Electio Episcoporum non pertinet iure diuino ad Clerum, sed ad summum Pontificem, vt vel ipse eligat, vel præscribat eligendi modum.

Probatur PRIMO, quoniam ex Euangelio nihil aliud habemus, nisi Ecclesiam vniuersam S. Petro esse commissam, Ioan. vlt. Itaque ad illum pertinet, prouidere Christianis de iis, qui curam eorum gerant. DEINDE, si ad Clerum pertineret electio iure diuino, ad totum Clerum pertineret. Non enim ius diuinum definiuit, vt hi potius, quàm illi ex Clericis eligant; at non omnibus Clericis conuenire electionem, satis probatur ex eo, quòd eadem ferè incommoda acciderent ob multitudinem Clericorum, quæ accidebant in electione populari. Quocirca multis iam seculis soli Clerici primarij eligunt, quod tamen fieri non potuisset, si iure diuino omnes Clerici electores fuissent. DENIQVE, S. Petrus, qui ius diuinum certè non ignorabat, non solùm in Ecclesia Romana successorem sibi delegit Clementem, neque exspectauit, vt is à Clericis eligeretur, sed etiam ad plurimas prouincias Episcopos misit. Vide Damasum in Pontificali, Innocentium I. in epistola ad Decentium, & Ioannem III. in epistola ad Germanos. Vide etiam de tota re Caietanum de potestate Papæ & Concilij, cap. 13.

CAPVT NONVM.

Septima Propositio.

Ratio eligendi summum Pontificem per solos Cardinales, est omnium optima, & meritò conseruanda, etsi absolutè posset Pontifex eam mutare, si vellet.

Secunda pars est euidens, quia de iure positiuo est, vt Cardinales eligant. Probatur prima pars huius conclusionis; PRIMO, inductione. Non debet Pontifex creari per sortes,

nec per carnalem successionem, nec per solius prædecessoris nominationem, nec ad suffragia populi, nec ad suffragia totius Cleri, vt iam probatum est; ergo ad suffragia primorum ex Clero: Tales sunt Cardinales, sunt enim præcipui Episcopi, Presbyteri, & Diaconi Romanæ Ecclesiæ.

SECVNDO, nulli melius iudicare possunt, qualis debeat esse Episcopus eligendus, quàm ij, qui sunt Episcopi Consiliarij, & cum eo Ecclesiam regunt, & optimè norunt Ecclesiastica negotia; tales sunt Cardinales, igitur ad eos rectissimè pertinebit electio.

TERTIO, ex duratione; nulla enim forma electionis diu durare potuit, præter istam per solos Cardinales. Constat enim ab anno M.C.LXXIX. vsq; ad hoc tempus per annos CD. semper electos Pontifices à duabus partibus Cardinaliũ iuxta decretum Alexandri III. promulgatum in Concilio Lateranensi, vt habemus cap. Licet, extra de electione; nec tamen tunc cœpit electio fieri per solos Cardinales, sed diu antea videtur incœpisse. Nam in illo cap. Licet, Alexander III. apertè indicat, iam antè cœpisse morem istum, vt soli Cardinales eligerent, & solum se constituere, vt non sufficiat maior pars Cardinalium, sed requirantur duæ partes. Porro ante hoc tempus per M. C. annos, XVII. mutationes inueniuntur in electione Romani Pontificis, vt quidam annotarunt.

QVARTO probatur experientia, quia nunquam fuerunt pauciora schismata, quam hoc tempore. Annotauit Onuph. in libro de Pontificibus Romanis, schismata XXIX. in Ecclesia Romana, ex quibus XXVI. fuerunt vsque ad Alexandrum; toto reliquo tempore solùm tria, ex quibus etiam tribus vnum solum accidit vitio Cardinalium, nimirum illud, quod factum est tempore Vrbani VI. Nam illud alterum, quod accidit tempore Ioannis XXII. ab Imperatore Ludouico IV. excitatum est; postremum verò temporibus Eugenij à Concilio Basileensi.

QVINTO probatur; nam hæc forma eligendi temperata est ex omnibus alis bonis & legitimis formis; sciendum est enim quinque modis præcipuè consueuisse eligi Episcopos. PRIMVS modus fuit, vt ipse summus Pontifex per se eligeret, qui modus præsertim seruabatur olim in nouis Episcopatibus erigendis, nouisque Episcopis mittendis.

SECVN-

SECVNDVS modus fuit, vt Episcopum eligerent Episcopi omnes eiusdem prouinciæ, vel maior eorum pars, postulato tamen testimonio, & consensu Cleri & populi eius loci, cui Episcopus dabatur: & eodem modo eligebantur Metropolitani, & Patriarchę, & ipse summus Pontifex nimirum ab Episcopis vicinis, seu prouincialibus. & hic modus antiquissimus fuit, & durauit satis diu. De hoc modo loquitur Cyprianus lib. 1. epistol. 4. *Apud nos*, inquit, *& ferè per vniuersas prouincias tenetur, vt ad ordinationes ritè celebrandas, ad eam plebem, cui Præpositus ordinatur, Episcopi eiusdem prouinciæ proximi quique conueniant, & Episcopus deligatur plebe præsente, quæ singulorum vitam plenissimè nouit, & vniuscuiusque actum de eius conuersatione perspexit.* Idem lib. 4. epist. 2. testatur, Cornelium Papam electum fuisse à plurimis Episcopis, de testimonio & suffragiis totius Cleri & populi. De eodem modo legimus in Concilio Nicæno can. 4. Episcopum debere constitui ab omnibus Episcopis prouinciæ, & si id fieri nequit, saltem per literas debere haberi consensum absentium omnium, vel maioris partis, vt exponit can. 6. eiusdem Concilij. Idem habetur in Concilio Antiocheno can. 19. & in decretis collectis à Martino Bracar. cap. 3.

TERTIVS modus fuit, vt eligeret Clerus & populus ciuitatis. Hic modus fuit in vsu tempore Chrysostomi, Ambrosij, Augustini, Leonis, Gregorij, vt patet ex locis suprà citatis.

QVARTVS modus fuit, vt Imperatores & Reges, vel soli, vel cum Clero & populo eligerent. Constat enim, Iustinianum Seniorem post recuparatam Italiam, noluisse quenquam creari Romanum Pontificem, sine sua approbatione, quod seruatum est vsque ad Constantinum IV. qui iuri suorum prædecessorum in hac parte cessit, vt ex Platina, & aliis cognosci potest. Constat item, Carolo Magno ius eligendi Romanum Pontificē & alios Episcopos concessum ab Adriano I. & deinde simile ius concessum Othoni à Leone VIII. vt patet ex Gratiano d. 63. can. Adrianus, & can. in Synodo.

QVINTVS modus fuit, vt soli Canonici, id est, primarij Clerici Episcopum eligerent, qui modus seruatur à longo tempore in multis Germaniæ locis.

Ex his quinque formis PRIMA non potest reperiri in electione summi Pontificis, quia non expedit, vt prædecessor

eligat successorem: reperitur tamen aliquo modo, quatenus hæc forma electionis ab ipsius Pontificis decreto manauit. SECVNDA reperitur in hac forma, quantum ad id, quod erat in ea præcipuum; nam eligunt nunc Episcopi vicini, vt tunc eligebant, nimirum sex Episcopi Cardinales. TERTIA non reperitur, quia erat omnium maximè incommoda, vt suprà ostendimus. QVARTA non reperitur etiam, quia quòd Imperatores se miscuerint electioni, factum est vel vi, & quasi tyrannide Imperatorum, vt quando Græci Imperatores nolebant creari Pontificem sine suo iussu, immò etiam nisi pecuniariam summam accepissent; quam consuetudinem tyrannicam fuisse affirmat S. Gregorius in comment. Psalm. 4. pœnitentialis; vel quia Pontifices ipsi id necessarium iudicabant ad Ecclesiæ defensionem, vt quando Carolo Magno & Othoni id Pontifices concesserunt. At nunc nec Imperatores tyrannicè se ingerunt electioni, nec id requiritur ad Ecclesiæ defensionem. Immò etiam vix inuenitur aliquis pius Imperator, qui hoc iure sibi concesso vti voluerit, & è contrario exstat aperta renunciatio huic iuri facta à Ludouico Caroli filio, can. Ego Ludouicus. d. 63. & ab Othone I. canon. Constitutio, eadem distinctione. QVINTA denique reperitur; nam quòd sunt Canonici in aliis vrbibus, id sunt Presbyteri & Diaconi Cardinales in Vrbe.

CAPVT DECIMVM.

Octaua Propositio.

SI nulla exstaret pontificia constitutio de electione summi Pōtificis, vel casu aliquo omnes electores à iure designati, id est, omnes Cardinales simul perirent, ius electionis ad Episcopos vicinos & Clerum Romanum pertineret, cum dependentia tamen aliqua à Concilio generali Episcoporum.

In hac propositione non videntur omnes conuenire; quidam enim existimant, secluso iure positiuo, ius eligendi deuolui ad Concilium Episcoporum; vt Caietanus tractat. de potestate Papæ & Concilij, cap. 13. & 21. & Franciscus victoria relect. 2. q. 2. de potestate Ecclesię. Alij, vt refert Syluester verbo

verbo Excommunicatio, 9. §. 3. docet, ad Clerum Romanum pertinere ius eligendi in illo casu. Sed conciliari possunt hæ duæ opiniones. Nam ad Episcoporum Concilium pertinet sine dubio primaria auctoritas eligēdi in illo casu; siquidem, mortuo Pontifice, non est in Ecclesia vlla maior auctoritas, quàm generalis Concilij: & si Pontifex non esset Episcopus Romanus, nec alicuius particularis loci, sed solùm generalis Pastor totius Ecclesiæ, ad Episcopos pertineret, vel eligere successorem, vel designare electores: tamen posteaquam vnitus est Pontificatus orbis Episcopatui vrbis, immediata auctoritas eligendi in illo casu deberet ab Episcopis totius orbis permitti Episcopis vicinis, & Clericis Romanæ Ecclesiæ. quod probatur dupliciter:

PRIMO, quia ab omnibus Episcopis vicinis, & Clericis Romanis translatum est ius eligendi ad Cardinales, qui sunt quædam pars Episcoporum & Clericorum Romanæ Ecclesiæ; ergo Cardinalibus deficientibus deberet redire ius eligendi ad omnes Episcopos & Clericos Romanæ Ecclesiæ.

SECVNDO, quia hæc est antiquissima consuetudo, vt ex Cypriano suprà ostendimus, vt Episcopum tam Romanum, quam alios eligant Episcopi vicini, præsente Clero. Nec vnquam est auditum, quòd Episcopi, aut Archiepiscopi totius orbis conuenirent ad electionem summi Pontificis, nisi in casu, in quo dubitatur, qui sint legitimi electores. Hoc enim dubium à Concilio generali explicari debet, vt factum est in Concilio Constantiensi.

CAPVT XI.

De numero ordinum Ecclesiasticorum.

SEQVITVR tertia quæstio de distinctione Clericorum, seu Ministrorum Ecclesiæ; quę sanè quæstio tribus in rebus posita est. Dissentimus enim ab aduersariis de numero, de antiquitate, & de officio Clericorum. Ac, vt à numero incipiamus, Ioannes Caluinus li. 4. Instit. cap. 4. & cap. 19. & Martinus Kemnitius in examine 23. sess. Concilij Tridentini, reprehendunt numerum septenarium ordinū, quem Catholici passim asserunt; ac docent, tres tantùm esse veros ordines, Episcoporum, quos ipsi Pastores

libentius vocant, Presbyterorum, quos Seniores, vel Doctores, vel Miniſtros verbi appellant, & Diaconorum.

Ex ceteris ordinibus ſimpliciter auferunt ordinem Exorciſtæ, reliquos agnoſcunt quidem, ſed neq; ordines eſſe volunt, neque certo numero contineri. Dicunt enim, Lectores Acolutos, Oſtiarios, & ſimiles, fuiſſe miniſtros quoſdam, quos Paſtores liberè aſſumebant pro neceſſitate Eccleſiæ, id eſt, plures aut pauciores, prout Eccleſię magnitudo, aut paruitas requirebat. Id verò probant ex eo, quòd variè à Patribus iſti ordines numerantur. Et quidem Caluinus lib. 4. cap. 4. §. 1. Hieronymum producit teſtem, qui in commentario, cap. 19. Iſaiæ, quinq; ordines numerat, Epiſcopos, Presbyteros, Diaconos, Fideles, & Catechumenos.

KEMNITIVS autem teſtes producit; PRIMO, Dionyſium Areopagitam, qui in 5. cap. Eccleſiaſticæ Hierarchiæ, tres tantùm facit ordines, Pontificum, Sacerdotum, & Miniſtrorum. SECVNDO, Canones Apoſtolorum, vbi numerantur quinque ordines, Epiſcoporum, Presbyterorum, Diaconorum, Lectorum & Cantorum. TERTIO, Ambroſium, qui in commentario cap. 4. ad Epheſios, numerat etiam quinq;, ſed loco Cantorum ponit Exorciſtas. QVARTO, Ignatium in epiſtola ad Antiochenos, & Epiphanium in fine Panarij, qui plures numerat, quàm ſeptē; addunt enim κοπιῶντας, id eſt, laborantes. Addit etiam Ignatius Confeſſores. QVINTO, Canoniſtas, qui apud Gratianum d. 23. & 25. addunt Pſalmiſtam: *Non igitur*, inquit Kemnitius, *Catholicum dogma eſt, de ſeptem illis ordinibus*. Hæc illi.

Porro Catholici certum ac ſtatum numerum eſſe volunt eorum, qui propriè ordines Clericorum nominantur. Eſt autem obſeruandum, duobus modis accipi ſolere apud auctores ordinem Eccleſiaſticum; Vno modo propriè; alio modo communiter. Propriè illi dicuntur ordines, qui certo ritu ſacro & ſolenni conferuntur ab Epiſcopo, & ad certum miniſterium ſacrificio diuino exhibendum referuntur. Qua ratione ſeptem duntaxat ordines numerantur; videlicet, Sacerdos, Diaconus, Subdiaconus, Acolutus, Lector, Exorciſta, & Oſtiarius. Etſi enim Epiſcopus & Presbyter diſtinguūtur, tamen quantum ad ſacrificium, idem omnino myſterium exhibent, proinde vnum ordinem, non duos faciunt, ſicut etiam Lector, & Cantor, ſeu Pſalmiſta.

Quare

Quare Cornelius Papa in epiſtola ad Fabianum apud Euſebium lib.6.hiſt.c.33.dicit,in Eccleſia Romana ſuo tempore,id eſt,ante annos M.C C C. fuiſſe Presbyteros XLVI. Diaconos ſeptem, Subdiaconos ſeptem, Acolutos XLII. Exorciſtas cum Lectoribus,&Oſtiariis,LII. vbi nullam facit mentionem Cantorum, vel laborantium, vel aliorum quos alij numerant; quia nimirum illi nec habent propriam ordinationem,nec referuntur diſtincta ratione ad ſacrificium.

In Concilio item Romano, ſub Sylueſtro, cap.3. numerantur iidem ſeptem ordines. In Concilio autem Carthaginenſi IV.can.2. & ſequentibus, præter ordines iam nominatos, in epiſt.5. Cornelij, & in Concilio Romano additur vltimo loco Pſalmiſta, ſeu Cantor, ſed ibidem Concilium monet,Pſalmiſtam non ordinari ab Epiſcopo, ſed etiam ſine licentia Epiſcopi, ſola iuſſione Presbyteri, poſſe officium canendi ſuſcipere. Iſidorus lib.7. etymologiarum,cap.12. & in epiſtola ad Ludifredum; Rabanus li.1. de inſtitutione Clericorum,cap.6.& ſequentibus; Amalarius lib.2. de officiis Eccleſiaſticis,cap.7.& ſequentibus; Hugo de S.Victore li.2.de Sacramentis, part.3.cap.5. eoſdem ſeptem ordines numerant,& explicant; Idem facit Magiſter ſententiarum,quem omnes Theologi ſequuntur in 4.d.24.

Deniq;, eoſdem numerat Concilium Florentinum in inſtructione Armenorum,& Tridentinum ſeſſ.23.cap.2. & Eccleſiæ vſus idem teſtatur; non enim alij ordines præter iſtos conferri ſolent: Nam prima tonſura non eſt ordo, cùm nullum habeat officium annexum, ſed eſt præparatio ad ordines, vt eſt Catechiſmus ad Chriſtianiſmum.

Communiter autem dicuntur ordines illi omnes, qui quomodocunq; dedicantur diuinis obſequiis, etiam ſi non referantur ad ſacrificium, & hoc modo etiam Monachi, virgines, & viduæ Deo ſacratæ, necnon laborantes in ſepeliendis defunctis, ordines aliquando dicuntur à Patribus; nam de ordinatione Monachi ſcribit Dionyſius cap.6. Eccleſiaſticæ Hierarchiæ; de ordine verò laborantium in ſepeliendis mortuis, Epiphanius in Compendiaria doctrina: Habebatur enim actio quędam religioſa, ſepultura mortuorum. De ordine Diaconiſſarum, virginum, aut viduarum, quę ſeruiebant Eccleſiæ in inſtructione mulierum, quæ baptizandæ erant, idem Epiphanius ibidem.

Ex his autẽ facile erit explicare loca, quæ ab aduerſariis afferuntur contra numerum ſeptenarium ordinum. Ac PRIMVM ad locum Hieronymi, à Caluino adductum, reſpondeo, S. Hieronymũ eo loco non loqui de ordinibus Clericorum, ſed de ordinibus Chriſtianorum, ideò ponit primo loco Clericos, deinde Laicos, quos fideles vocat, vltimo Cathecumenos; Porrò ex Clericis nominat tres tantùm, id eſt, Epiſcopos, Presbyteros, Diaconos, quia volebat perficere numerum quinarium: Explicabat enim illud Eſaiæ: *Erunt quinque ciuitates in terra Ægypti loquentes lingua Chanaanitide*, ac per eas ciuitates Eccleſiam Chriſtianam intelligi volebat; Itaq; ad perficiendum quinarium numerum, ex omnibus Clericis tres primos poſuit, in quibus omnes alij continentur, quos idem Hieronymus alibi diſtinctè ponit: Nam Subdiaconorum meminit in epiſt. 91. in primis verbis: Acolutorum meminit ac Lectorum in epiſt. 2. ad Nepotianum: Deniq; Exorciſtarum & Oſtiariorum in commentario cap. 2. epiſt. ad Titum in poſtremis verbis.

AD LOCVM Dionyſij, à Kemnitio productum, reſpondeo, Dionyſium non voluiſſe exponere numerum ordinum, ſed numerum Hierarchiarum: Tres enim ſunt Hierarchiæ in Eccleſia militante, vt etiam tres ſunt in Eccleſia triumphante; Prima eſt Pontificum; Secunda Sacerdotum; Tertia Diaconorum. Diaconi enim, etiamſi miniſtri dicuntur & ſunt, ſi comparentur ad Sacerdotes; tamen ſunt etiam Principes, & Præſules, ſi comparentur ad plebem, & ideò dicuntur Hierarchæ; Ordines autem inferiores non præſunt populis, ſed tantùm miniſtrant Diaconis, & Sacerdotibus.

Quòd autem Diaconi præſint, docet IGNATIVS in epiſtola ad Trallianos: *Subiecti*, inquit, *eſtote Epiſcopo, ſimiliter & Preſbyteris atq; Diaconis.* Item HIERONYMVS in 2. caput ad Titum: *Non ſolùm*, inquit, *Epiſcopi, Preſbyteri & Diaconi debent magnopere prouideri, vt cunctum populum, cui præſident, conuerſatione, ſermone, ac ſcientia præcedant, verùm & inferior gradus, Exorciſtæ, Lectores, Æditui, & omnes omnino, qui domui Dei ſeruiunt.* Docet id etiam Ioannes CHRYSOSTOMVS, qui hom. 83. in Matth. Diacono ſuadens, vt Imperatorem arceat à communione, ſi indignè adeat: *Cohibe*, inquit, *& coërce, maiorem tu illo habes poteſtatem.* Et hæc etiam ratio eſt, cur Epi-

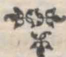
Epiſcopi ordinariè aſſumerentur ex Presbyteris, aut Diaconis Eccleſiæ, non ex inferioribus ordinibus, vt patet ex Leone, epiſtola 84. ad Anaſtaſium, cap. 6. quam etiam puto cauſſam eſſe, cur in Romana Eccleſia ſoli Epiſcopi, Presbyteri, & Diaconi ſint Cardinales.

Ad locum ex Canonibus Apoſtolorum reſpondeo, Clementem in canonibus Apoſtolorum nuſquam voluiſſe omnes ordines numerare, ſed data occaſione, modo vnũ, modo alium ordinem nominaſſe; eundem autem Clementem plures ordines agnouiſſe, perſpicuum eſt ex can. 15. vbi dicit: *Si quis Preſbyter, aut Diaconus, aut quilibet de numero Clericorum, &c.*

Ad teſtimonium Ambroſij reſpondeo, Ambroſium in comment. cap. 4. ad Epheſios, ſolùm quinq; ordinum mentionem feciſſe, quia volebat de ordinibus explicare verba illa Pauli; Alios dedit Apoſtolos, alios Prophetas, alios Euangeliſtas, alios Paſtores, & Doctores. & quia Paulus ſolum quinque nomina poſuit, idcirco conatus eſt etiam ipſe quinque ordines numerare: Itaque per Apoſtolos intellexit Epiſcopos; per Prophetas Presbyteros; per Euangeliſtas Diaconos; per Paſtores Lectores; per Doctores, vel, vt ipſe legit Magiſtros, Exorciſtas.

Ad teſtimonium Ignatij & Epiphanij reſpondeo, illos Patres numeraſſe non ſolùm ordines propriè dictos, ſed etiam alios.

Ad teſtimonia Canoniſtarum reſpondeo, illos facere nouem ordines, quia diſtinguunt Epiſcopum à Presbytero, & Lectorem à Cantore, quod Theologi non faciunt; ſed in re non eſt diſſenſio. Theologi enim ſolùm conſiderant ordines, vt ſe habent ad ſacrificium; quomodo (vt diximus) Epiſcopus & Presbyter; Lector & Cantor non diſtinguuntur; Canoniſtæ autem conſiderant ordines, vt Hierarchiam conſtituunt, & idcirco rectè diſtinguunt Epiſcopum à Presbytero. atque hæc de primo.

CAPVT XII.

De antiquitate Ordinum.

OANNES CALVINVS, de Ordinum, præcipuè minorum, antiquitate ita loquitur libro 4. Instit. cap. 19. §. 27. *Primitiuæ*, inquit, *Ecclesiæ incogniti fuerunt, & multis postea annis excogitati.* Sed falsam esse hanc Caluini sententiam testantur Clemens, & Ignatius, Apostolorum Discipuli: Vterque enim eorum ordinum meminit. CLEMENS lib. 8. Constit. omnium ferè ordinum etiam minorum ritus declarat. IGNATIVS autem in epistola ad Antiochenses ita concludit: *Saluto*, inquit, *sanctum Presbyterum vestrum, saluto sanctos Diaconos, saluto Subdiaconos, Lectores, Cantores, Ostiarios, Laborantes, Exorcistas.*

Ad hæc, tempore sancti Cypriani, omnes ordines erant in Ecclesia, nec tamen tunc cœperunt: Nam vt de re antiqua, & vbique recepta loquuntur auctores illius temporis, qui sanè non multum aberant ab Apostolicis temporibus. CYPRIANVS lib. 2. epist. 10. *Exemplaria*, inquit, *eadem nunc quoque per Mettium Hypodiaconum à me missum, & Nicephorum Acolutum transmisi.* Libro 2. epist. 5. & lib. 4. epist. 5. scribit se ordinasse Lectores Aurelium, & Celerinum. Lib. 5. epist. 14. *Presbyter*, inquit, *de Clero, & Exorcista, & Lector Lucianus scripsit.*

Eodem tempore scripsit epistolam sanctus Cornelius, ad Fabianum Antiochenum, ex qua hæc sunt verba apud Eusebium lib. 6. hist. Eccles. cap. 33. *Is ergo qui Euangelium vendicabat, nesciebat in Ecclesia Catholica vnum Episcopum esse debere, vbi videbat esse Presbyteros XLVI. Diaconos septem, Subdiaconos septem, Acolutos XLII. Exorcistas, & Lectores cum Ostiariis LII.* Omitto Concilium Laodicenum canone 24. & Carthaginense IV. canone 2. & sequentib. in quibus omnium ordinum mentio fit, quorum hoc celebratum est ante annos M. C. illud antè annos M. CC. ex quibus satis colligitur rem esse longè antiquiorem, quàm putat Caluinus.

CAPVT XIII.

De officiis Ministrorum.

RESTAT officium, in quo etiam non parum à nobis Kemnitius, & Caluinus dissentiunt. Dicamus de singulis seorsim. Exordium in Ecclesia sumitur à prima tonsura, quæ quidem non est ordo, cum nullum habeat certum officium annexum, sed est quædam dispositio, ac præparatio ad ordines; Profitentur enim se ordinibus initiandos, & à seculi negotiis ad militiam Ecclesiasticam transituros, qui ita tondentur. Porrò de ritu tonsuræ, & rasuræ erit infrà propria disputatio.

PRIMVS igitur ordo, Ostiariorum est, de quo ordine ferè conuenimus: Fatetur enim Caluinus lib. 4. Instit. cap. 4. §. 9. Officium Ostiariorum apud veteres fuisse aperire, & claudere fores Ecclesiæ, proinde curam habere ipsius templi; ceterum postea libro eodem, cap. 19. §. 27. reprehendit, quod solenni ritu Ostiarios ordinent Episcopi apud nos. Existimat enim ipse non esse certum ordinem Ecclesiasticum, sed officium tantùm, quale est eorum, qui Ianitores sunt in prophanis domibus. At nihil ipse affert, quo sententiā suam probet: Nos autē habemus testimonia suprà citata, in quibus Ostiariorū ordo inter ordines Ecclesiæ numeratur; ac præterea in Cōcilio Carthaginēs. 4. can. 9. pręscribitur forma, & ritus ordinandorum Ostiariorum, & est ille ipse, quo nunc vtitur Ecclesia: *Ostiarius*, inquit Concilium, *cùm ordinatur postquam ab Archidiacono instructus fuerit, qualiter in domo Dei debeat conuersari, ad suggestionem Archidiaconi tradat ei Episcopus claues Ecclesiæ de Altario dicens; Sic age, quasi redditurus Deo rationem pro his rebus, quæ his clauibus reconduntur.* Itaq; Caluinus dum hæc ridet, non solùm modernos Papistas, vt ipse loquitur, ridet, sed etiam Ecclesiam Catholicam, quæ est, & quæ erat in CHRISTO, ante annos M. C.

SECVNDVS est ordo Lectorum, quorum officium erat legere ex pulpito in Ecclesia quidquid legendum erat ex vtroque Testamento; nam etiam Euangelia legi à Lectoribus consueuisse, testatur CYPRIANVS lib. 2. epist. 5. vbi loquens de Aurelio ordinato Lectore: *Nihil*, inquit, *magis congruit voci, quæ Dominum gloriosa prædicatione confessa est,*

est, quàm celebrandis diuinis lectionibus personare, & post sublimia verba, quæ Christi martyrium proloquuta sunt, Euangelium legere, vnde Martyres fiunt. Hæc ille. Credibile tamen est, Lectoris officium non fuisse, vt legeret Euangelium tempore sacrificij, (id enim Diaconorum fuisse paulò pòst ostendemus) sed solùm extra illud tempus.

Calvinus fatetur quidem hoc fuisse officium Lectorum, lib. 4. cap. 4. Instit. §. 9. Sed dicit non fuisse gradum, neque ordinem certum in Ecclesia, sed solùm solitos Episcopos quibusdam ex domesticis suis ministris iniungere, vt in Ecclesia legerent Scripturas, vt eo modo innotescerent plebi, & discerent ferre conspectum hominum.

At non solùm Concilium Carthaginense IV. can. 8. præscribit ritum solennem ordinandi Lectores, sed etiam S. Cyprianus lib. 2. epist. 5. lib. 3. epist. 22. & li. 4. epist. 5. apertè significat, Lectoratum fuisse ordinem, & gradum in Ecclesia; nam passim vocat gradum, & honorem Ecclesiasticum. Item dicit, Celerinum initio ex humilitate refugisse eum gradum, sed tandem diuina reuelatione admonitum acquieuisse. Ad hæc excusat multis verbis, quod quosdam ordinauerit Lectores, vrgente necessitate, sine consilio, & consensu expresso Cleri. Denique dicit, se prius quendam Saturum nomine fecisse Clero proximum, quod ei permisisset in Paschate legere in Ecclesia, cùm ordinatus non esset; deinde verò eum in Clerum cooptasse, atque ad ordinem Lectoris promouisse. Vbi vides aliud esse legere in Ecclesia, quod solùm Caluinus agnoscit; aliud verò promoueri ad ordinem Lectoris.

Tertivs ordo Exorcistarum est, ad quorum officium pertinet exorcismos Ecclesiæ legere super Energumenos, & eo modo præparare illos, vt sacrificij diuini participes fieri possint. Olim siquidem, quia frequentissimè dæmones pellebantur de corporibus humanis, concurrebant plurimi Energumeni ad Ecclesiam, ita vt essent quasi greges Energumenorum, ac propterea iste ordo institutus fuit.

Fuisse reuera ordinem certum Ecclesiasticum Exorcistarum, & non solùm donum, & gratiam gratis datam, vt vult Caluinus, patet ex testimoniis suprà citatis, Ignatij in epistola ad Antiochenos, Cornelij Papæ in epistola ad Fabianum, apud Eusebium lib. 6. histor. cap. 33. & Cypriani lib. 5. epist.

epist. 14. Concilij Romani sub Syluestro can. 3. & Concilij Laodiceni canone 24. vbi Exorcistæ inter ordines numerantur: sed præcipuè id ostenditur ex Concilio Carthaginen. IV. can. 7. vbi sic legimus: *Exorcista cùm ordinatur, accipiat de manu Episcopi libellum, in quo scripti sunt exorcismi, dicente sibi Episcopo; Accipe, & commenda memoriæ, & habeto potestatem imponendi manum super Energumenum, siue baptizatum, siue catechumenum.* Concilium item Laodicenum can. 26. prohibet, ne quis exorcizet, neque publicè, neque priuatim, nisi ab Episcopo ad eum ordinem prouectus sit.

Ex quibus Conciliis intelligimus, quàm apertè mentiatur Caluinus, cùm ait lib. 4. Institut. cap. 19. §. 24. *Fingitur illis Exorcistis potestas data imponendi manus super Energumenos.* Quomodo enim fingimus, quod ex tam antiquis Conciliis comprobamus? Adde etiam testimonium Sulpitij, qui in libro de vita D. Martini, cap. 4. ita scribit: *Tentauit Hilarius imposito Diaconis officio sibi Martinum arctiùs implicare, & ministerio vincire diuino, sed cùm sæpissimè restitisset, indignum se esse vociferans, intellexit vir altioris ingenij, hoc eum modo posse constringi, si id ei officij imponeret, in quo quidam locus iniuriæ videretur; itaq; Exorcistam eum esse præcepit, quam ille ordinationem ne despexisse tanquam humiliorem, videretur, non repudiauit.*

QVARTVS ordo Acolutorum est, quorum id est proprium, vt cum cereo accenso sequantur Diaconum ad locum Euangelij: & vrceolos, atque ampulllas ad sacrificium præparent, ac Subdiacono porrigant. Inde enim dictus est Acolutus, quasi pedissequus ab ἀκολουθέω, quod est sequor, & etiam ceroferarius à gestando cereo.

Hìc verò Caluinus risum tenere non potest; sic enim ait lib. 4. Instit. cap. 19. §. 23. *Sed,* inquit, *inprimis spectabilis est argutia, qua in Acoluti nomine philosophantur, ceroferarium appellantes, verbo, vt arbitror, magico, certè inaudito Gentibus ac linguis omnibus.* Et suprà cap. 4. §. 9. *Vocabant,* inquit, *Acolutos, qui Episcopo in domesticis obsequiis adessent, eumq; perpetuò comitarentur, primùm honoris caussa, deinde ne qua suspicio oriretur.* Hæc ille. Itaque vult Acolutos nihil aliud olim fuisse, nisi Episcoporum quasi Cubiculariios. At ipse quidem nullo teste probat quod dicit, proinde viderit ipse, an non finxerit

Acoliti officium ex capite suo: Nos autem Acolutatum ordinem fuisse, & gradum Ecclesiasticum, probamus ex testimoniis plurimis suprà citatis, Cornelij, Cypriani, Concilij Romani, & Concilij Carthaginensis.

Porrò ad officium eius pertinuisse cereos, & vrceolos, quæ Caluinus ridet; testatur Concilium Carthaginense IV. can. 6. *Acolutus*, inquit Concilium, *cùm ordinatur, ab Episcopo quidem doceatur, qualiter in officio suo agere debeat, sed ab Archidiacono accipiat ceroferarium cum cereo, vt sciat se ad accendenda Ecclesiæ lumina mancipari: Accipiat & vrceolum vacuum, ad suggerendum vinum in Eucharistiam sanguinis Christi.* Hæc ibi. Vbi etiam vides nomen ceroferarij non esse magicum, neque omnibus Gentibus, & linguis inauditum, nisi tot sanctos Patres, & cum eis D. Augustinum, qui Concilio intererat, Magos, & nullius Gentis aut linguæ homines esse velis. Idem quoque nomen est apud Isidorum lib. 7. etymolog. cap. 12. apud Amalarium lib. 2. cap. 10. apud Rabanum libro 1. de Institut. Clericorum, cap. 9. apud Hugonem libro 2. de Sacramentis, par. 3. cap. 5. & apud alios multos, qui nec Magi erant, nec nullius Gentis, aut linguæ.

QVINTVS ordo Subdiaconorum est, ad cuius officium propriè pertinet ministrare Diacono in sacrificio, ac propterea dum ordinatur, accipit calicem vacuum, & patinam, vt habemus in Concilio Carthaginensi IV. can. 5. & in Concilio Toletano IV. canone 27. Eiusdem est epistolas B. Pauli ad Missam legere, vt Concilium Remense canone 4. docet. Meminerunt huius ordinis omnes auctores suprà citati. Proinde falsum est quod scribit Caluinus lib. 4. Institut. cap. 4. §. 5. Subdiaconorum officium nihil aliud fuisse, nisi iuuare Diaconos in eleemosynis distribuendis, pauperibusq; curandis.

SEXTVS ordo Diaconorum est, quos oblationibus colligendis, & opibus Ecclesiæ administrandis præpositos fuisse, inter Catholicos, & hæreticos constat; id enim testantur Acta Apostolorum, cap. 6. Idem patet ex Leone in sermone de sancto Laurentio: ex quo officio fortasse factum est olim, vt Diaconi insolescerent aduersus Presbyteros; semper enim officia pecuniaria adamata præ ceteris fuisse videntur. Reprehendunt Diaconorum arrogantiam Concilia nonnulla, Nicænum can. 14. Laodicenum canone 20. &

Tole-

Toletanum IV. canone 38. Item Patres, Cyprianus lib. 3. epist. 9. Hieronymus in epistola 85. ad Euagrium, & lib. 14. in Ezechielem exponens cap. 48. & Bernardus lib. 4. de consideratione.

Sed præter hoc officium habebant etiam Diaconi alia nonnulla, quæ aduersarij non agnoscunt. PRIMO, Diaconorum erat Sacerdoti sacrificanti assistere, ac ministrare, & populo distribuere Eucharistiam: ac propter sacrum hoc ministerium, potissimùm sacram ordinationem accipiunt. Videmus enim Actor. 6. per impositionem manuum ordinari Diaconos. qua sacra cærimonia non est credibile Apostolos vsuros fuisse, si solum ministerium mensarum Diaconis committere voluissent, antea enim viduę ministrabant mensis, nec tamen certo ritu ordinabantur.

Præterea Clemens lib. 2. cap. 14. Constitut. significat Diaconos Sacerdoti ministrare solitos in sacrificij oblatione: quod etiam apertè docet Cyprianus in sermone 6. qui est de lapsis: Idem cognoscimus ex historia sancti Laurentij, apud Ambrosium lib. 1. de officiis, cap. 41. Inducit enim S. Laurentium sic loquentem ad D. Sixtum: *Quò progrederis sine filio pater? Quò Sacerdos sancte sine Diacono properas? Tu nunquam sine ministerio sacrificium offerre consueueras.* Et infra: *Cui commisisti consummandorum consortium Sacramentorum, huic consortium tui sanguinis negas?* Idem patet ex liturgia Chrysostomi, & ex homil. 83. super Matthæum. Idem ex sancto Gregorio, qui in epistola ad Leandrum, quæ præfigitur libris eius in Iob, nihil aliud Diaconatum, nisi sacri altaris ministerium vocat: Denique Isidorus, Rabanus, Amalarius, Hugo, & alij suprà citati, qui describunt officia omnium ordinum, hoc docent, quod nos diximus.

SECVNDO, Diaconorum erat tempore sacrificij Euangelium legere: Id testatur præter suprà dictos auctores S. HIERONYMVS in epist. 48. ad Sabinianum: *Tu*, inquit, *exanguis & pallidus, vt suspitione omni careres, Euangelium Christi, quasi Diaconus lectitabas.* Testatur etiam S. GREGORIVS in Synodo Romana, quæ habetur lib. 4. epist. cap. 88. vbi prohibet, ne Diaconi cantent in Ecclesia, excepto Euangelio, tempore sacrificij: Idem etiam testantur Concilia antiqua, Vasense can. 4. & Remense can. 5.

TERTIO, Diaconorum erat baptizare, prædicare, reconciliare publicos pœnitentes, Eucharistiam deferre, & præbere Laicis, ac breuiter omnia facere, quæ Episcopi & Presbyteri faciunt, excepta consecratione corporis Domini, & ordinatione Clericorum, & aliis officiis, quæ requirunt potestatem ordinis. nam Diaconos baptizare posse, patet exemplo Philippi Diaconi, Actor. 8. vnde TERTVLLIANVS in libro de Baptismo: *Ius, inquit, dandi Baptismum summus Sacerdos habet, dehinc etiam Presbyteri, & Diaconi.* Posse item Diaconos prędicare, docet exemplum Stephani & Philippi Diaconorum, Actor. 7. & 8. Item exemplum sancti Vincentij Martyris, qui cùm Diaconus esset, prædicabat tamen, vt Augustinus testatur serm. 2. de S. Vincentio.

Denique Gregorius lib. 4. epist. cap. 88. docet, ad Diaconum etiam pertinere officium prædicationis, & ipsum etiam Gregoriũ adhuc Diaconum prædicasse testatur Ioãnes Diaconus in eius vita lib. 1. cap. 41. Rursus Diaconos aliquando recõciliare solitos pœnitentes in absentia Episcopi & Presbyterorum, docet Cyprianus lib. 3. epist. 17. Item Eucharistiam præbere Laicis in absentia Presbyterorum posse Diaconos, docet Concilium Nicænum can. 14. Testatur item Iustinus in Apologia secunda extrema, Diaconos deferre solitos Eucharistiam ad absentes.

Est tamen obseruandum, hæc omnia, ac præcipuè officium prædicandi, propria Episcoporum esse, ita vt ne Presbyteris quidem prædicare liceat, nisi ex Episcopi mandato, aut consensu. Episcopi enim propriè Apostolis succedunt, Apostoli autem sunt, qui Actor. 6. dicunt: *Non est bonum nos derelinquere verbum Dei, & ministrare mensis.* Scribit etiam Possidius in vita B. Augustini, cap. 5. Valerium Episcopum concessisse sancto Augustino Presbytero suo prædicandi potestatem, quòd ipse cùm Græcus esset, minus commodè Latino populo prædicare posset. Legimus quoque in Concilio Vasensi, can. 4. factam ab Episcoporum Concilio Presbyteris potestatem prædicandi. In Concilio autem Vasensi, can. 4. præcipitur etiam vt Diaconi, quando non est Presbyter, qui prædicet verbum, Homilias sanctorum Patrum loco concionis recitent.

SEPTIMVS ordo, Sacerdotum est, de quo grauis controuersia inter nos, & hereticos versatur, quæ in sequenti capite disputanda est.

CAPVT

CAPVT XIIII.

De distinctione Episcopi & Presbyteri.

EXISTIT igitur quæstio: *Sitne Presbyter idem omnino quod Episcopus, ac præsertim iure diuino.* Fuit antiqua hæresis Aërij, teste Epiphanio, hær. 75. & August. lib. de hæresibus, cap. 53. nihil interesse inter Episcopum & Presbyterum; quam hæresim propterea ille videtur excogitasse, vt se ipse consolaretur, quòd Episcopus factus non esset, vt apertè significat Epiphanius. Eandem hæresim postea sequutus est Ioannes VViclefus, teste Thoma VValdensi lib. 2. doct. fidei, art. 3. cap. 60. & nostris temporibus Lutherani & Caluinistæ. siquidem Ioan. CALVINVS lib. 4. Inst. ca. 4. §. 2. sic loquitur: *Quibus docendi munus iniunctum erat, eos omnes nominabant Presbyteros, illi ex suo numero in singulis ciuitatibus vnum eligebant, cui specialiter dabant titulum Episcopi, ne ex æqualitate, vt fieri solet, dissidia nascerentur; neq; tamen sic honore, & dignitate superior erat Episcopus, vt dominium in collegas haberet, sed quas partes habet consul in senatu, vt referat de negotiis, consulendo, monendo, hortando, aliis praeat, auctoritate sua totam actionem regat, & quod decretum communi consilio fuerit, exequatur. Id muneris sustinebat Episcopus in Presbyterorum cœtu; atq; id ipsum pro temporum necessitate fuisse humano consensu inductum, fatentur ipsi veteres.* Hæc ille. Non dissimilia habent Martinus Kemnitius in examine sess. 23. Concilij Triden. Necnon & Erasmus annotatione ad 4. caput 1. ad Timotheum.

At Ecclesia Catholica distinctionem agnoscit, ac docet, iure diuino Episcopatum Presbyterio maiorem esse, tum ordinis potestate, tum etiam iurisdictione: sic enim loquitur Concilium Triden. sess. 23. cap. 4. *Proinde sacrosancta Synodus declarat præter ceteros Ecclesiasticos gradus, Episcopos, qui in Apostolorum locum successerunt, ad hunc hierarchicum ordinem præcipuè pertinere, & positos, sicut Apostolus ait, à Spiritu sancto regere Ecclesiam Dei, eosq; Presbyteris superiores esse, &c.* Et canon. 6. *Si quis dixerit in Ecclesia Catholica non esse hierarchiam diuina ordinatione institutam, quæ constat ex Episcopis, Presbyteris, & Ministris, anathema sit.* Et can. 7. *Si quis dixerit Episcopos non esse Presbyteris superiores, &c. anathema sit.* Eandē sen-

tentiam docent, & defendunt Theologi Doctores apud Magistrum in lib. 4. sent. d. 24. & S. Thom. in 2.2. q. 184. art. 6.

Nos igitur omissa illa quæstione, quæ ad disputationem de Sacramentis pertinet; Sit ne vnus ordo, vnúmue Sacramentum Episcopatus, & Presbyterij, an duo: tria demonstrare conabimur. PRIMO, iure diuino maiorem esse Episcopum Presbytero, quod attinet ad ordinis potestatem. SECVNDO, maiorem esse etiam quantum ad iurisdictionem. TERTIO, Episcopos in veteri Ecclesia non fuisse in cœtu Presbyterorum, quasi Consules in senatu, sed quasi Reges ac Principes in cætu Consiliariorum.

Quod ad PRIMVM attinet, facilè probari potest, Episcopum maiorem esse Presbytero, quantum ad ordinis potestatem, idque iure diuino; Nam solus Episcopus ordinare potest Presbyteros, & eo modo generare Patres Ecclesiæ, vt Epiphanius ratiocinatur aduersus Aërium: Presbyteri autem ordinare non possunt, sed solùm baptizare, & eo modo filios Eccclesiæ generare. id autem ita esse docet Damasus in epist. 3. Item Concilium Antiochenum, cap. 10. & Ancyranum canone 12. Epiphanius hær. 75. Chrysostomus, Theodoretus, Theophylactus, & Oecumenius, in 3. & 4. cap. 1. ad Timoth. Item S. HIERONYMVS in epist. 85. ad Euagrium: *Quod facit*, inquit, *Episcopus excepta ordinatione, quod Presbyter non faciat?* Denique S. LEO epist. 88. idem docet, & Ecclesiæ consuetudo. Nunquam enim est auditum, quod Presbyteri Presbyteros, aut Diaconos, nedum Episcopos ordinauerint.

Esse autem ex iure diuino, vt soli Episcopi ordinent, inde colligitur, quod habebatur irritum, si quid in ea refecissent, qui veri Episcopi non erant. Sic enim scribit Gregorius III. in epist. ad Bonifacium: *Presbyteri quos reperisti, si incogniti fuerint viri illi, qui ordinant, & dubium est eos Episcopos fuisse, aut qui eos ordinauerint, si bonæ actionis, viriq; Catholici sint, & ipsi Presbyteri in ministerio Christi Dei sancta lege edocti, ab Episcopo suo benedictionem Presbyteratus suscipiant, & cõsecrentur, & sic ministerio sacro fungantur.* Et ante eum DAMASVS in epist. 3. loquens de Chorepiscopis, qui cùm solùm Presbyteri essent, Pontificum more ordinare audebant: *Vacuum*, inquit, *est & inane, quidquid in prædicto sacerdotij summi egerunt ministerio.* At certè si iure diuino Presbyteri ex ipsa sua

ordi-

ordinatione, id eſt, ex charactere ſuo ſacerdotali haberent, vt ordinare poſſent, non eſſet irritum quod facerent, tametſi prohibente Eccleſia facerẽt. Præterea cùm ordinatio Sacramentum ſit (vt etiam Caluinus admittit) & Sacramenta omnia à Deo ſint inſtituta, certè qui maior eſt ordinis poteſtate, quæ per Sacramentum ordinationis accipitur, is quoque maior ſit ex diuina inſtitutione neceſſe eſt.

Idem argumentum fieri poteſt ex confirmatione baptizatorum, & templorum atque altarium conſecratione. Conſtat enim ſolos Epiſcopos, vt ordnarios Miniſtros, confirmationis Sacramentum poſſe conferre, necnon templa & altaria conſecrare, neque id Presbyteris licere, vt S. Leo docet in epiſt. ad Epiſcopos Germaniæ & Galliæ, & ante eum Damaſus in epiſt. 3. de Chorepiſcopis, & ante vtrumque Dionyſius, cap. 4. & 5. Eccleſiaſticæ hierarchiæ, vbi dicit ſolum Epiſcopum diuina ordinatione Chriſma conſecrare; quin etiam videmus Actor. 8. Apoſtolos ipſos, quibus Epiſcopi ſuccedunt, miſſos, vt per manus impoſitionem, darent Spiritum ſanctum iam baptizatis.

Quod ad Secundum attinet de poteſtate iuriſdictionis, Epiſcopos iure diuino Presbyteris eſſe maiores. Probamus Primo ex figura Teſtamenti veteris, quanquam hoc argumentum, vt etiam ſequens de diſtinctione Apoſtolorum & diſcipulorum, probat etiam de poteſtate ordinis; nam in Teſtamento veteri erat vnus ſummus Sacerdos Aaron, & qui ei ſuccedebant; erant præterea minores Sacerdotes, omnes videlicet filij Aaron, & qui ab illis deſcendebant; ac denique erant Leuitæ ceteri, qui à Leui originem ducebant, ſed non per Aaronem. Conſtat autem iure diuino fuiſſe diſtinctos hos tres gradus, Pontificum, Sacerdotum, & Leuitarum; ita vt Pontifex maior eſſet Sacerdotibus, & Sacerdotes Leuitis; nam & conſecrationes eorum diſtinctæ erant, & veſtes, & officia, vt patet Exod. 28. & 40. Leuit. 8. & Numeri 3. 4. & 20.

Quod autem iuriſdictio penes Pontificem eſſet, non autem penes cœtum minorum Sacerdotum, patet ex lib. Deut. cap 17. *Qui ſuperbierit nolens obedire Sacerdotis imperio, ex ſententia iudicis moriatur.* quod etiam fatentur Centuriatores Magdeburgen. Cent. 1. lib. 1. cap. 7. col. 257. *In Eccleſia*, inquiunt, *populi Iudaici, Vnus tantùm erat lege diuina Sacerdos ſummus,*

mus, quem omnes cogebantur agnoscere, eiq; parere. Idem quoque fatetur Caluinus lib. 4. Instit. cap. 6. §. 2. *Illic*, inquit, *Vnum Antistitem præfecit, quem omnes respicerent, quò melius in Vnitate continerentur.* At Episcopi id sunt in Ecclesia, quod erant Pontifices in Testamento veteri, id Presbyteri apud nos, quod illic minores Sacerdotes, vt etiam id Diaconi nostri, quod illorum Leuitæ, vt docent Damasus in epist. 3. de Chorepiscopis, Hieronymus in epist. ad Euagrium 85. Leo epist. ad Episcopos Germaniæ & Galliæ 88. Concilium Hispalense II. canone 7. & alij permulti grauissimi auctores.

Et sanè nulla ratio permittit, vt distinctior fuerit hierarchia in Testamento veteri, quàm in nouo, cùm illud vmbræ, istud imagini comparetur ab Apostolo ad Hebr. 10. Sequitur igitur, vt sicut in Testamento veteri iure diuino Pontifices Sacerdotibus minoribus auctoritate præstabant, ita etiam Episcopi in Ecclesia Presbyteris præstent.

SECVNDO, probatur hoc idem ex distinctione Apostolorum & discipulorum LXX. Nam Episcopos Apostolis succedere, Presbyteros autem septuaginta discipulis, docent constanter omnes Patres. Vide Concilium Neocæsariense can. 13. Damasum in epist. 3. de Chorepiscopis, Anacletum epist. 2. Hieronymum in epist. ad Marcellam de erroribus Montani, Augustinum tract. in Psalm. 44. Leonem epist. 88. Isidorum lib. 2. de diuinis officiis, Bedam in caput 10. Lucæ, & alios. Porrò, Apostolos iure diuino maiores fuisse discipulis septuaginta, satis apertè colligitur. Primùm, ex institutione distincta, & diuersa. Apostolos enim solùm duodecim Dominus esse voluit, Luc. 6. & eos semper ferè secum habebat, ac priuatim instituebat; Discipulos autem LXXII. Lucæ 10. instituit. Præterea Ioan. 20. solis Apostolis dixit: *Sicut misit me Pater, & ego mitto Vos.* Denique Act. 1. Cùm ex Iudæ apostasia numerus duodenarius imminutus esset, assumptus est Matthias, nec sine solenni quadam cærimonia, cùm tamen esset ille antea ex numero discipulorum.

TERTIO, probatur hoc idem ex illis Domini verbis Matthæi 24. *Fidelis seruus & prudens, quem constituit Dominus super familiam suam.* Hæc enim verba S. Hilarius & ceteri Patres in hunc locum, de Episcopis dicta esse volunt; ex quo intelligimus, ipso Domino instituente, Episcoporum

pro-

propriam eſſe curam, & gubernationem Eccleſiæ, quo etiam pertinet locus ille Actorum 20. *Attendite vobis, & vniuerſo grogi, in quo vos Spiritus ſanctus poſuit Epiſcopos, regere Eccleſiam Dei.*

QVARTO, probatur ex antiquitate; nam ſi iure humano Epiſcopi Presbyteris præeſſent, inueniretur certè principium aliquod huius inſtitutionis poſt Apoſtolica tempora. At ipſo tempore Apoſtolorum is erat Eccleſiæ vſus, vt Presbyteri Epiſcopis ſubeſſent; nam 1. Timoth. 5. Apoſtolus ita ſcribit: *Aduerſus Preſbyterum accuſationem noli recipere, niſi ſub duobus, aut tribus teſtibus.* Vbi videmus Epiſcopum Apoſtolorum tempore, iudicem Presbyterorum, proinde verum Principem, ac ſuperiorem fuiſſe.

Item IGNATIVS Apoſtolorum diſcipulus in epiſt. ad Philadelphienſes ita ſcribit: *Boni ſunt Sacerdotes, & ſermonis Miniſtri, melior autem eſt Pontifex, cui credita ſunt ſancta Sanctorum, cui ſoli commiſſa ſunt ſecreta Dei.* CLEMENS quoque Ignatij æqualis, in Apoſtolorum canonibus, can. 40. *Preſbyter*, inquit, *& Diaconi præter Epiſcopum nihil agere pertentent; nam Domini populus illi commiſſus eſt, & pro animabus eorum hic redditurus eſt rationem.* Denique DIONYSIVS Areopagita Pauli Apoſtoli diſcipulus, cap. 5. Eccleſ. hierarch. deſcribens hierarchiam diuinitus inſtitutam; primo loco Pontifices, ſecundo Sacerdotes, tertio Miniſtros ponit. IRENAEVS, qui proximus Apoſtolicis temporibus fuit, lib. 3. cap. 3. *Habemus*, inquit, *annumerare eos, qui ab Apoſtolis inſtituti ſunt Epiſcopi, & ſucceſſores eorum. Nam ſi recondita myſteria ſciſſent Apoſtoli, quæ ſeorſim & latenter ab reliquis perfectos docebant, iis vel maximè traderent ea, quibus etiam ipſas Eccleſias committebant, &c.* Vbi Epiſcopis dicit commiſſas eſſe Eccleſias, vt Apoſtolorum ſucceſſoribus. TERTVLLIANVS antiquiſſimus Latinorum, in libro de Baptiſmo: *Ius habet*, inquit, *dandi Baptiſmum ſummus Sacerdos, qui eſt Epiſcopus, dehinc Preſbyteri, & Diaconi, ſed non ſine Epiſcopi facultate.*

Quantum ad TERTIVM, quòd Epiſcoporum auctoritas non ſit in cœtu Presbyterorum, quaſi Conſulis in ſenatu, ſed vt Principis in Concilio Conſiliariorum ſibi ſubiectorum, primùm colligitur ex teſtimoniis iam citatis B. Pauli, in epiſt. ad Timotheum, Clementis, Irenæi, Tertulliani;

liani; deinde ex Conciliis. omnia ſiquidem Concilia, tum generalia, tum prouincialia, etiam antiquiſſima, quorum meminit Euſebius lib. 5. hiſt. cap. 23. & 25. à ſolis Epiſcopis celebrata ſunt.

Conſtat autem in Conciliis maximè exerceri iuriſdictionem, cùm leges in eis ponantur, & pœnæ præuaricatoribus decernantur: Item ex eo, quod multis in locis legimus, Presbyteros ab Epiſcopis excommunicatos, nuſquam autem Epiſcopos à Presbyteris. Vide Concilium II. Carthaginenſe, can. 8. & 9. Denique ex eo, quod ſoli Epiſcopi ſolium, ſiue thronum habent in Eccleſia, quod eſt poteſtatis indicium, vnde & imperare Principum more dicuntur à Patribus. Vide Chryſoſtomum in libro de ſacerdotio, Ambroſium in libro de dignitate ſacerdotali, & Gregorium Nazianzenum in oratione ad Principem iraſcentem, & populum timore perculſum. Sed iam obiectiones diluamus.

CAPVT XV.

Soluuntur obiectiones.

PRIMO loco obiiciunt teſtimonium B. Pauli, ex quo iidem videntur eſſe Epiſcopi & Presbyteri, Philip. 1. *Paulus & Timotheus ſerui Ieſu Chriſti, omnibus ſanctis, qui ſunt Philippis, cum Epiſcopis & Diaconibus.* Certè hoc loco Presbyteri dicuntur Epiſcopi; non enim in vna vrbe multi fuiſſent Epiſcopi, ſi Epiſcopi nomen ſummum aliquem Sacerdotem ſignificaret: Deinde quare non dixit Paulus, cum Epiſcopo, Presbyteris, & Diaconibus, ſi Presbyteri ab Epiſcopis eo tempore diſtinguebantur?

RESPONDEO; Ambroſij commentarius non refert illud, cum Epiſcopis & Diaconibus, ad eos quibus ſcribitur, ſed ad eos qui ſcribunt, ita vt Epiſcopi hoc loco dicantur Paulus & Timotheus, & hic ſit ſenſus: *Paulus & Timotheus ſerui Ieſu Chriſti, omnibus ſanctis, qui ſunt Philippis, cum Epiſcopis*, id eſt, cum Paulo & Timotheo, & eorum Diaconibus, gratia vobis, & pax, &c. Sed nimis dura expoſitio videtur.

EPIPHANIVS in libro de hæreſibus, hæreſi ſeptuageſima quinta, dicit Paulum ita ſcribere ſolitum, quod eo tempore

pore

pore ob miniſtrorum penuriam multis in locis non eſſent Presbyteri vlli, ſed Epiſcopi ſoli cum Diaconibus: Poſſunt enim Epiſcopi etiam Presbyterorum officio fungi. At hæc Epiphanij explicatio tum haberet locum, ſi Paulus diceret, cum Epicopo & Diaconibus, aut ſi non ad vnam ciuitatem, ſed ad multas ſimul ſcriberet: Sed cùm ipſe ad vnam vrbem Philippenſem ſcribat, & dicat ſe ſcribere ad Epiſcopos & Diaconos; quomodo, quæſo, illa explicatio locum habere poteſt? Si enim in vna vrbe multi Epiſcopi eſſe poterant, quantò facilius vnus Epiſcopus, & aliquot Presbyteri?

Theodoretvs in commentario huius loci, & fuſiùs in caput 3. primæ ad Timotheum ſcribit, Apoſtolorum tempore veros Epiſcopos, non Epiſcopos, ſed Apoſtolos dici ſolitos; Presbyteros autem Epiſcopi nomine tunc appellari conſueuiſſe. Nam ad Romanos 16. Paulus Andronicum Apoſtolum vocat, & Philip. 2. Epaphroditum Apoſtolum Philippenſium appellat, qui videlicet Epiſcopi erant; poſtea tamen omiſſo Apoſtoli nomine, Epiſcopos ſolùm Epiſcopos, Presbyteros autem ſolùm Presbyteros appellari cœpiſſe. Quæ obſeruatio Theodoreti ſi vera ſit, non ſolùm obiectioni deſumptæ ex hoc loco, ſed etiam ex omnibus aliis locis ſatisfacit; ſemper enim dicere poterimus, Paulum nomine Epiſcoporum Presbyteros accepiſſe.

Facilior eſt ſancti Ioannis Chrysostomi & aliorum multorum commentarius, qui docent, Apoſtolorum tempore nomina illa, Epiſcopus & Presbyter, communia fuiſſe omnibus Sacerdotibus, tam maioribus, quos nunc Epiſcopos dicimus, quàm minoribus, quos Presbyteros appellamus, licet res ipſæ & poteſtates diſtinctæ eſſent. Itaque Paulum nomine Epiſcoporũ complexum eſt omnes Sacerdotes, vt hic ſit ſenſus: *Paulus & Timotheus ſerui Ieſu Chriſti, omnibus ſanctis, qui ſunt Philippis, cum Epiſcopis & Diaconibus*, id eſt, cum Sacerdotibus, & eorum Miniſtris?

Adde, quod videtur Paulus vniuerſum Clerum ſalutare voluiſſe, ſed ne cogeretur ſingulos ordines numerare, generatim id fecit; omnes enim ordines ad duo primaria genera reuocantur, ad Sacerdotes, & Miniſtros, quorum illud ſubdiuiditur in duas ſpecies Analogas, in ſummos Sacerdotes, & ſimplices Sacerdotes: illud verò in ſex alias ſpe-

ſpecies, in Diaconos, Subdiaconos, Acolutos, Lectores, Exorciſtas, & Oſtiarios. Quamuis autem nunc nomen Epiſcopi tantùm principali analogato, id eſt, ſummo Sacerdoti, tribui ſoleat, & nomen Diaconi, tantùm principali Miniſtro; tamen conuenit ſuo modo nomen Epiſcopi minoribus etiam Sacerdotibus; nam & illi ſuperintendunt, & regunt populum ſaltem in foro conſcientiæ, & ex delegatione Epiſcopi, & nomen Diaconi conuenit ſuo modo ordinibus etiam inferioribus, cùm omnes miniſtrent Sacerdoti.

ALTERA obiectio ſumitur ex capite primo epiſtolæ ad Titum, vbi ſic Apoſtolus loquitur: *Huius rei gratia reliqui te Cretæ, vt conſtituas per ciuitates Preſbyteros, ſicut ego diſpoſui tibi.* Et paulò infra: *Oportet enim Epiſcopum irreprehenſibilem eſſe, &c.* quo loco videmus Presbyteros Epiſcopos eſſe. Sed eadem adhiberi poteſt reſponſio, quæ ad locum ſuperiorem adhibita eſt; nomina enim eo tempore communia erant.

TERTIA obiectio ſumitur ex 3. cap. prioris epiſtolæ ad Timotheum, vbi B. Paulus poſteaquam præcepta quædam Epiſcopis dederat, cõtinuò Presbyteris omiſſis tranſiit ad Diaconos; quare videtur pro iiſdem habuiſſe Epiſcopos, & Presbyteros. RESPONDEO, B. Paulum generatim inſtruere voluiſſe Clerum vniuerſum, ac propterea ſub nomine Epiſcoporum comprehendiſſe etiam Presbyteros, ſub nomine Diaconorum omnes inferiores Miniſtros; eadem enim præcepta omnibus conueniebant.

QVARTA obiectio ex capite 4. prioris ad Timotheum, vbi Paulus ait: *Noli negligere gratiam Dei, quæ in te eſt, quæ data eſt tibi per impoſitionem manuum Preſbyterij.* Ex quo loco KEMNITIVS affirmat, S. Hieronymum demonſtraſſe, poſſe Epiſcopum à Presbyteris ordinari: proinde nihil intereſſe inter Epiſcopum & Presbyterum. ſed impudenter mentitur Kemnitius. Nam S. Hieronymus in epiſtola ad Euagrium (quam Kemnitius citat) diſertis verbis affirmat Presbyteros ordinare non poſſe: *Quid facit*, inquit, *Epiſcopus, excepta ordinatione, quod non etiam faciat Preſbyter?* Adduxit autem S. Hieronymus locum illum Apoſtoli, vt oſtenderet Epiſcopos in Scripturis interdum appellari Presbyteros. ſic enim expoſuit verba illa: *Per impoſitionem manuum Preſbyterij*, ac ſi dictum eſſet, per impoſitionem manuum,

qua

qua Presbyteratum accepisti, cùm tamen constet, Timotheum non Presbyterum simplicem, sed Episcopum fuisse; quo modo etiam exposuit Anselmus, & quidam alij Latini, & ipse etiam Caluinus lib.4.Institut. cap.3.extremo. Quanquam nobis verior videtur Græcorum expositio, qui nomine Presbyterij intelligunt chorum, siue cœtum Presbyterorum, id est, Episcoporum, qui nouo Episcopo manus imponunt; sic enim exponũt Chrysostomus, Theodoretus, Theophylactus, & Oecumenius.

QVINTA obiectio ex cap.20. Actor. vbi B. Paulus mittens Ephesum, vocauit ad se maiores natu Ecclesiæ, id est, Presbyteros, & tamen dum eos alloquitur, Episcopos appellat, dicens: *Attendite vobis, & vniuerso gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit Episcopos, regere Ecclesiam Dei.* Item ex cap.5. prioris epistolæ B.Petri, vbi Petrus Presbyteros sic alloquitur: *Seniores, qui in vobis sunt, obsecro consenior & testis Christi passionum, &c. Pascite, qui in vobis est gregem Dei, prouidentes non coactè, &c.* Vbi illud *Seniores* in Græco textu est πρεσβυτέρους, illud autem *Prouidẽtes*, in Græco est ἐπισκοποῦντες. Denique ex epist.2.&3. S.Ioannis, in quibus Apostolus se Presbyterum vocat, cùm sine vlla dubitatione Episcopus fuerit. Sed ad hæc omnia vno verbo respondetur. Nomina eo tempore fuisse communia, & propterea in his omnibus locis veros etiam Episcopos Presbyteros appellari. his addunt Patrum testimonia.

Est igitur SEXTA obiectio ex S.Hieronymo, qui in comment.1.cap. epistola ad Titum ita scribit: *Idem est Presbyter qui Episcopus, & antequam Diaboli instinctu studia in religione fierent, & diceretur in populis: Ego sum Pauli, ego Apollo, ego verò Cephæ, communi Presbyterorum consilio Ecclesiæ gubernabantur; postquam verò vnusquisque eos, quos baptizauerat, suos putabat esse, non Christi, in toto orbe decretum est, vt vnus de Presbyteris electus superponeretur ceteris, ad quem omnis Ecclesiæ cura pertineret, & schismatum semina tollerentur.* Et infrà: *Sicut ergo Presbyteri sciunt se ex Ecclesiæ consuetudine, ei, qui sibi præpositus fuerit, esse subiectos, ita Episcopi nouerint se magis consuetudine, quàm dispositionis Dominicæ veritate Presbyteris esse maiores, & in commune debere Ecclesiam regere.* Similia habet idem Hieronymus in epist.85.ad Euagrium.

Hæc S. Hieronymi verba aliqui piè interpretari conãtur, vt S. Thomas, qui in 2. 2. q. 184. art. 6. scribit Hieronymum loqui solùm de nominibus Episcopi & Presbyteri, nõ de ipsa re. At certè verba illa citata: *Communi Presbyterorum consilio Ecclesiæ gubernabantur.* Et illa: (*Magis consuetudine, quàm dispositionis Dominicæ veritate Presbyteris esse maiores, &c.*) aliud significant, quàm solam communitatem vocabulorum.

Ioannes Antonius DELPHINVS lib. 2. de Ecclesia docet, ex Hieronymi sententia initio nascentis Ecclesiæ omnes Presbyteros fuisse Episcopos. Non quod idem sit Episcopatus & Presbyteratus, sed quod vtraq; dignitas omnibus Sacerdotibus primo illo tempore daretur. Deinde autem ad schismata euitanda cœpisse aliquos solùm Presbyteros ordinari, & hoc modo ex Ecclesię consuetudine factum esse, vt Episcopi maiores Presbyteris essent.

At hæc etiam solutio non plenè satisfacit; S. enim Hieronymus tueri conatur Presbyterorum dignitatem, qualis erat suo tempore aduersus insolentiam Diaconorum, vt patet ex epistola ad Euagrium; inde autem demonstrare nititur dignitatem Presbyterorum esse maximam, quod eadem sit cum Episcopali: Nihil autem ad hoc probandum afferret, si solùm doceret primos Presbyteros ideò fuisse Episcopis pares, quòd haberent etiam Episcopalem potestatem, nec essent simplices Presbyteri. DEINDE, si ideò primi Presbyteri fuissent pares Episcopis, quòd essent etiam ipsi veri Episcopi: distinctio, quæ ex Hieronymi sententia postea exorta est, inde accidisset, quod aliqui simplicem Presbyteratum in ordinatione postea accepissent. At S. Hieronymus contrarium significat, docet enim Episcopatum esse nouum, & ex Ecclesiæ consuetudine, non simplicem Presbyteratum; sic enim ipse ait: *Communi Presbyterorum consilio Ecclesiæ gubernabantur. postquam verò vnusquisque, &c.*

Michaël MEDINA in lib. 1. de sacrorum hominum origine, & continentia, c. 5. affirmat S. Hieronymum idem omnino cum Aërianis sensisse, neque solum Hieronymum in ea hæresi fuisse, sed etiam Ambrosium, Augustinum, Sedulium Primasium, Chrysostomum, Theodoretum, Oecumenium & Theophylactum: *Atque ita,* inquit Medina, *isti viri alioqui sanctissimi, & sanctarum Scripturarum consultissimi; quorum tamen sententiã prius in Aërio, deinde in VValdensibus, postremò*

in Ioanne VViclefo, damnauit Ecclesia. Et infrà: *Ergo in Hieronymo & Græcis illis Patribus olim propter eorum honorem & reuerentiam hæc sententia aut dissimulabatur, aut tolerabatur in illis: contrà in hæreticis, quod in aliis quoq; multis ab Ecclesia declinarent, tanquam hæretica semper est damnata.* Hæc ille.

Ceterùm hæc Medinæ sententia (vt leuissimè dicam) valdè est inconsiderata. Nam PRIMVM iniuriam facit tot clarissimis Patribus, quos sine vlla caussa, vt mox ostendam, Aërianos facit. DEINDE iniuriam facit Ecclesiæ, quam acceptionis personarum nota inurit. Nam cùm omnes citati auctores post Aërium vixerint, cur, quæso, Ecclesia vnam atque eandem sententiam in Aërio damnauit, in Patribus tolerauit? Nónne Aërio potius ignoscendum fuit, qui ante definitionem Ecclesiæ peccasse videbatur, quàm Patribus illis, qui damnatam iam hæresim sequuti sunt? DENIQVE iniuriam facit communi caussæ Doctorum Catholicorum. Qua enim fronte sanctos Patres aduersus hæreticos adferemus, si eam sententiam ab Ecclesia damnatam dixerimus, quam omnes ferè Patres, tum Græci, tum Latini docuerunt?

At (inquit Medina) *VValdenses hæretici Hieronymi testimonio vtebantur, idem igitur illi, & Hieronymus senserunt.* Egregium profectò argumentum. hoc modo concludere licebit etiam idem sentire Lutherum, & Paulum; nam Pauli testimoniis passim vtitur Lutherus. Mentiuntur igitur VValdenses, cùm Hieronymum auctorem sequi se dicunt.

SED instat Medina, Aërius non ignorabat, secundum Ecclesiæ leges Episcopum Presbytero esse maiorem, sed iure diuino pares esse affirmabat. Quare cùm Hieronymus apertissimè dicat, non Dominicæ dispositionis veritate, sed sola consuetudine Ecclesiastica Episcopos maiores Presbyteris esse, nihil omnino inter Aërij & Hieronymi sententiam interesse videtur.

RESPONDEO, tantum distare Hieronymum ab Aërio, quantum Catholicus ab hæretico, & cœlũ ab inferis distat. Nam inprimis S. Hieronymus vbiq; agnoscit Episcopum esse maiorem Presbytero, quantum ad ordinis potestatem, & hoc sine dubio iure diuino, vt patet ex epistola ad Euagrium, vbi sic ait: *Quid facit Episcopus, excepta ordinatione, quod non faciat etiam Presbyter?* At Aërius id discrimen non agnoscebat, vt ex Epiphanio potest intelligi, hæresi 75.

Deinde

Deinde quantum ad poteſtatem iuriſdictionis, Aërius, vt etiam Lutherani, & Caluiniſtæ, non modò negabat iure diuino maiorem eſſe Epiſcopum Presbytero, ſed etiam contendebat non rectè facere Eccleſiam, quæ Epiſcopos Preſbyteris anteponat. At S. Hieronymus, etſi iure diuino agnoſcere non videtur diſcrimen inter iuriſdictionem Epiſcopi & Presbyteri, tamen agnoſcit hoc ipſum diſcrimen tanquam legitimè, immò & neceſſariò ad ſchiſmata vitanda ab Apoſtolis introductum. Non enim vult S. Hieronymus ante paucos annos ex temporum corruptela natum eſſe Epiſcoporum principatum, ſed ab eo tempore, quo cœpit dici in Eccleſia: *Ego ſum Pauli, ego Apollo, ego autem Cephæ.* quæ verba Apoſtoli Pauli ſunt 1. Corint. 1. Proinde in ipſis Eccleſiæ primordiis, cùm adhuc viuerent Apoſtoli, in toto orbe ab ipſis Apoſtolis, Eccleſias tum regentibus, vult S. Hieronymus iuriſdictionem Eccleſiaſticam ad Epiſcopos eſſe delatam. Itaque nihil commune eſt Aërio & Hieronymo. Neque vllo modo credibile eſt, S. Hieronymum Aërij ſententiam fuiſſe ſequuturum, quam ſciebat iam à ſancto Epiphanio refutatam.

Eſt autem hoc loco obſeruandum, S. Hieronymum in illa ſua ſententia non adeò conſtantem videri, vt valdè probabile ſit, eum non omnino certum fuiſſe: Docuit enim in explicatione capitis primi ad Titum, conſuetudinem, quæ Epiſcopos Presbyteris antepoſuit, cœpiſſe ab eo tempore, quo dictum eſt: *Ego ſum Pauli, ego Apollo, ego autem Cephæ,* & tamen Presbyteros Epiſcopis pares eſſe colligere nititur ex epiſtola ad Titum, & ad Philippenſes, & ex epiſtolis Petri & Ioannis, quæ ſcriptæ ſunt poſt epiſtolam priorem ad Corinthios, vbi illa verba habentur: *Ego ſum Pauli, ego Apollo, &c.* Deinde in libro de ſcriptoribus Eccleſiaſticis in Iacobo, dicit Iacobum continuò à Chriſti aſcenſione ordinatum Epiſcopum Hieroſolymorum: Non igitur fuit vnquam illud tempus, quo Eccleſiæ ſine Epiſcopis à Presbyteris gubernabantur.

Præterea idem Hieronymus in epiſtola ad Euagrium, comparat Epiſcopum Aaroni, Presbyteros filiis Aaronis. & in epiſtola ad Marcellam de erroribus Montani, Epiſcopos Apoſtolis ſuccedere dicit. At certè Aaron iure diuino maior erat ordine & iuriſdictione, filiis ſuis, & Apoſtoli omnibus aliis Chriſti diſcipulis.

Denique in lib.1.aduersus Iouinianum, idem Hieronymus affirmat ab ipso Christo vnum electum ex duodecim, id est, Petrum, *vt capite constituto, schismatum tolleretur occasio.* At si Christus voluit inter ipsos Apostolos vnum eminere, cur non credemus etiam voluisse eum, vt inter Presbyteros vnus emineret? Ac de S.Hieronymo satis, vt etiam de Anselmo & Sedulio, qui in commentario, cap.1. epistolæ ad Titum, ad verbum Hieronymi sententiam retulerunt.

SEPTIMA obiectio sumitur ex Ambrosio, qui in commentario, cap.4. ad Ephesios ita scribit: *Timotheum Episcopum à se creatum, Presbyterum vocat, quia primi Presbyteri Episcopi appellabantur, vt recedente eo, sequens ei succederet; denique apud Aegyptum Presbyteri consignant, si præsens non sit Episcopus: sed quia cœperunt sequentes Presbyteri indigni inueniri ad primatus tenendos, immutata est ratio, prospiciente Concilio, vt non ordo, sed meritum crearet Episcopum, multorum sacerdotum iudicio constitutum, &c.*

Sed hic locus non habet difficultatem. Nam (vt interim omittam, commentaria illa non videri ab Ambrosio edita) auctor eorum commentariorum loquitur solùm de ratione successionis Episcoporum, ac docet, initio nascentis Ecclesiæ, antiquissimum Presbyterum consueuisse ordinari Episcopum, eoq; mortuo succedere solitum, sine alia electione, antiquissimum item Presbyterum: sed non negat auctor iste primum illum Presbyterum, cùm Episcopo succedebat, debuisse iterum consecrari, & nouam potestatem ac iurisdictionem accipere. Neque semel idem auctor clarissimè docet, multum interesse inter Episcopum, & Presbyterum; nam in eodem commentario, cap.4. ad Ephesios sic ait: *In Episcopo omnes ordines sunt, quia primus Sacerdos est, hoc est, Princeps est Sacerdotum.* Et in caput 3. prioris ad Timotheum: *Episcopi,* inquit, *& Presbyteri vna ordinatio est, vterq; enim Sacerdos est, sed Episcopus primus est, vt omnis Episcopus Presbyter sit, non tamen omnis Presbyter Episcopus; hic enim Episcopus est, qui inter Presbyteros primus est; denique Timotheum Presbyterum ordinatum significat, sed quia ante se alterum non habebat, Episcopus erat, vnde, & quemadmodum Episcopum ordinet, ostendit: neq; enim fas erat, aut licebat, vt inferior ordinaret maiorem; nemo enim tribuit quod non accepit.* Hæc ille. Vbi vides maiorem esse Episcopum Presbytero, & ideò à Presbytero Episcopum

pum ordinari non poſſe, quòd Presbyter non habeat Epiſcopalem ordinationem.

Octava obiectio ex Chryſoſtomo in commentario, cap.3. prioris ad Timotheum, vbi ſic legimus homil.11. *Inter Epiſcopum atq; Preſbyterum intereſt fermè nihil, quippe & Preſbyteris Eccleſiæ cura permiſſa eſt, & quæ de Epiſcopis dixit, ea etiam Preſbyteris congruunt: ſola quippe ordinatione ſuperiores illi ſunt, atq; hoc tantùm pluſquam Preſbyteri habere videntur.* Idem docent, & verbis ferè iiſdem, Primaſius, Theophylactus, & Oecumenius, in commentario eiuſdem loci.

Respondeo, ex iſtis ipſis verbis apertè colligi, maiores eſſe Epiſcopos Presbyteris, cùm Epiſcopi ordinare poſſint, Presbyteri non poſſint, vt auctores citati vna voce teſtantur.

At, inquies, ſaltem quoad iuriſdictionem pares ſunt Epiſcopis Presbyteri, quandoquidē nihil habent Epiſcopi, quod Presbyteri non habeant, excepta ordinatione. Respondeo, hos auctores cùm nihil tribuunt Epiſcopo, quod non ſit cum Presbyteris commune, excepta ordinatione, loqui de iis rebus, quæ nullo modo Presbyteris conueniunt; tale autem nihil eſt, niſi ordinatio præcipuè Sacerdotum. Nam poteſtas iuriſdictionis, ex commiſſione Epiſcopi, poteſt etiã Presbyteris conuenire, immò etiam confirmare baptizatos poſſunt Presbyteri ex diſpenſatione. At ordinatio Sacerdotũm ita propria Epiſcoporum eſt, vt nullo modo Presbyteris permitti poſſit.

Quod autem Chryſoſtomus ſenſerit, Apoſtolorum tempore Epiſcopum à Presbytero diſtinctum fuiſſe, colligitur etiam ex hom.1. in epiſtolam ad Philippenſes, vbi exponens illud, cum Epiſcopis, & Diaconibus: *Quid,* inquit, *hoc ſibi vult? itáne vnius ciuitatis plures erant Epiſcopi? Nequaquam; ſed hoc titulo deſignat Preſbyteros, tunc enim temporis adhuc vocabulum erat commune.*

Nona obiectio ex Theodoreto, qui in commentario, cap.1. ad Philippenſes aliquoties repetit, Presbyteros fuiſſe, quos Paulus Epiſcopos appellat. Sed hoc iam antea explicatum eſt; Theodoretus enim docet quidem, olim Presbyteros Epiſcoporum nomen habuiſſe: ſed ibidem addit veros Epiſcopos nomine Apoſtolorum, eo tempore appellari ſolitos, ita vt ſemper & re & nomine maiores fuerint Epiſcopi Presbyteris, ex ſententia Theodoreti. Quare idem auctor in

caput

caput tertium prioris ad Timotheum ita scribit: *Sed tamen, etiamsi Presbyteris has leges constituit diuinus Apostolus, clarum est, quod has leges oportet primos seruare Episcopos, vt qui sint maiorem dignitatem assequuti.*

DECIMA obiectio ex Augustino qui in epist. 19. ad Hieronymum, sic ait: *Quamuis enim secundum honorum vocabula, quæ iam Ecclesiæ vsus obtinuit, Episcopatus Presbyterio maior sit, in multis rebus tamen Augustinus Hieronymo minor est.*

RESPONDEO, illud *(iam obtinuit)* non opponi tempori antiquo ipsius Ecclesię, sed tempori quod fuit ante exortum Ecclesiæ nostræ Christianæ: Itaque non est sensus, olim Episcopi, & Presbyteri erant æquales, sed iam vsus obtinuit, vt Episcopatus Presbyterio maior sit; sed hic est sensus; Ante Christiana tempora, nomina ista Episcopus & Presbyter nō erant honoris vocabula, sed officij, aut ætatis, nunc autem honoris ac dignitatis nomina sunt, & secundum hæc nomina Augustinus Hieronymo maior est, quamuis aliis multis nominibus Augustinus Hieronymo minor sit.

VNDECIMA obiectio; Presbyteri succedunt Apostolis non minus quàm Episcopi, vt patet ex Clemente lib. 2. constit. cap. 32. & Ignatio in epistola ad Smyrnenses: Non igitur sunt Presbyteri Episcopis inferiores.

RESPONDEO, Episcopos & Presbyteros variis modis à Patribus comparari, sed semper seruata proportione, & distinctione. Aliquando dicunt Episcopum tenere locum Dei, Presbyterum locum Christi, Diaconum locum Apostolorum. Ita Clemens lib. 2. constit. cap. 30. & Ignatius in epistola ad Trallianos. Aliquando Episcopo dant locum Christi, Presbyteris locum Apostolorum, Diaconis locum Discipulorum LXXII. Ita Clemens loco citato li. 2. cap. 32. & Ignatius ad Smyrnenses. Aliquando Episcopis dant locum Apostolorum, Presbyteris locum LXXII. discipulorum, vt Patres suprà citati.

DVODECIMA obiectio; Christus Presbyteros ordinauit in cœna, vt Catholici omnes docent: at Episcopos nusquam legitur ordinasse: Non igitur Episcopatus iure diuino est introductus. RESPONDEO, à Christo B. Petrum ordinatum fuisse Episcopum, à B. Petro Iacobum & Ioannem, ab his tribus ceteros Apostolos, vt in lib. 1. de summo Pontifice suprà ostendimus.

CAPVT

CAPVT XVI.

De Cardinalibus.

DE Cardinalibus Romanæ Ecclesiæ pauca quædam addenda sunt, vt Ioanni Caluino etiam de hoc ordine Clericorum breuiter respondeamus. Dicemus autem PRIMO, de antiquitate, & significatione nominis Cardinalium. SECVNDO, de antiquitate, & varietate officij Cardinalium. TERTIO, de comparatione Cardinalium cum Episcopis: Hæc enim tria Caluinus attingit lib.4. Instit.cap.7.§.30.

Si quis autem plura cognoscere velit, legat ex Theologis Aluarum Pelagium lib.2. de planctu Ecclesiæ, art.16. Augustinum Triumphum in summa de potestate Ecclesiæ, q.102. Thomam VValdensem lib.2. doctrinalis fidei, art.3.cap.54. Ioannem de Turrecremata lib.1. summæ de Ecclesia, cap.81. 82.83.& 84. S. Antoninum in summa Theologica, 3. parte, tit.21. Ioannem Antonium Delphinum lib.2. de Ecclesia. Ex CANONISTIS, Andream Barbatium in tractat. de præstantia Cardinalium ad Bessarionem, Martinum Laudensem in tractat. de Cardinalibus, Dominicum Iacobatium li.1. de Conciliis, art.12. & Ioannem Hieronymum Albanum in libro de Cardinalibus. Ex HISTORICIS, Onuphrium Panuinum in libello de Episcopatibus, Titulis, & Diaconiis Cardinalium.

Vt igitur à PRIMO incipiamus, Caluinus loco notato, ante Gregorij tempora dicit se non legisse nomen Cardinalium: At in Concilio Romano sub Syluestro canon.6. legimus septem fuisse Diaconos Cardinales in Romana Ecclesia; præcessit autem Syluester Gregorium annis ferè trecentis; neque tamen tunc primum cœpit hoc nomen; non enim Concilium illud instituit Cardinales, sed solum iussit vt præter Cardinales Diaconos Romanæ Ecclesiæ, essent etiam duo Diaconi ad examen Parœciarum.

Porrò nomen CARDINALIS idem ferè significare videtur quod Principalis, siue is à quo alij pendent, vt à cardine ostia dependere solent: Hinc enim & virtutes Cardinales, & venti Cardinales, & puncta cœli Cardinalia dici solent. & Augustinus lib.1, de Baptismo, cap.6. Primarios Donatistas, Cardi-

Cardinales Donatistas appellauit. Cur autem Electores Pontificis Cardinales dicantur, non omnes explicant eodem modo.

CALVINVS loco notato docet, hoc nomen tempore S. Gregorij proprium fuisse Episcoporum, proinde non rectè nunc tribui Presbyteris & Diaconis, aut solis Episcopis Romanæ Curiæ: *Hic titulus*, inquit, *Gregorij ætate in solos Episcopos competebat; nam quoties meminit Cardinalium, non Romanæ Ecclesiæ, sed alijs quibuslibet eos attribuit, vt in summa nihil aliud sit sacerdos Cardinalis, quàm Episcopus*. Hæc ille. At Caluinus in exploratum errorem incidit. nam S. Gregorius li. 5. epist. 11. ad Fortunatum Episcopum Neapolitanum meminit Diaconorum Cardinalium. & li. 11. epist. 54. ad Ioannem Episcopum Syracusanum meminit Presbyterorum Cardinalium. & Ioannes Diaconus libro 3. vitæ S. Gregorij, cap. 7. enumerat Episcopos, quos S. Gregorius ex Presbyteris Cardinalibus fecerat: Non igitur verum est, idem esse apud Gregorium, Episcopum & Cardinalem.

LEO IX. Pont. Max. in epistola ad Michaëlem, cap. 32. dicit, Clericos Romanæ Ecclesiæ Cardinales vocari, quòd summo Pontifici proximè adhæreant, qui est veluti cardo totius Ecclesiæ. Nam vt in Cardine ostium vertitur, & regitur, ac sustentatur, sic etiam à summi Pontificis prouidentia, & firmitate tota Ecclesia pendet. Hæc verò explicatio rectè docet, cur Cardinales Romanæ Ecclesiæ dicantur præ ceteris, & per Antonomasiam Cardinales, at non explicat cur simpliciter dicantur Cardinales, cùm constet etiam alibi esse, & fuisse qui dicerentur Cardinales, vt patet ex Gregorio, locis citatis, lib. 5. epist. 11. & lib. 11. epist. 54. & ex Concilio Meldensi can. 54.

ONVPHRIVS in libro de Cardinalium titulis existimat, Presbyteros & Diaconos Cardinales dictos esse eos, qui præerant aliis Presbyteris vel Diaconis eiusdem Ecclesiæ, quasi principales Presbyteri, vel Diaconi in illa Ecclesia, erãt enim plures Presbyteri in eadem Ecclesia, sed Præses tantùm dicebatur Cardinalis.

Hæc Onuphrij explicatio non videtur vera; nam in eodem titulo plures erant aliquando Cardinales, vt patet ex Synodo S. Gregorij, quæ habetur libro 4 regist. capite 88. vbi ponuntur subscriptiones Presbyterorum Cardinalium,

& inter eas tres inueniuntur tituli S. Balbinæ, duo S. Damasi, duo S. Syluestri, duo sanctorum Apostolorum: Non igitur is tantùm Cardinalis dicebatur, qui præerat titulo. PRAETEREA, tempore S. Syluestri, septem tantùm Romæ erant Diaconi Cardinales; nam adhuc recens erat eo tempore Canon XIV. Concilij Neocęsariensis, vbi definitur, in qualibet ciuitate, quamuis magna, septem tantùm debere esse Diaconos, & tamen illi omnes Romæ dicebantur Cardinales, vt patet ex Concilio Romano sub Syluestro can. 6. Non igitur Diaconus Cardinalis erat, qui præerat aliis Diaconis eiusdem Ecclesiæ. ADDE postremò, quod iuxta hanc Onuphrij explicationem, nulla ratio reddi posset, cur dicerentur quidam Episcopi Cardinales; non enim dici possunt Episcopi Cardinales, quòd præsint aliis Episcopis suæ diœcesis, sicut Presbyter Cardinalis, quòd præsit Presbyteris sui tituli; nam non sunt in vna diœcesi plures Episcopi.

Existimo igitur nomen Cardinalis primò impositum esse loco, & à loco deriuatum ad personas: Dicebantur enim tituli Cardinales, quædam Ecclesię principales, vbi Baptisma conferebatur; & dicebantur Ecclesiæ vel tituli Cardinales, ad differentiam aliorum locorum sacrorum minus principalium: Inde autem Presbyter, qui eam Ecclesiam regebat, dicebatur Presbyter Cardinalis. Pari ratione Diaconiæ Cardinales erant loca quædam principalia in vrbe distincta iuxta numerum regionum, & qui in eis residebant Diaconi, dicebantur Cardinales Diaconi, ab Ecclesia videlicet Cardinali, quam tenebant. Sic etiam postmodum dicti sunt Episcopatus Cardinales, & inde Episcopi Cardinales sex illi, qui ad eligendum Pontificem conueniebant, & eidem Pontifici à consiliis erant præter ceteros orbis Christiani Episcopos.

Quod autem à loco cœperit hoc nomen, cognosci potest ex Concilio Meldensi can. 54. vbi sic legimus, vt titulos Cardinales in vrbibus, vel suburbiis constitutos Episcopus canonicè ordinet, & disponat. Item ex Ioanne Diacono in vita S. Gregorij lib. 3. cap. 11. vbi sic ait: *Cardinales violenter in Paraciis ordinatos forensibus, in pristinum Cardinem Gregorius reuocabat.* Vbi Cardinem vocat Cardinalem titulum siue Ecclesiam. Ac de nomine quidem hactenus. Si quis autem velit cognoscere nomina, & numerum titulorum, Diaconiarum, & Episcopatuum Cardinalium, Onuphrium consulat in libro de Cardinalibus.

Iam de officio, & officij antiquitate breuiter dicamus. Tria sunt officia Cardinalium: Primum est commune cum Episcopis, Presbyteris & Diaconis ceteris; omnes enim Cardinales, aut Episcopale, aut Presbyterale, aut Diaconale officium habent: Alterum officium est, summum Pontificē eligendi: Postremum eidem Pontifici perpetuò assistere, eumq; in regenda vniuersa Ecclesia consilio, & industria adiuuare. Ex his officiis primum negari non potest, quin sit antiquissimum. Neq; id negat Caluinus, quin potius hoc solum agnoscit; sic enim scribit loco citato lib.4. cap.7. §.30. *Et sanè nihil officij tunc habebant, nisi vt in doctrinæ, & Sacramentorum administratione Episcopo adessent ac subessent.* Hæc ille.

At CALVINVS secum pugnare mihi videtur; nam eodem lib.4. Instit. cap.4. §.2. docet, antiquissimis temporibus eum fuisse vsum in Ecclesia, vt Presbyteri eligerent Episcopum, & cum illo ita Ecclesiam communi consilio regerent, vt nihil plus Episcopus haberet in cœtu Presbyterorum, quàm Consul in senatu: *Presbyteri,* inquit, *ex suo numero vnum eligebant, cui specialiter dabant titulum Episcopi.* Et infrà: *Quas partes habet Consul in senatu, eas habet Episcopus in Presbyterorum cœtu.* Hęc ille. Quod si verum est, certè sequitur, vt quod nunc Romæ Cardinales faciunt, dum Episcopum ex suo numero eligunt, aut tanquam senatores quidam Ecclesiastici cum eo Ecclesiam regunt, antiquissimum sit, ac proinde omnia tria officia sint antiquissima.

Est autem hoc loco obseruandum; Omnia quidem tria Cardinalium officia esse antiquissima, & ab ipso tempore Apostolorum inchoata, sed tamen non esse ęquè antiquum, vt soli Cardinales duobus officiis posterioribus fungantur: Nam à tempore Apostolorū per multos annos, immò etiam per aliquot secula, quia pauci erant Presbyteri, & Diaconi, omnes simul ad electionē Episcopi, & ad Concilia vocabantur, neq; erat opus tunc distinguere à Cardinalibus nō Cardinales, sicut etiam in aliis Ecclesiis non distinguebantur Canonici à non Canonicis. Quare Cyprianus cùm aliquoties scribat ad Romanum Clerum, non scribit ad solos Cardinales, sed ad omnes Presbyteros & Diaconos Romanę Ecclesiæ. & similiter illi cùm Cypriano respondent, Presbyteri & Diaconi omnes respondent. Vide lib.2. epistola 7. & lib.3. epist.5. & 21.

Deinde autem cùm creuisset multitudo Cleri, vocabantur quidem omnes ad electionem faciendam, sed nō omnes ad Concilia vocabantur, sed aliqui principales, qui Romæ, & aliis quibusdam in locis Cardinales dicebantur. Id constat ex Synodo Gregorij lib.4. registri, cap. 88. Nam solùm Concilio interfuerunt ex Presbyteris XXXIV. & ij Titulares omnes, id est, Cardinales. certum autem est, tunc Romæ fuisse multò plures Presbyteros, quàm XXXIV. Nam si tempore S. Cornelij circa annum Domini C C. L. in medio persequutionum, regnantibus idololatris, tamen erant Romæ XLVI. Presbyteri, vt ex epistola eiusdem Cornelij refert Eusebius lib.6. historiæ, cap.33. certè multò plures erant tempore S. Gregorij, circa annum Domini DC. quando nullus in vrbe erat Paganus. Denique, postremis quingentis annis neque ad Concilia, neque ad electionem admissi sunt omnes Clerici, quod nimis multi essent, sed soli Cardinales, vt suprà ostendimus, cùm de vocatione Ministrorum ageremus.

Quantum ad TERTIVM, de comparatione Cardinalium cum Episcopis, fusè tractant suprà citati auctores, sed in hoc tamen ferè omnes conueniunt, quòd si consideremus ordinis potestatem, maior sit Episcopus Presbytero, vel Diacono Cardinali. Nam Episcopus ordinat Presbyteros, confirmat baptizatos, aliaq; id genus facit, quæ Cardinales Presbyteri, vel Diaconi facere non possunt. Qua etiam ratione summus Pontifex Episcopum se vocat, non Cardinalem, & Episcopos omnes appellat venerabiles fratres, Cardinales autem dilectos filios, quomodo vocat etiam Laicos.

Pari ratione si consideremus iurisdictionem in propriam Ecclesiam, id est, Episcopi in suam Diœcesim, & Cardinalis in suum titulum, aut Diaconiam, maior est Episcopus Cardinali Presbytero, vel Diacono: Nam inprimis maior est ordinariè Diœcesis Episcopi, quàm titulus Cardinalis, ac prætereà Episcopus in sua Diœcesi amplissimam habet iurisdictionem tanquam proprius & ordinarius Pastor, ferendi leges, dispensandi, puniendi, indulgendi, &c. At Cardinalis Presbyter & Diaconus, cùm in suo titulo sit veluti Parochus Episcopo subiectus, nihil potest, nisi quantum Episcopus ei permiserit.

At si consideremus regimen Ecclesiæ vniuersalis, maior est

est Cardinalis Presbyter, vel Diaconus Episcopo non Cardinali. Nam Episcopi simplices nunquam adhibentur ad regimen vniuersalis Ecclesiæ, nisi rarissimè, id est, cùm ad generale Concilium conuocantur. At Cardinales ferè quotidie præstò sunt Pontifici, neque vllum negotium maioris momenti sine eorum consilio peragitur. Et quia hinc fit, vt Episcopi à Cardinalibus, vt summi Pontificis cooperatoribus, iudicentur, creentur, deponantur, non autem contra Cardinales ab Episcopis; propterea absolutè Cardinalis Episcopum non Cardinalem pręcedit. atq; hanc rationem vt pręcipuam affert etiam Eugenius Pontifex IV. in epistola ad Archiepiscopum Cantuariensem, quę exstat apud Dominicum Iacobatium lib. 1. de Conciliis, art. 12. & ante Eugenium S. BERNARDVS lib. 4. de consideratione, de Cardinalibus loquens: *Veniamus*, inquit, *ad collaterales, & coadiutores tuos, hi seduli tui, hi intimi tui.* Et infrà: *An non eligendi de toto orbe, orbem iudicaturi?* Et in epist. 188. ad Cardinales scripta: *Nulli dubium*, inquit, *quin ad vos specialiter spectet tollere scandala de regno Dei, surgentes succidere spinas, sedare querelas.* Et infrà: *Agite pro loco quem tenetis, pro dignitate qua polletis, pro potestate quam accepistis, &c.* vbi apertissimè agnoscit S. Bernardus maiorẽ in Cardinalibus, quàm in Episcopis potestatem.

Sed occurrit Caluinus loco notato, lib. 4. cap. 7. §. 30. & obiicit tria testimonia: *Video*, inquit Caluinus, *fuisse tunc Episcopis minores, quos nunc longè antecellunt. Notum est illud Augustini epist. 19. ad Hieronymum; quanquam secũdum honorum vocabula, quæ iam Ecclesiæ vsus obtinuit, Episcopatus Presbyterio maior sit, tamen in multis rebus Augustinus Hieronymo minor est. Hic certè Romanæ Ecclesiæ Presbyterum ab aliis minimè discernit, sed omnes ex æquo postponit Episcopis: idq; eousque fuit obseruatum, vt in Concilio Carthaginensi, cùm duo adessent Legati Romanæ sedis, vnus Episcopus, secundus Presbyter, hic in vltimum locum reiectus fuerit. Verùm ne nimis vetera prosequamur, exstat Concilium sub Gregorio habitum Romæ, in quo Presbyteri vltimo loco sedent, & seorsum subscribunt, Diaconi locum nullum in subscriptione habent.* Hæc ille.

Sed Augustini testimonium ad rem non facit; non enim negamus Episcopatum Presbyterio maiorem esse, sed dicimus, Presbyterum Cardinalem Episcopo nõ Cardinali esse maiorem, non quòd Presbyter sit maior Episcopo, sed quòd

Cardinalis maior ſit non Cardinali. Nam alioqui Epiſcopus Cardinalis Presbyterum Cardinalem, & Presbyter Cardinalis Diaconum Cardinalem ſemper præcedit.

At, inquit Caluinus, *Auguſtinus non quemuis Preſbyterũ, ſed Hieronymum Preſbyterum Romanæ Eccleſiæ Epiſcopo poſtponit.*

RESPONDEO, S. Hieronymum non Romanæ Eccleſiæ, ſed Antiochenæ Presbyterum fuiſſe; id enim ipſe teſtatur in epiſt. 61. ad Pammachium, de erroribus Ioannis Hieroſolymę Epiſcopi; neq; repugnat quòd ipſe aliquando Romę fuerit, & Damaſum Pontificem iuuerit in epiſtolis ſcribendis, vt ipſe teſtatur in epiſt. ad Ageruchiam de Monogamia. Nam etſi Romę fuerit, non tamen habuit Romę titulum aliquem proprium, ſiue Eccleſiam regendam, vt Cardinales habent; quocirca cùm iam ex Roma rediiſſet, & in Syria degeret, quando ſcripſit epiſtolam ad Pammachium aduerſus Ioannem Hieroſolymitanum, non tamen ait, ſe Romanum, ſed Antiochenum Presbyterum fuiſſe. Et ſanè, ſi potuiſſet verè dicere, ſe Romanæ Eccleſiæ Presbyterum Cardinalem eſſe, vel fuiſſe, libenter dixiſſet. Cupiebat enim Ioanni Epiſcopo Hieroſolymæ demonſtrare, ſe Presbyterum fuiſſe maioris cuiuſdam Eccleſiæ, quàm Hieroſolymitana eſſet; & proinde ſe non reliquiſſe ſuam Eccleſiam, vt in Eccleſia Hieroſolymitana aliquid quæreret: *Ob id*, inquit, *& ego Antiochiam, & ille Conſtantinopolim, vrbes celeberrimas, deſeruimus; non vt te in populis prædicantem laudaremus, ſed vt in agris & in ſolitudine adoleſcentiæ peccata deflentes, Chriſti in nos miſericordiam deflecteremus.* Hæc ille. Cùm igitur conſtet, ſemper Romanam Eccleſiam Antiochenæ prælatam fuiſſe, certè S. Hieronymus libenter dixiſſet, ſi id verè dicere potuiſſet, ob id & ego Romam, & ille Conſtantinopolim, &c.

Neque etiam teſtimonium Concilij VI. Carthaginenſis valde eſt ad rem. Nam etſi in eo Concilio Presbyter Romanus ſederit poſt Epiſcopos, tamen in Concilio Nicæno, in Epheſino, in Chalcedonenſi, in VI. VII. & VIII. Synodo generali, Romani Presbyteri ſederunt ante Epiſcopos; ſed quanquam hæc ita ſe habent, fateor tamen, olim Epiſcopos quoſcunq; prælatos fuiſſe Cardinalibus non Epiſcopis, immò etiam Cardinalatum gradum fuiſſe ad Epiſcopatum, vt Onuphrius rectè docet in libro de Cardinalibus, & apertiſſimè colligitur ex lib. 1. cap. 7. vitæ S. Gregorij. Poſtea tamen muta-

mutatus est ordo, & cœpti sunt Cardinales Episcopis anteponi, & Episcopatus gradus esse ad Cardinalatum; cuius mutationis duplex ratio assignari potest. VNA, quòd ad solos Cardinales deuoluta sit electio summi Pontificis; Nam quo tempore Pontifices eligebant Imperatores, vel Clerus & populus, non est mirum, si non tanti fierent Cardinales. At posteaquam cœperunt soli ipsi eligere, & etiam soli ipsi, vt plurimum, eligi, non sine caussa cœpit dignitas Cardinalitia pluris fieri, quam antea.

ALTERA caussa est, quòd soli Cardinales cœperint adesse summo Pontifici in consiliis; Nam antea Cardinales neq; soli, neq; primarij Consiliarij Pontificis erant. siquidem primis sexcentis, vel octingentis annis, summi Pontifices ad grauiora negotia Ecclesiæ diiudicanda cogebant Concilia nationalia Episcoporum Italię, quibus Conciliis intererant quidem Cardinales Presbyteri, sed tamen primus locus Episcoporum erat. Id cognosci potest ex tomis Cōciliorum, vbi plurima inueniuntur Concilia Romana, siue Lateranensia, celebrata ab anno Domini CCC. ad DCCC.

Quocirca non erat ratio, cur eo tempore Cardinales Presbyri Episcopis anteponerentur, cùm eo tempore non minus, immò magis Pontificem iuuarent in Ecclesia vniuersali regenda Episcopi, quàm Cardinales. At postea creuerunt negotia Ecclesiæ Romanæ, præsertim cùm accessisset principatus temporalis, tempore Pipini & Caroli Magni: proinde egebat summus Pontifex Consiliariorū ope multò sæpius, quam antea. Neq; poterat tam sępe conuocare Concilia Episcoporum, quàm necesse erat; Concilia enim vix tertio quoq; anno cogi poterant, Pontifex autem quolibet anno sæpius egebat consilio. Itaque vsu docente, & necessitate cogente his postremis annis sexcentis vel septingentis cœperunt paulatim omitti Concilia Episcopalia, & res tota redigi ad senatum Cardinalium. Potuisse autem hoc fieri, & rectè factum esse, in dubium reuocari non potest; nam non tenetur Pontifex hos potius, quàm illos in consilium adhibere.

Deinde, hac ratione multa commoda consequuta sunt. PRIMVM, quòd habeat nunc summus Pontifex senatum in promptu, ita vt possit etiam singulis diebus, si velit, de rebus grauissimis deliberare. ALTERVM, quòd hoc fiat sine

detrimento Eccleſiarum particularium. Nec enim poſſent Concilia Epiſcoporum ſæpe cogi ſine detrimento Eccleſiarum, quibus abſentia Paſtorum pernicioſa eſt. TERTIVM, quòd habeat Conſiliarios magis inſtructos, & exercitatos, cùm hæc ſola & aſſiduè tractent: facta autem legitimè hac mutatione Concilij Pontificij ab Epiſcopis & Cardinalibus ad ſolos Cardinales; mirum eſſe non debet, ſi etiam facta eſt mutatio dignitatum.

Sed placet, ad finem huius loci repugnantiam verborum Caluini in extrema diſputatione cap. 7. lib. 4. Inſtit. annotare. Nam in vlt. §. miratur Cardinalium amplitudinem: *Neſcio, inquit, qui factum ſit, vt ita ſubitò in tantam amplitudinem emerſerint.* Et mox infrà: *Nunc adeò mutata ſors eſt, vt facti ſint Regum & Cæſarum cognati. Nec dubium eſt, quin vnà cum ſuo capite ſenſim creuerint, donec ad hoc dignitatis faſtigiũ euecti fuerunt.* Hæc ille. Qui tamen continuò ſubiungit contrarium: *Impleri, inquit, in illis oportuit quod de talibus ait Malachias; Vos receſſiſtis de via, & offendere feciſtis in lege plurimos; propterea ecce ego dedi vos contemptibiles & viles omni populo.* At quomodo, quæſo, iſta cohærent, vt in ſummum faſtigium amplitudinis creuerint Cardinales, ita vt Regum ac Cæſarum cognati facti ſint, & tamen contemptibiles ac viles euaſerint omni populo? Sed de his ſatis.

CAPVT XVII.

De Chorepiſcopis.

DIXIMVS de diſtinctione & officio Clericorum eorum, qui etiam hoc tempore locum ſuum habent in Eccleſia; nunc addendum viſum eſt aliquid de Chorepiſcopis, quorum nomen & officium olim in vſu erat, nunc autem penè interiiſſe videtur.

Igitur Chorepiſcopi dicebantur olim Presbyteri quidam, qui in pagis, aut oppidulis curam animarum gerebant loco Epiſcoporum, vt nunc ferè Parochi faciunt. Dicebantur autem Chorepiſcopi, vel, vt Damaſus indicat in epiſtola 3. quaſi villarum Epiſcopi. nam χώρα Græcè oppidum ac regionem ſignificat: vel potius, vt Concilium Neocæſarienſe canone decimo tertio, & Antiochenum canone 8. docent, quaſi Vicarij Epiſcopi, vel Vicarij Epiſcoporum, ſeu loco

Epiſco-

Epiſcoporum cõſtituti; χώρα enim locum etiam ſignificare poteſt. Porro eiuſmodi Chorepiſcopi non poterant Preſbyteros & Diaconos ordinare, nec Chriſmate fidelium frontes inungere, nec templa, aut altaria conſecrare. cetera ferè omnia præſtare poterant, quæ præſtant Epiſcopi, vt cognoſci poteſt ex Concilio Ancyrano can. 12. & Antiocheno can. 10. & Hiſpalenſi II. can. 7. item ex Damaſo in epiſt. 3. Leone epiſt. 86. aliàs 88. & Ioanne III. in epiſtola ad Epiſcopos Germaniæ & Galliæ.

Sed quæſtio hoc loco occurrit; An Subdiaconos ordinare Chorepiſcopis aliquando licuerit. Nam in Concilio Antiocheno can. 10. id eis licuiſſe diſertis verbis aſſeritur. Contrà autem, id eis minimè licuiſſe, Damaſus Papa in epiſt. 3. æquè diſertis verbis affirmat; Concilia & Pontifices ceteri ſuprà citati negãt licere Chorepiſcopis Presbyteros vel Diaconos ordinare; de Subdiaconis, ceteriſque ordinibus nihil expreſsè dicunt.

Respondeo, quoſdam fuiſſe Chorepiſcopos, qui verè Epiſcopalem conſecrationem acceperant, ſed Chorepiſcopi dicebantur, quòd non haberent propriam Eccleſiam, ſed in aliena Diœceſi miniſtrarent, quales ſunt hoc tempore Epiſcopi quidam Titulares, qui & Suffraganei dici ſolent. Alios verò Chorepiſcopos fuiſſe, qui nihil aliud, niſi Presbyteri eſſent, ſed, vt diximus, in pagis, ac villis, ſeu etiam oppidulis Epiſcopum aliquo modo repræſentarent. De prioribus loqui videtur Concilium Antiochenum, vt etiam Damaſus annotauit in epiſt. 3. nam ita incipit Canon: *Chorepiſcopi, qui manus impoſitionem ab Epiſcopis acceperunt, &c. vt Epiſcopi ſunt ordinati, &c.* vbi non de omnibus Chorepiſcopis loquitur Concilium, ſed de illis tantùm, qui à pluribus Epiſcopis, ritu Pontificum, ſunt cõſecrati: præterea in eodem canone Concilium non ſolùm his Chorepiſcopis permittit, vt Subdiaconos abſolutè ordinent, ſed etiam vt Presbyteros & Diaconos ordinare poſſint, ſi id Epiſcopus loci permiſerit. ex quo certè ſequitur, eos Chorepiſcopos veros Epiſcopos fuiſſe.

Porro in fine illius canonis, vbi legimus (*Chorepiſcopus ab Epiſcopo loci ordinandus eſt*) non de iiſdem Chorepiſcopis agitur, ſed de illo altero genere; voluit enim Concilium le-

gem ſtatuere, vt deinceps Chorepiſcopus ordinetur ab vno Epiſcopo, & proinde Presbyter ſit, non Epiſcopus. De quo genere Chorepiſcoporum loquitur Damaſus in epiſt. 3. cùm dicit, non licere Chorepiſcopis ordinare Subdiaconos.

Cetera autem Concilia & Patres, qui negant, Chorepiſcopis licere ordinare Diaconos, & de Subdiaconis nihil dicunt, videntur nomine Diaconorum etiam Subdiaconos accepiſſe, cùm ſit vterque ſacer ordo, & ſæpe apud veteres eodem nomine appellentur. Quod ſi euidenter oſtendi poſſit, conceſſum aliquando fuiſſe Chorepiſcopis ſecundi generis, vt Subdiaconos ordinarent; dicendum erit, id fuiſſe priuilegium, & diſpenſationem quandam, qualis etiam fuit quibuſdam in locis, vt Presbyteri, abſente Epiſcopo, Confirmationis Sacramentum exhiberent; vt Ambroſius ſcribit de Sacerdotibus Ægypti, in commentario, cap. 4. epiſtolæ ad Epheſios. Atque hæc de diſtinctione & officio Clericorum.

CAPVT XVIII.

De cœlibatu Sacerdotum; Sítne iure diuino annexus ſacris ordinibus cœlibatus, an non?

SEQVITVR quarta Diſputatio, quæ eſt de cœlibatu, ſeu continentia hominum ſacratorum, quæ quidem trimembris erit. Primùm enim explicandum occurrit; Sítne iure diuino annexus cœlibatus ordinibus ſacris. Deinde, ſi conſtiterit non ita eſſe, vtrum ſaltem iure Apoſtolico, ac rectiſſimè id factum ſit. Poſtremò, num digami Apoſtolica lege arceantur à ſacris ordinibus.

Ac, vt à primo incipiamus, Ioannes Maior in 4. diſt. 24. quæſt. 2. de iure diuino eſſe putauit, quòd votum Sacerdotum ſolenne ſit, ac proinde indiſpenſabile eſſe. Idem ferè docuit Clichtouæus libro de continentia Sacerdotum, cap. 4. & ſequentibus, vbi duo dicit, quæ neſcio, an inter ſe bene cohæreant. Vnum eſt, de iure diuino eſſe, vt qui eſt ſacris ordinibus initiatus, non poſſit vxorem ducere, neque in hoc vl-

lam

lam diſpenſationem cadere poſſe. Alterum eſt, eos, qui vxores duxerunt, non poſſe ſacris ordinibus initiari, niſi deinceps continere velint, eſſe præceptum Eccleſiæ, & à Siricio Papa primùm editum, nec vnquam ab Eccleſia Orientali receptum fuiſſe. Itaque licuiſſe in tota Eccleſia Sacerdotibus vti vxoribus, quas ante ordines duxerant, vſque ad tempora Siricij; in Eccleſia autem Orientali, & nunc licere, & ſemper licuiſſe.

At beatus Thomas in 2.2. quæſt. 88. art. 11. diſertè docet, votum continentiæ eſſe annexum ordinibus ſacris ex ſolo Eccleſiæ decreto, ac proinde diſpenſabile eſſe. Idem docet Caietanus in opuſculis, tomo 1. tract. 27. & Sotus lib. 7. de iuſtitia, quæſt. 6. art. 2. vbi etiam docet, quod ego veriſſimum puto, decretum hoc, quo votum eſt annexum ordinibus, non quidem propriè diuinum eſſe, ſed tamen eſſe Apoſtolicum, & in tota Eccleſia à temporibus Apoſtolorum longo tempore eſſe ſeruatum; ſed quia hoc multis rationibus in ſequenti capite contra hæreticos cõfirmabimus: nunc ſolùm breuiter probandum eſt, non iure diuino, ſed humano duntaxat prohibitum eſſe coniugium Sacerdotibus, & proinde in hoc diſpenſari poſſe.

Probatur PRIMO, ex altero eorum, quæ Clichtouæus aſſerit: non eſt de iure diuino, vt coniugati, ſi ordinentur, ab vxoribus ſuis abſtineant; igitur neq; eſt de iure diuino, vt Sacerdotes non ducant vxores. Nam Matrimoniũ non pugnat cum ordinibus ratione eſſentiæ ſuæ, ſed ratione officij ſeu exercitij coniugalis; ſi enim Deus prohibuiſſet Sacerdotibus coniugium, certè prohibuiſſet propter actum coniugalem, qui hominem reddit totum carnalem, & ineptum ad diuina; necnon propter ſollicitudinem domus, & liberorum, quæ plurimas parit diſtractiones, non autem propter ſolum Sacramentum coniugij, vel propter contractum Matrimonij, qui celebratur ſolo conſenſu animorum, & eſt res breuiſſima & honeſtiſſima. Si ergo licuit Sacerdotibus iure diuino habere vxores, quas ante ordinationem duxerant, & eis vti maritorum more: Cur, quæſo, non licuiſſet etiam poſt ordinationem ducere? Adde, quòd rationes, quas Clichtouæus pro ſe adducit, omnes ſumũtur à puritate munerum ſacerdotalium, cui certè non repugnat, vxorem ducere, vel duxiſſe, ſed ei cohabitare.

Non esse autem iure diuino prohibitum, ne Sacerdotes vtantur vxoribus, quas duxerant ante ordinationem, conceditur à Clichtouæo: sed propter quosdam alios, qui de ea re dubitant, probatur apertissimè ex eo, quòd Ecclesia Romana multis iam seculis permisit Græcis Sacerdotibus vsum vxorum, quas ante ordinationem duxerant, vt patet ex capit. Cùm olim, de Clericis coniugatis. Adde Gregorij testimonium lib. 1. epist. 42. vbi permittit Subdiaconis, vt liberè vtantur vxoribus suis, quas duxerant ante ordinationem, licet prohibeat deinceps eiusmodi ordinari, nisi continentiam voueant.

SECVNDO probatur, quia in tota Scriptura nullum tale exstat præceptum. Nam in Testamento veteri Sacerdotibus licitum erat vxores ducere: In nouo autem nihil de hac re Dominus loquutus est. Apostolus quidem in epistolis ad Timotheum, & Titum, iubet Episcopos & Diaconos eligi castos, sed quod Apostolus præcipit, non diuinum, sed Apostolicum præceptum est, de quo postea agemus.

Proferunt illi ex Deut. cap. 33. benedictionem Mosis, in qua dicitur de Leuitis, id est, vt ipsi exponunt, de Sacerdotibus Christianis: Qui dixerunt patri suo & matri; Nescio vos, & filios ignorauerunt. At istud, diuinum vaticinium, non diuinum præceptum est; siue enim lege diuina, siue humana fiat, vt Sacerdotes vxoribus careant, impletur vaticinium Mosis.

Proferunt deinde illud Christi Lucæ 21. *Videte, ne grauentur corda vestra crapula, & ebrietate, & curis huius mundi.* quod ad Sacerdotes præcipuè spectare, testatur Leo serm. 8. de ieiunio decimi mensis. Sed in hoc apertè falluntur, qui hoc argumentum adducunt. Nam Leo in isto ipso loco, ad omnes fideles, Christi præceptum pertinere dicit: sed ad nos præcipuè, quibus dies Domini iam est vicinior. Deinde, cùm Paulus 1. Timoth. 3. iubeat Episcopum eligi: *Qui domui suæ benè præsit, & filios habeat subditos in omni castitate*; nec tamen contraria CHRISTO doceat: certè non iubet CHRISTVS vlli, ne habeat curam vxoris ac liberorum, sed ne grauetur nimia sollicitudine.

AT, inquiunt, ratio naturalis dictat, ministerium purissimum à continentibus esse peragendum. RESPONDEO, dictare id quidem rationem, sed vt rem cõuenientem, non vt omnino necessariam.

TER-

TERTIO probatur, ex Concilio Ancyrano, cap. 10. vbi dicitur posse Diaconos cum licentia Episcopi vxores ducere, etiam post susceptum Diaconatum; ergo non est de iure diuino; nec enim Episcopi in iure diuino dispensant. Estque hoc Concilium antiquissimum, & confirmatum à Leone Papa dist. 20. can. de libellis. ACCEDAT postremò, quòd Concilia, & Patres in sequenti capite producendi, passim testantur, hanc legem esse Ecclesiasticam; quod etiã legimus in Concilio Tridentino, sess. 24. can. 9.

CAPVT XIX.

Cœlibatum iure Apostolico rectissimè annexum ordinibus sacris.

AM VERO de altera quæstione; An rectè factum sit, vt cœlibatus perpetuus sacris ordinibus annecteretur, duo sunt refutandi errores; Vnus Græcorum, alter Lutheranorum. PRIOR error est; Oportere Clericos, antequam ordines sacros suscipiant, vxores ducere, quia post sacros ordines susceptos, non licet id facere, & nimis magno periculo fornicandi se exponit, qui sine vxore viuit.

Huius erroris aliqui auctorem faciunt Nicolaum, vnum ex septem primis Diaconis; sed quidquid de hoc sit, constat, Vigilantium hunc errorem expressè docuisse; de quo sic beatus HIERONYMVS initio libri contra Vigilantium: *Prô nefas,* inquit, *Episcopos sui sceleris dicitur habere consortes, si tamen Episcopi nominandi sunt, qui non ordinant Diaconos, nisi prius vxores duxerint, nulli cœlibi credentes pudicitiam.* Hunc errorem receperunt Patres Concilij Trullani, circa annum Domini DCC. vt patet ex can. 13. vbi prophana illa Synodus dãnat nominatim canones Romanæ Ecclesiæ, & contrarium statuit, nimirum vt Clerici ante Subdiaconatum vxores ducant, & cum eis viuant postea, in sacris ordinibus constituti. Tempore huius Synodi cœpit mos Græcorum, qui nunc est. Auctus autem est & confirmatus tempore Leonis IX. quando dissidium Græcorum à Latinis maximè creuit in multis aliis articulis. Vnde exstat liber Humberti Cardinalis eo tempore scriptus de hac re, contra Nicetam Abbatem, qui hunc morem Græcorum tunc acerrimè defendebat.

POSTE-

Posterior error longè grauior eſt; Non ſolùm licere ante ordinationem, ſed etiam poſt ordinationem, vxorem ducere. Huius erroris fundamenta quædam iecit Iouinianus, qui docuit, virginitatem non præſtare Matrimonio; inde enim ſequebatur, fruſtrà Sacerdotes velle carere vxoribus. Vnde etiam quædam Sanctimoniales, Iouiniano audito, nupſerunt, vt beatus Auguſtinus refert libro de hęreſibus, cap. 82. Hæc tamen hæreſis mox extincta fuit, nec vſque ad deceptionem alicuius Sacerdotis peruenit, vt ibidem Auguſtinus ait.

Primvs autem qui docuit apertè, licere poſt ordinationem vxorem ducere, fuit Ioannes VViclefus, vt refert Thomas VValdenſis tom. 2. de Sacramentis, cap. 128. & 129. & tomo 3. de Sacramentalibus, cap. 62. & 67. Eum ſequuti ſunt Lutherus in libro de abroganda Miſſa priuata, Pomeranus in libro de cõiugio Epiſcoporum, Magdeburgenſes in Centuriis ſingulis, cap. 7. & nominatim Centuria 11. cap. 7. col. 389. vbi dicunt, hanc eſſe hæreſim maximè peſtiferam omnium, quæ vnquam Chriſtianum regnum perturbarunt. Idem Beza, & Martyr in primam ad Corinthios 7. Philippus Melanchthon in Confeſſione Auguſtana, art. 23. & in Apologia eiuſdem articuli, Caluinus lib. 4. Inſtitut. cap. 12. §. 23. Brentius in Confeſſione VVirtembergenſi, capite de coniugio; Præterea Eraſmus in declamatione de laudibus Matrimonij, vtile eſſe iudicat, ſi Sacerdotibus ius coniugij concedatur, & idem ſenſiſſe videtur Panormitanus, Catholicus alioqui & doctus auctor, in cap. Cùm olim, de Clericis coniugatis. Audio Kemnitium in tertia parte examinis Concilij Tridentini, de cœlibatu Sacerdotum copioſè tractaſſe, ſed eum librum nondum videre potui. Ac ſi ex aliis eius operibus coniectura facienda eſt, nihil aut parum admodum addit ad ea, quæ Centuriatores & Caluinus collegerunt.

Contra hos errores probandum nobis eſt, votum continentiæ annexum eſſe ordinibus ſacris, ita vt nec ducere vxores, nec vxoribus antea ductis vti liceat poſt ordinationem; poſitiuo quidem iure, ſed antiquiſſimo & æquiſſimo, & quod nullo modo expediat, vt hoc tempore relaxetur.

Probatur Primo, Scripturis; ac primùm Paulus in epiſt. ad Titum, ca. 1. *Oportet*, inquit, *eſſe Epiſcopum hoſpitalem, benignum, ſobrium, iuſtum, ſanctum, continentem.* Vbi notandũ

pro

pro eo, quod nos habemus sobrium, Græcè esse σώφρονα, quod, vt Hieronymus in hunc locum dicit, ambiguum est, & prudentem, sobrium, castum significare potest; hoc autem loco significat castum. Quia verò castitas etiam coniugatis cōmunis est, ideo Apostolus addit etiam, *continentem*; quod ibidem beatus Hieronymus exponit, ab vxoris amplexibus. Idem in epistola 2. ad Timoth. cap. 2. *Labora*, inquit, *sicut bonus miles* CHRISTI *IESV*, *nemo militans Deo implicat se negotiis secularibus*. Hic Apostolus Episcopo præcipit, vt strenuè militet Deo; deinde dicit, non posse eum bene militare Deo, si se implicauerit negotiis secularibus, qualia certè esse nuptias, nemo negare potest. Nam, vt sanctus Basilius pulchrè docet in procemio constitutionum Monasticarum: *Nuptiæ pudicæ sunt*. Idem Apostolus 1. Corinth. 7. iubet, coniugatos vacare ex consensu ad tempus ab opere nuptiarum, vt orationi instare possint; ex quo per bonam consequentiam deducit B. Hieronymus in cap. 1. ad Titum, & lib. 1. in Iouinianum, eum præcipere Episcopis, & aliis hominibus sacratis, vt perpetuò à nuptiarum opere vacent, cùm quotidie orationi insistere debeant. Quo eodem argumento ex hoc loco vtuntur Origenes homilia vicesima tertia in Numer. & Epiphanius hæresi Catharorum.

Præterea, in veteri Testamento, continentiam ab vxoribus videmus inprimis fuisse requisitam in iis, qui Deo propinquaturi, vel rem aliquam sanctam tractaturi erant. Nam Exodi 12. præcipitur, vt comesturi agnum Paschalem renes suos accingerent, quo significabatur, vt Gregorius exponit hom. 22. super Euangel. debere eos carnis voluptatem edomare, qui agnum Paschalem comedunt. Exodi 19. cùm populus legem à Deo accepturus esset, ait illis Moses: *Estote parati in diem tertium, & ne appropinquetis vxoribus vestris*. Quo testimonio vtitur Ambrosius lib. 1. de officiis, cap. vlt. ad probandam continentiam Clericorum.

Item Exodi 28. præcipit Deus, vt Aaron & filij eius cùm ingrederētur tabernaculum, fœminalibus lineis à renibus vsq; ad fœmora tecti essent; quo exponit Beda li. 3. de tabernaculo, ca. 9. significatū esse, debere Sacerdotes noui Testamenti aut virgines esse, aut contracta cū vxoribus fœdera dissoluisse. Item 1. Reg. 21. noluit Achimelech Sacerdos dare Dauidi panes propositionis comedendos, nisi prius intellexisset,

cum

eum ab vxore aliquandiu se continuisse. Ex quo deducit B. Hieronymus in caput primum ad Titum, perpetuam requiri in Sacerdotibus continentiam, etiam ab vxoribus, qui corpus Christi, quo ille panis propositionis significabatur, conficiunt, edunt, aliisque tradunt.

Denique, ex lib. 1. Paralip. cap. 24. & Luc. 1. colligitur, Sacerdotes veteris Testamenti per vices suas ministrare solitos, & toto eo tempore, quo ministrabant in tabernaculo, à domo & vxore abfuisse. Ex quo deducunt Siricius Papa in epistola ad Himericum, & Innocentius I. in epistola ad Victricium, necnon Beda in caput primum Lucæ, quòd si illi tempore, quo ministrabant, ab vxoribus abstinebant, omnino decere, vt Sacerdotes nostri, qui non per vices, sed semper ministrant, semper ab vxoribus se contineant.

Hoc vltimum argumentum soluere conatur Caluinus li. 4. cap. 12. §. 25. ac dicit, Sacerdotes Leuiticos ἀντιτύπους Christi fuisse, id est, figuram Christi gessisse, & quia Christi excellentiam & sanctitatem exactè referre non poterant, iussos fuisse vltra humanum morem se purificare. Nunc autem id necessarium non esse, cùm per Christi aduentum figuræ atque vmbræ cessauerint.

At solutio parum valet; nam sicut Leuitici Sacerdotes, Christi venturi figuram gerebant, ita nunc Sacerdotes Christiani Christum, qui venit, repræsentant. Sacerdos enim, dum sacra mysteria peragit, Christi personam sustinet, & propterea sacrificans, non dicit; Hoc est corpus Christi, sed; Hoc est corpus meum. Ipse enim Christum eo loco agit, id quod etiam vestium sacrarum ornatus designat. Deinde, non est illa primaria caussa, cur Sacerdotes Leuitici deberent abstinere ab vxoribus, quia gerebant Christi figuram, sed quia Domino ministrabant. Exodi 19. *Sacerdotes, qui accedunt ad Deum, sanctificentur, ne percutiat eos.* Nam alioqui Dauid semper erat Christi figura, & tamen tunc solùm iussus est abstinere ab vxore, quando panem sanctum comesturus erat, vt diximus. Denique, si illi, quia Christum significabant, debuerunt vltra humanum modũ se purificare, quantò magis purificari debebunt, qui Christum ipsum quotidie tractant?

Probatur Secvndo, testimoniis Conciliorum antiquorum totius Ecclesiæ. Ac primum Ecclesiæ Orientalis. habemus

mus Concilium ANCYRANVM celebratum ante años M.CC. canone 10. vbi dicitur, Diaconos qui in ipsa ordinatione non protestantur se velle vxorem habere, nõn posse post ordinationem eam ducere. Si autem protestentur, posse ducere, quia tunc censetur Episcopus cum eis dispensasse. Item Concilium NEOCAESARIENSE paulò pòst celebratum, cap. 1. *Presbyter*, inquit, *si vxorem duxerit, ordine suo moueatur.* Concilium NICAENVM I. can. 3. interdicit Episcopo, Presbytero, & Diacono ne domi mulierem vllam habeat præter matrem, sororem, amitam. Nulla vxoris mentio fit, quæ tamen primo loco poni debuit, si cum ea habitare liceret. Item, cur prohibetur Clericis cohabitatio mulierum, si vxorati esse possunt? Nónne vxores ancillas habere possunt in eadem domo? Denique Synodus TRVLLANA can. 6. prohibet, ne Episcopi, Presbyteri, Diaconi, aut Subdiaconi post ordinationem suam, vxorem ducant, & can. 48. præcipit, vt Episcopus non cohabitet vxori.

Ecclesiæ Africanæ habemus insigne testimonium. Concilium enim CARTHAGINENSE II. can. 2. *Omnibus placet*, inquit, *vt Episcopi, Presbyteri, Diaconi, vel qui Sacramenta contrectant, pudicitiæ custodes etiam ab vxoribus se abstineant.* Et ratio ibi redditur: *Vt quod*, inquiunt, *Apostoli docuerunt, & ipsa seruauit antiquitas, nos quoque custodiamus.* Hoc testimonium non solùm refellit Lutheranos, sed etiam eos ex Catholicis, qui volunt hoc decretum de sacerdotum continentia à Siricio incepisse; isti enim Patres ab Apostolis incœpisse dicunt. Item Conciliũ Carthaginense V. can. 3. & Concilium Africanum can. 37. idem constituunt.

Ecclesiæ Italicæ habemus Concilium ROMANVM sub Syluestro I. quod canone 8. prohibet Subdiaconis ne vxores vllo modo ducere audeant.

Ecclesiæ Gallicæ habemus Concilium ARELATENSE II. ante annos M.CC. celebratum. in quo can. 2. cauetur, ne vllus coniugatus ad sacerdotium assumatur, nisi continentiam ab vxore promiserit. Item Concilium TVRONENSE I. canone 1. & 2. & Turonense II. can. 20. Agathense, cap. 9. & AVRELIANENSE III. canone 2. *Vt nullus*, inquit, *Clericorum à Subdiacono & supra, propriæ, si fortè iam habeat, misceatur vxori.*

Ecclesiæ Hispanicæ habemus Cõcilium ELIBERTINVM

ante tempora Syricij canone 33. *Placuit*, inquit, *in totum prohibere Episcopis, Presbyteris, Diaconis, ac Subdiaconis abstinere se à coniugibus, & non generare filios.* TOLETANVM II. cap. 1. & Toletanum IV. cap. 26. & Toletanum VIII. cap. 6. etiam Subdiaconis vsum vxorum prohibent.

Denique Ecclesiæ Germanicæ habemus Concilium AQVISGRANENSE tempore Ludouici I. cap. 6. Concilium VVormatiense, cap. 9. *Placuit*, inquit, *Vt Episcopi, Presbyteri, Diaconi, & Subdiaconi abstineant se ab Vxoribus, & non generent filios.* Denique Concilium MOGVNTINVM tempore Arnulphi Imperatoris, cap. 10. statuit, vt nulla penitus mulier, ne soror quidem, aut mater, cum Ecclesiasticis habitare permittatur.

Ex his apparet mendacium esse apertissimum, quod Philippus dicit in ipsa Confessione Augustana, art. 23. cui tot Principes subscripserunt, in Germania ante annos CD. primùm esse legem cœlibatus impositam Clericis. Nam Concilia citata, sunt in Germania ante annos DCC. celebrata, vel etiam amplius. Nec minus mendacium est, quod in Apologia dicit, legem de cœlibatu Clericorum in nullo Concilio reperiri, sed à solo Romano Pontifice contra Synodorum sententiam inductam esse.

Probatur TERTIO, testimoniis veterum Pontificum; CLEMENS I. in Canonibus Apostolorum canone 27. in nuptiis autem qui ad Clerum prouecti sunt, præcipimus, vt si voluerint, vxores accipiant, sed lectores, cantoresque tantummodo. quod autem de lectoribus, & cantoribus dicitur, idem de aliis minoribus ordinibus intelligitur, cùm sit omnium eadem ratio. Calixtus I. apud Gratianum distinct. 27. canone Presbyteris: *Presbyteris*, inquit, *Diaconis, Subdiaconis, & Monachis concubinas habere seu Matrimonia contrahere penitus interdicimus.* SIRICIVS in epistola ad Himericum, ca. 7. (quod etiam Caluinus fatetur) prohibet cum vxore commercium iis qui sunt in sacris. Idem paulò pòst confirmauit INNOCENTIVS I. in epistola ad Victricium, cap. 9. & in epistola ad Exuperium, cap. 1. Idem LEO I. in epistola 82. ad Anastasium Episcopum Thessalonicæ, cap. 4. & in epistola 90. ad Rusticum Narbonensem, cap. 3. Idem GREGORIVS I. in epistola 42. lib. 1. & epist. 34. lib. 3. Idem ZACHARIAS Papa in epistola vltima ad Bonifacium Episcopum Germaniç, ante annos DCCC. Vnde etiam apparet clarius Philippi mendacium.

Sed

Sed placet verba referre LEONIS I. in epistola ad Anastasium, quia non solùm Lutheranos, sed etiam Græcos, euidenter coarguunt. Ad Græcos enim scribit hoc modo: *Omnium*, inquit, *Sacerdotum tam excellens est electio, vt hæc, quæ in alijs membris Ecclesiæ vacant à culpa, in illis tamen habeantur illicita. Cùm enim extra Clericorum ordinem cõstitutis nuptiarum societati, & procreationi filiorum studere sit liberum, ad exhibendam tamen perfectæ continentiæ puritatem, nec Subdiaconis quidem carnale connubium conceditur, vt & qui habent, sint tanquam non habentes, & qui non habent, permaneant singulares & innupti. Quòd si in hoc ordine, qui quartus exstat a capite, dignum est custodiri, quantò magis in primo, vel in secundo, tertioue seruandum est, ne aut Leuitico ministerio, aut Presbyterali honore, aut Episcopali excellentia quisquam idoneus existimetur, qui se à voluptate vxoria, necdum frenasse detegitur?* His adde expressa testimonia veterum Imperatorum, quæ exstant Codice de Episcopis & Clericis, lege eum qui, & sequentibus; item in Authenticis de Monachis.

Probatur QVARTO, testimoniis veterum Patrum Græcorum & Latinorum. ORIGENES homilia 23. in libro Numeri: *Certum est*, inquit, *quia impeditur sacrificium indesinens iis, qui cõiugalibus necessitatibus seruiunt: vnde videtur mihi quòd illius solius est offerre sacrificium, qui indesinenti & perpetuæ se deuouerit castitati.* EVSEBIVS lib. 1. demonstrat. Euang. cap. 9. *Veruntamen*, inquit, *eos qui sacrati sint, atq; in Dei ministerio, cultuq; occupati, continere deinceps seipsos a commercio vxoris decet, &c.*

EPIPHANIVS ad finem operis contra hæreses: *Sanctum*, inquit, *sacerdotium ex virginibus, vt plurimum, aut ex solitariis, aut si hi ad ministeriũ non suffecerint, de his qui se à propriis vxoribus continent, & si quis ab initio continens viduus fuerit, habere potest locum Episcopi, Presbyteri, Diaconi, Hypodiaconi.* Itẽ hæresi 59. quę est Catharorum: *Sed*, inquit, *& adhuc viuentem & liberos gignentem vnius vxoris virum Ecclesia non suscipit, sed eum, qui se ab vna continuit, aut in viduitate vixit, Diaconum, & Presbyterum, & Episcopum, & Hypodiaconum: maximè vbi synceri sunt Canones Ecclesiastici. At dices mihi, in quibusdam locis adhuc liberos gignere Presbyteros, & Diaconos, & Hypodiaconos: At hoc non est iuxta Canonem, sed iuxta hominum mentẽ, quæ per tempus elanguit.*

CHRYSOSTOMVS hom. 2. de patientia Iob: *Dixit*, inquit, *vnius vxoris virum, non ea ratione, vt id nunc in Ecclesia obseruetur, oportet enim omni prorsus castitate Sacerdotem ornatum esse.* GREGORIVS NYSSENVS lib. de virginitate, capite vltimo: *Quomodo*, inquit, *Dei sacerdotio fungeris, qui ad hoc ipsum, vt munus offerres, vnctus es? Quomodo hæc ipsa Deo offeres, qui legi non obtemperas prohibenti, ne sacra impurus faciat? ac si Deum tibi apparere expetis, quid caussæ est cur Mosem non audias, qui populo edicit, vt à nuptiis purus sit, quo Dei aspectum comprehendat?* CYRILLVS catechesi 12. *Si*, inquit, *qui apud IESVM bene fungitur sacerdotio, abstinet à muliere: ipse IESVS quomodo ex viro, & muliere proditurus esset?* OECVMENIVS in caput 3. primæ ad Timoth. in illud; Vnius vxoris virum: *Non statuit*, inquit, *vt ab vxore pendeat Episcopus, aut vxorem necessariò habeat, sed si fiat*, inquit, *è mundanis, non saltem bigamus, ita tamen vt vocatus ad Episcopi munus, illud compleat; quòd qui habent vxores, sint tanquam non habentes.*

Iam ex Latinis. CYPRIANVS, siue quicunque est auctor, in libro de singularitate Clericorum, affirmat sibi à Domino reuelatum, non debere Clericos domi suæ habere mulieres, id quod etiam toto eo libro probat. Neque obstat, quod in extremo libro (vt Petrus Martyr notauit) sic loquitur: *Si quis habet matrem, vel filiam, vel sororem, vel coniugem, vel cognatam, sic habeat, vt nulla ancilla intersit, &c.* Nam loquitur de coniuge, quæ simul vouerit continentiam. Similis habetur locus in Concilio II. ARELATENSI can. 3. *Si quis de Clericis à gradu diaconatus in solatio suo mulierem præter auiam, matrem, sororem, filiam, neptem, vel conuersam secum vxorem habere præsumpserit, à communione alienus habeatur.* Alioqui si Cyprianus vxorem Clericis concederet, qua vti liceret, pugnaret cum toto suo libro, & cum ipso titulo: *De singularitate Clericorum.*

AMBROSIVS lib. 1. de officiis, cap. vltimo: *Inoffensum*, inquit, *exhibendum, & immaculatum ministerium, nec vllo coniugali coitu violandum cognoscitis, qui integro corpore, incorrupto pudore, alieni etiam ab ipso consortio coniugali, sacri ministerij gratiam recepistis. quod ideo non præteriui, quia in plerisq; abditioribus locis, cùm ministerium gererent, vel etiam sacerdotium, filios susceperunt.* Idem in epist. 82. ad Ecclesiam Vercellensem: *Habentem*, inquit, *filios, dixit Apostolus, non facientem, &c.* Et in

in caput 1. epist. 1. ad Timotheum: *Deinceps*, inquit, *ab vsu fœminæ cohibentur, &c.*

HIERONYMVS libro in Vigilantium circa initium: *Quid facient*, inquit, *Orientis Ecclesiæ? quid Aegypti, & sedis Apostolicæ, quæ aut virgines Clericos accipiunt, aut continentes, aut si vxores habuerint, mariti esse desistunt?* Idem in fine Apologiæ pro libris contra Iouinianum: *Episcopi*, inquit, *Presbyteri, Diaconi, aut virgines eliguntur, aut vidui, aut certè post sacerdotium pudici.*

AVGVSTINVS lib. 2. de adulterinis coniugiis, cap. 20. *Solemus*, inquit, *eis proponere cōtinentiam Clericorum, qui plerumque ad eandem sarcinam subeundam capiuntur inuiti, eamque susceptā vsq; ad debitum finem, Domino adiuuante, perducunt.* Vide totum locum. AVCTOR quæstionum veteris & noui Testamenti, qui non est Augustinus, vt titulus præ se fert, sed aliquis antiquior, quæstione vltima sub finem: *Si licet*, inquit, *& bonum est nubere, cur sacerdotibus non licet vxores habere?* Et prolixè caussam reddit.

GREGORIVS præter decreta suprà citata lib. 6. cap. 1. in lib. Regum errare dicit eos, qui propter verbum Pauli: *Vnusquisque vxorem suam habeat*, putant licere Ecclesiasticis vxores habere. GREGORIVS TVRONICVS lib. 4. hist. cap. 4. refert quendam comitem, qui dimissa vxore fuerat sacris initiatus, quia postea ad vxorem redire voluit, ab omnibus Episcopis excommunicatum fuisse.

ISIDORVS lib. 2. de officiis diuinis, cap. 10. *Placuit*, inquit, *sanctis Patribus, vt qui sacra mysteria contrectant, casti sint & continentes ab vxoribus, & ab omni carnali immunditia sint liberi.* Hæc de Subdiaconis dicit. similia docet de Diaconis, & Presbyteris, cap. 5. & 8. ex quibus locis intelligi possunt ea verba capitis secundi: *Castimoniam corporis perpetuò seruent, aut vnius Matrimonij vinculo fœderentur.* Hæc enim dicuntur de Clericis in vniuersum, tum maioribus, tum minoribus. Debent enim omnes Clerici aut perpetuò esse continentes, si maioribus ordinibus initiati sint, aut vnius Matrimonij vinculo copulari, si minoribus.

D. ANSELMVS in epistola 8. asserit rectè à Gregorio VII. prohibitum fuisse, ne vlli interessent sacris sacerdotum coniugatorum. BEDA lib. 3. de tabernaculo, cap. 9. *Nemo potest*, inquit, *vel sacerdotium suscipere, vel ad altaris ministerium*

conſecrari, niſi aut Virgo permanſerit, aut contracta cum Vxore Matrimonij fœdera ſoluerit. DENIQVE, vt recentiores omittam, ARATOR Subdiaconus Vigilij Papæ ante annos mille libro in Acta Apoſtolorum, cap. 30. poſteaquam explicuit rationem, cur ſacerdotibus veteris legis permitteretur, vt ſolùm ad tempus ab vxoribus ſe continerent, ſubdit:

Eccleſiæ nunc alma fides ſine fine pudicos
Pontifices iubet eſſe ſuos, &c.

His teſtimoniis accedât exempla eorundem; nam à tempore Apoſtolorum, omnes Epiſcopi, Presbyteri, aliique Eccleſiaſtici, quorum vitas habemus, & quos vnquam laudatos audiuimus, continentes fuerunt, neque vllum exemplum probati viri in contrarium afferri poteſt. MAGDEBVRGENSES quidem diligentiſſimè quæſierunt omnibus ſeculis aliquos, qui vxorem duxerint poſt ſuſceptos ordines, & multa exempla proferunt, Centuria 4.5.6.7.8.9.10. & 11. initio capitis ſeptimi, ſed nullum eorum aliquid valet. Nam vel exempla illa debent intelligi de vxoribus, quas antea duxerant, vt de Gregorio patre Gregorij Nazianzeni, vel intelliguntur de minoribus Clericis, vt quod proferunt ex Concilio Toletano IV. capite 42. vel ſunt exempla eorum qui reprehenduntur, vt quæ proferunt exempla Zachariæ ad Bonifacium, vel ſunt expreſſa mendacia, vt cùm dicunt Cent. 5. cap. 7. Presbyteros Macedoniæ duxiſſe vxores, teſte Innocentio I. epiſtola 22. nihil enim tale Innocentius dicit. PHILIPPVS in libro de cœlibatu ad Regem Angliæ, probat, veteres Epiſcopos Matrimonio vſos ex epiſtola Polycratis, apud Euſebium lib. 5. hiſt. cap. 24. ſcribit enim Polycrates ſeptem ex parentibus ſuis fuiſſe Epiſcopos, ſeque octauum eſſe. At deceptus Philippus eſt ex verſione Ruffini. Græca enim vox συγγενῶν, quæ eſt apud Euſebium, nō parentes, ſed cognatos ſignificat. Sed fac eſſe parentes, num propterea ſequitur eos in Epiſcopatu Matrimonio vſos?

Ex hac autem tanta nube teſtium tria deducuntur. PRIMO, errare Clichtouæum, & alios, qui putant legem continentiæ impoſitam Clericis primùm à Siricio. Nam Clemens, Origenes, Euſebius, Epiphanius, & aliqua Concilia citata, antiquiora ſunt Siricio. SECVNDO, morem Græcorum, quem nunc habent, non fuiſſe primis ſexcentis annis,

vt

vt patet ex iiſdem auctoribus, necnon ex Chryſoſtomo, Hieronymo, & Leone locis citatis. TERTIO, mendacium eſſe, & quidem impudentiſſimum Caluini lib. 4. Inſtit. cap. 12. §. 25. vbi dicit omnes veteres Patres approbaſſe coniugium in ordine Epiſcopali; nam Patres plurimi citati, & Concilia plurima contrarium ſtatuunt, & nullum exemplum in contrarium adferri poteſt.

Probatur iam QVINTO ratione; cùm enim coniugium vehementer impediat Eccleſiaſtica munera, æquum fuit, vt ſacerdotibus, aliiſque ſacratis hominibus coniugia prohiberentur; nam Eccleſiaſticorum munera ſunt ſacrificare, orare, docere, exhortari, Sacramenta miniſtrare, curam pauperum gerere, & ſimilia, quę ritè exerceri non poſſunt, vt Apoſtolus ad Titum, cap. 1. docet, niſi ſacerdos ſit hoſpitalis, benignus, ſobrius, iuſtus, ſanctus, continens, doctus, &c.

Iam verò Matrimoniũ impedit inprimis, vt Hieronymus dicit lib. 1. in Iouinianum, munus ſacrificandi, quia ſumma quædam puritas, & ſanctitas in eo requiritur, vt Chryſoſtomus explicat lib. 6. de ſacerdotio; in actu verò coniugij negari non poteſt, quin admixta ſit quædam impuritas & pollutio, non quæ peccatum ſit, ſed quæ ex peccato tamen nata ſit. Quamuis enim Caluinus, loco notato, vociferetur contra Siricium, qui coniugium ſacerdotum pollutionem vocauit, tamen non ſolùm coniugium ſacerdotum, quod ſacrilegium eſt, non coniugium, ſed etiam ſanctorum Matrimonium ſine pollutione quadam, & turpitudine non exerceri, ſatis teſtatur rebellio membrorum, & verecundia humana in illo actu, quæ ſecretum ſemper quærit, vt notauit B. Auguſtinus lib. 14. de ciuitate Dei, cap. 17.

DEINDE, impedit ſtudium orationis, & lectionis, in quo aſſiduè ſacerdos verſari debet. Oratio enim requirit mentem eleuatam, purgatam, & tranquillam; actus autem coniugij, vt B. Auguſtinus docet lib. 14. de ciuitate Dei, cap. 16. maximè hebetat aciem mentis, & deprimit ad inferiora, & perturbat, & animam ipſam carnalem quodammodo facit.

TERTIO, impedit efficaciam prædicationis, vt Ambroſius docet lib. 1. de officiis, capite vltimo. quomodo enim efficaciter exhortabitur viduas, & virgines, qui liberis perpetuò operam dat?

QVARTO, impedit curam paſtoralem; nam qui vxorem &

liberos habet, de illis ſemper cogitat, & affectus, quo oues ſuas proſequi deberet, in vxore & filiis totus conſumitur, & tamen (vt Ambroſius docet lib. 1. de officiis, cap. 7.) plus diligendi eſſent filij ſpirituales, quàm carnales.

QVINTO, impedit curam pauperum, & illam hoſpitalitatem, & benignitatem, quam Apoſtolus tantopere commendat; nam qui vxorem, & liberos habet, debet eis theſaurizare, & rarò inueniuntur coniugati qui ſuperfluum habeant. Adde, quòd cùm Clericus non poſſit filiis relinquere beneficia, & tamen omnis Pater cupiat benè proſpectum filiis ſuis, cogerentur eſſe auariſſimi, & vendere Sacramenta.

SEXTO, impediret Sacramentorum adminiſtrationem; tunc enim vix diſtinguerentur Clerici à Laicis, & eſſet ſicut populus, ſic ſacerdos. Quod experientia teſtatur; nam tempore Gregorij VII. cùm in Germania cœpiſſent ſacerdotes vxores ducere, tantus contemptus Sacramentorum ſequutus eſt, vt paſſim Laici Sacramenta adminiſtrarent, vt Ioannes Nauclerus, & alij referunt. Itaque meritò D. Epiphanius hæreſi 59. dicit, propter honorem ſacerdotij neceſſariam eſſe continentiam. Supereſt argumenta ſoluere. Ac primùm ſoluam argumenta Caluini eodem ordine quo ipſe proponit.

CAPVT XX.

Soluuntur argumenta Caluini.

ARGVMENTVM PRIMVM. Deus reliquit Matrimonium liberum, ergo nulli homini licuit id prohibere, & confirmatur ex Apoſtolo 1. Timot. 4. vbi notam hæreticorum eſſe dicit prohibere nuptias.

RESPONDEO, concedimus totum argumentum; neque enim Eccleſia prohibet Matrimonium, aut cogit vllum ad cœlibatum abſolutè ſuſcipiendum, ſed ſolùm requirit eam conditionem in iis, qui initiari volunt ſacris myſteriis, quam ſi quis nolit accipere, poteſt nõ accipere, ſed non initiabitur. Quemadmodum non cenſetur Eccleſia prohibere iudicia forenſia, nec officium tortoris, etiamſi nolit talia ab Eccleſiaſticis fieri. AD locum Apoſtoli dicimus cum Hieronymo lib. 1. in Iouinianum, & Auguſtino lib. 30. contra Fauſtum,

cap.

cap. 4. & 6. Ambrosio, Chrysostomo, aliisq; in hunc locum, notari ab Apostolo eos, qui absolutè nuptias vt malas prohibebant, quales fuerunt Tatianus, Marcion, & Manichæus.

Sed fortè obiicient, quia Apostolus dicit id futurum in nouissimis diebus. Respondeo, nouissimos dies intelligi totam hanc vltimam ętatē, quę est à Christo vsq; ad iudicium. Nam Apostolus ait: *Nos sumus in quos fines seculorū deuenerūt.* 1. Corin. 10. Et; *Filioli nouissima hora est.* 1. Ioan. 2. Adde, quòd vox Græca non est ἐσχάτοις, sed ὑστέροις, id est, non in vltimis, sed in posterioribus temporibus; neq; id negare possunt aduersarij, nisi velint Manichæos, & Encratitas ab Apostolo notatos non fuisse, qui tamen apertissimè nuptias prohibebant. nec enim illi in vltimis temporibus fuerunt.

Sed obiicit Petrus Martyr in libro de cœlibatu, & votis monasticis, S. Augustinum, qui lib. 2. de moribus Manichæorum, cap. 18. & in epist. 74. ad Deuterium, testatur Manichæos non prohibuisse nuptias nisi electis suis, qui erant apud eos, quasi Sacerdotes, & Monachi: & tamen dicit eos notari ab Apostolo, cùm ait, doctrinam esse dæmoniorum, prohibitionem nuptiarum.

Respondeo; idem Augustinus lib. 30. contra Faustum, cap. 6. scribit, à Manichæis interdictas nuptias simpliciter, quia etsi eas permittebant auditoribus suis, id faciebant, quia non poterant aliud obtinere: *Nec ideo,* inquit, *vos dicatis non prohibere, quia multos vestros auditores in hoc obedire nolentes, aut non valentes, salua amicitia toleratis.* Hæc ille. Nos autem non solùm toleramus Christianos coniugatos, sed etiam laudamus. Ac præterea Manichæi auditoribus suis sic nuptias permittebant ad explendam libidinem, vt tamen conceptum, & liberorum procreationem cauendam esse monerent. Quod est nuptias apertissimè detestari. Catholici autem ideo potissimùm nuptias laudāt, quod ad procreationem liberorum à Deo institutæ fuisse noscantur.

Argumentum Secundum. Apostolus 1. Tim. 3. & Tit. 1. cùm absoluti Episcopi idęam exprimeret, inter reliquas dotes, & virtutes, quas in eo requirebat, ausus est coniugium ponere: ait enim, vnius vxoris virum esse eligendum.

Respondeo, falsissimum est, quod Apostolus inter dotes, aut virtutes absoluti Episcopi ponat coniugiū: ad quod probandum sufficere deberet, quod quotquot SS. Episcopi

hactenus fuerunt, omnes continentes fuerunt, vt suprà diximus: quos certè nullo modo credibile est, aut non intellexisse verba Pauli, aut ei obtemperare noluisse. Præterea cùm idem Paulus 1. Corint. 7. hortetur ad continentiam, & dicat bonum esse innuptis & viduis, vt sic permaneant; &: *Qui nubit bene facit, qui non nubit melius facit*; quomodo credibile est eundem Paulum inter dotes, & virtutes Episcopi posuisse vt vxorem habeat? Adde, quod non solùm Chrysostomus, & alij Patres in hunc locum, docent, Paulum non tulisse legem, vt Episcopi habeant vxores, sed solùm vt non habeant, vel habuerint plures quàm vnam: sed etiam Martinus Lutherus in propositionibus de digamia, contendit ista verba: *Vnius vxoris virum*, esse accipienda negatiuè, non positiuè, ita vt non teneatur Episcopus habere vnam, sed teneatur non habere plures fœminas vnà cum vxore.

At, inquit Caluinus, Paulus ibidem, vbi descripserat quales debeant esse Episcopi & Diaconi, describit etiam quales debeant esse eorum vxores. RESPONDEO, Paulum, vbi dicit: *Mulieres similiter pudicas, &c.* vel loqui de mulieribus generatim, vt Ambrosius exponit, vel de Diaconissis, quę viduę erant, vt Chrysostomus & Theophylactus docent, vel si loquatur de vxoribus Episcoporum, & Diaconorum, loqui de vxoribus, quas acceperant ante ordinationem, non quas postea accepturi essent.

Argumentum TERTIVM. Apostolus Hebr. 13. citra exceptionem securè pronunciat, honorabile esse inter omnes coniugium: Cur non etiam inter Sacerdotes?

RESPONDEO, argumentum facilè in ipsum retorqueri posse; si enim coniugia omniũ sunt honorabilia, etiam coniugia consanguineorum in primo aut secundo gradu erunt honorabilia, & coniugia adolescentium iniussu parentum contracta, erunt honorabilia, quæ tamen Caluinus improbat lib. 4. cap. 19. §. 37. Instit. DICO igitur, tribus modis posse exponi illud: *In omnibus*, Græcè ἐν πᾶσι. PRIMO, vt in omnibus, idem sit, quod omni ex parte, id est, coniugium honorabile est in omnibus, quæ coniugij sunt, siue Sacramentum, siue fidem, siue prolem consideres. ita Oecumenius in hunc locum. SECVNDO, vt in omnibus, significet, apud omnes, id est, nemo debet coniugium reprehendere, etiamsi virginitatem ipse profiteatur; ita videtur accepisse Fulgen-

tius libro de fide ad Petrum, cap.3. DENIQVE, in omnibus, id est, in omnibus legitimè coniunctis, quicunq; illi sint, siue senes, siue iuuenes, siue nobiles, siue obscuri, siue Græci, siue Hebræi, &c. Ita Theophylactus in hunc locum, & hæc videtur magis literalis expositio, sed parum refert.

Argumentum QVARTVM. Apostoli exemplo suo docuerunt, nullius quamuis excellentis functionis sanctitate indignum esse coniugium; nam eos vxores non solùm habuisse, sed etiam circumduxisse, testatur Paulus 1. Corinth.9. cui loco etiam addi potest illud Philip.vlt. *Rogo te etiam Germane compar adiuua illas, &c.* Posset enim commodè verti, Germana coniunx, quod Græcè scriptum est.

RESPONDEO, non esse omnino certum, qui ex Apostolis vxorem habuerint, & qui non habuerint. TERTVLLIANVS libro de Monogamia, & beatus Hieronymus libro 1. in Iouinianum existimant præter Petrum, cuius socrum in Euangelio legimus, nullum alium Apostolorum vxorem habuisse. S. IGNATIVS in epistola ad Philadelphienses dicit, Petrum & Paulum, & reliquos Apostolos coniugatos fuisse, excepto Ioanne, quanquam in Vaticano codice, & quibusdam aliis vetustis non habetur nomen Pauli. CLEMENS quoque Alexandrinus libro 3. Stromatum circa medium, aliquos Apostolorum, & nominatim Paulum vxorem habuisse asserit ex locis citatis. Sed quidquid de hoc sit, certum est eos ex Apostolis, qui vxorem habuerunt, postquam vocati à Christo fuerunt, officio coniugali renunciasse, vt beatus Hieronymus docet lib.1. in Iouinianum, & satis colligitur ex cap.19. Matth. *Ecce nos reliquimus omnia, & sequuti sumus te.* Statim enim Dominus explicans, quid sit relinquere omnia; adiicit: *Omnis qui reliquerit patrem, aut matrem, aut vxorem, &c.*

Ad locum igitur illum 1. Corinth.9. vbi dicitur: *Nunquid non habemus potestatem sororem mulierem circumducendi, sicut ceteri Apostoli, & fratres Domini, & Cephas?* Dico Apostolum non de vxoribus, sed de piis fœminis loqui, quæ sequebantur Apostolos, & eis ministrabāt, sicut etiam Dominum sequebantur Luc.8. Ita ferè omnes Græci & Latini exponūt, vt Chrysostomus, Theodoretus, Oecumenius, Theophylactus, Ambrosius, Haymo, & alij in hunc locum. Necnon Tertullianus libro de Monogamia, B. Hieronymus libro 1.

in Iouinianum, B. Augustinus libro de opere Monachorum, cap. 4. & 5. Et certè proprietas linguæ Græcæ hoc satis ostendit. Nam dicit ἀδελφὴν γυναῖκα περιάγειν, sine vllo articulo. Si enim de vxore loqueretur, diceret τὴν γυναῖκα; vxor enim certa quædam mulier est. Adde, quod CLEMENS Alexandrinus, qui vnus ex veteribus exposuit hunc locum de vxoribus Apostolorum, ibidem addit, quod etsi vxores erant, tamē cessauerat inter eos coniugale officium, & loco sororum, non loco vxorum ab Apostolis habebantur, quod nobis sufficit contra hæreticos.

Occurrit Petrus MARTYR in cap. 9. primæ ad Cor. vbi probat tripliciter Apostolum loqui de vxoribus. PRIMO, quia alioqui non diceret, sorores mulieres, sed sorores tantùm, cùm constet omnem sororem esse mulierem. SECVNDO, quia non diceret, potestatem circumducendi mulierem, quod sonat auctoritatem, sed diceret consueuisse mulieres sequi, vt legimus Luc. 8. TERTIO, quia si illæ mulieres aluissent Apostolos ex suis facultatibus, falsum esset quòd Apostoli accepissent sumptus à populis, ergo loquitur de vxoribus, quæ sequebantur Apostolos viros suos, & non eos alebant, sed ab eis alebantur ex sumptibus populorum.

Ad PRIMVM dico, sic vocari sorores mulieres, sicut Act. 1. dicuntur viri fratres, nisi quod Paulus, vt sæpe solet, mutauit ordinem, & dixit sororem mulierem, pro mulierem sororem. Ad SECVNDVM dico, potestatem, de qua Paulus loquitur, non fuisse in mulieres, sed in actionem eas circumducendi, si sequi vellent, vel si in mulieres erat potestas, dicam, Apostolos habuisse auctoritatem in eas mulieres, non virorum in vxores, sed doctorum in discipulas. Ad TERTIVM dico, vel eas mulieres non fuisse diuites, & non ministrasse pecunias, sed obsequium tantùm, accipientes pecunias à populis, quibus Apostoli prædicabant, vel fuisse diuites, & aluisse Apostolos, sed non semper fuisse cum Apostolis, & ideo Apostolos aliquando fuisse nutritos à populis, aliquando ab illis mulieribus.

Ad locum ex Phil. 4. dico duo. PRIMO, non de vxore Pauli hîc agi, sed de viro aliquo, quem Paulus vocat Germanum comparem, seu coniugem, aut coniugalem; σύζυγος enim significat eum, qui idem iugum trahit. vocat autem eum coniu-

coniugem, vel quia erat maritus alicuius ex fœminis antea nominatis, id est, Euodiæ aut Synthiches, vt Chrysostomus & Theophylactus dicunt, vel quia erat socius suus in Euangelij prædicatione, vt Theodoretus, & Haymo docent, vel certè est nomen proprium viri, vt vult Oecumenius.

Quod autem ita sit, id est, quòd non loquatur de vxore, suadent hæ rationes. PRIMA, quia plurimi veterum asserunt Paulum non habuisse vxorem, vt Hieronymus in epistola ad Eustochium de virginitate, Hilarius in Psal.127. Augustinus libro de gratia, & libero arbitrio, cap.4. Epiphanius hæresi 58. Valesiorum, Ambrosius in cap.7. prioris ad Corinth. & in exhortatione ad virgines, Tertullianus in vtroque libro ad vxorem. Item Chrysostomus, Theodoretus, aliique veteres omnes in hunc locum, excepto Clemente Alexandrino. SECVNDA, quia, vt Theophylactus notauit, si de vxore loqueretur, non diceret γνήσιε, sed in genere fœminino γνησία. non enim tam politus erat Apostolus vt Atticismis vteretur. TERTIA, quia, vt dicit Oecumenius, non est credibile vxorem Pauli habitasse Philippis, & non potius in Iudęa, vel certè in Tarso Ciliciæ, vnde Paulus oriundus erat. QVARTA, quia, vt Ambrosius notauit in 1.Cor.7. Paulus adolescens à Domino vocatus est, quo tempore non est credibile eum vxorem habuisse, & certum est postea non accepisse. QVINTA, quia, vt notauit Theodoretus, Paulus 1.Cor.7. ponit se inter eos qui non habebant vxores: *Innuptis, & viduis,* inquit, *dico, bonum est illis si sic permanserint, sicut & ego; quod si non se continent, nubant.* At epistola ad Corinthios scripta est ante epistolam ad Philippenses, vt idem Theodoretus ostendit in præfatione commentarij in epistolas: Igitur vel Paulus accepit vxorem postquam scripserat ad Corinthios, quod est incredibile, aut non habuit vxorem cùm scriberet ad Philippenses.

Dico SECVNDO, quòd si constaret Paulum loqui de vxore sua, tamen certum etiam nobis esse deberet, eum ab vxore separatum fuisse, quoad torum. Quod enim Paulus vitam continentem duxerit cùm Euangelium prædicabat, euidenter deducit ex 1.Cor.7. B. Augustinus libro de gratia & libero arbitrio, cap.4.

Argumentum QVINTVM & vltimum Caluini sumitur ex historia Socratis lib.1.cap.8. & Sozomeni lib.1.cap.22. vbi dicunt,

dicunt, quòd cùm Nicænum Concilium legem ferre vellet, ne liceret Clericis cum vxoribus suis dormire, surrexit Paphnutius confessor, & contradixit, & Synodus tota in eius sententiam iuit, & continentiam ab vxore in arbitrio cuiusque reliquit.

RESPONDEO, hoc testimonium aliquid habere momenti pro sententia Græcorum, sed nullum penitus pro errore Lutheranorum. Nam vterque auctor in eodem loco testatur Paphnutium adiecisse, bonum sibi videri, vt secundum antiquos Canones prohibeatur Clericis, ne post ordinationem vllo modo vxores ducant, sed solùm permittantur vti illis, quas ante ordinationem acceperunt. Nónne hoc totum contra Lutheranos est, qui post sacerdotium vxores ducunt?

At neque pro Græcorum errore magnum est præsidium in hoc testimonio Socratis, & Sozomeni; nam vel totum est falsum quod isti de Paphnutio tradunt, vel certè (quod magis credo) tale aliquid tunc accidit, sed non bene ab istis narratum est. Fortasse voluerunt Patres Concilij grauiores pœnas constituere in Clericos incontinentes, quales tunc aliquos fuisse ex Epiphanio, & Ambrosio locis notatis intelligi potest, & Paphnutius suasit non esse id faciendum.

At quòd Concilium statuerit, continentiam esse relinquendam in arbitrio Clericorum, nullam habet apparentiam, nec debet illis auctoribus credi. PRIMO, quia Sozomeni historia à S. Gregorio reprobatur lib.6. epist.31. *Quia*, inquit Gregorius, *multa mentitur*. Socrates autem, vt omittam cetera, lib.5. suæ historiæ, cap.21. tria clara mendacia dicit. PRIMO, licuisse suo tempore vnicuique celebrare Pascha quando vellet, nec de hac re Ecclesiam aliquid certi statuisse. At constat, Nicænam Synodum statuisse vt Pascha semper celebraretur prima Dominica post quartamdecimam lunam primi mensis; cuius Canonis meminerunt Epiphanius hæres.70. Audianorum, & Ambrosius lib.10. epistola 83. Eusebius in vita Constantini, Athanasius in libro de Synodis Arimini, & Seleuciæ. SECVNDO dicit, in Romana Ecclesia non ieiunari ante Pascha, nisi tres hebdomadas, & tamen vocari Quadragesimam. At S. Leo, qui eodem tempore vixit, quo Socrates, sermon.4. de Quadragesima dicit, Romæ ieiunari X L. dies, & idem dicit Gregorius hom.16. in Euan-

Euangelia, & certissimum est. TERTIO dicit, Romæ non ieiunari in Sabbatis, cùm tamen contrarium sit certum ex Augustino epistol. 86. & 118. ad Ianuarium. Si ergo in historia sui temporis Socrates tam apertè mentitur, vel certè refert quæ non scit, quæ fides adhiberi illi potest in historia Concilij Nicæni, quod annis plusquam centum ante eius ætatem celebratum est?

PRAETEREA, historia ista de Paphnutio manifestè pugnat cum verbis Epiphanij contra hæres. 59. vbi ait, esse contra Canones Ecclesiasticos, quòd Sacerdos vel Diaconus liberos gignat; & cum verbis Hieronymi libro contra Vigilantium, vbi dicit, in Oriente, & Ægypto non esse licitum Sacerdotibus & Diaconis vxoribus vti, quod sanè falsum est, si Nicæna Synodus, in Oriente paulò antè celebrata, vxorum vsum illis concessit. vel ergo Epiphanius, & Hieronyms, vel Socrates, & Sozomenus mentiuntur. At certè magis credendum est Epiphanio, & Hieronymo viris sanctis, & qui vicini fuerunt temporibus Concilij Nicæni, quàm Socrati, & Sozomeno hæreticis, & multò recentioribus.

DEINDE, quomodo cohæret ista narratio de Paphnutio cum can. 3. Concilij Nicæni, vbi prohibetur Episcopis, Presbyteris, Diaconis, ne vllam domi mulierem habeant præter matrem, sororem, amitam? & hoc argumento conuictus Lutherus, in libro de Conciliis parte prima dicit, Patres Concilij noluisse sequi sententiam Paphnutij, quamuis etiam contrarium Lutherus alibi scripserit.

DENIQVE, quî fieri potest, vt nec Ruffinus, qui multa de Concilio Nicæno & Paphnutio scripsit lib. 1. historiæ Ecclesiasticæ, nec vllus alius ex veteribus ante Socratem huius rei meminerit, nec vllum vestigium tantæ rei in actis Concilij exstet? Quod autem quidam dicunt, Suidam, qui huius rei meminit in vita Paphnutij, fuisse paulò post tempora Constantini, apertè falsum est; nam Suidas aliquot seculis Socrate posterior est, quippe qui scribit etiam vitam Ioannis Damasceni.

CAPVT XXI.

Soluuntur argumenta Philippi.

NVNC ad argumēta Philippi veniamus. Argumentum PRIMVM; Coniugium est de iure diuino, Genes. 1. *Crescite & multiplicamini.* Et de iure naturæ, vt patet ex naturali appetitu generandi; at ius diuinum & naturæ non potest tolli vlla humana lege, ergo, &c. Et confirmatur. Nam sicut nemo potest obligari à se vel ab alio ad non comedendum, quia hoc esset contra naturalem inclinationem conseruādi indiuiduum, ita nemo potest obligari à se vel ab alio ad non ducendam vxorem, quia id esset contra naturalem inclinationem conseruandi speciem.

RESPONDEO, verbum Domini non præceptum sonare, sed naturæ institutionem exprimere; nam etiam auibus, & brutis animātibus ibidem Deus dixit: *Crescite & multiplicamini;* quibus tamen nihil propriè præcipi potest. Præceptum autem naturale esse de coniugio ineundo, concedi potest, sed quia est affirmatiuum, non obligat nisi in casu necessitatis, id est, quando periculum immineret, ne humanum genus periret. Et per hoc respondetur ad confirmationem.

Nam sicut non tenemur comedere, nisi quando periculum est, ne pereat indiuiduum, ita non tenemur ducere vxorem, nisi quando periculum esset, ne species humana periret. Ad quod respicientes Patres dixerunt, illud: *Crescite & multiplicamini*, tunc fuisse præceptum singulis hominibus, quando terra erat vacua, vt in exordio mundi, & mox à diluuio. Nunc autem cùm terra plena sit, cœlum esse replendum, quod melius continendo quàm nubendo fit; etsi enim hanc solutionem Philippus ridet, tamen est Tertulliani libro de Monogamia ante medium, Cypriani libro de habitu Virginum, Hieronymi lib. 1. in Iouinianum, & Augustini de sancta Virginitate, ca. 9. & ipse textus hoc docet; nam postquam Deus dixit: *Crescite & multiplicamini*, subdit, quasi rationem reddens: *Et replete terram.* Itaq; tunc solùm vim præcepti illa verba habent, cùm terra est vacua. Denique, si Philippus vult iure diuino & naturali, quocunq; tempore teneri homines omnes ad coniugium, iniuriam facit Christo, Mariæ, Ioanni, innumerisq; aliis sanctissimis viris.

Argumentum SECVNDVM. Apoſtolus pręcipit omnibus, qui donum continentię non habent, vt nubant 1. Corinth. 7. *Propter fornicationem autem vnuſquiſque vxorem ſuam habeat.*

RESPONDEO, Apoſtolum loqui de coniugatis, qui cùm in Paganiſmo vxores duxiſſent, poſt conuerſionem ad fidem, dubitabant an deberent vxoribus vti; iis enim reſpondet, vt vnuſquiſq; vxorem ſuam retineat, & coniugale debitum inuicem reddant. Ita Tertullianus libro de Monogamia, & B. Hieronymus lib. 1. in Iouinianum, & patet ex ſequentibus. Nam paulò poſt addit: *Dico autem non nuptis, & viduis, bonum eſt eis ſi ſic permanſerint.* Et: *Solutus es ab vxore, noli quærere vxorem.*

Adde etiam, non eſſe hoc præceptum Apoſtoli, ſed conſilium, vel permiſſionem potius, ſicut illa eiuſdem capitis: *Si non ſe continet, nubat, & ſi nupſerit virgo, non peccauit, &c.* Eſt enim ſenſus Apoſtoli, vt Hieronymus ibidem & Chryſoſtomus, & Ambroſius, & alij in hunc locum exponunt; Bonum eſt mulierem non tangere, & vel vxorem non ducere, vel poſt eam ductam ex conſenſu ab officio coniugali abſtinere; tamen ſi timetis fornicationem, benefacitis vxori adhęrendo, quia melius eſt carere perfectione virginitatis, quàm incidere in flagitia fornicationum.

Adde tertiò, hæc omnia dici iis, qui votum continentiæ non habent. Qui enim vouerunt continentiam, iis non dicitur: *Vnuſquiſque vxorem ſuam habeat, & virgo ſi nupſerit, non peccauit.* Sed dicitur: *Redde altiſſimo vota tua.* Et: *Damnationem habent, quia primam fidem irritam fecerunt.* Hanc exceptionem diſertè ponunt Hieronymus lib. 1. in Iouinianum in illud: *Si nupſerit virgo, non peccauit.* Chryſoſtomus in commentario eiuſdem loci. Epiphanius hæreſi 61. eadem verba exponens. Item Auguſtinus in Pſal. 83. tractans eadem verba. & Gregorius lib. 6. cap. 1. in librum Regum, tractans illud: *Vnuſquiſq; vxorem ſuam habeat.*

Argumentum TERTIVM. Lex pontificia, quę cœlibatum ſacerdotio adiunxit, diſſentit à Conciliis antiquis, proinde iniqua cenſenda eſt. Quæ autem ſint illa Concilia, ipſe non dicit. Nos tamen adducamus quęcunq; adduci poſſunt. PRIMO eſt Canon Apoſtolorum ſextus: *Epiſcopus aut Preſbyter vxorem propriam nequaquam obtentu religionis abiiciat.*

SECVNDO est Canon Concilij Gangrensis quartus: *Quicunque discernit à Presbytero, qui vxorem habuit, quod non oporteat eo ministrante de oblatione percipere, anathema sit.*

TERTIO est Canon 13. sextæ Synodi, qui disertè reprobat morem Romanæ Ecclesiæ, quo iubentur profiteri continentiam, qui sacris initiantur.

QVARTO est Canon 3. Concilij V. Carthaginensis, in quo statuitur, vt Episcopi, Presbyteri, Diaconi se abstineant ab vxoribus in propriis terminis, id est, in ordine vicis suæ, vt exponunt Trullani patres Canone iam citato.

QVINTO est Canon Aliter, dist. 31. vbi Stephanus Papa dicit, in Orientali Ecclesia Ecclesiasticos viros Matrimoniis copulari, nec eum morem reprehēdit; ergo falsum est, quod sæpe diximus, nunquam esse auditum quod licuerit post sacram ordinationem vxorem ducere.

VLTIMO est Canon B. Augustini 35. q. 1. can. Cùm igitur, vbi dicitur: *Ecclesia, post Apostolica instituta, quædam consilia perfectionis addidit, vtpote de continentia Clericorum, etc.* Ergo hoc, consilium, non præceptū est. Hæc fortè sunt omnia quæ ex iure Canonico pro sentētia hæreticorum adduci possunt.

Ad PRIMVM respondet Hubertus Cardinalis in libro contra Nicetam, & habetur hæc responsio sub nomine Leonis IX. dist. 31. can. Omnino, Apostolos iussisse vt non abiiciant Clerici vxores à cura sua, & si reliquerint quoad thorum: debent enim adhuc eas alere, & eis in omnibus prouidere. id quod exposuit Concilium Trullanum can. 48. vbi dicitur, quod Episcopi vxor debet in monasterio aliquo degere, & prouidentia Episcopi viri sui frui. Necnon Concilium Turonense II. canon. 8. vbi dicitur, quòd Episcopus coniugatus debet habere vxorem vt sororem, & eius curam gerere, absque tamen vlla suspicione carnalis commercij. ADDE, quòd iste ipse Canon pro nobis facit; nam Græca vox pro qua habemus (religionis) est εὐλαβείας, quæ cautionem propriè significat. Itaque sensus est, Episcopus aut Presbyter nequaquam prætextu cautionis vxorem abiiciat, id est, ne curam vxoris dimittat, eo prætextu quòd tenetur ab ea se continere, &c.

Ad SECVNDVM dico, anathema dici eis, qui putant Matrimonium ex se esse malum, & propterea existimant non licere sacra facere ei qui vxorem habuit, etiamsi ab illa se conti-

contineat. Id ita esse, patet, tum quia in ipso primo Canone dicitur anathema iis, qui putant nuptias absolutè esse malas, & in hoc canon. 4. non dicitur, qui vxorem habet, sed qui vxorem habuit.

Ad TERTIVM dico, illos Canones non esse vllius approbati Concilij. Nam vera sexta Synodus nullos Canones edidit, vt patet ex VII. Synodo act. 4. & 5. sed post VI. Synodum quidam Episcopi conuenerunt Constantinopoli, & in palatio Imperatoris Iustiniani II. quod Trullum dicebatur, Canones istos ediderunt nomine sextæ Synodi. Ceterùm hos Canones non solùm nullus Romanus Pontifex probauit, sed etiam apertè improbauit Sergius Papa, qui tunc sedebat, vt Beda scribit, in libro de sex ætatibus in Iustiniano, & Paulus Diaconus lib. 8. cap. 9. de rebus Romanis. Vocat autem Beda erraticam Synodum cœtum illorum Patrum, qui hos canones ediderunt. ADDE, quòd etiamsi isti Canones aliquid valerent, nihil tamen iuuarent caussam Lutheranorum; non enim permittunt, vt vlli Clerico post sacrorum ordinum susceptionem liceat vxorem ducere, quod Lutherani faciunt, sed solùm vt liceat vti vxore ante ordinem ducta, & hoc etiam non permittunt Episcopis, sed solùm inferioribus Clericis, vt patet ex can. 6. 12. & 48.

Ad QVARTVM dico, verba Latina Concilij non esse, in propriis terminis, sed, secundum priorum statuta, vel, secundum propria statuta, id est, secundum legem conditam in Conciliis prioribus Carthaginensibus, ac præcipuè in II. Carthaginensi can. 2. Græci autem hæc verba malè intelligentes verterunt, κατὰ τοὺς ἰδίους ὅρους. Quanquam etiam hæc ipsa Græca verba non malè reddi possent, secundũ proprias definitiones. sed cùm Latinum sit Concilium, nõ Græcum, non multum laborandum est de Græca lectione. Prohiberi autem in hoc Concilio omnem vsum vxorum sacris hominibus, patet ex Augustino lib. 2. de adulterinis coniugiis, cap. 20. qui Augustinus illi Concilio interfuit. Item ex eo quod iste Canon loquitur eodem modo de Episcopis, & de aliis. At Patres Trullani non permittunt Episcopos misceri vnquam suis vxoribus.

Ad QVINTVM dico; PRIMVM, Canonem illum fortè nullius esse auctoritatis; nam nec dicit Gratianus quotus sit Stephanus ille, qui eum Canonem edidit, cùm plurimi

fuerint Pontifices eius nominis, nec vllius Stephani epistola exstat, vbi ille Canon habeatur. Dico SECVNDO, absque vllo dubio auctorem eius Canonis, cùm dicit Orientales Clericos Matrimonio copulari, non velle dicere, vxores ducunt, sed matrimoniale officium exercent, vt glossa explicat. Nam cùm certum sit ex Conciliis plurimis, & ex ipsa praxi, & confessione Græcorum, nunquam fuisse licitum, nec nunc haberi licitum in Græcia, vt in sacris existentes, ducant vxores, vel ille Stephanus falsum dicit, vel tantùm intelligit, vt nos diximus, Matrimonio copulantur, id est, Matrimonij copulam exercent. Porro hoc ipsum etsi Romana Ecclesia non probat, & abusum esse iudicat, tamen permittit Græcis; & si errorem alium non haberent, facilè pax componeretur.

Ad VLTIMVM dico, ea verba non esse beati Augustini, sed Gratiani, qui sua verba cum verbis beati Augustini continuauit, vt sæpe facere solet. Legatur apud Augustinum lib. 15. de ciuitate Dei, capite 16. Præterea quod Gratianus dicit, bonum sensum habet; cùm enim ait Ecclesiam addidisse quędā consilia perfectionis, & in eis numerat continentiam Clericorum, vult dicere, Ecclesiam imposuisse Clericis continentiam præcepto seruandam, quæ alioqui solùm erat consilium perfectionis. nec enim credibile est tam ineptum fuisse Gratianum, vt putauerit continētiam non fuisse consilium perfectionis ante Ecclesiæ definitionem.

Alium Canonem profert Petrus Martyr in libro de cœlibatu, & votis, ex epist. 87. aliàs 85. S. Leonis, vbi sic legimus: *Dicente enim Apostolo, vt inter alias Christianismi regulas is Episcopus ordinetur, quem vnius vxoris virum fuisse aut esse constaret, tam sacra semper est habita ista præceptio, vt iam de muliere sacerdotis eligenda, eadem intelligatur seruanda conditio: ne fortè illa priusquam in Matrimonium eius veniret, qui aliam non habuisset vxorem, alterius viri esset experta connubium.* Ex hoc loco duo deducit Martyr, posse fieri Episcopum, non solùm qui habuerit, sed etiam qui habeat vnam vxorem: & posse Episcopum vxorem ducere, si non habeat. At mira est impudentia huius hominis; nam idem Leo in epistol. 84. ad Anastasium, cap. 3. & 4. disertis verbis iubet, Episcopum ita vnius vxoris virum esse posse, vt tamen ab illa perpetuò se contineat. quod verò in quibusdam exemplaribus legitur: *De muliere sacerdotis eligenda*, mendum est mani-

nifestum. Sic enim legi debet, & legitur in codicibus melioribus: *De muliere sacerdotis eligendi.*

Argumentum QVARTVM Philippi. Continentia res est difficillima, nec omnibus datur, vt patet Matt.19. *Non omnes capiunt verbum hoc.* Ergo non debuit ita indifferenter omnibus Clericis imponi. RESPONDEO, sicut non omnium est donum continentiæ, ita nec omnes debent esse sacerdotes, sed solùm ij, qui videntur hoc donum habere.

Sed DICES. Quid si aliquis putet se posse continere, & postea experiatur se non posse, quando ordines accepit?

RESPONDEO, illos habere donum continentiæ, qui volunt, & cupiunt continere: quibus autem Deus dedit velle, dabit etiam perficere si ipsi velint. Proinde nemo potest dicere se non habere donum, quod se habere putabat; nam illa voluntas continendi propter Deum, est ipsum donum continentiæ. AD HAEC, nónne etiam coniugati sæpe coguntur, vel propter absentiam, vel propter ægritudinem longissimam coniugis, abstinere se ab vxore? & tamen non licet eis aliam vxorem ducere, quantumuis vrantur æstu libidinis: quod exemplum affert D. Augustinus lib. 2. de adulterinis coniugiis, cap.19. & 20. contra eos, qui contra ius vxorem ducunt eo prætextu, quòd continere non possint.

Adde, quod nemo est qui continere non possit si velit, vt docent Patres, Tertullianus in fine libri de Monogamia, Nazianzenus oratione 31. Basilius de virgin. vltra medium, Chrysostomus & Hieronymus in cap.19. Matth. & Augustinus lib.6. confession. cap.11. sed oportet remedia necessaria non negligere, quæ tria sunt; oratio, ieiunium, & periculorum euitatio. Nam tentatio carnis vel oritur ex suggestione dæmonis, vt patet in Antonio, Hilarione, Benedicto, & similibus, qui in eremo, & perpetuis ieiuniis viuentes, tamen tentabantur, & tunc necessaria est oratio, quia dæmon fortior nobis est, nec possumus eum vincere nisi auxilio fortioris, qui est Deus. propter hoc dicitur Sap.8. *Nemo potest esse continens nisi Deus det.* Vel oritur ex abundantia cibi & potus; nam cum natura accepit quod sufficit ad nutritionem, reliquum conuertitur in materiam generationis, inde nascitur pruritus carnis; & cõtra hoc necessarium est ieiunium, vt carnis terat superbiam, potus cibíque parcitas. Vel denique oritur ex aspectu, & colloquio fœminarum; nam res visę

vel auditæ, si naturæ conueniant, imaginationem naturaliter mouent, & imaginatio appetitum. Hinc tot leges Conciliorum prohibentium Clericis fœminarum contubernium; de quo etiam vide Basilium cap. 3. monastic. constit.

Cùm igitur Lutherani hæc tria abiecerint, videlicet orationem Canonicarum horarum, ieiunia omnia, & etiam feria 6. carnibus vescantur, ac demum quisq; domi suæ mulierem habere velit, quid mirum si continere non possint? Certè Lutherus ipse in singulis prandiis & cœnis, largissimè epulabatur, & vnum sextarium vini dulcis hauriebat, vt est in epistola quadam ad finem operis Ioannis Cochlæi de vita Lutheri.

Argumentum QVINTVM & vltimum; Cœlibatus iste Clericorum prodigiosas libidines parit, mundum concubinis, & Ecclesiam scandalis replet, ergo, &c.

RESPONDEO, falsum esse, quod cœlibatus ista pariat, sed abusus est cœlibatus, qui ista parit. Apostolus enim 1. Cor. 7. fructus cœlibatus esse dicit, cogitare quæ Dei sunt, sanctum esse corpore & spiritu, sine intermissione Domino assidere: Non igitur vsus, sed abusus cœlibatus prodigiosas libidines parit. Si autem propter abusus res bonæ tollendę essent, cœlum, & terra etiam tollenda essent, quia eis quidam abutuntur, putantes esse Deos; necnon Decalogus tollendus esset, & omnia Sacramenta, quia etiam eis multi abutuntur. Ita respondet Gregorius NAZIANZENVS oratione in Basilium non procul a principio, illis qui execrantur Philosophiam naturalem, & scripta gentilium, propterea quod quidam eis abutuntur. Nec tamen admittimus tot esse concubinarios, & impuros inter Ecclesiasticos, quot hæretici dicunt, qui omnes alios ex se metientes, nullos putant esse castos; certè plurimi sunt qui quotidie celebrant, & de quibus nulla mala suspicio auditur.

PRAETER hæc argumenta respondendum videtur etiam querimoniæ Philippi: *Olim,* inquit, *Canones suspendebant sacerdotes, qui vxores duxissent, ab officio, vos autem suspenditis ab arboribus.*

RESPONDEO inprimis, hinc sequi Lutherum, & alios qui post sacerdotium vxores duxerunt, suspensos fuisse ab officio ex sententia veterum Canonum, & ideo cùm officio fungi voluerint, & tamen coniuges retinere, rebelles & con-

tumaces

tumaces fuisse aduersus Ecclesiam, ac proinde meritò ab arboribus suspendi potuisse. DICO præterea, Canones veteris Ecclesię, alios mitiores, alios seueriores fuisse; nam Concilium Neocæsariense can. 1. iubet Presbyterum ordine moueri, si vxorem ducat; at Concilium Toletanum II. can. 1. iubet sacerdotem, qui vxorem duxit, vt sacrilegij reum ab Ecclesia haberi extraneum, & Toletanum VIII. can. 6. iubet eiusmodi homines recludi in monasteriis, vt ibidem sub grauibus pœnitentię oneribus vsq; ad finem vitę degant. ADDE vltimò, Presbyteros nunquam in Ecclesia tam seuerè puniri, quia vxores ducunt, vt Philippus dicit: sed quia post votum solenne ducunt, & proinde non vxores, sed concubinas sub coniugij nomine ducunt, & Matrimonium simul ac sacerdotium polluunt, cui intemperantiæ cùm etiam hæresim addunt, ac dicunt, vota non esse seruanda; quid mirum si digni sunt, qui ab arboribus suspendantur?

Addamus HIERONYMI testimonium lib. 1. aduersus Iouinianum: *Certè confiteris,* inquit, *non posse esse Episcopum qui in Episcopatu filios faciat, alioquin si deprehensus fuerit, non quasi vir tenebitur, sed quasi adulter damnabitur.* Hæc ille. Porro adulterij pœnam Hieronymi tempore, & quidem ordinariam, fuisse vltimum supplicium, patet ex epist. 49. eiusdem Hieronymi, de muliere septies icta. & ex li. 1. contra Iouinianũ, vbi sic ait: *Quotidie mœchorum sanguis effunditur, & inter ipsas leges, secures, ac tribunalia flagrans libido dominatur.* Quare Hieronymi sententia, Episcopi liberis operam dantes, non solùm suspẽdi possunt ab officio, sed etiam, vt adulteri, capite cædi. Sed iam ad Magdeburgenses veniamus.

CAPVT XXII.

Soluuntur argumenta Magdeburgensium.

MAGDEBVRGENSES Cent. 9. cap. 10. col. 540. 541. & 542. colligunt decem argumenta contra cœlibatum Clericorum ex vna epistola S. Vdalrici Episcopi Augustani ad Nicolaum Papam, quæ nuper excusa est Basileæ, & inserta in illo opere, quod inscribitur, Orthodoxologia sanctorum Patrum; sed ex iis argumentis nouem sunt eadem cum illis, quæ iam soluimus, à Caluino & Melanchthone proposita; vnũ solùm soluendum

ſupereſt, quod ſumitur ex quadam miſerabili narratione. Scribit enim iſte S. Vdalricus hanc hiſtoriam: *B. Gregorius Magnus Papa I. aliquando ſuo quodam decreto vxores ſacerdotibus ademit. Deinde paulò pòſt cùm idem Gregorius iußiſſet ex piſcina ſua piſces aliquot capi, piſcatores pro piſcibus ſex millia capitum infantium ſuffocatorum repererunt; quam cædem infantium cùm intelligeret S. Gregorius ex occultis fornicationibus vel adulteriis ſacerdotum natam eſſe, continuò reuocauit decretum, & peccatum ſuum dignis pœnitentiæ fructibus purgauit.* Hanc narrationem, quia vehementer odioſam reddit legem de cœlibatu Clericorum, ſæpe alibi inculcant iidem Magdeburgenſes, vt Centuria 6. cap. 7. colum. 388. & cap. 10. colum. 686.

Reſpondeo PRIMO, ſi quid valet huius S. Vdalrici auctoritas, ea magis premi Lutheranos, quàm nos. Nam in hac epiſtola fatetur, Romanum Pontificem eſſe caput omnium, & ei ab omnibus deberi obedientiam. Item aſſerit, Pontificem debere cogere Presbyteros & Monachos, ne vllo modo vxorem ducant, & ſi duxerint poſt votum continentiæ, debere ſeparari.

Dico SECVNDO, eam epiſtolam videri confictam; & confictam ab aliquo imperito defenſore coniugij Eccleſiaſticorum; nam inprimis tempora nullo modo cohærent; nam S. Vdalricus creatus eſt Epiſcopus anno Domini DCCCC. XXIV. vt Hermannus Contractus, & Abbas Vrſpergenſis docent, vel anno DCCCC. III. vt dicitur ſcriptum eſſe in Chronico Auguſtanę Eccleſię; Nicolaus autem Papa I. obiit anno DCCC. LXVII. vt Onuphrius annotauit in libro dę Romanis Pontificibus: non ergo potuit ſcribere Epiſcopus Vdalricus ad Papam Nicolaum, qui iamdudum obierat.

DICENT, ſcripſit fortaſſe antequam fieret Epiſcopus. at in principio epiſtolæ ſe Epiſcopum vocat; præterea conueniunt auctores, S. Vdalricum LXXXIII. annos vixiſſe, L. in Epiſcopatu, & XXXIII. ante Epiſcopatum; ex quo ſequitur eum natum eſſe anno Domini DCCC. LXX. vel DCCC. XCI. iuxta alios, ergo inter obitum Nicolai, & ortum Vdalrici ſunt anni vt minimum tres; nam ſecundum alios ſunt XXIV. Niſi ergo ſcripſerit ipſe antequam naſceretur, vel ad Nicolaum poſt eius mortem, nō poteſt eſſe epiſtola S. Vdalrici ad Nicolaum.

DICENT,

DICENT, non eſſe Nicolaum I. ſed II. ad quem ſcribit S. Vdalricus, at id minus fieri potuit; nam obiit S. Vdalricus ferè circiter centum annis ante initium Pontificatus Nicolai II. obiit enim S. Vdalricus anno DCCCC.LIII. vel DCCCC. LXXIV. & Nicolaus II. creatus eſt Papa anno M.LIX.

DICENT fortaſſe, duos eſſe Vdalricos Epiſcopos Auguſtanos. Vnum enim ponunt Magdeburgenſes Centuria 9. cap. 10. col. 540. alterum Centur. 10. cap. 10. col. 602. Sed priorem illum confinxerunt ipſi Centuriatores; non enim aliunde probant illum aliquando exſtitiſſe quàm ex epiſtola ad Nicolaum. MYNSTERVS enim lib. 3. de Germania Catalogum recenſens Epiſcoporum Auguſtanorum, nullum Huldericum, vel Vdalricum, ponit ante ſanctum Vdalricum, qui vixit poſt tempora Nicolai, vt ſuprà oſtendimus. Quocirca Magdeburgenſes illius prioris Hulderici à ſe conficti neque patriam, neque parentes indicant, neque auctorem vllum citant, qui de eius Epiſcopatu teſtetur, vt in aliis facere ſolent.

PRAETEREA, quod iſte auctor dicit S. Gregorium ademiſſe vxores ſacerdotibus, falſum eſt, & magis adhuc falſum quod reſciderit huiuſmodi decretum. Quod verò in piſcina Gregorij ſex millia capita ſint inuenta, falſiſſimum. Nec enim vllum exſtat veſtigium harum rerum in omnibus B. Gregorij operibus, immò ipſe lib. 1. epiſt. 42. meminit decreti ſui prędeceſſoris, qui iuſſerat, Subdiaconos Siculos ſeparari ab vxoribus, & viuere cœlibes, vt reliqui Subdiaconi in tota Eccleſia viuebant, & ibidem temperat rigorem decreti; iubet enim permitti vxores Subdiaconis, qui eas duxerant ante ordinationem, ſed non ordinari rurſum alios, niſi prius vouerent continentiam. Itaq; nihil ipſe noui ſtatuit, ſed ſolùm mitigauit rigorem ſententiæ ſui prædeceſſoris.

PRAETEREA, ſi ex decreto Gregorij nata eſt illa cædes ſex millium infantium, certè in Sicilia nata eſt, ad quam ſolùm pertinet Gregorij decretum. Quomodo autem veriſimile eſt pauciſſimos Subdiaconos Siciliæ breuiſſimo tempore ſex millia infantium genuiſſe? & quomodo illa ſex millia capita ex Sicilia in Romanam piſcinam Gregorij ſaltauerunt? quomodo autem intellectum eſt illa eſſe capita filiorum Clericorum, non Laicorum? denique cur de hiſtoria tam admiranda nihil ſcripſit Ioann. Diaconus, Beda, Sigebertus, Ado,

Freculphus, aliique tam multi? Itaque non immeritò suspicatur Staphilus hanc epistolam confictam sub nomine S. Vdalrici, in responsione ad fictas dissensiones, quas inter Catholicos esse falsò criminatur Illyricus, qui etiam addit Augustæ inter opera S. Vdalrici, nullam syllabam de hac re extare.

De tota hac disputatione, vide Michaëlem Medinam in libris quinque de continentia hominum sacrorum, Claudium Espenceum in libris eiusdem argumenti, Iodocũ Clichtouæum in libro de cœlibatu Sacerdotum, Hosium in Dialogo de hac re, Aialam de traditionibus parte tertia, Didacum Payuam libro vltimo, Ioannem Cochlæũ de votis contra Caluinum, Alphonsum à Castro lib. 13. de hæresibus, verbo Sacerdotium, hæresi 4. Albertum Pighium controuersia 15. Vide etiam solutiones aliorum argumentorum, quæ huc etiam referri potuissent, infrà lib. 2. de Monachis, cap. 29. & sequentibus.

CAPVT XXIII.

De Digamia.

OSTREMA restat quæstio; num Apostolica lege prohibitum sit, ne qui post primæ vxoris obitum alteram duxit, ad sacros ordines admittatur. Tota autem controuersia de verbis illis beati Pauli est: *Oportet Episcopum irreprehensibilem esse, vnius vxoris virum.* Et rursum: *Diaconi sint vnius vxoris viri.* 1. Timoth. 3. & Tit. 1. Tres autem eius loci expositiones præcipuè reperiuntur.

PRIMA Lutheri est in libro de captiuitate Babylonica, capite de ordinis Sacramento, & fusiùs in propositionibus de digamia Episcoporum, vbi docet, B. Paulum illis verbis solùm prohibuisse scortationem, & adulteria, vt sensus sit: *Oportet Episcopum esse vnius vxoris virum*, id est, oportet Episcopum sola vxore legitima, siue vna, siue pluribus esse contentum, non indulgere scortationibus; ita vt vocabulum viri, non significet maritum, sed aliquid cõmune ad maritum, & adulterum; & addit, nõ modò non esse prohibitam à Paulo pluralitatem vxorum successiuè, sed neque simul, nisi fortè apud Gentiles propter scandalum; nam apud Iudæos, vbi

erat

erat conſuetudo plures vxores ducendi, non exiſtimat Lutherus interdictum fuiſſe Chriſtianis Epiſcopis multas ſimul vxores habere.

Altera ſententia eſt aliorum, qui exiſtimant à Paulo prohiberi multitudinem plurium vxorum ſimul, nõ tamen ſucceſſiuè. Ita docent Magdeburgenſes, etſi alioqui rigidi Lutherani eſſe ſoleant, Cent. 1. lib. 2. ca. 4. col. 451. & 452. & Caluinus in caput 3. prioris ad Timotheum, & in caput 1. epiſtolæ ad Titum.

Tertia ſententia Catholicæ Eccleſiæ eſt, quæ ſemper verba illa B. Pauli ita intelligenda eſſe docuit, vt prohibitum ſit ſacris ordinibus initiare eos, qui quouis modo bigami fuerint. quam ſententiam probare poſſumus tribus argumentis.

Primo ex cap. 5. prioris ad Timotheum, vbi de viduis legimus: *Vidua eligatur non minus ſexaginta annorum, quæ fuerit vnius viri vxor.* Ex hoc enim loco refellitur inprimis Lutheri ſententia; nam eadem phraſi dicitur, vnius viri vxor, &, vnius vxoris vir: certum autem eſt illud: *Vnius viri vxor*, non poſſe ſignificare, vt vidua nõ fuerit adultera, vel ſcortatrix; nam ſcortum non dicitur vxor, ſi ad adulterum aut ſcortatorem referatur, ſed adultera, vel meretrix. Deinde continentia ab adulterio & ſcortatione, non ſolùm requiritur in muliere quo tempore vir eius viuit, ſed etiam poſtea dum in viduitate degit, & tamen Paulus non loquitur hoc loco niſi de tempore quo vir eius viduæ viuebat; non enim dicitur vxor vnius viri fuiſſe, niſi quando virum habebat. igitur illis verbis: *Quæ fuerit vnius viri vxor*, non poteſt ſignificari, vt eligatur vidua quæ non fuerit ſcortatrix, aut adultera, ſed quæ vnum ſolùm maritum habuerit.

Ex eodem loco refellitur etiam ſententia Centuriatorum, Caluini, Pomerani, & aliorum, qui volunt Paulum prohibuiſſe, ne habeat Epiſcopus vel Diaconus duas ſimul vxores. Nam (vt diximus) eadem phraſi & in eadem epiſtola, & ab eodem Apoſtolo iubetur eſſe Epiſcopus vnius vxoris vir, & vidua vnius viri vxor; at nullo ratio permittit, vt Paulus iubere voluerit, ne vidua eligatur, quæ fuerit vxor multorum virorum ſimul. id enim fruſtrà Paulus iuſſiſſet, cùm nuſquam, & nunquam fuerit eiuſmodi vſus, vt vna mulier eſſet plurium virorum vxor. Habuerunt quondam Iudæi multas

multas vxores, vt etiam nunc habent Turcæ; at nunquam eſt auditum, vt vna mulier plures maritos habuerit. Nam vt ait S. Auguſtinus lib. 3. de doctrina Chriſtiana, cap. 12. Cur vnus vir haberet plures vxores, ratio erat, vt plures filij naſcerentur; at cur vna mulier ſit vxor plurium virorum, nulla eſſe poteſt ratio, non enim pariet mulier niſi ſemel in anno, ſiue habeat vnum, ſiue centum viros, immò meretrices nullos pariunt ordinariè.

ALTERA ratio ducitur ex tempore, quo hæc Paulus ſcripſit; nam eo tempore non erat conſuetudo, neque apud Iudæos, neque apud Gentiles, & multò minus apud Chriſtianos, vt vnus vir duas ſimul vxores haberet; proinde quod non fiebat, non erat cur tam ſeriò prohiberetur. & quidem quod ad Gentiles attinet, ſatis patet ex eo quod in Imperio Romano, quo tunc orbis terrarum regebatur, ſemper infamis & prohibita fuit polygamia plurium vxorum ſimul. Vide ff. de his qui notantur infamia, lege prima. Item C. de incœſtis nuptiis, L. neminem, & ad L. Iuliam, de adulteriis, L. eum qui; tametſi enim leges iſtæ paulò poſteriores ſunt Apoſtolicis temporibus, tamen indicant prohibitionem polygamiæ, multò eſſe antiquiorem.

Primus, qui publica lege conceſſit polygamiam plurium vxorum ſimul, fuit Valentinianus Senior, vt Socrates refert lib. 4. cap. 26. ſed non diu ea lex durauit, cùm conſtaret Imperatorem non alia de cauſſa eam legem tuliſſe, quàm vt tegeret intemperantiam ſuam.

Quod verò attinet ad Chriſtianos, necnon etiam Iudæos, ex Teſtamento nouo facilè colligi poteſt, non fuiſſe apud eos conſuetudinem, vt quis duas vxores haberet; ſemper enim de coniuge in numero ſingulari loquitur Scriptura Teſtamenti noui, Matth. 5. *Qui dimiſerit vxorem ſuam.* Cap. 19. *Si licet homini dimittere vxorem ſuam.* Et ibidem: *Omnis, qui reliquerit domum, vel agros, aut patrem, aut matrem, aut vxorem, &c.* Lucæ 14. *Qui non odit patrem, & matrem, & vxorem, & filios, &c.* 1. Corinth. 7. *Vnuſquiſque ſuam vxorem habeat.* Item: *Alligatus es vxori, noli quærere ſolutionem; ſolutus es ab vxore, noli quærere vxorem.* Ad Epheſ. 5. *Vnuſquiſque vxorem ſuam, ſicut ſeipſum, diligat.* Quin etiam Lucæ 1. legimus, Zachariam vxore ſterili vſque ad ſenectutem permanente, non tamen ſuperduxiſſe alteram, quod haud dubiè feciſſet, ſi eo tem-

tempore id fieri licuisset. Scribit quidem Iosephus lib. 17. antiquit. cap. 2. Herodi Regi nouem vxores fuisse: At priuati homines etiam apud Iudæos iamdudum desierant plures vxores accipere.

TERTIA ratio est auctoritas Patrum, qui semper hunc locum de monogamia ita intellexerunt, vt non liceat eum Episcopum vel Diaconum creari, qui duas vxores, etiam diuersis temporibus, habuerit. TERTVLLIANVS lib. 1. ad vxorem: *Quantum fidei detrahant, quantum obstrepant sanctitati nuptiæ secundæ, disciplina Ecclesiæ, & præscriptio Apostoli declarat, cùm digamos non sinit præsidere, cùm viduam allegi in ordinationem, nisi vniuiram non concedit.* Neque dubium est, quin per digamos intelligat eos, qui duas vxores habuerunt, non simul, sed vnam post alteram; nam de hac digamia in toto libro loquitur; hortatur enim vxorem suam, vt se mortuo non ineat secundas nuptias. Similia habet in lib. de monogamia, & in libro de exhortatione castitatis. NEQVE his repugnat, quod idem Tertullianus in libro de monogamia Catholicis obiicit, digamiam Sacerdotum: *Quot,* inquit, *ex digamia præsident apud vos?* Nam vel aliqui digami ex dispensatione præsidebant: vel certè aliqui, qui alteram habuerant ante Baptismum, qui multorum opinione non habebantur digami, etsi apud alios, in quibus Tertullianus erat, digami censerentur: vel tandem vitio & abusu id fiebat; nec enim defendimus, nunquam esse factum id quod fieri non debere dicimus.

EPIPHANIVS hæres. 59. Catharorum: *Quæ ad sacerdotium tradita sunt, propter eminentiam celebrationis sacrorum; ea æqualiter ferri ad omnes putauerunt, cùm audierint, quod oportet Episcopum irreprehensibilem esse, vnius vxoris virum, continentem, similiter & Diaconum, & Presbyterum; reuera enim non suscipit sancta Dei prædicatio post Christi aduentum eos, qui à nuptiis, mortua ipsorum vxore, secundis nuptiis coniuncti sunt, propter excellentem sacerdotij honorem ac dignitatem, & hæc certò sancta Dei Ecclesia cum synceritate obseruat.* Hæc ille. Vbi apertissimè loquitur de digamia plurium vxorũ successiua, cùm eos digamos appellet, qui mortua vxore, aliam ducunt, & cùm Catharos reprehendat, qui ex hoc loco Pauli etiam Laicis interdicebant secundas nuptias.

AMBROSIVS lib. 10. epist. 82. ad Ecclesiam Vercellens. tra-

ctans

ctans hunc locum Pauli; Vnius vxoris vir: *Qui*, inquit, *coniugium iterauerit, culpam non habet coinquinati, sed prærogatiua exuitur Sacerdotis*. Hæc ille. Vbi apertissimè reiicit Lutheri atque Caluini sententiam, qui volunt, ab Apostolo prohiberi vel duas simul vxores, vel adulteria; hæc enim qui admittunt, culpam habent coinquinati, & non solùm prærogatiua exuuntur Sacerdotis. Similia habet Ambrosius lib. 1. de officiis, cap. vlt. & lib. de dignitate sacerdotali, cap. 4.

HIERONYMVS in commentario primi capitis epistolæ ad Titum, per vnius vxoris virum monogamum intelligit. Quòd autem monogami nomine intelligat eum, qui nec simul, nec successiuè plures habuerit, perspicuum est ex illis verbis: *Apostolus*, inquit, *de Episcopis & Presbyteris hæc præcipiens, vtique in ceteris relaxauit, nō quòd hortetur ad secunda Matrimonia, sed quòd necessitati carnis indulgeat*. Hæc ille. At certè non indulget Apostolus Laicis vt fornicentur, aut duas simul vxores ducant, sed solùm, vt vxore defuncta, iterum ineant Matrimonium; igitur hoc ipsum Sacerdotibus prohibet, ne plures etiam successiuè vxores habeant.

S. AVGVSTINVS lib. de bono coniugali, capite 18. tractans hunc locum; Vnius vxoris vir: *Non absurdè*, inquit, *visum est, eum qui excessit vxorum numerum singularem, non peccatum aliquod commisisse, sed normam quandam Sacramenti amisisse, non ad vitæ bonæ meritum, sed ad ordinationis Ecclesiasticæ signaculum necessariam*. Hæc ille. Vbi cùm dicit, numerum singularem vxorum excedere, impedimentum esse ordinationis, nec tamen esse peccatum, apertè indicat, se loqui de multitudine vxorum, non vno tempore, sed diuerso. Nam eodem tempore plures vxores habere, Christiano nullo modo licet ex Augustini sententia; sic enim loquitur idem Augustinus lib. 22. contra Faustum, cap. 47. *Quid*, inquit, *tandem criminis est, quod de pluribus simul habitis vxoribus, obiicitur sancto viro Iacob? si naturam consulas, non lasciuiendi, sed gignendi caussa illis mulieribus vtebatur; si morem, illo tempore, atque in illis terris hoc factitabatur; si præceptum, nulla lege prohibebatur; nunc verò cur crimen est, si quis hoc faciat, nisi quia, & moribus, & legibus non licet?* Idem quoque habet in libro de bono coniugali, cap. 7. & lib. 3. de doctrina Christiana, cap. 12.

Sanctus

Sanctus Ioannes CHRYSOSTOMVS homil. 2. in epist. ad Titum: *Castigat*, inquit, *hoc ipso etiam impudicos, dum non eos permittit post secundas nuptias ad Ecclesiæ regimen, dignitatemque Pastoris assumi; nam qui defunctæ vxori beneuolentiam nullam seruasse deprehenditur, quo pacto hic Ecclesiæ præceptor esse optimus poterit? Nostis enim profectò omnes, quòd etsi per leges secundæ nuptiæ permittuntur, multis tamen ea res accusationibus patet; nullam ergo occasionem præbere subiectis præsulem vult.* Hæc ille. Vbi clarissimè significat, vnius vxoris virum à beato Paulo dici eum, qui post obitum primæ vxoris, secundam non duxit, quomodo exponunt etiam ceteri, tum Græci, vt Theophylactus & Oecumenius, tum Latini, Sedulius, Anselmus, Primasius, Haymo, sanctus Thomas, & ceteri in commentariis huius loci. IDEM etiam disertis verbis docent veteres summi, sanctissimique Pontifices; Siricius in epist. 1. ad Himericum, ca. 11. Leo I. in epist. 85. alias 88. ad Episcopos Africæ, cap. 1. Gelasius I. in epist. 1. ad Episcopos Lucaniæ, Brutij, & Siciliæ, cap. 5. Hilarius in Concilio Romano; & Innocentius in epist. 22. Vnus est Theodoretus, quantum legere potui, ex omni numero veterum, qui per vnius vxoris virum, intellexerit eum, qui duas aut plures simul vxores non habet; ita enim exponit in commentario, cap. 3. prioris epistolæ ad Timotheum; sed non est tanta eius auctoritas, vt tot sanctis Pontificibus, & omnibus aliis Patribus anteponi debeat.

His accedit QVARTO & vltimò, totius Ecclesiæ consuetudo. Nam, vt Innocentius scribit in epist. 22. cap. 1. in toto Oriente & Occidente hoc seruabatur, quod etiam nunc seruari videmus, vt bigami non ordinentur. Neque solùm vbique, sed etiam semper hoc seruatum esse, planum esse potest ex Leone epist. 88. ad Afros, vbi dicit, semper hoc esse seruatum; necnon ex eo, quòd huius rei mentio fit in Canonibus Apostolorum, can. 17. & 18. & in antiquissimis Conciliis, vt Neocæsariensi, can. 8. & in Nicæno I. teste Ambrosio in epist. 82. Deinceps etiam semper esse seruatum, patet ex decreto Gratiani, dist. 26. & ex decretalium volumine, tit. de digamis, vbi multa ponuntur testimonia Pontificum, & Patrum diuersarum ætatum; quod autem semper & vbique seruatum est, sine dubitatione vlla ab Apostolica traditione descendit.

CAPVT

CAPVT XXIV.

Soluuntur obiectiones Lutheri.

SED IAM ad argumenta LVTHERI respondeamus. PRIMA OBIECTIO; Apostolus iubet, Episcopum eligi irreprehensibilem, siue, vt ad Titum loquitur, sine crimine, quod est Græcè ἀνέγκλητος. Is autem est eiusmodi, qui non potest palàm argui alicuius criminis. Explicat verò statim Apostolus, quæ sint crimina, quibus carere debet Episcopus, & ait: *Vnius vxoris vir, filios habens fideles.* igitur vnius vxoris vir, non significat monogamiam, quæ opponitur poligamiæ plurium vxorum successiuè, quæ nunquam fuit crimen, sed eam, quæ opponitur fornicationi & adulterio, quæ vera sunt crimina.

RESPONDEO, potest hoc loco nomine criminis non solùm peccatum intelligi, sed quidquid ab hominibus reprehendi solet; neque enim sola peccata reprehenduntur, sed etiam ea, quæ signum præbent incontinentiæ, aut alterius vitij: talem autem esse quamlibet bigamiam certissimum est. Nam idcirco in Concilio Neocæsariensi can. 7. prohibentur Sacerdotes interesse nuptiis digamorum, & etiā apud Gentiles bigami Pontifices esse non poterant, vt Tertullianus refert lib. 1. ad vxorem, & Seruius in illud 4. Æneidos.

Huic vni forsan potui succumbere culpæ.

Culpæ, inquit, *propter antiquum ritum, quo repellebantur à sacerdotio bis nuptæ.*

Apostolus igitur vult, Episcopum nullius rei, quæ malam speciem præ se ferat, apud homines posse notari, & ideo monogamum esse iubet. Ita hunc locum Chrysostomus exponit; possumus tamen nomine criminis intelligere etiam peccatum graue ac letale, vt vult sanctus Augustinus tract. 41. in Ioannem, & lib. 1. contra duas epistolas Pelagianorum, cap. 14. sed si ita accipiamus nomen criminis, non debemus exponere verba sequentia beati Pauli, quasi iis explicetur quid sit, esse irreprehensibilem, siue sine crimine; sed ita vt eis declaretur, Episcopum non solùm sine crimine esse debere, sed etiam multis pręclaris dotibus ornatum, vt monogamia, sobrietate, doctrina, &c.

SECVNDA OBIECTIO; Si Episcopus monogamus esse deberet,

beret, aut ratio huius rei eſſet moralis, videlicet ob maiorem continentiam, aut certè ſpiritualis ſiue myſtica, videlicet ob ſignificationem coniugij vnius Chriſti cum vna Eccleſia; at neutrum dici poteſt. Nam ſi ratio eſſet moralis, multò magis requireretur in Epiſcopo ne eſſet adulter, aut concubinarius, quàm ne eſſet bigamus, & tamen videmus adulteros, & concubinarios non repelli à ſacerdotio, digamos autem repelli; ſi verò ratio ſit myſtica, multa ſequuntur abſurda. Nam inprimis ceteræ dotes Epiſcoporum, quæ à Paulo numerantur, omnes ſunt morales, vt ſobrietas, hoſpitalitas, doctrina, & ceteræ. Cur non etiam iſta erit moralis; vnius vxoris vir?

SECVNDO, ſi ideo Epiſcopus debet eſſe monogamus, quia eius cōiugium ſignificat Matrimonium Chriſti cum Eccleſia, igitur etiam Laici debebunt eſſe monogami, quia eorum quoque coniugium ſignificat Chriſti coniugium.

TERTIO, ſi illa eſt ratio, igitur debebit Epiſcopus ducere virginem, & eam ſemper virginem cōſeruare, ita enim Chriſtus fecit.

QVARTO, debebit Epiſcopus priorem vxorem repudiare, & poſteriori adhærere. Nam Chriſtus, Synagoga repudiata, adhæſit Eccleſiæ. quocirca Epiſcopus, vt Chriſtum imitetur, non monogamus, ſed bigamus erit.

QVINTO, debebit idem Epiſcopus neceſſariò vxorem habere, eaq; ne ad punctum quidem temporis carere; Chriſtus enim Eccleſia ſponſa ſua nunquam caret.

RESPONDEO, rationem, cur Epiſcopi, Presbyteri, & Diaconi debeant eſſe monogami, partim eſſe moralem, partim myſticam; tametſi enim multæ rationes reddi ſolent à Patribus, tamen omnes reuocantur ad duas illas in argumento aduerſarij notatas. VNA igitur cauſſa eſt moralis, videlicet minor ſuſpicio incontinentiæ, ſiue perfectior continentia. Hanc reddit Tertullianus locis citatis, & Chryſoſtomus in commentario locorum beati Pauli; atque ad hanc reuocatur cauſſa, quam reddit Epiphanius hæreſi 59. vbi dicit, monogamum eſſe debere Epiſcopum ob excellentiam ſacerdotij. Ad eandem reuocari poteſt ea, quam reddit Ambroſius li. 1. de officiis, capite vltimo, vbi dicit, monogamum eſſe debere Epiſcopum, vt liberiùs hortari poſſit homines ad continentiam.

ALTERA cauſſa eſt myſtica, videlicet perfecta ſignificatio coniugij Chriſti cum Eccleſia; qui enim ſecundam vxorem duxit, ſignificat quidem coniugio ſuo Chriſti coniugiū, ſed non ita perfectè, vt is, qui vnam ſolam habuit; non enim ſignificat, Chriſtum eſſe vnum vnius Eccleſiæ ſponſum.

DICES, peccat igitur, qui ſecundam vxorem ducit; nam falſum ſignificat, Chriſtum videlicet plurium eſſe ſponſum Eccleſiarum. RESPONDEO, id non ſequi; Nam ſecundæ nuptiæ non ſunt inſtitutæ ad ſignificandum, Chriſtum bis maritum eſſe, ideoque id non ſignificant; quanquam nec ſignificant, eum vnum vnius, ſed ſimpliciter ſignificant ipſam coniunctionem, abſtrahendo ab vna vel pluribus. Itaque nuptiæ digamorum nihil falſi ſignificant, ſed carent quadam perfectione ſignificationis, quam habent nuptiæ monogamorum. Atque hanc cauſſam reddunt ſanctus Auguſtinus libro de bono coniugali, cap. 18. & ſanctus Leo in epiſt. 88. ad Afros, & huc etiam pertinet ratio illa Epiphanij de excellentia ſacerdotij.

Vt igitur reſpondeamus ad ſingulas partes obiectionis; Si ratio, inquiunt, moralis eſt, igitur maiori ratione prohibentur adulteria & concubinatus, quàm digamia.

RESPONDEO, prohiberi quidem etiam iſta, non enim voluit adulteros, aut concubinarios Epiſcopos eligi, qui iuſſit eligi homines ſine crimine, irreprehenſibiles, ſobrios, caſtos, &c. ſed tamen negamus magis iſta prohiberi, quàm digamiam in Epiſcopo deligendo. Nam iſta prohibentur vna ſolùm ratione, & ea non primaria: digamia verò duabus rationibus prohibetur. quod autem primaria ratio non ſit illa moralis, ob ſignum incontinentiæ, ſed altera myſtica ob ſignificationem, patet ex eo, quòd digami cenſentur etiam illi, qui vnam vxorem habuerunt, ſed viduam, vel alio modo corruptam, vt conſtat ex citatis locis canonum Apoſtolorum, Concilij Neocæſarienſis, Innocentij, Leonis, & aliorum, ac prætereа etiamſi longè turpior ſit concubinatus, quàm digamia, tamen digamia ex natura ſua ſignum eſt incontinentiæ magis diuturnæ, firmiuſque inhærentis.

Ad PRIMVM alterius partis reſpondeo, rectè monogamiam numerari cum ceteris moralibus dotibus, tum quia etiam ipſa eſt moralis dos, tum etiam quia nihil incommodi

habet,

habet, numerare dotem myſticam cum moralibus, cùm omnes Epiſcopo neceſſariæ ſint.

Ad SECVNDVM, negamus id ſequi, vt etiam Laici debeant eſſe monogami. Non enim neceſſe eſt, vt Laici ea perfectione ſint præditi, qua præditi eſſe debent Epiſcopi; quare ſatis eſt, ſi Matrimonium Laicorum ſignificet coniugium Chriſti cum Eccleſia, licet non ſignificet illud, vt eſt vnius cum vna, vt ſuprà diximus.

Ad TERTIVM, negamus etiam ſequi, vt Epiſcopus debeat vxorem ſemper virginem ſeruaſſe. Nam Chriſti ſponſa Eccleſia duo priuilegia habet; nam & virgo eſt, iuxta illud 2. Corinth. 11. *Deſpondi vos vni viro virginem caſtam exhibere Christo*; & ſimul fœcundiſſima eſt, & plurimos quotidie filios parit per lauacrum regenerationis. Duo autem iſta priuilegia ſimul, nullum cõiugium humanum repræſentare poteſt, illo excepto, quod fuit inter beatam Virginem & ſanctum Ioſephum. Idcirco ſatis eſt, ſi Epiſcopi coniugium, alterum eorum ſignificet, nimirũ aut fœcunditatem Eccleſiæ, ſi filios ex vxore habuerit, aut virginitatem, ſi fortè vxorẽ virginem conſeruauit, vt aliqui ſancti viri fecerunt.

Ad QVARTVM, negamus Chriſtum repudiaſſe vnquam ſponſam ſuam, vt acciperet aliam. Nam Chriſtus, vt homo, non accepit vnquam, niſi vnam ſponſam, id eſt, Eccleſiam Chriſtianam, quam ipſe ex latere ſuo perfoſſo ſibi formauit, vt quondam Adam, vnam Euam ex latere ſuo eductam, vxorem accepit. Idem verò Chriſtus, vt Deus, ab initio mundi Eccleſiam ſibi coniunxit in Matrimonium, neque vnquam eam dimiſit. Etſi enim videtur Chriſtus repudiaſſe Synagogam, quia ſunt hoc tempore Iudæi ſine Deo, & quia beatus Paulus ad Galatas quarto, exponit de Teſtamento vetere illud Geneſ. 21. *Eiice ancillam & filium eius*. Tamen reuera Eccleſiam Teſtamenti veteris Chriſtus non repudiauit, ſed renouauit, & pulchram reddidit, & ex ancilla liberam fecit, & hoc modo eiecit ancillam, id eſt, ſtatum illum ſeruilem. quomodo ſi aliquis ancillam vxorem acciperet, ac poſt aliquantum temporis eam liberaret. Quare beatus Paulus ad Roman. 11. *Nunquid*, inquit, *Deus repulit populum ſuum? Abſit. Nam & ego Iſraëlita ſum; non repulit Deus plebem ſuam, quam præſciuit, &c.* Itaque ſolùm pars quædam obſtinatorum Iudæorum receſſit ab vnitate veræ

Synagogæ: reliqui manserunt, & per eos continuatũ est coniugium Christi cum Ecclesia.

Ad QVINTVM, negamus, Episcopum semper ac necessariò vxorem habere debere, immò melius facturum dicimus, si nunquam vxorem duxerit. Nam cùm Christus & virgo & maritus sit, si Episcopus vxorem non habeat, Christum virginem repræsentabit, si vxorem habeat, Christi coniugium significabit. Itaque monogamia in Episcopo requiritur, si coniugatus fuerit, non absolutè.

TERTIA OBIECTIO, quòd Paulus ait 1. Timoth. 3. Episcopum esse oportere vnius vxoris virum; simile est ei, quod idem ait 1. Corinth. 7. *Vnusquisque vxorem suam habeat.* at in his posterioribus verbis non prohibentur secundæ nuptiæ, sed adulteria, & scortationes.

RESPONDEO, probandam esse Luthero propositionem argumenti; non enim sunt omnino similes duæ illæ sententiæ. Nam in priori determinatur numerus cõiugij, cùm vnius vxoris mentio fit; in posteriore nõ determinatur; habebit enim verè vnusquisq; suam vxorem, si legitimam coniugem habeat, etiam si fortè non sit prima, sed secunda.

Sed instat LVTHERVS, & probat sententias illas esse similes. Nam 1. Timoth. 3. Paulus ait: *Diaconi sint vnius vxoris viri.* vbi illud; *Vnius*, non potest determinare numerum, alioqui sensus esset, vt multi Diaconi vnam vxorem communem haberent. Ponitur igitur illa vox, *Vnius*, pro, Solius, vt sensus sit, Diaconi solius vxoris suæ viri sint, non mulierum ceterarum. AT indigna est obiectio, cui respondeatur. Quis enim non intelligit illud: *Diaconi sint vnius vxoris viri*; diuisè accipi debere, nõ coniunctè? Iste igitur sensus est; Diaconi, id est, quilibet Diaconus sit vnius vxoris vir.

QVARTA OBIECTIO. Apostolus Paulus 1. Corinth. 7. se in numero viduorum ponit, & tamen 1. ad Corinth. 9. ait: *An non habemus potestatem sororem vxorem circumducendi, sicut Apostoli, & fratres Domini, & Cephas?* Poterat igitur Paulus, licet viduus esset, vxorem ducere; quomodo enim potuisset sororem vxorem circumducere, si non potuisset eam prius ducere?

RESPONDEO, hoc argumentum multis modis peccare. Primùm enim, beatus Paulus non se inter viduos numerat, sed inter eos, qui vxore carebant, siue eam nunquam acce-

pissent,

piſſent, ſiue iam amiſiſſent: *Innuptis*, inquit, *& viduis dico, quia bonum eſt, vt ſi ſic permanſerint, ſicut & ego.* Deinde, non dicit idem Apoſtolus, habere ſe poteſtatem ſororem vxorem circumducendi, ſed ſororem mulierem, vt interpretes omnes tradunt. de qua re ſuperiore quæſtione diſputauimus.

Obiectio Qvinta. Poterat Paulus, ſi voluiſſet, apertè dicere, Epiſcopum debere eſſe monogamum, ergo cùm nõ dixerit, Epiſcopum debere eſſe monogamum, ſed vnius vxoris virum, cogere voluit Lectores, vt intelligerent verba ſua, non de ſingularitate nuptiarum, quod ſonat nomen monogamiæ, ſed de ſingularitate mulieris, quod ſignificat illud: *Vnius vxoris vir.* Non igitur interdicit Epiſcopo B. Paulus ſecundas nuptias, ſed aliarum mulierum commercium, præter commercium legitimæ vxoris.

Respondeo, ſi ita cauillari liceat, nunquam finiendas quæſtiones; dixit Apoſtolus, quod intelligeretur; non debuit omnes loquendi formas excutere. Adde vocem, *Monogamus*, apud Græcos non eſſe in vſu, ſed à Latinis primùm vſurpari ceptam, etſi ex Græcis vocibus compoſitam. Proinde non eſſe mirum, ſi Paulus, qui Græcè ſcripſit, ea non fuerit vſus. Adde etiam, hanc ipſam vocem, licet propriè ab vnis nuptiis deductam, tamen vſitatè etiam accipi pro eo, qui habet vnam vxorem, ſiue ea prima fuerit, ſiue ſecunda; ex quo ſequitur, vt idem omnino ſit Monogamus, quod vnius vxoris vir.

Sexta Obiectio. Ambroſius libro de dignitate ſacerdotali, capite 4. illa verba; *Vnius vxoris vir*, expoſuit de coniugio ſpiritali Epiſcopi cum Eccleſia, atque ait, Apoſtolum id iubere, vt Epiſcopus vnam Eccleſiam regat, non multas. Non igitur, ſi Ambroſio credimus, interdicitur Sacerdotibus digamia.

Hieronymus quoque in epiſtola ad Oceanum, defendit acerrimè Carterium Hiſpanum Epiſcopum, qui duas vxores habuerat, & ad legem Apoſtoli, in quam peccaſſe Epiſcopus ille accuſabatur; reſpondet, poſſe illud; *Vnius vxoris vir*, multis modis intelligi. Nam primùm hic poteſt eſſe ſenſus; Sit Epiſcopus vnius vxoris vir, id eſt, vnam habeat vno tempore, & licet ea mortua, alteram ducat, nunquam tamen ſimul habeat duas. Deinde etiam, nomine vxoris accipi

poteſt Eccleſia, vt ille ſit vnius vxoris vir, qui vni præpoſitus Eccleſiæ eſt. Et rurſus, nomine vxoris, mulier poteſt accipi, vt idem ſit vnius vxoris vir, quod vnius mulieris vir, vt non tam ſecundæ nuptiæ, quàm multarum ſimul mulierum commercium prohibeatur.

Addere poſſumus teſtimonium S. Auguſtini libro de bono coniugali, cap. 18. vbi opponit Sacerdotem Teſtamenti veteris, qui multas vxores habere poterat, Sacerdoti Teſtamenti noui, qui vnam ſolùm habere poteſt. At ille multas ſimul habere poterat, igitur iſte plures vno tempore habere prohibetur, non autem vnam poſt alteram.

Ad Ambrosii teſtimonium facile erit reſpondere, ſiquidem ipſe in illo ipſo loco, qui nobis obiicitur, ſcribit, ad literam prohiberi digamiam vxorum Sacerdotibus. Myſticè autem poſſe etiam exponi de digamia Eccleſiarum; quocirca idem Ambroſius in ep. 82. & li. 1. de officiis, cap. vlt. & in commentariis in Paulum, non meminit huius myſticę expoſitionis, ſed expouit ſimpliciter de vera monogamia.

Ad Hieronymi verò, vt reſpondeamus, obſeruandum eſt, controuerſiam fuiſſe inter veteres Patres; An qui vnam vxorem habuit ante Baptiſmum, eaque mortua, alteram duxit poſt Baptiſmum, bigamus cenſendus eſſet, nec ne? Nam ſanctus Hieronymus in epiſtola ad Oceanum contendit, eiuſmodi hominem non eſſe bigamum, propterea quod per Baptiſmum ſit factus nouus homo ex veteri, & nihil ei nocere poſſit eorum, quæ fecit ante Baptiſmum. Et ſanè huic ſententiæ multum fauet canon. 17. Apoſtolorum, qui diſertè prohibet Epiſcopum fieri, qui poſt Baptiſmum bis nuptias celebrauit.

Contrà verò, Ambroſius, Innocentius, & Auguſtinus locis citatis contendunt, omnino habendum bigamum, qui duas vxores habuit, ſiue ante Baptiſmum, ſiue poſt Baptiſmum. Nam Baptiſma diluit peccata, non ſoluit coniugia; & renouat hominem, quantum ad vetuſtatem vitiorum, non quantum ad ea, quæ rectè ſe habent. Atque hæc ſententia tandem præualuit, & ab vniuerſa Eccleſia recepta eſt. Neque obſtat canon Apoſtolicus; fortaſſe enim eo tempore propter hominum paucitatem diſpenſabant Apoſtoli cum illis, qui ante Baptiſmum vxorem vnam, vel plures habuerant, modò non habuiſſent plures poſt Baptiſmum. Neque

enim

enim est hoc præceptum Apostoli omnino indispensabile. Hieronymus igitur non defendit Episcopum polygamum, nec docet, à beato Paulo permissam polygamiam Sacerdotibus, sed solùm contendit, eum, qui vnam tantùm vxorem habuit, post Baptismum non esse polygamum, licet habuerit alteram ante Baptismum.

Et quamuis idem HIERONYMVS tres illas expositiones loci Paulini adducat, quæ in obiectione propositæ sunt, non tamen eas approbat, vt veras & germanas. Nam PRIMAM illam de polygamia plurium vxorum simul, dicit se adducere, vt malo cuneo malum nodum scindat. ALTERAM de polygamia Ecclesiarum, dicit esse coactam, & duram expositionem: *Quidam*, inquit, *coactè interpretantur vxores pro Ecclesiis, viros pro Episcopis.* Denique TERTIAM illam de viro vnius mulieris, & simul duas superiores, reiicit apertissimè, cùm sic ait: *Hæc vniuersa proferimus, non quo veræ & simplici intelligentiæ resistamus, sed vt doceamus te Scripturas sanctas sic intelligere, vt scriptæ sunt, nec euacuare Baptismum Saluatoris, & totum patibuli Sacramentum irritum facere.* Hæc ille. Vbi tres illas expositiones vni simplici & veræ opponit; quam autem vocet simplicem & veram, intelligi potest ex commentario eius ad caput primum epistolæ ad Titum, vbi simpliciter exponit, vnius vxoris virum esse eum, qui post obitum primæ vxoris, secundam non duxit.

Ad locum AVGVSTINI respondeo, antithesim sacerdotum Testamenti veteris, & noui, in eo solùm positam esse, quòd illi habuerunt plures vxores, isti vnam; non autem in in eo, quòd illi habuerunt plures simul, isti non plures simul, id quod ex duobus colligi potest; nam Augustinus dicit, ideo Sacerdotes noui Testamenti non posse habere plures vxores, quia significant Christi coniugium cum vna Ecclesia; at Ecclesia vna est omnino, non vna post alteram. Deinde idem Augustinus ibidem dicit, non esse peccatum, habere nunc duas vxores, sed tamen esse impedimentum ordinationis. At habere duas simul tempore noui Testamenti, peccatum esse, idem Augustinus docet libro de bono coniugali, cap. 7. Igitur cùm dicit, Sacerdotem Testamenti noui non posse habere, nisi vnam vxorem, intelligit, nec simul, nec successiuè.

Septima Obiectio noſtra eſt, vt res melius intelligatur, ſi bigamia prohibita eſſet Sacerdotibus ob defectum ſignificationis, certè bigamus eſſet, qui plures vxores legitimas habuiſſet, licet cum vna tantùm Matrimonium cõſummaſſet; nam Matrimonium integrum eſt & perfectum etiam ſine copula coniugali. At contrarium definit ius canonicum, cap. Debitum, de bigamis.

Ad hæc, illa ſola bigamia prohibita eſſet, quæ ex duobus veris Matrimoniis conſtaret, at non ita eſt; nam cap. Nuper, de bigamis, cenſentur bigami etiam illi, qui vnam vxorem legitimè duxerunt, & alteram non legitimè, cùm tamen poſterius non fuerit verum Matrimonium; immò etiam qui poſt votum ſolenne vnam vxorem ducunt, bigami cenſentur, & illi quoque, qui fornicariam ducunt, licet vnam; vbi nullo modo fingere licet duo Matrimonia, niſi quis fornicationem Matrimonium appellet. & confirmatur; Nam ſi vir fornicarius ducat vxorem virginem, non eſt bigamus; ſi verò vir caſtus ducat fornicariam, bigamus eſt: Non igitur fundamentum bigamiæ eſt defectus ſignificationis; nam in hoc paria ſunt illa coniugia, in quibus aut vir, aut mulier fornicationem admiſit.

Respondeo, tres ſunt ſpecies bigamiæ, vt interpretes iuris Canonici rectè docent in titulum de digamis. Prima ſpecies eſt digamia vera & propria, ea videlicet, quæ ex duobus veris Matrimoniis oritur. Contingit autem tribus modis hæc digamia. Primo, ex parte viri tantùm, cùm vir habuit duas veras vxores. Secvndo, ex parte vxoris tantùm, cùm vxor habuit duos veros maritos. Tertio, ex parte vtriuſque, cùm viduus viduã ducit; & de hac ſpecie nulla dubitatio eſt. Conſtat enim, ſemper in ea defectum ſignificationis adeſſe, cùm aut vir non ſit vnus vnius, aut vxor nõn ſit vna vnius.

Secvnda ſpecies eſt digamia interpretatiua, id eſt, quæ verè ex natura rei non eſt digamia, ſed iuris interpretatione habetur ac reputatur digamia. Contingit autem hæc digamia quotieſcunque aliquis ducit ſecundam vxorem, aut vxor ſecundum virum de facto, non de iure, ſiue primum coniugium de iure, ſiue tantùm de facto fuerit, vt patet ex titulo de digamis; licet enim hic non ſit verè defectus ſignificationis, tamen Eccleſia extendit pœnam bigamorum

etiam

etiam ad istos. & fortè S. Paulus, cùm ait: *Episcopi sint Vnius Vxoris Viri*, intelligi voluit id de iure, vel de facto, ita vt interdixerit, ne quis ordinetur, qui fuerit plurium vxorum vir, siue de iure, siue de facto.

TERTIA species est digamia metaphorica, id est, quæ consurgit ex duplici coniugio, quorum alterum non verum, sed metaphoricum fuerit; sic enim Ancyranum Concilium can. 19. inter digamos haberi iubet eos, qui post votum continentiæ ad Matrimonium transierunt. siquidem votum continentiæ genus est Matrimonij animæ cum Deo, licet metaphoricum. Porro isti prohibentur ordinari, non quòd verè bigami sint, sed quia Ecclesia pœnam bigamorum ad eos extendere voluit.

Ex his ad PRIMVM respondeo, bigamiam non oriri, nisi ex Matrimonio consummato. Nam, vt rectè dicit Innocentius Papa cap. Debitum, de digamis, Matrimonium ratum, sed non consummatum significat coniunctionem Dei cum anima per gratiam; Matrimonium autem consummatum significat coniunctionem Christi cum Ecclesia per naturæ conformitatem. Nam Apostolus ad Ephes. 5. tum dixit: *Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo & in Ecclesia*, cùm paulò antè dixisset: *Erunt duo in carne vna.* Bigamia verò nascitur ex defectu significationis coniugij Christi cum Ecclesia, non Dei cum anima.

Ad id verò, quod obiiciebatur de bigamia eorum, qui habuerunt plures vxores de facto, non de iure, iam responsum est in explicatione specierum bigamiæ.

Ad illud verò de eo, qui ducit fornicariam, quidam respondent, ideo bigamum esse, qui ducit fornicariam, licet bigamus non sit fornicarius, qui ducit virginem, quia Episcopus repræsentat Ecclesiam, sponsa Episcopi repræsentat Christum; constat autem, in ipsa Ecclesia non deesse aliquas corruptelas, in Christo verò nihil eiusmodi esse posse. AT HAEC solutio pugnat cum Apostolo Paulo, qui ad Ephes. 5. comparat virum cum Christo, & sponsam cum Ecclesia: *Viri*, inquit, *diligite Vxores Vestras, sicut Christus Ecclesiam.* ALII, in quibus est Dominicus à Soto in 4. sent. dist. 27. q. 3. artic. 1. dicunt, caussam illius discriminis esse, quia Matrimonium sumit speciem suam à termino ad quem, ac proinde Matrimonium viri tunc solùm vitiatur, cùm in vxore est vitium;

illa enim est terminus ad quem, respectu viri, & cõtrà, quando vitium est in viro, tunc vitiatur Matrimonium ex parte vxoris, & si illa esset capax ordinationis, fieret irregularis, si nuberet viro fornicario.

At hæc solutio acutior, quàm verior esse videtur; nam si ex termino ad quem, tantùm nasceretur bigamia, certè qui duceret secundam vxorem virginem, nõ esset bigamus; nam in eiusmodi Matrimonio nullum est vitium in termino ad quem, sed totum est in termino à quo, id est, in ipso viro, qui bis Matrimonium contrahit: atqui nulla est magis propria bigamia, quàm ducere duas vxores, licet virgines. Sicut igitur æquè oritur bigamia, si viduus ducat virginem, & si virgo ducat viduum, vt patet; ita quoque bigamia esset, cùm vir fornicarius ducit virginem, si bigamia esset, cùm vir castus ducit fornicariam.

Respondeo igitur, prohibitum esse ne ordinetur, qui ducit fornicariam, non quod ea sit bigamia, neque ob illud Apostoli præceptum: *Vnius Vxoris Vir*, sed quia sic placuit Ecclesiæ ob dignitatem sacerdotij; nam indignum est tam graui persona Matrimonium cum fornicaria, non autem indignum est viro fornicario, si vxorem virginem ducat; esse autem huius rei caussam, non bigamiam, sed dignitatem sacerdotij, ex eo probari potest, quod canon. 18. Apostolorum, vbi prohibetur sacerdos fieri qui duxit fornicariam, prohibetur etiam is fieri sacerdos, qui duxit ancillam, vel comœdiarum actricem, vbi nullum locum habet bigamia, sed sola infamia. Atque hæc de cœlibatu dicta sufficiant.

Sequerentur nunc disputationes, quinta & sexta videlicet; quinta de horis canonicis, & sexta de ritu tonsuræ, siue rasuræ Clericorum; sed quia de horis canonicis in disputatione de oratione commodiùs tractari poterit, de ritu verò tonsuræ disseremus in sequenti libro, qui erit de Monachis, nunc ad septimam disputationem nos conferemus.

CAPVT XXV.

De Decimis.

EPTIMA quæstio erat de temporalibus bonis Clericorum; Sunt autem tria bonorum genera, de quibus ambigi potest, an Clericis conueniant. Primo loco, sunt decimæ, quæ debentur Clericis

cis ex iustitia. SECVNDO, sunt agri, domus, ac possessiones ceteræ, quas dono Laicorum, maximè Principum, Ecclesia possidet. TERTIO, sunt bona, quæ habentur titulo planè seculari, vt hæreditate paterna, emptione, venditione, &c. de singulis ordine dicemus. Ac primùm, de decimis quatuor inuenio errores.

PRIMVS error fuit Ioannis VViclefi, qui, vt refert VVald. lib.2. doctr. fidei, art.3. cap.64. & 65. docebat decimas esse puras eleemosynas, & nullo iure deberi Sacerdotibus; Eundem errorem sequuntur hodie Anabaptistæ, Trinitarij: Nam in libello, quem ediderunt anno M. D. LXVIII. Albæ Iuliæ de Antithesibus veri & falsi Christi, tertiam Antithesin faciunt hanc: *Falsus Christus, sicut ipse est Deus æternus, & ditissimus, sic dedit suis Sacerdotibus decimas, & multa bona temporalia. Christus autem verus, qui homo temporalis, & pauper fuit, pauperes etiam vult Ministros.*

Error est manifestus, facilè enim doceri potest, esse de iure naturę & diuino, quod aliquid soluant laici Sacerdotibus, & præterea de iure Ecclesiastico, vt id quod soluitur sit pars decima. Quod sit de iure naturę, probatur: Nam certè ratio dictat, vt iis, qui pro populo laborant, populus alimenta præbeat; vnde enim deducimus deberi Regibus tributa, & militibus stipendia, & iudicibus, aliisq; ministris publicis salaria, inde etiã deducere possumus, deberi sacerdotibus decimas, vel aliquid earum loco. Itaq; tempore legis naturæ videmus Abrahã dedisse decimas Melchisedecho sacerdoti, qui tunc erat, Genes.14. in quem locum scribens Chrysostomus hom. 35. in Gen. dicit Abrahamum hoc facto Doctorem nostrum fuisse, ac monuisse quid nos facere debeamus.

Quod autem de iure diuino sit, probatur ex vtroq; Testamento; ac primùm Leuit. vlt. Num.18. Malac.3. & alibi, Deus iussit decimas Leuitis dari, quæ quidem præcepta licet non obligent Christianos, vt iudicialia erant, obligant tamen quatenus moralia, id est, quòd pars aliqua fructuum sit Sacerdotibus danda; id enim apertè docet Clemens lib.2. constit. Apostol. cap.29.38.& 39.& li.8. cap.36. vbi dicit, etsi Christiani sint liberi à cærimoniis legis veteris, non tamen à decimis, & oblationibus, immò nunc magis teneri ad hęc omnia Christianos, cùm debeat eorũ iustitia abundare plus quàm Scribarum & Pharisæorum.

Item B. Hieronymvs in cap. Malach.3. sic ait: *Quod*, inquit, *de decimis, primitiisq; diximus, quæ olim dabantur à populo Sacerdotibus, atq; Leuitis, in Ecclesiæ quoq; populis intelligite, quibus præceptum est non solùm decimas, & primitias dare, sed & vendere omnia quæ habent, & dare pauperibus: quod si facere nolumus, saltem Iudæorum imitemur exordia, vt pauperibus partem demus ex toto, & Sacerdotibus, ac Leuitis honorem debitum deferamus: quod qui non fecerit, Deum fraudare, & supplantare conuincitur.* Vbi tamen nota, quod etsi B. Hieronymus dicat esse præceptum, vendere omnia, & dare pauperibus, tamen intelligit esse præceptum non absolutè, sicut de soluendis decimis, sed si quis perfectus esse velit; nam de isto subdit: *Quod si facere nolumus, &c.* De decimis autem dicit: *Quod qui non fecerit, Deum fraudare, & supplantare conuincitur.*

Item B. Avgvstinvs serm. 219. de tempore, eundem locum Malachiæ tractans: *Deus*, inquit, *qui dignatus est totum dare, decimam à nobis dignatur repetere, non sibi, sed nobis sine dubio profuturam; sic enim per Prophetam ipse promisit, dicens: Inferte omnem decimam in horreis meis, vt sit cibus in domo mea, & probate me in his, dicit Dominus.* Fortè non est B. Augustini iste sermo, tamen insignis est sine dubio, & antiqui alicuius Patris; nam inde tanquam ex Augustino multa sunt adscripta in decreto 16. q.1.

Item B. Gregorivs hom.16. in Euangelia: *Sicut*, inquit, *offerre in lege iubemini fratres carissimi decimas rerum, ita ei offerre contendite, & decimas dierum:* Deinde in Testamento nouo habemus, Matth.22. *Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari, & quæ sunt Dei, Deo.* In quem locum Hieronymus & Augustinus lib.50. homil. hom.48. dicunt præcipere Dominum, vt reddantur Cæsari tributa, & Deo decimæ: præterea Matth. 10. *Dignus est operarius mercede sua.* 1. Corint.9. *Nescitis, quoniam qui in sacrario operantur, quæ de sacrario sunt edunt, & qui altari deseruiunt, cum altari participant: ita & Dominus ordinauit iis, qui Euangelium annunciant, de Euangelio viuere.* Et ibidem: *Quis militat suis stipendiis vnquam? & si nos, vobis spiritualia seminauimus, magnum est, si nos carnalia vestra metamus?* De quo loco tractans Augustinus tract. in Psal.146. & inde exponens illa verba Psalmi: *Qui parat terræ pluuiam, producens in montibus fœnum*, dicit populos, qui tanquam

terra

terra accipiunt pluuiam doctrinæ à Sacerdotibus, debere illis producere fœnum temporalium bonorum: *Accipe*, inquit, *pluuiam, & da fœnum, etenim ista omnia, quæ Ecclesiæ ad necessitates seruientium Deo dantur à diuitibus, quid sunt nisi fœnum?* Et infrà: *Debetur pluuiæ fructus, debetur seruo cibus, sicut Dominus ait: Manducate quæ ab ipsis sunt; & ne putarent aliquid de suo donare; dignus est, inquit, operarius mercede sua.* Et infrà: *Exime aliquam partem redditiuum tuorum, decimas vis, decimas exime, quanquam parum sit; dictum est enim, quia Pharisæi decimas dabant; & quid ait Dominus? Nisi abundauerit iustitia vestra plus quàm Scribarum & Pharisæorum, non intrabitis in regnum cælorum.*

Nota, tempore B. Augustini multos in Africa non consueuisse decimas soluere, sicut modo in quibusdam aliis partibus, & ideò eos B. Augustinum ad decimas cohortari, sicut etiam facit homil. 48. ex lib. 50. homiliarum: *Maiores nostri, inquit, ideò copiis omnibus abundabant, quia Deo decimas dabant, & Cæsari censum reddebant, modo autem quia discessit deuotio Dei, accessit indictio fisci: Noluimus partiri cum Deo decimas, modo autem totum tollitur.*

Svperest, vt iura Ecclesiastica proferamus; Ac primùm multa sunt antiqua Concilia, in quibus id apertè præcipitur, vt Aurelianense I. cap. 17. ante annos mille. Item Matisconense II. cap. 5. eodem seculo celebratum, dicit leges diuinas de soluendis decimis longis temporibus in Ecclesia custoditas, etiam deinceps esse custodiendas. Foroiuliense cap. vlt. idem habet. Moguntinum tempore Caroli Magni, cap. 38. Moguntinum sub Rabano, cap. 10. Moguntinum tempore Imperatoris Arnulphi, cap. 17. excommunicari iubet eos, qui decimas dare neglexerint, Remēse cap. 28. tempore Caroli Magni, Valentinum tempore Lotharij, cap. 10. Arelatense IV. cap. 9. Cabilonense II. cap. 19. Metense cap. 2. Triburiense cap. 13. quæ omnia ante annos DCC. vel DCCC. vel mille acta sunt.

Præterea sunt Concilia generalia, Lateranense sub Innocentio III. cap. 53. 54. 55. & 56. statuit, vt decimæ ante tributa, & census persoluantur, & alia quædam. in Concilio Viennensi, vt habetur in Clement. cupientes, de pœnis, excommunicantur ipso facto religiosi, qui in concione aliquid dicunt, vnde retrahant populum à soluendis decimis. Concilium

lium Constantiense session.8. damnauit articulum VVicleſi, quod decimæ ſint puræ eleemoſynæ, ac demum Concilium Tridentinum ſeſſ.25. can.12. docet ſolutionem decimarum debitam eſſe Deo, & iubet vt excommunicentur, qui eas ſubtrahunt, aut ne ab aliis dentur impediunt, nec debere abſolui, donec integrè reſtituant. His accedant plurima decreta Pontificum ſummorum, quæ habentur 16. q.1. & 7. & extra de decimis, necnon in Sexto & Clementinis, & extrauagantibus eodem titulo.

ALTER error eſt eiuſdem VViclefi, quod ſcilicet decimæ nō modò ſint puræ eleemoſynæ, ſed etiam nullo modo dandę ſint malis Sacerdotibus; exiſtimauit enim VViclefus, eum qui eleemoſynam facit peccatori, in peccato eius communicare. de quo errore plura dicemus in tractatu de eleemoſyna: nunc breuiter refellitur èrror præſens. PRIMO, ex illo Matt.22. *Reddite quæ ſunt Cæſaris, Cæſari; & quæ ſunt Dei, Deo.* Vbi ita S.Hieronymus ſcribit: *Quod ait,* inquit, *reddite quæ ſunt Cæſaris, Cæſari, nummum, tributum, & pecuniam; & quæ ſunt Dei, Deo, decimas, primitias, & oblationes, ac victimas ſentiamus.* At certum eſt tempore Domini non ſolùm Cæſarem impium, & infidelem, ſed etiam Sacerdotes improbiſſimos, ac deprauatiſſimos fuiſſe. SECVNDO ex Innocentio III. in epiſt. ad Epiſcopum Vercellenſem, & habetur cap. Tua nos, de decimis: *Prætextu,* inquit, *nequitiæ Clericorum nequeunt decimas, niſi quibus ex mandato diuino debentur, pro ſuo arbitrio erogare, cùm nulli ſit licitum aliena cuique concedere præter Domini voluntatem* Denique TERTIO, quia decimæ non dantur Clericis, quia boni ſunt, ſed quia Clerici ſunt, ſicut tributa dantur Regibus, non quia probi, ſed quia Reges.

TERTIVS error eſt quorundam, qui dicuntur FRATRICELLI, ſiue Pſeudoapoſtoli, qui inter alios errores, quos refert Ioannes Turrecremata lib.4. p.2. cap.37. ſummæ, docebant non poſſe percipere decimas eos, qui nō viuunt in paupertate more Apoſtolorum; error eſt ſine vllo fundamento; nam ratio, cur debeantur Clericis decimę, eſt, quia laborant in populi vtilitatem; hæc autem ratio non minus in diuite quam in paupere inueniri poteſt. Accedit quod Dominus Matth.22. iuſſit dari decimas Sacerdotibus Iudæorum, qui in paupertate non viuebant.

QVAR-

QVARTVS error est multorum Canonistarum, qui contendunt decimas, etiam quoad determinationem quantitatis esse de iure diuino, nec posse vlla humana lege aut consuetudine aliam statui quantitatem. Ita Glossa in cap.1. de decimis, in Sexto, Innocentius in rubricam de decimis, Panormitanus in cap. In aliquibus de decimis, & Hostiensis in sua summa tit. de decimis, §.7. quos alij ferè omnes sequuntur. Argumentum eorum est, quia plurimi Canones, ac præsertim cap. In aliquibus, de decimis, dicunt decimas deberi iure diuino. AT sine vllo dubio error est manifestus, vt non solùm Theologi omnes, sed etiam ex Canonistis docent Syluester, verbo Decima, quæst. 4. & Nauarrus cap. 21. Num. 28. nec semel tantùm, sed bis peccant multi Canonistarum; semel, quia falsum defendunt: Iterum, quia damnant ferè hæreseos omnes Theologos, qui contrarium sentiunt; cùm è contrario ipsorum sententia facillimè conuinci possit erroris.

Probatur igitur præceptum de soluendis decimis, quantum ad determinationem talis quantitatis non esse nunc de iure diuino. Tale præceptum nusquam inuenitur Christianis impositum, nec in noua, nec in veteri lege; & quod non in noua, patet; quod nõ in vetere, probatur; nam præceptum legis veteris, quoad illam determinationem, non erat morale, nec propriè cærimoniale, sed iudiciale, vt Alexander docet 3. parte q.51. in 3. & B. Thomas in 2.2.q.87. art.1. quos omnes Theologi sequuntur.

Quod non sit morale, patet, quia moralia semper obligauerunt, lex autem de decimis non fuit ante tempora Mosis, nec ratio dictat, vt sacerdoti dentur decem partes, sed vt detur quantum satis est ad eius sustentationem. Vnde Gen.28. Iacob vouit se daturum decimas Deo omnium quæ possideret, si Deus eum dirigeret in via, &c. At impium fuisset vouere decimas cum tali conditione, si absolutè fuisset obligatus eas soluere. Præterea si moralis fuisset ista determinatio decimarum, certè etiam morale esset pręceptum, quod ibidem additur, vt qui decimas habent, nullum aliud patrimonium habeant, atque ita iure diuino tenerentur Clerici dimittere patrimonium.

Quod autem non sit propriè cærimoniale, sed iudiciale, probatur; nam non ordinatur immediatè ad colendum Deum,

Deum, ſed ad æquitatem inter homines conſtituẽdam; ideò enim iuſſit Deus dari decimam partem omnium bonorum Leuitis, non octauam aut viceſimam, vt eſſet proportio inter opes Leuitarum, & aliorum. Erat enim familia Leui vna ex duodecim tribubus Iſraël, vel potius ex tredecim; nam etiamſi duodecim fuerint filij Iſraël, tamen Ioſeph duas tribus fecit, id eſt, Ephraim, & Manaſſe, & ſecundum æquitatem tertiam decimam partem bonorum habere debuiſſent, tamen quia erant ceteris nobiliores, & quia Deus prouidebat, non defuturos tranſgreſſores, qui nõ integrè ſoluerent, idcirco attribuit eis partem decimam, id eſt, amplius quàm ceteris, vt ſic ad æqualitatem veniretur, non obſtantibus tranſgreſſoribus.

Neq; obſtat quod Innocentius Papa cap. Tua nos, de decimis, dicit decimas Deum requirere ad profeſſionem ſupremi dominij. ex quo videtur ſequi, quod ſit pręceptum cęrimoniale; nam non dantur decimæ immediatè, & per ſe ad hunc finem, vt profiteantur, qui eas dant, ſe agnoſcere ſupremum dominium Dei, ſicut faciunt qui ſacrificium offerunt, ſed ſolùm mediatè, & per aliud, quia nimirum dantur Deo per ſuos miniſtros; dantur enim Sacerdotibus vt miniſtris Dei; conſtat autem ex fide Catholica legem veterem poſt Chriſti aduentum eſſe abrogatam, quatenus poſitiua erat, vt Apoſtolus Gal. 3. Epheſ. 2. Hebr. 7. & alibi diſertè docet, & idem confirmat decretalis Vnica de purificatione poſt partum, quam Canoniſtæ ignorare non poſſunt; non igitur lex illa de ſoluenda decima parte bonorum, cùm ſit cærimonialis, ad Chriſtianos pertinet, ex vi Teſtamenti veteris.

Ad ARGVMENTVM ipſorum reſpondemus, quod cùm ſacri Canones dicunt, iure diuino deberi decimas, tribus modis intelligi poſſunt. VNO modo, vt ſenſus ſit, deberi iure diuino quoad ſubſtantiam, non quoad quantitatem, ſiue iure diuino addita Eccleſiæ determinatione, ſicut dicimus feſta iure diuino ſanctificanda eſſe etiam nunc: & hoc modo intelligo Concilium Matiſcon. II. cap. 5. vbi dicit, legem diuinam de ſoluendis decimis eſſe ſeruandam.

ALTERO modo, vt ſit ſenſus, Deum impoſuiſſe decimam Chriſtianis non verbo, ſed exemplo; nam dum eas Iudæis impoſuit, ſimul oſtendit, quid etiam Chriſtianos facere par eſſet; quomodo quidam Patres dicunt, Quadrageſimam in-

dictam esse à Domino, quia nimirum exemplo nos docuit ieiunare Quadragesimam. Vide Ambrosium serm. 36.

TERTIO modo, vt sit sensus, deberi iure diuino, id est, iuxta determinationem quantitatis, quæ habetur in iure diuino, quanquam non ex vi iuris diuini, sed ex vi iuris Ecclesiastici; & hoc modo intelligi debent verba capitis, in aliquibus, de decimis, quæ talia sunt: *Illæ quippe decimæ necessariò soluendæ sunt, quæ debentur ex lege diuina, vel loci consuetudine approbata.* Est enim sensus; Illæ decimæ necessariò soluendæ sunt, quæ debentur, vel iuxta quantitatem lege diuina determinatam, quam Ecclesia innouauit; vt fit, vbi soluuntur integræ decimæ; vel iuxta quantitatem consuetudine loci determinatam; vt fit, vbi soluitur minus quàm decima, & tamen vocatur decima. Et nota ex hoc textu, quo Canonistæ maximè nituntur, sumi argumentum optimum contra ipsos; Si enim decimæ quoad quantitatem deberentur iure diuino, vbique integræ soluendæ essent, nec diceret textus iste, alicubi debere solui iuxta consuetudinem. Atq; hæc de erroribus. Sequitur vt dubia quædam explicemus.

DVBIVM PRIMVM.

An præceptum de soluendis decimis possit contraria consuetudine abrogari.

RESPONDEO, certum est, præceptum de soluendis decimis, qua parte diuinum & naturale est, non posse vlla lege humana vel cōsuetudine contraria aboleri: Ac proinde certum est, Ecclesiam habere ius petendi decimas, etiam vbi consuetudo est vt non soluantur; In hoc enim omnes Theologi & Canonistæ conueniunt. Dubium autem est, an præceptum de decimis, quatenus positiuum, & humanum est, possit mutari consuetudine. Sotus lib. 9. quæst. 4. art. 1. de iustitia, dicit non posse, & hanc putat mentem esse B. Thomæ.

Contrarium puto verum cum Syluestro, verbo Decima, q. 4. & Nauarro cap. 21. Num. 28. Nec dubito hanc esse mentem B. Thomę; nam B. Thomas in 2. 2. quæst. 87. art. 1. docet, pręceptum de decimis, quatenus humanum est, posse ab Ecclesia mutari, ita vt teneatur populus nō decimam, sed duodecimam, vel octauam soluere; At non minorem vim habet

consuetudo legitimè præscripta, quàm lex quælibet humana, vt, cum ceteris, docet ipse etiam Sotus li.1.q.7.art.2. de iustitia. Præterea B. Thomas quodlib.2.art.8. posteaquam docuit consuetudine nunquam abrogari legem de soluendis decimis, subiungit rationem, quia lex ista diuina & naturalis est; ergo B. Thomas non negat legem de decimis, quatenus Ecclesiastica est, posse mutari consuetudine, sed solùm quatenus naturalis, & diuina est.

His accedit cap. In aliquibus, de decimis, vbi dicitur soluendas esse decimas secundum determinationem aut legis diuinæ, aut consuetudinis approbatę. Hîc tamen obseruandum est, quod sicut consuetudo tollit legem, ita lex tollit consuetudinem, si iustis de caussis feratur ab eo, qui habet auctoritatem: Itaq; vbi nunc est consuetudo soluendi solùm tricesimam aut quinquagesimam, loco decimæ, non tenentur soluere quidquam amplius; tamen si nunc Pontifex, aut Concilium iustis de caussis iterum legem ferat, vt integræ decimæ soluantur vbique, non obstante consuetudine, sine dubio tenerentur omnes soluere; sicut omnium iudicio tenentur soluere, qui in eis locis agunt, vbi non est consuetudo soluendi minus, quàm decimam.

DVBIVM SECVNDVM.

An Laici pauperes teneantur decimas dare Clericis diuitibus.

RATIO dubitationis est, quia sicut laicus tenetur alere Sacerdotem, quia Sacerdos est, ita Sacerdos tenetur alere laicum, quia pauper est.

Respondet B. Thomas quodlib.6. art.10. sine dubio debere pauperem laicum dare decimas Clerico diuiti, quia obligatio decimarum ad iustitiam commutatiuam pertinet, in qua non consideratur conditio personæ, sed æqualitas rei ad rem; qui enim verbi gratia emit, debet soluere quantum res valet, siue ipse sit diues, siue pauper. Neque argumentum in contrarium valet, quia non tenetur Clericus hunc pauperem potius alere, quàm alium.

DVBIVM TERTIVM.

An excusari possint à peccato, qui nullas decimas soluunt, vbi non est consuetudo soluendi.

RESPONDEO, tribus modis peccare posse, qui nullas decimas soluunt, vt Syluester, vbi supra, & alij docent. PRIMO, si Ecclesia propter defectum decimarum notabiliter patiatur, tunc enim siue ipsa decimas petat, siue non, tenetur populus omnino ei prouidere. SECVNDO, si Ecclesia iure petat decimas, siue egeat notabiliter, siue non, tenetur populus soluere, etiamsi consueuerit non soluere. TERTIO, si populus eo animo esset, vt non solueret, etiamsi iustissimè eas a se peti intelligeret.

Extra hos casus sine vllo dubio excusantur, quia, vt B. Thomas dicit, Ecclesia dum non petit decimas, censetur eas condonare; non autem peccat, qui non soluit debitum sibi condonatũ; Alioqui Apostolus peccare fecisset Corinthios, qui stipendia sibi debita ab eis accipere nolebat, ne impedimentum poneret Euangelio, 1. Corinth. 9. S. etiam Augustinus in peccato fouisset populum suum, quem ad soluendas decimas non cogebat, etiamsi hortaretur, vt patet ex tractatu in Psal. 146. & ex hom. 48. ex 50. homiliis.

DVBIVM QVARTVM.

Qua ratione ostendi possit, iustam esse determinationem Ecclesiæ, quòd Christiani decimam partem suorum fructuum Ecclesiæ tribuant.

NON disputamus, an hoc sit iustum, quòd Ecclesia statuit; id enim insolentissimæ insaniæ esset, vt B. Augustinus scripsit in epist. 118. sed qua ratione id esse iustum ostendi possit; nam in veteri lege ideò iustum erat, quia Leuitæ erant pars duodecima, vel tertia decima totius populi Hebræorum: At Clerus in noua lege non videtur esse centesima pars Christianorum; qua igitur æquitate decimam partem habere debet omniũ bonorum,

quæ ſunt in orbe Chriſtiano? Caietanus in 2.2.q.87.reſpondet,ſe non poſſe aliam rationem reddere,quàm ideò iuſtum eſſe, vt Clerus habeat decimam partem, quia debet pauperes alere, qui ſine vllo numero ſunt: ſed quamuis hæc ratio optima ſit, cùm videamus canones paſſim id præcipere, vt Clerici ex decimis alant pauperes, tamen non eſt hæc ſola ratio, cur iuſtæ ſint decimæ.

Primvm enim non eſt verum Leuitas fuiſſe tertiam decimam partem populi Iudaici, & noſtrum Clerum non eſſe centeſimam partem populi Chriſtiani; nam Hebræi numerati ſine Leuitis Num.1.erant ſexcenta tria millia, quingenti quinquaginta, & non numerabantur pueri ante annos viginti, neque ſenes; nam cum his ſine dubio erant plus quàm duplo plures, id eſt, circiter mille millia, & trecenta millia: Leuitæ autem omnes ab infante vſque ſenem numerantur Num.3. viginti duo millia tantùm. Iam igitur addendo Leuitas ceteris Hebræis, & diuidendo totum numerum per viginti duo millia, efficiuntur partes diuiſæ ſexaginta, ergo Leuitæ non erant pars tertia decima, ſed vix ſexageſima totius populi; Porrò Clerus Chriſtianorum fortè maior eſt, quàm ſexageſima pars Chriſtiani populi. Nulla eſt enim ferè ampla familia, ex qua non ſit aliquis Eccleſiaſticus, & nullus eſt pagus, vbi non ſit templum vnum, aut plura, & aliquot Sacerdotes.

Deinde, Chriſtianus Clerus maioribus laboribus & ſumptibus obnoxius eſt, quàm tribus Leuitica erat apud Iudæos, vt omittam dignitatem ſacerdotij noſtri incomparabiliter maiorem quàm ſacerdotij Aaronici; tunc vnum erat templum, vnus Pontifex, & pauci quidam Sacerdotes ex ſola familia Aaron, qui per vices in templo miniſtrabant, reliqui omnes erant turba famulorum: At nunc ſunt innumera templa conſeruanda ſumptibus Eccleſiæ; ſunt etiam plurimi Epiſcopi & Prælati, necnon innumeri Sacerdotes, qui docti eſſe debent, & proinde multum in ſtudiis ex patrimonio ſuo inſumere, & poſtea non per vices, ſed perpetuò Eccleſiæ miniſteriis adeſſe, quos certè honeſtè pro ſtatus ſui conditione viuere oportet ex Eccleſiæ bonis.

His accedit, quod multi ſunt liberi à ſoluendis decimis, multi ex malitia non ſoluunt, aut certè non plenè & fideliter, ſæpe etiam Reges & Principes non ſolùm non ſoluunt,

ſed

ſed etiam impetrant ab Eccleſia decimarum partem in ſubſidium belli, aliorumq; publicorum ſumptuum.

DENIQVE, cùm populus Chriſtianus debeat eſſe perfectior, quàm Iudaicus, vt dicitur Matt. 5. ſi ille decimam ſuorum bonorum dabat Deo, cur non tantundem ſaltem faciet Chriſtianus? Itaque verum eſt, quod loco notato dicit B. Thomas, hanc determinationem Eccleſiæ reſpectu populi eſſe humaniorem ac benigniorem, quàm rigor iuſtitiæ abſolutæ pateretur.

CAPVT XXVI.

De poſſeßionibus, quæ dono Laicorum poßidentur à Clericis.

DE poſſeſſionibus Eccleſiaſticis fuit error Ioannis VViclefi, apud Thomam VValdenſem lib. 4. doctrin. fidei, art. 3. qui docebat non licere Clericis habere vllas poſſeſſiones, & peccaſſe tam qui eas donauerunt Eccleſię, quàm qui eas receperunt. Fundamenta eius hæc ſunt; PRIMVM, quia Sacerdotes Teſtamenti veteris prohibebantur habere poſſeſſiones, vt patet Num. 18. *Dixit Dominus ad Aaron, in terra eorum nihil poßidebitis, nec habebitis partem inter eos, ego pars, & hæreditas tua.* Item Deuter. 10. *Quamobrem non habuit Leui partem, nec poſſeßionem cum fratribus ſuis, quia ipſe Dominus poſſeßio eius eſt.* Et Ioſuæ 13. *Tribus autem Leui non dedit poſſeßionem, quoniam Dominus Deus Iſraël ipſe poſſeßio eius.*

SECVNDVM, quia Matth. 10. Dominus iubet Apoſtolis, vt nihil poſſideant, non pecuniam, nõ duas tunicas, &c. Ibidem dicit: *Non eſt diſcipulus ſuper magiſtrum.* Chriſtus autem nullam poſſeſſionem habuit. Item Lucæ 14. *Niſi quis renunciauerit omnibus quæ poßidet, non poteſt meus eſſe diſcipulus.* At certè diſcipuli Chriſti, Clerici omnes eſſe debent.

At hunc errorem manifeſtum eſſe, probatur; PRIMO, de Sacerdotibus, & Leuitis Teſtamenti veteris; nam etſi in partitione terræ non erant habituri agros & vineas, erant habituri tamen & poſſeſſuri vrbes ad habitandum, & ſuburbana ad alenda pecora: poterant etiam agros & vineas emere, & etiam ex oblationibus populi habere, vt modo habet Eccleſia: Nam Num. 35. dicitur: *Præcipe filiis Iſraël, vt dent Leuitis*

de possessionibus suis vrbes ad habitandum, & suburbana earum per circuitum, quæ à muris ciuitatum forinsecus per circuitum mille passuum spatio tendentur. Et Iosue 21. id legimus impletum.

Neque obstat quod Lyranus in 35. Numer. dicit eas vrbes fuisse Sacerdotum quoad vsum, dominium autem earum fuisse penes alios: & probat de Hebron, quæ data est Sacerdotibus, Iosue 21. & tamen Dominus eius erat Caleb de tribu Iuda, Iosue 14. Hoc non obstat; nam Lyranus fallitur, vt patet ex Leuit. 25. vbi legimus vrbes & suburbana Sacerdotum esse eorum possessionem, & posse illas vendere, & redimere domos, vt alij faciebant, & de Hebron legimus Iosue 21. solos agros, & vineas, quæ erant in territorio Hebron, fuisse Caleb; vrbem autem & suburbana, Sacerdotum. Item Leuit. vlt. præcipitur, vt si quis agrum Domino vouerit, eum Sacerdotes possideant. 3. Reg. 2. dicit Rex Abiathar Sacerdoti: *Vade ad agrum tuum.* Item Hieremias Sacerdos erat, & tamen Hiere. 32. scribit ipsemet se emisse ac possedisse agrum, qui fuerat patruelis sui. Et Actor. 4. legimus Barnabam fuisse Leuitam, & vendidisse agrum quem habebat.

Ex his facile est respondere ad PRIMVM argumentum VVicleſi. Quando enim Scriptura dicit, Sacerdotes non debuisse habere quidquam, sed Dominum esse eorum hæreditatem, vult dicere, non debuisse eos habere quidquam more aliorum, tanquam filios Iacob, & ex paterna hæreditate: sed solùm habere debuisse ea, quæ debebantur Deo, cuius ipsi ministri erant; & sic factum est; nam tota terra Palæstinæ quasi quædam hæreditas diuisa fuit in duodecim partes pro numero tribuum, exclusa omnino tribu Leui, quę erat decima tertia.

Nam etsi duodecim tantùm fuerint filij Iacob, tribus tamen fuerunt XIII. quia Ioseph duas tribus faciebat, nimirum Ephraim & Manasse; deinde terra iam diuisa, & Leui exhæredato, Deus voluit sibi tanquam proprio Regi Iudæorum dari loco tributi decimam partem omnium fructuum, & XLVIII. ciuitates cum suburbanis suis, & hæc omnia donauit ipse Leuitis: quæ portio Leuitarum, vt suprà diximus, maior fuit quacunque portione aliarum tribuum; nam habuerunt decimam partem, cùm ipsi vix essent sexagesima pars totius populi, & hoc significant illa verba: *Ego Dominus*

hære-

hæreditas Leuitarum sum. VBI NOTA miram Dei prouidentiam erga Sacerdotes; Iacob exhæredauit filium Leui, propter peccatum ipsius, vt patet Genes. 49. *Diuidam illos in Iacob, & dispergam eos in Israël.* Deus autem ratam habuit sententiam Israëlis, sed eam impleuit cum summo honore Leuitarum, & totius populi vtilitate; nam dedit ipse Leuitis suam hæreditatem, & totus populus maximum commodum inde consequutus est; si enim fuissent Leuitæ collecti in vnum locum, vt erant aliæ tribus, non potuissent omnes populi facilè ab eis doceri: dispersi autem in omnes tribus, facilè omnibus adesse, eosque instituere in lege Domini potuerunt.

PROBATVR iam hoc idem de Sacerdotibus noui Testamenti; nam etsi in Scripturis nihil legimus de possessionibus Ecclesiarum, legimus tamen in antiquissimis Pontificum, & Conciliorum decretis, & in libris sanctorum Patrum. PIVS Papa I. in epist. 2. dicit, sacrilegum esse, qui Ecclesiæ prædia & donaria diripit. VRBANVS I. in epistola ad omnes Episcopos dicit, initio Ecclesiæ consueuisse pios homines vendere possessiones, & precium donare Ecclesiis; Deinde tamen iudicatum esse commodius, si possessiones ipsæ donarentur Ecclesiæ, vt eo modo non solùm præsentibus, sed etiam futuris prouideretur.

Sunt etiam Concilia omnium Ecclesiarum, quæ prohibent alienari possessiones Ecclesiæ, & earum curam Episcopo committunt. Vide Concilium Antiochenum, cap. 25. & Ancyranum, cap. 15. Item Concilium Carthaginense IV. capite 32. & Carthaginense V. cap. 4. Item Concilium Hispalense I. cap. 1. Toletanum IV. can. 32. & 68. Item Agathense cap. 49. & 51. Item Moguntinum sub Arnulpho Imperatore, cap. 12. Denique Romanum VI. sub Symmacho. Præterea meminerunt Ecclesiasticarum possessionum Ambrosius epist. 32. Chrysostomus hom. 37. ad populum Antiochenum: Augustinus serm. 1. & 2. de communi vita Clericorum: Prosper lib. 2. de vita contemplatiua, cap. 9. Gregorius li. 4. epist. 33. & alij Patres passim.

Ad illud Matth. 10. *Nihil tuleritis in via, &c.* Respondeo, illa verba dici Apostolis pro eo tempore, quo in itinere erant futuri in terra promissionis ante Christi passionem; tunc enim vt expeditiores essent, non debuerunt ferre secum

quidquam, pręsertim cùm neq; pauperum, neq; Ecclesiarum tunc curam haberent. At vbi cœperunt Apostoli post Christi ascensionem figere sedes in certis locis, & habere curam Ecclesiarum, & pauperum, non timuerunt recipere bona temporalia, vt patet Actor. 4. 5. & 6. vbi Apostoli recipiebant multas pecunias, vt inde alerent & se, & alios.

Ad illud: *Non est discipulus super magistrum*; Respondeo, Dominum loqui eo loco de tribulationibus, à quibus non fuerunt immunes Apostoli, cùm eorum Dominus, & magister multa passus sit; neque esse ditiorem, est esse maiorem, sed potius minorem; nam apud Deum ille est maior, qui est melior, melior autem est, qui est pauperior, cùm Dominus dicat: *Si vis perfectus esse, vade, vende omnia quæ habes, &c.* Matth. 19.

Ad postremum respondet Augustinus epist. 5. ad Marcellinum, Dominum loqui de præparatione mentis; Nam ibidem explicans quid sit renunciare omnibus, dicit: *Si quis venit ad me, & non odit patrem, & matrem, & vxorem, adhuc autem & animam suam, non potest meus esse discipulus.* Et tamen non tenemur, nec possumus, parentes, filios, vxorẽ, & multò minus vitam odisse, nisi in præparatione animi.

CAPVT XXVII.

De bonis secularibus.

QVANTVM ad TERTIVM de secularibus bonis, Thomas VValdensis lib. 4. doctr. fidei, art. 3. cap. 42. docet, Clericos debere bona propria vel erogare pauperibus, vel in commune ponere, & probat aliquot sententiis Patrum, qui non permittunt Clericis, vt habeant vlla bona propria, qualia sunt patrimonialia, sed solùm bona communia, nimirum Ecclesiastica. ORIGENES homil. 16. in Genes. exponens cap. 47. de sacerdotibus Pharaonis. HIERONYMVS in epistola ad Nepotianum de vita Clericorum, vbi dicit Clericum, qui habet partem in terra, non futurum partem Domini, nec Dominum partem eius. Similia & duriora habet B. BERNARDVS in declamatione super illud Matthæi 19. Ecce nos reliquimus omnia: *Clericus*, inquit, *qui habet partem in terra, non habebit partem in cælo.*

Verun-

Veruntamen certum est, non obligari Clericos propter Clericatum ad dimittendum patrimonium. probatur PRIMO Scriptura: Nam 1. Tim. 3. iubet Apostolus eligi, *Episcopum hospitalem, & qui domui suæ benè præsit, & filios subditos habeat*; at hæc omnia præsupponunt diuitias proprias. Præterea Philemon habuit seruum, & diues erat, vt apparet ex epistola ad Philemonem, & tamen Episcopus erat, vt Hieronymus & Anselmus docent in eam epistolam; Hieronymus enim vocat eum Euangelistam, Anselmus verò nominatim Episcopum.

Præterea EVSEBIVS lib. 3. histor. cap. 19. scribit de consanguineis Domini, quòd habuerint possessiones quasdam, licet modicas, ex paterna hæreditate, & tamen fuerint Ecclesiæ Duces, id est, Episcopi. Item can. 40. Apostolorum sic ait: *Sint manifestæ res Episcopi, si tamen habet proprias, & manifestæ Dominicæ, vt potestatem habeat de propriis moriens Episcopus, sicut voluerit, & quibus voluerit derelinquere.* Idē habet Concilium Agathense can. 48. & Martinus Bracarensis can. 15. suorum decretorum, & Hispalense Concilium I. can. primo.

Præterea AMBROSIVS in epist. 33. ad Marcellinam, dicit se, cùm rogaretur vt Ecclesiam vnam Arianis traderet, obtulisse patrimonium suum, patrimonium autem Christi se tradere noluisse. B. AVGVSTINVS serm. 1. de moribus Clericorum, dicit eos Clericos, qui professi fuerant vitam communem, si postea resiliant à proposito, & propria habere velint, grauiter peccare propter voti violationem; vbi indicat alios Clericos, qui non vouerunt vitam communem, posse habere propria. B. PROSPER lib. 2. de vita contemplatiua, cap. 12. dicit sine vllo peccato posse Clericum viuere ex proprio patrimonio.

Ad locum Origenis, Hieronymi & Bernardi responderi potest, loqui eos de illis Clericis, qui dant operam augendis opibus, & non contenti rebus necessariis, etiam superflua retinent: illi enim propriè dicuntur habere, vel quærere possessionem in terra, qui non contenti victu, & vestitu, semper flagrant habendi cupiditate; certè Hieron. cùm dicit Clericum non debere quidquam in terra possidere, addit: *Vt possit*, inquit, *cum Propheta dicere; pars mea Dominus, & vt sit verus Leuita*: At Propheta Dauid, qui ait: *Pars mea Dominus*, Rex

ditiſſimus erat, & ſimiliter veri Leuitæ diuites erant externis opibus, ſed non affectu.

Poſſet autem dubitari, an qui bona patrimonialia habet, poſſit ſimul bona Eccleſiaſtica habere? Nam S. PROSPER lib. 2. de vita contemplatiua, cap. 9. 10. 11. & 12. docet, non poſſe Clericum ſine grauiſſimo peccato viuere ex bonis Eccleſiaſticis, ſi habeat bona propria, vnde ſufficienter alatur, & probat hac ratione; Bona Eccleſiaſtica non dantur Clericis in præmium laboris, ſed ſolùm, vt ſuſtententur, & neceſſaria ad vitam habeant, quia præmium laboris eſt vita æterna, & ſimonia eſſet dare ſpiritualia pro temporalibus; & confirmatur ex can. 41. Apoſtolorum, vbi dicitur, vt Epiſcopus accipiat ex bonis Eccleſiæ pro ſua ſuſtentatione, ſi tamen indiget; & idem reperitur in Concilio Antiocheno, cap. 25. quare qui ex patrimonio viuit, nec eget ſuſtentatione, non poteſt percipere fructus bonorum Eccleſiaſticorum. At contrarium docet Gloſſa, & Ioan. de Turrecremata in can. Clericos, 1. q. 2. & ratio eſt, quia Matth. 10. dicitur: *Dignus eſt operarius mercede ſua*, & 1. Corinth. 9. *Quis militat ſuis ſtipendiis vnquam?* Ergo poteſt Clericus laborans pro Eccleſia percipere alimenta, & parcere ſuis propriis rebus. Adde, quòd praxis eſt, & fuit pro hac opinione ſecunda; nam B. Proſper loco notato dicit ſententiam ſuam viſam eſſe duram permultis, & ideò duram, quia noua eſſet; Itaque etiam tunc plurimi Clerici patrimonium ſuum ſeruabant, & nihilominus portionem decimarum habere volebant.

Ex his opinionibus prima eſt tutior, etſi ſecunda fortaſſe eſt verior, niſi hoc modo concilientur, vt dicamus ſanctum Proſperum loqui de illis, qui planè ſufficientem habent ſuſtentationem ex patrimonio, aut beneficio; tunc enim alterum eſt ſuperfluum, & proinde pauperibus debitum: Alios verò auctores loqui de illis, qui neque ex patrimonio, neque ex beneficio ſufficientem omnino ſuſtentationem habent; hi enim vtrumq; retinere poſſunt, modò ex vtroq; nihil accipiant vltra ſuſtentationem.

CAPVT XXVIII.

An Clerici ſint liberi à iugo poteſtatis ſecularis.

POSTREMO reſtat quæſtio de libertate Eccleſiaſtica. Tres autem ſunt in hac parte ſententiæ. PRIMA hæreticorum multorum, quòd Clerici ſint & eſſe debeant iure ſubiecti poteſtati ſeculari, tum in ſoluendis tributis, tum in iudiciis, præſertim in cauſſis nõ Eccleſiaſticis. Marſilius de Padua, & Ioannes de Ianduno docuerunt, ipſum etiam Chriſtum non fuiſſe liberum à ſoluendis tributis, & quod fecit Matt. 17. cùm tributum ſoluit, id feciſſe non voluntate, ſed neceſſitate; ita refert Turrecremata lib. 4. ſummæ de Eccleſia, part. 2. cap. 37.

Ioannes CALVINVS lib. 4. Inſtit. cap. 11. §. 15. docet, Clericos omnes, præterquam in cauſſis merè Eccleſiaſticis, ſubiectos eſſe debere legibus, & tribunalibus ſecularium magiſtratuum. Idem docet Petrus MARTYR in cap. 13. ad Romanos, vbi etiam addit, Principes non potuiſſe concedere Clericis priuilegium ne ſubiicerentur magiſtratibus politicis, cùm id ſit contra ius diuinum; & ideo, non obſtante conceſſione Principum, debere Clericos ſubiectos eſſe magiſtratibus ſecularibus. Ioannes BRENTIVS in prolegomenis, & Philippus in locis cap. de magiſtratu, etiam in rebus Eccleſiaſticis ſubiiciunt Clericos politico tribunali.

SECVNDA opinio in altero extremo verſatur, eſtq́; multorum Canoniſtarum, qui putant iure diuino Clericos & eorum bona libera eſſe à poteſtate ſecularium Principũ; ita docet Gloſſa in can. tributum 23. q. 8. & in cap. quamuis, de cenſibus in 6. Huic opinioni adhærere videtur ex parte, Io. Driedonius lib. 1. de Chriſtiana libertate, cap. 9. vbi dicit, bona ſecularia Clericorum nõ eſſe libera, niſi fortè Principum conceſſione; perſonas autem, & bona Eccleſiaſtica inſinuat libera eſſe iure diuino.

TERTIA opinio, media eſt multorũ Theologorum, quòd liberi ſint Clerici, partim iure diuino, partim iure humano, partim etiã neutro modo; ita Franciſcus Victoria relectione 1. q. vlt. de poteſtate Eccleſiæ; Dominicus à Soto in 4. d. 25. q. 2. a. 2. & Couarruuias in lib. practicarum quæſtionũ, cap. 31.

Sit igitur PRIMA propoſitio. *In cauſſis Eccleſiaſticis, iure diuino, liberi ſunt Clerici à ſecularium Principum poteſtate.* Explico; Vocantur cauſſæ Eccleſiaſticæ illæ, quæ non pendent ex legibus ciuilibus, ſed ex Euangelio aut canonibus Conciliorum, & Pontificum, quales ſunt cõtrouerſiæ de ordinibus Eccleſiaſticis, de Sacramentis, de fide, & aliæ id genus.

Probatur PRIMO; Iure diuino regimen Eccleſiaſticum eſt diſtinctum à politico, & illo etiam ſublimius, ergo cauſſæ Eccleſiaſticæ iudicari non debent à politicis magiſtratibus. præterea tota auctoritas regendi Eccleſiam à Christo commiſſa eſt Apoſtolis, & præcipuè Petro, adeo vt omnes laici in rebus Eccleſiæ ſint oues, & ſubditi, non paſtores vel iudices, vt in lib. de ſummo Pontifice, demonſtratum eſt.

SECVNDO, ex Concilis; Mileuitano can. 13. & Matiſconenſi can. 8. vbi puniuntur grauiter Clerici, qui cauſſam Eccleſiaſticam ad iudicium Imperatoris deferunt.

TERTIO, ex Patribus; Sulpitius lib. 2. ſacræ hiſtoriæ refert S. Martinum aliquando dixiſſe nouum eſſe, & inauditum nefas, vt cauſſam Eccleſiæ iudex ſeculi iudicaret; Item Ambroſius epiſt. 78. ad Theophilum, & Auguſtinus epiſt. 162. reprehendunt eos qui cauſſam Eccleſiæ terrenis iudicibus deferunt.

QVARTO, ex Apoſtolorũ exemplo; Apoſtoli enim Eccleſias gubernauerunt, quo tempore nulli erant Principes Chriſtiani, ac proinde nunquam ad eos cauſſam Eccleſiæ iudicandam deferebant. Nam ſi Apoſtolus 1. Cor. 6. iubet lites etiam ciuiles Chriſtianorum non deferri ad iudicium Paganorum, quomodo permiſiſſet ad eos deferri lites Eccleſiaſticas?

VLTIMO, ex Iuſtiniano, qui idem aſſerit Nouell. 83.

SECVNDA propoſitio. *Non ſunt exempti Clerici vllo modo ab obligatione legum ciuilium, quæ non repugnant ſacris canonibus, vel officio clericali.* Explico; Loquimur hîc præcipuè de legibus politicis, quæ dirigunt actiones humanas in rebus temporalibus, vt cùm Princeps lege ſua conſtituit precia rebus venalibus, vel iubet noctu neminem incedere cũ armis, aut ſine lumine, aut non aſportare frumentum

tum extra prouinciam, &c. Nec volumus dicere his legibus teneri Clericos obligatione coactiua, sed solùm directiua, vt sunt leges Principum; quanquam iisdem legibus, vt ab Ecclesia approbantur, & ratę habentur, etiam coactiua obligatione teneantur.

Probatur; nam Clerici præterquam quod Clerici sunt, sunt etiam ciues, & partes quædam Reipublicæ politicæ, igitur vt tales viuere debent ciuilibus legibus, non sunt autem aliæ, quàm quæ à magistratu politico latæ sunt, igitur illas Clerici seruare debent, alioqui magna confusio & perturbatio in Repub. oriretur, si Clerici non seruarent politicas leges in rebus humanis & politicis.

Secvndo, probatur ex confessione Pontificum, & Imperatorum: Nam Nicolaus I. in epist. ad Michaëlem circa finem dicit, Deum diuisisse Pontificiam auctoritatem ab Imperiali, vt & Christiani Imperatores pro æterna vita Pontificibus indigerent, & Pontifices pro cursu temporalium tantummodo rerum, imperialibus legibus vterentur. Et Imperator Valentinianus in epist. ad Episcopos Asiæ, quam refert Theodoretus lib. 4. cap. 7. hist. dicit, probos Episcopos non solùm Dei, sed etiam Regum legibus obtemperare. Denique Chrysostomus in illud Rom. 13. *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit*; dicit Christi legem non tollere politicas leges, & ideò debere etiam Sacerdotes & Monachos eis parere.

Tertia propositio. *Etsi Clerici teneantur leges ciuiles seruare, non tamen possunt à iudice politico puniri, vel vllo modo trahi ad secularis magistratus tribunal.* Explico; Si Clericus violans ciuilem legem, vt carius vendendo, quàm lex patiatur, peccat, & restituere tenetur, non tamen poterit accusari apud iudicem secularem, sed apud Episcopum tantùm.

Probatur Primo ex Conciliis, Chalcedonen. can. 9. *Si Clericus aduersus Clericum habet negotium, non relinquat Episcopum suum, & ad secularia iudicia non recurrat, &c.* Concilium Agathense can. 32. *Clericum nullus præsumat apud secularem iudicem Episcopo non permittente pulsare, &c.* Concilium Carthagin. III. can. 9. & Toletanum III. can. 13. Matisconense, cap. 8. idem habent.

Secvndo

SECVNDO probatur ex Imperatorũ constitutionibus; nam eximit Iustinianus Clericos & Monachos à seculari iudicio in Nouellis constitutionibus 79. 83. & 123. quanquam non eximit in caussis criminalibus, sed solùm ciuilibus; in criminalibus autem vult à Prætore cognosci caussam, non tamen condemnari Clericum, nisi prius ab Episcopo fuerit degradatus; At nihilominus lex Canonica eximit simpliciter etiam in caussis criminalibus, cui cedere debet lex Imperialis, cùm possit Pontifex Imperatoribus iubere in iis, quæ ad Ecclesiæ auctoritatem spectant.

TERTIO ex Pontificum decretis, CAIVS Papa epist. ad Felicem Episcopum: *Nemo*, inquit, *Episcopum, aut reliquos Clericos apud iudicem secularem accusare præsumat.* MARCELLINVS in epist. 2. *Clericum cuiuslibet ordinis absq; Pontificis sui permissu, nullus præsumat ad secularem iudicem trahere.* GREGORIVS I. lib. 11. epist. 14. ad Ioannem defensorem: *De persona*, inquit, *Presbyteri hoc attendendum est, si quam caussam habuit, non ab alio teneri, sed Episcopum ipsius adire debuit.*

QVARTO ratione, nam absurdũ videtur, vt ouis pastorem suum iudicet quocunq; modo. Deinde adhuc absurdius esset, si hodie Prætor posset vocari ad tribunal Episcopi, & cras Episcopus ad tribunal Prætoris. Præterea absurdũ etiam videtur, vt terrenus iudex summi Iudicis seruos, sacratosq; homines capiat, vel puniat; vnde laudatur ab omnibus vox illa Cõstantini Magni, qui ad Episcopos quosdam, qui collegas suos de nescio quibus criminibus accusauerant, ait: *Vos Dij estis, à summo Deo constituti, conueniens non est, vt homo iudicet Deos.* Refert Ruffinus lib. 10. hist. cap. 2. & post eum D. Gregorius lib. 4. epist. 75. ad Mauritium.

AT OBIICIT Caluinus lib. 4. Instit. cap. 11. §. 15. epistolam Constantini ad Nicomedienses, quam refert Theodoretus lib. 1. hist. cap. 20. vbi dicit Constantinus, se Eusebium Nicomediensem Episcopum eiecisse in exilium; & subiungit: *Si quis Episcoporum inconsultè tumultuatus sit, Ministri Dei, hoc est, mea executione illius audacia coërcebitur.*

RESPONDEO, more solito Caluinum imponere simplicibus; nam Constantinus in illa epistola dicit se eiecisse in exilium Eusebium Episcopum, sed addit, eum prius fuisse à Nicæno Concilio depositum ab Episcopatu propter hæresim; nec enim negamus, quin debeat magistratus punire Cle-

Clericos, quando ab Eccleſia degradantur, & iudicibus ſecularibus traduntur; verba autem Cōſtantini, quæ Caluinus ſubiungit, ab ipſo deprauata ſunt; non enim Conſtantinus minatur eo loco Epiſcopis, ſed laicis; dicit enim ſe grauiter puniturum plebem Nicomedienſem, ſi iterum redire velit ad Epiſcopos hæreticos à Concilio damnatos, & non acquieſcat ſuſcipere probum, & Catholicum Antiſtitem. Hæc enim ſunt verba eius: *Sin autem quiſquam*, non dicit Epiſcoporum, *temeritate & audacia accenſus eas Eccleſiæ peſtes, id eſt, Epiſcopos Arianos à Concilio damnatos, vel memoria, vel laudibus celebrare aggrediatur, confeſtim opere ac diligentia Miniſtri Dei, hoc eſt, mea, pœnas ſuæ inſcitiæ dabit.*

Obiicit SECVNDO Petrus MARTYR, iure diuino ſubiecta eſt omnis anima ſublimioribus poteſtatibus, id eſt, Regibus, ergo non potuerunt Reges eximere à ſua poteſtate vllos Chriſtianos. Et confirmatur argumentum ex doctrina Catholicorum, qui ea ratione probant, non poſſe vllum eximi à poteſtate Papæ, quia iure diuino omnes ſubiiciuntur Papæ in ſpiritualibus.

RESPONDEO, negando conſequentiam; nam etiamſi de iure diuino eſt, vt pareamus ſuperioribus noſtris, & proinde Regibus, dum ſuperiores ſunt, tamen poteſt fieri, vt qui nunc eſt ſuperior, paulò pòſt nō ſit, nimirum ſi ipſe ſubiiciat alteri partem ſui regni, vel ſi iure belli amittat regnū, aut regnum ipſum vertatur in Rempub. quoniā ergo partim Principes ipſi Clericos, alioqui ſibi ſubiectos in rebus temporalibus, ſubiecerunt in omnibus Epiſcopis ſuis; partim etiam ſummus Pontifex eoſdem Clericos exemit à ſubiectione Principum; non ſunt amplius Reges Clericorum ſuperiores, & proinde non tenentur iure diuino, nec iure humano eis parere, niſi quantum ad leges directiuas, vt ſuprà diximus.

Ad confirmationem reſpondeo, nō eſſe ſimile; nam regna nō ſunt de iure diuino, ſed de iure Gentium, & proinde mutabilia ſunt: Pontificatus autē de iure diuino eſt, nec poteſt, vel ab ipſo Pontifice, vel ab Eccleſia tota immutari.

QVARTA propoſitio. *Bona Clericorum, tam Eccleſiaſtica, quàm ſecularia, libera ſunt, ac meritò eſſe debēt, à tributis Principū ſecularium.* Quod ſint exempta, patet

ex

ex Concilio Lateranensi, sub Alexandro III. par. 1. cap. 19. Ex Concilio Lateranensi sub Innocentio III. cap. 46. Item ex capite Ecclesia S. Mariæ, extra de cõstitutionibus; ex ca. Quanquam de censibus, in Sexto, & cap. Quia nõnulli, & cap. Clericis, de immunitate Ecclesiarũ, in Sexto, & ex Extrauaganti, Quod olim, de immunitate Ecclesiarum. Item ex legibus Principũ aliquorum, quæ habentur in Codice Theodosiano lib. 16. tit. 2. lege 16. & 26. & in Codice Iustiniani L. Sancimus tit. de sacrosanctis Ecclesiis, & li. 10. hist. Eusebij ex versione Christophorsoni, cap. 7. vbi tamen est obseruandum ante Iustiniani tempora legibus priorum Principum immunes fuisse Clericos à tributis personalibus, vt etiam indicat S. Hieronymus in commen. ad cap. 17. Matth. non tamen fuisse liberos à tributis, quæ pendi solent ratione possessionum, vt colligitur ex S. Ambrosio, & aliis quæ infrà citabimus pro sequenti propositione.

Quod autem hoc æquum fuerit, probatur; nam inprimis habemus exemplum hominum viuentium in lege naturæ; nam Genes. 47. Ioseph subiecit Pharaoni omnes Ægyptios, voluitque eos certum tributum pendere, exceptis solùm Sacerdotibus, quos immunes & liberos esse debere iudicauit. Deinde bona Ecclesiastica sunt Deo consecrata, vnde in canonibus Apostolorum, can. 40. dicuntur bona Dominica: æquum est igitur, vt illa libera sint ab exactionibus Regum, ne Deus ipse soluere Regibus tributum videatur.

QVINTA propositio. *Exceptio Clericorum in rebus politicis tã quoad personas, quàm quoad bona, iure humano introducta est, non diuino.* Hæc est contra Canonistas.

Probatur PRIMO ex illo Rom. 13. *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit.* Et infrà: *Ideò tributa præstatis.* Illud: *Omnis anima*, includit etiam Clericos, teste Chrysostomo. ergo illud: *Ideò tributa præstatis*, dicitur etiam Clericis, ergo Clerici nisi eximantur priuilegio Principum, obligantur soluere tributa; & confirmatur ex B. Thoma, qui in hunc locum idem asserit.

SECVNDO testimoniis veterum; nam Vrbanus, vt habetur 23. q. 8. can. Tributum, sic ait: *Tributum*, inquit, *in ore piscis piscante Petro inuentum est, quia de exterioribus suis Ecclesia tributum reddit, &c.* AMBROSIVS in oratione de tradendis basilicis:

cis: *Si tributum*, inquit, *petit, non negatur, agri Ecclesiæ soluunt tributum.* VALENTINIANVS senior in epist. ad Episcopos Asiæ, teste Theodoreto lib. 4. hist. cap. 7. dicit bonos Episcopos tributa pensitare Regibus; si ergo tunc Imperator pius petebat tributum, si S. Vrbanus Papa, & B. Ambrosius dicunt nō esse negandum, certè non est de iure diuino, vt nō soluatur. Item B. Gregorius lib. 11. epist. 54. ad Ioannem defensorem, nō aliter probat, Presbyterum nō debere trahi ad tribunal iudicis secularis, quàm quia ita ordinauit Iustinianus Imperator.

Probatur TERTIO, quia nullum proferri potest Dei verbum, quò ista exceptio confirmetur, vt patebit ex argumentorum solutione.

PRIMO igitur obiiciunt illud Matth. 17. *Quid tibi videtur Simon, Reges Gentium, à quibus accipiunt tributum, à suis an ab alienis? Respōdit Simon: ab alienis. Ait Dominus, ergo liberi sunt filij.* Et confirmatur ex Augustino lib. 1. quæst. Euang. q. 23. vbi sic loquitur: *In omni regno intelligendum est liberos esse filios, id est, non esse vectigales, multò ergo magis liberi esse debent in omni regno terreno filij regni illius, sub quo sunt omnia regna terra.* Hæc ille. Quare ex sententia S. Augustini, ex hoc loco Euangelij Clerici, qui sunt maximè filij, & domestici summi Regis, liberi erunt. Accedat etiam Hieronymi sententia, qui in commentario huius loci indicat Clericos tanquam regni filios immunes esse à tributis.

Respondeo PRIMO, hunc locum non conuincere, nam alioqui eximeret à tributis omnes Christianos; omnes enim sunt filij Dei, qui per Baptismum renati sunt. SECVNDO dico, Dominū loqui de se ipso tantùm, facit enim hoc argumentum: Filij Regum liberi sunt à tributis, quia nec soluunt parentibus suis, cùm sint communia parentum & filiorum bona; nec aliis Regibus, quia eis non subsunt; At ego filius sum primi, & summi Regis; igitur nulli homini tributum debeo; Itaque Dominus cùm ait: *Ergo liberi sunt filij*, id solùm inde colligi voluit, se non fuisse obligatum ad soluendum tributum; de ceteris hominibus nihil dixit.

At CONTRA; nam etiam filij adoptiui Regum non soluunt tributa; sumus autem nos filij Dei per adoptionem, ergo nō tenemur tributa soluere. RESPONDEO; Nos filij Dei sumus adoptiui secundum animam, non secundum corpus; renouati enim sumus spiritu, corporis autem redemptionem adhuc

exſpectamus, Roman. 8. tributa verò ratione corporis ſoluuntur.

At MARSILIVS de Padua obiiciet, Chriſtus quoq; ante reſurrectionem ſecundum corpus mortalis erat, & renouationem exſpectabat, ergo tenebatur ſoluere tributum.

RESPONDEO, Chriſtus ſecundum corpus mortalis erat, non tamen ſeruus, ſed liber, nec exſpectabat redemptionem corporis ſui, ſed ſolùm reſurrectionem. Nos enim ſecundum corpus nōdum redempti ſumus, quia adhuc concupiſcentia manet in nobis, & ideò mente ſeruimus legi Dei; *carne autem legi peccati*, vt dicitur Roman. 7. Atque hinc obnoxij ſumus peccatis, pœnis, periculis, propter quæ neceſſarium eſt habere magiſtratum, & illi tributa ſoluere, vt ipſe vigilet, & Rempub. in pace contineat. Quocirca in ſtatu innocentiæ fuiſſet quidem ſubiectio filiorum ad parentes, & fortaſſe ciuium ad Regem, non tamen exactio tributorum, cùm nulla eſſent pericula, nulli terrores, nulli labores; Chriſtus igitur, qui nullam habuit cōcupiſcentiam malam, liber erat etiam corpore, etſi mortuus eſt, id factum eſt, quia ipſe voluit, vt dicitur Iſaiæ 53. Quocirca meritò damnata eſt tanquam hæretica ſententia Marſilij à Ioan. 22. in Extrauaganti, Licet, apud Ioan. de Turrecremata lib. 4. ſummæ de Eccleſia, part. 2. cap. 37.

Ad teſtimonium S. Hieronymi reſpondeo eo loco S. Hieronymum non voluiſſe probare ex Euangelio, Clericos eſſe liberos à tributo, ſed ſolùm afferre cōgruentiam quandam, cur liberati fuerint; ideò enim dicit eos quaſi filios regni tributa non ſoluere, & addit aliam cauſſam, nimirum Chriſti honorem; ait enim, pro eius honore Clericos tributa non ſoluere. Itaque non ius diuinum, ſed Principum decreta, ob honorem Chriſti facta, Clericos liberarunt.

Ad teſtimonium S. Auguſtini reſpondet B. Thomas in 2. 2. q. 104. art. 6. Auguſtinum voluiſſe dicere, Chriſtianos omnes eſſe filios regni, & proinde liberos à ſeruitute peccati. Reprehendit Cornelius Ianſenius in commentario, cap. 17. Matthæi hanc reſponſionem, quoniam Auguſtinus diſertè dicit, filios regni eſſe liberos à vectigalibus.

Reſpondet autem Ianſenius, Auguſtinum per filios regni intellexiſſe filios Dei naturales, id eſt, Chriſtum, & ſi per impoſſibile, alij eſſent. At dura videtur hæc etiam explicatio,

quorsum enim Augustinus de filiis Dei naturalibus in numero multitudinis loqueretur, cùm constet neque esse, neq; esse posse, nisi vnum Dei Filium naturalem?

Probabilior igitur videtur sententia Alphonsi Thostati q. 191. in cap. 17. Matt. & Caietani in 22. q. 104. art. 6. qui dicunt per filios regni S. Augustinum intellexisse Clericos, & Monachos, qui, vt etiam S. Hieronymus docuit in cap. 17. Matthæi, immunes erant, & sunt à tributis, tanquam qui ad familiam Christi pertineat. NEQVE verò hinc sequitur, iure diuino
18 Clericos esse immunes à tributis; nam inprimis quod Augustinus dicit, non habetur in verbis Domini, sed colligitur solùm per consequentiam probabilem. Dominus enim de filiis veris, & naturalibus Regum loquitur, vt Chrysostomus exponit, deinde ipse etiam Dominus hoc loco nihil propriè iubet, vt dici possit ius diuinum, sed solùm indicat ex vsu hominum, filios Regum liberos esse à tributis.

SECVNDO obiiciunt caput, Quanquam, de censibus in Sexto, vbi Bonifacius Papa VIII. dicit, iure humano & diuino liberos esse Clericos ab exactionibus.

RESPONDET Dominicus à Soto, debere intellegi decretalem istam in caussis Ecclesiasticis, vel certè quoad personas, non quoad bona. 19 At Bonifacius disertè dicit, Clericos & eorum bona libera esse ab exactionibus; Dicendum igitur vel Bonifacium nomine iuris diuini intelligere exemplum, quod habetur in Scriptura diuina, nimirum Gen. 47. vel certè fuisse Bonifacium in sententia Canonistarum, & sententiam illam suam aperuisse, non autē aliquid definiuisse; nam non loquitur per modum definientis rem controuersam, sed simpliciter, & obiter id asserit, ait enim: *Cùm iure diuino sint immunes Clerici, &c.*

20 TERTIO obiiciunt, si solùm est de iure humano, vt Clerici non soluant tributa, & non trahantur ad tribunalia secularium; ergo poterunt Reges & Principes contrarium statuere. RESPONDEO, id non sequi, tum quia non soli ipsi, sed etiam Pontifices & Concilia hanc exemptionem Clericis tribuerunt, tum etiam quia orbis terræ in eam consensit, qui Regibus contulit eam potestatem, quam habent.

LIBER SECVNDVS DE MONACHIS.

PRÆFATIO.

DISSERVIMVS LIBRO SVperiore de Episcopis, & Clericis, id est, de prima & nobilißima parte corporis Ecclesiastici. Sequitur, vt de altera parte Ecclesiæ, hoc est, de iis hominibus disseramus, qui Euangelica Christi sequuti consilia, vitæ genus arctioris, ac sublimioris instituunt, quàm aut lex diuina, vel humana præscribat, aut etiam multorum mortalium infirmitas patiatur. De quo hominum genere disputationem ingrediar, si pauca prius de huius ipsius disputationis vtilitate, vel potiùs necesßitate, dixero.

Quanquam enim monastica vitæ instituta, non ad omnes Christianos pertinent, defensio tamen tam magnæ, & tam excellentis partis Catholicæ nostræ Ecclesiæ, ad eos omnes communiter pertinet, qui Christianam Rempub. saluam cupiunt. Hæretici enim dum hanc partem petunt, ac vt monasticen vituperent, portentosa mendacia quotidie

tidie

tidie de Monachis fingunt, & quæcunq; oblata occasione in Monachos inuehuntur, atque eos in odium vulgi rapiunt, & primarios Antichristi satellites vocant, non eò certè spectant, vt ordines solùm hominum religiosorum disiiciant, monasticenq; de medio tollant, sed vt Ecclesiam totam hac ratione perturbent, ac lædant, eamq; (si fieri possit) à fundamentis euertant. Intelligunt enim, si contra Monachos caussam obtinuerint, id est, si populo Christiano persuaserint, non à Christo institutos, sed à malo Dæmone excogitatos ordines religiosorum fuisse, se continuò id effecturos, vt vniuersa Ecclesia, quæ vna voce, & consensu tot iam seculis monasticen approbauit, vano errore delusa, pro Christo Antichristum coluisse, & à rectæ fidei, veræq; doctrinæ tramite quàm longissimè aberrasse videatur.

Neque verò nouum est hoc hæreticorum aduersus Monachos bellum, neque recens mali Dæmonis artificium, per monasticæ vitæ oppugnationem Ecclesiam vniuersam petere. Sicut enim quotquot fuerunt vnquam pij scriptores, tum sermonibus, tum scriptis libris, hoc genus vitæ laudibus in cælum tollere conati sunt, sic nulli ferè vnquam hæretici exstiterunt, qui vel nomen Monachorũ patienter audire potuerint: Quando vos (inquit B. Augustinus in Psal. 132.) rectè hæreticis de Cir-

cumcellionibus insultare cœperitis, vt erubescendo sanentur: illi vobis insultãt de Monachis. Primò, si cõparandi sunt, vos videte; quid opus est, vt verbis nostris comparentur ebriosi cum sobriis, præcipites cum consideratis, furentes cum simplicibus, vagãtes cum congregatis? sed tamen dicere cõsueuerunt, quid sibi vult nomen Monachorum? quanto meliùs dicimus nos, quid sibi vult nomen Circumcellionum? *Et rursus, de Petiliano hæreticorum principe, idem Augustinus libro aduersus Petilianum 3. cap. 40.* Deinceps, *inquit*, perrexit ore maledico in vituperationem Monasteriorum & Monachorum, arguens etiam me, quòd hoc genus vitæ à me fuerit institutum.

Iam verò Ariani *tanto furore bacchabantur in Monachos, vt ipsas etiam desertissimas solitudines, locaq́ maximè abdita & recondita penetrarent, vt Monachos quærerent, raperent, atq́ occiderent. Sic enim de Lucio Episcopo Ariano scribit Ruffinus lib. hist. 11. cap. 3.* Inde, *inquit*, ad monasteria furoris sui arma conuertit, vastat eremum, & bella quiescẽtibus indicit. Ter mille simul, aut eo ampliùs, viros per totam solitudinẽ secreta, & solitaria habitatione dispersos, oppugnare pariter aggreditur. Mit-

tit

tit armatam equitum ac peditum manum: Tribunos, Præpositos, & bellorum Duces, tanquam aduersus Barbaros pugnaturus, elegit. Qui cùm venissent, nouam belli speciem vident, hostes suos gladiis obiectare ceruices, & nihil aliud dicere, nisi; Amice, ad quid venisti? *De* VALENTE *Imperatore pariter Ariano in Chronico B. Hieronymus annotauit, vsque adeò illum odisse Monachos, vt lege lata, Monachos omnes aut arma sumere, militesque fieri, aut fustibus cædi, mactarique decreuerit.*

Sed nimis longum esset, si omnia veterum hæreticorum, ac præsertim Imperatoris Constantini Copronymi, & ceterorum veterum Iconomachorum in sanctos illos Monachos, aut improbè dicta, aut crudeliter facta commemorarem. Quid igitur, vt ad posteriora tempora descendamus, Ioannes VVICLEF *de Religiosorum ordinibus sensit? nempe omnes ad vnum à Diabolo in Ecclesiam introductos, & Augustinum, Benedictum, Bernardum ad inferos esse damnatos, nisi pœnitentiam egerint, quòd Monachi, & Patres Monachorum fuerint. Sic enim habent articuli eius postremi in Concilio apud Constantiam reprobati. Quid Martinus* LVTHERVS*? nónne tertio quoque verbo in omnibus scriptis suis, quæ sanè quàm plurima exstant, monasticen lacerat? Ac, vt*

alia prætermittam, quæ suo loco postea afferentur, certè in epithalamio illo suo, plus quàm credi possit, obscœno & sordido, quod in caput septimum epistolæ prioris ad Corinthios scripsit, qui cœlibem vitam in monasteriis ducunt, eos omnes idolo Moloch corpora sua cremare confirmat. Et in eodem libro, statum religionis nihil valere, sed Ethnicum, terrenum, secularem, ac veluti lutum esse dicit, cùm è contrario statum coniugij spiritualem, cœlestem, diuinum, atque aureum esse prædicet. Ioannes CALVINVS *libro Institut. 4. cap. 13. rem totam breuiter ita definit, vt esse velit monasteria lupanaria; vota monastica, retia Satanæ; Monachos omnes sophystas cucullatos, qui ab Ecclesia dissensionem fecerint, & se totos Diabolo consecrauerint.* PHILIPPVS *Melanchthon in Apologia pro Confessione Augustana, artic. de votis, vota atque opera Monachorum nunc obseruationes fatuas, nunc hypocriticas simulationes, nunc etiam traditiones Pharisaicas atque Mahumeticas vocat.* MAGDEBVRGENSES *Centuriatores in 10. cap. 4. Centur. posteaquam multorum veterum Eremitarum vitas & res gestas breuiter descripserunt, in hæc verba sermonem claudunt:* Sed quis, *inquiunt*, non hæc hominum monstra execretur, vt inimicos humanæ societatis, & contra totam secundam tabulam delinquentes.

Vt illud interim omittam, quòd partem non modicam ingentium illorum voluminum in Monachorum vituperatione consumunt, quos vbiq; hypocrisis, vbique superstitionis, vbique impietatis accusant.

Sed quid, obsecro, Lutheranos in tam apertum, tamq; implacabile bellum contra Monachos impulit? Quid eis Monachi nocuerunt? quid rapuerunt? quid illis debent? Nónne, si saperent, ingentes gratias potius regno Monachorum, vt ipsi vocant, agere deberent? Ex quo nimirum Apostolus ille Germanicus, tertius Helias, totq; alij illustres Prophetæ, atq; Euangelistæ, tanquam ex equo Troiano prodierunt. Vnde enim habent Lutherum, Pomeranum, Bucerum, Pellicanum, Munsterum, Menium, Musculum, Miconium, Oecolampadium, Martyrem, Ochinum? Nónne ex monasteriis? Quanquam si verum fateri volumus, non monasteria tot nobis hæreticos pepererunt, sed ipsa potius pestis hæreseos monasteriorum desertores fecit.

Sed quid miramur, si filij tenebrarum lucem religionis æquis oculis intueri non queunt: si desertores militiæ, castra Sanctorum oderunt: si fugitiui ac perfidi, stantes in acie commilitones suos exhorrent: si denique principis tenebrarum, primiq; cœlestis militiæ desertoris ac transfugæ, discipuli

eius ac filij, opera imitantur? Nam (*vt apud Athanasium magnus ait Antonius*) omnes quidem Christianos Diabolus odit, sed probos Monachos, Christique virgines tolerare nullo modo potest. *Hinc illæ voces Abbatis Sereni apud Cassianum collat. 7. cap. 23.* In ipsis, *inquit*, cœnobiis, in quibus commorabantur octo, vel decem, ita Dæmonum atrocitas grassabatur, & frequentes, ac sensibiles sentiebantur aggressus, vt non auderent omnes pariter noctibus obdormire, sed vicissim aliis degustantibus somnum, alij vigilias celebrantes, Psalmis & orationibus, seu lectionibus inhęrebant, cumque illos ad soporem naturę necessitas inuitaret, expergefactis ad eorum, qui dormituri erant, custodiam, similiter excubiæ tradebantur.

Habetis, quid hæretici tam veteres, quàm recentes, & quid ipse etiam pater eorum Diabolus de Monachis censeat. Nunc de iisdem quid censeant Patres, quid etiam Christus, & Deus, meritò à me requiri, atque exspectari video. Sed quoniam plurima huius generis testimonia in ipsa Disputatione sæpius nobis erunt necessariò afferenda: nunc duobus tantùm duorum clarissimorũ vtriusque Ecclesiæ luminum testimoniis contẽtus, rem totam, quàm breuissimè fieri poterit, expediam. Prodeat igitur inpri-

inprimis totius Græciæ eximium decus S. Ioannes CHRYSOSTOMVS; *is enim & pro vitæ monasticæ defensione tribus integris libris acerrimè decertauit, & vbiq; solitudines, ac monasteria ita splẽdidè, magnificeq́; laudat, vt illa regnis atq; imperiis, & ipso etiam paradiso, ac cœlo nõ dubitet anteponere. Deniq; hom. 8. in Matth.* Si quis, *inquit*, nunc ad Ægypti veniat solitudines, paradiso prorsus omnem illum eremum videbit digniorem, & innumerabiles Angelorum cœtus in corporibus fulgere mortalibus: est enim cernere tota illa regione diffusum exercitũ Christi, & admirabilem illum regium gregem, virtutumq́; cœlestium conuersationem in terris micantẽ. Atq; hæc non in viris solùm, verùm etiam in fœminis splendere conspicias. Non ita variis astrorum choris cœlum refulget, vt Ægyptus innumeris Monachorum, ac virginum distinguitur, atq; illustratur habitaculis. *Quanta est hæc laus? & à quanto viro, quanta verborum maiestate profecta? Sed iam B.* AVGVSTINVM *totius Occidentis clarissimum lumen audiamus.*

Is igitur in lib. de moribus Ecclesiæ 1. c. 31. Monachorum vitam, tum Eremitarum, tum Cænobitarum, Manichæis perfectionem iactantibus obiiciens: Nihil, *inquit*, de iis dicã, qui secretissimi

ſimi penitus ab omni hominum conſpectu, pane ſolo, qui eis per certa interualla temporum affertur, & aqua contenti, deſertiſſimas terras incolunt, perfruentes colloquio Dei, cui puris mentibus inhæſerunt, & eius pulchritudinis contemplatione beatiſſimi, quæ niſi Sanctorum intellectu percipi non poteſt: Nihil (inquam) de his loquar, videntur enim nonnullis res humanas plus quàm oporteret, deſeruiſſe, non intelligentibus, quantum nobis eorum animus in orationibus proſit, & vita ad exemplum, quorum corpora videre non ſinimur. Sed hinc diſputare longum & superuacaneum puto; nam hoc tam excellens faſtigium ſanctitatis, cui non ſua ſponte mirandum & honorandum videtur, oratione noſtra videri quî poteſt? Sed ſi hoc excedat noſtram tolerantiam, quis non illos miretur, & prædicet, qui contemptis atque deſertis mundi huius illecebris, in communem vitam caſtiſſimam ſanctiſſimamque congregati, ſimul ætatem agunt, viuentes in orationibus, in lectionibus, in diſputationibus; nulla ſuperbia tumidi, nulla peruicacia turbulenti, nulla inuidentia liuidi: ſed modeſti, verecundi, pacati, cõcordiſſimam vitam & intenſiſſimam

in

in Deum, gratissimum ipsi munus offerunt, à quo ista posse meruerũt. Nemo quidquam possidet proprium; nemo cuiquam onerosus est. Patres verò nõ solùm sanctissimi moribus, sed etiam diuina doctrina excellentissimi, nulla superbia consulunt his, quos filios vocant, magna sua in iubendo auctoritate, magna eorum in obtemperando voluntate. *Ac demum post alia multa finem faciens, ait:* Hos mores, hanc vitam, hunc ordinem, hoc institutum si laudare velim, neque dignè valeo; & vereor, ne iudicare videar, per seipsum tantummodo expositum placere non posse, si super narratoris simplicitatem cothurnum etiam laudatoris addendum putauero. *Quàm dissimilia sunt hæc verba Catholicorum Patrum iis, quæ ex Luthero & Caluino paulò antè recitauimus? nimirum, hîc fides, ibi perfidia; hîc sapientia, ibi stultitia; hîc grauitas, ibi furor; hîc Deus, ibi Diabolus loquebatur.*

Neque verò Deus per voces & scripta solùm Catholicorum Patrum, sed etiam ipse per se sanctitati, atque præstantiæ ordinum Religiosorum testimonium tulit. Quid enim de hoc vitæ genere Deus censeat, testantur inprimis diuinæ illæ, amplissimæq; promissiones, quæ partim in Prophetis,

partim in Euangeliis exſtant, quibus (Matth. 19. Marci 10. Lucæ 18. Iſaiæ 56.) centuplum in hoc ſeculo; ſedes honoraria in iudicio; locus & nomen in regno cœlorum maius, atque nobilius, quàm filiorum & filiarum ſit, huius diſciplinæ cultoribus Dominus pollicetur: teſtantur deinde hoc idem diuina ſigna, atque prodigia. Certè enim poſt Apoſtolica tempora ſplendore maximorum ſignorum, iudicio orbis terræ, ſemper clariſsimi habiti ſunt magnus Antonius, vterq; Macharius, Hilarion, Benedictus, Bernardus, Franciſcus, Dominicus. At ij omnes ſine controuerſia profeſsione Monachi fuerunt.

Quantæ igitur, & quàm proiectæ eſt audaciæ, ſanctiſsima inſtituta, à Deo ipſo, de cœlo ſignis, atque prodigiis clamante, & approbante, confirmata, adhuc tamen animis obfirmatis contemnere, improbare, reiicere, cōſpuere, lacerare? Vt interim omittam, quòd hæc ipſa inſtituta longè antè Helias & Ioannes adumbrarunt, Chriſtus conſuluit, Apoſtoli coluerunt, Sancti ferè omnes adamarunt. Exceptis enim ſacris Martyribus, rari omnino in numerum Sanctorum relati leguntur, qui ex Monaſteriis non prodierint. Vt mihi iam monaſticæ vitæ approbatio inter eas notas ac ſymbola, quibus Eccleſiam Catholicam ab omnium hæreticorum conuēticulis internoſcimus, atq; diſtinguimus,

mus, principem locum tenere, clarißimeq; eminere videatur. Quod S. ille Alexandrinæ Ecclesiæ Episcopus Petrus probè intellexit, cùm, auctore Theodoreto lib. hist. 4. cap. 20. ex eo potißimùm demonstrauit, Lucium quendam non Episcopum, non Catholicum, sed hæreticum, hostem, lupum, & inuasorem esse, quòd eum nulli Monachi de more Ecclesiæ sacros Hymnos concinentes, ad solium Pontificale deduxerint. Existimabat enim magnus ille Pontifex, ita partem veræ Ecclesiæ esse ordines Monachorum, vt Episcopus Ecclesiæ haberi non posset, qui secum Monachos habere noluisset.

Quæ cùm ita sint, intelligi pfectò facilè potest, ita caussam Monachorum cum Ecclesiæ caussa esse coniunctam, vt nemo vnquam Ecclesiæ hostis fuerit, qui non bellum eodem tempore Monachis omnibus indixerit. Quare à nobis mater nostra Ecclesia Catholica petere mihi videtur, ne nos ab hostibus diligentia, studióque vinci patiamur, sed quantum illi dies ac noctes legendo & scribendo laborant, vt aliquod Ecclesiæ, vel eius partibus ac membris detrimentum afferant, tantum nos operæ & laboris in omnibus Ecclesiæ partibus sartis tectisq; conseruãdis collocemus: præsertim cùm nos apud Deum clarißima iustitiæ, fideiq; corona, illos pœna sola perfidiæ atq; scelerum apud inferos maneat. Nunc ad rem ipsam propiùs accedamus.

Omnis

Omnis hæc de Monachis Disputatio septem præcipuis capitibus, siue quæstionibus continetur. Quibus quæstionibus vna eademq́; opera explicabuntur nomina, origo, natura, partes, proprietates, & actiones vitæ religiosæ, & simul ad ea omnia respondebitur, quæ aduersarij nostri in Monachis & eorum ordinibus reprehendunt.

PRIMA *igitur quæstio erit de origine, ratione, & varietate Religionum. Nec enim verentur aduersarij, asserere ordines Religiosorum, rem esse recens in Ecclesia inuectam; & idem esse dicere: Ego sum ordinis B. Augustini, ego Benedicti, ego Dominici, ego Francisci. ac dicere; Ego quidem sum Pauli, ego autem Apollo, ego verò Cephæ. quod Apostolus in Corinthiis grauißimè reprehendit, vt etiam illos propterea seditionis, schismatis, atq; hæreseos notare non vereatur.*

SECVNDA *quæstio erit de consiliis Euangelicis, quæ sunt quasi bases & fundamenta totius monastici ædificij. Horrent enim hæretici ad vocem consiliorum, & operum supererogationis, tanquam ad ingētem blasphemiam. Id quod necessariò faciunt; cùm enim arbitrentur ipsi, præcepta diuina nō posse à quoquam, tametsi iustißimo, vnquam impleri, non possunt non vehemēter mirari, cùm nos dicere audiunt, veros religiosos non solùm præcepta, sed etiam consilia adimplere, & plus facere, quàm Deus præcepit.*

TERTIA quæstio erit de votis monasticis. Cùm enim aduersarij putēt, nihil Deo placere, nisi quod ipse fieri iussit, omnia vota, quæ de rebus à Deo non imperatis suscipiuntur, tanquam superstitiosa, & inania reprehendunt: immò apertè votum continentiæ sacrificium idoli Moloch, votum paupertatis meram stultitiam, votum obedientiæ summam temeritatem esse volunt.

QVARTA quæstio erit de votis, quæ filij inuitis parentibus, & coniuges inuito altero coniuge, aliquando suscipiunt. Nam cùm Deus mandauerit, honorari parentes, & non separari quos Deus coniunxit, grauiter nos accusant, quòd filios, inuitis parentibus, Monachos fieri patiamur; & Matrimonia, licet nondum consummata, tamen rata & firma, propter monasticam professionem dissoluamus.

QVINTA de solitudine, & summa vitæ seueritate Eremitarum. Eremitas enim aduersarij vrsos ac misanthropos vocant propter solitudinem: propter eam autem seueritatem, qua plurimi eorum nunquam cilicium exuebant, solis radicibus vescebantur, humi cubātes somnum breuissimum capiebant: nonnulli etiam integris hebdomadibus ieiunabant: alij ferreis cathenis se onerabant: quidam in editis columnis perpetuò consistebant; eos omnes execrantur, tanquam sui ipsorum homici-

das, & illius Apostolici præcepti transgressores: Habeto honorem corpori; *quo præcepto nullum ipsi religiosius ac sanctius colunt.*

SEXTA *de habitu, & tonsura. Miram enim superstitionem in eo positam esse credunt, quod Monachi semper idem vestimenti genus, eadem forma, eodem colore, eadem magnitudine gerant, & eodem semper modo, qui sunt eiusdem ordinis, tondeantur.*

SEPTIMA *de opere Monachorum. Existimant enim aduersarij, de natura & ratione veræ monasticæ professionis esse, vt Monachi omnes labore manuum victum quærant, & idcirco eos omnes, qui id non faciunt, tanquam suæ ipsius professionis corruptores, falsosq́ ac degeneres Monachos arguunt, & malum, & illicitum esse docent, tam sponte sua ad mendicitatem deuenire, quàm mendicatione victum colligere.*

Scripserunt de hoc argumento S. Ioannes Chrysostomus in tribus libris contra vituperatores vitæ monasticæ; Ioannes Caßianus in libris de institutis Cœnobiorum; Albertus Magnus in defensorio mendicantium; B. Thomas in opusculo 19. quod est contra impugnantes religionem; B. Bonauentura in Apologia pauperum; & libro de paupertate Christi; Thomas VValdensis lib. 3. & 4. de doctrina fidei, & de sacramentalibus, tit 9. Albertus

Pighius

Pighius controuersia 14. Alphonsus Viruesius Philippica 20. Alphonsus à Castro in libris contra hæreses, verbo Mendicitas, verbo Monachus, & verbo Votum; Ioannes Bunderius in suo compendio concertationum, tit. 34. Conradus Koellim in euersione epithalamij Lutherani; Ioannes à Dauentria in refutatione Confeßionis Augustanæ; Ioannes Eckius in Enchiridio, & in conclusionibus de votis; Franciscus Orantius li. 5. de locis Catholicis; Gaspar Schatzgerus lib. 1. cap. vlt. & lib. 2. cap. 1. suarum Controuersiarum; Ioannes Hoffmeisterus contra art. 27. Confeßionis Augustanæ; Iacobus Latomus libro de Monachorum institutis & votis; Ioannes Cochlæus libro de votis, & in discußione art. 27. Confeßionis Augustanæ; Iodocus Clichtouæus lib. 3. Antilutheri; Alanus Copus Dialogo 2. Matthæus Galenus de origine Monastices; Richardus Cænomannus in antidoto ad censuram Erasmi in regulam S. Augustini; Franciscus Turrianus libris duobus de votis monasticis; Gulielmus Lindanus lib. 4. cap. 98. Panopliæ.

CAPVT PRIMVM.

De nomine Monastices.

XPLICATVRVS IGITVR PRIMO LOCO naturam, partitionem, atque ortum religionum, & simul hæreticorum mendacia, & calumnias refutaturus, à nomine, vt par est, exordiar. Nomina apud Græcos quinque inueniuntur. vocant enim professorem huius vitæ θεραπευτὴν, ἀσκητὴν, ἱκέτην, φιλόσοφον, μοναχόν: Latini retinuerunt vltimum Græcum vocabulum, & addiderunt regularem & religiosum. θεραπευτὴς significat cultorem. Vtitur hoc nomine Dionysius cap. 6. Ecclesiasticæ hierarchiæ, vbi dicit ab Apostolis fuisse Monachos vocatos θεραπευτὰς, eo quod ipsi purè preter ceteros Deum colant. Vtitur eodem nomine Philo initio libri de vita contemplatiua supplicum, vbi dicit, eos vocari θεραπευτὰς, vel quod Deum diligentissimè colant, vel quod animas suas colant, & curent à morbis vitiorum; nam θεραπευτὴς significat & cultorem & medicum. ἀσκητὴς significat pugilē siue exercitatorem, quo nomine passim vtitur Basilius, qui etiam sermones suos de rebus monasticis vocat asceticos. Dicuntur autem Monachi pugiles, vel exercitatores, quia totum eorum officium deberet esse virtutum palæstra, cùm alij homines exerceant se in bello, in mercatura, &c. ἱκέτης supplicem significat, quo nomine vtitur Philo, qui librum de vita Monachorum sui temporis, inscripsit de vita contemplatiua supplicum. dicuntur autem supplices à præcipuo munere, quod est orare, & laudare Deum.

Philosophi dicuntur Monachi passim à Chrysostomo in libris contra vituperatores vitæ monasticæ, & à Nilo, qui librum suū de monastice, inscripsit de Christiana Philosophia. dicun-

dicuntur autem Monachi Philosophi, vt Nilus indicat, quia eum locum tenent apud Christianos, quem Philosophi apud Ethnicos. Philosophi enim dicebantur apud Ethnicos, homines quidam seueri contemptores rerum temporalium, & toti sapientiæ studio dediti. Nomen Monachi frequentissimum est apud omnes Patres Græcos & Latinos. quid autem significet, non eodem modo explicatur ab omnibus.

B. Hieronymus in epistola ad Heliodorum, videtur velle nomen Monachi propriissimè conuenire eremitis, qui soli habitabant: *Interpretare*, inquit, *vocabulum Monachi, hoc est, tuum; quid facis in turba, qui solus es?* At non ita esse, tum ex eo cognosci potest, quod eremitæ cœperunt à Paulo primo eremita, ipso Hieronymo auctore in eius vita: nomen autem Monachi inuenitur apud Dionysium Areopagitam, qui ferè CCC. annis Paulum primum eremitam antecessit: tum ex eo, quod omnes veteres, & ipse etiam Hieronymus in epistola ad Eustochium de seruanda virginitate, nomen Monachi tam eremitis, quàm cœnobitis volunt esse commune.

B. Augustinus in Psal.132. exponens illud: *Ecce quàm bonum, & quàm iucundum habitare fratres in vnum;* dicit hoc dulcissimum canticum excitasse homines, & de secularibus Monachos fecisse, nihilque aliud significare Monachum, quàm hominem in tali vnitate, & communitate cum aliis eiusdem instituti viuentem, vt cum illis omnibus vnum cor habeat, & vnum ac solum hominem faciat; secundum quam significationem nomen Monachi solis cœnobitis conueniret. AT verissima explicatio huius nominis est apud Cassianum & Dionysium. Scribit enim Cassianus collat.18. Abbatis Pyamonis, cap.5. inde Monachos dictos, quod à coniugiis abstinerent, & à parentum se consortio, ac mundi huius conuersatione secernerent, vt nimirum soli Deo per contemplationem inhærerent. Quod idem tradit Dionysius, cap.6. Ecclesiasticæ hierarchiæ, vbi dicit Monachos appellari, quod rebus diuisibilibus relictis, Monadi, id est, Diuinitati soli placere contenderent.

Ex quo sequitur, propriè Monachos non esse, nisi eos religiosos, qui soli vitæ contemplatiuæ dant operam, quales sunt Cassinenses, Cistercienses, Carthusiani, Camaldulenses, atq; alij id genus. Quod intelligentes S.Thomas, S.Bonauentura, & alij Doctores posteriores, non vocant Monachos,

chos, Dominicanos, & Franciscanos, & similes, qui non soli contemplationi insistunt, sed in actione versantur, iuuantes Episcopos, & Clericos in concionibus, & Sacramentis, sed regulares, vel religiosos appellant. Regulares quidem, quòd certæ regulæ viuendi addicti sint, quo nomine passim vtuntur Concilia. Religiosos autem, quòd se totos Dei obsequio mancipauerint, vt rectè explicat B. Thomas 2.2.q.186.art.1. religio enim est virtus, qua Deo debitum cultũ exhibemus: quare sicut omnes probi Christiani dici possunt religiosi, si Deo seruiant, vt eorum vocatio requirit: ita illi per antonomasiam dicuntur religiosi, qui nulli rei seruiunt, nisi Deo: & licet hoc nomen videatur nouum, tamẽ reuera est omnium antiquissimum; respondet enim propriè illi Græco, θεραπευτὴς, quo Dionysium, & Philonem vsos fuisse docuimus. Hæc de nomine.

CAPVT SECVNDVM.

De natura siue definitione Religionis.

QVANTVM ad rem attinet, religio, vt hîc à nobis accipitur, sic definiri potest; Religio status est hominum ad perfectionem Christianã per paupertatis, continentię, & obedientiæ vota tendentiũ.

Sunt autem hoc loco annotanda quædam. PRIMVM illud est, veram perfectionẽ in caritate consistere; perfectio enim vniuscuiusq; rei in eo posita est, vt fini suo vltimo quàm arctissimè coniungatur. Finis autem hominis Deus est, caritas verò maximè vnit hominem cum Deo, iuxta illud 1. Ioan. 4. *Qui manet in caritate, in Deo manet, & Deus in eo.* Et Colos. 3. *Caritas est vinculum perfectionis*, id est, vinculum, quod ligans hominem cum Deo, hominem reddit perfectum: vel (vt Chrysostomus exponit) vinculum quod ligans, & continens in homine omnes virtutes, hominem reddit perfectum. Vt enim spiritus humanus ligat, & continet omnes humores, & partes alioqui dilapsuras, ita Spiritus sanctus inhabitans corda nostra per caritatem continet omnes virtutes alioqui facilè dilapsuras. Quod etiam idem Apostolus ostẽdit, cùm ait 1. Cor. 13. *Caritas patiens est, benigna est*, & quæ sequuntur.

Itaq; IRENAEVS lib. 5. ante medium exponens illud Apostoli 1. Thess. vlt. *Vt integer spiritus vester, & anima, & corpus conser-*

conseruetur; dicit hominem perfectum tribus constare, corpore, anima, & Spiritu sancto inhabitante per caritatem. Vt enim si desit ei corpus, vel anima, erit imperfectus in genere naturæ: ita si desit caritas, erit imperfectus in genere moris. Quo modo locum illum Pauli intelligũt etiam ferè omnes Græci, Chrysostomus, Theodoretus, Oecumenius, Theophylactus, & cum eis Hieronymus in epistola ad Hedibiam, quæst. vlt. Deniq; quòd caritas sit Christiana perfectio ex eo patet, quòd ad eam omnia referuntur. Matt. 22. *In his duobus mandatis vniuersa lex, &c.* 1. Tim. 1. *Finis præcepti caritas.*

Nota SECVNDO, ex B. Thoma in opusculo de perfectione, quatuor esse gradus caritatis, proinde etiam quatuor esse gradus perfectionis; dicitur enim perfectum id, cui nihil deest in ordine ad aliquem finem. Quare, non repugnat aliquid esse perfectum, & imperfectum, si comparetur ad diuersos gradus, seu etiam fines.

PRIMVS gradus caritatis est diligere Deum, quantum est diligibilis, id est, infinito amore. Qui gradus soli Deo conuenit, & idcirco solus Deus in ordine ad istum gradum perfectus est: Angeli, & Sancti omnes sunt imperfecti: quanquã hæc imperfectio non est propriè dicenda priuatio, aut vitium, sed pura quædam negatio.

SECVNDVS gradus est, diligere Deum, non quantum est diligibilis, sed quantum potest creatura diligere, ita vt semper actu de Deo cogitet, & sine intermissione in eum per affectum feratur, & ne primos quidem motus cupiditatis sentiat contra Deum. In hoc gradu versantur beati, quorum comparatione omnes alij sunt imperfecti. Quare Philipp. 3. Apostolus, qui dixerat: *Quicunque perfecti sumus, hoc sentiamus.* Idem ait: *Non quod iam acceperim, aut iam perfectus sim.*

TERTIVS gradus est diligere Deum, non quantum est diligibilis, nec quantum potest creatura quælibet absolutè diligere: sed quantum potest creatura mortalis, quæ à se remouit omnia diuini amoris impedimenta, & totam se Dei obsequio consecrauit. Qui in hoc gradu versantur, imperfecti sunt respectu beatorum, sed perfecti respectu aliorum hominum, etiam iustorum, & piorum. Et hæc est perfectio, de qua loquuntur Theologi, cùm dicunt, statum Episcoporum esse statum perfectionis adeptę, & statum religiosorum esse statum perfectionis acquirẽdæ. Hoc enim interest inter

Epiſcopos & religioſos, quòd religioſi non tenentur continuò eſſe perfecti, ſed tantùm aſpirare ad perfectionem. Verſantur enim in exercitatione virtutis, & remotione impedimentorum: at Epiſcopi deberent eſſe perfecti, id eſt, ad eum gradum caritatis perueniſſe, ad quem religioſi per ſua vota, & exercitia tendunt. Propterea in definitione diximus, religionem eſſe ſtatum hominum ad perfectionem tendẽtium.

QVARTVS gradus eſt diligere Deum, non quantum eſt diligibilis, non quantum poteſt creatura vel abſolutè, vel in hac vita diligere: ſed tamẽ ita, vt nihil æquè, aut magis, quàm Deum diligat, id eſt, nihil admittat contrarium diuinæ dilectioni. & hic gradus præceptus eſt omnibus, & quandam habet perfectionem, licet reſpectu ſuperiorum ſit imperfectus. Vnde 1. Ioan. 2. dicitur: *Qui ſeruat verbum eius, verè in hoc caritas Dei perfecta eſt.* Et tamen Matth. 19. Dominus ei, qui dicebat ſe omnia præcepta ſeruaſſe, ait: *Si vis perfectus eſſe, vade, vende omnia, &c.* Loquitur enim Ioannes de iſto quarto gradu; Dominus autem de tertio, de quo nos in definitione religionis, & in tota hac diſputatione agemus.

Nota TERTIO, inſtrumenta aptiſsima, atque vtiliſsima ad hanc perfectionem acquirendam, eſſe illas tres virtutes, paupertatem, continentiam, & obedientiam. Nam vt quis perfectè Deum diligat, debet & ſe totum Deo tradere, & omnia impedimenta remouere. vtrumque conſequimur per has virtutes. Tradimus enim Deo nos totos, quando tradimus animum, corpus, & res externas; nihil enim habemus aliud. tradimus autem animum per obedientiam, corpus per continentiam, res externas per paupertatem. Item per has virtutes remouentur omnia impedimenta diuini amoris: *Radix* enim *omnium malorum eſt cupiditas,* 1. Tim. 6. quemadmodum: *Radix omnium bonorum eſt caritas,* vt Auguſtinus adiungit ſerm. 12. de verbis Domini.

Omnis autem mala cupiditas ad tria capita reuocatur, ad luxuriam, auaritiam, ſuperbiam: quod & auctoritate, & ratione probatur. Nam 1. Ioan. 2. dicitur: *Quidquid eſt in mũdo, aut eſt concupiſcentia carnis, aut concupiſcentia oculorum, aut ſuperbia vitæ.* Ratione, quia in homine duplex eſt appetitus, concupiſcibilis, & iraſcibilis, ille appetit bonum abſolutè, iſte bonum arduum. Rurſum ille prior duplex eſt, naturalis, & animalis.

NATV-

NATVRALIS appetit ea bona, quæ sunt necessaria ad naturam conseruandam tam in indiuiduo, vt cibum, & potum, quàm in specie, vt actum generationis. Qui appetitus cùm est inordinatus, dicitur incontinentia, & à Ioanne concupiscentia carnis. ANIMALIS appetitus dicitur ille, quo appetimus ea, quæ sunt bona secundum existimationem, vt pecunias, vestes, lapides preciosos, & similia, quæ non appetuntur à bestiis, quibus non inest appetitus, nisi naturalis, & hic appetitus cùm est inordinatus, dicitur auaritia, vel curiositas, & à Ioanne concupiscentia oculorum.

Denique appetitus irascibilis appetit excellentiam, quæ apprehenditur vt res maximè ardua, & cùm est inordinatus, dicitur à Ioanne superbia vitę. Hos igitur tres fontes impedimentorum obstruunt tres illæ virtutes, concupiscentiam carnis continentia, concupiscentiam oculorum paupertas, superbiam vitæ obedientia.

Nota QVARTO, non sufficere ad religionem has tres virtutes, nisi accedat votum, id est, sacra promissio Deo facta, qua quis obstringat se perpetuò ita victurum. Religio enim est status quidam: status autem significat rem immobilem, & perpetuam. Quare fieri poterit, vt aliquis sit perfectus, & tamen non sit in statu perfectionis: quemadmodum è contrario non rarò accidit, vt multi tam Episcopi, quàm Religiosi sint in statu perfectionis, & non sint perfecti. Ex his poterit tota definitio satis intelligi.

CAPVT TERTIVM.

De variis Ordinibus Religiosorum.

QVANTVM ad TERTIVM. Veteres duo tantùm agnoscunt genera religiosorum; vnum anachoretarum, siue eremitarum; alterum cœnobitarum. Ita enim docet Hieronymus in epistola ad Eustochium de Virginitate, Augustinus lib. 1. de moribus Ecclesiæ, ca. 31. & Cassianus collat. 18. cap. 4. Itaque errat Isidorus lib. 2. de diuinis officiis, cap. 15. vbi tria facit genera Monachorum, eremitas, anachoretas, cœnobitas; nam iidem sunt anachoretæ, & eremitæ.

Addit quidem Hieronymus tertium genus, & Cassianus tertium & quartum, sed illa non sunt verè genera religioso-

 rum,

rum, sed quædam relaxationes, & corruptiones religionum. Nam tertium genus vocant eorum, qui in cœnobiis viuunt, sed adhuc aliquas proprias retinent facultates, nec in omnibus obtemperant præpositis; quæ sine dubio est corruptio vitæ cœnobiticæ. Quartum genus vocant eorum, qui ex monasteriis ad eremum transeunt, non vt sanctius, sed vt liberius viuant, nimirum excusso iugo superiorum, & legum cœnobiticarum; quæ est corruptio vitæ eremiticæ. quare ista duo a Patribus vocantur deterrima genera Monachorum. Possumus nos cum B. Thoma, & Scholasticis paulò plenius & subtilius explicare formas, & genera religionum iuxta fines, ad quos instituuntur. Omnis igitur religio ad perfectionem caritatis refertur, vt dictum est.

Possumus autem tribus modis Deum diligere, eique seruire: Vno modo, per contemplationem ipsum Deum in se diligendo, eique inhærendo: Alio modo, per actionem Deo in membris eius seruiendo, vt alendo pauperes, suscipiendo peregrinos, &c. Tertio modo, per vtrumque simul Deo obsequium præstando, id est, per contemplationem, quę in actionem prodeat, siue per actionem, quæ necessariò requirat contemplationem. Quod faciunt, qui concionibus, & Sacramentorum administratione populo seruiunt.

Iuxta hos fines tria sunt genera religionum. VNVM earum, quæ profitentur vitam contemplatiuam solùm, quod genus in multas formas diuidi potest iuxta varias constitutiones, &, & regulas, quas sequuntur. Alij enim sequuntur instituta S. Antonij, alij S. Pachomij, alij S. Basilij, alij S. Benedicti, alij S. Romualdi, alij S. Brunonis, &c.

ALTERVM genus est earum religionum, quæ profitentur vitam actiuam, quod in tot formas diuiditur, quod sunt opera caritatis. Quidam enim militando atque Ecclesiam armis protegendo seruiunt Deo. Quales sunt equites Hierosolymitani, S. Iacobi, S. Ioannis, & alij quidam ægrotos curando in Xenodochiis, quidam mortuos sepeliendo, & alij aliis rationibus dum in proximos beneuolentiam ostendunt, Deo gratum obsequium præstant.

TERTIVM genus est eorum, qui profitentur vitam mistam, quod etiam in varias formas diuiditur iuxta varias eorũ institutiones. Quidam enim sequuntur regulam S. Augustini, quidam S. Dominici, quidam S. Francisci, &c.

Quòd

Quòd autem hæc ordinum varietas fuerit in vsu in veteri Ecclesia, & vtilissima sit, facilè probari potest; nam, vt ex Hieronymo, Augustino, Cassiano locis notatis patet, semper fuerunt tam eremitæ, quàm cœnobitæ, qui vitam contemplatiuam profiterentur; quod etiam fuerint, qui vitam actiuam exercerent, patet ex Cassiano collat. 14. quæ est prima Abbatis Nestoris, cap. 4. vbi dicit, ex religiosis sui temporis alios dedisse operam contemplationi, alios curando Xenodochio, alios alendis pauperibus, alios miserorum suscipiendo patrocinio, &c. Quod denique fuerint, qui vitam mistam sequerentur, perspicuum est tum ex eodem Cassiano ibidem, vbi dicit, quosdam etiam religiosos dedisse operam instruendis, & docendis imperitis, tum ex B. Augustino, qui in duobus sermonibus de communi vita Clericorum, asserit se instituisse in suo Episcopatu religionem regularium Clericorum.

Quòd autem in his tribus generibus religionũ multæ essent diuersitates iuxta varias obseruationes, & ritus viuendi, docet Epiphanius in fine librorum contra hæreses, vbi dicit, quosdam religiosos ex instituto sui ordinis abstinuisse à carnibus, alios etiam ab ouis, alios etiam à piscibus, alios etiam à pane. Rursum, quosdã nudis pedibus ambulasse, alios saccum interius gestasse, alios humi cubasse, &c.

Iam verò quòd hæc varietas institutorum in eadem fidei consensione nihil obsit Christianæ religioni, sed potius valde prosit, hinc intelligi potest, quod hac ratione prouisum est omni hominum generi, vt nemo sit, qui velit ad perfectionem tendere, & non possit. Varia enim sunt hominum ingenia, variæ propensiones, nec pares omnibus vires. Vnus diligit solitudinem, alius gaudet frequentia; vnus libenter orat, alius libentius legit, vel operatur, &c. Si ergo omnis religio requireret solitudinem, vel omnis communionem, & frequentiam; aut si omnis religio abstinentiam à carnibus indiceret, vel nulla indiceret, &c. pauci admodum religiosi esse possent. Nunc autem in tanta varietate religionum potest omnibus satisfieri.

Altera ratio esse potest, quia cùm omnis ordo initio ferueat, ac multos homines excitet ad pietatem; paulatim autem postea feruorem illum remittat; Deus subinde nouos ordines excitando, quasi perpetuò feruorem in Ecclesia

sua nunc per hos, nunc per illos conseruat. Certè si quis legat vitam, & res gestas sanctorum Antonij, Benedicti, Bernardi, Brunonis, Francisci, Dominici, & aliorum, qui aut nouos ordines instituerunt, aut veteres iam penè collapsos restituerunt, is fatebitur esse verissimum, quod diximus de mirifico ardore in studium pietatis, & multorum hominũ conuersione à peccatis ad Deum per nouos ordines religiosos.

CAPVT QVARTVM.

De confirmatione Religionum.

RITVR hoc loco breuis quædam dubitatio, an religionum institutio libera sit, an verò egeat summi Pontificis confirmatione, sed facilis est solutio. Duo siquidem in omni religione inueniuntur; essentia ipsa religionis, quæ in tribus votis sita est; & determinatio illius essentiæ ad certum modum viuendi. Et quidem essentia religionum in Euangelio fundamentum habet, vt paulò pòst demonstraturi sumus: proinde ex hac parte non egent religiones Pontificum approbatione. Modus autem ille varius, quo tria vota suscipi possunt, non ita perspicuè in Euangelio elucet, & non parum ex prudentia, & directione humana pendet. Quare Pontificis confirmatione indigere potest, & nunc re ipsa, propter ius positiuum nouas religiones prohibens, omnino indiget. Itaque Antonius, Basilius, Augustinus, Benedictus auctores religionum fuerunt, nec vllam leguntur à Pontifice approbationem quæsiuisse, propterea quod nondum exstaret ius Ecclesiasticum id præcipiens. Condendi autem noui iuris hæc fuit occasio.

Ad annum Domini circiter M.C.LXX. pauperes de Lugduno ordinem quendam religiosum instituerunt, sed multis admistis superstitionibus, & hæresibus. Quocirca à Lucio III. Alexandri III. successore hæreseos damnati fuerunt, & secta eorum reprobata, vt scribit Abbas Vrspergensis in Chronico anni M.CC.XII. Illi verò postmodum, id est, tempore Innocentij III. sedem Apostolicam adeuntes diu institerunt, vt idem auctor ait, vt recõciliarentur, & religio ipsorum confirmaretur, nec tamen impetrarunt.

Inde igitur factum est, vt B. Franciscus, & B. Dominicus volentes similiter nouos ordines instituere, & metuentes, ne

sibi accideret, quod videbant accidisse VValdensibus, noluerunt confidere suo iudicio, sed à Pontifice confirmationem petiuerunt, & impetrauerunt. Paulò autem pòst in Concilio Lateranensi generali considerans Innocentius III. periculum, quod imminebat Ecclesiæ, si vnicuique liceret nouam religionem excogitare, prohibuit, ne deinceps vllus nouus ordo institueretur, nimirum sine approbatione Apostolicæ sedis, vt habemus cap. fin. de Relig. dom. quod decretum renouauit Gregorius X. in Concilio Lugdunensi, vt habemus cap. Vnico de Relig. dom. in Sexto. Atque hinc cœpit esse necessarium, quod ante erat liberum.

CAPVT QVINTVM.

De origine Religionum.

QVOD ad QVARTVM attinet de origine, aduersarij tria docent. PRIMO, religiones incœpisse demum quarto seculo, id est, post annum Christi CCC. primosque auctores fuisse Antonium, Macharium, & similes. Ita docent Magdeburgenses Cent. 4. cap. 6. col. 464. *Cœpit*, inquiunt, *hoc seculo primum monastice, &c.* Idem repetunt sæpissimè.

SECVNDO, religiones cœpisse partim casu, partim errore, partim praua imitatione. Cent. 4. cap. 6. colum. 470. dicunt Magdeburgenses, non sponte sua ad solitudinem concessisse primos eremitas, sed casu quodam, nimirum, vt fugerent persequutionem. Id, quod scribit de Paulo primo eremita B. Hieronymus in eius vita, & Sozomen. lib. 1. cap. 13. iidem autem Magdeburgenses Centur. 5. cap. 6. col. 700. *Cœpit*, inquiunt, *monachatus partim ex obscuratione doctrinæ de iustificatione, & veris cultibus Dei, partim ex praua æmulatione Essenorum.*

TERTIO, addunt Philippus in Apologia pro art. 27. Confessionis Augustanæ, & Caluinus lib. 4. Instit. cap. 13. §. 10. fuisse quidem apud veteres quarti & quinti seculi aliquos Monachos, sed eos, qui nunc sunt, nihil cum illis habere commune, & ideo verè dici posse, monachatum, qualis nunc est, rem nouam, & recentem esse.

Nos ergo primò ostendemus, religiosam vitam diu ante quartum seculum incœpisse. Secundò, originem eius non

fuisse

fuisse casum, vel errorem, vel prauam imitationem, sed perfectionis desiderium. Tertiò, religiones, quæ nunc sunt, easdem esse quoad essentiam cum iis, quæ erant temporibus antiquissimis. Dicimus itaque primùm vitam religiosam adeo esse antiquam, vt quædam eius adumbratio fuerit in lege naturæ ante diluuium: maior quædam expressio in lege Mosis: perfectio autem Apostolorum tempore.

Habemus inprimis Genes. 4. de Enos: *Iste cœpit inuocare nomen Domini.* Ex quo loco colligunt auctores, hunc Enos instituisse peculiarem aliquem cultũ, & sublimiorem, quàm esset religio vulgi; nam ante Enos certè etiam Adam, & Abel, & Seth Deum inuocauerunt: & tamen iste dicitur primus cœpisse inuocare nomen Domini: Vide de hac re VValdensem lib. 3. doctr. fid. art. 1. cap. 1.

Habemus deinde Num. 6. vota Nazaræorum, qui seipsos Domino consecrabant; ad quorum exemplum etiam in Ecclesia quosdam seipsos totos diuino cultui deuouere scribit Origenes hom. 11. in Leuiticum.

Habemus deinde in eodem Testamento veteri; Heliam, & Helisæum, ac filios Prophetarum sine vxoribus, & diuitiis in hoc mundo vixisse. De quibus B. Hieronymus in epistola ad Rusticum, quæ est ordine quarta: *Filij Prophetarum,* inquit, *quos Monachos in veteri Testamento legimus, ædificabant sibi casulas, propter fluenta Iordanis; & turbis vrbium derelictis, polenta, & herbis agrestibus, victitabant.* Et epist. 13. ad Paulinum, de Monachis loquens: *Noster princeps,* inquit, *Helias, noster Helisæus, nostri duces filij Prophetarum, qui habitabant in agris, & solitudinibus, & faciebant sibi tabernacula prope fluenta Iordanis.*

Habemus etiam Hierem. 35. insignem commendationem nepotum Rechab, qui cum eis pater, siue auus præcepisset, vt domos non ædificarent, agros non seminarent, vineas non plantarent, vinum nunquam biberent, vitam durissimam quasi extra mundum agerent, omnia diligentissimè obseruarunt. quos etiam Monachorum nostrorum figuram gessisse scribit Hieronymus in eadem ad Paulinum epistola.

Denique Ioannem Baptistam Monachorum, & Eremitarum principem fuisse, scribunt ferè omnes Patres. Nazianzenus orat. in Basilium, S. Basilium, quia Monachus fuerat,

rat, cùm Ioanne Baptiſta comparat. Chryſoſtomus homil. 1. in Marcum: *Sicut*, inquit, *Sacerdotum principes ſunt Apoſtoli, ſic Monachorum princeps Ioannes Baptiſta eſt.* Hieronymus ad Euſtochium de ſeruanda virginitate, de eremitis differens: *Huius vitæ*, inquit, *auctor Paulus, illuſtrator Antonius, &c, vt ad ſuperiora conſcendam, princeps Ioannes Baptiſta.* Idem docent Caſſianus collat. 18. cap. 6. Sozomenus lib. 1. hiſt. cap. 12. Iſidorus lib. 2. de diuinis officiis, cap. 15. & B. Bernardus ſermone de excellentia Ioannis Baptiſtæ.

Veniamus ad nouum Teſtamentum, & oſtendemus ante annū CCC. fuiſſe Monachos in Eccleſia. PRIMVM id probatur ex Athanaſio in vita B. Antonij, vbi Athanaſius docet, ante Antonium non fuiſſe quidem eremitas, ſed tamen Monachos fuiſſe, qui in agris, ciuitatibus vicinis, monaſteria ſua conſtituebant: & Antonium, cùm is Monachus fieri vellet, ad ſenem quendam acceſſiſſe, qui ab ineunte ætate monaſticen exercuerat. Ex quo ſequitur & B. Antonium non fuiſſe primum Monachum, & ante annum Domini CCC. fuiſſe Monachos; nam Antonius floruit initio IV. ſeculi; anno enim CCC. erat annorum XL. vt colligitur ex Chronico Hieronymi, & tamen ipſo adoleſcente inueniebantur multi Monachi ſenes.

Quoniam autem Magdeburgenſes Centur. 4. capite 10. colum. 1306. ſubdubitant, an hæc vita ſit ab Athanaſio ſcripta, facilè id probari poteſt; nam ſcripſiſſe Athanaſium vitam Antonij teſtantur Nazianzenus in Athanaſio, Hieronymus de viris illuſtribus in Antonio, in Euagrio, & in Athanaſio, Ruffinus lib. 1. hiſtor. cap. 8. Auguſtinus libro 8. Confeſſ. cap. 6. Paulinus in vita Ambroſij, Palladius in hiſtoria Lauſiaca, cap. 8. & Socrates lib. 4. capite 18. Quòd autem hæc ipſa, quam habemus, ſit illa ipſa Athanaſij, patet ex eo, quod eſt reuera inſigne volumen, vt Hieronymus dicit fuiſſe librum illum Athanaſij: item continet plurima illa miracula, quorum meminit Auguſtinus. Prætereà recenſet hiſtoriam illam de anima Ammonis, quam Palladius, & Socrates ex libro Athanaſij de vita Antonij referunt. Denique nihil in contrarium afferunt Centuriatores, niſi iudicium ſuum; ſtultum autem eſt ſine vlla ratione, vel coniectura, vel auctoritate id in controuerſiam vocare, de quo nemo dubitat.

Proba-

Probatur SECVNDO ex Damaſo, qui in vita Dionyſij Papæ ſcribit, hunc ipſum Dionyſiũ ex Monacho ad Pontificatum aſſumptum fuiſſe. Cõſtat autem ex Chronico Euſebij, Dionyſium Romæ ſediſſe anno Domini CC.LXVI. nõ ergo Monachi cœperunt poſt annum Domini CCC.

TERTIO probatur ex Cypriano, & Tertulliano, qui etiam antiquiores Dionyſio Papa fuerunt; ſcribit enim Tertullianus librum de velandis virginibus, & CYPRIANVS Tertullianum ſequutus ſcribit librum eiuſdem argumenti, quem de habitu virginum inſcripſit. Vterque autem loquitur de virginibus religioſis, & per ſolennem profeſſionem Deo conſecratis. Nam TERTVLLIANVS diſtinguit in eo libro inter virgines mundi, id eſt, ſeculares, & virgines Dei, id eſt, ſanctimoniales, de quibus ait: *O ſacrilegæ manus, quæ dicatum Deo habitum detrahere potuerunt. quid peius aliquis perſequutor feciſſet, ſi hoc à virgine electũ cognouiſſet?* Et infrà, eas alloquens: *Nupſiſti*, inquit, *Chriſto, illi tradidiſti carnem tuam, &c.* Similia habet Cyprianus.

QVARTO probatur ex Dionyſio Areopagita, Tertulliano antiquiore; is enim epiſtolam ſcribit ad Demophilum Monachum, & lib. de Eccleſiaſtica hierarchia, cap. 6. prolixè explicat monaſticæ profeſſionis formam.

Fatentur Magdeburgenſes verè de Monachis ſcribere auctorem eius libri, ſed eum negant eſſe Dionyſium Pauli Apoſtoli diſcipulum, Cent. 1. lib. 2. cap. 10. colum. 624. quod idem negant Laurentius Valla, & Eraſmus in annot. ad cap. 17. Actorum; item Lutherus, Caluinus, & omnes hæretici. AT opera iſta nomine Dionyſij citant tres veteres Pontifices, Gregorius I. hom. 34. in Euangelia, Martinus I. in Concilio Romano, & Agatho in epiſtola ad Imperatorem Conſtantinum IV. Item Nicolaus Papa I. in epiſt. ad Michaëlem Imperatorem citat epiſtolam S. Dionyſij Areopagitę ad Demophilum Monachum. Item duo generalia Concilia VI. act. 4. & VII. can. 2. Præterea Doctores plurimi, vt S. Maximus, qui annotationes ſcripſit in Dionyſium, Sophronius Patriarcha Hieroſolymæ in oratione pulcherrima, quæ habetur actione 11. ſextæ Synodi, Damaſcenus lib. 1. cap. 12. de fide, Eutymius panopliæ part. 1. tit. 2. Anaſtaſius Bibliothecarius in epiſtola ad Carolum Caluum, Hilduinus in epiſtola ad Ludouicum Pium, & alij poſteriores omnes. Non eſt

autem

autem vllo modo verisimile tot Patres nō potuisse videre id, quod nunc Valla, & Erasmus vidisse se dicunt.

DEINDE sic possumus ratiocinari: Auctor horum librorum non potest esse recentior, quàm sit B. Gregorius, vt notum est, cùm à Gregorio ipso citetur. Rursum non potest esse recentior, quàm sit Hieronymus; nam Gregorius eum citans vocat antiquum, & venerabilem patrem, non autem vocaret antiquum hominem, suo seculo proximum. Non potest etiam floruisse paulò ante Hieronymum, id est, IV. seculo; nam sine dubio tunc Hieronymus posuisset eum inter scriptores Ecclesiasticos; non enim potuisset ignorare scriptorem, qui sua memoria exstitisset. Et præterea notus fuisset eadem ratione Ambrosio, Augustino, Chrysostomo, aliisque Patribus, quibus tamen incognitus fuit, quantum ex eorum operibus colligi potest: Quare necesse est, vt Anastasius dicit, auctorem esse antiquissimum, & suppressum fuisse ab hæreticis, ac tandem Romæ repertum fuisse tempore B. Gregorij, vel paulò antè.

Ex quo soluitur argumentum Vallæ, Erasmi, & Centuriatorum, qui hoc vtuntur tanquam præcipuo argumento, quod Ambrosius, Chrysostomus, Augustinus, & maximè Hieronymus nunquam citent hos libros. Hoc enim argumentum eorum nobis maximè fauet; nam cùm isti Patres non citent hæc opera, signum est auctorem hunc non exstitisse ipsorum tempore, & cùm constet ex Gregorio eum non esse illis posteriorem, sequitur necessariò esse longè antiquiorem. Vnde etiam Valla testatur, plurimos viros doctissimos sensisse hæc opera non esse quidem Dionysij Areopagitæ, sed tamen auctoris ferè æquè antiqui, nimirum Apollinaris Hierapolitę, vel, vt alij volunt, Dionysij Corinthij, quorum vterque floruit anno Domini C.LXXIV. vt Eusebius testatur in Chronico. Hoc autem etsi non est verum, tamen nobis sufficit ad asserendam antiquitatem monastices.

QVINTO probatur ex Philone Iudæo, qui etiam Dionysio Areopagita fuit antiquior. Philo igitur in libro de vita contemplatiua supplicum, prolixè admodum describit vitam, & mores Monachorum, & sacrarum virginum, quos instituit in Ægypto S. Marcus Euangelista, vbi apertè ponit professionem continentiæ, & paupertatis, ieiuniorum, psalmodiæ, &c.

Magdeburgenses Centuria 1. lib. 2. cap. 3. pag. 18. fatentur Philonem hæc scripsisse, sed eum non esse loquutũ de Christianis, sed de Essenis, quæ erat secta Iudæorum omnino similis nostris religionibus. Hoc autem non probant alia ratione, nisi quia nondũ Christiani talia exercitia habuerunt. Quòd si eis obiiciamus, hoc esse petere principium, respondebunt, vt solent, nos agere sophistas.

Probemus igitur breuiter non dialectica ratiocinatione, sed testimoniis Patrum, Philonem de Christianis esse loquutum. Inprimis EVSEBIVS lib. 2. hist. cap. 16. dicit Philonem Romæ S. Petrum vidisse, atq; eius adhæsisse colloquiis, verbum Dei prædicantis, & eorum vitam, qui in monasteriis degunt, luculenter scripsisse. Item EPIPHANIVS hæresi 29. quæ est Nazaræorum, de hoc libro Philonis loquens: *Monasteria ipsorum,* inquit, *in vicinia circa Mariam paludem recensens, non de aliis narrauit, quàm de Christianis.*

Præterea HIERONYMVS de viris illustribus in Philone, posteaquam docuit Philonem de Christianis esse loquutum, subiungit: *Ex quo apparet,* inquit, *talem primam Christo credentium fuisse Ecclesiam, quales nunc Monachi esse nituntur, & cupiunt.* Præterea CASSIANVS lib. 2. cap. 5. de institutis cœnobiorũ asserit, à S. Marco Ægyptios Monachos accepisse primam viuendi normam. Id quod non potest Cassianus didicisse, nisi ex hoc libro Philonis. Idem asserunt disertis verbis BEDA prologo in Marcum, Sozomenus lib. 1. cap. 12. & Nicephorus lib. 2. cap. 15.

DICET fortassis aliquis, similia narrat de Essenis Iosephus lib. 2. de bello Iudaico, cap. 7. & lib. 18. antiquit. cap. 2. iis, quæ narrat Philo. Constat autem Iosephum de Iudęis loqui, cùm affirmet tres esse Iudæorum sectas, Pharisæorum, Sadducęorum, Essenorum.

RESPONDEO, duas esse de loco isto Iosephi opiniones. Quidam enim asserunt non loqui de eisdem Iosephum, & Philonem. Nam Iosephus lib. 18. antiquit. cap. 2. asserit, Essenorum sectam antiquam apud Iudæos fuisse: Philo autem indicat se loqui de disciplina suo tempore exorta: Præterea multa tribuuntur Essenis à Iosepho, quæ sunt manifestè erronea, & superstitiosa, quorum nihil tribuit Philo suis therapeutis. Vnde S. NILVS initio Asceticorum suorum asserit, Essenos (de quibus videlicet Iosephus loquitur) habuisse qui-

quidem mores similes moribus Monachorum, sed quia fide in Christum caruerunt, nihil eis profuisse sanctos mores.

Alij docent tam Philonem, quàm Iosephum de Christianis loqui, quibus fauere videtur B. HIERONYMVS in epist. ad Eustochium de seruanda virginitate, vbi de Monachis loquens: *Tales*, inquit, *Philo, Platonici sermonis imitator, tales Iosephus, Græcus Liuius, in secunda Iudaicæ captiuitatis historia, Essenos refert.* Quam sententiam tuetur Matthæus Galenus libro de origine Monastices, cap. 5. & ad ea, quæ obiiciuntur ab aliis, de erroribus, quos tribuit Iosephus Essenis, & de eorum antiquitate, respondet, Iosephum non fuisse consequutum exactè mysteria nostrorum Monachorum, & ideo frequenter lapsum esse, & eos confudisse cum antiquis Iudæis. Fuerunt enim tria genera eiusdem ferè nominis, nimirum Esseni Samaritani, de quibus Epiphanius hæresi 10. Item Esseni Iudæi, de quibus Epiphanius hæresi 19. quos tamen ipse Ossenos vocat. Denique Esseni Christiani, ex Iudæis conuersi, quos Epiphanius Esseos, vel Iesseos vocat hæres. 29. Credibile igitur est, Iosephum cōfudisse nostros Iesseos cum suis Essenis, præsertim cùm eo tempore Christiani pro Iudæis haberentur. Vtraque solutio probabilis est.

SEXTO probatur ex Apostolorum exemplo, qui verè primi fuerunt Monachi Christiani; nam quòd vitam cœnobiticam instituerint, vbi essent omnia communia, patet ex actis Apostolorum, cap. 4. Quod ea ratio viuendi non fuerit omnium Christianorum, sed eorum tantùm, qui volebant perfectius viuere, patet ex cap. 5. Act. vbi cùm Ananias frauda sset de precio agri, & decipere voluisset Apostolos, audiuit à S. Petro: *Nónne manens tibi manebat, & venundatum in tua erat potestate?* Quòd etiam voto ad eam perfectionem se obligarint Apostoli, docet Augustinus lib. 17. de ciuit. Dei, cap. 4. *Hoc votum*, inquit, *potentissimi vouerant, &c.* Quòd deniq; ab Apostolorum exemplo cœperint religiones, testātur plurimi Patres; vt Eusebius lib. 2. hist. cap. 16. Hieronymus de viris illustribus in Philone, Augustinus serm. 2. de vita communi Clericorum, Possidius in vita Augustini, Isidorus lib. 2. de offic. cap. 15. Denique Cassianus collat. 18. cap. 5. *Itaq;*, inquit, *cœnobitarum disciplina à tempore prædicationis Apostolicæ sumpsit exordium.*

AT Magdeburgenſes Centuria 1. lib. 2. ca. 6. col. 506. obiiciunt Chryſoſtomum, qui homil. 25. in epiſtolam ad Hebræos: *Neq; veſtigium*, inquit, *Monachi tunc erat, ſed omnia ad ſeculares loquebatur B. Paulus.*

RESPONDEO, Chryſoſtomum loqui ſolùm de Eccleſia Corinthiorum. Exponit enim illa verba Pauli, 1. Corinth. 5. *Si quis frater nominatur in vobis, &c.* ac dicit, Paulum nomine fratris non intelligere ſolos Monachos, ſed quoſlibet fideles, quia tunc ne veſtigium quidem erat Monachi apud Corinthios. At non propterea ſequitur, non fuiſſe tunc Monachos in Palæſtina, & in Ægypto. Quòd autem CHRYSOSTOMVS non neget Apoſtolorum tempore fuiſſe Monachos, patet ex plurimis eius teſtimoniis. Nam homil. 17. ad pop. de monaſtice loquens: *Tanti eſt*, inquit, *Philoſophia à Chriſto introducta.* Certè ſi Chriſtus introduxit monaſticen, iam erat tempore Pauli Apoſtoli. hom. 11. in Acta dicit Monachos ſic viuere, vt olim initio Eccleſiæ viuebant fideles omnes in Hieruſalem. item homil. 69. in Matth. dicit Monachos etiam habitu imitari Apoſtolos. denique lib. 3. contra vituperat. vitæ monaſticæ, non procul à fine, aſſerit ea ab Apoſtolis impleta, quæ nunc à Monachis implentur.

Nunc quod attinet ad SECVNDVM, non occaſione perſequutionum, & caſu exortam eſſe vitam monaſticam, facilè demonſtrabitur. nam de cœnobitis non eſt dubium, cùm extiterint ante omnes perſequutiones. de eremitis idem probatur; nam etſi Paulus primus eremita occaſione perſequutionis ſolitudinem colere cœperit, tamen Antonius non tali occaſione cœpit, ſed ſolo ſtudio vitæ purioris, vt ex Athanaſio in eius vita perſpicuum eſt: vita autem eremitica non à Paulo, ſed ab Antonio introducta eſt; etſi enim Paulus primus omnium in eremo vixerit, tamen non habuit ipſe diſcipulos, nec fuit notus, niſi paulò ante mortem. Antonius autem verè princeps eremitarum dici debet, quippe qui nec ab alio didicit, & ipſe docuit omnes. Quare rectè Hieronymus in vita Pauli dicit, Antonium meritò vocari auctorem vitæ eremiticæ, nō tam quòd ipſe omnes præceſſerit, quàm quòd ab ipſo omnium incitata ſint ſtudia. Quocirca vterque dici poteſt primus eremita, Paulus quidem tempore, Antonius autem magiſterio.

Quòd etiam cauſſæ inſtituendæ vitæ religioſæ non fuerit obſcu-

obscuratio doctrinæ de iustificatione, vel praua Essenorum imitatio, ex iis, quæ diximus, manifestum est; nam auctores religionum fuerunt primùm Apostoli, ac deinde Antonius, Basilius, Augustinus doctissimi, & sanctissimi homines, quos non possumus ignorantiæ, & prauæ æmulationis accusare. Nam BASILIVM fuisse auctorem cuiusdam ordinis monastici, testatur Nazianzenus in eius vita: AVGVSTINVS verò à se institutum monasticum ordinem fatetur libro 3. contra literas Petiliani, cap. 40. Certè autem inter Græcos vix inuenietur aliquis Basilio doctior, vt nec Augustino inter Latinos.

Quantum ad TERTIVM, quòd essentia monastices eadem sit nostrorum, & antiquorum Monachorum, plurimis testimoniis probari posset, quæ postea afferentur in disputatione de votis. Nunc, quia Caluinus, & Melanchthon per antiquos Monachos intelligunt eos, qui erant tempore sanctorum Augustini, & Basilij; ex his duobus probemus sententiam nostram.

Essentia vitæ religiosæ in tribus illis virtutibus, obedientia, paupertate, castitate, ab omnibus huius temporis religiosis constituitur. Idem fiebat ab antiquis; nam Augustinus lib. 1. de moribus Ecclesiæ, cap. 31. vitam cœnobitarum explicans. Primùm ait, eos spretis mundi huius illecebris in vitam castissimam, & sanctissimam congregari. Secundò addit, à nullo quidquam possideri proprium. Tertiò adiungit, Patres nulla superbia consulere iis, quos filios vocant, magna sua in iubendo auctoritate, magna illorum in obtemperando voluntate.

BASILIVS autem in præfatione constitutionum monasticarũ, de Monacho futuro sic loquitur: *Nuptias*, inquit, *veluti compedes fugit, his autem relictis, vitam suam Deo consecrat, & castitatem profitetur, vt neq; facultas ipsi sit conuersionis ad nuptias.* Item cap. 22. constitutionum, de obedientia fusissimè disputat, ac tandem concludit, ita oportere Monachos obedire præposito, vt oues pastori, atque vt instrumentum fabro: *Non curiosè*, inquit, *inuestigando præcepta, vbi à peccato fuerint pura, sed cum omni alacritate ac studio explendo ea, quæ sunt demandata.* Denique cap. vltimo disserit de paupertate, ac docet, Monachum ab omni prorsus priuata rerum materialium possessione liberum esse debere.

Porro fuisse olim etiam cucullas, & reliquum habitum

monasticum, necnon psalmodiam, ieiunia, ciborum delectum, aliaque id genus instituta, cognosci potest, tum ex Epiphanio in compendiaria doctrina, tum ex Ioanne Cassiano in libris de institutis cœnobiorum.

CAPVT SEXTVM.

Mendacia deteguntur, & calumniæ refutantur.

QVANTVM ad quintam partem quęstionis, referemus breuiter mendacia quædam manifesta, vel absurdissimas sententias trium præcipuorum huius temporis Hęresiarcharum, Lutheri, Melanchthonis, Caluini, quas in disputationibus suis contra monasticen protulerunt; horum enim mendaciorum refutatio plus valet ad eos confundendos, quàm multa subtilissima argumenta.

LVTHERVS igitur in epithalamio. PRIMO asserit, mulieres non nisi ad Matrimonium creatas fuisse. At si ita est, non igitur in cœlo vllæ erunt mulieres, vbi non nubent neque nubentur, & incidemus in hæresim Origenistarum, qui in futuro seculo negant futuram sexuum distinctionem, quam Hieronymus refellit in epistola contra errores Ioannis Hierosolymitani. frustra etiam fuerunt in hoc mundo tot millia sanctissimarum virginum, si mulier non est ad aliud creata, quàm ad nuptias.

SECVNDO dicit, idem esse consultare, sit ne ducenda vxor, & sit ne comedendum, & bibendum. At de priore omnes sapientes consultant, etiam Ethnici, vt patet ex Gellio lib. 1. cap. 5. de posteriore, soli stulti, vel ne stulti quidem.

TERTIO dicit, Mosem præcepisse omnibus Iudæis Matrimonium, ita vt nullo modo licuerit in veteri Testamento carere vxore. Quomodo igitur Helias, Helisæus, Hieremias, Ioannes Baptista vxoribus caruerunt? caruisse enim probat Hieronymus lib. 1. contra Iouinianum; sed Lutherus hoc præceptum non in diuinis literis reperit, sed ex Rabinorum deliriis sumpsit. Nam R. Salomon in cap. 9. Genes. vult esse reum homicidij, qui liberis non dat operam, & R. David Kimhi in cap. 56. Isaiæ ait, sententiam esse antiquorum Iudæo-

dæorum, eum qui non relinquit filium, esse tanquam excommunicatum à Deo.

QVARTO dicit, & sæpissimè repetit, & inculcat, Paulum, cùm ait, se potuisse circumducere sororem mulierem, 1. Corinth. 9. voluisse dicere se potuisse ducere vxorem, quasi περιάγειν, & γαμεῖν idem significent, quæ est imperitia, vel malitia intolerabilis.

QVINTO dicit, virginitatem quidem præstare coniugio, tamen mulierem coniugatam meliorem esse coram Deo, quàm sit virgo; quæ quàm bene cohæreant, ipse viderit. Certè aliter loquitur B. AVGVSTINVS libro de sancta virginitate, cap. 31. *Cùm ergo*, inquit, *perpetuæ continentiæ professores se coniugatis comparantes, secundum Scripturas compererint eos infra esse, & opere, & mercede, & voto, & præmio, statim veniat in mentem quod scriptum est: Quantò magnus es, tantò humilia te in omnibus.*

Idem LVTHERVS libro de votis monasticis. PRIMO dicit, Ecclesiam primitiuam, & nouum Testamentum in totum ignorasse vouendæ cuiusque rei vsum. At beatam MARIAM vouisse continentiam, docet Augustinus de sancta virginitate, cap. 4. *Quomodo*, inquit, *ait MARIA, fiet istud, quoniam virum non cognosco? quod profectò non diceret, nisi Deo virginem se antè vouisset.* Vouisse etiam Apostolos, aliosq; multos in primitiua Ecclesia, paupertatem, & continentiam, infrà ostendemus in quæstione de votis. Immò Lutherus ipse in hoc ipso libro paulò inferiùs dicit, in Baptismo omnes Christianos verè vouere omnia præcepta. At hoc votum primitiua Ecclesia non ignorauit, nisi etiam Baptismum ignorauerit.

SECVNDO dicit, formam vouendi hanc esse debere, si piè vouendum sit; Voueo castitatem, paupertatem, & obedientiam vsque ad mortem liberè, id est, vt mutare possim quando volo. At si vsque ad mortem continentiam polliceris, quomodo liberè? si liberè, quomodo vsque ad mortem?

TERTIO dicit, Christum nunquam consuluisse virginitatem, sed ab ea potius deterruisse, & Apostolum, cùm ait: *De virginibus præceptum Domini non habeo, consilium autem do*. voluisse dicere, non consulo, sed absterreo. Quid ista glossa

præclarius? Adde quòd idem Lutherus in aſſertione articuli XXX. ait nullum eſſe conſilium Euangelicum, niſi vnum virginitatis.

QVARTO dicit, vnam vitam non eſſe meliorem alia coram Deo, ſed omnia paria, cum Iouiniano; & quia nouerat à diuo Hieronymo Iouinianum confutatum, dicit Hieronymum vt placeret amicis ea dixiſſe, & Scripturæ loca inconſideratè vndiq; corraſiſſe, & ea ad ſuum propoſitum detorſiſſe: *Ne dicam*, inquit *deprauaſſe*. Et Iouinianum ab eo non ſolida eruditione, ſed ſola auctoritate ſua ſuperatum. & tandem concludit: *Quis ſcit ſi Hieronymus hac parte fuerit vnus illorum de quibus in Ezechiele dicit Dominus; Propheta cùm errauerit, & mendacium loquutus fuerit, ego Dominus decepi Prophetam illum?* At Auguſtinus epiſt. 29. ad Hieronymum, libros Hieronymi contra Iouinianũ vocat ſuauiſſimam præclariſſimamque diſputationem, & epiſt. 28. Iouiniani librum vaniloquia nominat.

QVINTO dicit, optimam formam religionum futuram, ſi ad profeſſionem nemo admittatur ante annum LXX. vel LXXX. At hoc abſurdiſſimum eſt, & indignum quod refellatur. Certè HIERONYMVS in epiſtola ad Euſtochium de cuſtodia virginitatis, de cœnobitis loquens: *Senibus*, inquit, *& paruulis ſæpe fit prandium, vt aliorum feſſa ſuſtentetur ætas, aliorum non frangatur incipiens*. Ex quibus verbis duo colligimus; vnum, fuiſſe tempore ſancti Hieronymi in monaſteriis homines omnium ætatum, ſenes, pueros, & mediæ ætatis viros; alterum, minus aptos eſſe ad labores monaſteriorum homines nimium ſenes, aut nimium iuuenes, quandoquidem oporteat his prandia præbere, ieiunantibus ceteris.

PHILIPPVS MELANCHTHON in Confeſſione Auguſtana articul. 27. & in Apologia eiuſdem articuli; PRIMO dicit, tempore ſancti Auguſtini monaſteria fuiſſe libera collegia, non aſtricta vllis votis. At AVGVSTINVS in Pſal. 75. ait: *Nemo poſitus in monaſterio frater dicat, recedo de monaſterio, neq; enim ſoli, qui ſunt in monaſterio, peruenturi ſunt ad regnum cælorum, & illi, qui ibi non ſunt, ad Deum non pertinent. Reſpondetur ei, ſed illi nõ vouerunt, tu vouiſti*. Et in Pſal. 99. de Apoſtatis ait: *Dum non perſeuerauerit implere quod vouit, fit deſertor tam ſancti propoſiti, & reus voti non redditi*.

SECVNDO

SECVNDO dicit, monasteria olim fuisse scholas sacrarum literarum, & aliarum disciplinarum. At BASILIVS in constitutionibus monasticis, Cassianus de institutis cœnobiorum, Hieronymus in epistola ad Rusticum, & in alia ad Paulinum de institutione Monachi, Augustinus lib. I. de moribus Ecclesiæ, cap. 31. aliiq; veteres dum describunt instituta monasteriorum, meminerunt orationis, ieiuniorum, psalmodiæ, continentiæ, obedientiæ, paupertatis: de scholis literarum, & Dialecticæ aliarumq; disciplinarum ne verbum quidem.

TERTIO dicit, S. Bernardum & Franciscum ob solam corporis vtilitatem religionem suscepisse; corporis verò vtilitatem vocat carere impedimentis coniugij, curis liberorum educandorum, & similibus, quæ quidem non immeritò ad corporis quandam vtilitatẽ pertinere dicuntur. Sed quod S. Franciscus nudis pedibus ambularet, vna sola tunica, eaq; cilicina, & asperrima vteretur, humi cubaret, totas noctes vigilaret, ferè semper ieiunaret, pane solo, & aqua, vt plurimum sustentaretur, quis nisi insanus ad corporis vtilitatem referet? Porro S. Bernardus non solùm durissimè vixit, sed etiam serm. 30. in Cantica, & alibi passim apertè docet, non esse Monachi, sed Medici, corporis vtilitatem & bonam habitudinem curare; Monachi verò esse spiritus vtilitatẽ quærere, & carnem crucifigere, & corpus castigare, vt spiritus viuat, & valeat.

QVARTO dicit, monachatum esse nuper inuentum; quod quantum sit mendacium, iam à nobis demonstratum est, cùm ab Apostolorum tempore eum deduxerimus. Præterea libenter discerem, quid vocet Philippus, NVPER; nam etiamsi negat Apostolorum tempore fuisse Monachos, & rursum asserit Monachos nostros non esse similes iis, qui fuerunt Augustini tempore, tamen non negat, nec potest negare, quin saltem monachatus, qui nunc est, cœperit à tempore S. Benedicti; id enim Lutherani omnes admittunt, cùm videant adhuc exstare, & seruari regulas ab ipso conditas, & habitari monasteria, quæ ipse fundauit: at S. Benedictus ante annos mille floruit. nisi ergo apud Philippum mille anni sint, vt dies vnus, iuxta Scripturas, viderit ipse quàm sit verum, nuper cœpisse monachatum.

QVINTO dicit, nos asserere vitam monasticam mereri

iuſtificationem, & remiſſionem peccatorum, & applicatam aliis eos ſaluare, & longè meliorem eſſe ipſo Baptiſmo. At hæc mera calumnia eſt; nulli enim Catholici ita docuerunt vnquam. Dicimus quidem opera religionis, id eſt, caſtè viuere, nihil proprij retinere, obedire maioribus, bona eſſe opera, & meritoria vitæ æternæ, ſi à iuſtis fiant, & conducere ad ſatisfactionem pro peccatis, ſicut cetera omnia bona opera; at mereri iuſtificationem nullus dicit.

Dicimus etiam, poſſe religioſos facere alios homines participes ſuorum bonorum operum, vt poſſunt omnes alij fideles; eſt enim communicatio inter membra eiuſdem corporis; at poſſe Monachum ſaluare alios ſuis operibus, id eſt, mereri illis gratiam, vel gloriam, nemo Catholicus dixit vnquam.

Denique dicimus, inter Baptiſmum, & profeſſionem religionis eſſe quandam ſimilitudinem; quòd ſicut in Baptiſmo renunciamus Diabolo, & incipimus nouam vitam; ita per profeſſionem religionis renunciamus ſeculo, & multis licitis voluptatibus, & incipimus nouam vitam; & ſicut in Baptiſmo remittuntur perfectè omnia peccata quoad culpam & pœnam; ita in profeſſione religioſa, quando debita intentione ſuſcipitur, piè creditur remitti omnis pœna temporalis, pro qua alioqui ſatisfaciendum eſſet, etiam culpa remiſſa; non tamen propterea anteponimus, vel æquamus Baptiſmo profeſſionem monaſticam; Baptiſmus enim non ſolùm pœnam, ſed etiam culpam tollit, idque certò ſcimus; profeſſio autem monaſtica non tollit culpam, ſed ſolam pœnam, & hoc ipſum non certò aſſerimus, ſed piè credimus, neque eſt hoc noſtrum inuentum. Nam inprimis teſtatur Athanaſius in vita Antonij, B. Antonium in viſione audiuiſſe ſanctos Angelos dicentes, omnia peccata ſibi remiſſa fuiſſe, quando monaſticam vitam ſuſcepit.

B. HIERONYMVS in epiſt. 25. de obitu Bleſillæ: *Cùm*, inquit, *propitio Christo ante quatuor fermè menſes ſecundo quodam modo ſe propoſiti Baptiſmo lauerit, & ita deinceps vixerit, vt calcato mundo ſemper monaſterium cogitauerit.*

B. BERNARDVS libro de præcepto, & diſpenſatione non procul à fine: *Audire*, inquit, *& hoc vultis à me, vnde inter cetera pœnitẽtiæ inſtituta monaſterialis diſciplina meruerit hanc prærogatiuam, vt ſecundum Baptiſma nuncupetur: arbitror ob perfe-*

perfectam mundi abrenunciationem, ac singularem excellentiam vitæ spiritualis, qua præeminens vniuersis vitæ humanæ generibus, huiuscemodi conuersatio professores, & amatores suos Angelis similes, dissimiles hominibus facit, immò diuinam in homine reformat imaginem, configurans nos Christo instar Baptismi, & quasi deniq; secundò baptizamur, dum per id, quod mortificamus membra nostra, quæ sunt super terram, Christum induimus, complantati denuò similitudini mortis eius, &c. Et sermone 30. in Cantica, laborem monasticum martyrij genus esse dicit; nemo autem ignorat martyrium genus esse Baptismi. Denique etiam B. Thomas 2.2. quæst. vlt. art. 30. docet rectè credi per monasticam professionem satisfieri pro omnibus peccatis, & esse hanc professionem alterum Baptisma.

Idem MELANCHTHON in locis communibus capite de discrimine consiliorum & præceptorum dicit; PRIMO, deplorandam esse nostram cæcitatem, quod mendicitatem, aut simile opus non mandatum ornemus maioribus titulis, quàm legem diuinam, cùm nullum opus possit cogitari maius, quàm quod in primo præcepto flagitatur: *Diliges Dominum Deum tuum, &c.*

Ad hanc calumniam breuiter respondemus, neminem esse Catholicorum, qui simpliciter præponat consilia præceptis, immò B. Thomas in 2.2. q. 184. art. 3. contrarium docet; vult enim perfectionem Christianam essentialiter consistere in obseruatione præceptorum, instrumentaliter in obseruatione consiliorum.

Possumus tamen anteponere consilia præceptis tribus modis. PRIMO, comparando singula consilia non cuicunq; præcepto, sed præceptis illis, quæ versantur circa eandem materiam, verbi gratia, circa materiã externorum operum versatur præceptum: *Non furaberis*; circa eandem versatur consilium: *Vende omnia, & da pauperibus*; certum est consilium hoc esse perfectius præcepto, non furaberis. Similiter consilium virginitatis perfectius est præcepto: *Non mœchaberis*, & sic de aliis.

SECVNDO, comparando non consilia cum præceptis, sed statum hominum seruantium præcepta & consilia, cum statu eorum, qui sola obseruant præcepta. Neq; enim dubitari potest, quin sit res longè melior, & perfectior status prior poste-

posteriore, quandoquidem ille istum includit, non contrà; vnde Dominus ei, qui dicebat seruasse se omnia præcepta, dixit: *Si vis perfectus esse, vende omnia quæ habes, &c.*

TERTIO, comparando consilia cum quolibet precepto, etiam cum illo: *Diliges Dominum Deum tuum*, sed considerando in consiliis non opera externa consiliorum, sed caritatem, quam præsupponunt, & ad quam ducunt; illo enim præcepto: *Diliges Dominum Deum tuum*, non præcipitur caritas infinita, sed certus quidam gradus, nimirum tanta caritas, vt per eam nihil Deo æques vel anteponas. At maior gradus caritatis requiritur, vt propter Deum renuncies omnibus opibus, & voluptatibus alioqui licitis; dicit enim Augustinus sermon. 18. de verbis Apostoli de virginibus loquens: *Maior amor maius imposuit onus.*

SECVNDO dicit Melanchthon, falsò nos putare legem Dei tantùm de externa disciplina concionari, vt illa lege: *Non occides*, prohiberi iniustam cedem, non autem priuatam cupiditatem vindictæ, maleuolentiam, iniusta odia, &c. & hoc deducit ex eo, quòd non putamus esse peccata primos motus concupiscentiæ, quibus non consentimus. In qua re ter ipse peccat. PRIMO, quod mentitur nos non agnoscere pro peccatis nisi externa opera, quod est tam ingens mendacium, vt ferè sit incredibile. SECVNDO, quod hoc deducit ex eo, quod docemus inuoluntarios motus animi non esse peccata, quasi nulli sint actus interni nisi inuoluntarij. TERTIO, quod hoc ipse asserit, nimirum inuoluntarios motus esse peccata: immò etiam naturalem propensionem, & naturales potentias, quibus caro concupiscit contra spiritum, vult esse peccata; quod est contra omnem rationem; nomine enim peccati omnes intelligunt actum malum, & voluntarium; vnde B. Augustinus in extremo libro de perfectione iustitiæ dicit, eum, qui nullo modo consentit illicitis motibus concupiscentiæ, etiamsi eos sentiat, non debere dicere Deo: *Dimitte nobis debita nostra*, sed solùm quod sequitur: *Ne nos inducas in tentationem.*

IAM CALVINVS lib.4. Institut. cap.13. §.3. dicit nos pollutionem vocare coniugium, quod Deus instituit. Mendacium est. Nos enim quod Deus instituit vocamus Sacramentum, & magnum Sacramentum cum Paulo, non pollutionem: At concupiscentiam, & membrorum inobedientiam, quam

quam Deus non instituit, & sine qua tamen non consummatur coniugium, vocamus pollutionem, & morbum, qui non peccatum sit, sed ex peccato natus sit: Vide Augustinum de nuptiis, & concupiscentia.

SECVNDO, dicit ibidem §.8. olim pios homines, qui Monachi fiebant, nihil aliud intendisse, quàm vt se monastica disciplina ad Ecclesiæ gubernationem præpararent: quod est mendacium contumeliosum in omnes sanctos, qui ex monasteriis ad Episcopatum vocati sunt, qui, si Caluino credimus, ambitiosissimi fuerunt, cùm è contrario constet eos omnes inuitos ex Monachis Episcopos factos. Certè B. AVGVSTINVS serm.1. de communi vita Clericorum affirmat se Monachum non Episcopum esse voluisse, & ideo nunquam iuisse ad loca, quę Episcopo carebant, ne fortè ibi Episcopus esse cogeretur. CHRYSOSTOMVS & Basilius quàm vehementer fugerint Episcopatum, vt perpetuò in monasterio viuerent, ex libro Chrysostomi de sacerdotio facilè potest intelligi. HIERONYMVS in epistola ad Pammachium contra Ioannem Hierosolymæ Episcopum, asserit se inuitum à Paulino Episcopo Presbyterum esse creatum, cùm non Presbyter, sed Monachus tantùm esse decreuisset. GREGORIVS in epistola ad Leandrum, quæ habetur initio moralium, miserabiliter deplorat casum suum, quòd cum elegisset perpetuò viuere in monasterio, tamen compulsus fuisset Pontificatum suscipere.

Et quoniam Caluinus pro se adducit epistolam 81. Augustini ad Monachos insulę Caprarię, cùm tamen locus, quem adducit, magis nobis, quàm illi faueat, ipsum locum proferamus: *Vos autem fratres*, inquit, *exhortamur in Domino, vt propositum vestrum custodiatis, & vsq; in finem perseueretis, ac, si quam operam vestram mater Ecclesia desiderauerit, nec elatione auida suscipiatis, nec blandiente desidia respuatis, sed miti corde obtemperetis Deo, nec vestrum ocium necessitatibus Ecclesiæ præponatis, cui parturienti, si nulli boni ministrare vellent, quomodo nasceremini nō inueniretis.* Ex hoc loco probat Caluinus, cōsueuisse olim, ex monasteriis Episcopos & Clericos aliquando peti. ex quo vult esse consequens eos, qui Monachi fiebant, ideo fieri solitos, vt se ad Episcopatum, & similia Ecclesiastica munera præpararent: sed hoc non esse consequens, nemo non videt, & verba illa Augustini contrarium indi-

indicant; nam inprimis si Monachi illi insulæ Caprariæ se præparabant ad Ecclesiastica munera, quid opus fuit eos hortari, ne recusarent ea munera, si quando ad ea vocarentur? Deinde, cur Augustinus eos hortatur, vt propositũ suum custodiant, & vsq; in finem perseuerent, si non erant ibi perpetuò mansuri, sed solùm ad tempus, donec videlicet se prę-parassent Ecclesiastico ministerio?

TERTIO, dicit ibidem §.10. Augustinum cùm legitimum monachatum nobis deformat, omnẽ rigidam exactionem voluisse abesse earum rerum, quæ nobis verbo Domini liberæ relinquuntur. Hoc mendacium esse, patet ex locis suprà allegatis ex Augustino in Psal.75.&99.& aliis infrà citandis.

QVARTO, dicit ibidem, Augustinum requirere in Monachis, vt omnia sua instituta referant ad eam pietatem, quam Deus omnibus commendauit, id est, ad caritatem Dei & proximi; nostros autem Monachos nescio quam nouam pietatem sibi finxisse, cuius meditatione sint omnibus perfectiores. Hoc quoq; mendacium est, & solùm verè dicit Caluinus, nescio quam nouam pietatem, &c. Verè enim nescit, quam nouam pietatem Monachi finxerint; nihil enim finxerunt noui, cùm omnibus suis votis nihil aliud cupiant, quàm perfici in caritate; quòd verò monastica vita sit perfectior vita secularium, quod tantopere exhorret Caluinus, Augustinus apertissimè docet in epist.89. q.4. ad Hilarium, vbi sic ait: *Magister bonus mandata legis ab ista excellentiore perfectione distinxit: ibi enim dixit; Si vis ad vitam ingredi, serua mandata: hic autem; Si vis perfectus esse, vende omnia quæ habes, &c.*

QVINTO, dicit ibidem §.11. vitam monasticam nusquam esse vel vna syllaba à Domino approbatam. Hoc mẽdacium refellit Augustinus loco iam citato, & Chrysostomus hom. 17. ad populum: *Tanti est*, inquit, *Philosophia à Christo introducta.*

SEXTO, dicit §.12. nulli vnquam veterum venisse in mentem, dicere Christum aliquid consuluisse, sed omnes vna voce clamare, nullam penitus voculam à Christo emissam, cui non sit necessariò obtemperandum. Hoc impudentissimum est mendacium; ipse enim nullum adduxit testem ad suam sententiam confirmandam. Nos autem in sequenti quæstione adducemus omnes veteres, qui reuera vna voce

clamant,

clamant, multa esse consilia Euangelica. Nunc sufficiat locus Augustini citatus.

SEPTIMO, dicit ibidem, Monachos, vt videantur aliis perfectiores, promittere se consilia Euangelica seruaturos, de non iurando, de inimicis diligendis, de non appetenda vindicta. At neque ista vlli Monachi vouent, & nos ea non consilia, sed præcepta esse dicimus.

OCTAVO, dicit §.14. Patres toto pectore abhorruisse ab illa blasphemia & sacrilego dogmate, quo professio monastica secundum Baptisma nominatur. At nos ostendimus, Athanasium, Hieronymum, Bernardum, Thomam, non abhorruisse ab illa sententia. Ipse verò pro se nullum adduxit.

NONO, dicit ibidem, tempore Augustini veros Monachos totos se ad caritatem proximi accommodauisse, nostros autem à tota Ecclesia discessionem fecisse; id verò probat dupliciter. PRIMO, quia veteres Monachi ad eandem Ecclesiam cum ceteris Christianis conueniebant, & cum iisdem Sacramenta participabant, nostri autem proprias habent Ecclesias, propria altaria, &c. SECVNDO, quia 1. Corinth. 1. Apostolus vocat schismaticos eos, qui dicebant: *Ego sum Pauli, ego Apollo, ego Cephæ*; at Monachi dicunt; Ego sum Augustini, ego Benedicti, ego Francisci.

Hic est mendacium duplex; nam inprimis falsum est, veteres Monachos non habuisse proprias Ecclesias, Altaria, Sacramenta; nam olim tam Eremitæ, quàm Cœnobitæ ferè omnes extra vrbes procul à reliquis hominibus habitabant, & quia non poterant ad Ecclesias Episcoporum, vel Parochorum conuenire, habebant singula monasteria suum Abbatem Presbyterum, à quo Sacramēta percipiebant. Id manifestè indicat Augustinus tum lib. 1. de moribus Ecclesiæ, cap. 31. & 33. tum in epistol. 81. ad Eudoxium Presbyterum & Abbatem in insula Capraria; item Epiphanius in epistola ad Ioannem Hierosolymitanum, vbi dicit, se ordinasse Paulinianum Presbyterum monasterij Bethleemitici, quia S. Hieronymus eius monasterij Præpositus, præ nimia humilitate non audebat Sacramenta fratribus ministrare. Idem apparet ex collationibus Cassiani ferè omnibus, ac præcipuè 18. cap. 15.

Deinde, falsum est, Monachos nostros discessionē fecisse ab Ecclesia, cùm videamus, eos eundem Pontificem agnoscere,

ſcere, quem reliqua Eccleſia: ab iiſdem Epiſcopis ordinari, à quibus ceteri Clerici; deniq; eidem populo communicare, cui ceteri Chriſtiani. Si autem, quia habent Eccleſias, & altaria, ſchiſmatici eſſent; eſſent etiam ſchiſmatici omnes Parochi; nulla enim eſt paræcia, quæ non habeat Eccleſiam, & altaria diſtincta ab Eccleſia, & altaribus aliarum paræciarum.

Vltimò, falſum eſt, eodem ſenſu, Monachos dicere; Ego ſum Auguſtini, ego ſum Benedicti, quo Corinthij dicebant; Ego ſum Pauli, ego Apollo; iſti enim in duobus errabant, dicendo; Ego ſum Pauli, ego Apollo. PRIMO, quia putabant, vim Sacramenti Baptiſmi pendere à probitate baptizantis, & ideo gloriabantur, ſe filios eſſe ſpirituales excellentium virorum, vt exponit Auguſtinus tract. 5. in Ioannem, & alibi. Et patet primò ex verbis ſequentibus: *Num Paulus crucifixus eſt pro vobis? aut in nomine Pauli baptizati eſtis?* Secundò ex eo, quòd toto illo capite, & tribus ſequentibus, ad hunc errorem tollendum, Paulus docet, Apoſtolos ſolùm eſſe miniſtros Chriſti, Chriſtum autem eſſe, qui verè, & ex poteſtate omnia facit, & ideo Deum elegiſſe indoctos & viles, per quos mundum conuerteret, ne ſalus ab hominibus pendere videretur. Tertiò ex eo, quòd hinc intelligimus, quomodo verè ſchiſmata facerent, qui dicebant; Ego ſum Pauli, ego Apollo; nam tot Baptiſmata faciebant, quot erant baptizatores, & proinde tot fides & Eccleſias.

SECVNDO errabant, quòd temerè iudicabant de prædicatoribus ſuis, & alios aliis præferebant, vt patet ex illis verbis capitis quarti: *Nolite ante tempus iudicare, &c. Mihi autem pro minimo eſt, vt à vobis iudicer, &c.* AT Monachi cùm dicunt; Ego ſum Auguſtini, ego Benedicti, ſolùm hoc dicunt ad diſtinctionem ordinum indicandam; quòd ſi aliqui ex ſimplicioribus religioſis interdum contẽdunt pro gloria ſuorum Ducum, & B. Franciſcum propter ſtigmata B. Dominico anteponunt, vel è contrario, malè faciunt, & incidunt in poſteriorem reprehenſionem Apoſtoli, ſed nec iſti propterea ſchiſmatici ſunt, nec oportet propter paucos idiotas, vniuerſos ordines religioſorum infamare.

DECIMO dicit, §. 19. olim nefas fuiſſe, mulierem admittere ad votum continentiæ ante annum LX. Sed aliud indicat ſumma illa ſollicitudo veterum, Cypriani, Chryſoſtomi, Ambro-

Ambrosij, Hieronymi, in sacris virginibus custodiendis; si enim Sanctimoniales omnes excederent annum LX. non magna custodia indigeret earum pudicitia.

CAPVT SEPTIMVM.

Quid sit consilium perfectionis?

SEQVITVR nunc quæstio de consiliis perfectionis, quam secundo loco tractandam proposuimus. Ac primùm explicandum erit, quid sit consilium perfectionis, & in quo differat à præcepto. Secundò, quid sentiant hæretici, & quid Catholici. Tertiò, probanda veritas. Quartò, soluenda argumenta.

Quantum ad PRIMVM, consilium perfectionis vocamus opus bonum, à Christo nobis non imperatum, sed demonstratum; non mandatum, sed commẽdatum. Differt autem à præcepto ex parte materiæ, ex parte subiecti, ex parte formæ, & ex parte finis. Ex parte materiæ dupliciter. PRIMO, quia materia pręcepti est facilior, cõsilij difficilior; illa enim sumpta est ex principiis naturæ, hæc superat quodammodo naturam; nam ad seruandam coniugi fidem natura inclinat, at non ita ad abstinendum à coniugio. AMBROSIVS lib. 1. de virginibus: *Quis,* inquit, *humano eam posſit ingenio comprehendere, quam nec natura suis inclusit legibus? aut quis naturali voce complecti, quod supra vsum naturæ sit? è cælo accersiuit, quod imitaretur in terris.* Et HIERONYMVS, siue quicunque fuit auctor, sermone de assumptione: *Profectò,* inquit, *in carne præter carnem viuere, non terrena vita est, sed cœlestis.*

SECVNDO, quia materia præcepti bona est, consilij melior & perfectior, loquendo de præceptis, quæ circa eandem materiam versantur, circa quam versantur consilia; consilium enim includit præceptum, & aliquid supra præceptum addit. AVGVSTINVS serm. 18. de verbis Apostoli: *Illæ autem,* inquit, *amantes, quibus terrenæ nuptiæ viluerunt, quæ terrenos amplexus non desiderauerunt, vsque adeò acceptarunt præceptum, vt non recusarent consilium; vt plus placerent, plus se ornauerunt.*

Ex parte subiecti differunt consilia & præcepta, quod pręceptum commune sit omnium, consilium non item. Augustinus serm. 16. de tempore: *De virginitate dicitur: Qui potest*

capere, capiat; de iustitia non dicitur: Qui potest facere, faciat, sed: Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excindetur, & in ignem mittetur.

Ex parte formæ, quod præceptum vi sua obliget, consilium in arbitrio hominis positum sit. Hieronymus in epistola ad Eustochium de seruanda virginitate: *Vbi consilium, ibi offerentis arbitrium; vbi præceptum datur, ibi necessitas est seruientis.* Et Augustinus de sancta virginitate, cap. 30. *Neque enim,* inquit, *sicut non mœchaberis, non occides, ita dici potest, non nubes; illa exiguntur, ista offeruntur: si fiunt ista, laudantur; nisi fiant illa, damnantur.*

Ex parte finis, siue effectus, quod præceptum obseruatum habet præmium, non obseruatum habet pœnam: Consilium autem si non seruetur, nullam habet pœnam, & si seruetur, maius habet præmium. Augustinus de sancta virginitate, cap. 14. *Præcepto quisquis non obtemperat, reus est & debitor pœnæ.* Et infrà: *Sed quoniam deuitatis remißisue peccatis, adeunda est vita æterna, in qua est quædam egregia gloria, non omnibus in æternum victuris, sed quibusdam ibi tribuenda; cui consequendæ, parum est, liberatum esse à peccatis, nisi aliquid ipsi liberatori voueatur, quod non sit criminis non vouisse, sed vouisse ac reddidisse sit laudis: Consilium, inquit Apostolus, do, &c.*

CAPVT OCTAVVM.

Ponuntur variæ sententiæ de Consiliis.

QVANTVM ad SECVNDVM, quatuor sunt de hac re sententiæ; tres falsæ, vna vera. Quidam enim volunt ea, quę nos vocamus consilia, vt voluntariam paupertatem, & continentiam, non esse consilia, sed præcepta. Alij, non esse consilia, nec præcepta, sed res indifferentes. Alij, non esse consilia, nec præcepta, sed mala & prohibita. Alij denique, esse consilia.

PRIMA opinio est vetustissima eorum, qui se Apostolicos dicebant, qui, teste Epiphanio, hęresi 61. & Augustino hæresi 40. affirmabant, non posse saluari eos, qui non viuerent in cœlibatu, & paupertate, more Apostolorum. Idem, ex parte, docuerunt Encratitæ, auctore Tatiano, S. Iustini discipulo, qui docebant, omnes Christianos debere à nuptiis abstinere, & cœlibes viuere, vt Irenæus testatur lib. 1. cap. 30. Item

Pelagiani, qui, teste Augustino, epistola 89. & 106. negabant spem salutis iis, qui non renuntiarent actu omnibus, quæ possidebant. Quod idem aut sensit, aut sentire se simulauit Iulianus Apostata; nam, teste Nazianzeno, orat. 1. in Iulianum, lege lata decreuit, ne Christiani vlla se ratione defenderent, etiamsi spoliarentur, vel occiderentur iniustè. & rationem legis reddens, dicebat, velle se Christianos cogere, vt Euangelium obseruarent, quo præceptum esset, vt Christiani nihil possiderent, & percutienti vnam maxillam, alteram præberent.

SECVNDA opinio fuit Iouiniani, Vigilantij, Lampetianorum; Iouinianus enim docuit, nullum esse consilium, neque præceptum continentiæ, cùm eiusdem meriti sint virgines & coniugatæ; vt Hieronymus lib. 1. in Iouinianum, & Augustinus hæresi 82. testes sunt. Vigilantius idem asseruit de paupertate; nam, vt Hieronymus refert in libro contra Vigilantium, asserebat ille, melius esse opes suas possidere, & ex iis Eleemosynas facere, quàm omnia simul dimittere. Lampetiani idem senserunt de obedientia; nam, vt scribit Damascenus hæresi 98. volebant Lampetiani, Monachos in cœnobiis liberos esse debere, nec pendere ex Præpositi alicuius arbitrio.

TERTIA opinio est Ioannis VViclefi, & Lutheranorum, qui primi cœperunt religiones, vt malas, vituperare. Ioannes VViclef artic. 21. in Concilio Constantiensi, sess. 8. dicit, eos qui ingrediuntur religiones eo ipso reddi ineptos ad seruanda mandata Dei. ex quo sequitur, continentiam, obedientiam, & paupertatem religiosam non consuli à Deo, sed prohiberi. Lutherus in epithalamio, & libro de votis monasticis. Philippus in locis communibus, capite de discrimine præcepti & consilij, & in Apologia Confessionis Augustanę, art. 27. Petrus Martyr in libro de cœlibatu, & votis monasticis. Caluinus lib. 4. Institut. cap. 13. Brentius in Confessione VVirtembergica, capite de votis monasticis, & alij hæretici in genere docent, nullum esse consilium Euangelicum. Quamuis enim Lutherus in assertione artic. 30. admiserit vnum consilium, id est, virginitatem, tamen reuocauit postea sententiam in epithalamio.

In particulari tria dicunt. PRIMO, vitam pauperem & cœlibem ducere sub obedientia Prælati, esse meram impie-

tatem & superstitionem, si id fiat ad colendum Deum, id est, si quis putet hæc placere Deo, & esse per se meritoria. SECVNDO dicunt, voluntariam paupertatem, & obedientiam exhibitam ei, cui alioqui non debetur, si non assumatur ad colendum Deum, non esse quidem impiam, tamen esse stultam, & inanem, & proinde malam. Satis enim esse, ferre pauperiem, quam necessitas adfert, & obedire parentibus & magistratibus. TERTIO dicunt, continentiam, si non assumatur cum opinione cultus, sed vt instrumentum ad expeditiùs obeunda munera Euangelij, esse bonam & laudabilem, & sic laudari ab Apostolo 1. Cor. 7. tamen non esse possibilem, nisi illis, qui sciunt, se habere peculiare Dei donum, quod tam rarum esse volunt, vt Lutherus in epithalamio dicat, neminem posse continere, nisi diuino miraculo; & vbi est vnus continens, ibi esse plus quàm centum millia, quibus Matrimonium necessarium sit.

QVARTA sententia est Catholicorum omnium, multa esse verè & propriè consilia Euangelica, sed præcipuè tria; Continentiam, Obedientiam, & Paupertatem, quæ nec sint præcepta, nec indifferentia, sed Deo grata, & ab illo commendata.

CAPVT NONVM.

Asseruntur consilia Euangelica testimoniis Scripturæ.

QVAE sententia, vt ad TERTIVM veniamus, probatur primò, Scripturis: Secundò, exemplis primitiuæ Ecclesiæ: Tertiò, testimoniis veterum: Quartò, rationibus.

PRIMVM testimonium est Isai. 56. *Non dicat Eunuchus; Ego lignum aridum, quia hæc dicit Dominus Eunuchis: qui custodierint sabbatha mea, & elegerint quæ ego volui, & seruauerint fœdus meum, dabo eis in domo mea, & in muris meis locum, & nomen melius à filiis & filiabus; nomē æternum dabo eis, quod non peribit.*

Quòd hîc agatur de continentibus voluntariis, non de abscissis, vel sic natis, qui necessariò continent, docent Hieronymus & Cyrillus in hunc locum, Augustinus libro de sancta virginitate, cap. 24. & Basilius in libro de vera virginitate,

tate, Ambrosius in exhortatione ad virgines, & Gregorius 3. parte pastoralis, cap.29. & patet ex præmio, quod Eunuchis promittitur; nec enim vlla ratio est, cur abscissis vel natis Eunuchis promittatur maior gloria, quàm sit filiorum & filiarum Dei. Addit autem subtiliter Augustinus; Si quis contendat, Isaiam loqui de veris Eunuchis, adhuc iuuari caussam nostram; nam si Eunuchis, qui continent se, quia non possunt aliud facere, promittitur maior gloria, quàm iustis coniugatis: certè maiore ratione promittitur iis, qui se continebunt, etiamsi possent non continere.

Est autem hoc loco obseruandum illud nomen: *Melius à filiis & filiabus*; posse habere alium etiam sensum, videlicet, vt intelligamus promitti aliquid melius, quàm fuissent filij & filiæ; nam verba Hebræa שֵׁם טוֹב מִבָּנִים וּמִבָּנוֹת id est, nomen bonum præ filiis & filiabus; optimè recipiunt hunc sensum, dabo illis qui carent liberis aliquid melius, quàm sit habere liberos; & sic etiam vertunt LXX. interpretes: τόπον ὀνομαστὸν κρείττω υἱῶν, καὶ θυγατέρων. Et recidit in idem cum superiore sententia; nam semper anteponuntur continētes coniugatis, cùm isti liberos, illi melius aliquid habituri sint.

Quòd autem continentia Eunuchorum hoc loco non imperetur, sed consulatur, docent iidem auctores, & probat Hieronymus ex illis verbis: *Qui elegerint quæ ego volui.* Illi enim dicuntur eligere, qui non coguntur præcepto; itaque sensus est; Qui elegerint quæ ego volui, id est, qui transcendentes ea, quæ præcepi accommodans me humanæ imbecillitati, sponte sua elegerint perfectiora, quæ ego cupio & vellem. Præterea idem patet ex eo, quòd qui Eunuchi non sunt, etsi postponuntur Eunuchis, tamen non excluduntur à regno cœlorum, immò filij & filiæ vocantur; ergo non tenentur omnes esse Eunuchi, ergo non est præceptum.

Quòd autem continentia non solùm sit vtilis in hac vita, vt aduersarij dicunt, sed sit verè meritoria gloriæ singularis, quod tanquam blasphemiam horrent, patet ex illis verbis: *Nomen æternum dabo eis, quod non peribit.* Quod sic exponit AVGVSTINVS de sancta virginitate, cap.25. *Quid*, inquit, *tergiuersaris impia cæcitas? quid temporalem tantummodo vtilitatem promittis continentibus Sanctis? Nomen æternum dabo*

eis. Et si fortè hic ipsum æternum pro diuturno conaris accipere, addo, accumulo, inculco, nec vnquā deerit. quid quæris amplius? quid dicis amplius? æternum hoc nomen, quidquid illud est, Spadonibus Dei, quod vtique gloriam quandam propriam excellentemq; significat, nō erit commune cum multis, quamuis in eodem regno & in eadem domo constitutis: Nam ideo fortasse & nomen dictum est, quod eos, quibus datur, distinguat à ceteris.

Sed occurrit Petrus MARTYR in libro de cœlibatu & votis monasticis, ac probat, Isaiam loqui de veris Eunuchis, qui erant apud Iudæos; nam quia eo tempore magna felicitas erat, habere multam prolem: dicit, Deum voluisse consolari Eunuchos, atq; illis idcirco pollicitum se habiturum eos meliore in loco, quàm filios & filias, id est, quàm Israëlitas reliquos, qui non custodiunt legem diuinam, si tamen ipsi eandem legem diligenter seruauerint.

At hæc expositio facilè refelli potest. PRIMO, quia contraria est antiquis, sanctissimis, ac doctissimis Patribus, Basilio, Cyrillo, Ambrosio, Hieronymo, Augustino, Gregorio, quibus in re dubia multò tutiùs credi potest, quàm vni Apostatæ, qui mauult Rabinos Iudæorum, quàm sanctos Patres Ecclesiæ sequi.

SECVNDO, quia absurdè Petrus Martyr per filios Dei, quibus anteponuntur Eunuchi, intelligit Israëlitas malos: nam vel dicuntur filij Dei Israëlitæ mali, quatenus Israëlitę, vel quatenus mali, non quatenus Israëlitæ, quia etiā Eunuchi erant Israëlitæ, & proinde filij, quocirca inepta esset collatio: non etiam dicuntur filij, quatenus mali, quia homo, qua malus est, non ex Deo, sed ex Diabolo est; quare per filios coniugati fideles & boni intelligūtur, qui etiam locum bonum habent in domo Dei, sed eis anteponuntur virgines, & continentes, qui locum meliorem habent, id est, locum sponsæ.

TERTIO, quia hoc loco Deus pollicetur Eunuchis nomen æternum, id est, celebrem famam, eamque nunquam interituram, neq; in hoc seculo, neq; in futuro. OSTENDAT igitur Petrus Martyr, qui sint illi Eunuchi, in quibus impletum sit hoc vaticinium; certè non inueniet carne abscissos valde celebratos. At nos proferre possumus exercitum innumerabilem sanctorum & sanctarum Virginum, quorum laudibus pleni sunt libri sanctorum Patrum. Itaq; ipsa vati-

cinij

cinij huius tam manifesta impletio in sanctis Virginibus satis esse deberet ad excludendam carnalem & Iudaicam illam sententiam de carnalibus Eunuchis.

SECVNDVM testimonium Sapient. 3. *Felix sterilis, & incoinquinata, quæ nesciuit torum in delicto, habebit fructum in respectione animarum sanctarum, & Spado, qui non operatus est per manus suas iniquitatem, nec cogitauit contra Deum nequissima; dabitur enim ei fidei donum electum* (id est, donum quoddam singulare, respondens fidelitati ipsius) *& sors in templo Dei. Bonorum enim laborum gloriosus est fructus, & quæ non concidit radix sapientiæ.* Quem locum similem esse superiori, docet Hieronymus, vbi suprà.

TERTIVM testimonium Matth. 13. vbi Dominus comparat regnum cœlorum, id est, Ecclesiam, terræ bonæ, cuius vna pars reddebat fructum centesimum, alia sexagesimum, alia tricesimum. Quem locum exponentes Cyprianus de habitu virginum, Hieronymus lib. 1. in Iouinianum, & Augustinus de sancta virginitate, cap. 44. & 45. docent, ea parabola distingui meritum casti coniugij, viduitatis & virginitatis. Ex quo apparet, continentiam virginalem esse maius bonum, & magis meritorium apud Deum, quàm sit castitas coniugalis, ac proinde esse consilium diuinum; quod enim Deus non præcipit, & tamen commendat, & anteponit aliis rebus, sine dubio consulit.

QVARTVM est Matth. 19. cùm Apostoli dixissent: *Non expedit nubere*; Dominus ait: *Non omnes capiunt verbum hoc, sed quibus datũ est; sunt enim Eunuchi, qui de matris vtero sic nati sunt; & sunt Eunuchi, qui facti sunt ab hominibus; & sunt Eunuchi, qui seipsos castrauerunt propter regnum cœlorum. Qui potest capere, capiat.* Hic non dari præceptum de continentia, patet ex superioribus; nam initiò huius capitis Dominus approbauit nuptias, dicens: *Quod Deus coniunxit, homo non separet*; ergo non prohibet hoc loco nuptias, ergo non præcipit continentiam. Idem patet ex sequentibus: *Qui potest capere, capiat*; nam, vt eleganter ait Augustinus serm. 61. de tempore, de præceptis iustitiæ non potest dici; Qui potest facere, faciat; sed omnis arbor, quæ non fecerit fructum bonum, excindetur. quod autem consilium detur, patet ex eo, quod cùm Apostoli dixissent; Non expedit nubere, Dominus non ait: Immò verò expedit, sed ait: *Non omnes capiunt*

Verbum hoc, qui potest capere, capiat; id est, verum dixistis, nuptias non expedire; nam impediunt potius. Tamen non omnes hoc intelligunt, sed qui potest assequi, non omittat. Quòd deniq; continentia non solùm conferat corporalem vtilitatem, sed præmium habeat in cœlo, patet ex illo: *Sunt Eunuchi, qui castrauerunt se propter regnum cælorum.*

At aduersarij, ac inprimis Petrus Martyr in libro de cœlibatu & votis, illud: *Propter regnum cælorum*; exponunt, propter Euangelium expeditiùs prædicandum. Contrà autem est omnium Patrum expositio. CYPRIANVS libro de habitu virginum: *Nec ornari iam*, inquit, *aut placere alij, quàm Domino suo studeant, à quo & mercedem virginitatis exspectant, dicente ipso; Sunt enim Spadones, qui se castrauerunt propter regnum Dei, &c.* Vbi regnum Dei exponit Cyprianus virginitatis mercedem; non ergo significat prædicationem Euangelij, præsertim cùm Cyprianus de mulieribus virginibus loquatur, quæ non possunt prædicare Euangelium. HILARIVS in hunc locum, illud: *Propter regnum cælorum*; exponit, spe regni cœlestis, quod ad Euangelij prædicationem referri non potest.

CHRYSOSTOMVS in hunc locum alloquens Eunuchum spiritualem: *Gratias*, inquit, *age Deo, quia magna præmia, rutilantesq; coronas habebis, si ita viues, quemadmodum sine aliquo illi præmio.*

HIERONYMVS li.1. contra Iouinianum: *Proponit*, inquit, *Agonothetis præmium, inuitat ad cursum, tenet in manu virginitatis brauium, ostendit purissimum fontem, & clamitat; Qui sitit, veniat, & bibat, qui potest capere, capiat. Non dicit, velitis, nolitis, bibendum vobis est, atq; currendum, sed qui voluerit, qui potuerit currere atq; potare, ille vincet, ille satiabitur.*

Denique, AVGVSTINVS de sancta virginitate, cap. 24. *Christo*, inquit, *laudanti eos, qui se castrauerunt, non propter hoc seculum, sed propter regnum cælorum, Christianus contradicat, affirmans, hoc præsenti vitæ esse vtile, non futuræ? &c.* vide similia apud Bedam & Anselmum in comment. huius loci.

QVINTVM est ibidem, vbi adolescenti dicitur: *Si vis perfectus esse, vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cælo.* Quòd hîc non detur præceptũ, sed consilium, patet ex ipsa consequentia verborum; nam interroganti: *Quid faciam, vt saluus fiam?* Dominus respondit: *Si*

vis ad vitam ingredi, serua mandata. Vbi ostendit, mandatorum obseruationem sufficere ad salutem: ac deinde subiungit: *Si vis perfectus esse*, id est, si non es contentus vita æterna, sed aspiras ad excellentem gradum in ipsa vita æterna: *Vade, vende omnia.*

Præterea, si hoc esset præceptum, certè esset præceptum caritatis, at non est; nam caritas non requirit, nisi vt diligamus proximum, sicut nosipsos; ergo non requirit, vt demus omnia nostra proximis, & nobis nihil seruemus, sed satisfacimus ei præcepto, si partim demus, partim retineamus. Quod autem dare omnia mereatur insigne præmium, patet ex illis verbis: *Et habebis thesaurum in cælo.* Sed occurrunt quinque expositiones refellendæ.

PRIMA est S. Hieronymi & Bedæ in hunc locum, vbi docent, iuuenem istum non voto discentis, sed animo tentantis ad Dominum accessisse. Ex quo posset aliquis colligere, Dominum quoque non seriò respondisse, sed ironicè. Refellit CHRYSOSTOMVS hanc sententiam. PRIMO, quia nullus Euangelista hunc adolescentem reprehendit, cùm tres hanc historiam scribant, nimirum Matthæus, cap. 19. Marcus cap. 10. Lucas cap. 18. SECVNDO, quia Dominus lenissimè cum eo locutus est, cùm alioqui tentatores aliter excipere soleat. TERTIO, quia non abiisset tristis audito verbo Domini, nisi reuera seriò perfectionem desiderasset.

Adde, quod Dominus *intuitus eum, dilexit illum*, vt ait Marcus, Dominus autem nõ diligit hypocritas; ergo B. Hieronymus memoria lapsus est; existimauit enim, hunc iuuenem eundem esse cum illo Pharisæo tentatore, de quo Marci 14. nam hunc locum Marci allegat, cùm tamen Marcus distinguat vnum ab altero, vt patet ex cap. 10. & 14. quare Hieronymus quæst. 1. ad Hedibiam, & libro contra Vigilantium, hunc locum expendens, longè aliter exponit. Similiter memoria lapsus est Erasmus, qui in annotatione ad hunc locum scribit, à Chrysostomo hunc adolescentem tanquam tentatorem accusari, cùm è contrario potius Chrysostomus eum defendat, Beda quoq; in commentario ad cap. 10. Marc. apertè mutat sententiam, ac docet falli eos, qui putant, hunc adolescentem animo tentantis accessisse.

ALTERA expositio est Ioannis CALVINI lib. 4. Institutionum, cap. 13. §. 13. qui primò demonstrat, Dominum non potuisse

tuisse constituere perfectionem in vendendis omnibus rebus, cùm Apostolus 1. ad Corinth. 13. dicat: *Si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, caritatem autem non habeam, nihil mihi prodest.* Et ad Colossenses 3. dicat, caritatem esse vinculum perfectionis. Deinde explicat ipse locũ hunc, ac dicit, adolescentem illum, qui dixerat: *Omnia hæc seruaui à iuuentute mea,* mentitum fuisse, & ideo Christum ei dixisse: *Vade, vende omnia quæ habes;* non vt eum ad hoc faciendum hortaretur, sed vt proposito illi mandato, quod implere non posset, disceret, se esse mentitum; quomodo si iactanti se scire omnia diceremus; explica igitur nobis, quot sint stellæ in cœlo, vel grana arenæ in littore maris; quòd autem ille iuuenis nõ seruauerit omnia mandata, probat Caluinus, quia vnum ex mandatis est, diligere Deum ex toto corde: qui autem diligit ex toto corde, paratus est, omnia dimittere propter Deum; nec efficitur tristis, si ei dicatur à Deo, vt dimittat omnia, iste autem iuuenis, audito Christi verbo, tristis effectus est.

Eadem est expositio Petri Martyris in libro de cœlibatu & votis, vbi addit etiam hoc argumentum; Dominus ait: *Si vis esse perfectus, vende omnia, &c.* at perfectio omnibus imperatur, Matth. 5. *Estote perfecti;* igitur non consilium, sed pręceptum fuit huic adolescenti, vendere omnia.

At errare Petrum Martyrem & Caluinum, probatur PRIMO ex capite 10. Marci, vbi legimus: *Dominus autem intuitus eum, dilexit eum.* Dominus autem non diligit mendaces, igitur credibile est, eum vera dixisse. Neque argumentum Caluini concludit; nam qui diligit ex toto corde, non tenetur facere omnia, quæ Deus consulit, sed solùm quæ præcipit; hîc autem Dominum non præcipere, sed consulere, iam probatum est: & rursus probari potest; nam Dominus non absolutè dixit: *Vende omnia,* sed sub conditione: *Si vis perfectus esse.*

AT, inquiunt, tenebatur esse perfectus, cùm sit præceptũ: *Perfecti estote,* Matth. 5. igitur tenebatur etiam vendere omnia; sed contrà, nam inprimis iam suprà ostendimus, perfectionem hoc loco positam, nõ esse præcepti, cùm distinguatur ab obseruatione legis, de qua dictum est: *Si vis ad vitam ingredi, serua mandata.*

Neque obstat illud Matth. 5. *Estote perfecti;* nam varia sunt genera

genera perfectionis, vt diximus suprà capite secundo; quædam enim est perfectio necessaria ad salutem, quæ consistit in plena obseruatione mandatorum; quædam est perfectio maior, quæ necessaria est non ad salutem simpliciter, sed ad excellentiorem gradum gloriæ in regno cœlorum, & hæc consistit in obseruatione consiliorum; de priore igitur perfectione loquitur Dominus Matth. 5. de posteriore hoc loco; id quod rursus hoc modo probatur; nam si hæc perfectio esset pręcepti, certè tenerentur omnes Christiani vendere omnia sua; nam ad præcepta omnia omnes tenentur.

RESPONDET Martyr, hoc præceptum vendendi omnia datum esse solùm huic adolescenti, & proinde, illi fuisse necessarium ad perfectionem, nō autem aliis; ille enim est perfectus, qui Deo iubenti obedit.

AT CONTRA; sicut cùm Dominus ait: *Si vis ad vitam ingredi, serua mandata*; indicauit, seruare mandata esse medium ad vitam æternam omnibus hominibus. Sic etiam cùm ait: *Si vis esse perfectus, vende omnia*; indicauit, vendere omnia esse medium ad perfectionem omnibus hominibus, & non solùm illi adolescenti. Pręterea, idem probamus ex testimoniis veterum sanctorum Patrum, qui docent, Dominum hoc loco non imperasse, sed tantùm hortatum esse, & consuluisse, tanquam perfectionem vendere omnia, & dare pauperibus.

AMBROSIVS lib. de viduis, vltra medium: *Vt intelligas*, inquit, *distantiam præcepti, atq; consilij, illum recorderis, cui in Euangelio antè præscribitur, ne homicidium faciat, ne adulterium admittat, ne falsum testimonium dicat; præceptum enim ibi est, vbi est pœna peccati; at verò cùm se præcepta legis memorasset implesse, consilium ei datur, vt vendat omnia, & sequatur Dominum; hæc enim non pro præcepto dantur, sed pro consilio deferuntur.*

HIERONYMVS lib. contra Vigilantium: *Quod autem asseris eos melius facere, qui vtuntur rebus suis, & paulatim fructus possessionum suarum pauperibus diuidunt, quàm eos qui possessionibus venundatis semel omnia largiuntur, non à me, sed à Domino respondebitur; si vis perfectus esse, vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus: ad eum loquitur qui vult esse perfectus, qui cū Apostolis patrem, & nauiculam, & rete dimittit: iste quē tu laudas, secundus, & tertius gradus est, quem & nos recipimus, dummodo sciamus prima secundis & tertiis præferenda.*

AVGV-

Avgvstinvs epiſt. 89. q. 4. *Viderit*, inquit, *ille iuuenis quemadmodum illa legis mandata ſeruauerit, Veruntamen magiſter bonus mandata legis ab iſta excellentiore perfectione diſtinxit; ibi enim dixit, ſi Vis Venire ad Vitam, ſerua mandata; hic autem, ſi Vis perfectus eſſe, Vade, Vende omnia, &c.* Chrysostomvs in hunc locum: *Vt alliciatur*, inquit, *ingentem ei mercedem futuram oſtendit, & Voluntati eius omnia relinquit.*

Idem probatur ex verbis ſequentibus; nam cùm Petrus vidiſſet adoleſcentem audito hoc conſilio abiiſſe triſtem, dixit Domino: *Ecce nos reliquimus omnia, & ſequuti ſumus te, quid ergo erit nobis?* quaſi diceret, ecce nos fecimus quod iſte iuuenis facere noluit, quid ergo nobis dabis? cui interrogationi, ſi vera eſt Martyris & Caluini ſententia, Dominus reſpondere debuit, nihil vobis dabo, nam ſoli illi iuueni, & illi non ſeriò loquutus ſum, ſed ſolùm ea dixi, vt iuuenis ille intelligeret ſe fuiſſe mentitum. At non ita reſpondit, ſed ait: *Amen dico Vobis, quòd Vos qui ſequuti eſtis me in regeneratione, &c.* Et ne putemus ſolis Apoſtolis hæc promitti, audiamus Avgvstinvm epiſt. 89. q. 4. hunc locum exponentem: *Qui*, inquit, *illius perfectionis de Vendendis rebus ſuis conſilium tam grande, tamq; præclarum non receperunt, & tamen à damnabilibus immunes criminibus eſurientem Chriſtum pauerunt, non ſedebunt quidem cum Chriſto ſublimiter iudicaturi, ſed ad ipſius dexteram ſtabunt miſericorditer iudicandi.*

Ad argumentum Caluini ex Apoſtolo, reſpondeo, deſertionem omnium rerum poſſe dupliciter conſiderari; vno modo ſecundum ſe; altero modo vt eſt actus imperatus dilectionis. Primo modo, deſertio omnium rerum non eſt perfectio, ſed tamen eſt inſtrumentum ad perfectionem, & ſic poſſumus exponere verba Domini: *Si Vis perfectus eſſe, Vende omnia*, id eſt, ſume hoc inſtrumentum & acquires perfectionem; quia tamen hæc deſertio rerum, ſi abſque caritate ſit, non ſaluat hominem, ideo dicitur non prodeſſe, ab Apoſtolo, 1. Corinth. 13. Secvndo modo deſertio ipſa poteſt dici perfectio ſiue opus perfectionis, quia includit gradum quendam eximium caritatis, & de hac etiam poteſt intelligi verbum Domini, vt ſenſus ſit, ſi vis eſſe perfectus, vende omnia; nam hinc apparebit te habere perfectam caritatem.

Tertia expoſitio eſt Pelagianorum, qui illud: *Si Vis eſſe perfectus*, explicabant, ſi vis vt tibi nihil deſit ad conſequen-

dam

dam salutem; ille enim est perfectus, cui nihil deest, & hoc probabant ex illis verbis Domini Marc. 10. *Vnum tibi deest.* & ex verbis adolescentis Matth. 19. *Quid adhuc mihi deest?* quasi diceret, seruaui ista præcepta Decalogi à Mose tradita; num aliquid aliud faciendum est? cui respondit Dominus Marci 10. *Vnum tibi deest, vade, vende omnia, &c.*

At falsam esse hanc expositionem, docet AVGVSTINVS ep. 89. q. 4. ex illis verbis 1. Tim. 6. *Diuitibus huius seculi præcipe, non superbè sapere, nec sperare in incerto diuitiarum, sed in Deo viuo; benefaciant diuites, sint in operibus bonis, facilè tribuant, &c. Puto,* inquit Augustinus, *quod ista præcipiens, diuites instruebat, non fallebat Apostolus, qui non ait, præcipe diuitibus huius mundi, vt vendant omnia quæ habent, dent pauperibus, & sequantur Dominum, sed non superbè sapere, &c.*

Cùm ergo Dominus ait: *Si vis perfectus esse,* non loquitur de perfectione necessaria ad salutẽ, sed de alia quadam maiore. & cùm ait: *Vnum tibi deest*, non vult dicere ad salutem consequendam, sed ad perfectionem istam maiorem; & similiter ille iuuenis dicens: *Quid adhuc mihi deest?* non intelligit ad salutem simpliciter assequendam; iam enim audierat responsum: *Si vis ad vitam ingredi, serua mandata.* sed intelligit ad salutem facilius, & perfectius assequendam, q. d. quid possem adhuc facere vtile ad vitam æternam? quod si quis admittere velit iuuenem petiuisse, an aliquid sibi deesset simpliciter ad salutem, dicere poterit à Domino fuisse responsum, nihil ei deesse ad salutem; non enim Dominus ait: *Vnum tibi deest, vende omnia,* sed: *Si vis perfectus esse, vnum tibi deest*, vt patet ex verbis Matthæi, & Marci simul iunctis, q. d. nihil tibi deest ad salutem simpliciter assequendam, sed, si vis perfectus esse, vnum tibi deest, &c.

QVARTA expositio est Gulielmi de sancto amore, contra quem scribit B. Thom. opusculum 19. qui dicebat verba ista Domini debere intelligi secundum animi præparationem, & verum præceptum continere, sicut illa Matth. 5. *Si quis te percusserit in vnam maxillam, præbe illi & alteram*; quod præceptum est, sed intelligitur in animi præparatione, vt Augustinus exponit in epist. 5. ad Marcellinum. Eodem modo videtur intelligere hunc locum Melanchthon in locis communibus, cap. de paupertate.

At hæc quoque falsa expositio est; nam exempla Domini,

&

& Sanctorum sunt optima commentaria Scripturarum; videmus autem Dominum, cùm fuit in maxilla percussus, Ioan. 18. non vertisse alteram, sed dixisse: *Cur me cædis?* Et similiter Apostolum, cùm esset in maxilla percussus, Act. 23. non vertisse alteram, sed dixisse: *Percutiet te Deus paries dealbate.* Ex quibus exemplis euidenter colligit August. in epist. 5. illud esse præceptum, sed intelligi in præparatione animi; At verò consilium de relinquendis omnibus rebus, Dominus, & Apostoli, & Sancti plurimi non in præparatione animi retinuerunt, sed re ipsa & factis impleuerunt. Luc. 9. de se Dominus ait: *Vulpes foueas habent, & volucres cæli nidos, filius autem hominis non habet vbi caput suum reclinet.* Et Matth. 19. Apostoli dicunt: *Ecce nos reliquimus omnia, & sequuti sumus te.* Et de S. Antonio scribit Athanasius, quod cùm audisset in Ecclesia legi hoc Euangelium: *Si vis perfectus esse, vade, vende omnia*, eum mox à Deo edoctum de vero sensu eorum verborum, omnia vendidisse, & dedisse pauperibus. Ex quo apparet de reali desertione omnium facultatum hunc locum esse intelligendum.

Præterea illud præceptum de maxilla præbenda percussori, non potest impleri re ipsa sine damno proximi, & offensione Dei, ideo intelligimus præcipi solùm patientiam, non autem vt re ipsa offeramus alteram maxillam. At vendere omnia, & dare pauperibus, sine vllius damno fieri potest; nemini enim facit iniuriam, qui res suas donat pauperibus: idcirco intelligimus hoc consilium re ipsa implendum.

QVINTA expositio falsa, est Osiandri, qui, vt refert Alphonsus Viruesius Philippica 20. admisit hoc esse verè consilium Euangelicum, sed non esse datum nisi iuueni illi, cum quo Christus loquebatur.

AT CONTRA; nam inprimis non dixit Christus illa verba adolescenti quomodocunque, sed cum conditione, si vellet esse perfectus, ergo consilium illi datum, omnibus fidelibus, qui volunt esse perfecti, datur, iuxta illud Mar. 13. *Quod vobis dico, omnibus dico, vigilate.* Præterea quæ Christus dixit alicui vt Principi, accipiuntur dicta omnibus Principibus, vt: *Pasce oues meas.* Ioan. 21. ergo etiam quæ dixit vni vt priuatæ personæ, intelliguntur dicta omnibus priuatis personis; præterea quòd Christus hæc dixerit omnibus, patet ex intelli-

telligentia Apostolorum, qui hæc sibi etiam dicta crediderunt, dicentes: *Ecce nos reliquimus omnia.* Et ex approbatione Domini dicentes: *Amen dico vobis, quòd vos qui sequuti estis, &c.* AD HAEC, vt suprà diximus, simillimæ sententiæ sunt, & ab eodem, atque eidem dictæ: *Si vis ad vitam ingredi, serua mandata.* Et: *Si vis perfectus esse, vende omnia, &c.* At prior dicta est omnibus, cur non etiam posterior? Denique S. Antonius, teste B. Athanasio, & S. Franciscus, teste B. Bonauentura, sibi dictum putauerunt: *Si vis perfectus esse, vende omnia,* Quod idem pluribus aliis testibus probare possemus: Non igitur soli illi iuueni datum est consilium hoc.

SEXTVM Testimonium est ibidem de obedientia, vbi Dominus ait: *Et sequere me*; nam quod hæc sequela sit consilium, patet, quia dicitur ei soli; Qui vult esse perfect⁹, & cui dictum est: *Vende omnia quæ habes*; Quod autem in illo: *Sequere me*, significetur obedientia, probatur dupliciter. PRIMO, quia sequi Christum est imitari Christum; Christus autem *factus est obediens vsq; ad mortem*, Philip. 2. SECVNDO, quia Matth. 16. explicat ipse Christus quid sit sequi se dicens: *Qui vult venire post me, abneget semetipsum, tollat crucem suam, & sequatur me.* Quod vltimũ, est explicatio superiorum, vt sensus sit, qui vult post me venire, id est, me sequi, abneget se, & tollat crucem suam, & sic sequetur me; porrò abnegare se, nihil est aliud quàm valedicere suo iudicio, & suis affectibus, & accommodare se alterius iudicio, & voluntati.

DICET aliquis; Abnegare se est quidem obedire, sed hoc loco agitur de obedientia quæ necessariò debetur Deo, non quæ spontè exhibetur homini; sequitur enim, qui amat animam suam, perdet eam.

RESPONDEO, hoc loco agi de obedientia, quæ necessariò debetur Deo; tamen hinc deduci etiam consilium religiosæ obedientiæ: nam hinc habemus, sequi Christum esse abnegare seipsum, id est, alterius voluntati seipsum subiicere; habemus autem ex aliis locis duplicem esse Christi sequelam; vnam communem, & necessariam omnibus fidelibus, de qua hîc agitur, id est, Matth. 16. & Luc. 9. & rursum aliam quæ solis iis consulitur, qui volunt esse perfecti, de qua agitur Matth. 19. & Luc. 18. ergo necesse est duplicẽ esse abnegationem sui, id est, obedientiam, vnam communem & necessariam omnibus, quæ consistit in obediendo in iis rebus tantùm,

tantùm, quæ ſunt neceſſariæ ad ſalutem; alteram maiorem, & vniuerſaliorem, quæ conſiſtit in obediendo in omnibus rebus, etiam non neceſſariis, modò peccata non ſint; qualis obedientia laudatur in Rechabitis Hierem. 35. qui obedierunt patri ſuo in iis, in quibus non tenebantur.

SEPTIMVM Teſtimonium eſt 1. Corinth. 7. vbi multis modis proponitur conſilium continentiæ: *Bonum eſt*, inquit Paulus, *mulierem non tangere*. Item: *Bonum eſt homini ſic eſſe*. Item: *Solutus es ab vxore, noli quærere vxorem*. Item: *Dico autem innuptis, & viduis, bonum eſt ſi ſic permanſerint, ſicut & ego*. Item: *Volo omnes vos eſſe ſicut meipſum*, id eſt, continentes, ſic enim omnes veteres exponunt. Item: *De virginibus præceptum Domini non habeo, conſilium autem do, tanquam miſericordiam conſequutus à Domino vt ſim fidelis*. Vbi indicat Apoſtolus conſilium hoc non eſſe humanum, ſed diuinum; dicit enim ſe conſilium dare, non vt hominem politicum, ſed vt fidelem miniſtrum Dei. Item: *Qui Matrimonio iungit virginem ſuam, benè facit, & qui non iungit, melius facit*. Deniq; de vidua: *Cui vult nubat, tantum in Domino, beatior autem erit ſi ſic permanſerit ſecundum meum conſilium, puto autẽ, quod & ego Spiritum Dei habeam*. vbi rurſum vides tribui conſiliũ hoc Spiritui ſancto.

Ad hæc loca reſpondent aduerſarij tripliciter. PRIMA ſolutio eſt Lutheri in Epithalamio, vbi dicit, Apoſtolum hoc loco non conſulere, ſed diſſuadere continentiam; & probat ex eo quod Apoſtolus in hoc capite laudationi continentiæ admiſcet neceſſitatem Matrimonij; nam poſtquam dixit: *Bonum eſt homini mulierem non tangere*, ſtatim ſubiungit: *Propter fornicationem autem vnuſquiſque ſuam vxorem habeat*; quaſi velit dicere, ego quidem vellem hortari ad continentiam, quæ ſanè præclarum quiddam eſt, tamen non ſinit me hoc facere periculum fornicandi. IDEM ferè docet Caluinus in commentario huius loci; ait enim ſimilem eſſe Pauli ſententiam: *Bonum eſt homini mulierem non tangere*; huic ſententiæ, bonum eſſet homini non comedere, neq; bibere, ſi fieri poſſet; ſed quia non poteſt fieri ſine miraculo, ideo vnuſquiſque comedat, & bibat.

AT CONTRA, nam in primis verba Pauli apertiſſima ſunt; non enim dicit bonum eſſet, ſed: *Bonum eſt*; non ait conſilium dare vellem, ſed: *Conſilium do, &c.* Deinde Patres omnes ſic

ſic exponunt. Vide Chryſoſtomum & alios in hunc locum, Ambroſ. lib. de viduis prope finem. Hieronymum lib. 1. in Iouinianum, & Auguſt. lib. de S. virginitate, cap. 13. & ſequentibus. Ex quibus Auguſtinus, quaſi præuidiſſet, vnum ex ſuis Auguſtinianis apoſtatis dicturum, Apoſtolum hoc loco hortari ad nuptias, & deterrere à cõtinentia, diſertè ſcripſit contrarium; ſic enim ait, cap. 16. *Hoc modo*, inquit, *exhortatur ad Virginitatem, continentiamq́ perpetuam, Vt aliquantulum à nuptiis etiam deterreret.*

PRAETEREA, ſi ita eſt difficile continere, vt iſti dicunt, & exemplo oſtendunt, cùm nulli apud eos contineant: certè Paulus ineptiſſimus fuit, qui rem impoſſibilem tantopere laudauit; & patebit abſurditas huius rei, ſi quis applicet omnia verba Pauli ad exemplum Caluini. Nónne enim ridiculus fuiſſet Apoſtolus, ſi dixiſſet, bonum eſt non comedere? Item, cares cibo, noli quærere cibum? Item, de non comedendo præceptum Domini non habeo, conſilium autem do, vt nemo comedat? Item, qui comedit, benè facit; qui non comedit, melius facit? Item, non peccat qui comedit, quod vult faciat, beatior erit ſi non comederit? Non igitur de re impoſſibili loquitur Paulus.

Per illud autem: *Propter fornicationem autem Vnuſquiſque ſuam Vxorem habeat*, non monet Apoſtolus, vt vnuſquiſq;, cui ineſt aliquod periculum fornicãdi, vxorem ducat; nam tunc omnes omnino deberent vxorẽ ducere, nullo excepto, cùm tamen Lutherus ipſe excipiat eos, qui habent donum continentiæ; nam etiam illis ineſt periculum fornicandi, cùm poſſint donum illud amittere, & vinci aliquando à tentatione; ſed monet, vt qui vxorem duxerunt, illam retineant, & quicunque eſt fornicaturus, vxorem potius ducat, ſicut infrà dicit: *Qui non ſe continet, nubat.*

ALTERA expoſitio eſt Petri Martyris in hunc locũ, vbi opponit his verbis Pauli: *Bonũ eſt homini mulierem non tangere*, id eſt, ſine vxore eſſe, illa verba Dei Gen. 2. *Non eſt bonũ hominem eſſe ſolum*, id eſt, non eſt bonum hominem ſine vxore eſſe; & quia non debet pugnare Paulus cum Deo, dicit Paulũ loqui ſolùm de illis, qui certi ſunt ſe habere continentiæ donũ; Deũ autem, de omnibus illis, qui hoc dono carent. Et quoniã rariſſimi, aut nulli ſunt, qui certò ſciãt ſe habere hoc donum, inde vult inferre, bonum eſſe, vt omnes ducant vxores.

At vtrinque errat; nam quod Deus non loquatur de iis, qui hoc dono carent, patet; nam ea verba loquutus est Deus ante peccatum Adæ, quo tempore Adam sine vllo dubio carebat mala concupiscentia, & habebat cum ceteris virtutibus etiam donum continentiæ, ita vt posset continere, si opus esset.

Quod autem Paulus non loquatur de iis solùm, qui habent donum continentiæ, sed absolutè pronunciet, bonum esse viro mulierem non tangere, patet etiam; nam etsi non omnes habent hoc donum, tamen omnes possunt habere, si à Deo illud petant, & proinde omnibus potest conuenire Pauli consilium; nam si ita hoc donum esset à Deo, vt nullo modo esset in nostra potestate continere, & non continere, sicut nō est in nostra potestate prophetare, quod exemplum affert Caluinus in commentario huius capitis, absurdè Paulus diceret: *Consilium autem do.* Et: *Quod vult, faciat*; non enim vlla est cōsultatio aut electio de eo quod non est in nostra potestate. Quis enim, nisi stultus, consultaret, an vellet prophetare, vel non prophetare?

Item, idem B. Paulus ibidem dicit, etiam continentiam coniugalem esse donum Dei, & non dari omnibus: *Vnusquisque*, inquit, *donum suum habet ex Deo, vnus quidem sic, alius autem sic.* Peto igitur, qui non habet donum continentiæ coniugalis, quid aget? num licebit ei fornicari? Respondebunt, non licere fornicari, quia etsi non habet donum continentiæ, tamen habebit, si à Deo petat. Idem ego dicam de continentia virginali. Verba igitur Dei & Pauli aliter concordanda sunt. Deus loquitur de bono speciei, Paulus de bono indiuidui. Item, Deus loquitur pro eo tempore, quo mundus erat vacuus, Paulus pro eo, quo mundus est plenus. Denique, Deus loquitur de bono, quod refertur ad vitam temporalem, Paulus autem de bono, quod refertur ad vitam æternam, vt iam probabimus.

Est ergo Tertia solutio, quòd Paulus siue suadeat continentiam, siue non, solùm illam laudet tanquam vtilem ad aliud, non autem vt per se Deo gratam & meritoriam; hanc autem vtilitatem non eodem modo exponunt; Nam Lutherus in Epithalamio non agnoscit aliā vtilitatem quàm temporalem, quia nimirum liberat à curis, & afflictionibus multis, quæ necessariò sunt annexæ Matrimonio: *Vult*, inquit, *S. Paulus*

Paulus hoc verbum spiritualiter intelligi, vbi ait, bonum est homini mulierem non tangere, vt hoc bonum non sit dictum de merito coram Deo, sicut hactenus textus ille etiam à S. Hieronymo est expositus, sed dictum est de temporali bono, commodo, & quiete in hac vita, quibus homo castus antecellit coniugatos, siquidem is, qui sine coniugio castè viuit, ab his molestiis, & tribulationibus, quæ in matrimoniali statu sunt, liber est.

At Melanchthon in locis, cap. de castitate, Martyr in hunc locum Apostoli, & alij non solùm hanc vtilitatem temporalem agnoscunt, sed etiam aliquam spiritualem, quod nimirum qui vxore carent, expeditiores sunt ad orandum, prædicandum, &c. Nos autem præter has duas agnoscimus tertiam, nimirum ad placendum Deo, & præmia maxima promerenda. Et quidem ad refellendum Lutherum sufficere deberet, quòd idem omnino senserat Iouinianus, quem his verbis refellit AVGVSTINVS lib. de S. virginitate, cap. 13. *Vnde*, inquit, *mirabiliter desipiunt, qui putant huius continentiæ bonum non esse necessarium propter regnum cælorum, sed propter præsens seculum, quod scilicet coniugia terrenis curis pluribus, atque arctioribus distenduntur, qua molestia virgines, & cõtinentes carent, &c.*

AT, inquiunt, Apostolus dicit, *arbitror hoc bonum esse propter præsentem necessitatem*, & infrà: *Tribulationes tamen carnis habebunt huiusmodi.*

RSEPONDEO, illud: *Propter præsentem*, vel, vt nos legimus: *Instantem necessitatem*, non significare propter præsentes molestias fugiendas, sed propter temporis breuitatem, quia Dominus propè est, & dies illi propinquant, de quibus dicitur: *Væ prægnantibus, & nutrientibus in illis diebus*, Matth. 24. vt exponit Hieronymus libro contra Heluidium, lib. 1. contra Iouinianum, & in epist. ad Eustochium de virginitate, & patet ex Apostolo hoc loco, qui quasi explicans quid sit præsens necessitas, ait: *Tempus breue est*, & rursum: *Præterit enim figura huius mundi.* Illud autẽ: *Tribulationes tamen carnis habebunt huiusmodi*, intelliguntur quidẽ de afflictione temporali, quam patiuntur coniugati, sed non ad eam solùm fugiendam, docet D. Paulus bonam esse continentiam: Immò, vt pulchrè exponit Hieronymus lib. 1. contra Iouinianũ, ne quis putaret, coniugatos esse quidem inferiores virginibus quantum ad spiritualia, sed tamen esse feliciores quantũ

ad carnalia, ideo addit eos etiam miseros esse quoad carnalia, & propterea nullam esse caussam ambigendi, sit ne melius continere an nubere.

Iam verò contra Philippum, & Martyrem, sunt in hoc ipso capite duo vel tria loca. Primus est: *Mulier innupta, & virgo cogitat quæ Domini sunt, quomodo placeat Deo, vt sit sancta, & corpore, & spiritu.* vbi Apostolus dicit virginitatem esse sanctitatē corporis, & spiritus, & per eam nos placere Deo; sensus enim est, sicut mulier cōiugata cogitat, quomodo se pulchram cōseruet, vt sic placeat viro suo; sic virgo cogitat, quomodo seruet corporis integritatē, & sanctitatem, vt per eam placeat Deo. HIERONYMVS lib. I. contra Iouin. hoc exponens: *Illa*, inquit, *virginitas hostia Christi est, cuius nec mentem cogitatio, nec carnem libido maculauit.* vbi vides virginitatem hostiam Dei nominari; proinde rem esse, qua colitur Deus, & quæ placet Deo.

SECVNDVS est: *Non vt laqueum vobis iniiciam, sed ad id quod honestum est, & quod facultatem præbeat sine impedimento Dominum obsecrandi.* vbi Apostolus dicit, continentiam & per se honestam, ac decoram esse, & proinde Deo caram, & simul vtilem ad aliud, id est, ad orandum sine intermissione.

TERTIVS est: *Beatior autem erit si sic permanserit*, id est, vt exponit Ambrosius, dignior in futuro seculo.

Accedat VLTIMO Augustinus lib. de sancta virginitate, ca. 14. vbi sic ait: *Quoniam adeunda est vita æterna, in qua est quædam egregia gloria, non omnibus in æternum victuris, sed quibusdam ibi tribuenda, cui consequendæ non satis est liberatum esse à peccato, nisi ipsi liberatori voueatur aliquid quod non sit criminis non vouisse, sed vouisse ac reddidisse sit laudis, ideo ait Apostolus; Consilium autem do.*

OCTAVVM testimonium est I. Cor. 9. quo toto capite Paulus conatur ostendere, se plus fecisse quàm sibi esset præceptum, & propterea singularem gloriā apud Deum meruisse; nam cùm Dominus ordinasset iis, qui Euangelium annunciant, de Euangelio viuere, Paulus maluit gratis Euangeliū prædicare, & sic facere opus supererogationis: *Melius*, inquit, *est mihi mori, quàm vt gloriam meam quis euacuet. Nam etsi euangelizauero, non est mihi gloria; necessitas enim mihi incumbit: Væ enim mihi est, si non euangelizauero. Quæ est ergo merces mea? vt Euangelium prædicans, sine sumptu ponā Euangelium.*

RESPON-

RESPONDET Petrus Martyr in commentario huius loci, Paulum non loqui de opere supererogationis, sed de opere debito coram Deo, licet non debito secundum iudicium hominum, & ideo etiam nomine gloriæ vult intelligi gloriationem coram hominibus, non coram Dei tribunali. Et probat tripliciter. PRIMO, quia Paulus ait: *Melius est mihi mori, quàm vt gloriam meam quis euacuet.* at pro opere non necessario, quale est supererogationis, nemo debet mortem subire, sed solùm pro necessario, ergo loquitur de opere necessario coram Deo; ex quo tamen sequitur gloriatio coram hominibus, qui illud opus iudicare possunt non necessarium.

SECVNDO, quia Paulus desperat de mercede nisi hoc opus faciat, ait enim: *Etsi euangelizauero non est mihi gloria,* id est, si prædicauero accipiendo sumptus à populo, nihil lucrabor; vnde sequitur: *Quæ est ergo merces mea? Vt Euangelium prædicans sine sumptu ponam Euangelium*; ergo loquitur de opere debito, quod nisi fiat, perditur tota merces.

TERTIO, quia dicit, vt non abutar potestate mea, & ne quod offendiculum ponam Euangelio Christi; At abuti potestate, & offendiculum ponere Euangelio, peccatum est. Itaque concludit Martyr, Apostolum Paulum grauiter peccaturũ fuisse si accepisset sumptus à populo, quia hoc modo impediuisset cursum Euangelij.

In hac explicatione duo sunt errores Martyris. PRIMVS, quòd pro gloria, quam sibi tribuit Paulus, intelligit gloriationem coram hominibus, non coram Deo; nam inprimis B. Aug. lib. de opere Monachorum, cap. 10. contrarium scribit his verbis: *Bonum est magis mihi mori, quàm vt gloriam meam quis euacuet. Quam gloriam? nisi quam habere voluit apud Deum in Christo*; hæc Aug. vbi vide quàm apertè Martyri contradicat. DEINDE verba Pauli apertè ostendunt, eum loqui de gloria apud Deum, id est, de merito cuiusdam excellentis gloriæ, quam exspectabat ex opere isto supererogationis; nam infrà, id quod vocauit gloriam, vocat mercedem: *Quæ est ergo merces mea? &c.* At certè nõ exspectabat Paulus mercedem ab hominibus, sed à Deo. Denique si Paulus gloriaretur coram hominibus quasi de opere indebito, quod tamen re vera coram Deo debitũ esset, falsò gloriaretur. quod quis dicat, nisi fortè aliquis Petrus Pseudomartyr?

Secvndvs error est, quòd dicat Paulum peccaturum fuisse, si accepisset sumptus à populo, & proinde opus eius fuisse debitum, non supererogationis; nam inprimis Paulus in toto isto capite nihil aliud agit, quàm vt probet sibi licuisse viuere ex populi sumptibus; id enim probat. Primò exemplo aliorum Apostolorum. Secundò exemplis militum, Pastorum, Agricolarum. Tertiò ex lege Mosis. Quartò ex Christi ordinatione. Quintò ex ipsa natura.

Præterea ita exposuerunt omnes Patres. Chrysostomvs in hunc locum: *Quæ*, inquit, *supra præceptum fiunt, multa, secundum hoc dictum, mercedem consequuntur, quæ autem sub præcepto continentur, non itidem.* Ambrosius bis repetit Paulũ sibi licita illicita fecisse. Avgvstinvs lib. de opere Monachorum, cap. 5. *Audiuerat*, inquit, *stabularius, ad quem vulneratus ille perductus est, si quid amplius erogaueris, in redeundo reddam tibi: amplius ergo erogabat Paulus, qui suis, vt ipse testatur, sumptibus militabat.* Deniq; Apostoli ceteri sumptus à populis accipiebant, vt hìc Paulus dicit, nec est verisimile eos peccasse, ergo nec Paulus peccasset accipiendo.

Respondet Martyr, non esse eandem rationem Pauli, & aliorum; nam alij non habuerunt Pseudoapostolos æmulos, vt habuit Paulus. At hoc nihil valet; nam alioqui non rectè probaret exemplo aliorum Apostolorum B. Paulus, se potuisse ali à populo. Responderi enim potuisset, nõ esse eandem rationem aliorum Apostolorum, & suam. deinde Paulus non abstinuit ab accipiendis sumptibus propter Pseudoapostolos, sed ne grauaret populos, vt ipse dicit 1. Thess. 2. & 2. Thess. 3. Immò propter Pseudoapostolos debuisset potius accipere sumptus. Illi enim de hoc Paulum accusabant, vt Caiet. bene animaduertit, quod Paulus non videretur verus Apostolus, cùm non viueret more aliorum Apostolorum; quocirca ille in toto isto capite probat se esse verum Apostolum, & se posse accipere sumptus si velit.

Ad Primvm argumentum dico, falsum esse, nõ licere mori pro opere supererogationis; quot enim sacræ virgines occisæ sunt, quia nuptias recusauerunt?

Ad Secvndvm respondet Anselmus in hunc locum, Paulum desperare de gloria, si solùm euangelizet propter alimenta temporalia. possumus secundò & melius dicere, Paulum, cùm ait: *Si euangelizauero non est mihi gloria, &c.*

non

non desperare de gloria simpliciter, sed de gloria quadam singulari, quæ debetur operi supererogationis, vt exponit Chrysostomus.

Ad TERTIVM dico cum Chrysostomo hom. 8. de pœnitentia, & cum Oecumenio & Theophylacto in hunc locum, Paulum accepisse nomen abusus pro vehementi vsu; voluit enim dicere, ne quantum possum vtar potestate mea. Neque est hoc nouum; nam alij etiam auctores tum sacri, tum prophani vtuntur hac voce in bonam partem. Tria enim significat vox καταχρῶμαι, & Latinè, abutor. Primò, vti re aliqua contra eius institutionem, & hoc malum est. Secundò, vti præter institutionē, & hoc non est malum; vnde est figura κατάχρησις. S. Paulinus epist. 11. ad Seuerum: *Itaq;, inquit, propto filij Imperatoris assensu mater Augusta patefactis ad opera sancta thesauris toto abusa fisco est.* Tertiò, vti simpliciter, vt apud Platonem epist. 8. & alios auctores.

Quod autem ait: *Ne quod offendiculum ponam*, dico ibi offendiculum non significare scandalum, sed interruptionem, est enim Græcè ἐγκοπὴν. metuebat enim Paulus, vt aliqui auariores, ne deberent alere concionatores, ab Euangelio retardarentur; hic autem metus poterat cōmunis esse Paulo cum ceteris Apostolis, qui tamen hoc non obstante, sumptus à populo capiebant. Ex quo intelligimus nō fuisse peccatum accipere sumptus à populo, etiamsi inde sequeretur aliqua retardatio cursus Euangilij; nam illa retardatio non oriebatur culpa Apostolorum, qui vtebantur iure suo, sed culpa auditorum: tamen B. Paulus maluit pati famem & laborem, quàm vt vllo modo Euangelij cursus retardaretur.

Adde postremò, quòd si illa verba: *Vt non abutar potestate mea*; & illa: *Ne offendiculum ponam*, significarent Paulum peccaturum fuisse, si à populo sumptus accepisset, sequeretur eum non potuisse apud homines gloriari tanquam de opere indebito; nam si ipse dicit se debuisse illud facere, idque hominibus dicit, quomodo gloriatur se fecisse opus indebitū? ergo Petrus Martyr secum ipse pugnat, dum docet, Paulum gloriari apud homines de opere indebito; & tamen inducit eundem Paulum dicentem, se debuisse illud opus facere, & peccaturum nisi fecisset.

NONVM testimonium est Apocal. 14. vbi legimus: *Nemo*

poterat dicere canticum, nisi illa centum quadraginta quatuor millia; hi sunt qui cum mulieribus non sunt coinquinati, virgines enim sunt, & sequuntur Agnum, quocunque ierit. Ex quo testimonio apparet, singulare præmiũ habere virgines, quandoquidem canunt canticum, quòd nulli alij Beatorum canere possunt.

RESPONDENT Magdeburg. Cent. 1. lib. 2. cap. 4. col. 454. hunc locum debere intelligi mysticè de iis, qui non sunt maculati idololatria, quæ vocatur fornicatio Babylonis, meretricis magnæ.

AT CONTRA; nam inprimis Ioannes indicat paucos quosdam fuisse istos virgines, qui soli canticum illud dicere poterunt; pauci enim sunt centum quadraginta quatuor millia, si cum illa turba magna Sanctorum comparentur, quæ præ multitudine numerari non poterat, quam idem Ioannes vidit Apoc. cap. 7. At maior pars Sanctorum immunis fuit ab idololatria, vt notum est. Præterea Ioannes non diceret, cum mulieribus non sunt coinquinati, sed cum muliere, si intelligeret de fornicatione Babylonis.

Denique Patres de veris virginibus exponunt, Primasius, Beda, Oecumenius, & Anselmus in hunc locum; Hier. lib. contra Heluidium in fine; Greg. 3. parte pastoralis, cap. 29. & AVGVSTINVS de S. virginitate, cap. 27. & sequentibus, qui inter cetera sic ait, cap. 29. *Videbit vos cetera multitudo fidelium, quæ Agnum ad hoc sequi non valet: videbit nec inuidebit, & collætando vobis, quod in se non habet, habebit in vobis; nam & illud canticum nouum, proprium vestrum, dicere non poterit, audire autem poterit, & delectari vestro tam excellenti bono, sed vos qui & dicetis, & audietis, quia & hoc quod dicetis, à vobis audietis, felicius exultabitis, iucundiusque regnabitis.* Hæc de Scripturis.

CAPVT DECIMVM.

Idem asseritur exemplis.

SECVNDO probatur exemplis primitiuæ Ecclesiæ; Nam constat mox initio nascentis Ecclesiæ plurimos cœpisse colere cõtinentiam, & vitam communem, rebus omnibus diuenditis, quod in Testamento veteri rarissimum fuerat. Nec potuit eius nouitatis

tis alia esse caussa, nisi prædicatio Christi, & Apostolorum. Actor. 4. legimus, quotquot erant possessores agrorum & domorum, iis venditis, pretia attulisse ad pedes Apostolorum. vnde hoc? nisi quia audierant Dominum id consuluisse.

Porro continentiam tam multi certatim arripiebant, vt Actor. 21. legamus, vnum Philippum quatuor filias habuisse, & omnes virgines, quas certè non ad tempus aliquod virgines fuisse credere debemus, sed perpetuò, & ex electione; refert enim id Lucas tanquam aliquid magnum, quòd videlicet vni homini essent quatuor filiæ virgines. At quid magni est habere quatuor filias virgines, quæ vbi maturæ fuerint, nupturæ sint? Adde, quod Eusebius lib. 3. hist. cap. 30. ex Policrate docet, filias Philippi in virginitate consenuisse.

Præterea PHILO Iudæus in libro de vita contemplatiua testatur, plurimos suo tempore, id est, initio Ecclesiæ, vitam communem & cœlibem duxisse; ait enim, talia hominum collegia fuisse in multis orbis terræ partibus, tam apud Græcos, quàm apud barbaros, sed præcipuè in Ægypto. IVSTINVS ex Græcis fermè antiquissimus in Apologia 2. ante medium ait, apud nullam Gentem ita coli cœlibatum, vt apud Christianos, vbi sunt plurimi vtriusq; sexus vsq; ad senectutem in virginitate permanentes; quod idem scribit Tertullianus antiquissimus Latinorum in Apologetico, cap. 9.

CAPVT XI.

Idem asseritur testimoniis Patrum.

TERTIO probatur ex clarissimis Patrum testimoniis, tum Græcorum, tum Latinorum; & quia testibus abundamus, omittam eos, quorum testimonia hæretici non recipiunt, vt Dionysium, Ignatium, & similes.

ORIGENES in cap. 15. ad Rom. *Ea*, inquit, *quæ supra debitum facimus, non facimus ex præceptis. Verbi caussa; Virginitas non ex debito soluitur; neq; enim per præceptum expetitur, sed supra debitum offertur.*

EVSEBIVS lib. 1. demon. Euang. cap. 8. *Quocirca*, inquit, *in Ecclesia Dei duo modi viuendi instituti sunt. Alter quidem naturam nostram, & communem hominum vitæ rationem excedens, non nuptias, non sobolem, non substantiam, non opum facul-*

cultatem requirens, & soli diuino cultui, ex immenso rerum cælestium amore addictus, & talis quidem existit in Christianismo perfectæ vitæ modus. Alter verò remissior atque humanior, hic & modesto coniugio, & sobolis procreatione implicatur, & rei familiaris curam assumit, & iustè militantibus, quæ sint agenda describit, agros quoque & mercaturam adiuncta religione non negligit, & his quidem secundus pietatis attributus est gradus. Et quod vterq; vitæ modus à Christo sit institutus, initio capitis apertè docuit.

ATHANASIVS in libro de humanitate Verbi, vltra medium: *Quis,* inquit, *hominum, vel post mortem, vel in vita auctor seruandæ virginitatis fuit? at non contrà arbitratus est, eam virtutem præstari non posse? attamē Saluator noster, & omnium Rex Christus tantum valuit in huiusmodi præceptis, vt pueri nondum maturi legum disciplinæ, virginitatem, quæ supra leges est, profiteantur.* Nota vocari hîc præcepta, non leges obligantes, sed institutiones, & doctrinam, alioqui pugnaret ipse secum, cùm & præceptum vocat, & supra legem esse dicit.

BASILIVS in libro de virginitate, vltra medium: *Voluit enim Dominus,* inquit, *non præceptum esse ipsum virginitatis rectè factum, sed insigne animæ, virtutis studiosæ ex propria ac libera potestate, id quod supra mandatum, & supra naturam est, à se ipsa perpetrantis.*

EPIPHANIVS hæres. 48. *Gaudet quidem,* nimirum Ecclesia, *his, qui approbatum Dei cultum præstare possunt, & virginitatem exercere diligunt, verùm vnas nuptias honorat, &c.*

Ioannes CHRYSOSTOMVS hom. 8. de pœnitentia: *Nequaquā,* inquit, *Dominum incuses, haud mandat impoßibilia, multi & ipsa superant mandata.* Et infrà, posteaquam exempla posuit de continentia & paupertate, ait in persona Dei: *Non cogo, non grauo, sed proficientem quidem coronabo, non proficientem non punio.*

Gregorius NAZIANZENVS orat. 1. in Iulianum, vltra medium: *Quomodo,* inquit, *illud non animaduertis omnium sapientißime & ingeniosißime, atque ad virtutum arcem & verticem Christianos coarctans, quòd in legibus nostris aliam parendi neceßitatem imponūt, nec sine periculo prætermitti possunt, alia non neceßitate constringunt, sed in electione, & voluntate posita sunt, ac proinde hanc rationem habent, vt qui ea custodierint, honore*

honore & præmiis exornentur, qui autem minus ea expleuerint, nihil periculi pertimescant.

Iam ex Latinis. CYPRIANVS libro de habitu virginum, prope finem: *Neq; hoc iubet Dominus,* inquit, *sed hortatur, nec iugum necessitatis imponit, quando manet voluntatis arbitrium liberum: sed cùm habitationes multas apud Patrem suum esse dicat, melioris habitaculi hospitia demonstrat. Habitacula ista meliora vos petitis; carnis desideria castrantes, maioris gratiæ præmium in cœlestibus obtinetis.*

AMBROSIVS libro de viduis, vltra medium: *Qui præceptum,* inquit, *impleuerint, dicere possunt, serui inutiles sumus, quod debuimus facere, fecimus; Hoc virgo non dicit, non dicit ille, qui bona sua vendidit.* Et infrà: *Ideò ergo præceptum non datur, consilium datur; præceptum enim castitatis est, consilium integritatis.*

HIERONYMVS lib. 1. contra Iouinianum: *Proponit Agonothetes præmium, inuitat ad cursum, tenet in manu virginitatis brauium, ostendit purissimum fontem, & clamitat; Si quis sitit, veniat, & bibat; non dicit, velitis, nolitis, bibendum vobis est, atq; currendum, sed qui voluerit, qui potuerit currere atq; potare, ille vincet, ille satiabitur; & ideo plus amat virgines Christus, quia sponte tribuunt, quod sibi non fuerat imperatum, maiorisq; gratiæ est offerre quod non debeas, quàm reddere quod exigaris.*

GREGORIVS lib. 15. moralium, cap. 9. *Electi,* inquit, *nonnunquam plus student agere, quàm eis dignatus est Dominus iubere; carnis enim virginitas nequaquam iussa est, sed tantùm laudata; nam si illa iuberetur, nimirum coniugium iam culpa crederetur, & tamen multi virtute virginitatis pollent, vt videlicet plus impendant obsequio, quàm acceperunt præcepto.* Hæc ille. Vide etiam 3. parte pastoralis, cap. 28. & 29.

AVGVSTINVS lib. de sancta virginitate, cap. 30. loquens de præceptis & consiliis: *In illis,* inquit, *Dominus debitum imperat vobis, in his autem, si quid amplius supererogaueritis, in redeundo reddet vobis.* Et serm. 18. de verbis Apostoli: *Ambierunt,* inquit, *virgines illam maiorem pulchritudinem cordis sui, tanquam dicerent; quid iubes? ne adulteræ simus? hoc præcipis? amando te plus facimus, quàm præcipis.* Et in Enchiridio, capite 121. *Quæcunque,* inquit, *mandat Deus, ex quibus vnum est; Non mœchaberis; & quæcunque non iubentur, sed speciali consilio monentur, ex quibus vnum est; Bonum est homini*

mulie-

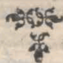
mulierem non tangere, tunc rectè fiunt, cùm referuntur ad diligendum Deum, & proximum, & in hoc seculo, & in futuro. Ex his apparet, quanto mendacio Caluinus dicat lib. 4. Instit. cap. 13. §. 12. nulli veterum venisse in mentem, quòd Christus aliquid consuluerit.

CAPVT XII.

Idem confirmatur naturali ratione.

VLTIMO probatur ratione desumpta, tum ex corporibus naturalibus, tum ex politicis Rebuspublicis; Videmus enim in qualibet re naturali, duplicem esse perfectionem: vnam necessariam ad esse, alteram ad bene esse: vnam, sine qua rei natura non est perfecta, alteram, sine qua non est ornata; homo si habeat animam & corpus, perfectus est, quoad naturam attinet, etiamsi alioqui deformis, & imperitus, atq; improbus sit. At cùm est elegans, politus, formosus, doctus, probus, aliam quandam habet perfectionem; ergo eodem modo homo Christianus duplicem habere debet perfectionem: vnam necessariam ad esse, id est, per quam sit verè Filius Dei, & hęres regni, quæ consistit in præceptorum obseruatione; alioqui enim non esset Christus bonus legislator, si legem tulisset, quæ non perficeret hominem Christianum: alteram necessariam ad bene esse, quæ consistit in consiliis.

Videmus item in omnibus bene institutis Rebuspublicis præter præmia, & pœnas constitutas seruantibus, aut transgredientibus leges, esse etiam præmia quædam decreta heroicis operibus; hinc apud Romanos præter stipendia debita militibus, non violantibus militiæ disciplinam, fuisse etiam coronas ciuicas, ouationes, supplicationes, ac triumphos decretos factis heroicis, vt omnes nouerunt; ita ergo nō abhorret à ratione, immò potiùs cōforme est rationi, vt præter vitam æternam promissam obseruatoribus legis diuinę, sint etiam certa pręmia, & singulares honores pro iis, qui non solùm Dei legem seruant, sed etiam virtutes heroicas ostendunt.

CAPVT XIII.

Soluuntur obiectiones.

IN contrarium ſunt argumenta tria Pelagianorum, & XIV. Caluiniſtarum, quę diligenter collegit ex Caluino & aliis Petrus Martyr in comment. 1. Cor. 9.

PRIMVM eſt, Matt. 19. Dominus ait: *Facilius eſt camelum per foramen acus tranſire, quàm diuitem intrare in regnum cœlorum, illud eſt impoßibile, igitur & hoc.* RESPONDEO cum Auguſtino epiſt. 89. quæſt. 4. in eodem loco eſſe ſolutionem; nam Dominus ait: *Quod impoßibile eſt apud homines, poßibile eſt apud Deum.*

SED inſtant, ideò poſſibile apud Deum dici, quia Deus per Euangelium ſuum docuit vendere omnia, & dare pauperibus, quod qui fecerit, poterit intrare in regnum cœlorum. RESPONDEO, ſi ita eſſet, tunc eſſet etiã poſſibile apud homines; nam etiam Ethnici Philoſophi potuerunt abiicere omnes facultates, vt de Crate Thebano, & de Antiſtene refert B. Hieronymus in epiſt. 26. ad Pammachium de obitu Paulinę vxoris; ſicut etiam apud homines poſſibile eſt camelum intrare per foramen acus, ſi deſinat eſſe camelus, & redigatur ad ſubtilitatem ſetæ; Chriſtus autem dicit: Id quod impoſſibile eſt hominibus, poſſibile eſſe Deo, id eſt, introducere camelum, exiſtentem camelum, per foramen acus, & diuitem, exiſtentem diuitem, in regnum cœlorum; poteſt ergo diues ſaluari, ſi gratia Dei adiutus bene vtatur diuitiis.

SECVNDVM argumentum Luc. 14. *Niſi quis renunciauerit omnibus, quæ poßidet, non poteſt meus eſſe diſcipulus.* RESPONDEO cum Auguſtino epiſt. 5. & epiſt. 89. quæſt. 4. loqui Dominum de præparatione animi; nam paulò antè inter ea, quibus renunciare oportet, numerauit Dominus vxorem, & propriam animam.

TERTIO, Matth. 5. *Eſtote perfecti,* dicitur omnibus Chriſtianis; at qui vult perfectus eſſe, debet omnia vendere, & dare pauperibus, Matth. 19. ergo, &c. RESPONDEO, in primo loco agi de perfectione neceſſaria, in ſecũdo de perfectione vtili; ſunt enim varij gradus caritatis, vt aliâs expoſitum eſt.

Argu-

Argumentum PRIMVM Petri Martyris tale est. Deus iubet se diligi ex toto corde, ex tota anima, & ex omnibus viribus, vnde nihil superest non debitum quod erogemus; quidquid enim agimus, corde, anima, mente, ac viribus agimus; quare omnia nostra Deo sunt obstricta. Augustinus libro 1. doctrin. Christ. cap. 22. *Cùm autem*, inquit, *ait toto corde, tota mente, tota anima, nullam vitæ nostræ partem reliquit, quæ vacare debeat.*

Ad hæc, præceptum dilectionis, vt etiam præceptum non concupiscendi, in hac vita impleri non posse; Augustinus affirmat libro de spiritu & litera, cap. vlt. *Ad illam*, inquit, *vitam iam immortalem pertinet; Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo: ad hanc autem, non regnet peccatum in vestro mortali corpore: ad illam, non concupisces, ad istam, post concupiscentias tuas non eas.* Et in libro de perfectione iustitiæ ante medium: *In qua plenitudine caritatis, nimirum in patria, præceptum illud implebitur; Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo; nam cùm est adhuc aliquid carnalis concupiscentiæ, quod vel continendo frenetur, non omni modo ex tota anima diligitur Deus.*

Adde etiam S. Bernardum, & B. Thomam; nam Bernardus serm. 50. in Cant. *Si placet*, inquit, *tibi magis de affectuali datum fuisse mandatum, non inde contendo, dummodo acquiescas & tu mihi, quod minimè in vita ista ab aliquo hominum possit vel potuerit adimpleri.* Thomas in 2. 2. q. 44. art. 6. dicit, in hac vita pręceptum dilectionis imperfectè impleri: & quæst. 184. art. 3. dicit, hoc præcepto ita imperari dilectionem sine mensura, vt nullus gradus caritatis remaneat, qui sit in consilio. Quare si in hac vita pręceptum primum nunquam perfectè implere possumus, certè multò minus possumus amplius facere, quàm sit nobis præceptum.

RESPONDEO; Vis argumenti principalis potissimùm in duobus posita est. Primò, in illa enumeratione potentiarum cordis, animæ, mentis, virium omnium. Secundò, in illa particula: *Ex toto.* Hinc enim videtur colligi debere, nihil omnino posse hominem propter Deum facere, siue corde, siue corpore, quod non teneatur facere. Ostendam igitur neutra ex parte argumentum concludere.

Quod attinet ad illam enumerationem, quidam ex Patribus existimarunt, illa omnia esse diuersa; & ideò conati

sunt

sunt distinctionem eorum ostendere, vt videlicet anima significet partem animæ vegetatiuæ, cor sentientem, mens intelligentem, vel aliquid eiusmodi. Vide Gregorium Nissenum in libro de creatione hominis, cap. 8. Theophylactum & Anselmum in commentariis capitis 22. Matth. Augustinum libro 1. doctrinæ Christianæ, cap. 22. Bernardum sermone 20. in Cantica, & Thomam in 2.2. quæstione 44. articulo 5.

Sed simplicior & Scripturæ conformior est eorum sententia, qui docent ista omnia idem significare, & more Scripturæ multa, & varia nomina poni ad rem eandem explicandam, maioris expressionis gratia; itaque idem esse, diligere corde, & diligere anima, & diligere mente, nimirum diligere verè, sincere, non fictè, non simulatè; nam inprimis Hilarius, Hieronymus, & Chrysostomus, in commentario ad caput 22. Matth. & Ambrosius ad caput 10. Lucæ, vbi hoc præceptum explicant, nihil omnino de distinctione harum vocum tradunt.

Deinde Matthæus cap. 22. Marcus cap. 12. & Lucas cap. 10. referunt præceptum dilectionis ex libro Deuter. cap. 6. & tamen nullus horum auctorum conuenit in numero, & ordine harum vocum cum altero, quod est euidens argumentum, nihil esse mysterij in illa enumeratione. Moses dixerat: *Diliges ex toto corde, ex tota anima, & ex tota fortitudine tua.* Matthæus posuit: *Ex toto corde, ex tota anima, ex tota mente.* Marcus: *Ex toto corde, ex tota anima, ex tota mente, ex tota virtute.* Lucas: *Ex toto corde, ex tota anima, ex omnibus viribus, & ex tota mente.*

Præterea 3. Regum 14. de Dauide dicitur, quòd sequutus sit Dominum in toto corde suo; de Iosia autem 4. Regum 23. dicitur, quòd sequutus sit Dominum in toto corde, tota anima, & tota virtute, nec tamen vllus auderet Iosiam Dauidi anteponere; Item Moses requirit Deuteronom. 4. vt homo quærat Deum in toto corde, & in tota anima, si eum inuenire desiderat: At Samuel 1. Regum 7. solùm requirit, vt Deus quæratur in toto corde: Apparet igitur illis omnibus verbis id vnum imperari, vt Deum sincere diligamus.

Porrò illa verba: *Ex omnibus viribus*, non significant ex omnibus potentiis animæ, sed omni virtute, & quod vulgò

dicimus,

dicimus, pro viribus; nam in Græcis codicibus nihil eſt aliud niſi ἐξ ὅλης ἰσχύος, quod tamen interpres nunc vertit ex omni virtute, nunc ex omni fortitudine, nunc ex omnibus viribus. Quare ineptè Lutherus in aſſertione articuli 31. contendit, hoc præceptum impleri non poſſe, quia vna quædam ex viribus animæ, nimirum appetitus ſenſitiuus, non diligit Deum, cùm tamen diligere iubeamur Deum ex omnibus viribus. Sed etiam ſi iuxta priorem expoſitionem enumerarentur variæ potentiæ animæ, ac iuberemur illas omnes exercere ad gloriam Dei, adhuc nihil aduerſarij obtinerent. quoniam enim præceptum hoc affirmatiuum eſt, ideò dicendum eſſet ſolùm præcipi, vt exerceremus eas potentias propter Deum, quando id neceſſitas gloriæ eius procurandę requireret, alio autem tempore ſi id fieret, opus eſſet conſilij, & ſupererogationis.

Iam verò quantum ad illã particulam: *Ex toto*, ſunt etiam duę Patrum expoſitiones; Vna eſt ſanctorum Auguſtini, Bernardi, & Thomæ, locis notatis, qui docent illud: *Ex toto*, ſignificare, imperari nobis hoc mandato omnes gradus caritatis, quos vel in hoc mundo, vel in alio habere poſſumus, ita vt ſemper Deum amemus, & non ſit in nobis vllus motus cupiditatis, neq; voluntarius, neq; inuoluntarius, cum Dei amore pugnans; ex quo rectè deducunt, hoc mandatum in hac vita perfectè impleri non poſſe. Quæ ſententia non pugnat cum ſententia noſtra, de conſiliis Euangelicis, tametſi non videtur admodum conformis ſacris literis. quod autem non pugnet cum ſententia noſtra, ex eo patet, quod iidem Patres affirmant, hoc præceptum, licet non poſſit perfectè impleri in hac vita, non tamen facere præuaricatores, ſi non impleatur.

Vt autem id intelligatur, obſeruandum eſt duobus modis poſſe aliquid præcipi; Vno modo, vt ſolùm indicetur id quod faciendum eſt; Alio modo, vt indicetur præcepto id quod faciendum eſt, & finis, cuius gratia id faciendum eſt. Si dicat Imperator militibus, pugnate aduerſus illam vrbem, ſolum indicat id quod faciendum eſt; ſi verò dicat, capite illam vrbem, indicat quid faciendum eſt, & finem etiam illius operis; id enim eſt, ac ſi diceret, pugnate ad hunc finem, vt vrbem capiatis; intereſt autem multum inter hos duos modos præcipiendi; nam cùm pręcipitur priore modo, præuaricator

cator est, qui non facit id totum quod præcipitur: cùm verò præcipitur posteriore modo, non est præuaricator, qui non facit id totum, quod præcipitur, sed is tantùm præuaricator est, qui non facit id, quod indicatur per modum medij ad finem. Præceptum enim propriè non obligat, quatenus indicat finem, sed solùm quatenus præcipit medium. Itaq; si dicat Imperator, pugnate, peccant milites, si non pugnent; si verò dixerit, capite vrbem, non peccant si vrbem non capiant, modò pugnent, ac pugnando dent operam vt illam capiant.

Patres igitur suprà citati, Augustinus, Bernardus, Thomas, existimant hoc præcepto: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo*, simul imperari medium, & indicari finem; & ideò docent, non posse impleri perfectè hoc præceptum in hac vita, & tamen non esse præuaricatorem, qui non perfectè illud implet. AVGVSTINVS de spiritu & litera, cap. vlt. postea quam dixerat, non posse impleri hoc mandatum in hac vita, addidit: *Sed ideò nobis hoc etiam nunc præceptum est, vt admoneremur, quid fide exposcere, quò spem præmittere debeamus.* Et infrà: *Neq; enim si esse nondum potest tanta dilectio Dei, quanta illi cognitioni plenæ perfectæque debetur, iam culpæ deputandum est, &c.* Et libro de perfectione iustitiæ: *Cur*, inquit, *non præciperetur homini ista perfectio, quamuis eam in hac vita nemo habeat? non enim rectè curritur, si quò currendum est nesciatur; quomodo autem sciretur, si nullis præceptis ostenderetur?* Et ad finem eiusdem libri docet idem Augustinus, motus inuoluntarios concupiscentiæ, licet hoc præcepto prohibiti sint, tamen adeò non esse peccata, vt non sit opus dicere pro eis: *Dimitte nobis debita nostra.*

S. BERNARDVS serm. 50. in Cantica: *Nec latuit*, inquit, *præceptorem, præcepti pondus hominum excedere vires, sed iudicauit vtile ex hoc ipso suæ illos insufficientiæ admoneri, & vt scirent sanè, ad quem iustitiæ finem niti pro viribus oporteret; ergo mandando impossibilia non præuaricatores homines fecit, sed humiles.* Sic etiam B. THOMAS solum docet hoc præceptum imperfectè seruari, quatenus indicat finem, & in eodem sensu dicit, nullum gradum dilectionis esse in consilio, sed omnes in præcepto, quatenus videlicet hoc præceptum continet, & medium, & finem; nihil enim addi potest ad eam dilectionem, quæ vt finis proponitur; finis enim sine mensura

appetitur; quare in eodem loco S. THOMAS affirmat, nullum esse peccatum, non implere hoc præceptum in tota sua latitudine, sed satis esse si aliquo modo obseruetur.

Quocirca remanet iam suus locus consiliis etiam circa hoc præceptum; nam etiamsi nihil possim addere huic præcepto, quatenus indicat finem, tamen possum addere quatenus indicat medium: & si non pecco, ex sententia S. Thomæ, si non amem Deum, nisi vno gradu amoris, certè non teneor in rigore amplius amare; implicat enim contradictionem, quod non peccem, non faciendo quod facere teneor; ergo si addam alterũ gradum amoris, amo plus quàm teneor, atque eo modo facio actum supererogationis, & consilij.

Demonstrauimus igitur, sententiam istam Patrum, non esse contrariam sententiæ nostræ de consiliis Euangelicis; quod autem hæc sententia non sit conformis diuinis literis, mox ostendemus. EST igitur alia sententia illud: *Ex toto corde*, non significare omnes actus cordis, vel omnem intentionem possibilem, ita vt imperetur, vt nihil corde agamus, nisi Deum diligere, idq; summa vehementia amoris, sed solùm vt amemus Deum præcipuo amore, nihilq; illi in amore anteponamus, vel æquemus, ac proinde solùm in hoc præcepto contineatur id, quod faciendum est, non etiam finis ob quem faciendum est; Ex quo sequuntur sex quasi corollaria.

PRIMVM est, huic præcepto aduersari omnia peccata mortalia, quia in omni peccato mortali anteponitur creatura creatori. SECVNDVM, huic præcepto non aduersari amorem honestum affinium, & amicorum, licet non referatur actu in Deum, quia non tenemur Deum solum amare, sed eum præcipuè. TERTIVM, non aduersari peccata venialia eidem præcepto, quia peccata venialia non mutant vltimum finem. QVARTVM, non aduersari eidem præcepto motus inuoluntarios concupiscentiæ, etiamsi rerum alioqui grauissimarũ, vt infidelitatis, blasphemiæ, adulterij, &c. nam cùm caritas Dei sit in voluntate, non aduersantur ei, nisi motus voluntarij. QVINTVM, hoc præceptum perfectè in hac vita seruari posse, quia non exigit, nisi vt amemus Deum plus quàm creaturas. SEXTVM, posse Deum ex toto corde magis & minus diligi; qui enim propter Deum abstinet

het se à licitis, magis diligit, quàm qui solùm se abstinet ab illicitis, & tamen vterq; diligit toto corde.

Quòd autem hæc explicatio sit verior, & Scripturis conformior, quàm superior, multis modis probari potest. PRIMO, quia in Scripturis passim ita accipitur illa vox: *Totum*, vel, *omnis*, vt Matt. 2. *Turbatus est Herodes, & omnis Hierosolyma cum illo.* Et Actor. 21. *Tota confunditur Hierusalem.* In his enim locis significatur, magnam partem eorum, qui erant in Hierusalem turbatos fuisse, non autem omnes omnino, & tamen simpliciter Scriptura dicit: *Omnis Hierosolyma turbata est.* Et: *Tota confunditur Hierusalem.* Sic etiam Genes. 31. dicit Iacob: *Scitis quod totis viribus seruierim patri vestro*; & tamen multa alia eodem tempore Iacob fecerat. 2. Reg. 15. *Toto corde vniuersus Israël sequitur Absalon*, aliaque id genus frequẽtissimè inueniuntur; Scriptura enim vtitur sæpe communibus phrasibus: vulgo autem absolutè dicimus; Totus sum in hac re, vel totis viribus hoc agam, cùm tamen nihil aliud significare velimus, nisi præcipua cura, ac studio nos incumbere.

SECVNDO, Scriptura docet hoc præceptum esse facile, ac præsupponit seruari posse, quod tamen non esset verum, si in hac vita impleri non posset. Deuteron. 10. *Et nunc Israël quid Dominus Deus tuus petit à te, nisi vt timeas Dominum Deum tuum, & diligas eum, ac seruias ei in toto corde tuo, & in tota anima tua.* Et cap. 13. *Tentat vos Dominus Deus vester, vt palàm fiat, vtrum diligatis eum in toto corde vestro, & in tota anima vestra, an non.* Lucæ 10. quærenti iurisperito: *Quid faciendo vitam æternam possidebo, Dominus respondit; In lege quid scriptum est? quomodo legis? ait ille: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, &c. Et Dominus; Hoc fac & viues.* Certè hæc omnia præsupponunt mandatum hoc in hac vita impleri posse, alioqui in promptu fuisset reprehensio.

TERTIO, promisit Deus se facturum, vt tempore noui Testamenti diligatur in toto corde, tota anima, &c. Igitur aut Deus, quod esse non potest, mentitus est, aut hoc mandatum in hac vita simpliciter adimpletur. Deuteron. 30. *Circumcidet Dominus cor tuum, & cor seminis tui, vt diligas eum in toto corde, & in tota anima, vt possis viuere.* Hierem. 24. *Dabo eis cor, vt sciant me, & erunt mihi in populum, & ego ero illis in Deum, quia reuertentur ad me in toto corde suo.*

QVARTO, multi hoc mandatum impleuerunt, igitur in hac vita impleri potest. Deuter. 30. *Gaudebit Dominus in te, sicut gauisus est in Patribus tuis, si tamen reuertaris ad eum in toto corde tuo, & in tota anima tua.* 3. Regum 14. *Non fuisti sicut seruus meus Dauid, qui custodiuit mandata mea, & sequutus est me in toto corde suo.* Ecclesi. 47. *De omni corde suo laudauit Dominum, & dilexit eum qui fecit illum.* 4. Regum 23. *Similis illi non fuit ante eum Rex, qui reuerteretur ad Dominum in omni corde suo, & in tota anima sua, & in vniuersa virtute sua, iuxta omnem legem Moysi.* Psalmo 118. *In toto corde meo exquisiui te.*

ACCEDAT postremò consensus Patrum, qui nihil impossibile nobis à Deo mandatum esse docent; Vide Origenem homil. 9. in Iosue; Basilium in illud: *Attende tibi*; Hilarium in illud Psal. 118. *Latum mandatum tuum nimis*; HIERONYMVM lib. 3. contra Pelagianos, & Augustinum libro de natura & gratia, cap. 69. qui auctor non solùm in genere dicit, Deum nihil impossibile præcepisse, sed etiam in specie de mandato dilectionis: *Quomodo*, inquit, *est graue, cum sit dilectionis mandatum?* Et in Psalm. 56. de hoc ipso mandato: *Neque enim*, inquit, *imperaret hoc Deus, vt faceremus, si impossibile iudicaret, vt ab homine fieret.* Vbi videtur Augustinus aut mutasse, aut certè explicauisse priorem sententiam. BERNARDVS etiam serm. 50. in Cantica, etsi exposuit hoc mandatum vno modo de dilectione, quę hîc perfectè haberi non potest, tamen magis propendet in sententiam hanc posteriorem, quam etiam sequitur Bonauentura, in 3. distinct. 27. artic. 2. quæst. vlt. & plerique Doctores in eadem distinctione.

Argumentum SECVNDVM. Dominus ait Matth. 7. de lege sua: *Quàm angusta porta est, & arcta via, quæ ducit ad vitam, & pauci sunt qui inueniunt eam:* Quomodo ergo non errant, qui eam tam latam & facilem prædicant, vt etiam dicant, posse hominem plus facere, quàm lex exigat?

RESPONDEO, idem Dominus ait de lege sua Matth. 11. *Iugum meum suaue est, & onus meum leue.* Et Dauid de lege Domini sub eadem metaphora Psal. 118. *Latum mandatum tuum nimis.* Et Apostolus 1. Ioan. 5. *Et mandata eius grauia non sunt.* Quare lex Domini difficilis est, & facilis: difficilis ex natura sua, quia difficile est attingere medium, in quo

virtus conſiſtit, facile verò eſt aberrare à ſcopo; difficilior etiam redditur ex naturæ corruptione; difficile enim eſt auaro facere eleemoſynam, luxurioſo continere, &c. At facilis eſt habenti gratiam & caritatem; gratia enim & naturam ſanat, & dirigit, atque inclinat ad medium attingendum; vt etiam difficile eſt homini pingui & onuſto ingredi portam etiam vtcunq; latam, at homini tenui, & nudo non eſt difficile ingredi portam, etiam vtcunque anguſtam. Vnde S. LEO ſerm. 5. de Epiphania: *Nihil*, inquit, *arduum eſt humilibus, nihil aſperum mitibus.* Et B. AVGVSTINVS libro de natura & gratia, cap. 69. *Omnia*, inquit, *ſunt facilia caritati.* Et Dauid Pſal. 118. *Viam mandatorum tuorum cucurri, cùm dilataſti cor meum*; certè autem qui currit, cùm ſolùm ambulare teneatur, plus facit quàm ei imperatum ſit.

Argumentum TERTIVM. In opere noſtro ſemper aliquid deeſt, ergo nunquam implemus legem, ergo multò minus poſſumus facere opera ſupererogationis. Probatur antecedens, quia Paulus ad Rom. 7. dicit, ſe *mente ſeruire legi Dei, carne autem legi peccati*; & Iob *verebatur omnia opera ſua*, Iob. 9. & Iſaias cap. 64. vocat *pannum menſtruatæ omnes iuſtitias noſtras*, & Dauid clamat Pſalm. 142. *ne intres in iudicium cum ſeruo tuo, quia non iuſtificabitur in conſpectu tuo omnis viuens.*

RESPONDEO, negandum eſſe antecedens; nam ſi nullo modo legem ſeruare poſſemus, mentiretur Ioannes, cùm ait: *Et mandata eius grauia non ſunt*, 1. Ioan. 5. & Dominus, cùm ait Matth. 19. *Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata*, iuuenem illum non docuiſſet, ſed deluſiſſet, ac ſi dixiſſet, ſi vis in cœlum aſcendere, fac tibi remigium alarum, & vola per aërem; immò ſequeretur hominem nunquam peccare; non enim peccat qui non facit quod non poteſt, & Deus eſſet omni Tyranno iniquior, & crudelior, quippè qui tributum peteret quod nemo poſſet ſoluere, & hoc ab amicis ſuis peteret. Adde quod Baſilius oratione in illud: *Attende tibi*, dicit impium eſſe aſſerere, aliquid impoſſibile Deum præcepiſſe, quod idem docent omnes Patres.

Ad PRIMVM ergo locum dico, Paulum loqui de motibus concupiſcentiæ inuoluntariis, qui non peccata, ſed pœnæ ſunt.

Ad SECVNDVM dico, contrarium inde elici, ideo enim

Iob verebatur omnia sua opera, quia metuebat ne aliquid in eis imperfectionis misceret; illi autem propriè metuunt, qui vident posse vitari malum quod metuunt; semper enim coniuncta sunt spes, & metus; qui enim certò sciunt nō posse vitari, desperant, & dolent potius quàm metuunt. Vnde B. GREGORIVS in hunc locum scribens, ait: *Ipsa bona nostra, quia insidiantis culpæ euadere gladium nequeunt, nisi sollicito quotidie timore muniantur, per sanctum virum nunc rectè dicitur, verebar omnia opera mea.*

Ad TERTIVM dico cum Hieronymo ibidem, Prophetam loqui in persona grauissimorum peccatorū, qui si qua opera bona faciebant, saltem moraliter, ea inquinabant admixtione multorum criminum; nos autem nō de peccatoribus, sed de iustis loquimur, cùm dicimus homines posse legem seruare, & etiam amplius facere; nec tamen admittimus omnia opera peccatoris necessariò esse peccata; nam Isaias non comparat opera peccatorum sordibus, sed panno sordidato, in quo sunt partes nitidæ, & partes maculatæ.

Ad VLTIMVM dico, cum Augustino libro de perfectione iustitię, Hieronymo in epist. ad Ctesiphōtem, & Gregorio in hunc Psalmum, non posse hominem iustificari coram Deo, quia nemo est qui non habeat peccata venialia, quæ tamen non impediunt quin homo sit iustus, & multa opera bona faciat, etiam supererogationis; non enim dicit Dauid, non iustificabitur omne opus, sed omnis viuens; vel dicendū cum Arnobio, Hilario, Hieronymo, & Eutymio in hunc locum, non posse vllū iustificari si comparetur cum Deo; tam sublimis enim est Dei iustitia, vt eius comparatione omnis hominum & Angelorum iustitia, iniustitia videatur, sicut candela accensa coram sole, non lucere, sed vmbram facere videtur.

Argumentum QVARTVM. Verba Christi Luc. 17. inquit Martyr: *Cùm feceritis hæc omnia, dicite, serui inutiles sumus, quæ debuimus facere, fecimus.* istud commentum prorsus excludunt. & confirmatur; nam seruus quidquid est, Domini est, & quidquid facit, Domino facere tenetur.

RESPONDEO, Petrum non egisse hoc loco fidelem Martyrem; nam omisit ea verba in quibus latebat solutio; non enim Dominus ait, cùm feceritis omnia, dicite, serui inutiles sumus, &c. Sed *cùm feceritis hæc omnia, quæ præcepta sunt vobis, dicite, serui inutiles sumus, quæ debuimus facere, fecimus.*

Vnde

Vnde AMBROSIVS libro de viduis: *Hoc,* inquit, *virgo non dicit, hoc non dicit ille, qui bona sua vendidit, sed quasi reposita exspectat præmia, sicut S. Apostolus ait; Ecce nos reliquimus omnia, & sequuti sumus te; quid ergo erit nobis? nō enim quasi inutilis seruus, quod debuit facere, fecisse se dicit, sed quasi vtilis Domino, qui commissa sibi talēta quæsitis multiplicauit vsuris, mercedem fidei, atq; virtutis, bene sibi conscius meritorumq; securus exspectat.* Adde quod Dominus non ait, serui inutiles estis, sed dicite, *serui inutiles sumus*; vult enim nos humiles esse & non iactare nostra merita, sed ipse tamen postea dicit: *Euge serue bone & fidelis*; inutilem autem seruum vocabit eum duntaxat, qui præceptis non obedierit, vt patet Matth. 25. in parabola de talentis: *Inutilem,* inquit, *seruum proiicite in tenebras exteriores.*

Ad confirmationem, fateor, seruum, quidquid est, Domini esse, & quidquid agit, in lucrum Domini cedere: at non inde sequitur ex debito eū facere quidquid facit; quid enim si velit sibi de somno concesso aliquid subtrahere, vt pro Domino suo aliquid agat, nónne plus faciet quàm tenetur?

Argumentum QVINTVM. Iubemur quotidie dicere Deo: *Dimitte nobis debita nostra*; ergo nunquam facimus quātum debemus, ergo multò minus facimus plus quam debemus. RESPONDEO, quotidie nos Deo dicere: *Dimitte nobis debita nostra,* propter peccata venialia, quibus in hac vita, aut nunquam, aut rarò caremus, quibus tamen non obstantibus, & iusti esse, & supererogationis opera facere possumus.

Argumentum SEXTVM. Apostoli Matt. 19. non solùm non cogitauerūt de operibus supererogationis, sed etiam de ipsa salute dubitarunt, dicentes: *Quis poterit saluus esse?* Quibus Dominus non ait, non solùm salui esse, sed etiam supererogare potestis; sed ait: *Quod impossibile est hominibus, possibile est apud Deum.* RESPONDEO, apud homines impossibile esse, & saluari, & opera supererogationis facere; apud Deum vtrumq; esse possibile.

Argumentum SEPTIMVM. Hieremias dicit: *Maledictus qui facit opus Dei negligenter,* c. 48. Nemo autē est, cui non subrepat aliqua negligentia; ergo nemo satisfacit debito suo erga Deum. RESPONDEO, loquitur de negligentia graui, quę amicitiam Dei tollat, vnde in Hebræo רְמִיָּה fraudem potius, quam negligentiam significat, sicut Hieronymus etiā vertit.

Argumentum OCTAVVM. Christus ait: *Hoc est praeceptum meum, vt diligatis inuicem, sicut ego dilexi vos,* Ioan.13. At Christus sic nos dilexit, vt pro nobis sit mortuus; ergo & nos debemus pro fratribus animas ponere, vt concludit Ioannes, 1.Ioan.3. at hæc est summa caritas, cui nihil addi potest: *Maiorem enim caritatem nemo habet, quàm vt animam quis ponat pro amicis suis,* Ioannis 13. Ergo nullus remanet locus consiliis, & operibus supererogationis. RESPONDEO, non tenemur animas ponere pro fratribus, nisi quando id necessarium est ad eorum salutem æternam; si ergo id faciamus, cùm non est necessarium, sed vtile tantùm, opus consilij & supererogationis faciemus. & similiter si proximo benefaciam, quando non est in extrema necessitate, opus facio supererogationis.

Argumentum NONVM. Iubet Deus Deut.4. nihil addi præceptis suis, malè ergo adduntur consilia. RESPONDEO, iubet Deus nihil addi pręcepto, quod ipsum corrumpat, non autem aliquid, quod ipsum perficiat; consilia autem perficiunt, non corrumpunt præcepta, vt patet. Vide plura, si libet, de hoc argumento in lib.4.de Pontifice, cap.17.

Argumentum DECIMVM. Ita sumus Deo obligati, vt non possimus vnquam facere, quãtum debemus, ergo nunquam supererogamus. Antecedens patet; nam quidquid habemus boni, ab illo habemus; ergo omnia nostra sunt ei debita, & si millies pro Deo vitam poneremus, nunquam tamen redderemus ei aliquid æquale.

RESPONDEO, argumentum probat, potuisse Deum à nobis exigere quidquid possumus, non tamẽ voluisse. Constat enim ex diuinis literis, Deum pro sua benignitate imposuisse nobis iugum suaue, & onus leue. Præterea probat hoc argumentum, nunquam hominem posse facere plus quàm debet, immò etiam nec quantum debet, si consideremus beneficia Dei nobis collata; nunquam enim ei reddemus æquale; & tamen possumus facere plus quàm debemus, si consideremus, legem nobis à Deo impositam, & proinde possumus facere plus quàm reuera facere teneamur; nam etsi non possimus superare, aut æquare Dei beneficia nostris operibus, tamen non propterea rei efficimur, quia nõn tenemur id præstare, sed id solum, quod Deus imperauit.

Argu-

Argumentum VNDECIMVM. Ad Philip. 4. dicitur: *Quod reliquum est, fratres, quacunque sunt vera, quacunque honesta, quacunque iusta, quacunque pura, quacunque accommoda, quacunque boni nominis: si qua virtus, & si qua laus, hac cogitate, qua & didicistis, & accepistis, & audistis, & vidistis in me, hac facite, & Deus pacis erit vobiscum: Inueniant,* inquit Petrus Martyr, *isti acuti homines, quod huic pracepto Pauli superaddi possit.* RESPONDEO, hæc omnia debere accipi negatiuè, vt sensus sit; Nihil cogitetis, neque agatis, nisi quod iustum est, quod verum, quod pudicum, &c. & hoc modo multa possunt superaddi affirmatiua; alioqui si iuberet Paulus, vt omnia, quæ sunt vera cogitaremus, deberemus cogitare, non solùm omnem Scripturam sanctam, sed etiam totam Philosophiam, ac præsertim Mathematicas demonstrationes, quæ verissimæ sunt.

Argumentũ DVODECIMVM. Te, inquit, interrogo, an possis aliquid facere vltra legem, vel non? si non potes, conuenimus; si potes, ergo teneris id facere; nam lex requirit omnes tuas vires, & quidquid potes; ergo implicat contradictionem, quòd possis vltra legem aliquid facere. RESPONDEO, nego, legem requirere omnes vires, & quidquid possumus; solùm enim requirit, vt impleamus, quod præcipitur, siue nobis superent vires, siue non; alioqui 1. ad Corinth. 7. Paulus non potuisset dicere de homine soluto: *Quod vult, faciat, non peccat, si nubat.* Sic enim argumentabor: Aut ille potest continere, aut non; si non, ergo tenetur nubere, vt Caluinus & Martyr docent; si potest, ergo tenetur continere; lex enim requirit quidquid possumus; ergo nunquam datur tempus, quo liceat dicere: *Quod vult, faciat, non peccat si nubat.*

Argumentum DECIMVM TERTIVM. Non caret superbia & arrogantia infinita, vt dicas, te plus facere quàm tenearis, & Christo fit iniuria non vulgaris, qui frustrà dicetur mortuus, si valuisses legem præstare, aut plus efficere, quàm in illa præceptum fuerit.

RESPONDEO, non timuisse istam superbiam infinitam illas virgines, quæ, teste Augustino, serm. 18. de verbis Apostoli, dixerunt; Amando te plus facimus, quàm præcipis: neque illos omnes Patres, quos suprà citauimus: sed hoc reuera non caret superbia infinita, propter tam debiles ratiunculas

opponere se omnibus sacris Doctoribus, immò & ipsi Scripturæ, quod Petrus Martyr facit. Illud autem de Christo est manifesta calumnia; non enim dicimus, posse hominem suis viribus, aut sine Christi gratia legem seruare, vel aliquid superaddere.

Argumentum DECIMVM QVARTVM. Nolle Deum plus amare, si plus possis, grauissimum peccatum est, ergo nihil potes superaddere, quod non debeas. probatur antecedens: primò, quia negat Deum esse summum bonum, qui non vult eum amare quantum potest: secundò, quia abutitur Dei dono, qui potest plus diligere, & non vult; nam posse plus diligere, sine dubio Dei donum est. Adde, quod qui talentum abscondit, à Deo punitus est, Matth. 25. & peccatum est ingratitudinis, nolle facere quod potes pro eo, cui non potes referre paria.

RESPONDEO, nolle plus amare si plus possis, esse peccatum, si ex contemptu id fiat, vel si necessitas exigat maiorem illum amorem; vel si id fiat ex superbia, quasi putes te satis esse perfectum; vel denique si ex accidia & pigritia nolis vllo modo amplius proficere; id enim repugnat statui viatoris; at si velis quidem plus diligere, & proficere, sed iuxta conditionem, & gradum tuum, etiamsi nolis ad altiorem statum ascendere, quamuis possis, nõ peccas. Verbi gratia, cui est imperatum, vt proficiscatur Venetias, si in media via consistat, & nolit progredi, peccat: at si velit progredi, sed per viam cõmunem, non per compendia, & si velit in ipsa via ambulare, non currere, non peccat.

Igitur ad PRIMVM dico, illum negare Deum esse summum bonum, saltem factis, qui non vult eum summo amore diligere, id est, super omnia alia: qui autem diligit Deum super omnia, ille Deum habet pro summo bono, etiam si eum non tam ardenter amet, quàm fortè posset, vel non faciat pro eo omnia, quæ posset; alioqui semper essemus perplexi, immò etiam semper peccaremus. quantumuis enim ardenter Deum diligamus, semper tamen videmur paulò ardentiùs posse diligere, si paulò ampliùs conemur.

Ad SECVNDVM dico, illum abuti Dei dono, qui eo non vtitur quando est necessarium; qui autem paratus est eo vti, si necessarium sit, etiamsi nunquam fortasse vtatur, non dicitur eo abuti; nam ille cui Paulus dicit 1. Corinth. 7. *Quod*

vult.

vult, faciat, sine dubio potuit continere, & tamen ei dicitur: *Non peccat si nubat*; & B. AVGVSTINVS de bono coniugali, cap. 21. dicit, Abraamum habuisse donum continentiæ, non minus, quàm Ioannes habuerit, ita vt potuerit semper continere, & tamen nunquam continuisse, ne in extrema quidem senectute: & Ioannem Euangelistam habuisse donum patiendi martyrium, non minus quàm Petrum, & tamen non exercuisse illud donum, vt fecit Petrus: Accusare autem Abraamum, vel Ioannem, quasi donis Dei abusi sint, extremæ dementiæ est.

Ad illud de ingratitudine dico, non esse ingratum benefactori eum, qui benefactori adest, cùm necessitas eius id postulat, aut cùm ipse operam nostram requirit, & qui voluntati eius satisfacit: porrò Deus contentus est vt legem eius seruemus, neque aliud à nobis requirit, etiamsi possimus plura præstare.

Ad illud de talentis dico, seruum illum fuisse damnatum, quia habuerat præceptum negociandi: quomodo nunc qui habet talentum concionandi, & simul habet præceptũ, quia est Episcopus, punietur, si nõ concionetur; at qui habet idem talentum, sed non habet præceptum, non punietur, vt patet de S. Antonio, &c.

CAPVT XIIII.

Explicatur nomen, & definitio voti.

SEQVITVR Disputatio tertia, quæ est de votis monasticis, cuius disputationis sex erunt partes. Primùm enim, exponemus breuiter nomen & definitionem voti. Deinde, explicabimus sententiam aduersariorum. Tertiò, probabimus omne quod fit ex voto, esse cultum Dei. Quartò, vota non esse propria Iudæorum, sed etiam à Christianis rectè fieri ostendemus. Quintò, de rebus preceptis, qualis est promissio facta in Baptismo, non solere propriè fieri vota. Sextò, de rebus non præceptis, ac nominatim de continentia, paupertate, & obedientia, vota rectè fieri demonstrabimus.

Quod ad PRIMVM, nomen voti apud Latinos ambiguum est; significat enim promissionem, & orationem, ac desiderium; dicimus enim, suscepi votum continentiæ, id est, promissi

promisi Deo continentiam; item, pro voto mihi continentia succedit, id est, vt desiderabam; & vota pro continentia Deo fudi, id est, precatus sum à Deo continentiam. Apud Græcos non est idem nomen pro voto, & oratione, tamen sunt duo affinia nomina; nam εὐχὴ significat votum, προσευχὴ orationem: apud Hebræos voti & orationis nomina nullam habent affinitatem; votum enim dicitur נֶדֶר, oratio תְּפִלָּה. cuius rei ea est ratio, quod apud Græcos & Latinos, cùm hæc nomina inuenta sunt, non erat vlla vera pietas, & ideo nihil homines Deo, vel Diis vouebant, nisi ad id, quod desiderabant impetrandum, & propterea semper votis annectebant preces, iuxta illud Virgilij Æneidos 6. *Cessas in vota precesque.*

Hinc igitur Græci, vt obseruauit Gregorius Nissenus orat. 2. in orationem Dominicam, vocauerunt orationem προσευχὴν, quia post votum fiebat, quod vocabāt εὐχὴν. Latini autem (vt diximus) eodem nomine promissionem Deo factam, & preces ad Deum appellabant. At Hebræi, quia Deum piè colebant, & absoluta etiam vota facere consueuerant sine vlla relatione ad preces, vt nos quoque Christiani facimus, propterea propriis & diuersis nominibus hæc duo nominabant.

Potest autem definiri votum: *Religiosa promissio alicuius excellentioris boni, Deo facta, libera voluntate.* PROMISSIO dicitur, quasi contractus quidam inter Deum & hominem. Nec enim sufficit ad votum, proposuisse ac statuisse aliquid facere, nisi etiam promittatur; votum enim includit obligationem vnius ad alterum; non enim obligat votum solum ratione veritatis, id est, quia tenetur, qui vouit, verum facere, quod dixit; sed etiam ratione fidelitatis, quia tenetur, alteri fidem datam seruare; hæc autem obligatio non potest nasci ex proposito solo, quod quis apud se concipit, sed necessariò promissionem requirit. RELIGIOSA dicitur, vt significetur, cuius virtutis actus sit votum, nimirum religionis.

Est autem obseruandum, in voto semper esse duas actiones; alteram materialem, alteram formalem. Materialis est, de qua fit votum, vt ieiunare, sacrificare, &c. Formalis est ipsa promissio ieiunandi, vel sacrificandi, & promissionis adimpletio; quare formalis actio semper est actus religionis; mate-

materialis autem interdum est religionis, vt si quis voueat quotidie sacra facere; interdum alterius virtutis, vt si quis voueat sexta feria semper ieiunare. EXCELLENTIORIS boni dicitur, vt determinetur materia voti; nec enim voueri potest, nisi id, quod melius sit facere, quàm omittere.

Ex quo perspicuum est, quinque rerum genera excludi à materia voti. PRIMO, peccata, vt cùm Iudæi vouerunt se occisurum Paulum, Act. 23. nam vouere peccata, non est Deo munus promittere, sed minari. SECVNDO, opera indifferentia, vt non ire ad forum; non enim potest Deo placere, quod est vanum & inutile: *Displicet enim ei stulta promissio*, Eccles. 5. TERTIO, opera impossibilia, vt si quis voueat se profecturum in Hierusalem sine naui. QVARTO, opera necessaria, vt si quis voueat se moriturum quando placuerit Deo. QVINTO, opera bona, quæ tamen maiora bona impediunt, vt si quis voueat se ducturum vxorem. Quanquam hoc ipsum certo tempore, ac certæ personæ potest esse melius facere, quàm omittere: proinde tum erit legitima voti materia, etsi absolutè contrà iudicandum sit.

DEO FACTA dicitur, vt intelligamus, vota differre à iuramentis, licet vtraque sint actus religionis, & in materia ferè conueniant; vota enim fiunt Deo, iuramenta hominibus per Deum; non autem hinc excluduntur vota, quę fiunt Sanctis; nam vel ea sunt vota materialiter, non formaliter, vt quidam docent, qui existimant, in votis Sanctorum duas esse promissiones; vnam Sanctis, quibus aliquid promittitur; alteram Deo, cui promittitur adimpletio promissionis factæ Sanctis, & hanc solam propriè votum esse dicunt; vel (quod verius puto) vota fiunt verè Sanctis, sed vt sancti sunt, id est, vt excellentissimo modo participant Dei naturam & gloriam. de qua re disputauimus in lib. 3. de Ecclesia triumphante, cap. 10.

Addimus vltimò, LIBERA VOLVNTATE, vt distinguatur votum à lege communi; votum enim est lex quædam priuata, & obligat more legis; sed lex communis obligat etiam nolentem, & inuitum; votum autem est lex, quam nosipsi nobis ferimus, & proinde non obligat, nisi eum, qui sponte votum fecerit; & hinc non habentur rata vota facta ante vsum rationis, nec ea, quæ propter ignorantiam, aut metum censentur inuoluntaria.

CAPVT XV.

Explicatur status quæstionis.

IAM VERO, vt breuiter explicemus, quibus in rebus ab aduersariis dissentiamus; Lutheri & Caluini sententia eadem esse videtur; vterque enim tria quædam de votis docet. PRIMVM, vota ad colendū Deum non posse fieri, nisi de rebus præceptis, proinde vnum esse commune votum fidelium, promissionem illam, quam facimus in Baptismo.

SECVNDVM, vota de rebus à Deo non præceptis posse fieri, si non ad colendum Deum, aut satisfaciendum pro peccatis, sed ad negotia huius vitæ expeditiùs peragenda, aut ad vitanda peccata, aut ad alios bonos fines fiant; exempli caussa, docet Caluinus, eum, qui sæpe in vitium ebrietatis labitur, rectè facturum si voueat, se triduo aquam biburum, si iterum inciderit in ebrietatem; quomodo etiam existimat, Apostolorum tempore viduas quasdam vouisse continentiam, vt expeditiùs fungerentur munere Diaconissarum.

TERTIVM, vota Monachorum impia, irrita, & omnino soluenda esse, quòd fiant cum opinione cultus, & tamen de iis rebus sint, quas Deus nusquam præcepit. Hæc omnia Lutherus docet in libro de votis monasticis, & Caluinus lib. 4. Institutionum, cap. 13. Nec dissimilia docent Confessio Augustana art. 27. & Confessio VVirtembergensis, cap. de votis monasticis.

Petrus Martyr in libro de cœlibatu & votis monasticis, duo dicit pugnantia cum doctrina Lutheri & Caluini. PRIMVM est, vota in Testamento veteri fieri potuisse, vt etiam sacrificia & cærimonias ceteras, in nouo Testamento fieri non posse, cùm sint abrogata cum reliquis Iudaicis cærimoniis. SECVNDVM est, promissionem, quæ fit in Baptismo, non esse votum, in tertio dicto cum Luthero & Caluino concordat.

CAPVT

CAPVT XVI.

Omne quod fit ex voto, esse cultum Dei.

VT igitur ad disputationes veniamus, statuo hanc propositionem: *Omne quod fit ex voto, etiamsi alioqui non sit à Deo præceptum, verè & propriè est cultus Dei.* Hæc propositio est contra Lutherum & Caluinum, qui vota de rebus non præceptis, docent non posse fieri ad colendum Deum; quasi aliqua esse possint vera vota, quæ non sint cultus Dei. Probo igitur positam assertionem.

PRIMO, vouere est actus religionis, ergo & reddere siue implere votum est actus religionis, siue fiat de re præcepta, siue non præcepta. Probatur antecedens ex illo Isaiæ 19. *In illo die cognoscent Aegyptij Dominum, & colent eum in hostiis & muneribus, & vota vouebunt, & soluent.* Vbi posteriora sunt explicationes priorum; vota enim munera sunt. Præterea hæc est natura voti, vt rem alioqui non ordinatam ad Dei cultū, ordinet ad cultum Dei, iuxta illud Deuter. 12. *Quidquid sanctificaueris & voueris, &c.* Deniq;, fatetur Caluinus lib. 4. ca. 13. §. 2. vouere esse officium religionis. Probatur iam consequētia; nam promittere & soluere, ad eandem virtutem pertinent; sed per id quod fit ex voto, etiamsi non præceptum, impletur votum, ergo per id colitur Deus.

SECVNDO, omne votum est promissio Deo facta, vt etiam Caluinus docet initio, cap. 13. lib. 4. Instit. ergo votum quodcunq; implere, est fidem Deo seruare; at seruare Deo fidem, est Deum immediatè colere, & honorare: sicut è cōtrario fidem ei nō seruare, est iniuriam illi facere; ergo cuiuslibet voti impletio cultus Dei est.

TERTIO, omne iuramentum est cultus Dei, etiamsi fiat de re non præcepta; vt, si quis iuret, se non bibiturū vinum, vt Caluinus ipse affirmat libro 2. cap. 8. §. 23. Institutionum, ergo & votum de re eadem erit cultus Dei. Probatur consequentia, nam adeò similia sunt iuramenta & vota, vt in Scripturis sæpe iuramentum pro voto accipiatur, vt patet Num. 30. *Si mulier,* inquit Scriptura, *habens virum vouerit aliquid, & verbum de ore egrediens, animam eius obligauerit iuramento,*

ramento, voti rea erit, reddet quod promiſit, &c. Præterea ſicut per iuramentum de re non præcepta facienda, honoramus Deum, quia proteſtamur, eum eſſe immutabilem veritatem, & veritatis aſſertorem; ita per votum de re non præcepta, ſed tamē bona, Deum honoramus, quia proteſtamur ei, vt ſummo bono, placere actus virtutum.

QVARTO, ſoluere ex voto aliquid non præceptum, ſed tamen bonum, falſis Diis, eſt peccatum, & nō aliud, quàm idololatriæ, ergo ſoluere Deo vero ex voto rem eandem, erit actus latriæ.

QVINTO, ſi quis voueat abſtinere per triduum à vino, & non faciat, ſine dubio peccat: at non peccat peccato intemperantiæ; non enim eſt actus neceſſarius temperantiæ abſtinere à vino, ergo peccat, quia Deum afficit iniuria, non ſeruando illi fidem, ergo ſi abſtineat, Deum honorat.

SEXTO, omni actu virtutis etiam non præcepto, nec ex voto facto, ſed facto tamen propter Deum, colitur Deus; ergo multò magis, ſi is actus fiat ex voto, eo Deus coletur. Probatur antecedens. PRIMO, Scripturæ teſtimonio; nam Lucæ 2. dicitur Anna ſeruiſſe Deo ieiuniis & orationibus, & eſt verbum λατρεύουσα, quod propriè cultum ſignificat, Philippenſ. 4. *Repletus ſum acceptis ab Epaphrodito, quæ miſiſtis in odorem ſuauitatis, hoſtiam placentem & acceptabilem Deo.* Hebr. vltimo: *Beneficentiæ & communicationis nolite obliuiſci; talibus enim hoſtiis promeretur Deus.* Iacobi 1. *Religio munda apud Deum eſt viſitare pupillos & viduas, &c.* Quæ omnia intelliguntur etiam de eleemoſyna non præcepta.

SECVNDO, ex Patribus. Nam TERTVLLIANVS libro de reſurrectione carnis ait: *Nam ſacrificia Deo grata, conflictationes dico animæ, ieiunia, & ſeras, & aridas eſcas, & appendices huius officij ſordes, caro de proprio ſuo incommodo inſtauratur, virginitas quoque, & viduitas, & modeſtia in occulto Matrimonij diſſimulatio, & vna notitia eius, de bonis carnis Deo adolentur.* EPIPHANIVS hæreſ. 48. virginitatem & abdicationem rerum vocat approbatum Dei cultum. HIERONYMVS lib. 1. in Iouinianum: *Illa*, inquit, *virginitas hoſtia eſt Chriſto, cuius nec animum cogitatio, nec carnem libido maculauit.* AVGVSTINVS libro de bono viduitatis, cap. 9. de continentia loquens: *Nulla*, inquit, *Chriſto ſubtrahatur oblatio, &c.* Et lib. 10. de ciuit. Dei, cap. 6. ſacrificium vocat omne opus bonum propter Deum factum;

factum; certum autem est, sacrificium propriè cultum esse Dei.

Septimo, votum de re præcepta non est verum & proprium votum, nisi quatenus res illa concipitur, vt non pręcepta, vt paulò pòst ostendemus; igitur vel votum de re non præcepta cultus Dei est, vel nullum votum est cultus Dei, sed hoc est falsum, ergo illud verum.

Octavo, si votum de re non præcepta, non est cultus Dei, ergo nec ipsum vouere absolutè est cultus Dei; nam ipsum vouere nusquam est præceptum. at hoc est contra ipsum Caluinum, qui docet, vouere esse actum religionis.

Nono, probatur exemplis Scripturarum. Nam primum votum legitur Genes. 28. *Votum vouit Iacob, si fuerit Dominus mecum, &c. erit mihi Dominus in Deum, & lapis iste, quem erexi, vocabitur domus Dei, cunctorumq; quæ dederit mihi, decimas offeram tibi.* Quod hoc sit votum de re non præcepta, patet, quia aloqui peccasset Iacob faciendo votum cōditionatum de re pręcepta. Quòd autem hoc votum fuerit factum ad colendum Deum, patet, nam habere lapidem pro domo Dei, id est, pro ara, & offerre decimas, sunt actus religionis. Aliud votum fuit Dauidis de extruendo templo, de quo Psal. 131. *Votum vouit Deo Iacob, &c.* quòd hoc votum fuerit de re nō præcepta, patet ex lib. 2. Reg. ca. 7. vbi Deus audito hoc voto Dauidis, & laudata eius voluntate, dicit, se non præcepisse, vt sibi fieret templum, nec velle fieri à Dauide. Quòd autem Dauid hoc loco voluerit colere Deum, patet, quia extruere templum est actus religionis.

Deniq;, omnia vota, quæ leguntur in Scripturis, Leuit. 27. Num. 6. & 30. Deuter. 12. & 23. vota erant de rebus non præceptis, vt ex ipsis locis patet, & tamen quod placerent Deo, patet, quia seuerissimè illorum solutionem exigebat: *Si votū voueris,* inquit Deut. 23. *non tardabis reddere, quia requiret illud Dominus; & si moratus fueris, reputabitur tibi in peccatum; si nolueris polliceri, absq; peccato eris.* Vbi clarè vides, votum liberè factum, a Deo seuerè exigi.

Sed soluamus argumentum illorum. Sic igitur argumentantur: Omnis cultus voluntarius, id est, quem Deus non præcepit, Deo placere non potest; ergo non debet fieri votum de re non præcepta ad colendum Deum. Probatur antecedens;

tecedens; nam Coloss. 2. Apostolus reprehendit omnem ἐθελοθρησκείαν, sic enim est in Græco, quod noster interpres vertit, superstitionem, & Rom. 14. ait: *Quod non est ex fide, peccatum est.* Quibus verbis indicat, peccatum esse id aggredi, quod fides ex verbo Dei concepta non ostendit, qualiter à Deo æstimetur; tales autem sunt omnes cultus voluntarij.

Ad illud, ad Coloss. 2. de ἐθελοθρησκεία, quidam respondent, Paulum eo loco nõ accipere in malam partem cultum voluntarium, sed in bonam. tamen quia vulgata editio vertit, superstitionem, & Hieronymus in epistola ad Algasiam, quæst. 10. Augustinus in epist. 59. ad Paulinum, quæst. 7. Ambrosius, Theodoretus, Oecumenius, & alij omnes in hunc locum, accipiunt eam vocem pro simulata religione: dicendum est, Apostolũ hoc loco voluntarium cultum appellare non eas actiones, quæ non sunt à Deo præceptæ, id enim repugnaret plurimis Scripturarum testimoniis, vt iam probauimus, sed eas, quæ nec à Deo probatæ, vel commendatæ sunt, nec reuera ex natura sua sunt materia cultus, sed sunt res inanes, & tamen ab aliquibus vsurpantur quasi essent cultus; quales sunt qui dicuntur superstitiosi cultus, vt cùm aliqui ponunt religionem in numero lotionum, vt Iudæi olim faciebant, & Turcę hoc tempore faciunt, qui putant valde se colere Deum, si toto corpore sæpius loto ad orandum accedant; loquitur enim Apostolus de iis, qui se abstinebant à cibis quibusdam, tanquam natura sua immundis, & in eo ponebant religionem, si tales cibos nunquam attingerent.

Ad illud ex Rom. 14. dico, cum communi expositione veterum, fidem accipi pro conscientia, vt sensus sit, peccatum esse id omne, quod fit contra conscientiam. Sed admissa etiam Caluini expositione, non video, qua ratione inde colligatur, non placere Deo cultus, quos ipse non præcepit; nam fides ex verbo Dei concepta, non ostendit solùm placere Deo quæ ipse præcepit, sed etiam quæ ipse consuluit; & quæ neque præcepit, neque consuluit, sed tamen ex se bona sunt: quales sunt actus omnium virtutum, vt patet ex infinitis locis, vbi iubet sibi reddi vota sponte facta.

CAPVT

CAPVT XVII.

Non fuisse Iudæorum proprium vota facere, sed cum Christianis etiam id esse commune.

REFELLENDA nunc est Petri Martyris sententia, qui in libro de votis & cœlibatu contra Smithæum, aduersus omnes, cùm Catholicos, tum hæreticos, omnia omnino vota Christianis interdicit: *Quare*, inquit, *vt aliæ cærimoniæ per Christum sublatæ sunt, ita & vouendi ratio debet facessere.* Et infrà: *Quare votum, licet antiquitus potuerit vsui esse, cùm ad legis cærimonias pertineret, modò explosum est.*

Hæc sententia PRIMO refellitur ex illa prædictione Isaiæ 19. *Colent eum in hostiis & muneribus, & vota vouebunt Domino, & soluent.* Hæc enim de Christianis prædicta esse, S. Hieronymus, S. Cyrillus, & ceteri omnes in commentario huius loci apertissimè docent.

RESPONDET Martyr, hæc quidem de Christianis dici, sed per vota & hostias non intelligi vera vota, verasq; hostias, sed cultum spiritalem & Christianum. Dicit enim, Isaiam cùm Iudæis loqueretur, per ea, quibus tunc Deus colebatur, explicare voluisse cultum postea futurum; non enim aliter Iudæos intellecturos fuisse, quæ dicebantur.

Sed refellitur hæc solutio; nam inprimis etiamsi non habeamus easdem hostias, neque eadem vota, quæ Iudæi habuerunt, tamen si nulla haberemus, malè explicuisset Isaias cultum Christianum per hostias & vota; non enim explicatur aliquid per id, quod nullo modo ei simile est. Longè melius explicuisset per contradictorium, si dixisset; Non colent hostiis, nec vota vouebunt; tunc enim omnes intellexissent cultum quidem futurum, sed non qualis tunc erat. PRAETEREA expositio ista Petri Martyris non potest probari, nisi assumatur vt certum id, quod est in quæstione. Nam si petas ab eo, cur illa verba: *Vota vouebunt, & soluent,* exponere velit metaphoricè potius, quàm propriè, nihil aliud respondebit, nisi quia propriè exponi non possunt, cùm apud Christianos nulla essent futura vota. At hoc est, de quo con-

tendimus; An Christiani sint vota facturi, & cùm ille neget, nos asseramus, quis non videt verbum Dei à nobis facere, cùm de Christianis dicat: *Vota vouebunt, & soluent?*

SECVNDO, idem probatur ex illa exhortatione Psalmi 75. *Vouete, & reddite Domino Deo vestro, &c.* tametsi enim Petrus Martyr cõtendat, hæc Iudæis tantùm dici, tamen longè aliud docent S. Patres, ex quibus B. Augustinus hunc locum ita enarrat, non Iudæis, sed Christianis loquens: *Quisq; quod potest voueat, & reddat, non sitis pigri ad vouendum; non enim viribus vestris implebitis.*

TERTIO, idem probatur ex illis verbis B. Pauli prioris epistolæ ad Timotheum, cap. 5. vbi de viduis quibusdam dicit: *Cùm luxuriatæ fuerint in Christo, nubere volunt, habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt.* Quo loco per primam fidem omnes omnino interpretes, tum Græci, tum Latini, intelligunt votum continentię. S. Augustinus in Psal. 75. *Quid est,* inquit, *primam fidem irritam fecerunt? Vouerunt, & non reddiderunt.* Sed de hoc loco infrà fusè disseremus, nunc solùm innuisse sufficiat. Omnia quoque testimonia & argumenta, quę proferemus, ad probandum vota monastica esse licita, huc etiam referri possent.

VLTIMO, votum non est cærimonia Iudaica, nulla igitur caussa est, cur solis Iudæis, & non etiam Christianis liceat vouere; nam inprimis vouendi actus sola mente perfici potest. Tametsi enim ore quoque vouere solemus, tamen etiam sine vlla voce solo cordis motu votum emitti potest: cærimoniæ autem omnes res sunt exteriores & sensibiles, vt notum est; non igitur vota ad cærimonias, sed ad internum cultum pertinent. DEINDE, licet vota cærimoniæ essent, non continuò Iudaicæ essent; multæ enim sunt cærimoniæ omni hominum generi, & omni religioni communes, vt genua flectere ad orandum, manus attollere, cœlum aspicere, tundere pectus. Et denique, illæ solæ dicuntur propriè Iudaicæ cærimoniæ, quæ vel à Mose sunt institutæ, vel Christum venturum significabant, quamuis ante Mosem cœperint; & proinde Christo adueniente cessauerunt.

Porro vota non cœperunt à Mose; nam Iacob Patriarcha *votum vouit,* Genesis 28. longè antequam Moses nasceretur, neque vota ad Christum venturum significandum instituta sunt. Quid enim habent cum CHRISTO venturo vota ieiunio-

niorum, continentiæ, eleemosynarum, & similia? Nec demum cum Mose cessarunt. Nam licet in Ecclesia Christi post Euangelij plenam promulgationem cessauerit circumcisio, sacrificia ouium ac boum, & alia id genus, tamen vota nunquam cessarunt, vt patet vel ex vno loco S. AVGVSTINI: siquidem in illud Psalmi 75. *Vouete, & reddite*, sic ait de Christianis sui temporis. *Alius vouet Deo castitatem coniugalem, vt præter vxorem non nouerit aliam. Alij etiam vouent, etsi experti tale coniugium, vltra nihil tale pati, nihil tale concupiscere, aut sustinere, & ipsi vouerunt aliquid maius, quàm illi. Alij virginitatem ipsam ab ineunte ætate vouent, vt nihil tale vel experiantur, quale illi experti sunt, & reliquerunt; & isti vouerunt plurimum. Alij vouent, domum suam esse hospitalem omnibus sanctis aduenientibus, magnum votum vouent. Alius vouet, relinquere omnia sua, distribuendo pauperibus, & ire in communem vitam, in societatem Sanctorum, magnum votum vouit.* Hæc ille.

At ne fortè respondeatur, vouendi cærimoniam esse iure abrogatam, sed non facto, ac non defuisse qui vouerint, sed eos fecisse, quod non licebat: considerandum est, non qualescunq; homines, sed doctissimos & sanctissimos, vt Augustinum, Basilium, Hieronymũ, Bernardum, aliosq; permultos vota vouisse, & laudasse, quorum testimonia postea afferentur: nunc Augustinum sufficere posse putaui, præsertim cùm id aduersarius noster non neget.

Respondet enim Martyr, non esse curandum, quid homines, etiamsi inculpati, & sine controuersia Deo grati, fecerint, quia non illorum vita, sed verbum Dei est regula nostræ fidei. quod quidem accepit Martyr à Luthero, qui in libro de abroganda Missa fusissimè docet, non esse cogitandum, quid Sancti fecerint, sed quid facere debuerint secundum regulam verbi Dei.

AT QVOMODO, quæso, potest fieri, vt inculpati & Deo grati fuerint, qui vota frequentarunt in Christi Ecclesia, si vota ad cærimonias Iudaicas pertinent? Certè, si qui hoc tempore, vel circumcisionem, vel Sabbathum, vel sacrificia cruenta publicè celebrarent, nullo modo inculpati & grati Deo esse possent, præsertim si nulla ignorantia laborarent. Si ergo vota similia sunt circumcisioni, & sacrificiis cruentis, vt Martyr affirmat, quomodo inculpati, & grati Deo fuerunt

runt Basilius, Augustinus, Bernardus, & alij doctissimi viri, qui vota fecerunt, & aliis facienda suaserunt?

DEINDE non est nostra quæstio, verbum Dei ne, an exempla Sanctorum pro regula fidei & morum habere debeamus, sed vtri verbum Dei melius intellexerint, Petrus Martyr, Caluinus, Lutherus, & similes homines, an viri illi, quos sanctissimos & doctissimos fuisse vtrique confitemur: exempla enim Sanctorum non repugnant verbo Dei, sed explicant, ac declarant, ideo & Apostolus dicebat: *Imitatores mei estote*. Et Christus Matth. 5. viros sanctos comparat lucernæ positę super candelabrũ, quæ lucet omnibus, qui in domo sunt. neque huic veritati repugnat, quod etiam sancti interdum labuntur, vt patet de ebrietate Noë, de adulterio Dauidis, de simulatione B. Petri, quam Paulus reprehendit; non enim omnia facta Sanctorum imitanda esse dicimus, sed ea solùm, quæ neque pugnant apertè cum regula fidei, neq; inueniuntur vel à Scriptura, vel ab aliis sanctis viris reprehensa, sed cõtrà potius à piis, & doctis passim laudata. Eiusmodi autem esse vota, nemo negare potest, nisi qui vel nihil legerit, vel nihil credat.

CAPVT XVIII.

Soluuntur obiectiones.

SED audiamus nunc obiectiones Petri Martyris, vt videamus, an habuerit aliquam, si non iustam, saltem probabilem caussam recedendi à communi sententia omnium penè tum Catholicorum, tum hæreticorum.

Obiectio PRIMA. In Testamento veteri frequens est mentio votorũ, in nouo ne nominatur quidem votum, nisi cùm sermo est de votis Iudaicis, vt Actor. 21. igitur vota ad cærimonias Iudaicas pertinent.

RESPONDEO, nomen voti in Testamento nouo non habetur, res tamen habetur, vt ostendimus ex Apostolo, & infrà clariùs ostendemus; sed etiamsi non haberetur, sufficerent testimonia veteris Testamenti cũ vsu & explicatione Ecclesiæ. Moralia enim præcepta, vel documenta Scripturæ veteris, non minus ad Christianos, quàm ad Iudæos pertinent; idcircò enim assiduè in Ecclesia leguntur Psalmi, quod pleni sint moralibus documentis.

Et sanè, si Martyris argumentum valeret aliquid, concluderet etiam, vsuram Christianis non esse prohibitam; nam vsura in Psalmis, & Prophetis passim prohibetur, in Testamento nouo non legitur prohibita sub nomine vsuræ. colligitur quidem vsuræ prohibitio ex illo loco: *Mutuum date, nihil inde sperantes*, Lucæ 6. sed multò obscurius quàm votum colligatur ex illis verbis Pauli, quia primam fidem irritam fecerunt; nam ista verba omnes Patres de voto intelligunt, illa non omnes intelligunt de vsura; nam S. Basilius in commentario Psal. 14. S. Ambrosius in libro de Tobia, ca. 16. S. Hieronymus in commentario Ezechiel. cap. 18. & aliqui recentiores contendunt in illis verbis nõ prohiberi vsuram, sed consilium dari diuitibus, vt dent mutuo sine vlla spe sortem ipsam recuperandi.

Si igitur vsura iure diuino prohibita est Christianis, licet expressè eiusmodi prohibitio nõ habeatur nisi in veteri Testamento, quantò magis religio vouendi licita erit Christianis, cùm & res, & nomen voti in Testamento veteri, res autem in nouo expressè contineatur?

Secunda obiectio. Quotquot fidem Christi profitemur eo ipso toti sumus illi obstricti; quid igitur voto nos rursus ei tradimus? ridiculus porro haberetur filius, qui tabulis obsignatis, atq; testibus vellet sese patriæ potestati subdere. Idcircò qui vota nuncupant, aut se fateantur non esse Dei, aut intelligant quàm vouendo stultè agant, dum, quemadmodum dicitur, actum agunt. Lege cauit Deus, ne Israëlitæ primogenita ex pecoribus sibi vouerent, non alia sanè ratione, nisi quod iure sibi debebãtur; propterea cùm nos iam Christi membra simus, & Deo omnibus modis obstricti, non minus quam primogenita antiquitus erant, non est permittendum vt voueamus. Hæc ille.

Respondeo dupliciter. Primo, retorquendo argumentum; nam quemadmodum Christiani Deo sunt obstricti ratione creationis, & redemptionis, sic etiam Iudæi obstricti erant Deo ratione creationis, & liberationis de Ægypto, igitur etiam illi vouere non poterant, ne actum agerent.

Respondet Petrus Martyr, nos quidem vouere non posse, quia non solùm Deo obstricti sumus, sed etiam scimus obstrictos nos esse luce iam Euangelij coruscante; illi autem

vouere poterant, & debebant, vt admonerentur hac veluti pædagogia perpetuo debito se ac sua omnia Deo obstricta esse.

At nullo negotio hæc solutio refelli potest; nam qui apud Iudæos vouebant, nõ erant solùm imperiti aliqui homines, sed etiam Prophetæ sapientissimi, qui melius nouerant debitum nostrum cum Deo, quàm vlli nostrûm sciant. Dauid Propheta sapientissimus: *Votum vouit Deo Iacob*, Psal. 131. & Principes ad vouendum hortatus est lib. 1. Paral. cap. 29. vbi hæc addidit, vt os obstrueret Petro Martyri, indicans se & suos non ignorare omnia esse Dei: *Quis*, inquit, *ego, & quis populus tuus, vt possimus tibi hæc vniuersa promittere? tua sunt omnia, & quæ de manu tua accepimus, dedimus tibi.* PRAETEREA, si Iudæi hoc ignorassent, non potuissent per vota huius debiti admoneri, sed potius contrarium ex sua vouendi consuetudine colligere potuissent; nam si nõ possumus vouere Deo quæ ipsius sunt, qui vouet, admonetur se aliquid habere quod non sit Dei. Itaque pædagogiam valde malam Deus Iudæis tribuisset, si esset vera Martyris sententia. Voluisset enim eos assuescere faciendis votis, vt admonerentur omnia esse Deo obstricta, & interim contrarium eueniret.

Respondeo SECVNDO ad argumentum directè, nos & omnia nostra Deo esse debita & obstricta in hoc sensu, quod omnia ab illo accepimus, & eius beneficio retinemus, & proinde potest ille, si velit, omnia repetere, & nos tenemur quidquid ille iusserit facere: tamen quia ille multa nobis libera relinquit, in quibus possumus pro arbitrio, hoc aut illud facere, idcirco multa sunt Dei & nostra simul; Dei, quia eius beneficio illa habemus; nostra, quia possumus pro arbitrio de illis disponere, dummodo non contra Deum. Quocirca quando vouemus, & offerimus aliquid Deo, de rebus eius damus, & tamen verè damus, quia res illæ etiam nostræ erant, & potuissemus non dare. Vnde Concilium ARAVSICANVM can. 11. *Nemo*, inquit, *quidquam Domino rectè vouerit, nisi ab ipso acceperit, sicut legitur, quæ de manu tua accepimus, damus tibi.*

At illud exemplum filiifamilias, qui ridiculus esset si tabulis obsignatis se subdere vellet patri, respondeo; filiumfamilias ridiculũ fore si tabulis obsignatis se patri subdere vellet in iis rebus, in quibus necessariò parere tenetur, & de qui-

quibus imperium patris iam habet, at non fore ridiculum si in iis rebus se subdat, in quibus alioqui sui iuris erat. Nec enim parentes possunt omnia quæ volunt filiis imperare, & in iis etiam quæ possunt, sæpe non imperant, sed dant filiis optionem; exempli caussa, liberum est filiis vxorem ducere, vel non ducere, nec possunt in ea re à parentibus cogi, si tamen quis patri polliceatur se facturum in eo negotio, quod is imperauerit, tenebitur stare promissis.

Ad illud autem de primogenitis pecorum, quæ Deo voueri nō poterant, quia Dei erant, respondeo, hoc ipsum sententiæ nostrę fauere; nam ideo primogenita pecorum voueri non poterant, reliqua autem voueri poterant, tametsi omnia Dei sint: (*Domini enim est terra, & plenitudo eius*, Psal. 23.) quia Deus Leuit. 27. non reliquerat Iudæis liberam dispositionem primogenitorum, vt reliquerat rerum ceterarum. Sic igitur & nos non vouemus ea, quæ non sunt in nostra potestate, sed ea solùm, quæ Deus libera nobis reliquit.

Sed instat Petrus Martyr. Nihil est liberum, nihil indifferens in particulari, licet in genere dicantur quædam ἀδιάφορα, quia nec omnibus, nec omni tempore conueniunt; nam cùm aliquid occurrit expetendum, vel reiiciendum, aut illud repugnat saluti propriæ vel aliorum, & necessariò reiiciendum est; aut conducit saluti propriæ vel aliorum, & necessariò expetendum est, si verè Deum & proximum diligimus.

Respondeo, falsum esse membrum hoc postremum; non enim necessariò expetendum est quod conducit saluti propriæ vel aliorum, alioqui non diceret Dominus Deuter. 23. *Si nolueris polliceri, absq; peccato eris.* Neq; Apostolus diceret 1. Corint. 7. *Quod vult faciat, non peccat si nubat.* Qui enim potest sine peccato facere quod voluerit, id est, nubere, aut non nubere, vouere, aut non vouere, certè nec necessariò cogitur expetere nuptias, aut votum, nec necessariò illa reiicere. Illud ergo solum necessariò est expetendum, quod necessarium est ad salutem; quod verò vtile est, non necessarium, vtiliter quoque, non necessariò expetitur.

Obiectio Tertia. Libertas Euangelica, in qua nos Dominus constituit, minuitur per vota, non igitur Christianis licet vouere. Antecedens probatur; nam Christus libera esse voluit genera vitæ, quod nec omnibus, nec omni tempore

conueniant. Qui autem vouent vnum genus vitæ, necessarium sibi illud faciunt, vt iam non possint ad aliud transire. Item, Christus nos à lege exonerare constituit, qui autem vouent, se magis ac magis impediunt legibus. Cur, inquit Martyr, non se liberos seruant? si nolunt rectè agere, nisi lege adigantur, se magis ad seruitutem legis, quàm ad regnum gratiæ & fidei pertinere declarant.

Respondeo PRIMO, retorquendo argumentum; nam si Christus libera esse voluit genera vitę, cur ipsi se legibus Matrimonij astringunt? nec minus enim impedit coniugium à cœlibatu, quàm votũ cœlibatus à coniugio. Deinde, si Deus liberos nos à legibus esse voluit, & genera vitæ libera nobis reliquit, quid est quod paulò antè Martyr dicebat, nihil esse liberum, nihil indifferens, sed omnia omnino aut præcepta aut prohibita? Itaq; prædicant verbo libertatem Euangelicam, & interim imponunt legem importabilem, & qualem nullus vnquam tyrannus imposuit.

SECVNDO respondeo, libertatem Euangelicam non esse libertatem (vt illi somniant) à lege, sed à peccato Rom. 6. *Liberati à peccato serui facti estis iustitiæ.* itē à cærimoniis Iudaicis, quæ erant vmbræ futurorum, ac demum à timore, & seruitute, non autē ab obligatione legis; qui enim caritate, quę est propriè gratia Testamenti noui, & libertas Euangelica, præditus est, lege quidem tenetur, sed non est sub lege, quia libenter implet legem. Sed de hac re alibi sæpè tractauimus.

Obiectio QVARTA. Qui vouet, iniuriam Deo facit; nam inprimis repugnat illi, faciens necessaria quæ ille voluit esse libera. Deinde arguit Deum vel insipientiæ, vel inuidię; nam voto se obligat ad vnum genus vitæ, vt eo modo perfectior euadat; quasi Deus, qui eum ad illud vitæ genus non obligauit, aut non sciuerit ei tam bene prospicere, vt ipse sibi prospexit, aut certè inuiderit illi istam maiorem perfectionem.

RESPONDEO, nullam fieri Deo iniuriam per vota, quia ipse voluit esse libera genera vitę negatiuè (vt sic loquar) non affirmatiuè, id est, noluit obligare, sed reliquit in arbitrio nostro, vt quisque ad quod vellet se obligaret. Quod itaque non obligauerit nos, benignitas eius fuit; quod verò per vota ipsi nos obligemus ad id, quod illi gratius esse scimus, gratitudo, & pietas est: & sicut non pugnant benignitas Domini, & gratitudo serui, sic etiam non pugnat quod nobis necess-

necessaria faciamus, quæ libera Deus nobis reliquit: neque insipientię aut inuidiæ illum arguimus; nam quod facimus, eius consilio, & admonitione facimus; etsi enim non imperauit nobis maiorem illam perfectionem, ad quam per vota tendimus, consuluit tamen, & admonuit vt ad eam aspiraremus; de qua re paulò pòst agemus.

CAPVT XIX.

Non esse propriè votum promissionem, quæ fit in Baptismo.

SEQVITVR ordine quinta pars disputationis, in qua refellenda est sententia Lutheri & Caluini, quod promissio, quæ fit in Baptismo, votum propriè dici debeat. Sunt autem quędam antea prænotanda. PRIMVM est, quæstionem esse inter Theologos, num res à Deo imperatæ sub votum propriè cadere possint. Quidam enim id negant, vt S. Thomas, & S. Bonauentura in 4. dist. 38. Alij verò affirmant, vt recentiores quidam, Dominicus à Soto lib. 7. de iustitia, & iure q. 1. art. 3. & Alphonsus à Castro lib. 1. de lege pœnali, cap. 10.

Sed conciliari possunt hæ sententiæ; nam duobus modis fieri potest votum de re pręcepta: vno modo cum intentione se obligandi, etiamsi res illa præcepta non esset; alio modo cum intentione solùm acceptandi, & testificandi obligationem, quæ antea erat. PRIORE modo loquuntur auctores posteriores, & rectè docent res etiam à Deo imperatas, propriè posse voueri si concipiantur vt liberæ, & qui vouet intendat ad eas se obligare noua obligatione; nam qui cœlibatũ Deo vouit, non minus propriè censetur sacrilegus si fornicetur, quàm si nubat; ex quo sequitur, non fornicari esse etiam materiam voti propriè dicti, licet alioqui præceptum sit; pari ratione qui post votum paupertatis furatur, non minus sacrilegus est, quàm si res suas, quas iam dimiserat, repetat: ex quo intelligimus non furari, quod præceptum est, posse sub votũ cadere, vt res suas dimittere, quod non est pręceptũ, sed consilium. Vide S. Thomam in 2. 2. q. 186. art. 10. vbi admittit religiosos bis peccare si furentur, aut fornicentur, quod & contra legem communem, & contra votum proprium delinquant.

POSTE

Posteriore modo loquuntur auctores priores, qui rectè docent, res præceptas non cadere propriè ſub votum, ſi accipiantur vt præceptæ, id eſt, ſi quis dum eas recipit ſe facturum, nihil noui promittit, ſed ſolùm agnoſcit & recipit obligationem, quam lex ipſa ſecum affert; qualis fuit illa promiſſio Hebræorum Exod.19. *Cuncta quæ loquutus eſt Dominus, faciemus.* Vbi enim non eſt intentio nouæ obligationis, nullum eſſe votum propriè dictum, conſtat.

Secundo loco prænotandum eſt, in Baptiſmo omnes Chriſtianos promittere ſe legem Dei ſeruaturos, atq; ex eo tempore abrenunciare Diabolo, & pompis eius; id enim & ritus Baptiſmi teſtatur, & Patrès apertiſſimè docent, vt Tertullianus libro de corona militis. S.Cyprianus lib.1. epiſt.5. S. Baſilius libro de Spiritu ſancto, cap.27. S. Hieronymus in Apologia 1. contra Ruffinum prope finem. S. Auguſtinus lib. 1. de peccatorum meritis, & remiſſion. cap.33. S. Gregorius hom.29. in Euangelia, & Beda lib.3. hiſt. Anglorum, cap.19.

Quæſtio igitur eſt; An ea promiſſio ſit ſolùm quædam teſtificatio, & acceptatio obligationis, quam lex Dei ſecum affert, proinde non appellanda votum, niſi fortè impropriè, & largo modo. An verò ſit noua promiſſio nouam obligationem includens, atq; adeo votum propriè dictum. Martinus enim Lutherus in libro de votis monaſticis, & Ioannes Caluinus lib.4. Inſtit. cap.13. §.6. votum primarium eſſe docent promiſſionem illam, quam facimus in Baptiſmo, cuius contrarium affirmat communis ſententia Theologorum, in 4. ſententiarum diſt.38. Quæ ſententia quoniam veriſſima eſt, his argumentis confirmari poteſt.

Primvm, vota, vt in Scripturis accipiuntur, ſpontanea ac voluntaria, non neceſſaria eſſe debent. Sic enim legimus Deut.23. *Si votum voueris, non tardabis reddere, quia requiret illud Dominus; & ſi moratus fueris, reputabitur tibi in peccatum; ſi nolueris polliceri, abſque peccato eris.* At promiſſio, quæ fit in Baptiſmo, neceſſaria eſt, neq; de illa poteſt dici, ſi nolueris polliceri abſq; peccato eris. Omnes enim ad Baptiſmum ſuſcipiendum diuina lege obligantur, neq; Baptiſmus ſine illa promiſſione ab Eccleſia datur.

Secvndo, vota paruulorum à parentibus edita, rata non ſunt, niſi ab ipſis, quorum nomine facta ſunt, poſtmodum in ætate adulta confirmentur; id enim docet S. Bernardus in

epiſt.

epist.1. ad Robertum, & apertissima ratio id ipsum confirmat, quia votum est lex particularis, quam sibi quisque imponit, si vult, ac proinde voluntatem propriam necessariò exigit. At promissio quæ fit in Baptismo, paruulos obligat, ita vt postea, velint nolint, cogantur eam habere ratam, etiamsi non per se, sed per alios eam ediderint; igitur non ex voto, sed aliundè vim habet obligatio quæ suscipitur in Baptismo.

TERTIO, si ea promissio votum esset propriè dictum, omnia Christianorum peccata essent duplicia, quia contra legem, & contra votum; omnia essent sacrilegia, quia contra voti religionem; nec minus peccaret secularis fornicando, aut furando, quàm religiosus, vt patet. At hæc omnia communi fidelium sententię ac iudicio repugnant, non igitur illa promissio votum est propriè dictum.

QVARTO, illa promissio quæ fit in Baptismo, si votum esset, certè aut explicitè, aut implicitè voti obligationem contineret. At non explicitè continet, nec enim fideles dum baptizantur explicitam intentionem habent, aut habere debent se obligandi, nisi quantum ex ipsis Dei legibus obligantur: quod autem nec implicitam obligationem contineat, ita probatur; si esset implicitum votum in Baptismo, aut esset ex lege Ecclesiæ annectente hoc votum Baptismo, quomodo adiunctum est votum continentiæ Sacramento ordinis; talis autem Ecclesiæ lex nusquam exstat: aut esset ex natura ipsa religionis Christianæ, vt quemadmodum connexa sunt vota monastica ordinibus religiosis, ita etiam annexum esset Christianæ religioni votum renunciandi Diabolo, & pompis, atq; operibus eius. Sed neq; hoc dici potest; nam religio Christiana cùm sit omnibus necessaria, vincula habere debuit, diuinas leges, quæ necessariò ab omnibus seruandæ sunt: ordines verò religiosi, quia non necessitatis, sed voluntatis sunt, vincula quoque non necessaria, sed voluntaria habent, qualia sunt omnia vota propriè dicta.

Accedat POSTREMO, quod cùm non sit vllo modo necessarium, neq; etiam admodum vtile de iis rebus, quæ sunt in præcepto vota facere, non est credibile Deum, aut Ecclesiam voluisse, vt omnes fideles ad eiusmodi vota facienda obligarentur. Non esse autem admodum vtile de rebus iis, ad quas ex lege obligati sumus, vota facere, nisi fortè ea vota

coinci

coincidant cum votis de rebus non præceptis, ex eo perspicuum est, quòd vota de rebus non præceptis ideo laudabiliter fiunt, præter alias caussas, vt homo eo modo firmius, & stabilius perseueret in bono opere iam concepto; qui enim se liberos cernunt, facilè mutant propositum bonum. Cùm igitur ad opera legis facienda satis ligati simus ex ipsa lege, non opus est noua vincula quærere, ne occasionem grauius peccandi nobis ipsi sine magna vtilitate procuremus.

Obiectiones, quæ contra fieri solent, facilè solui possunt. PRIMA obiectio. Christiani grauius peccant, & puniuntur cùm non seruant legem Dei, quàm Ethnici vel Iudæi: Igitur aliquam habent obligationem, quam illi non habent. RESPONDEO, grauius peccant, & puniuntur Christiani, quia magis ingrati sunt, & melius nouerunt Domini voluntatem; non autem quia habeant aliam obligationem, quia tunc non solùm grauius peccarent, sed etiam bis peccarent.

SECVNDA obiectio. S. AVGVSTINVS in Psal. 75. *Vouete*, inquit, *& reddite Domino Deo vestro omnes communiter. Quid debemus vouere? credere in illum, sperare ab illo vitam æternam, benè viuere secundum communem modum; est enim quidam modus communis omnibus, furtum non facere, adulterium non facere, non amare vinolentiam, non superbire, non hominem occidere, non odisse fratrem, non aduersus aliquē texere perniciem, hoc totum omnes vouere debemus.* Hæc ille. RESPONDEO, accipit S. Augustinus, eo loco nomen voti largo, & communi modo, vt non solùm comprehendat vota propriè dicta, sed etiam quamlibet aliam promissionem, quamuis talis acceptio voti non facilè in Scripturis inuenietur.

TERTIA obiectio. Ecclesia eos, qui promiserunt in Baptismo Christi legem se seruaturos, cogit vt eam seruent: non autem cogit Ethnicos, & Iudæos, qui id non promiserunt; igitur obligatio quædā nascitur ex promissione, quam non adfert secum ipsa lex, proinde illa promissio verum votum esse videtur. RESPONDEO, cogit Ecclesia Christianos baptizatos, vt seruent legem Christi, non tam ex eorum promissione, quàm ex eo, quod per Baptismum facti sunt membra, & filij Ecclesiæ; omne enim membrum subiectum esse debet capiti, & omnis filius parenti iure naturæ subiicitur.

CAPVT

CAPVT XX.

Paupertatem voluntariam rectè Deo voueri.

RESTAT pars quæstionis postrema, in qua, vt promisimus, tria vota monastica defendenda sunt. Incipiemus à voto paupertatis, inde ad votum obedientiæ, postremò ad votum continentiæ, de quo potissima quæstio est, veniemus.

Igitur PAVPERTATEM voluntariam rectè suscipi ac Deo voueri, PRIMO probatur ex illis verbis Matth. 5. *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum.* Vbi notandum est, pauperes in Scriptura tribus modis accipi solere. Primò dicuntur pauperes, qui sunt afflicti, vt Psal. 24. *Vnicus, & pauper sum ego, tribulationes cordis mei multiplicatæ sunt.* Secundò dicuntur pauperes, qui sunt humiles, vt Isaiæ vlt. *Ad quem respiciam nisi ad pauperculum, & contritum, & trementem sermones meos?* Tertiò dicuntur pauperes propriè, qui non sunt diuites, idque tribus modis, aut actu, sed non affectu, aut affectu, sed non actu, aut actu simul & affectu.

Quinq; igitur existunt huius loci expositiones. PRIMA est Caluini in hunc locum, qui per pauperes intelligit afflictos. Sed hæc expositio non est germana; nam coincideret tunc hæc prima beatitudo cum tertia: *Beati qui lugent*, aut cum vltima: *Beati qui persequutionem patiuntur.* Et præterea non est expositio Patrum, ac demum Lucæ 6. Dominus pauperibus diuites opponit.

SECVNDA expositio est Chrysostomi in commentario huius loci. & Augustini lib. 1. de sermone Domini in monte, qui per pauperes intelligũt humiles; quæ expositio vera quidem est, sed non primario intenta, vt paulò pòst ostendemus.

TERTIA esse posset, vt beati dicantur illi, qui sunt pauperes actu, non affectu; sed hæc falsa expositio est, & à Patribus reprehenditur; non enim beati, sed miseri sunt isti pauperes; quocirca Dominus addidit, *spiritu*, id est, voluntate, & electione, nec qualicunque voluntate, sed spirituali, vt notat S. Bernardus serm. 1. de festo omnium Sanctorũ. Fuerunt enim etiam Philosophi quidam voluntate pauperes, sed non spiritu pauperes, quia non propter Deum, sed propter curiositatem amarunt paupertatem.

QVAR-

QVARTA expoſitio eſſe poſſet, quòd beati dicantur pauperes affectu, licet non actu. Hæc vera eſt, ſed non præcipuè intenta, vt mox oſtendam.

Eſt igitur QVINTA, vt beati dicantur, qui propter Deum ſponte eligunt paupertatem, & proinde etiam humilitatem; & pauperes ſpiritu hoc loco nominari eos, qui ſunt voluntariè pauperes, & proinde etiam humiles; nam vt plurimum diuitiæ elationem, paupertas humilitatem gignit. Ita exponunt B. Ambroſius in caput 6. Lucæ, B. Gregorius Nyſſenus, B. Hieronymus, & venerabilis Beda in caput 5. Matth. necnon S. Leo I. in ſermone de illis verbis Domini Matth. 5. qui paupertatis voluntariæ, & humilitatis ſimul meminerunt. Item Chromatij, & Anſelmi in hunc locum, Baſilij quæſt. 205. Bernardi ſerm. 1. de feſto omnium Sanctorum, & recentiorum, vt Abulenſis, Lirani, Caietani, Ianſenij, & aliorum, qui de paupertate voluntaria, & actuali exponunt, & rectè; nam inprimis verbum Græcum πτωχὸς, mendicum propriè ſignificat; vt etiam Latina vox pauper, non humilem propriè, ſed egenum ſignificare ſolet.

Deinde præmium illud (*Quoniam ipſorum eſt regnum cælorum*) propriiſſimè reſpondet veræ paupertati. Præterea Lucæ 6. Pauperes, qui beati eſſe dicuntur, non ſuperbis, ſed diuitibus opponuntur; ſic enim paulò pòſt ſubiungit Dominus: *Væ vobis diuitibus.* Deniq; Chriſtus actu & affectu pauper fuit, & docuit ſine dubio id quod ipſe fecit. Præterea ſæpius diuitias periculoſas eſſe dixit; nam Matth. 13. comparauit ſpinis, quæ ſuffocant ſementem; & Marci 10. *Quàm difficile*, inquit, *qui pecunias habent, intrabunt in regnum cælorum.* Et: *Facilius eſt camelum intrare per foramen acus, quàm diuitem in regnum cælorum.*

Hinc ergo ſic argumentari poſſumus pro voto paupertatis. Id omne Deo rectè vouetur, quod ex eius teſtimonio ſcimus eſſe bonum, & illi gratum; ſed paupertas voluntaria teſtimonio Chriſti bona eſt & Deo grata, cùm beati dicantur eiuſmodi pauperes, & illis promittatur regnum cælorum in præmium; igitur eiuſmodi paupertas Deo rectiſſimè vouetur.

SECVNDVM teſtimonium eſt Matth. 19. vbi Dominus ait: *Si vis perfectus eſſe, vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis theſaurum in cælo.* Et ibidem: *Ecce nos reliquimus*

mus omnia, & sequuti sumus te, quid ergo erit nobis? &c. Quod enim hîc detur consilium veræ abdicationis facultatum, suprà demonstrauimus in disputatione de consiliis Euangelicis; quod autem hinc sequatur, posse voueri paupertatem, patet ex argumento paulò antè facto; & præterea ex vtroq; testimonio non solùm colligitur paupertatem rectè voueri posse, quod tamen ad rem nostram sufficit, sed etiam colligitur hortatum esse Dominum ad vouendam hanc paupertatem; parum enim prodesset dare omnia pauperibus, & fieri pauperem spiritu, si quis paulò pòst iterum rediret ad lucra, & opes comparandas; quocirca S. Patres intellexerunt his testimoniis commendari paupertatem perfectam, quæ suscipitur cum proposito, & voto semper ita permanendi.

Itaq; S. AVGVSTINVS in epist. 89. q. 4. & in Psal. 103. concione 3. totum hunc locum refert ad professionem monasticam; & S. BERNARDVS in declamatione super hunc locum Euangelij: *Hæc,* inquit, *sunt verba, quæ contemptum mundi in vniuerso mundo, & voluntariam persuasêre paupertatem, hæc sunt quæ Monachis claustra replent, deserta Anachoretis.*

TERTIVM testimonium est Actor. 4. vbi sic legimus: *Multitudinis autem credentium erat cor vnum, & anima vna, nec quisquam eorum quæ possidebat aliquid suum esse dicebat, sed erant illis omnia communia.* Quod autem ex voto ita viuerent primi illi Christiani in Hierusalem, docet S. AVGVSTINVS sermon. 1. de communi vita Clericorum, vbi dicit, idipsum se cum suis facere voluisse, quod primos Christianos fecisse testantur Acta Apostolorum iam citata, & tamen ibidem sæpius repetit, nemini licere in tali vita habere proprium, idq; ex professione facta Deo; sic enim loquitur de quodam Presbytero suo, qui contra professionem aliquid retinuerat, & inde Testamentum cùm moreretur fecerat: *O dolor,* inquit, *illius societatis, ô fructus natus non de arbore, quam plantauit Dominus, sed Ecclesiam scripsit hæredem: nolo numerare ista, non amo amaritudinis fructum, ego illum Deo quærebam, Deo societatem professus erat, hanc teneret, hanc exhiberet, nihil haberet, testamentum non faceret.*

QVARTVM testimonium est Actor. 5. vbi Ananias & Saphira vxor eius, cùm vitam communem profiteri velle viderentur, & tamen aliquid proprij sibi clam retinuissent, continuò ab Apostolo Petro detecti & increpati, atq; à Deo inuisibi-

nisibiliter percussi interierunt. Hic Petrus Martyr in libro de votis dicit, se nullum votum videre; peccatum enim Ananiæ & Sapphirę fuisse mendacium, ambitionem, auaritiam, & hypocrisim, non autem voti violationem, seu sacrilegium. Sed facilè possumus ostendere, primò ex circumstantiis loci huius, deinde ex testimoniis Patrum, Ananiam & Sapphiram vouisse, & tanquam sacrilegij reos esse punitos.

Quod igitur Ananias & Sapphira vouerint vitam illam communem, colligitur ex illis verbis: *Fraudauit de precio agri, conscia vxore sua.* Non enim fraudasse diceretur, nisi rem iam obligatam promissione, subripuisset; quod autem rem non præceptam vouerint, patet ex illis verbis: *Nónne manens tibi manebat, & venundatum in tua erat potestate?* Quod denique votum illud Deo factum esset, & proinde eius violatio sacrilegium fuerit, testantur verba illa: *Anania, cur tentauit Satanas cor tuum mentiri te Spiritui sancto, & fraudare de precio agri?* Quid enim est mentiri Spiritui sancto, nisi fallere fidem datam Spiritui sancto?

Posset quidem vtcunque dici mentitus Spiritui sancto, si mendacium tantum S. Petro dixisset, in quo sine dubio erat Spiritus sanctus: tamē nemo negare potest, quin magis propriè dicatur mentiri Spiritui sancto, qui promittit aliquid Deo, & non seruat, quam qui mentitur homini alicui sancto. Præterea seuerissima illa pœna, quam Deus ipse continuò sumpsit de Anania & Sapphira, omnino clamat maius illud peccatum fuisse, quàm simplicis mendacij, & auaritiæ, & ambitionis, atq; hypocrisis; quomodo enim potuit puniri culpa vlla atrocius? Itaq; sine dubio sacrilegium fuit, quod eo modo puniri meruit.

Accedat iam communis expositio Patrum. S. Ioannes CHRYSOSTOMVS hom. 12. in Acta Apostolorum: *Quare,* inquit, *hoc fecisti? voluisti habere? oportebat initio habere, & non promittere, nunc autem postquam consecrasti, maius sacrilegium commisisti; qui enim aliena rapit, forsan alienarum rerum desiderio rapit: tibi autem licebat tua retinere, cur igitur sacra fecisti ea, & postea accepisti?*

S. HIERONYMVS in epist. ad Demetriadem, quæ est octaua 1. Tomi: *Ananias,* inquit, *& Sapphira dispēsatores timidi, immò corde duplici & ideo condēnati, quia post votū obtulerunt quasi sua, & non eius, cui semel ea vouerant, partemq́; sibi iam alienæ substantiæ reseruauerunt.*

S. AVGVSTINVS serm. 27. de verbis Apostoli: *Dum*, inquit, *ex eo quod promiserat, partem subtraxit, sacrilegij simul condemnatur, & fraudis.* Et serm. 10. aliâs 12. de diuersis, in editione Louaniensi: *Si Deo*, inquit, *displicuit detrahere de pecunia quã vouerant Deo, quomodo irascitur quando vouetur castitas, & non exhibetur?* Et infrà: *Potest igitur virgini sanctimoniali nubenti dici quod ait Petrus de pecunia; Virginitas tua nunquid non manens tibi manebat, & antequam eam voueres, in tua fuerat potestate?*

S. FVLGENTIVS in epistola de debito coniugali, cap. 8. *Quàm*, inquit, *sit malum, quamq; solicitè fugiendum, si quis de hoc, quod Deo vouerit, aut retinere, aut rapere aliquid mortifera praeuaricatione pertentet; exemplo sunt Ananias & Sapphira.*

S. GREGORIVS li. 1. epist. 33. ad Venantium: *Ananias*, inquit, *Deo pecunias vouerat, quas postea victus persuasione Diaboli subtraxit, sed qua morte mulctatus est scis.*

ARATOR lib. 1. in Acta Apostolorum hunc locum enarrans, sic ait:

----Sed quod mutata voluntas
Falsi crimen habet: cumq; est iam cautio voti
Stare decet, nec velle prius violare sequenti, &c.

OECVMENIVS in commentario huius loci aliquoties sacrilegium vocat Ananiæ peccatum. BEDA in eundem locum dicit, ab Ananię exemplo natum esse deterrimum illud Monachorum genus, quod Sarabaitarum dicitur, qui sub vita, & professione monastica aliquid proprij retinere volũt. Atque hæc de Scripturis pro voto paupertatis.

Confirmari potest hoc idem ex traditione Patrum. S. VRBANVS Papa I. in epistola seu decretali: *Quicunque vestrũm*, inquit, *vitam communem suscepit, & vouit se nihil proprium habere, videat ne pollicitationem suam irritam faciat.* S. BASILIVS in constitutionibus monasticis, cap. vlt. dicit, Monachum salutem animæ perdere, & furem esse, atque alterum Iudam, si quid priuati possideat. At cur ita, quæso, si nulla est promissio, nullum votum?

S. HIERONYMVS in epist. 22. ad Eustochium de virginitate, scribit adeo arctam fuisse in Monachis sui temporis professionem paupertatis, vt nemini liceret vel necessaria petere; tametsi vigilabat præpositorum diligentia, ne cui aliquod necessarium deesset: *Quia*, inquit, *non licet dicere cuiquam,*

tunicam, & sagum, textaq; iunceis strata non habeo: ille ita vniuersa moderatur, vt nemo quid postulet, nemo non habeat. Ibidem scribit, aliquando in monasterio quodam Nitriæ repertum fuisse Monachum iam moriturum, qui nescio quot solidos sibi retinuerat: quocirca placuisse Machario, Isidoro, aliisq; sanctis congregatis in vnum, vt cum mortuo pecuniæ infoderentur, clamantibus omnibus, pecunia tua tecum sit in perditionem. Quod idem postea in simili casu fecisse S. Gregorium, scribit Ioannes Diaconus lib.1. cap.15. vitæ B. Gregorij, & ipse etiam Gregorius lib.4. Dialogorum, cap.55.

S. AVGVSTINVS in Psal.25. *Alius*, inquit, *vouet relinquere omnia, & ire in communem vitam, in societatem sanctorum; magnum votum vouit.* Et lib.17. de ciuitate Dei, cap.4. *Dixerunt*, inquit, *potentes illi, ecce nos reliquimus omnia, & sequuti sumus te. Hoc votum potentissimi vouerant, sed vnde hoc eis, nisi ab illo, de quo hic continuò dictum est, dans votum vouenti?*

Ioannes CASSIANVS li.4. de institutis renunciantium, c.13. *Illam*, inquit, *virtutē inter ceteras eorum institutiones vel commemorare superfluum puto, quod scilicet nulli cistellam, nulli peculiarem sportellam liceat possidere, nec tale aliquid, quod velut proprium retinens suo debeat communire signaculo.* Et cap.33. de hac ipsa renunciatione perfecta loquens: *Sicut*, inquit, *immensa gloria fideliter seruientibus Deo, ac secundum regulæ institutionem ei adhærentibus repromittitur in futurum, ita pœnæ grauissimæ præparātur his, qui tepidè eam, negligenterq; fuerint exequuti, & secundum hoc quod professi sunt, vel quod ab hominibus esse creduntur, fructus etiā congruos sanctitatis eidem exhibere neglexerint; melius est enim secundum Scripturæ sententiam, non vouere quemquam, quàm vouere, & non reddere.*

Adde etiam Concilium AVRELIANENSE I. can.21. vbi grauiter Monachi puniri iubentur, qui contra professionem suam aliquid proprij possidere voluerint.

Contra paupertatis votum autem vna est obiectio Ioannis Brentij in Confessione VVirtembergica, capite de votis
,, monasticis. Aut is, qui vouet, est pauper conditione, aut di-
,, ues: si pauper est, nihil habet quod possit vouere se relicturū
,, aut daturū, sed debet ferre patienter crucem sibi à Domino
,, impositam; quam si præterea vouet, idem facit, ac si in mor-
,, bo voueret se ægrotaturum; qui est furor, non pietas: si au-
,, tem diues est, aut vouet ponere omnia in cōmune, aut dare

omnia

omnia pauperibus propter maius meritum, & viuere deinceps ex eleemosynis: si primũ, nihil aliud agit, quàm prouidere sibi de certiore, & copiosiore victu, quod est fugere, non amare paupertatem: si secundum, peccat contra fidem, & caritatem; contra fidem, quia vnus est mediator Dei & hominum, qui nobis omnia meruit; cui facit iniuriam, qui suis propriis operibus mereri se arbitratur; contra caritatem autem, quia caritas præcipit ne sine necessitate molesti simus proximo nostra mendicatione.

Respondeo ad PRIMVM membrum, etiam pauperes rectè vouere, & multum dare; dant enim id omne quod acquirere possent. AVGVSTINVS epist. 89. q. 4. *Neq;*, inquit, *mihi minus imputabitur, quia diues non fui; nam nec Apostoli, qui primi hoc fecerunt, diuites fuerunt: sed totum mundum dimittit, qui, & quod habet, & quod optat habere dimittit.* Neque est simile votum ægritudinis voto paupertatis; nam Christus dixit: *Beati pauperes*, non beati ęgroti, Matt. 5. Et: *Si vis perfectus esse, vende omnia quæ possides, & da pauperibus*, Matt. 19. non autem si vis perfectus esse, proiice sanitatem, cura vt ægrotes. deniq; tenemur, si possumus, sanare ægritudinem, ne nostræ mortis caussa fuisse videamur: at ditescere nemo tenetur.

Ad SECVNDVM membrum dico, ponere omnia in commune, esse verè amare paupertatem; nam ille verè est pauper, qui nullius rei est Dominus, qui nihil habet quod vendere, donare, permutare, destruere possit. & quam aliam paupertatem elegerunt primi Christiani, nisi istam, qua nemo aliquid diceret suum, sed essent illis omnia communia? Act. 4.

Ad TERTIVM, nego esse contra fidem, dare omnia sua pauperibus propter maius meritũ, alioqui Christus aliquid contra fidem consuluisset, cùm ait: *Vende omnia quæ possides, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cœlo*, Matth. 19. non enim pugnant merita nostra cum Christi meritis, sed ex illis potius vt effectus ex caussa promanant; nam sine Christi meritis nulla sunt nostra merita. ille enim, præter alia, etiam potentiam merendi nobis acquisiuit merito mortis suę. Nego etiam esse contra caritatem proximi mendicare, quandoquidem neminem cogunt dare eleemosynam mendicantes, sed potius occasionem diuitibus præbent comparandi sibi regnum cœlorum. Sed de hoc infrà latiùs.

CAPVT XXI.

De voto obedientiæ.

IAM verò OBEDIENTIAM religiosam rectè voueri Deo, his rationibus probari potest. PRIMO, grata est Deo obedientia etiam in iis rebus, quas ipse non præcepit; nam Hierem. 35. laudantur, & remunerantur à Deo filij Ionadab, qui, vt obedirent patri suo, non bibebant vinũ, non serebant agros, non habebant domos, sed habitabant perpetuò in tentoriis: omne autem quod Deo gratum est, voueri illi potest, igitur obedientia, etiam alioqui non debita, Deo voueri potest.

Respondet Petrus Martyr in libro de votis, nihil indebitum fecisse filios Ionadab; nam etiamsi Deus non iusserat illis, vt non biberent vinum, nec sererent agros, nec domos inhabitarent, iusserat tamen vt parenti obedirent, ac proinde illi, dum patri obedierunt, id solum fecerunt, quod facere diuino præcepto tenebantur.

Sed refellitur hæc solutio. PRIMO, ex testimonio Rabani, qui in commentario huius loci dicit, filios Ionadab plus fecisse, quàm lex diuina præciperet.

SECVNDO, ex ipso textu Hieremiæ; nam Deus eo loco exemplo filiorum Ionadab reprehendit populũ suum, quod illi obedierint voci vnius hominis, ipse autem voci ipsius Dei obedire noluerit: Firmauerunt, inquit, filij Ionadab, filij Rechab præceptum patris sui, quod præceperat eis, populus autem iste non obediuit mihi. Quæ Domini ratio planè frigeret, si filij Ionadab diuino præcepto obstricti fuissent obedire patri suo in rebus illis, vt non biberent vinum, &c. tunc enim nulla esset antithesis inter Deum & creaturam; nam & filij Ionadab obediuissent Deo, & filij Israël non obediuissent Deo.

TERTIO, idem colligitur ex laude & remuneratione diuina; non enim tantopere Deus laudasset filios Ionadab, nisi aliquid singulare fecissent.

POSTREMO, idipsum ratio manifesta suadet; nam etiamsi tenentur filij obedire parentibus, non tamen tenentur obedire in omnibus rebus, postquam ad annos pubertatis peruenerint. Est enim vnusquisq; sui iuris in deligendo statu, & genere

genere vitę, alioqui nihil interesset inter seruos, & liberos, si semper, & omnibus in rebus filij in patris potestate essent.

Quod verò B. Paulus ait Coloss. 3. *Filij obedite parentibus per omnia.* Vel ita intelligi debet, vt illud (*Per omnia*) significet per omnia ad quę se extendit patria potestas, vt rectè docet S. Thomas in 2. 2. q. 104. art. 5. quemadmodum si quis diceret, oportere milites obedire Imperatori per omnia, exponendum esset per omnia, quæ ad militiam pertinent. Vel certè tenentur filij per omnia parentibus obedire, sed dum paruuli sunt; nam vt dicitur ad Galat. 4. *Quanto tempore hæres paruulus est, nihil differt à seruo.* Et Dominus ipse parentibus subditus erat cùm puer esset, vt legimus Luc. 2.

SECVNDA ratio ex Testamento nouo sumi potest; nam, vt suprà diximus in disputatione de consiliis, consilium perfectionis est sequi Dominum perfectè abnegando seipsum, vt colligitur ex illo Matth. 16. *Qui vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me*; nam etsi in præparatione animi abnegare seipsum præceptum sit, cùm ibidem Dominus addat; qui enim voluerit animam suam saluã facere, perdet eam: tamen extra articulum necessitatis abnegare seipsum perfectè, & omnibus in rebus subiiciendo iudicium, & voluntatem suam alterius iudicio, & voluntati, non est præceptum, sed consilium. Ideo enim Matth. 19. dicitur: *Si vis perfectus esse, vade, vende omnia, &c, & veni, sequere me.*

Porro, perfecta sequela Domini, quæ in abnegatione suiipsius, id est, in perfecta obedientia consistit, necessariò includit votum, quo quis ita seipsum abneget, vt non possit retrocedere; non enim perfecta est abnegatio sui, obedire alteri ad tempus, & paulò pòst non obedire; quocirca Dominus ibidem addidit: *Et tollat crucem suam.* siquidem vt eleganter monet Ioannes Cassianus lib. 4. de institutis cœnobiorum, cap. 35. verus, ac perfectus Monachus similis crucifixo esse debet. Qui enim cruci affixus est, non solùm non ambulat quò vult, nec facit quod vult, sed nec potest ambulare, aut operari, nisi ab alio moueatur.

TERTIA ratio; rectè faciunt homines, qui cupientes vitam communem agere, communi consensu eligunt sibi aliquem in præpositũ; id enim & recta ratio suadet, & Scriptura etiam monet, Prouerb. 3. cùm dicit: *Ne innitaris prudentiæ*

tuæ. Rursus, præposito constituto, bonum est & Deo gratum, vt illi obediatur, cùm scriptum sit: *Qui vos audit, me audit*, Luc. 10. Et: *Obedite præpositis vestris*, Hebr. 13. At omne quod Deo placere constat, testimonio ipsius, rectè voueri potest, vt aduersarij concedunt; poterit igitur obedientia exhibenda præposito, à nobis ipsis electo, & cui alioqui obedire non teneremur, rectè voueri.

QVARTA ratio ex vsu antiquæ Ecclesiæ; certum est apud veteres sanctos obedientiam monasticam in vsu fuisse; nam S. BASILIVS in constit. monasticis, c. 22. *Nunc*, inquit, *rursus sermonem de obedientia exerceamus, ostendentes, quantam obedientiam ab exercitationibus erga præfectum exacta doctrinæ ratio exigat, &c.* Et toto capite de obedientia disserit, ac docet, debere Monachum præposito parere, & non discutere quid sit quod præcipitur, modò non sit manifestè peccatum, ac breuiter talem se exhibere præposito, quales sunt oues ad pastorem, & instrumenta ad opificem comparata. nec illud omittit, necessarium esse Monachis, perfectè obedire præpositis, & alioqui à salute æterna eos excidere; idem docet Cassianus lib. 4. de institutis cœnobiorum, cap. 23. & seq.

S. HIERONYMVS in epistola ad Eustochium de custodia virginitatis, describens instituta Monachorum: *Prima*, inquit, *apud eos confæderatio est, obedire maioribus*. Et in epistola ad Rusticum Monachum: *Per hæc omnia*, inquit, *ad illud tendit oratio, vt doceam te non tuo arbitrio dimittendum, sed viuere debere in monasterio sub vnius disciplina patris consortioq́ue multorum*. Et infrà: *Non facias quod vis, comedas quod iuberis, vestiare quod acceperis*. Et infra: *Præpositum monasterij timeas vt Dominum, diligas vt parentem, credas tibi salutare quidquid ille præceperit, nec de maiorum sententia iudices, cuius officij est obedire, & implere quæ iussa sunt*.

SVLPITIVS in Dialogo primo de virtutibus S. Martini, de Monachis differens: *Præcipua*, inquit, *ibi virtus, & prima, est obedientia: neque aliter adueniens ad monasterium Abbatis suscipitur, quàm qui tentatus prius fuerit, & probatus, nullum vnquam recusaturus, quamlibet arduū ac difficile, indignumq́ue toleratu Abbatis imperium*.

S. AVGVSTINVS li. 1. de moribus Ecclesiæ, cap. 31. *Hi verò Patres*, inquit, *nulla superbia consulunt iis, quos filios vocant, magna sua in iubendo auctoritate, magna illorum in obtemperando volun-*

voluntate. Hæc ille. Eiusmodi autem testimonia plurima afferre possemus, si opus esset.

Respondebunt fortasse, obedientiam quidem in vsu fuisse apud veteres Monachos, sed votum obedientię non item. At IOANNES CASSIANVS lib. 4. de institutis renunciantium, cap. 33. voti & professionis nominatim meminit, vbi differit de obseruatione monasticarum institutionum, quarum primaria de obedientia erat, verba eius capite superiore citauimus.

Item S. GREGORIVS hom. 20. in Ezechielem: *Cùm*, inquit, *quis suum aliquid Deo vouet, & aliquid non vouet, sacrificium est; cùm verò omne quod habet, omne quod viuit, omne quod sapit, omnipotenti Deo vouerit, holocaustum est.* Hæc ille. Vbi de votis monasticis loquitur, quibus homo nihil sibi retinet, ac ne iudicium quidem, quod Deo non offerat.

Denique S. AVGVSTINVS in Psal. 75. *Nemo*, inquit, *positus in monasterio frater dicat, recedo de monasterio; neq; enim soli qui sunt in monasterio peruenturi sunt ad regnũ cœlorũ, & illi qui ibi non sunt, ad Deum non pertinent; respondetur ei, sed illi non vouerunt, tu vouisti.* Et in Psal. 99. *Dum non perseuerauerit implere quod vouit, fit desertor tam sancti propositi, & reus voti non redditi.*

ACCEDANT postremò miracula, quæ Deus ad confirmandam obedientiam monasticam non rarò ostendit. Scribit SVLPITIVS in primo Dialogo de virtutibus S. Martini duo miracula his verbis: *Duo vobis referam incredibilis obedientiæ admodum magna miracula, licet suppetant plura recolenti, sed ad excitandam virtutum æmulationem, cui pauca non sufficiunt, multa non proderunt. ergo cùm quidam seculi actibus abdicatis, monasterium magnæ dispositionis ingressurus, cœpisset rogare, Abbas ei cœpit multa proponere, graues esse istius disciplinæ labores. sua verò dura imperia, quæ nullus facilè valeret implere patientia, aliud potius monasterium, vbi facilioribus legibus viueretur, expeteret, non tentaret aggredi quod implere non posset. Ille verò nihil his terroribus permoueri, sed magis ita omnem obedientiam polliceri, vt si eum Abbas in ignem ire præciperet, non recusaret intrare. Quam illius professionem vbi magister accepit, non cunctatur probare profitentem. Casu clibanus propter ardebat, qui multo igne succensus coquendis panibus parabatur: exundabat abruptus flamma fornacibus, & intra camini*

illius concaua totis habenis regnabat incendium. Hoc igitur aduenam illum iubet magiſter intrare, nec diſtulit parere præcepto, medias flammas nihil cunctatus ingreditur, quæ mox tam audaci fide victæ, velut illis quondam Hebræis pueris ceſsere venienti, ſuperata natura eſt, fugit incendium, & qui putabatur arſurus, velut frigido rore perfuſus ſeipſe miratus eſt. Sed quid mirum ſi tuum Chriſte tyronem ignis ille non attigit, vt nec Abbatem pigeret dura mandaſſe, nec diſcipulum pœniteret imperio paruiſſe? qui eo die quo aduenerat dum tentaretur infirmus, perfectus inuentus eſt, meritò felix, meritò glorioſus, probatus obedientia, glorificatus eſt paſsione.

In eodem autem monaſterio factum id, quod dicturus ſum, recenti memoria ferebatur. Quidam itidem ad eundem Abbatem recipiendus aduenerat, cùm prima ei lex obedientiæ poneretur, ac perpetem polliceretur ad omnia vel extrema patientiam: caſu Abbas ſtoracinam virgam iam pridem aridam manu gerebat, hanc ſolo fixit, atq; illi aduenæ id operis imponit, vt tamdiu virgulæ aquam irriguam miniſtraret, donec, quod contra omnem naturam erat, lignũ aridum in ſolo arente viuiſceret. Subiectus aduena duræ legis imperio aquam propriis humeris quotidie conuehebat, quæ à Nilo flumine per duo ferè millia petebatur, iamq; emenſo anni ſpacio labor non ceſſabat operantis, & de fructu operis ſpes eſſe non poterat, tamen obedientiæ virtus in labore durabat. Sequens quoq; annus vanum laborem iam affecti fratris eludit; tertio demum ſuccedentiũ temporum labente curriculo, cùm neque noctu, neq; interdiu aquarius ille ceſſaret operator, virga floruit. Ego ipſam ex illa virgula arbuſculam quæ hodieq; intra atrium monaſterij eſt ramis virentibus, vidi, quæ quaſi in teſtimonium manens, quantum obedientia meruit, & quantum fides poſsit, oſtendit. Hæc ille.

Alia non diſsimilia narrat ſanctus Gregorius lib. 2. Dialogorum, cap. 7. de S. Mauro, qui ad Abbatis imperium ſuper aquas ambulauit; & Ioannes Caſsianus lib. 4. de inſtitutis renunciantium, cap. 23. de Abbate Ioanne, qui propter obedientiæ virtutem ad prophetiæ gratiam ſublimatus, ſic vniuerſo claruit orbi, vt etiam Regibus mundi huius merito ſuo redderetur illuſtris.

Sed occurrunt ſoluendæ obiectiones. PRIMA Lutheri eſt in libro de votis monaſticis, vbi hoc modo ratiocinatur. ,, Scriptura iubet, vt omnibus hominibus obediamus, Philipp. 2. *Su-*

2. *Superiores inuicem arbitrantes.* Et 1. Pet. 2. *Subiecti estote omni humanæ creaturæ propter Deum.* Igitur obligare se ad obediendum vni soli præposito, contra Scripturam est; idem enim est ac si quis ita voueret; Deus voueo tibi nolle me secundum Euangelium tuum omnibus subiici, sed tantùm vni maiori.

RESPONDEO, Apostolum Paulum eo loco non velle vt omnes habeamus tanquam principes, quibus parere teneamur, sed vt omnes iudicemus nobis esse superiores, id est, meliores, & sanctiores; commendat enim humilitatem, vt ipsa verba eius indicant: *Per humilitatem inuicem superiores arbitrantes.* Adde, quod si vellet Apostolus, vt omnibus obediremus, rem planè impossibilem vellet; si enim omnes omnibus obedire debent, nulli erunt qui iubeant, & nulli qui obediant. Porro S. Petrus per omnem humanam creaturam, intelligit omnem hominem potestate imperandi prçditum. Sic enim explicat ipse se: *Siue*, inquit, *regi tanquam præcellenti, siue ducibus tanquam ab eo missis.*

SECVNDA obiectio est eiusdem Lutheri in eodem loco. Præpositus monasterij liber est ab obedientia, quam vouerat, sine alia dispensatione, igitur signum est, votum illud nõ obligare coram Deo. RESPONDEO, in eo, qui eligitur in prępositum, remanere obligationem voti, licet per accidens cesset exercitium illius voti, quia deest materia: cuius signum est, quia si is qui nunc est præpositus priuetur officio, iterum tenebitur ad obedientiam, etiamsi nouum aliquod votum non faciat. Vide S. Thomam in 2. 2. quæst. 88. art. 11. & quæst. 186. art. 5.

TERTIA est Petri Martyris in commentario ad caput 7. prioris ad Cor. Vetat B. Paulus, ne Christiani seruos se faciant, cùm ait: *Precio empti estis, nolite fieri serui hominum.* Non igitur licet votum obedientiæ facere. Quid enim hoc est aliud, quàm sponte sua se in seruitutem Abbatibus tradere?

AT facilis responsio est; non enim B. Paulus prohibet seruitutem, quæ hominibus exhibetur, sed id prohibet, ne hominibus propter ipsos homines potissimùm, sed propter Deum seruiatur, id quod exposuit clariùs ad Coloss. 3. vbi sic ait: *Serui obedite per omnia Dominis carnalibus, non ad oculum seruientes, quasi hominibus placentes, sed in simplicitate cordis timentes Dominum, quodcunque facitis, ex animo operemini*

ramini sicut Domino, & non hominibus, scientes quod à Domino recipietis retributionem hæreditatis, Domino Christo seruite. Quocirca S. Paulinus etsi non ignorabat Apostolum dixisse: *Nolite fieri serui hominum*, tamen seipsum vendidit, vt filium viduæ redimeret, quod S. Gregorius cum laude eius refert lib. 3. Dialogorum, cap. 1.

,, Sed, inquit Petrus Martyr, S. Paulinus ex caritate erga
,, proximum seipsum vendidit, quod autem ex caritate fit, re-
,, ctè fit. Quasi verò perfecti Monachi ex cupiditate, & non ex caritate erga Deum, se Abbatibus, aliisque præpositis sponte subiiciant. Sed de obedientia hactenus.

CAPVT XXII.

Asseritur votum continentiæ ex illis verbis Lucæ 1. Quomodo fiet istud? &c.

VENIO tandem ad votum CONTINENTIAE; quod primùm Scripturæ testimoniis; deinde Conciliorum, & Ecclesiæ totius consensu; tertiò Pontificũ, & Imperatorũ decretis ac legibus; quartò Patrum Græcorum, & Latinorum traditione; postremò naturali etiam ratione confirmare pro viribus nitar.

PRIMVM igitur testimonium sit illud Lucæ 1. *Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco?* Quibus verbis virgo sanctissima significat impedimentum se habere, quò minus filium concipere, & parere posset: impedimentum autem illud non aliud esse potuit, quàm votum continentiæ iam emissum. Illa enim verba: *Virum non cognosco,* non significant iam actu non cognosco, sed non licet mihi cognoscere, alioqui ineptissima interrogatio fuisset, cùm posset statim responderi, etsi nunc virum non cognoscis, tamen paulò pòst cognosces. Itaque sicut dicimus; In Quadragesima ego non vescor carnibus, id est, non licet mihi hoc tempore carnibus vesci: sic B. Virgo dixit: *Virũ non cognosco,* id est, prohibeor virum cognoscere: cur autem prohiberetur, nulla ratio potest reddi, nisi votum; nam & virum habebat, & iuuenis erat; nec est credibile sterilem, aut impotentem fuisse, vel certè id ipsa nondum scire poterat cùm ad virum nondum peruenisset. Nec deniq; prohibebatur virum cognoscere lege aliqua cõmuni, vt notum est, igitur lege particulari, id est, voto.

Idem

Idem confirmatur ex Patribus. S. GREGORIVS NYSSENVS in oratione de natiuitate Domini: *Nam,* inquit, *si nuptiarum caussa assumpta erat à Iosepho, quomodo Angelum de partu prædicentem, quasi re noua, atq; insolita obstupefacta, aduersata esset? cùm prorsus speraret se quoq; ipsam aliquando iuxta legem naturæ matrem esse futuram? sed quoniam Deo dicatam, & consecratam carnem, veluti sanctum quoddam donarium, intactam seruari oportebat; propterea etiamsi Angelus sis, inquit, ac de cælo veneris, etiamsi supra hominem sit id quod apparet, attamen vt virum cognoscam, fieri non potest; qui mater ero absque viro? Iosephum enim sponsum quidem noui, virum autem nō cognosco.*

S. AVGVSTINVS libro de sancta virginitate, cap. 4. *Ipsa quoq;,* inquit, *virginitas eius gratior, & acceptior, quia non eam conceptus Christus viro violaturo, quam conseruaret, ipse præripuit, sed priusquam conciperetur, iam Deo dicatam, de qua nasceretur elegit. hoc indicant verba, quæ sibi fœtum annuncianti Angelo* MARIA *reddidit: Quomodo, inquit, fiet istud, quoniam virum non cognosco? quod profectò non diceret, nisi Deo virginem se antè vouisset. Sed quia hoc Israëlitarum mores adhuc recusabant, desponsata est viro iusto, non violenter ablaturo, sed potius contra violentos custodituro, quod illa iam vouerat.*

BEDA in caput 1. Lucæ: *Propositum,* inquit, *suæ mentis reuerenter exposuit, vitam videlicet virginalem se ducere decreuisse. Quæ, quia prima fœminarum tantæ se virtuti mancipare curauit, iure singulari præ ceteris fœminis beatitate meruit excellere.*

S. ANSELMVS libro de excellentia virginis, cap. 4. *Virgo,* inquit, *& tenera, & delicata, regali stirpe progenita, & speciosissima, totam intentionem suam, totum amorem suum, totum studium suum ad hoc intendit, vt corpus, & animam suam Deo virginitate perpetua consecraret.*

RVPERTVS lib. 3. in Cantica: *Votum,* inquit, *egregium prima Deo vouisti, votum virginitatis.*

Denique S. BERNARDVS serm. 4. super Missus est: *Non dubitat,* inquit, *de facto, sed modum requirit, & ordinem; nec enim quærit, an fiet istud, sed quomodo, quasi dicat, cùm sciat Dominus meus testis conscientiæ meæ, votum esse ancillæ suæ non cognoscere virum; qua lege, quo ordine placebit ei, vt fiat istud? si oportuerit me frangere votum vt pariam filium, & gaudeo de filio, & doleo*

doleo de voto. Et in serm. Signum magnum: *In libertate spiritus legis Mosaicæ decreta transcendens, illibatam Deo corporis simul & Spiritus sanctimoniam vouit. probat enim propositi inuiolabile fundamentum, quòd tam cõstanter promittenti filium Angelo respondit, quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco?* Accedat consensus Theologorum apud Magistrum in 4. libro sententiarum dist. 30.

Sed videamus quid ad hæc aduersarij respondeant. Ioannes CALVINVS in commentario huius loci apud Marloratum, tria dicit reprehensione digna. PRIMO, accusat beatissimam Virginem, quòd malignè restrinxerit Dei potentiam: *Videtur,* inquit, *sancta virgo non minus malignè restringere Dei potentiam, quàm prius Zacharias; quod enim præter communem naturæ ordinem est, impossibile esse colligit. Sic enim ratiocinatur, virum non cognosco, qui credam igitur futurum quod nuncias? Nec verò magnopere laborandum est, vt eam purgemus ab omni vitio.* Hæc ille.

Cuius sanè verba satis indicant, impietatem eius, & quàm nihil ei commune sit cum sanctis Patribus; nam S. Ambrosius, S. Bernardus, Beda venerabilis, & alij in hunc locum, disertis verbis monent, illud: *Quomodo fiet istud?* non fuisse dubitantis, sed quærentis, ac discere cupientis modum quo res illa futura erat, quæ cum ipsius voto pugnare videbatur. Deinde, quomodo credibile est eam malignè restringere voluisse Dei potentiam, quæ erat gratia plena, & cum qua Dominus ipse singulari modo semper aderat, vt Angelus paulò antè dixerat. Denique si non minus malignè S. Virgo potentiam Dei restrinxit, quàm antè Zacharias, cur non æquè punita fuit? certè Zacharias ab Angelo ob incredulitatem, & verbis castigatus, & amissæ loquelæ supplicio punitus fuit. Beatissima Virgo ne minimo quidé verbulo reprehensa. at si idem vtriusque peccatum, cur non & pœna eadem fuit?

SECVNDO, Caluinus accusat Patres, qui votum virginitatis ex his verbis colligunt: *Quod autem*, inquit, *ex hoc loco occasionem quidam sumpserunt, vt dicerent virginem habuisse votum perpetuæ virginitatis, quod alioqui superuacanea fuisset ista responsio, nimis infirmum est, immò absurdum, ac ridiculum. Existimabimus ne Virginem passam fuisse marito se collocari, vt eum luderet? fuisset profecto perfidia, graui reprehensione digna,*

digna, si sanctum coniugij fœdus non sine Dei ludibrio spreuisset. Hæc ille.

Hîc etiam desideramus Caluini modestiam. quale enim est, vt absurdum & ridiculum dicat, quod asseritur à Nysseno, Augustino, Beda, Bernardo, Anselmo, Ruperto, & ab omni schola Theologorum? Porro argumentum eius duobus modis soluitur. PRIMVM negando consequentiam, quidquid sit de antecedente; nam etiamsi daremus beatam Virginem cum Iosepho coniugium contraxisse animo consummandi Matrimonium, vt Caluinus annotatione in caput 1. Lucæ, Beza ibidem, Bucerus in caput 1. Matthæi, Martyr in libro de cœlibatu & votis monasticis, & Centuriatores Centuria 1. libro 1. capite 10. falsò docent, adhuc tamen non sequeretur, eam, cùm dixit: *Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco?* non habuisse votum virginitatis; potuit enim hoc votum emisisse post coniugij celebrationem, & tamen ante Angelicam salutationem, vt S. Thomas docet 3. parte quæst. 28. art. 4. ita vt primùm nuptiæ celebratæ sint, deinde antequam ad Matrimonij consummationem veniretur, B. Virgo votum virginitatis emiserit, ipso S. Iosepho consentiente, &, vt piè creditur, etiam simul vouente.

Addo tamen SECVNDO, B. Virginem nunquam habuisse explicitum animum consummandi Matrimonium, ac proinde falsum esse etiam antecedens argumenti aduersariorum; nam alioqui non esset Virgo animo, sed solùm carne. Nec tamen impeditum fuit verum Matrimonium ex perpetua voluntate continendi; nec lusit virum suum, neque coniugium perfidè S. Virgo spreuit, vt blasphemat Caluinus; nam cùm Matrimonium iniit, dedit viro absolutam potestatem in corpus suum, ita vt verè licuerit S. Iosepho, si voluisset, cum beata Virgine Matrimonium consummare, id enim requiritur, & sufficit ad essentiam veri coniugij: tamen quia sciebat ipsa, diuina reuelatione edocta, nunquam sanctum Iosephum id expetiturum, idcirco poterat habere, & habebat explicitam voluntatem semper continendi, in qua voluntate propriè virginitas consistit. & quamuis S. Thomas non admittat votum absolutum virginitatis in B. Virgine ante desponsationem. Scotus tamen admittit in 4. dist. 30. quæst. 2. & ante Scotum Albertus Magnus in

in libro de laudibus Virginis, & ante Albertum ſancti Patres, Gregorius Nyſſenus, & Auguſtinus locis notatis diſertis verbis docent, beatam Virginem vouiſſe ante deſponſationem; neq; video cur id votum pugnet cum veri coniugij celebratione, poſita reuelatione, quam omnes Theologi ponunt, qua beatæ Virgini reuelatum fuit, nunquam S. Ioſephum debitum coniugale expetiturum.

At, inquiunt quidam, non poteſt qui per votum ſe Deo tradidit, per nuptias ſe alteri tradere. Vnde & Apoſtolus 1. Timoth. 5. dicit eas, quæ poſt votum nubere volebant, damnationem habere; *quia primam fidem irritam fecerunt.* Respondeo, eum qui vouit continentiam non poſſe iam ſe alteri tradere cum periculo violandi voti; nam de huiuſmodi perſonis Apoſtolus loquitur, & ratio ipſa hoc docet. At ſi adſit certitudo infallibilis voti nunquam violandi, non repugnat, vt qui eſt vnius ſe tradat etiam alteri in diuerſo genere nuptiarum, alioqui non poſſent coniuges ex communi conſenſu vouere continentiam, quod tamen admittunt omnes Theologi; nam eiuſmodi coniuges ſe tradunt Deo per votũ, & tamen ſunt inuicem obligati per Matrimonium.

Tertio, Caluinus reſpondet noſtro & Patrum argumento, quo probamus, Virginem vouiſſe virginitatem, quia alioqui ineptè reſpondiſſet Angelo: *Quomodo fiet iſtud, quoniam virum non cognoſco? Soluendum,* inquit, *eſt obiectum, quod Virgo in futurum tempus reſpiciat, ideoq; ſignificet, nullam ſibi fore cohabitationem cum viro. Hæc verò coniectura & probabilis eſt, & ſimplex, quod rei magnitudo, vel potius maieſtas virginem perculerit, vt ſenſus omnes admiratione ligatos haberet ac conſtrictos; cùm audit naſciturum eſſe Dei filium, aliquid non vulgare concipit; atque hæc ratio eſt cur coitum virilem excludat. Hinc attonita exclamat; Quomodo fiet iſtud?* Hæc ille. Ad quem modum exponit etiam Theodorus Beza.

Sed primum, ſi ſola coniectura Caluinus nititur, cur deſerit Patrum & Theologorum omnium auctoritatem? An tutum ſit ob coniecturam vnam repugnare omnibus Patribus, ipſe viderit: deinde improbabilis & longè petita illa cõiectura eſt. Nam primum quod occurrit ei, cui filius promittitur, eſt naturalis modus generandi. Proinde omnino credibile eſt, ſanctam Virginem, cùm ſibi filium promitti audiuit, non ſtatim cogitaſſe filium illum ſine opera viri naſciturum,

rum, sed more & ordine communi, & naturali. Neq; obstat quod ab Angelo promittebatur, & magnus futurus diceba- tur; nam sæpe aliâs Angeli nunciauerunt filiorũ magnorum generationem, vt Abrahæ Genes. 18. Manuæ Iud. 13. Zachariæ Luc. 1. & tamen omnes naturali generatione nasciturí erant.

Deinde Virgo sanctissima humillima erat, propterea non est credibile statim eam cogitasse se fore Messiæ matrem, & virginem illam, de qua scriptum erat Isaiæ 7. *Ecce virgo concipiet*, immò etiam valde probabile est eam non sciuisse Messiæ matrem virginem futuram, non enim id notum erat vulgo apud Iudæos; nam prophetiæ obscuræ erant, & à paucis intellectæ antequam implerentur. Præterea Virgo sancta curiosa non erat, idcirco si sciuisset, vt Caluinus dicit, se virginem parituram, nunquam dixisset, quomodo fiet istud? id enim fuisset velle indagare diuina mysteria sine necessitate, quod pertinet ad curiositatem.

Ad hæc, Angeli responsio satis apertè docet, quid B. Virgo quæsierit: siquidem nihil aliud Angelus respondet, nisi illam sine viri opera, solius Spiritus sancti virtute concepturam & parituram.

Denique sancti Patres ita hunc locum intellexerunt, ac præter eos, quos suprà citauimus, S. ATHANASIVS in sermone de sanctissima Deipara: *Quin*, inquit, *& hîc hæsitat virgo, vtpote ad naturã respiciens, & de Iosepho cogitans, cui nupta erat, ad Angelum tale responsum dedit; Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco.*

Sed iam Caluino dimisso Petrum Martyrem audiamus, is in libro de cœlibatu & votis, tria quædam affert ad hunc locum Euangelij explicandum. PRIMO dicit, non cohærere Matrimonium virginis cum voto virginitatis. Sed hoc iam solutum est.

SECVNDO dicit, non posse colligi votum ex illis verbis: *Quoniam virum non cognosco*, nisi more Anaxagoræ quodlibet faciamus ex quolibet, & probat ex aliis similibus loquutionibus; nam Exod. 6. Moses dixit: *Quomodo audiet me Pharao, cùm sim labiis incircumcisus?* Et tamen non inde rectè colligeremus Mosem vouisse labiorum incircumcisionem. Et Nicodemus dixit Ioan. 3. *Quomodo potest homo nasci cum sit senex?* Et tamen quis inde colligat Nicodemum vouisse senectutem?

Sed hæc nimis frigida ſunt; nam incircumciſio labiorum, & ſenectus, non pendent ex libero arbitrio, & ideo impedimentum afferunt, ſiue ad loquendum, ſiue ad naſcendum, quod non poteſt tolli ab homine. Quocirca prudenter dixit Moſes: *Quomodo audiet me Pharao, cùm ſim labiis incircumciſus?* Et Nicodemus: *Quomodo poteſt homo naſci cùm ſit ſenex?* etiamſi nec ille uouerit incircumciſionem labiorum, nec iſte ſenectutem: quia ſine tali voto impedimentũ habebant, ille ad loquendum, & iſte ad naſcendum, quod per ſe remouere non poterant. At virum cognoſcere, mulieri coniugatæ in arbitrio poſitum eſt; idcirco ineptè reſpondit ſancta MARIA: *Quomodo fiet iſtud, quoniam virum non cognoſco?* ſi nulla lege prohibebatur virum cognoſcere: conſtat autem, eam non fuiſſe prohibitam lege communi; ſequitur igitur, vt prohibita fuerit lege priuata, id eſt, voto.

TERTIO, conatur ſoluere hoc noſtrum argumentum, atque ait, beatam Virginem etiamſi votum non fecerit, tamen prudenter interrogaſſe: *Prudens*, inquit, *ſanè Virginis noſtræ interrogatio, quia ſi conceptus & partus, qui ei prædicebatur, ordinaria vſitataq; ratione futurus eſſet, dixit hoc obſtare, quòd viro nondum admiſceretur: ſi verò extra ordinem, ac ſupra naturam, de modo cupit edoceri.* Hæc ille.

Sed fruſtrà laborat; nam ſi naturali & ordinaria via conceptus futurus erat, non prudenter, ſed ſtultiſſimè dixiſſet hoc obſtare, quòd nondum viro admiſceretur; nam non promittebatur ei cõceptus præſens, aut præteritus, ſed futurus: *Ecce*, inquit, *concipies, & paries*; ad futurum autem conceptum non requirebatur, vt virum cognoſceret, aut cognouiſſet, ſed vt cognoſcere poſſet, ac vellet in futurum; quare nulla omnino ſponſa, niſi fortè amens, à prædicente aliquo conceptũ quæreret; Quomodo fiet iſtud, cùm virum nondum cognouerim; reſponderetur enim ei, ſi nondum cognouiſti, poſtea cognoſces. Si autem ſupra naturam conceptus Virginis futurus erat, adhuc imprudẽter dixiſſet: *Quomodo fiet iſtud, quoniam virum nõ cognoſco?* idem enim eſt, ac ſi dixiſſet; Quomodo poteſt fieri, vt Virgo pariam, cùm virum non cognouerim; quæ non minùs ſtulta interrogatio eſt, quàm ſi quis diceret; Quomodo poteſt ignis calefacere, cùm non ſit frigidus? Veriſſima igitur eſt ſententia Patrum, & Theologorum, rectiſſimè colligi ex interrogatione beatæ Virginis votum perpetuæ continentiæ.

CAPVT

CAPVT XXIII.

Idem asseritur ex illis verbis Matth. 19. Sunt Eunuchi, qui se castrauerunt, &c.

ALTERVM testimonium pro voto continentiæ est, Matth. 19. vbi Dominus quosdam esse dicit, *Eunuchos, qui se castrauerunt propter regnum cælorum.* Et addit cohortationem: *Qui potest capere, capiat.* Ipsa enim Eunuchorum appellatio perspicuè indicat votum; non enim est Eunuchus, qui solùm continet, sed qui non potest non continere; Eunuchi autem, de quibus hîc agitur, non coguntur continere ex vitio naturæ; nam ab his eos Christus ipse seiunxit, neque coguntur lege aliqua communi (nulla enim lex est prohibens nuptias absolutè) igitur id solum remanet, vt non possint ex lege particulari spontè assumpta, id est, ex voto. Idem etiam colligitur ex illo verbo: *Qui se castrauerunt*; nam si Dominus loqueretur de his, qui sine vllo voto cœlibes viuunt, diceret, qui se castrant quotidie, non qui se castrauerunt; cùm ergo dixerit, qui se castrauerunt, significat eos vnica actione voluntaria amputasse sibi omnem facultatem contrahendi nuptias. Et confirmatur explicatio hæc ex Patribus.

Sanctus EPIPHANIVS hæresi 58. Valesiorum: *Quinam,* inquit, *hi fuerint, qui se castrauerunt propter regnum cælorum, quàm generosi Apostoli, ac monasticam vitam degentes, & deinceps virgines?* Et infra: *Post ipsos verò,* Apostolos, *quot millia in mundo solitariam vitam agentes, & à monasteriis, & virgineis conuentibus huius certaminis gloriam abstulerunt.* Hæc ille. Qui dum affirmat, castrare seipsum propter regnum cœlorum id esse, quod Monachi & sacræ Virgines faciunt, apertè significat, castrationem hanc non simplicem continentiam, sed continentiam Deo deuotam significare.

S. HIERONYMVS in commentario huius loci: *Vnusquisque,* inquit, *consideret vires suas, vtrum possit virginalia implere præcepta.* Hæc ille. At quæ sunt præcepta virginalia, nisi obligatio non nubendi, quæ sine voto nulla est? Et lib. 1. in Iouinianum dicit, eos castrare seipsos qui templum se Deo purissimũ, & holocaustum acceptissimum offerunt; vbi

quoque non solùm cœlibatum, sed cœlibatum Deo deuotum & sacratum, castrationem vocat.

S. AVGVSTINVS libro de sancta virginitate, cap. 30. alludens ad hunc locum, vbi Dominus de castratione ista voluntaria ait: *Qui potest capere, capiat. Vos etiam*, inquit, *qui hoc nondum vouistis, qui potestis capere, capite.*

S. FVLGENTIVS libro de fide ad Petrum, cap. 3. *Quisquis*, inquit, *seipsum castrauerit propter regnum cælorum, & in corde suo continentiam Deo vouerit, &c.* vbi illud (ET) ad explicationem pertinere, non dubium est.

SED occurrit Petrus Martyr in libro suo de cœlibatu & votis, ac docet, ex hoc loco non posse votum continentiæ statui; nam Apostoli, quibus Dominus respondit per illam similitudinē Eunuchorum, tantùm dixerunt: *Si ita est caussa cum vxore, non expedit nubere*; non autem dixerunt, expedit vouere continentiam: quare Dominus si ad propositum respondere voluit, non de voto, sed de vtilitate & incommodis coniugij differere debuit, ergo per Eunuchos, qui se castrant propter regnum cœlorum, intelligit eos, quibus ex peculiari Dei dono expedit non nubere, vt expeditiùs Euangelium prædicent. ADDIT etiam Martyr, non oportere vim facere in metaphora Eunuchorum, sed in scopo præcipuo ipsius parabolæ; quemadmodum in parabola de villico iniquitatis, etsi ducatur similitudo ab eo, qui ex bonis alienis sibi fecit amicos: non tamen Christus intendit hoc docere, vt ex bonis alienis eleemosynas faciamus.

AT frustrà laborat Petrus Martyr, vt verba Domini satis aperta & dilucida obscuret & peruertat; ac in multis errat. PRIMVM, quantùm ad scopum horum verborum; nam etiamsi Apostoli non loquerentur de voto, sed solùm quærerent an expediret nubere; Dominus tamen aliquid perfectius eis ostendit, & sic confirmauit nō expedire nubere, vt etiam adderet, expedire, voto se obligare ad non nubendum, vt patet ex metaphora Eunuchorum & castrationis.

SECVNDO errat, cùm ait, non esse vim faciendam in vocibus istis, quòd in parabolis non omnia ponantur ad significandum. Errat, inquam, nam licet in parabolis esse possint interdum quædam partes, quæ nihil significant, sed ponantur solùm ad explendam narrationem; tamen in verbis Euangelij, de quibus agimus, nulla est parabola, sed solùm duo

duo verba metaphorica, nimirum nomen, Eunuchi, & nomen, castrationis; quæ verba nisi aptam similitudinem contineant, tota Christi oratio inepta redditur; non continent autem illa verba aptam similitudinem, nisi illi, qui dicuntur metaphoricè Eunuchi, habeant voluntariam necessitatem continendi, sicut Eunuchi propriè dicti habent naturalem continendi necessitatem.

TERTIO deinde errat Martyr, quia licet in parabolis prolixis possit aliqua pars nihil significare, tamen id, in quo parabola præcipuè consistit, non potest non significare, nisi ineptissima sit parabola. Iam verò in verbis Euangelij, de quibus nunc agimus, si parabola esset, ea præcipuè in vocibus (Eunuchi & Castrationis) cõsisteret, vt patet, ac proinde meritò in his vocibus vis facienda esset.

Errat QVARTO, in exemplo, quod affert de villico iniquitatis; nam non existimat aliquid significare, quòd villicus ille ex alienis bonis sibi amicos fecerit, cùm tamen in hoc maximè parabola consistat; vult enim nos Dominus docere, vt quemadmodum ille villicus ex bonis Domini sui multa largiendo, sibi multos amicos comparauit: ita & nos ex bonis Domini nostri, id est, Dei, cuius sunt omnia quæ habemus, eleemosynas faciendo multos amicos in cœlo faciamus. Hoc solum interest, quòd ille peccabat bona Domini sui largiendo, quia contra eius voluntatem largiebatur, & idcirco dicitur vllicus iniquitatis; nos autem non peccamus bona Domini nostri largiendo, quia hoc ipsum ei vehementer placet, vt bona sua liberaliter erogemus, cùm nullum ipse ex hac largitione dispendium patiatur: & sanè vehementer accendit ad eleemosynam faciendam ista cogitatio, quòd opes nostræ res sint alienæ, id est, Dei, & tamen ex eiusmodi alienis rebus possimus nobis regnum cœlorum comparare.

POSTREMO errat Petrus Martyr, quòd existimet, hîc solùm continentiam laudari, vt quis liberà cura vxoris & liberorum, faciliùs possit Euangelium prædicare; quem errorem suprà refutauimus in disputatione de consiliis Euangelicis. Hîc vnum duntaxat S. AVGVSTINI testimonium addam, libro de sancta virginitate, cap. 23. *Quid*, inquit, *veracius, quid lucidius dici potuit? Christus dicit, Veritas dicit, Virtus & Sapientia Dei dicit, eos, qui pio proposito ab vxore ducenda se continuerint, castrare se propter regnum cœlorum: & contrà, humana vanitas*

impia temeritate contendit, eos, qui hoc faciunt, præſentem tantummodo neceſsitatem moleſtiarum coniugalium deuitare; in regno cœlorum amplius quidquam ceteris nihil habere. Hæc ille.

CAPVT XXIV.

Idem aſſeritur ex verbis Apoſtoli 1. ad Tim. 5. Damnationem habent, quia primam fidem irritam fecerunt.

ERTIVS locus pro continentiæ voto habetur in epiſtola priore ad Timotheum, cap. 5. vbi hoc modo Apoſtolus loquitur: *Adoleſcentiores viduas deuita; cùm enim luxuriatæ fuerint in Chriſto, nubere volunt, habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt.* Quo loco per primam fidem nihil aliud intelligi poteſt, niſi continentiæ votum, vt omnes omnino veteres intellexerunt. Nam cùm Apoſtolus dicat, eas primam fidem irritam facere, quæ nubere volunt, neceſſariò colligimus eum loqui de fide ſeruandæ continentiæ, quæ per nuptias violatur.

Iſta autem fides ſeruandæ continentiæ, aut eſt fides data marito carnali, aut Chriſto ſponſo ſpirituali; non poteſt eſſe fides data carnali marito; illa enim tamdiu durat, quamdiu maritus viuit; mortuo autem viro, ſoluta eſt mulier, & cui vult, nubere poteſt, vt Apoſtolus ait ad Rom. 7. & 1. Corinth. 7. igitur ſequitur, vt hoc loco fides, quæ per nuptias irrita fieri dicitur, ſit fides data ſpirituali ſponſo Chriſto. Non poteſt autem hæc fides Chriſto data, eſſe ſimplex propoſitum, ſeu voluntas continendi ſine promiſſione ac voto; tum, quia ſimplex propoſitum non habet relationem ad aliud, nec fides dici poteſt; vnde non irritatur fides, cùm mutatur propoſitum; tum etiam, quia propoſitum ſæpe licet ſine vlla culpa mutare: Apoſtolus autem abſolutè dicit, eas damnationem habere, quia fidem irritam faciunt; ſequitur igitur, vt fides hoc loco votum ſignificet. Ex quo ſequitur, votum perpetuæ continentiæ non eſſe impoſſibile, nec illicitum, quia nullum tunc fuiſſet peccatum illud violare.

Ita exposuit Concilium Carthaginense IV. can. 104. Si quæ viduæ quantumlibet in minoribus annis positæ, se deuouerunt Domino, & veste laicali abiecta, sub testimonio Episcopi & Ecclesiæ religioso habitu apparuerint, postea verò ad nuptias seculares transierint, secundum Apostolum damnationem habebunt, quoniam fidem castitatis, quam Domino vouerunt, irritam facere ausæ sunt. Hæc sententia est CC.XIV. Episcoporum, qui in hoc Cõcilio interfuerunt. Idem habetur in Concilio Toletano IV. ca. 55. vbi LXX. Episcopi fuerunt.

Ita exponunt etiam tres summi sanctiq; Pontifices; Clemens lib. 3. constit. cap. 1. & 2. Innocentius I. in epist. 2. cap. 13. & Gelasius I. in epist. 1. cap. 23. Ita etiam Tertullianus in libro de Monogamia, non procul à fine; Basilius in libro de virginitate, parum vltra medium; Hieronymus lib. 1. in Iouinianum, & in caput 44. Ezechielis; Epiphanius hæresi 48. Augustinus libro de sancta virginitate, cap. 23. & libro de bono viduitatis, cap. 8. & 9. & in Psal. 75. Fulgentius in epist. 1. Præterea omnes expositores huius loci, tum Græci, vt Chrysostomus, Theodoretus, Theophylactus & Oecumenius; tum Latini, vt Ambrosius, Primasius, Beda, Haymo, Sedulius, Anselmus, & alij.

Ad hunc locum multi respondere conati sunt, ac primùm LVTHERVS in libro de votis monasticis, contendit, per primam fidem non posse intelligi votum, eò quòd nusquam alibi in Scripturis votum dicatur fides: vult autem ipse per primam fidem intelligi fidem Christianam, quam perdiderunt viduæ illæ, quæ, vt faciliùs nubere illis liceret, defecerunt à fide Christiana ad Iudaismũ, vel Paganismum; & confirmat hanc explicationem suam duabus rationibus. PRIMO, quia de his viduis Apostolus dicit, eas abiisse retrò post Satanam. SECVNDO, quia dicit, eas luxuriatas esse aduersus Christum; nam & abire post Satanam, & luxuriari aduersus Christum, nihil videntur significare aliud, quàm Apostasiam à fide Christi.

Sed hæc noua explicatio facilè refellitur. Nam etsi fides nusquam alibi significat votum, tamen multis in locis significat promissionem, siue constantiam in promissione seruanda, quorum vtrumque ad votum pertinere certum est, cùm votum promissio quædam sit. Genes. 44. *Ego hunc in fidem*

meam recepi. Ad Rom. 3. *Nunquid incredulitas illorum fidem Dei euacuauit?* Sic igitur hoc loco fides promissionem, seu pactum significare potest; quod autem non solùm possit, sed etiam debeat fides hoc loco pro pacto ac voto accipi, non pro fide Christiana, qua Deo credimus, colligitur ex illo verbo adiuncto (*Irritam fecerunt*) nam fides, qua Deo credimus, non rectè dicitur irritari, sed amitti, vel corrumpi: pacta autem & vota propriissimè irritari dicuntur. Deut. 30. *Si quis Domino votum vouerit, non faciet irritum verbum suum.* Psal. 88. *Quæ procedunt de labiis meis, non faciam irrita.*

Deinde, nulla caussa erat, cur viduæ illæ, si non vouerant continentiam, non possent nubere, nisi deficerent ad Iudæos, aut Paganos; quis enim illas prohibebat nubere inter Christianos? An non Apostolus 1. Corinth. 7. apertè permiserat, vt viduæ iterum nuberent, modò in Domino, id est, inter Christianos? NEQVE Lutheri rationes concludunt; nam abire post Satanam, non solùm contingit per apostasiam, sed per omne peccatum mortale; luxuriari autem contra Christum, non potest significare defectionem à Christi fide, sed scortari in iniuriam Christi: Nam Apostolus dicit, eas viduas prius luxuriari in Christum, & postea nubere velle: Lutherus autem dicit, eas nubere velle, & propterea deficere à Christo, ergo cogitur fateri, non esse idem luxuriari & deficere.

Ad eundem locum tres solutiones Caluinus affert. PRIMO, dicit, Apostolum nomine primæ fidei accipere fidem in Baptismo datam, quam istæ viduæ irritam fecerunt lasciuiendo, & scortando.

AT SOLVTIO parum valet; nam præterquam quòd aduersatur omnibus veteribus citatis, apertè Apostolus dicit, eas habere damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt nubere volendo; nulla autem mulier in Baptismo promittit se non esse nupturam. si ergo non vouerant continentiam, cur damnantur, si nubere velint? Quòd autem Apostolus hoc loco ait: *Cùm luxuriatæ fuerint in Christo*; aliqui intelligunt de spiritualibus deliciis, vt sit sensus; Posteaquam deliciis spiritualibus in domo Dei abundarunt, ingratæ sponso cœlesti terrenas appetunt nuptias; ita Tertullianus de Monogamia, & Cyprianus lib. 3. ad Quirinum, cap. 74. Alij intelligunt de temporalium rerum affluentia, vt sit sensus; Posteaquam in domo

domo Dei Ecclesiæ sumptibus ad satietatem pastæ fuerint, nubere volunt; ita Theodoretus & B. Thomas in hunc locum. Alij, vt Chrysostomus hoc loco, & Hieronymus in epistola ad Ageruchiam de monogamia, intelligunt de fornicatione, vt sit sensus; Postquam in iniuriam sponsi sui Christi fornicatæ fuerint, etiam hoc addunt, vt nubere velint.

Sed quocunq; modo accipiatur illud: *Cùm luxuriatæ fuerint, nubere volunt*; semper argumentum nostrum suum robur habet; nam si de scortatione non accipiatur illud; *Postquam luxuriatæ fuerint*, constat solùm reprehendi quòd nubere velint contra votum: si autem accipiatur de scortatione, tunc non solùm non reprehendi, sed etiam laudari deberent, si à scortatione ad honestum coniugium transire vellent. Non igitur primam fidem vocat Apostolus fidem Baptismi, sed fidem voti, cui respondet tanquam secunda, fides Matrimonij ineundi; idem enim est, ac si diceret, post fidem Christo datam, volunt fidem mortali marito dare, & primam illam irritam facere. ADDE, quòd etiamsi de fide in Baptismo data Apostolus loqueretur, adhuc nihil pro hæreticis concluderetur; nam in Baptismo promisimus legem Dei nos seruaturos; lex autem passim id inculcat, vota esse reddenda. Itaque etiam hoc verum est, eas viduas, quæ post votum nubere volunt, votum violando, fidem in Baptismo Deo datam irritam facere.

ALTERA solutio Caluini est, viduas illas, de quibus Apostolus loquitur, promisisse continentiam, & hanc promissionem irritam fecisse, cùm nubere voluerunt, sed tamen non potuisse id promittere, nisi eas, quæ excesserant annum sexagesimum, & iam non amplius aptæ erant coniugio. Dicit enim Apostolus: *Vidua eligatur non minus sexaginta annorum*. Itaq; nihil ex hoc loco deduci posse pro voto Sanctimonialium, quæ etiam in flore ætatis continentiam profitentur. HAEC etiam solutio nihil solidi habet; nam etsi Apostolus iubeat, viduam eligi annorum sexaginta, tamen non vetulas, sed adolescentiores accusat, quòd primam fidem irritam fecerint volendo nubere.

Si igitur verum est quod Caluinus ait, non posse iuniorem continentiam vouere, cur Apostolus eas reprehendit? Præterea dico Apostolum, cùm ait: *Vidua eligatur non minus annorum sexaginta*. Et: *Adolescentiores viduas deuita*, id est,

non eas eligas, non loqui de admissione ad votum continentiæ, sed vel de electione ad quãdam præfecturam & ordinem Diaconissæ, vt exponunt Tertullianus libro de velandis virginibus, & lib. 1. ad vxorem, & quidam alij; vel, quod probabilius est, de admissione ad numerum earum viduarum, quæ ab Ecclesia alebãtur, vt Chrysostomus & Ambrosius in hunc locum, & Hieronymus in epistola ad Saluinam, exponunt; verbum enim, *Eligatur*, Græcè καταλεγέσω, in Catalogum adscribi & numerari significat.

Nolebat autem Apostolus, viduas minores annis sexaginta ab Ecclesia ali, vt B. Hieronymus loco notato docet, quia iuniores possunt labore suo victum sibi comparare: & præterea, quia iuniores difficiliùs conseruantur in pudicitia, & turpius erat, aliquam earum viduarum, quæ ab Episcopo alebantur & regebantur, labi, quàm aliquam aliam, ideò eas valde probatas esse volebat, & quibus nullum periculum incontinentiæ timeretur.

TERTIA solutio est, quòd ista promissio continentiæ, quam viduæ faciebant, non erat propriè votum Deo factum ad eum colendum, sed erat promissio facta Ecclesiæ ad expeditiùs ministrandum iis, quibus ex officio Diaconissarum debebant; quomodo si aliqua cupiens recipi in ancillam, promittat se non cogitaturam de nuptiis, vt liberiùs seruire possit.

HAEC SOLVTIO minimè omnium quadrat; nam præterquam, quòd Patres citati dicunt, eas Deo verè vouisse; si votum Deo factum rescindi potest, ac debet (vt Caluinus dicit) ab eo, qui stimulis carnis agitatus, continere non potest, quantò magis rescindi poterit promissio facta Ecclesię? Cur ergo istas adolescentiores Apostolus damnat, quia nubere volunt?

SED, inquiunt, non damnat, quia nubere volunt, sed quia fidem Ecclesiæ datam irritam fecerunt scortando. AT CONTRA; nam Apostolus in præsenti dicit: *Habentes damnationẽ*; ergo debet culpa præsens damnationi præsenti respondere: scortatio autem iam præterierat, & ex sententia Caluini emendata fuerat per nouam voluntatem honesti coniugij; Sic enim loquitur Apostolus: *Cùm luxuriatæ fuerint, nubere volunt*; non igitur damnantur, quia luxuriatæ fuerint, sed quia nubere volunt, quod est præsens. Cur autem damnantur,

tur, quia nubere volunt, niſi quia continentiam vouerunt, & ſic nubere volendo, primam fidem irritam fecerunt.

SED inſtant rurſus, quia ibidem Apoſtolus dicit: *Volo iuniores nubere:* non ergo approbat vota iuniorum. At vide huius loci explicationem infrà cap.XXX.

Iam verò Petrus MARTYR in lib. de cœlibatu & votis, poſt repetitionem eorum, quę ex Luthero & Caluino iam protulimus & refutauimus, duo adfert noua. PRIMVM dicit, hunc locum eſſe ambiguum, & poſſe variis modis exponi, proinde nihil ſolidi hinc adferri poſſe ad confirmanda dogmata.

RESPONDEO, non poſſe rectè ambiguum vocari eum locum, quem omnes interpretes, qui quidẽ ante noſtras lites exortas exſtiterunt, vno modo expoſuerũt: alioqui nihil erit non ambiguum. Nihil enim eſt tam apertè dictum, quod nõ poſſit à contentioſis ambiguum fieri. ADDO præterea, ex locis ambiguis dogmata ſtabiliri, & confirmari poſſe, quando acceſſit explicatio Eccleſiæ per Concilia approbata, aut per communem Patrum conſenſum; nam alioqui nihil omnino habebimus certi, vt reuera nihil hæretici certi habent; nam, vt diximus, nihil eſt in Scripturis, quod non poſſit exponi variis modis, ſi velimus contentioſè agere. Quòd ſi addas præterea, ex eiuſmodi ambiguis locis dogmata fidei confirmari non poſſe, nullum omnino habebimus dogma. Exempli cauſſa, Chriſtum eſſe Deum, negant hodie in Tranſyluania permulti, & omnia loca Scripturę, quibus id nos probamus, illi variis modis exponunt; ergo ſi Petro Martyri credimus, non erit dogma fidei, Chriſtum eſſe Deum. Atque hoc idem de omnibus aliis articulis facilè poſſet oſtendi.

SECVNDO, Petrus Martyr contendit illud: *Habentes damnationem*; non ſignificare pœnam, quæ peccato reſpondeat coram Deo, ſed ſolùm quandam infamiam apud homines. Etſi enim illæ, quæ promiſerant Eccleſiæ caſtas ſe futuras, non peccent nubendo, immò bene faciant, cùm Paulus dixerit: *Melius eſt nubere, quàm vri*, 1. Corint. 7. tamen ſubeunt quandam notam leuitatis, quod nõ perſeuerent in eo, quod cœperant.

Porro id non aliter probat, quàm auctoritate Martini Buceri, qui vocem illam κρίμα, quam noſter interpres damnationem interpretatus eſt, ambiguam eſſe docuit, & interdum accipi pro accuſatione coram hominibus.

At

At nos Bucero opponimus inprimis omnes Patres suprà citatos, qui damnationem æternam coram Deo habere dicunt viduas, quæ post votum nubere volunt. Opponimus deinde ipsum Apostolum Paulum, qui vbique illa voce vtitur ad significandam damnationem coram Deo & hominibus, pro crimine magno & manifesto, ad Roman.3. *Quorum damnatio,* τὸ κρίμα, *manifesta est,* appellat damnationem, iudicium Dei contra illos, qui blasphemabant, ac mentiebantur Apostolum dicere: *Faciamus mala, vt eueniant bona.* Et ad Roman.13. *Qui autem resistunt Dei ordinationi, ipsi sibi damnationem,* κρίμα, *acquirunt.* Certè autem, qui Deo resistunt, damnationem habent coram Deo, & non coram hominibus tantùm.

Denique, Ioannes etiam cap.3. non semel, sed ter vtitur verbo (κρίμα) in hac significatione: *Non venit,* inquit, *filius hominis, vt iudicet mundum, sed vt saluetur mundus per ipsum.* Vbi illud, ἵνα κρίνῃ (vt iudicet) non significat iudicium discussionis, sed damnationis. Est enim sensus; Non venit, vt sententiam damnationis ferat aduersus mundum, sed contrà potius, vt absolutionis. Sic etiam paulò pòst: *Qui credit, non iudicatur,* id est, non damnatur, *qui autem non credit, iam iudicatus est,* id est, manifesta est sententia damnationis, quam habebit, etiamsi nondum pronuntiata sit. Viderint igitur Bucerus & Martyr, vbi legerint κρίμα, non significare damnationem coram Deo.

Præterea, quare, quæso, viduæ illæ, si nullo voto obstrictę erant, infames fuissent apud homines, si nubere voluissent? Si non erat turpe (vt ipsi dicunt) Episcopo vxorē habere, & ea mortua, rursus aliam, & aliam ducere, & in ipso Episcopatu filios procreare, cur turpe fuisset viduæ, quæ continere non poterat, nubere? Et si nec infamiam, nec leuitatem, nec turpitudinem esse volunt hoc tempore Monachis & Sanctimonialibus, post solenne votum continentię ad Matrimonium transire; quomodo audent dicere, fuisse infame, ac turpe viduis illis velle nubere, cùm nullam haberent non nubendi obligationem?

CAPVT

CAPVT XXV.

Idem asseritur ex Conciliis.

NVnc Secvndo probanda est nostra sententia testimonio omnium Ecclesiarum, quod ex Conciliis antiquis facilè haberi poterit. Iudicium Ecclesiæ Orientalis, patet ex Concilio Ancyrano, can. 18. *Quotquot virginitatem pollicitam præuaricati sunt, professione contempta, inter digamos habeantur.* Item ex Concilio Chalcedonensi generali, can. 16. *Virginem, quæ se Domino consecrauit, similiter & Monachum, non licere nuptialia iura contrahere, quod si hoc inuenti fuerint perpetrantes, excommunicentur.*

Iudicium Ecclesiæ Africanæ, patet in Concilio Carthaginensi III. cap. 33. vbi pręcipitur, vt sacrę Virgines in monasteriis diligentissimè custodiantur. Et in Concilio Carthaginensi IV. cap. vlt. vt suprà citatum est.

Iudicium Ecclesiæ Hispanicæ, patet in Concilio Toletano IV. cap. 55. *Duo sunt genera viduarum, seculares & sanctimoniales.* Et paulò infrà: *Eæ, si ad nuptias transierint, iuxta Apostolum, non sine damnatione erunt, quia se primùm Deo vouentes, postea castitatis propositum abiecerunt.*

Iudicium Ecclesiæ Gallicæ, patet in Concilio Turonensi II. cap. 16. ante annos mille celebrato: *Si qui in monasterio conuersi sunt, nullatenus exinde habeant licentiam euagandi, nec, quod absit, vllus eorum coniugem ducere, & si vxorem duxerit, excommunicetur, & de vxoris malè sociatæ consortio etiam iudicis auxilio separetur; quod si iudex ad hoc solatium dare noluerit, excommunicetur. Qui infelix Monachus tali coniunctione fœdatus, si per cuiuscunque patrocinium se conatus fuerit defensare, & is, qui in hac pertinacitate perdurat, & illi, qui eum exceperint defensandum, ab Ecclesia segregentur, donec reuertatur ad septa monasterij, & indictam ab Abbate, quandiu præceptum ei fuerit, agat pœnitentiam, & post satisfactionem reuertatur ad gratiam.*

Iudicium Ecclesiæ Germanicæ, patet ex Concilio Moguntinensi, tempore Arnulphi Imperatoris, cap. vlti. *Quæ propositum castitatis assumpserint, aut monasterij claustris regulariter constringantur, aut domi manentes, castitatem suæ profes-*

profeſsionis integerrimè cuſtodiant. Ibidem confirmatur decretum 13. Concilij Elibertini, & ſextum Colonienſis Concilij, ſub Carolo Craſſo, in quibus ſtatutum fuit, vt Virgines ſacræ, ſi ſemel votum violauerint, pactumq; virginitatis perdiderint, ſolùm in fine vitę communionem percipiant: ſi autem libidini diu ſeruierint, ne in fine quidem eam accipiant. Multa item de vita Monachorum & Sanctimonialium habentur in Concilio Moguntino, ſub Rabano.

Iudicium Eccleſiæ Italicæ, patet ex Concilio ROMANO ſub Syluestro, can.10. vbi prohibetur Epiſcopus benedicere virginem, quæ nuptias aliquādo expetiit, niſi diu fuerit eius pudicitia probata. Et ex Concilio FOROIVLIENSI, tempore Caroli Magni: *Item placuit de fœminis cuiuſcunq; conditionis, puellis ſcilicet vel viduis, quæ virginitatis, ſiue continentiæ propoſitum ſpontaneæ pollicentes, Deo mancipatæ fuerint, & ob continentiæ ſignum nigram veſtem, quaſi religioſam, ſicut antiquus mos fuit in his regionibus, indutæ fuerint, licet non ſint à Sacerdote ſacratæ, in hoc tamen propoſito eas perpetim perſeuerare mandamus. Si verò poſtea, ſiue clanculò, ſeu publicè nupſerint, dignis quidem mundano iudicio corporalibus coërcitæ vindictis, ſegregentur ab inuicem, & agant cunctis diebus vitæ ſuæ pœnitentiam, &c.*

CAPVT XXVI.

Idem aſſeritur ex reſponſis Pontificum & Imperatorum.

TERTIO, probanda eſt reſponſis aliquot veterum & ſanctorum Pontificum. AC PRIMVM CLEMENS lib.3. conſtitut. Apoſtol. cap.1. *Quare,* inquit, *oportet non temerè facere profeſsionem, ſed cum conſilio & conſideratione. Præſtat enim, eam non vouere, quàm vouere, & non reddere.* De viduis loquitur.

SIRICIVS epiſt.1. cap.6. dicit, nec publicas leges, nec iura Eccleſiaſtica vllo modo permittere Monachis vel Sanctimonialibus nuptias poſt votum.

INNOCENTIVS I. epiſt.2. cap.12. dicit, eas, quæ poſt votum nupſerunt, eſſe adulteras Chriſti, id eſt, ſacrilegas.

LEO I. epiſtola ad Ruſticum Narbonenſem Epiſcopum, quæ eſt 90. cap.13. *Propoſitum,* inquit, *Monachi proprio arbi-*

trio

trio & voluntate susceptum, deseri non potest absque peccato. Quod enim quis vouit Deo, debet & reddere. Idem dicit capite sequenti de Sanctimonialibus.

GELASIVS epist.1.cap.22. *Virginibus,* inquit, *sacris temerè se quosdam sociare cognouimus, & post dicatum Deo propositum incesta fœdera sacrilegaq; miscere, quos protinus æquum est à sacra communione detrudi, & nisi per publicam probatamque pœnitentiam omnino non recipi, &c.* Idem cap.23. dicit, viduas etiam peccare, si post votum nubant.

Denique, GREGORIVS I. lib.1. epist.33. ad Venantium: *Considera,* inquit, *quanto periculo in diuino iudicio dignus eris, qui temetipsum Deo omnipotenti, cui sub monachali habitu deuoueras, subtraxisti, &c.* Et epistol.40. ad Anthemium, iubet Monachos, si vxores ducunt, debere separari, & remitti ad monasteria.

HIS accedant responsa etiam Principum politicorum. Scribit enim Eusebius lib. 4. de vita Constantini, fuisse abrogatam à Constantino antiquam legem Romanorum, qua priuabantur successione hæreditaria homines steriles, vel orbati liberis. Caussam autem abrogationis scribit fuisse propter eos, qui religionis & pietatis gratia ex voto cœlibatum colebant, ne videretur lex politica pietatem velle punire. Rursus, cùm tempore Iuliani Apostatæ cœpissent quidam sacras Virgines in coniugium petere, Iouinianus Imperator Christianus, qui Iuliano successit, legem tulit, vt capite plecteretur, qui sacram Virginem, vel ad coniugium petere, vel etiam impudicè aspicere deprehensus fuisset. Scribit hanc historiam Sozomenus lib.6. histor. Ecclesiast. cap. 3. & exstat adhuc ea lex in Codice, L. Si quis, de Episcopis & Clericis. Quæ lex si hoc tempore obseruata fuisset, Martinus Lutherus, cum non paucis ex suis, iustissimè caput amisisset.

CAPVT XXVII.

Idem asseritur testimonio Patrum.

QVARTO probanda est testimoniis Patrum. S. IGNATIVS epistola ad Tharsenses iubet honorari Virgines Deo sacras. Et epistola ad Antiochenses: *Virgines,* inquit, *agnoscant cui se consecrauerunt.*

DIONYSIVS Ecclesf. hierarch. cap.6. part.2. describens ritum, quo initiabantur Monachi, dicit eos publicè in Ecclesia promittere, se renunciare vitæ diuisibili, id est, vitæ seculari; secularis enim diuisus est, vt Apostolus dicit 1. Cor. 7. cùm partim de Deo, partim de vxore cogitet.

MARTIALIS epistola ad Tholosanos, cap.8. dicit se Valeriæ virgini persuasisse, vt virginitatem suam Deo voueret, quod etiam Iphigeniæ suasisse Matthæum scribit Abdias in eius vita, & Theclæ B. Paulum scribit S. Ambrosius lib.2. de virginibus, & Flauiæ domitille S. Clementem scribit Beda in martyrologio die 7. Maij, cuius etiam meminit Eusebius in Chron.

TERTVLLIANVS libro de velandis virginibus: *O sacrilegæ manus*, inquit, *quæ dicatum Deo habitum detrahere potuerunt; quid peius aliquis persequutor fecisset, si hoc à virgine electum cognouisset?* Et in fine libri: *Nupsisti*, inquit, *Christo, illi tradidisti carnem tuam, illi sponsasti maturitatem tuam.* Et ibidem: *Quid*, inquit, *faciet ipsum continentiæ votum? &c.* Et libro de Monogamia, vltra medium: *Habentes*, inquit, *iudicium, quod primam fidem resciderunt, illam videlicet, à qua, in viduitate inuentæ, & professæ eam, noluerint perseuerare.*

CLEMENS Alexandrinus Strom.3. initio: *Est ergo*, inquit, *continentia, corporis despicientia conuenienter pactis conuentis cum Deo initis.* Et in fine libri: *Dominus*, inquit, *dixit, qui vxorem duxit, non repudiet eam; qui non duxit, non ducat; qui autem professus est se nunquam ducturum, sine vxore perseueret.*

ORIGENES hom.23. in Num. *Vnde*, inquit, *mihi videtur illius solius esse indesinens offerre sacrificium, qui se indesinenti, & perpetuæ deuouerit continentiæ.*

HILARIVS in Psal.64. *Deo ergo*, inquit, *vouenda sunt contemptus corporis, castitatis custodia, ieiunij tolerantia.*

EVSEBIVS lib.4. de vita Constantini: *Castitatem*, inquit, *virginalemque modestiam amplexatæ quædam, corpus, & animum consecrauêre Deo.* Et infrà de Constantino: *Virgineum*, inquit, *chorum tantùm non adorabat, istic habitare Deum, cui se puellæ deuouerant, arbitrabatur.*

S. CYPRIANVS lib.1. epist.11. ad Pomponium: *Christus*, inquit, *Dominus & Iudex noster, cùm virginem suam sibi dicatam, & sanctitati suæ destinatã, iacere cum altero cernat, quàm indignatur & irascitur, & quas pœnas incœstis eiusmodi coniun-*

ctionibus comminatur? Et infrà: *Quæ*, inquit, *hoc crimen admisit, non mariti, sed Christi adultera est.* Et libro de habitu virginum: *Qui*, inquit, *se Christo dicauerint, & tam carnem, quàm mentem Deo deuouerint, opus suum consumment magno præmio destinatum.*

S. ATHANASIVS in libro de humanitate verbi dicit, etiam pueros virginitatem suo tempore profiteri solitos. & in Apologia pro fuga sua meminit sacrarum virginum, quas Ariani petulãtissimè vexauerunt. quod fusiùs scribit Petrus Athanasij successor, in epistola quadam, quæ exstat apud Theodoretum lib. 4. hist. Eccles. cap. 20. 21. 22. Idem Athanasius in libro de virginitate: *Postquam*, inquit, *continentiam professa es, corpus tuum sanctificasti.*

S. BASILIVS in proœmio constitutionum monasticarum: *Itaq;*, inquit, *qui à mundi vinculis liber esse cupit, nuptias veluti pedicas quasdam fugit; his autẽ relictis, vitam suam Deo consecrat, & castitatem profitetur, vt neque facultas ipsi sit conuersionis ad nuptias.* Et epistola vltima, quæ est ad virginem lapsam: *Et quia*, inquit, *impius in profundum collapsus mala de cetero contemnit, etiam ipsa abnegas ad verum sponsum pacta, neq; esse virgo, neq; vnquam promisisse clamas. Reuoca in memoriam honestam professionem, quam professa es coram Deo, & Angelis, & hominibus. Reuoca in memoriam venerandam congregationem, & sacrum virginum chorum, quot literas ad Sanctos sæpe exarasti, per quas pro te orare petiisti, non vt nuptias humanas, immò ignominiosam corruptionem assequereris, sed vt à Domino IESV non excideres? &c.* Idem libro de virginitate parum à medio: *Cùm*, inquit, *virginitatem Domino professæ sint, carnali postmodum voluptate malè blanda delinitæ ac deuictæ stupri scelus honesto coniugij nomine obtegere cupiunt.* Et paulò antè: *Horrendo*, inquit, *sacrilegio Christi sponsæ adulter efficitur.* Et paulò infra: *Nam quod solenne*, inquit, *legitimumque connubium sponsus ille* (Christus) *occuparit, & virginitatis habitus, & fœdera, & conuenta cum illo, & præterea processus ipse testatur, huiusmodi quippe nobilitata viro processit in publicum, &c.* Idem in quæstionibus fusè explicatis, quæst. 14. & 15. multa de voto solenni Monachorum disputat.

S. Gregorius NAZIANZENVS oratione de obitu patris sui vltra medium: *Vt enim*, inquit, *nos Deo vouimus, si discrimẽ effugeremus, ita periculo defuncti, nosmetipsos obtulimus, etc.*

Gregorius enim, vt ipse in poëmate de vita sua scribit, à matre Deo consecratus fuerat, antequam nasceretur, & ipse postea, cùm in mari periclitaretur, iterum votum continentiæ, & religionis emisit, quod etiam seruauit.

S. OPTATVS Mileuitanus lib. 6. contra Parmenianum: *Spirituale*, inquit, *hoc genus nubendi est; in nuptias sponsi iam venerant voluntate ex professione sua, &c.*

S. EPIPHANIVS hær. 61. Apostolicorum: *Tradiderunt*, inquit, *sancti Dei Apostoli peccatum esse, post decretam virginitatem ad nuptias conuerti.* Et infra: *Si*, inquit, *quæ vidua fuit, ac Deo dicata, & postea nupsit, iudicium & condemnationem habebit, quod primam fidem reiecit; quantò magis quæ Deo dicata virgo fuit, & nupsit, contra Christum lasciuiit, & maiorem fidem reiecit, & iudicium habebit?* Et hęr. 48. Montanistarum: *Gaudet*, inquit, *Deus verbum his, qui approbatum Dei cultum præstare possunt, & virginitatem, & continentiam exercere diligunt, &c.* Vides cultum vocari, professionem continentiæ.

S. Ioannes CHRYSOSTOMVS homil. 15. in 1. ad Timoth. *Et vidua*, inquit, *in viduitatis professione Christo consentit, id est, Christo nubit.* Et infrà: *Cùm*, inquit, *illi se deuouerint, nubere volunt habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt, fidem pactum dicit.* Et homil. 14. prolixissimè describit, ac miris laudibus prædicat monasticam professionem, sed clarissimè epistol. 6. ad Theodorum lapsum: *Honorabiles*, inquit, *nuptiæ, sed te iam seruare non conuenit priuilegia nuptiarum, quamuis frequenter hoc ipsum nuptias voces, ego tamen adulterio illud peius existimo, &c.*

SVLPITIVS in vita S. Martini ante medium: *Arborius*, inquit, *vir sancti admodum, & fidelis ingenij, cùm filia eius grauissimis quartanæ febris æstibus vreretur, epistolā Martini, quæ casu ad eum delata fuerat, pectori puellæ in ipso accessu ardoris inseruit, statimque fugata febris est; quæ res apud Arborium tantum valuit, vt statim puellam Deo voueret, & perpetuæ virginitati dicaret, profectusque ad Martinum, puellam ei præsens obtulit, neque ab alio eam, quàm à Martino, habitu virginitatis imposito, passus est consecrari.*

RVFFINVS lib. 10. hist. cap. 8. dicit, Hierosolymis fuisse insigne monasterium sacrarum virginum, quibus Helena mater Constantini suis manibus ministrare in mensa aliquando volebat.

S. AMBROSIVS lib.3. de virginibus, ante medium: *Initiatas, inquit, sacris mysteriis, & consecratas integritati puellas nubere prohibes. Vtinam potuissem reuocare nupturas, vtinam potuissem flammeum nuptiale pio integritatis velamine mutare; an indignum videtur, vt sacratæ virgines, à sacrosanctis altaribus non abducantur ad nuptias? & quibus licet sponsum eligere, non licet Deum præferre?* Et infrà: *Discite,* inquit, *quantas Alexandrina, totiusq́ue Orientis, & Africana Ecclesia, quotannis sacrare consueuerint; pauciores hic homines prodeunt, quàm illic virgines consecrantur.* Similia passim repetit.

B. HIERONYMVS in epistola ad Sabinianum: *Moris est,* inquit, *in Aegypti, & Syriæ monasteriis, vt tam virgo, quàm vidua, quæ se Deo vouerint, & seculo renunciantes, omnes delitias seculi conculcarint, crinem monasteriorum matribus offerant desecandum, non intecto postea contra Apostoli voluntatē incessura capite, sed ligato pariter, ac velato.* Plena sunt scripta sancti huius viri testimoniis, pro castitatis voto, & professione, adeò vt Petrus Martyr dicat, nullum esse ex Patribus, qui magis dogmati ipsorum aduersetur, quàm Hieronymus.

B. AVGVSTINVS lib.1. de adulterinis coniugiis, cap.24. *Quod,* inquit, *cuiquam, antequam vouisset, licebat, cùm id se nunquam facturum vouerit, non licebit: si tamē id vouerit, quod vouendum fuit, sicut est perpetua virginitas, &c.* Et in Psal.75. *Nescio,* inquit, *quæ castimonialis nubere voluit. quid voluit? quod & mater ipsius. aliquid mali voluit? mali planè. quare? quia vouerat Domino Deo suo.* Idem ibidē: *Quid,* inquit, *ait Apostolus de quibusdam quæ vouerunt, & non reddiderunt? Habentes,* inquit, *damnationem, quia primam fidem irritam fecerūt. quid est primā fidem irritam fecerunt? vouerunt & non reddiderunt.*

S. FVLGENTIVS lib. de fide ad Petrum, cap.42. inquit, *qui siue coniugati, siue à coniugio liberi, continētiam Deo vouerunt, admodum est damnabile, si vel illi coniugale opus voluerint appetere, quo se non accessuros, vel illi repetere, à quo recessuros illi libera, illi communi professi sunt voluntate.* Idem S. Fulgentius in epist.1. cap.6. *Non peccat,* inquit, *virgo nubens, si virginitatem Deo priusquam nuberet in corde non vouit.* Et epist.3. cap.4. *Hic est,* inquit, *vnigenitus Dei Filius, vnigenitus etiam virginis Filius, vnus omnium sacrarum virginum sponsus, sanctæ virginitatis fructus, decus, & munus, quem corporaliter sancta virginitas peperit, cui spiritualiter sancta virginitas nubit; à quo*

sancta Virginitas fœcũdatur, vt perseueret intacta; à quo decoratur, vt permaneat pulchra; à quo coronatur, vt regnet perenniter gloriosa; quapropter bonum depositum custodi, & meritum tanti boni, quod vt haberes, Deus dedit, & vt Deo voueres, ipse fecit.

Ad hæc omnia Conciliorum, Pontificum, & Patrum testimonia, tres adfert responsiones Petrus Martyr ad finem libri. PRIMO dicit, omnia ista humana esse testimonia, nec esse Christiani hominis officiũ prouocare à testimoniis Dei ad testimonia hominum: *Quod*, inquit, *ad alterum attinet de iudicio Patrum, quoniam aduersarij nostri, & in hac caussa, & in aliis controuersiis semper prouocare solent ad eos, pronuncio mihi nõ videri hominis esse Christiani ad hominum iudicia prouocare à Scripturis Dei. hoc enim est iniuriam facere Spiritui sancto; nam fides est ex auditu, auditus autem ex verbo Dei, non ex Patribus.* Hæc ille. Vbi etiam fusissimè probat, non esse prouocandum à Scriptura ad Patres.

Sed dum hæc dicit, ipse mihi prouocare videtur à candore ad impudentiam, à veritate ad mendacium; non enim Catholici Doctores prouocarunt vnquam à Scriptura ad Patres, sed in Scripturæ intelligentia à iudicio paucorum seditiosorum, ad iudicium multorum sapientissimorum, & optimorum virorum: vel etiam à iudicio partis ad iudicium aliorum, qui partes non sint. Vt enim in humanis litibus cùm duo contendunt, & iudicem aliquem appellant, non prouocant à lege ad iudicem, sed à parte litigante ad iudicem: & si rursus iudex non satisfaciat, prouocant iterum non à lege, sed ab vno iudice ad alium, donec veniatur ad aliquẽ, à quo prouocari non possit. Ita quoq; in Ecclesia cùm oriuntur lites, inspiciuntur leges diuinæ, quæ ab omnibus recipiuntur. Quod si lis non finiatur, quæritur iudex, non quod Scripturæ non credatur, sed quod de ipsa Scriptura quæstio sit. Itaq; prouocamus ab explicatione aduersarij litigantis, ad arbitrium sapientium, & peritorum, qui ante litem exortam floruerunt. quod si illi inter se fortasse non conueniant, prouocamus ad Ecclesiæ totius iudicium, id est, ad summi Pastoris, vel generalis Concilij definitionem.

Quod si quis adhuc velit ab isto iudice ad Scripturam prouocare, idem facit, ac si quis in humanis litibus à Prętore prouocaret ad legem. quod ridiculum esset, cùm nihil sit ad aliud prouocare a Prætore ad legem, quando de sensu legis

quæstio

quæstio est, quàm prouocare à sententia publici iudicis ad suum proprium, priuatumq; iudicium.

AT, inquit Petrus, etiam Patres omnes, & Concilia, licet inter se optimè consentiant, errare possunt, nisi cum verbo Dei consentiant. RESPONDEO, id quidem esse verum, sed assumptionem, quæ subiicetur, esse falsam, nimirum posse omnes Patres, aut Concilia legitima & approbata, cũ verbo Dei non consentire. Exempla autem, quæ ipse adfert, nihil aliud probant, nisi posse Patres singulos seorsim, & Concilia illegitima, & reprobata errare, Concilium enim II. Ephesinum, & Constantinopolitanum sub Leone Iconomacho, quorũ exempla Martyr adducit, nemo nescit qualia fuerint.

ALTERA eius responsio est. Patres quidem id asserere, quod nos dicimus, sed non esse audiendos, quod non habuerint iustam caussam id asserendi: *Certè*, inquit, *vt quod verum est fateamur, eos in hac caussa habemus iniquiores. Statim enim ab Apostolorum temporibus nimium tribui cœptum est cœlibatui, quibus autem de caussis id factum sit, suprà multis verbis docuimus.* Hæc ille.

Docuit autem suprà, quatuor esse caussas, cur initio Ecclesiæ cœperit coli cœlibatus: *Cur tanto*, inquit, *in pretio virginitas fuerit, caussa vna esse potest, quod Christus dixerit, esse Eunuchos, qui se castrauerũt propter regnum cælorum, & in eam sententiam permulta Paulus habet in 7. cap. 1. ad Corin. hæc sanè Patres semper habuerunt in ore, sed eos cogitare oportuit, quemadmodum essent accipienda.* Et infrà: *ALTERA caussa est, quod illo tempore graues erant persecutiones omnibus in locis, minùs autem molestum est in persecutione, si quis solus fugiat, quàm si cogatur sollicitus esse de vxore & liberis. TERTIA caussa est, quia illis temporibus Christiana religio graui laborabat infamia; cùm enim horis antelucanis, & in tenebris metu Principum ad hymnos & synaxes conuenirent, populus cœpit suspicari illos vti inter se promiscuo concubitu, & nefaria libidine, &c.* Et infrà: *Atque ea gratia magnum numerum alebant virginum & cœlibum. QVARTA caussa est, quia bona pars eorum, qui accesserunt ad Christum, erat Ethnicorum. At illi maximè semper suspiciebant virginitatem & cœlibatum, &c.*

Hic nos respondemus, PRIMAM caussam esse præcipuam, & verissimam, nimirum verba Christi, & Apostoli. Quod autem addit Martyr, S. Patres debuisse cogitare, quemadmodum

 dum

dum illa eſſent accipienda, coincidit cum reſponſione ſuperiori. Id enim eſt quærere, vtris tandem magis credendum ſit in eorum locorum explicatione, Patribus ne antiquiſſimis, ſanctiſſimis, & doctiſſimis, an Luthero, & Caluino. Sed certè non video quomodo ambigi poſſit de hac re; nam ſi ſtatim ab Apoſtolis, vt Martyr dicit, floruerunt Patres illi, profectò Apoſtolos ipſos audire, & conſulere potuerunt: ac proinde longè melius verba illorum intelligere, quàm iſti, qui mille & quingentis annis poſt Apoſtolos fuerunt.

SECVNDA, & TERTIA cauſſa potuerunt quidem momentum aliquod habere ad ſuadendam continentiam, ſed non fuiſſe cauſſas pręcipuas huius rei, facilè probamus. PRIMO, quia Patres, dum laudant, & ſuadent continentiam, & continentiæ votum, nunquam adferunt iſtas cauſſas, ſed verba Chriſti, Apoſtolorum, & Prophetarum. Quocirca ipſe etiam Petrus Martyr fatetur, ſemper Patribus fuiſſe in ore verba Chriſti, & Pauli, nec attulit vllum teſtimonium alicuius veteris, qui ſcripſerit ſuſpiciendum eſſe, vel ſuſcipiendum cœlibatum ob fugam in perſequutione, aut ob refellendam calumniam Ethnicorum. SECVNDO, ſi iſtæ fuiſſent cauſſæ præcipuæ, iam dudum ceſſaſſet admiratio cœlibatus; nam cauſſæ illæ breuiſſimo tempore durarunt: non autem ita eſt, ſed ſemper magis & magis in Eccleſia floruit, & viguit honor continentiæ Deo ſacratæ & deuotæ.

QVARTA cauſſa falſiſſima eſt, cùm conſtet cœlibatum in Eccleſia non à Gentilibus, ſed à Iudæis cœpiſſe; ſiquidem Chriſtus ipſe virgo, mater eius virgo, Ioannes virgo, Apoſtoli omnes poſt vocationem ſuam continentes, ex Iudęis, non ex Gentibus nati fuerant. Illi etiam primi Chriſtiani, qui in Ægypto continentiam colebant, de quibus ſcribit Philo in libro de vita contemplatiua ſupplicum, ex Iudaiſmo, non ex Paganiſmo, ad Eccleſiam venerant.

Adde, quòd Petrus Martyr contrarium ſcripſit in commentario ad caput 7. 1. Cor. vbi ſic ait: *Neq; iudicamus de cœlibatu, quod ſit in præſentia, vt hactenus erat in Iudaiſmo, & apud Ethnicos parum honeſtus. Scribit enim Cicero de legibus; Cœlibes eſſe prohibento. Chriſtus hanc ignominiam cœlibatus amouit, &c.*

Porrò Gentilium teſtimonia adferuntur quidem interdum à Patribus, ſed ita adferuntur, vt Apoſtolus quondam

citauit

citauit Aratum Poëtam Act 17. & Menandrum 1. Cor. 15. nimirum non vt in eiusmodi testimoniis ponatur firmamentum dogmatum fidei, sed vt ostendatur cœlibatus non pugnare contra naturam, & rationem, & vt Christiani erubescant, si in iis, quæ ad virtutem pertinent, inueniantur Ethnicis inferiores. Hoc modo S. Hieronymus in libris aduersus Iouinianum, postquam multis Scripturæ testimoniis cœlibatum confirmauit, producit etiam Ethnicorum testimonia & exempla.

TERTIA responsio Petri Martyris constat ex aliquot Patrum testimoniis, quæ cum voto continẽtiæ pugnare videntur. Sed ea paulò pòst adferemus, vbi ad obiectiones aduersariorum dissoluendas peruenerimus.

CAPVT XXVIII.

Idem asseritur ratione.

NVNC tandem, vt ad postremum genus argumentorum veniamus, dupliciratione, in Scripturis, & Patrum testimoniis fundata, id ipsum breuiter confirmabimus. Prima ratio ex dignitate continentię, secũda ex vtilitate vouendi sumetur. PRIMVM igitur id omne Deo rectè vouetur, quod est illi gratius si fiat, quàm si non fiat. Eiusmodi autem continentia est, cùm longè excellat coniugio, & cùm fornicatione ne comparari quidem debeat; poterit igitur rectè continentia Deo voueri. Assumptio, quæ sola negari solet, paucis confirmanda est. QVIA verò Lutherus in Epithalamio cauillatur, virginitatem quidem præstare coniugio, sed non item vitam cœlibem vitæ coniugali: Argumenta adferemus de vita ipsa, & statu cœlibum. Ac primùm Scriptura diuina clamat 1. Cor. 7. *Igitur qui Matrimonio iungit Virginem suam, bene facit, & qui non iungit, melius facit.* Et infrà: *Cui vult nubat, tantùm in Domino, beatior autem erit, si sic permanserit.* Huc etiam pertinent alia testimonia, quæ attulimus suprà in disputatione de consiliis.

Iam verò Patres passim perfectam vitam hanc esse dicunt. CYPRIANVS libro de habitu virginum, virginum cœtum esse dicit illustriorem portionem gregis Christi. Et ibidem: *Magna,* inquit, *vos merces manet, præmium grande virtutis, munus maximum castitatis.* DIONYSIVS de Ecclesiastica hierarch. cap. 6 part. 2. *Sacerdos,* inquit, *perfectissimam ei vitam*

exponit, ei videlicet, qui monasticam vitam profitetur. EVSEBIVS lib.1.cap.8.demonst.Euangel. *Et talis,* inquit, *existit in Christianismo perfectæ vitæ modus.* BASILIVS cap.18.monasticarum constitutionum, & Gregorius Nazianzenus in oratione de obitu S.Basilij, vitam perfectam, immò etiam perfectissimam appellant, monasticen. Ioannes CHRYSOSTOMVS lib.3. aduersus vituperatores vitæ monasticæ, eandem vitam appellat perfectionis culmen, virtutisq; fastigium.

HIERONYMVS in epist.1. ad Heliodorum: *Tu perfectum te fore pollicitus es; nam quando relicta militia te castrasti propter regna cœlorum, quid aliud quàm perfectam secutus es vitam?* AVGVSTINVS lib.1.de moribus Ecclesiæ, cap.31. *Iam,* inquit, *accipite perfectorum Christianorum, quibus summa castitas non laudanda solùm, sed etiam capessenda visa est, mores & continentiam singularem.* Et de sancta virginitate, cap.52. *Pergite,* inquit, *virgines Dei, via sublimitatis, pede humilitatis.*

SVLPITIVS in 2. Dialogo: *Beata species,* inquit, *& Deo digna, nihil enim virginitati est comparandum.* Iidem quoque Patres summo consensu vitam virginum, angelicam vitam esse docent, vitam verò coniugalem, vitam hominum. AMBROSIVS lib.1. de virginibus: *Nemo miretur, si Angelis comparentur, quæ Angelorum Domino copulantur.* CYRILLVS catechesi 12. *Non ignoremus castitatis gloriam, angelica enim est corona, & supra hominem hæc perfectio.*

NAZIANZENVS in carmine de virginitate:

Salue virginitas diuino tradita dono,
Mater inoffensæ vitæ, bona maxima fundens,
Christi pars & spiritibus sociata supernis
Ignaris thalami.

ATHANASIVS libro de virginitate extremo, his titulis virginitatem celebrat: *O virginitas opulentia indeficiens, corona immarcescibilis, templum Dei, domicilium Spiritus sancti, margarita speciosa, vulgò inconspicua, gaudium Prophetarum, gloriatio Apostolorum, Angelorum vita, Sanctorum corona.* Vide præterea, si placet, de comparatione virginum cum Angelis, Hieronymum in epistol.8.ad Demetriadem, Augustinum de sancta virginitate, cap.13. Chrysostomum homil.18. in Genesim, Basilium in libro de virginitate, Fulgentium in epist.3.ad Probam, Damascenum lib.4.cap.25. Isidorum lib.2.de summo bono.

Hic

Hîc verò mirè irascitur Petrus Martyr; nam in libro de cœlibatu, & votis, recitat sententiam Athanasij suprà citatam, & ait: *Sunt hæc hyperbolis plena, neq; ad amussim veritatis consistunt. Apostoli sanè coniuges habuerunt, & Prophetæ, quomodo ergo virginitas est illis gaudium, & corona? quid præterea cum virginitate commune habent Angeli, quandoquidem corpore carent? Vnde non magis illi virgines queunt dici, quàm si quis lapidem cæcum appellet.* Hæc ille. Sed quid mirum, si non placent porcis margaritæ?

Quod autem falsi accusat Athanasium Petrus, quod dixerit, continentiam gaudium esse Prophetarum, & gloriam Apostolorum, refellitur facillimè ex S. Hieronymo, qui in epist. 22. ad Eustochium sic ait: *Virgo Helias, Heliseus virgo, virgines filij Prophetarum: Hieremiæ dicitur, & tu ne accipias vxorem.* Hæc ille. Quis verò nescit Ioannem Baptistam, & Prophetam, & virginem fuisse? ex Apostolis Ioannem certò scimus virginem fuisse. Quod idem de Paulo idem HIERONYMVS affirmat loco citato, & de Apostolis omnibus in Apologia pro libris cōtra Iouinianum: *Apostoli, inquit, aut virgines, aut post nuptias continentes.* Ad hos ergo Apostolos, & Prophetas respiciens Athanasius, verè & propriè, non falsò & hyperbolicè locutus est.

Quod autem reprehendit Petrus comparationem virginum cum Angelis, non solùm Athanasio, sed omnibus aliis Patribus, & ipsi etiam Christo iniuriam facit, qui Matth. 22. ait: *In resurrectione, neq; nubent, neq; nubentur, sed erunt sicut Angeli Dei in cœlo.* Cui credemus iam, Petro Martyri neganti eos, qui non nubunt similes esse Angelis, an Christo id ipsum asserenti?

AT, inquit, Angelis non magis conuenit non nubere, quàm lapidi non videre. ITA est, sed tamen sicut eum, qui valdè cæcus, aut surdus, aut mutus est, lapidi, & trunco, non ineptè comparamus; sic etiam eos, qui continentia & puritate excellunt, rectissimè Angelis similes facimus; nam alioqui nec vultum habent Angeli, & tamen non timuit S. Lucas dicere Actor. 6. *Viderunt vultum Stephani, sicut vultum Angeli.* Atque hæc de prima ratione. ADDO aliam rationem ex parte ipsius voti; Melius est & Deo gratius ex voto aliquid facere, quàm sine voto, igitur non solùm licet, sed etiā expedit continentiam vouere. Antecedens his argumentis confirmatur.

PRIMO, Scriptura hortatur ad vouendum Pſal. 75. *Vouete, & reddite.* Quo teſtimonio permotus S. Auguſtinus, multis in locis ad vouendum hortatur; vt in epiſt. 45. ad Armentarium, epiſt. 89. ad Hilarium, epiſt. 143. ad Iulianum, in libro de bono viduitatis, cap. 19. in libro de ſancta virginitate, cap. 29. & 30. in Pſalm. 75. 99. & alibi. At ſi melius eſſet abſque voto operari, deciperet nos Spiritus ſanctus, quod nullo modo fieri poteſt: igitur melius eſt operari ex voto.

SECVNDO, opus eò melius eſt, ac Deo gratius, quò ex pluribus, aut ex maiori virtute procedit: continere ſine voto, eſt temperantiæ, continere ex voto, eſt actus ſimul temperantiæ, & religionis, quæ quidem religio temperantia ipſa longè eſt nobilior: igitur continere ex voto melius, ac Deo gratius eſt, quàm ſine voto. Itaque ſanctus Auguſtinus in libro de ſancta virginitate, capite 8. *Nulla*, inquit, *fœcunditas ſanctæ virginitati etiam carnis comparari poteſt, neque enim & ipſa, quia virginitas eſt, ſed quia Deo dicata eſt, honoratur, quæ licet in carne ſeruetur, ſpiritus tamen religione ac deuotione ſeruatur; ac per hoc ſpiritualis eſt etiam virginitas corporis, quam vouet ac ſeruat continentia pietatis.*

TERTIO, quod fit ex voto, maiori caritate & liberalitate fit, quàm quod ſine voto. Qui enim ſine voto aliquid facit, opus duntaxat offert Deo; qui autem vouet, atque ex voto facit, & opus, & facultatem offert. Quod explicat ſanctus Anſelmus in libro de ſimilitudinibus, cap. 84. his verbis: *Plus donat, qui arborem cum fructibus, quàm qui ſolos fructus donat.*

QVARTO, melius eſt quod fit ex voluntate confirmata in bonum, quàm quod fit ſine eiuſmodi firmitate: ſicut peius eſt peccare ex voluntate obfirmata ad malum, quàm ex fragilitate. & quemadmodum qui peccat ex voluntate confirmata in malum, ſimiles ſunt damnatis: ita qui operantur ex voluntate confirmata in bono, ſimiles ſunt beatis.

QVINTO, qui vouet, non ſolùm id lucratur, quod diximus, quod excellentius opus facit, ſed etiam munit ſeipſum aduerſus tentationes diaboli, & humanam fragilitatem, ac mutabilitatem. Homines enim in iis rebus, ad quas non ſunt alligati vinculis legum, etiam ſi optimæ ſint, & vtiliſſimæ, facilè mutant propoſitum, diabolo inſtigante, &

etiam

etiam sine diaboli artibus, ex propria mutabilitate. Quocirca videmus in rebus humanis sæpe requiri iuramenta, vt alligetur voluntas, ne facilè mutari possit. Ita milites, magistratus, sponsi, atque alij id genus iurare coguntur, non autem solis verbis se facturos quod debent, polliceri. Hinc sanctus AVGVSTINVS in epist. 45. ad Armentarium: *Non te, inquit, vouisse pœniteat, immò gaude iam tibi non licere, quod cum tuo detrimēto licuisset.* Et infrà: *Felix necessitas, quæ ad meliora compellit.*

CAPVT XXIX.

Soluitur obiectio prima aduersariorum.

RESTAT nunc, vt obiectiones aduersariorum soluamus. PRIMA obiectio communis est omnibus, & sumitur ab illis Scripturis, quæ docent, opera bona non ex necessitate, quam tamen secum adferunt vota, sed voluntariè, ac liberè esse facienda: Id enim est melius, & laudabilius, & Deo etiam acceptius, quod est magis voluntarium, & liberum, ac proinde minus necessarium. Psal. 53. *Voluntariè sacrificabo tibi.* 1. Corinth. 7. *Non vt laqueum vobis iniiciam*, id est, hortor ad continentiam, sed non ad votum. 2. Corinth. 9. *Vnusquisque prout destinauit in corde suo, non ex tristitia, aut ex necessitate: Hilarem enim datorem diligit Deus.* Et ad Philemonem: *Ne veluti ex necessitate bonum tuum sit, sed voluntarium.* S. HIERONYMVS lib. 1. in Iouinianum, ante medium: *Et ideò plus amat virgines Christus, quia sponte tribuunt, quod sibi non fuerat imperatum: maiorisq; gratiæ est offerre quod non debeas, quàm reddere quod exigaris.* Et S. PROSPER lib. 2. de vita contemplatiua, capite vltimo: *Sic abstinere, vel ieiunare debemus, vt non nos necessitati ieiunandi subdamus, ne iam non deuoti, sed inuiti, rem voluntariam faciamus.*

RESPONDEO, triplicem esse libertatem, ac triplicem item necessitatem. VNAM ex parte debiti, siue debitum oriatur ex præcepto, siue ex voto, siue aliunde. Id enim dicimur liberè facere, quod non tenemur facere; id verò necessariò, quod tenemur. ALTERAM ex parte naturalis determinationis voluntatis. Illa enim dicimur liberè facere, in quibus non habemus voluntatem determinatam ad vnum: atque

hæc libertas est, quę propriè dicitur liberum arbitrium. TERTIAM ex parte coactionis, siue ea sit absoluta coactio, vt cùm quis trahitur vi, quò ire non vult, siue sit moralis quædam, & quasi conditionata coactio, vt cùm quis nollet aliquid facere, & non libenter facit, facit tamen coactus timore aliquo humano, aut seruili.

Ex his PRIMA libertas non est necessaria ad opus laudabile, aut Deo gratum faciendum: neque contraria necessitas pugnat cum laude & merito operis boni, quia potius contrà, vt ostendimus, ista necessitas auget laudem operis boni. Semper enim, nisi aliunde sit impedimentum, melius est opus ex præcepto, quàm non ex præcepto; ex voto, quàm non ex voto. ALTERA illa libertas necessaria est ad laudem boni operis, sed ea, quæ reperitur in opere, quod fit ex præcepto aut voto, & in opere omnibus modis indebito; nam etiam si quis millies vouerit aliquid, poterit tamen ex arbitrij libertate votum non reddere, & peccare. TERTIA libertas est item necessaria ad laudem boni operis, sed neque ipsa repugnat præcepto, & multò minus voto. Potest enim fieri, vt quis tanta alacritate, & promptitudine exsequatur opera præcepta, quanta alius opera non præcepta. Vnde Dauid dicebat, Psal. 118. *In via testimoniorũ tuorum delectatus sum, sicut in omnibus diuitiis*. Et: *Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua super mel ori meo.*

Pari ratione fieri potest, immò ordinariè fit, vt quod fit ex voto, fiat libentius, & promptius, quàm quod fit sine voto. Votum enim ex se lætitiam gignit, cùm ex magna caritate procedat, iuxta illud 1. Paralipom. vltimo: *Lætatus est populus, cùm vota sponte promitteret, quia corde toto offerebant ea Domino.* Quod si aliqui cum tristitia soluunt, quod vouerunt, id accidit ex vitio hominum, non ex natura voti, nec tamen etiam tunc melius est quod fit sine voto, quàm ex voto; nam, vt S. Thomas docet in opusc. 18. quod est de perfectione, cap. 12. potest tribus modis quis se habere in soluendo voto.

VNO modo, vt libenter faciat id, ad quod tenetur ex voto, & quia res ipsa placet, & quia votum placet; & tunc sine dubio magis meretur, quàm alius, qui æquè libenter illud idem operatur sine voto.

ALTERO modo, vt inuitus faciat rem illam, quam vouit, tamen

tamen libenter impleat votum: vt si is, qui vouit ieiunium, incipiat non amare ieiunium, & proinde cum difficultate, & tristitia ieiunet, adeò vt si esset sui iuris, non voueret ieiunium: tamen quia iam vouit, & placet ei vehementer seruare Deo fidem datam, propterea prompto & alacri animo superet eam difficultatem, vt impleat votum. Atq; hic etiam magis meretur quàm alius, qui sine voto libenter ieiunet; vt enim excellentior est religio, quàm temperantia, ita melius est implere votum libenter, quod est religionis, quàm libenter ieiunare, quod est temperantiæ.

TERTIO modo potest fieri, vt quis adeò doleat se vouisse, vt non velit amplius seruare votum; sed quia hoc est simpliciter malum, non potest conferri cum bono.

Ex his ad ea testimonia, quæ contrà protulimus, facile est respondere. Ad illud Psal. 53. *Voluntariè sacrificabo*, respondeo, illud, *Voluntariè*, opponi tristitiæ, & coactioni, non autem necessitati, quæ oritur ex voto, aut præcepto.

Ad illud 1. Corinth. 7. *Non vt laqueum vobis iniiciam*; quibus verbis apertissimè demonstrari existimat Petrus Martyr prohibita esse vota, respondeo, *laqueum*, appellari necessitatem, quæ detinet inuitum, non autem quamlibet necessitatem. Proinde vota esse laqueos illis, qui temerè vouerunt, vel qui coacti sunt ab aliis vouere, cùm ipsi nihil tale cuperent: quemadmodum etiam nuptiæ laquei dici possunt iis, qui temerè ducunt vxorem; & eo modo alligant se alicui, cum qua viuere non possunt, & inde occasionem accipiunt cum aliis fornicandi. Est igitur sensus Apostoli; Exhortor vos ad continentiam, sed ita tamen, vt non cogam inuitos, nec suadeam temerè eam accipere, & vouere, quod esset laqueus animarum, sed vt ostendam id, quod est per se honestũ, & vtilissimum; vt quibus Dominus huius rei desiderium inspirauerit, illi accipiant, & voueant.

Quod autem laqueus hoc locò non dicatur votum, aut necessitas absolutè, sed, vt diximus, votum ab inuito, aut temerè susceptum, testatur S. AVGVSTINVS lib. de bono viduitatis, cap. 5. qui sic exponit: *Non vt laqueum vobis iniiciam, id est, non vt vos cogam.* & S. HIERONYMVS, lib. 1. in Iouinianum: *Non imponit*, inquit, *nobis Apostolus laqueum, nec cogit esse, quod nolumus.* Similiter exponunt commentaria in hunc locum Theodoreti, Theophylacti, Anselmi, & aliorum.

Accedit

Accedit ipsa laquei metaphora, non enim laqueus dicitur funis ligans, & tenens hominem, ne fortè cadat; sed funis vi detinens, & ad capiendum, & ad perdendum expositus. Denique Sapiens prouerb. 20. idipsum disertis verbis exposuit: *Ruina*, inquit, *est homini deuotare Sanctos, & post vota retractare*. Vbi pro eo, quod Hieronymus vertit, ruina in Hebræo est מוקש quod propriè laqueum significat; nam יקש illaqueare est, יקוש auceps dicitur. vnde verterunt septuaginta interpretes, παγίς, id est, laqueus; nec malè Hieronymus vertit ruinam, quia finis proprius laquei casus & ruina est. Igitur iuxta Salomonem laqueus, & ruina est, non absolutè vouere, sed vouere, & post votum retractare, quod accidit iis, qui temerè aut inuiti vouent. Isti enim voto, vt laqueo quodã tenentur coacti, & occasionem accipiunt grauius delinquendi.

At illud 1. Cor. 9. *Non ex tristitia, aut ex necessitate*, respondeo, hoc loco appellari necessitatem, non legem, aut votum, sed humanam necessitatem, quæ cogit homines facere, quod non vellent. Loquitur enim de iis, qui eleemosynas faciunt inuiti, quia videlicet erubescunt non facere, quod alij faciunt, ne iudicentur auari; aut non audent negare petenti magno alicui viro, qualis erat ipse Paulus, pro egenis. De hac necessitate loqui B. Paulum testantur verba sequentia: *Hilarem enim datorem diligit Deus*. necessitas enim quæ ex humano timore nascitur, hilaritati opponitur, non autem necessitas voti quæ oritur ex caritate. Idem respondendum est ad alium locum ex epist. ad Philemonem.

Ad testimonium autem S. Hieron. lib. 1. in Iouinianum, vbi dicit, maioris gratiæ esse offerre quod non debeas, quàm reddere quod exigaris, respondeo, S. Hieronymum loqui de opere illo quod exigitur ratione præcepti, non de eo quod exigitur ratione voti. Nam multum interest inter legem & votum, quod ad rem præsentem pertinet. qui enim facit opus non imperatum vlla lege, & si non faciat opus laudabilius, quatenus facit opus non imperatum, immò, vt suprà diximus, ceteris paribus, melius sit opus imperatum, quàm non imperatum facere; tamen tribus de caussis, vt plurimùm, facit opus laudabilius.

PRIMO, quia res non imperatæ sunt plerumque nobilio-

res secundum se, quàm res imperatæ. Deus enim minora imperauit, maiora consuluit. at hoc non habet locum in votis; non enim minora fiunt ex voto, maiora sine voto, sed è contrario; perfectissima enim quæque opera voueri possunt, & solent.

SECVNDO, quia semper, qui facit opera non imperata ex caritate, sicut oportet, facit etiam omnia opera imperata: atque ita plus dat, quàm ille, qui facit solùm opera imperata; includuntur enim præcepta in consiliis, non contrà. sed neq; hoc in votis locum habet; non enim qui facit aliquid sine voto, continuò implet etiam omnia vota.

TERTIO, quia vt plurimum maior promptitudo requiritur ad opus non imperatum aggrediendum, quàm ad opus imperatum, vt notũ est; ac propterea ratione maioris promptitudinis opus non imperatum maioris gratiæ est, vt Hieronymus dicit, quàm opus imperatum. At de voto hoc dici non potest; nam etsi maior promptitudo fortè requiratur ad aggrediendum nouum opus, ad quod non tenemur vllo modo, quàm ad opera ordinaria facienda, ad quæ tenemur ex voto: tamen maior illa promptitudo superatur ab alia quadam adhuc maiore, quæ necessaria fuit ad votum ipsum faciendum. Cùm enim votũ sponte offeratur, & sit res ardua, & difficilis, multò maior promptitudo requiritur ad votum faciendum, quàm ad faciendum aliquid sine voto.

Ad testimonium S. Prosperi ex lib. 2. de vita contemplatiua, cap. vlt. vbi dicit, sic esse abstinendum, vt non nos necessitati subdamus, respondeo, necessitatem, de qua S. Prosper loquitur, non esse necessitatem legis, aut voti, sed necessitatem timoris humani, quæ tristitiam gignit; ideo enim subiungit idem auctor: *Ne non deuoti, sed inuiti rem voluntariam faciamus.*

CAPVT XXX.

Soluitur secunda obiectio.

ALTERAM obiectionem ducunt ex illis Scripturæ testimoniis, quæ apertè imperant Matrimonium iis, qui stimulum carnis patiuntur. Hinc enim sequitur; Votum continentiæ perpetuæ temerarium esse, & proinde illicitum, cùm nemo sciat quamdiu sine

eiusmodi stimulis viuere queat. 1. Corinth. 7. *Qui non se continent, nubant; melius est enim nubere, quam vri.* Ibid. *Propter fornicationem vnusquisque suam vxorem habeat.* Huc etiam maximè facit illud 1. Tim. 5. *Volo iuniores nubere, matresfamilias esse, filios procreare.* Contra quod præceptum ij peccare videntur, qui puellis continentiæ votum suadent, aut permittunt.

Respondeo ad hoc argumentum tribus modis. PRIMVM assero, in nullo horum locorum vocari ad nuptias ab Apostolo eos, qui tentantur stimulis carnis, sed eos, qui incontinenter viuunt, ita, vt flagitiis se polluant. SECVNDO assero, eos, qui incontinenter viuunt, non vocari absoluto imperio ad nuptias, sed solùm ostendi eis remedium quoddam facile, & quasi portum, quo se recipiant; sic tamen vt liberum eis relinquatur ad maiora aspirare. TERTIO assero, hoc ipsum siue consilium, siue permissionem, siue remedium non dari ab Apostolo iis, qui vouerunt continentiam, sed solùm hominibus solutis, & liberis.

Ac vt de PRIMO prius dicamus, sciendum est, aduersarios existimare nuptias esse necessarias iure diuino iis, qui vtuntur; per vstionem autem intelligunt tentationes carnis non breues & leues, sed graues & diuturnas, quæ conscientiam turbant, licet eis non consentiatur. Ita docet Lutherus in Epithalamio, vbi etiam grauiter accusat S. Hieronymum, quod coniugium non inierit, cùm ipsemet fateatur in epist. 22. ad Eustochium, se grauissimis, & diuturnis ardoribus carnis vexatum fuisse. immò etiam eò Lutherus progreditur, vt S. Hieronymum propterea hæresis Pelagianæ accuset, quasi videlicet senserit propriis viribus, sine dono Dei posse aliquem vincere tentationes. quæ tamen est manifesta calumnia, cùm ibidem Hieronymus dicat se precibus ad Deum assiduè instare solitum pro victoria obtinenda contra tentationes.

Sed de vstione cum Luthero conueniunt Caluinus, & Petrus Martyr in commentario prioris ad Corinthios, cap. 7. distinguit enim Caluinus tria genera tentationum carnis. VNVM, quod ita tentat, vt vincat, & hoc esse dicit pessimum genus vstionis, quod verissimum est. ALTERVM, quod ita tentat, vt statim acriter repellatur, ita vt intus iacula non penetrent, nec vlla mentis perturbatio oriatur, & has tentatio-

nes

nes fatetur non propriè vocari vstiones, & propter has non esse nuptias necessarias. quod etiam libenter concedimus. TERTIVM genus esse dicit medium, cùm quis videlicet tentationi non plenè consentit, tamen iacula intus penetrant, & sentitur carnis delectatio, & mentis perturbatio. & has tentationes propriè vstiones esse dicit, & qui eas habent, eos affirmat certa lege citari ab Apostolo ad Matrimonium, ita vt peccent non nubendo.

Vbi est obseruandum, Caluinum non sine fraude dixisse, secundum genus tentationis esse, cùm quis plenè non consentit, licet iacula intus penetrent; nam ad rem obscurandã posuit, plenè; cùm vellet dicere, secundum genus esse, cùm quis nullo modo consentit, & tamen sentit acres stimulos carnis. qui enim consentit, siue plenè, siue non plenè, ad primum genus pertinet secundum eorum sententiam, cùm nõ agnoscant discrimen peccati mortalis, & venialis, sed omnem motum carnis, quantumuis inuoluntarium, doceant esse mortale peccatum.

Immò hoc est fundamentum præcipuum, ex quo deducunt eos, qui grauiter tentantur, debere necessariò vxorem ducere, quia, vt Lutherus in Epithalamio docet, nõ sunt certamina castitatis similia aliis certaminibus. qui enim tolerat famem, aut sitim, aut alia id genus, non peccat. at æstus libidinis sine peccato esse non potest, cùm sit prohibitus omnis motus concupiscentiæ. In quo fundamento Caluinus, Petrus Martyr, & omnes alij conueniunt. sed & fundamentum ipsum est putridum, & ædificium, quod superextruunt, facilè deiici potest.

Ac de fundamento quidem alibi disputandum erit, nunc S. Pauli, & Augustini testimonium sufficiat. Rom. 7. *Si quod nolo, facio, iam non ego operor illud.* Quis capiat, mihi esse peccatum, quòd ego non operor? August. lib. I. ciuit. Dei, cap. 25. *Quod si illa concupiscentialis inobedientia, quæ adhuc in membris moribundis habitat, præter voluntatis legem, quasi lege sua mouetur, quantò magis absque culpa est in corpore non consentientis, si absque culpa est in corpore dormientis?* Sed de hoc alibi. Nunc ad rem præsentem venientes, asserimus ab Apostolo vocari homines ad Matrimonium non ob solas tentationes, siue sensum, sed ob consensum libidinis, & per vstionem, nõ tentationes, sed incontinentiam, & flagitia interpretamur,

vt hic sit sensus verborum Apostoli; qui omnino decreuit, aut fornicari, aut nubere; is bene facit si nubat, quia melius est nubere, quàm vri, id est, quàm fornicari.

Probamus hanc nostram expositionem. PRIMO, ex antecedentibus verbis, dicturus enim Apostolus: *Melius est nubere, quàm vri*, præmisit: *Si non se continent, nubant.* Vbi per vstionem exponit ipsemet Paulus incontinentiam; nam caussam reddit cur debeant nubere qui non se continent, quod videlicet melius sit nubere, quàm vri, id est, quàm non continere. constat autem incontinentiam non tentationem, sed flagitium significare.

SECVNDO idem patet ex illis verbis eiusdem capitis: *Bonum est homini mulierem non tangere, propter fornicationem autem vnusquisque suam vxorem habeat.* vbi non dicit Apostolus, propter tentationẽ fugiendam, sed propter fornicationem fugiendam quisque suam vxorem habeat, id est, non si tentaris, sed si fornicaturus es, vxorem potius habeas.

TERTIO idem probatur ex illis verbis: *Iterum reuertimini in idipsum, ne tentet vos Satanas propter incontinentiam vestram.* vbi etiam non propter simplicem tentationem iubet, vt coniuges debitum inuicem reddant, sed propter incontinentiam. Idem igitur significat apud Apostolum vstio, quod incontinentia.

QVARTO ex illo 1. Tim. 5. *Volo iuniores nubere*; caussam enim reddit non tentationem, sed incontinentiã: *Nullam*, inquit, *dare occasionem aduersario maledicti caussa*, id est, ne demus occasionem Gentilibus maledicendi vitam, & mores Christianorum: non autem possunt maledicere aduersarij Christianis ob occultas tẽtationes, sed ob manifesta flagitia. Vnde mox subiungit: *Iam enim quædam abierunt post Satanã.*

QVINTO idem probari potest exemplo ipsius Apostoli 2. Cor. 12. *Datus est mihi stimulus carnis meæ Angelus Satanæ, qui me colaphizet; propter quod ter Dominum rogaui, vt auferretur à me, &c.* Nec est verum, quod dicit Petrus Martyr in libro de cœlibatu & votis, Apostolum impetrasse gratiam, qua nec laberetur, nec grauiter vexaretur; ipse enim Apostolus contrarium dicit, se videlicet non impetrasse quod petebat, vt auferretur stimulus carnis. Ait enim: *Et respondit mihi Dominus, sufficit tibi gratia mea, nam virtus in infirmitate perficitur.* Vnde S. AVGVSTINVS tract. 7. in Ioannem, & serm. 53. de verbis,

verbis, Domini, & alibi, sæpe hoc Pauli exemplum adfert, cùm ostendere vult, Deum sæpe vtiliter non exaudire suorum orationes. Itaque Apostolus tentabatur magnis & diuturnis stimulis carnis, & tamen vxorem non ducebat: non igitur tentari est vri; alioqui Paulus suo ipsius iudicio damnatus esset.

Sed addit Petrus Martyr, hunc locum Apostoli non necessariò de tentatione carnali esse intelligendũ, cùm Chrysostomus per stimulum carnis dolorem capitis intelligat; alij verò persequutiones, quas patiebatur.

At hęc nimis magna negligentia, vel impudentia est, cùm Chrysostomus, necnõ Theodoretus, Oecumenius, & Theophylactus disertis verbis refellant eos, qui per stimulum carnis dolorem capitis interpretantur. Illud quidem est verum, hos Patres referre hunc locum ad persecutiones; tamen S. Aug. in Psal. 58. concione 2. contendit stimulum carnis aliquid significare, quod verecundiam, & pudorem adferat, & quod nemo de tanto Apostolo dicere ausus fuisset, nisi ipse hoc de se confiteri non erubuisset. at certè nullus est pudor, dolores capitis, aut persecutiones confiteri.

Vnde etiã Theophylactus, licet exponat de persecutionibus, tamẽ addit, satius esse exponere de tentatione carnis: *Vel*, inquit, *quod satius est, Veneris incitamẽta, quibus maximè vrgebatur, expressit*; quomodo etiã exponi posse docent Sedulius, Anselmus, & Thomas in commentario, quod idem suadet metaphora colaphizationis; vt enim colaphus, non tam lędit carnem, quàm pudorem iniicit animo; ita carnalis tentatio, cui non consentitur, ruborem potius, quàm detrimentum adfert; deniq; adeo videtur iam recepta hæc expositio, vt vulgo tentationes carnales, stimulus carnis dici soleant.

Sed quia hic locus nõ omnino conuincit, cùm variis modis a Patribus exponatur, sunt alia duo magis perspicua, 1. Cor. 9. *Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo.* & Rom. 7. *Ego ipse mente seruio legi Dei, carne autem legi peccati.* Et: *Non quod volo bonum, hoc ago, sed quod nolo malum.* Et: *Sentio aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ.*

Quę loca non modò S. Augustinus multis in locis, ac pręcipuè lib. 2. retract. c. 1. & lib. 6. in Iulian. cap. 11. contendit de ipso Paulo, & aliis iustis hominibus intelligenda esse: sed etiam Lutherus in assert. 2. articuli omnino affirmat nõ posse

aliter intelligi. & probat ex laboribus omnium Sanctorum, & nominatim S. Hieronymus in superandis grauissimis carnis tentationibus: *Quid*, inquit, *in vita omnium Sanctorum legimus, quàm labores, vigilias, orationes, ieiunia, quibus veluti machinis spiritualibus pugnauerunt aduersus carnem, & concupiscentias corporis proprij? quis eorum non gemit? non accusat, non laborat in carne sua, & in concupiscentiis suis? cùm ergo in his omnibus videamus illas auctoritates, caro concupiscit aduersus spiritum, & condelector legi Dei secundum interiorem hominem, video autem aliam legem, &c. quæ caussa est, vt hæc Apostolum velimus non in sua, sed in impiorum persona dicere, quæ in personis piissimorum videmus viuacissimis studiis geri?* Et infra: *Quoties rogo, S. Hieronymus de incendiis libidinum conqueritur, etiam tum cum multo ieiunio, & labore cōtra eam pugnaret, hoc est, dum esset non modò baptizatus, sed & sanctissimus?* Hęc ille. qui vt verissimè ista dicit, ita manifestè repugnat iis, quæ docuit de S. Hieronymo in epithalamio. hîc enim eum cum Paulo iungit, & cum omnibus Sanctis, concupiscentiæ strenuè repugnantibus. ex quo sequitur, vt vel apud Paulum 1. Cor. 7. vri non sit tentari, sed labi in scelera: vel Paulus, & omnes Sancti vstionem passi sint, ac proinde contra Deū peccauerint, quòd Matrimonium non iuierint.

Accedunt SEXTO testimonia Patrum. Clemens ALEXANDRINVS lib. 3. Stromatum in ipso principio, Basilidis Hæresiarchæ sectatoribus tribuit eam explicationem, quam nunc aduersarij amplectuntur: *Et illud*, inquit, *melius est nubere, quàm vri, aiunt dicere Apostolum, ne animā tuam in ignem iniicias, noctu, & interdiu resistens, & timens, ne à continentia excidas; nam cùm in resistendo occupata fuerit anima, à spe est diuisa: Apprehende ergo*, inquit his verbis ISIDORVS in moralibus, *robustam mulierem, ne à Dei gratia auellaris, & cùm ignē in semine excreueris, cùm bona ores conscientia.* Et paulò post: *Has voces*, inquit, *adduxi ad Basilidianos reprehendendos, &c.* Commentarius, qui Ambrosio tribuitur, in hunc locū: *Cùm*, inquit, *voluntas calori carnis consentit, vritur; nam desideria pati, & non vinci, illustris viri est, & perfecti.*

S. HIERONYMVS in Apologia pro libris contra Iouinianum: *Si autem*, inquit, *se continere non possunt, & ardorem libidinis non tam cōtinentia volunt quàm fornicatione restringere, melius est nubere, quàm vri, id est, melius est maritū ducere*

quam

quàm fornicari. Hæc ille. S. AVGVSTINVS lib. de S. virginitate, cap. 74. *Melius,* inquit, *nuberent, quàm vrerentur, id est, quàm occulta flamma concupiscentiæ in ipsa concupiscentia vastarentur, quas pœnitet professionis, & piget confessionis.* Idem S. Augustinus lib. de bono coniugali, cap. 10. *Mihi,* inquit, *videtur hoc tempore solos eos, qui se non continent, coniugari oportere, secundum illam eiusdem Apostoli sententiam; Quòd si se non continent, nubant; melius est enim nubere, quàm vri.*

Porro CHRYSOSTOMVS visus est Petro Martyri de tentatione sola hunc locum intellexisse, sed non ita est; sic enim Chrysost. breuissimè exposuit: *Significat Apostolus quanta sit concupiscentiæ tyrannis. hoc autem est quod dicit, si magnā violentiam pateris, & libidine incenderis, laboribus te & sudoribus libera, ne quando decidas.* Hæc ille. vbi vstionem interpretatur tentationem, quæ ad flagitium omnino perducet, nimirum accedente ad æstum concupiscentiæ animi infirmitate. id enim significant illę voces: *Tyrannis, violentia, & ne decidas.* Itaq; sensus est iuxta Chrysostomum, si animo imbecillo es, & vis tentationis ita vrget, vt omnino sis fornicaturus, præstat, vt nubas; quem sensum clariùs expressit in lib. de virginitate. Et Chrysostomū sequutus THEODORETVS ita expressit: *Vstionem,* inquit, *nō vocat cupiditatis molestiā, sed animæ mancipationem, & ad id quod est deterius inclinationem. Quod autem dicit, est eiusmodi; melius quidem est, & vos quibus cōiugalis consuetudo nondum obtigit, & vos qui coniuncti quidē fuistis, sed morte estis disiuncti, eligere continentiā. Sin autem cupiditatis impetum ferre non potestis, sed ad hoc sustinendum certamen imbecillo animo estis, quoniā ad ea, quæ pulchra, & honesta sunt, non habetis alacre, & ardens animi propositum, nulla lex prohibet, quò minus Matrimonium contrahatis.* Hæc ille.

Denique, vt omittam ceteros, S. THOMAS in commentario huius loci, non solùm affirmat vstionem hoc loco incontinentiam significare, sed etiam id confirmat ex ipsa vocis proprietate. Vri enim non calere significat, quod tentatis conuenit, sed calore labefactari, ac detrimentum pati, quod minimè conuenit iis, qui simpliciter tentantur, sed iis, qui tentationibus superantur. Atq; hinc Scriptura 1. Petri 1. Eccles. 2. Sap. 3. & alibi comparat iustos in tentationibus positos auro, quod per ignem probatur: aurum enim in igne probari dicitur non comburi, licet valde incalescat, quia detrimen-

trimentum non patitur: paleam verò incalescere, & comburi, quia planè corrumpitur.

ALTERAM nunc solutionem addam. tametsi enim per vstionem Apostolus tentationem significaret, adhuc tamen nihil aduersarij obtinerent; nam in nullo eorum locorum, quos ipsi citant, inuenitur verum præceptum nubendi, sed sola permissio: falsumq; est quod Caluinus lib. 4. Instit. cap. 13. §. 17. dicit, certa voce citari ad coniugium eos, qui vruntur. primùm enim forma loquendi non est imperatiua; nam non ait Apostolus, qui non continetis, nubite, sed: *Qui non se continent, nubant*; nec ait, propter fornicationem ducite vxorem, sed: *Vxorem habeat, &c.*

Deinde ratio, quam Apostolus reddit, nimirum: *Melius est nubere, quàm vri*, satis indicat, verba Apostoli, non præceptum, sed permissionem continere. Vt enim Chrysostomus notat, Apostolus rationes adiungit, ne videatur legislatio, id quod ipse dixit; ac præterea ratio ipsa non concludit, necessarium esse Matrimonium, sed licitum, & permissum. nam etsi melius est nubere, quàm vri, tamen est quoddam tertium melius vtroque, id est, continere, & vstionem inedia & lacrymis restinguere. quomodo, si quis diceret, qui non vult pugnare, fugiat, quia melius est fugere, quàm occidi, is non imperaret, sed permitteret fugam; nō enim prohiberet pugnare, & vincere, quod est melius, quàm fugere, vel occidi.

TERTIO, sicut Apostolus ait: *Qui non se continent, nubant*, ita dixit: *Iterum reuertimini in idipsum*. vt enim monuit incontinentes solutos, vt nuberent ob periculum fornicationis, sic etiam monuit coniugatos incontinentes, vt post aliquam feriationem ab opere coniugali, iterum redeant ad opus coniugale, ob periculum adulterij. At his verbis posterioribus nihil Apostolus imperauit, sed solùm permisit; sic enim subiunxit: *Hoc autem dico secundum indulgentiam, non secundum imperium*; igitur in verbis quoque prioribus, nullum imperium, sed sola indulgentia, ac permissio est.

Ex quo intelligimus, etiam in illis verbis: *Vnusquisque suam vxorem habeat*, nullum esse præceptum; nam aut loquitur de illis, qui iam vxores duxerunt, vt vult S. Hieronymus lib. 1. in Iouinianum, & rectè, quia sequitur paulò pòst: *Dico autem innuptis, & viduis, bonum est si sic permanserint*; aut loquitur de illis qui non duxerant, vt Petrus Martyr contendit:

dit: si de iis qui duxerant, tunc sensus erit: *Vnusquisque suam vxorem habeat*, id est, retineat etiam quoad torum, sed iuxta indulgentiam, nō iuxta imperium, idem enim est: *Iterum reuertimini in idipsum: & vnusquisque suam vxorem habeat*, quoad torum: si verò de iis loquitur, qui non duxerunt, idem erit; Vnusquisque vxorem ducat ob fornicationem, &, qui non se continent, nubant, quod iam ostendimus, permissionem, non legem sonare. immò à maiori ducitur argumentum, nam, si vbi est adulterij periculum, Paulus non imperat opus cōiugale, sed permittit; multò magis nō imperabit vbi est periculum solius fornicationis.

QVARTO, si vllum esset præceptum Matrimonij in verbis Pauli, maximè esset in illis 1. Tim. 5. *Volo iuniores nubere*. at nullum ibi esse præceptum facilè probari potest; nam inprimis pugnaret cum illis verbis eiusdem Apostoli 1. Cor. 7. *Volo omnes esse sicut meipsum*, id est, continentes; ista enim apertissimè pugnant, volo omnes continere, & volo quosdam nubere. Idem enim est ac si diceret, volo omnes continere, & non volo omnes continere. neutrum igitur Apostolus iubet, sed absolutè optat vnum, id est, omnes cōtinere, & tamen alterum permittit cedens infirmitati quorundam, id est, nubere. Præterea non solùm Paulus dixit: *Volo iuniores nubere*, sed addit: *Filios procreare, matresfamilias esse, &c.* Si ergo cùm ait: *Volo iuniores nubere*, imperat nuptias, etiam cùm ait, volo eas: *Filios procreare, & matresfamilias esse*, imperat, vt liberos habeant. proinde si steriles fuerint peccabunt in Apostolicam legem. quod sanè nemo nisi stultus concederet.

Addo VLTIMO testimonia Patrum. ac locum quidem illum: *Qui non se continent, nubant*, iam audiuimus Theodoretum ita exponentem, nulla lex prohibet, quò minus Matrimonium contrahatis. quod idem & alij docent. Locum autem istum: *Volo iuniores nubere*, ita exponit CHRYSOSTOMVS: *Volo quia ipsæ volunt*. Et infrà: *An verò Matrimonium præcipit? absit. Sed neq; prohibet*. Et infrà: *Prohibet igitur ab huiusmodi viduas, atq; deterret, non quod adolescentulas esse viduas nolit, sed quod adulteras fieri vetet*.

S. AMBROSIVS vtrumq; locum exponit simul in libro de viduis: *Nō puto*, inquit, *quod iuniores reuocandas putarit à viduitatis affectu, maximè cùm dixerit; Melius est nubere, quàm vri; nam vtique pro remedio nuptias suasit, vt peritura sanetur;*

 non

non pro electione præscripsit, casta & continens quod sequatur. Et in fine libri: *Sed nec vidua præceptum accipit, sed consilium.* S. HIERONYMVS in epist. 11. ad Ageruchiam de Monogamia: *Vult,* inquit, *Apostolus alterum Matrimonium, cùm ait; Volo iuniores nubere, præferens digamiam fornicationi, secundũ indulgentiam duntaxat, non secundum imperium.* S. AVGVSTINVS lib. de bono viduitatis, cap. 8. *Quid,* inquit, *dicit; Volo iuniores nubere, nuptiarum bonum Apostolica sobrietate, & auctoritate commendat; non procreandi officium etiam eis, quæ continentiæ bonum capiunt, tanquam ad obsequelam legis imponit.* Et paulò antè: *Idem dixerunt de illo loco, qui non se continent, nubant, nimirum remedium ostendi, non legem figi.*

SED adferamus nunc tandem solutionem tertiam. DICO igitur, ista omnia, quæ ex Apostolo aduersarij obiiciunt, siue permissionem sonent, vt nos probauimus, siue præceptum, vt ipsi volunt, pertinere solùm ad homines liberos, non autem ad eos, qui votis iam obligati sunt. Nam de ea, quæ habet votum continentiæ, non potest rectè dici: *Quæ non se continet, nubat; melius est nubere, quàm vri.* Nam vtrumq; est malum, & nubere, & vri; immò peius est nubere, quidquid reclament aduersarij, præsertim ei, quæ habet votum solenne.

Nam quæ vritur, aut non peccat si vstio solùm tentationem significat; aut peccat solùm contra temperantiam, & contra votum, si fornicationem significat: quæ verò nubit post solenne votum, peccat contra temperantiam, contra votum, & contra ipsum coniugium, cùm sub nomine coniugij tegat perpetuum sacrilegium. Quæ autem nubit post votum simplex, illa verum Matrimonium contrahit, tamen aliquo modo magis peccat, quàm quæ fornicatur, quia reddit se impotentem ad seruandum votum, quod nõ facit, quæ fornicatur.

SECVNDO, ei, quæ virum habet, & siue, quod ille perpetuò ægrotet, siue quod perpetuò absit, non potest ab eo debitum coniugale petere, etiamsi grauissimè vratur, non potest dici, si nõ se continet, nubat; melius est nubere, quàm vri. Sed necessariò dicendum illi est, vt seruet fidem coniugi, & orationibus, & ieiuniis pugnet contra vstionem. id quod ne aduersarij quidem negare auderent. Non igitur Apostolus ea verba dixit omnibus, qui vruntur, sed solùm iis, qui soluti, ac liberi sunt: & si ligati censentur ij, qui fidẽ coniugi dederunt, cur non ij, qui dederunt Deo?

TERTIO,

TERTIO, ex Patribus. S. AMBROSIVS ad virginem lapſam, cap.5. *Dicit aliquis,* inquit, *melius eſt nubere, quàm vri. Hoc dictum ad non pollicitam pertinet, ad nondum velatam. Ceterùm, quæ ſe ſpopondit Chriſto, & ſanctum velamen accepit, iam nupſit, iam immortali iuncta eſt viro. Etiam ſi voluerit nubere communi lege connubij, adulterium perpetrat, ancilla mortis efficitur.*

S.HIERONYMVS li.1.in Iouinianum: *Si nupſerit,* inquit, *virgo, non peccauit, non illa virgo quæ ſemet Dei cultui dedicauit, harum enim ſi qua nupſerit, habebit damnationē, quia primam fidem irritam fecit; virgines enim quæ poſt conſecrationem nupſerint, non tam adulteræ ſunt, quàm inceſtæ,*

S.AVGVSTINVS lib.1. de adulterinis coniugiis, cap.15. *Illis,* inquit, *qui ſe non continent, vtiq; expedit nubere, & quod licet, expedit. quæ autem vouerint continentiam, nec licet, nec expedit.* Et lib. de bono viduitatis, cap.8. *Proinde,* inquit, *quæ ſe non continent, nubant antequam continentiam profiteantur, antequam Deo voueant, quod niſi reddant, iure damnantur.*

GREGORIVS in libro paſtorali parte 3. admonitionis 28. *Scriptū eſt,* inquit, *melius eſt nubere, quàm vri. ſine culpa quippe ad coniugium veniunt, ſi tamen necdum meliora vouerunt.*

S.Ioannes CHRYSOSTOMVS in libro de virginitate, c.39. *Viduæ,* inquit, *omnino ſi voluerit, poteſtatem nubendi facit, at eam, quæ coniuge mortuo ſe in ſequens tempus Deo conſecrarit, ſi poſtea nupſerit, vehementer accuſat, vt quæ fidem Deo datam poſt fefellerit. non iis ergo, ſed illis dixit, ſi ſe non continent, nubant; melius eſt enim nubere, quàm vri.* Idem Chryſoſtomus homil.19. in priorem ad Corinthios, exponens illud; Si nupſerit virgo, non peccauit: *Non de ea,* inquit, *quæ ſibi elegerit virginitatem, loquitur, quippe quæ iam peccauit.* Quod idem habent Theodoretus, Theophylactus, Oecumenius in eundem locum, & Epiphanius hæreſi 61.

CAPVT XXXI.

Soluitur tertia obiectio.

OBIECTIO TERTIA, eaq; omnium grauiſſima, ſumitur ab iis locis, qui docent, continentiam eſſe donum Dei, quod non omnibus detur. quod argumentum etſi ſoluimus breuiter in diſputa-

tione de cœlibatu ſacerdotum: hoc tamen loco accuratiùs ſoluendum eſt. Loca præcipua ſunt quatuor, Sap. 8. *Nemo poteſt eſſe continens, niſi Deus det.* Matth. 19. *Non omnes capiunt verbum hoc, ſed quibus datum eſt.* Et infrà: *Qui poteſt capere capiat.* 1. Cor. 7. *Volo autem omnes homines eſſe ſicut meipſum, ſed vnuſquiſq; proprium donum habet ex Deo, vnus ſic, alius autem ſic.* Et infrà: *Qui ſtatuit in corde ſuo firmus non habens neceſſitatem, poteſtatem autem habens ſuæ voluntatis, & hoc iudicauit in corde ſuo ſeruare virginem ſuam, bene facit.* Quem locum tractans S. Hieronymus li. 1. in Iouinianum dicit, quoſdam habere neceſſitatem nubendi, aut ſcortandi.

Ex his locis ita argumentantur; Nemo debet vouere, niſi id, quod certò ſcit ſe poſſe ſoluere; alioqui exponit ſe periculo violandi votum, & proinde temerè vouet, & Deum offendit: *Diſplicet enim illi infidelis, & ſtulta promiſſio,* Eccleſ. 5. At nemo poteſt certò ſcire, an poterit perpetuò continere, cùm id non poſſit ſine dono Dei, nec poſſit vlla ratione ſcire, an habeat illud donum, & multò minus an ſit perpetuò habiturus, vt Scripturæ allatæ oſtendunt; nemo igitur poteſt, niſi temerè, & imprudenter, perpetuam continentiam vouere. Ex qua ratione illud etiam deducunt, eos, qui iam vouerunt, poſſe, ac debere votum ſuum reſcindere, quia ea, quæ non ſunt in noſtra poteſtate, non ſunt materia voti.

Addit Petrus Martyr ſimilitudinem. Si quis enim vouerit ſe perpetuò miniſtraturum pauperibus, ac deinde paulò pòſt in morbum incidat, certè non tenebitur voto ſuo, quia quod erat ei poſſibile cùm vouit, iam illi impoſſibile factum eſt; igitur & ille, qui continentiam vouit, ſi incidat in morbum concupiſcentiæ, non tenebitur amplius voto ſuo. Neq; ſatis eſt dicere, poſſe iſtum orare Deum, ac petere continentiam; nam etiam, qui ægrotat corpore, poſſet orare Deum, & petere ſanitatem, & tamen ſi non impetrat, vt ſæpe accidit, liber à voto ſuo eſt.

RESPONDEMVS, continentiam, & donum eſſe Dei, & tamen in arbitrio, & poteſtate hominis poſitam, quorum alterum aduerſarij affirmant, alterum negant. Eſt igitur obſeruandum, multa eſſe genera donorum Dei. Quædam enim dantur homini ſine eius cooperatione, qualia ſunt robur, ſanitas, pulchritudo, prophetiæ, linguarum, aut miraculorum gratia, & omnes habitus, quos Deus infundit, &

hæc

hæc stultum esset asserere esse in nostra potestate, aut pendere ex humana electione, ita, vt possit ea habere quicunq; velit: atq; ad hoc genus donorum reuocant aduersarij continentiam; disertis enim verbis Petrus Martyr dicit, *idem esse, statuere an velis continere, & an velis prophetare.*

Aliud genus doni consistit in auxilio diuino, sine quo non faceremus id, quod cum eo auxilio facimus. sic enim credere, sperare, diligere, perseuerare, patientem esse, vincere tentationes dicuntur, & sunt verissima Dei dona, quia nisi Deus gratia sua nos præueniret excitando, & adiuuaret dirigendo, protegendo, & cooperando, nihil boni faceremus; & tamen ista ipsa opera pendent ab electione humana, & sunt in nostra potestate, quia Deus, licet iuuet, non tamen cogit, neque necessitat; & licet homo sine Dei auxilio non possit quidquam boni facere, absolutè tamen dicitur posse, quia sufficiens auxilium, vt quis operetur, aut saltem, vt possit maius auxilium petere, nunquam deest, alioqui non peccarent homines non credendo, non sperando, &c. Ad hoc genus donorum continentiam pertinere dicimus.

Vbi præterea est notandum, quod sicut circa fidem, pœnitentiam, perseuerantiam, aliosque actus bonos, ita etiam circa continentiam duplex gratia, siue auxilium distingui solet; Vnum sufficiens, quod omnibus datur, saltem pro loco, & tempore; quo auxilio non tam fit vt operemur, quàm vt operari possimus; Aliud autem efficax, quo re ipsa operamur. Atque hoc posterius est donum singulare, quod non omnibus datur; soli enim illi donum fidei habent, qui re ipsa credunt, soli illi donum habent perseuerantiæ, qui re ipsa perseuerant, soli illi donum habent continentiæ, qui re ipsa continent, quos notum est non esse multos, nedum omnes, & de hoc dicitur: *Non omnes capiunt verbum hoc, sed quibus datum est.* Et simul est verum, omnes, qui volunt, posse continere, quia sufficiens auxilium ad continendum, aut ad gratiam impetrandam nulli denegatur. Sicut etiam de fide scriptum est: *Non omnium est fides*, 2. Thessal. 3. & tamen omnes credere possunt si volunt, cùm prædicatur Euangelium, alioqui non peccarent, qui non crederent. Quid intersit inter hæc auxilia, non est huius loci explicare, sed in disputatione de gratia, & libero arbitrio, si Deus annuerit, explicabitur.

His

His iam notatis, probandum est, continentiam donum Dei esse, & tamen in arbitrio nostro positam. Quod sit donum Dei Scripturæ allatæ, clarissimè ostendunt, nec aduersarij id negant: quod autem sit in potestate nostra, præueniente, vt diximus, & comitante gratia, his argumentis confirmamus.

PRIMO testimoniis earundem Scripturarum; nam Matt. 19. illa verba: *Sunt Eunuchi, qui se castrauerunt propter regnum cælorum*, apertè indicant arbitrij libertatem. Si enim continentia ita esset donum Dei, vt ab hominis electione non penderet, dicendum fuisset, sunt Eunuchi, qui sunt facti à Deo, non autem, qui se castrauerunt; ideo enim de abscissis dicitur, sunt enim Eunuchi, qui sunt facti ab hominibus, non autem qui se castrauerunt, quia illa abscissio est opus alienum, non proprium. Præterea, si donum continentiæ simile est dono prophetiæ, linguarum, sanitatis, atque aliis eiusmodi, cur non dicimus, sunt Prophetæ, qui seipsos Prophetas fecerunt, sicut dicimus, sunt Eunuchi, qui seipsos castrauerunt.

SECVNDO, illa verba: *Qui potest capere capiat*, cohortationem ad continentiam habent, vt, præter sanctos Patres, etiam Petrus Martyr testatur in libro de cœlibatu & votis. Sic etiam illa verba Pauli 1. epistolæ ad Corinth. 7. *De Virginibus præceptum Domini non habeo, consilium autem do*, cohortationē continent, eodem interprete Petro Martyre. At quis, rogo, sapiens hortaretur vnquam ad id, quod non est in potestate? Num, quis vnquam hortatus est homines, vt Prophetæ fiant, aut robusti ex debilibus, proceri ex paruis, formosi ex deformibus?

Sed, inquit Martyr, *ista cohortationes dantur iis tantùm, qui donum Dei habent*. CONTRA; qui donum habent, ipsorum sententia, non possunt non continere. Scribit enim Martinus Bucerus, qui Petro Martyri instar oraculi esse solet, in illud Matth. 19. *Non omnes capiunt Verbum hoc, sed quibus datum est*. Sicut valde famelicus non potest non auidè cibum sumere, si offeratur ei: sic non posse non continere ab vxore ducenda, qui donum id à Deo susceperit. Si igitur, qui donum non habent, non possunt continere; qui habent, non possunt non continere; qui sunt illi, quos Christus & Apostolus eius ad continentiam cohortantur?

TER-

TERTIO, illa verba 1. Cor. 7. *Quod vult, faciat, non peccat, si nubat*; liberam homini optionem dant eligendi coniugium, aut cœlibatum: quomodo ergo non est in arbitrio hominis positum, vt contineat, si velit? non enim de rebus impossibilibus vlla deliberatio esse potest.

QVARTO, continentes ac cœlibes in Scripturis laudantur, & præmiis afficiuntur, vt satis probatum est in disputatione de consiliis Euangelicis, ex testimonio Isaię 56. de Eunuchis, quibus promittitur, *nomen melius, quàm filiis & filiabus*. Et ex Apocal. 14. vbi *Virgines cantant canticum nouum, quod nemo alius cantare potest*. Et ex illo Sapient. 3. *Bonorum laborum gloriosus est fructus, &c.* At nullum pręmium, nullam laudem merentur opera, quę non sunt in nostra potestate, vt omnes consentiunt; nec enim præmio afficiuntur, qui prophetant, qui linguis loquuntur, qui morbos curant, qui dæmones eiiciunt, quia hæc solius Dei dona sunt: igitur continentia non solùm est donum Dei, sed etiam libera hominis actio.

QVINTO, à simili, non minus donum Dei est credere, quàm continere. Nam de fide scriptum est Ioan. 6. *Nemo potest ad me venire, nisi Pater traxerit eum.* Et in Actis Apostolorum, cap. 13. *Crediderunt quotquot erant praordinati ad vitam æternam.* Et ad Ephes. 2. *Gratia estis saluati per fidem, & hoc non ex vobis, Dei enim donum est.* Et Philipp. 1. *Vobis datum est, vt in eum credatis.* Et 2. ad Thess. vlt. *Non omnium est fides.* At nihilominus credere possunt omnes, qui volunt, & rectè hortamur omnes ad fidem, & sine vlla temeritate promittunt omnes in Baptismo, se fidem Christianam conseruaturos vsq; ad mortem: igitur & continere possunt omnes, qui volunt, & rectè hortamur omnes ad continentiam; & sine temeritate multi promittunt Deo, se continentiam perpetuam seruaturos.

Respondent, discrimen esse inter fidem & continentiam, quòd illa sit necessaria ad salutem, hæc non item. Vnde monere solemus, vt facit S. Hieronymus in commentario, cap. 19. Matthæi, vt quisq; exploret vires suas, antequam voueat continentiam, non autem monemus, vt quisque exploret vires suas, antequam credat.

At facilè hoc refellitur; nam potissima caussa, cur votum continentiæ temerarium asseritur ab aduersariis, non est, quia

quia continentia non sit res necessaria, sed quia res impossibilis, sine peculiari Dei dono, quod nõ omnibus datur. Alioqui multa nõ necessaria sine vlla temeritate voueri possunt, vt notum est. Si igitur hæc potissima caussa æquè locum habet in fide atque in continentia, vt ex Scripturis demonstrauimus, cur temerè promittitur continentia, & non temerè promittitur fides?

Adde, quod non est verum, debere eum, qui vult vouere continentiam, explorare vires suas, & non debere explorare vires suas, qui vult fidem Christianam amplecti. Nam Dominus Lucæ 14. monet eos, qui volunt ad se venire, id est, legem ac fidem suam suscipere, vt imitentur eos, qui volunt turrim ędificare, qui prius computant, si habent sumptus ad perficiendum; necnon eos, qui bellum gesturi sunt, qui prius cogitant, si possint, cum decem millibus occurrere ei, qui cum viginti millibus venit. Vnde & Ecclesia explorat Catechumenos, an habeant plenum & stabile propositum perseuerandi in fide & lege Christiana, quia peius est à fide deficere, quam fidem nunquam recipere. ad quem finem ex antiquissima consuetudine in Quadragesima fiunt aliquot scrutinia Catechumenorũ, qui in Paschate baptizandi sunt. De quibus vide, si placet, Alcuinum in libro de officiis diuinis, cap. de Sabbatho sancto.

Hoc solum interest inter fidem & continentiam, quod, qui explorans vires suas, non iudicat se habere sufficientes vires ad continendum, potest nubere, quia continentia non est necessaria ad salutem, quanquam etiam potest procurare vires maiores per orationem; qui autem iudicat, se non habere sufficientes vires ad perseuerandum in fide & lege Christi, is non potest propterea licitè non amplecti fidem & legem Christi, quæ necessaria est, sed debet vires maiores à Deo petere, quas sine dubio habebit, si fideliter petat.

SEXTO, probatur ex absurdo, quod ex aduersariorum sententia sequitur. Nam si continere non possint omnes, qui volunt, sequitur multis hominibus nullum peccatum esse fornicari, aut mœchari. Nam si quis, antequam vxorem ducat, grauissimè vrgeatur stimulis carnis, & donum continentiæ fortè non habeat, quid aget? fornicabiturne impunè? *Habet*, inquiunt, *paratum remedium, ducat vxorem.* Sed quid, si non statim inueniat? Nec enim vno die contrahun-

tur;

tur Matrimonia, immò multi menses plerumque intercedunt inter sponsalia, & nuptias. AD HAEC, si iam duxit, sed fortè abest procul ab ea, vt sępe contingit, aut ea morbo graui, & diuturno laborat, ita vt non liceat viro debitum petere coniugale. quid aget? mœchabitúrne, si fortè vritur, & donum continentiæ se habere non videt? *Non licet*, inquiunt, *mœchari: idcirco, qui eiusmodi est, pro continentiæ dono Deum exoret; non enim negabit ille, quod fideliter petitur.*

SED cur, quæso, non idem facere poterit, qui continentiam vouit, si fortè vratur, & donum se habere non videat? RESPONDENT, magnum esse discrimen inter continentiam ab adulterio, vel fornicatione, & continentiam ab vxore. Illa enim necessaria est, & à Deo imperata, idcirco nunquam Deus eam petentibus negat. At continentia ab vxore nec necessaria est, nec imperata; ideo non semper conceditur, etiamsi petatur. ADDIT Petrus Martyr in libro de cœlibatu & votis, cœlibatum non esse petendum à Deo absolutè, sed solùm sub conditione, si expediat ad maiorem eius gloriam, sicut petimus sanitatem, opes, & similia, quæ non sunt necessaria ad salutem. Ioannes Caluinus lib. 4. Institut. cap. 13. §. 17. dicit, nostrum non esse fiduciam habere obtinendi à Deo specialis doni, quale est cœlibatus. Martinus Bucerus in cap. 19. Matthæi, clarè affirmat, non esse petendum cœlibatum à Deo ab iis, qui nesciunt, an Deus velit illum eis dare. Ratio autem eorum est, quia oratio debet nasci ex fide, fides autem niti debet promissione Dei; promissio verò nulla est, qua cœlibatum perpetuum alicui certò promiserit. Ita impij & impuri isti homines, non modò cœlibatum oppugnant, sed etiam viam sibi, & aliis ad eum præcludunt.

Sed facilè est ratiunculas istas refellere; nam etsi promissio particularis deest, sufficit tamen promissio generalis: *Petite, & accipietis*, Lucæ 11. Et: *Si quid petitis Patrem in nomine meo, dabit vobis*, Ioan. 14. 15. & 16. Alioqui enim, si requireretur particularis promissio, nec Fides, nec Spes, nec Dilectio, nec Continentia coniugalis, nec alia virtus peti posset; nusquam enim exstant promissiones horum donorum in particulari.

Porro generales promissiones requirunt quidem certas conditiones: non enim quod quisq; petit, semper impetrat,

cùm sæpe contingat minus vtilia, & minus bona peti, quæ Deum nullo modo dare conueniat: sed conditio, quę requiritur, non est, vt aduersarij fingunt, vt res, quæ petitur, sit necessaria ad salutem, vel imperata. Id enim nulla ratione, vel auctoritate confirmant, sed est, vt id, quod petimus, sit secundum eius voluntatem; sic enim docet nos S. Ioannes in epist. 1. cap. 5. Hęc est fiducia, quam habemus ad Deum, quia quodcunque petierimus secundum eius voluntatem, audit nos. Non solùm autem est secundum eius voluntatem id, quod est necessarium ad salutem, sed etiam id, quod est vtile, & vtilius, quàm eius oppositum; neq; id solum, quod ipse imperauit, sed etiam quod consuluit, & laudauit, & cui præmium maximum promisit. Talem autem esse cœlibatum, suprà multis docuimus. S. etiam AVGVSTINVS tract. 102. in Ioannem, explicans quid sit, quod Deus petentibus in nomine Christi non negat, dicit esse id, quod conducit ad æternam salutem, nec addit, oportere esse necessarium, aut imperatum.

Probatur VLTIMO, cœlibatum esse in potestate nostra, Dei gratia adiuuante, ex testimoniis Patrum. TERTVLLIANVS libro de Monogamia, prope finem, explicans locum illum; Non omnes capiunt verbum hoc: *Elige*, inquit, *quod bonum est, si non potes, est quia non vis. Posse enim si velis, ostendit, quia tuo arbitrio vtrumque reliquit.*

ORIGENES in comment. eiusdem loci: *Qui vult*, inquit, *capere verbum, quod de castitate positum est, petat, credens dicenti, & accipiet, non dubitans de illo, quod dictum est; Omnis qui petit, accipit.* HIERONYMVS in eundem locum: *His*, inquit, *datum est, qui petierunt, qui voluerunt, qui, vt acciperent, laborauerunt. Omni enim petenti dabitur, & quærens inueniet, & pulsanti aperietur.* Gregorius NAZIANZENVS orat. 31. in hoc Euangelij capitulum de tribus Eunuchorum generibus: *Cùm audis*, inquit, *quibus datum est, adde, datum esse iis, qui volunt, & assentiuntur.*

AMBROSIVS lib. 3. de virginibus: *Dominus*, inquit, *qui sciret prædicandam omnibus integritatem, imitandam paucis; non omnes, inquit, capiunt verbum istud.* Et libro de viduis: *Sunt*, inquit, *Spadones, qui se castrauerunt propter regnum cælorum; sed hoc non omnibus imperatur, sed ab omnibus flagitatur.* Et infrà: *Scit creator omnium affectus esse varios singulorũ, & ideo*

præmiis

præmiis virtutem prouocauit, non infirmitatem vinculis alligauit. Hæc ille. Vbi vides, continentiam omnibus prædicari, ab omnibus flagitari, nimirum, si ipsi velint præmia eius consequi.

Ioannes CHRYSOSTOMVS in commentario eiusdem loci: *His*, inquit, *datum est, qui sponte id eligunt; quod ideo dixit, vt ostenderet superiore nobis auxilio opus esse, quod quidem omnibus paratum est, si volumus in hac lucta euadere superiores.*

AVGVSTINVS in Psal. 137. in illud; Votum vouit Deo Iacob: *Ipse Dauid*, inquit, *vouit, tanquam in potestate habens, & rogat Deum, vt impleat, quod vouit; est deuotio vouentis, sed est humilitas deprecãtis. Nemo præsumat viribus suis reddere, quod vouerit. Qui te hortatur vt voueas, ipse adiuuat, vt reddas.* Et lib. 6. Confession. cap. 11. *Vtique dares*, inquit, *nimirum continentiam, si gemitu interno pulsarem aures tuas.* Denique, idem Augustinus lib. 2. de adulterinis coniugiis, cap. 10. 13. & 20. ex professo docet, possibilem esse continẽtiam omnibus, etiam illis, qui nihil de ea cogitantes, in eius seruandæ necessitatem inciderunt. Quod idem adhuc fusiùs docet BASILIVS in libro de virginitate, vltra medium. Ex his ad loca Scripturæ, initiò posita, facilè erit respondere.

Ille igitur locus primus Sapient. 8. *Nemo potest esse continens, nisi Deus det*, de continentia in genere accipi debet, vt non solùm virginalem, aut vidualem, sed etiam coniugalem comprehendit. Is enim, qui hæc verba dicit, Salomon est, qui quidem non virgo, aut viduus, sed maritus erat, ac proinde maritalem continẽtiam à Deo petebat. Quocirca non habemus ex hoc loco, continentiam ita esse donum Dei, vt non possit esse omnibus communis. Nam etiam ex aduersariorum sententia, continentia coniugalis ab omnibus haberi potest, modò eam à Deo petant. idcirco enim sequitur: *Adij Deum, & deprecatus sum.*

Ille alius locus Matth. 19. *Non omnes capiunt verbum hoc, sed quibus datum est*, maiore explicatione indiget. Aduersarij contendunt illud: *Non omnes capiunt*, hunc habere sensum; Non omnes sunt capaces continentiæ ab vxore, sed ij soli, qui habent peculiare donum. Ex quo sequitur, vt qui non habent donum, verè non possint continere. Colligunt verò hunc sensum ex voce Græca χωροῦσι, nam χωρέω non significat capere, id est, apprehendere; quomodo dici-

mus cape librum, cape pileum, sed capere, id est, capacem esse, quomodo dicimus, hydria hæc tantum aquæ capit, vt metretam vnam, vel alteram, vt Euangelium loquitur.

At falluntur aduersarij ambiguitate huius vocis. Nam verbum χωρέω, & Latinum capio, interdum significat naturalem potentiam ad capiendum, quam qui non habent, dicuntur propriè incapaces; interdũ tamen significat actualem, seu voluntariam capacitatem, quæ ex libero arbitrio pendet, & qui eam non habent, non dicuntur incapaces, sed dicuntur non capere. Exempli gratia, locus angustus rectè dicitur incapax multarum rerum, & similiter pueri, qui nondum apti sunt naturaliter ad fraudes nectendas, dicuntur doli incapaces. At qui aliquid non intelligit, quia non attendit, aut quia non est qui eum doceat, is non dicitur incapax, tametsi nondum capiat, quod dicitur. Et similiter qui consilium aliquod non admittit, quia ab alio iam est persuasus ad aliud, dicitur quidem nõ capere illud consilium, non tamen non esse capax, siue non posse illud admittere, si velit. Et in hac significatione accipitur hoc loco. significat enim, non omnes intelligere practicè, id est, non admittere, non persuaderi, non approbare quod dictum est, non expedit nubere.

Quod autem hoc ita sit, probatur PRIMO, quia si capere hoc loco significaret esse capacem, ineptè Dominus addidisset: *Qui potest capere, capiat.* His enim verbis adhortatur Dominus ad continentiam, vt Petrus Martyr fatetur, & omnes interpretes docent. At qualis adhortatio est, qui potest esse capax, sit capax? PRAETEREA, si de capacitate hîc ageretur, & vellet Dominus, vt aduersarij contẽdunt, ostendere, non omnes esse capaces continentiæ, ac proinde illis necessarium esse nubere: ratio illa (sunt enim Eunuchi, qui de matris vtero sic nati sunt, &c.) nihil planè ad rem faceret, immò contrarium potius probaret. Nam si dicas, quidam continent vitio naturę, vt frigidi; quidam aliena crudelitate, vt ab hominibus castrati; quidam propria voluntate, vt qui propter Dei cultum cœlibes viuunt; non ergo omnes possunt continere: certè non rectiùs colliges, quàm si diceres; Quidam vi tracti currunt, alij currunt spontè, non igitur omnes possunt currere. At contrà rectissimè colligeres; Multi neces-

neceſſitate continent, multi voluntate; igitur credibile eſt, omnes continere poſſe, ſi velint.

Quocirca S. Ioannes CHRYSOSTOMVS in commentario huius loci rectè docet, Chriſtum per hanc ſimilitudinem Eunuchorum probare voluiſſe, facile & vtile eſſe abſtinere à nuptiis, & proinde non rectè iudicare eos, qui non capiunt, id eſt, non ſuſcipiunt & approbant verbum hoc. Nam ſi multi abſtinent, ſine vlla ſpe maioris boni, vt Eunuchi corporales, quantò facilius erit abſtinere propoſita ſpe excellentiſſimi præmij & fulgidiſſimæ coronæ? Adde vltimò teſtimonia Patrum, quæ paulò antè citata ſunt.

Illud autem: *Qui poteſt capere, capiat*, duobus modis poteſt exponi. PRIMO, vt loquatur Dominus de potentia proxima, quam non habent, niſi illi, quibus iam Dominus inſpirauit deſiderium efficax continendi, vt ſenſus ſit; Qui poteſt capere, capiat, id eſt, qui Dei dono ſentiunt ſibi intus perſuaderi, vt contineant, approbent verbum hoc. Ita videntur hoc dictum intellexiſſe Hieronymus in hunc locum, & Auguſtinus lib. 2. de adulterinis coniugiis, cap. 19. ſed non debet hinc deduci, ergo non omnes poſſunt continere. Nam etiamſi non omnes habent potentiam proximam, tamen habent remotam, & poſſunt, ſi velint, precibus impetrare potentiam proximam, id eſt, vires ad continendum: ſicut de fide dicitur Ioan. 6. *Nemo poteſt ad me venire, niſi Pater traxerit eum.* Addi enim poteſt; Qui poteſt venire, veniat, id eſt, qui trahitur, veniat; qui autem non trahitur, oret, vt trahatur.

SECVNDO, dici poteſt, hunc locum habere eundem ſenſum cum illo Matth. 13. *Qui habet aures audiendi, audiat.* non enim vult Dominus dicere, non omnes habere aures, ſed monet omnes, vt vtantur facultate, quam habent. Quomodo ſolemus dicere; Qui habet oculos, videat; qui habet mentem, iudicet; ſic igitur & hoc loco Dominus dicit: *Qui poteſt capere, capiat*, id eſt, qui habet mentem, & iudicium ſanum; intelligat, iudicet, approbet verbum hoc, quod dictum eſt: *Non expedit nubere.*

Iam verò TERTIVS locus: *Vnuſquiſque proprium donum habet ex Deo, vnus ſic, alius autem ſic*, 1. ad Corinth. 7. non habet difficultatem; nam Apoſtolus vocat donum Dei non ſolùm continentiam virginalem, ſed etiam coniugalem. Donum enim Dei eſt, quòd aliqui eligant virginitatem, &

similiter, quòd aliqui eligant Matrimonium, & in eo castè perseuerent. Sed quomodo cum his cohęreat, quod in potestate nostra sit continere, & castè viuere, iam antea exposuimus.

POSTREMVS locus non facit ad propositum; nam cùm Paulus ait: *Qui statuit in corde suo firmus, non habens necessitatem, potestatem autem habens suæ voluntatis, & hoc iudicauit in corde suo seruare virginem suam, bene facit:* dupliciter accipi potest nomen, Virginis. Vno modo, pro ipsa virginitate, vt accepit S. Hieronymus lib. 1. in Iouinianum. Alio modo, pro filia virgine, vt exponit Epiphanius hæresi 61. Item commentaria Ambrosij, Theodoreti, Theophylacti, & aliorum ferè omnium.

PRIMA expositio non est probabilis; est enim inauditum, vt virgo accipiatur pro virginitate. Neque in hac re quæstionem habemus cum aduersariis; nam Ioannes Caluinus, Petrus Martyr, Erasmus, & alij in hunc locum, per virginem, filiam virginem intelligunt, non virginitatem. Si tamen admitteretur prior illa expositio, per necessitatem non oporteret intelligere necessitatem absolutam coniugij, sed conditionatam. Nam, vt eo loco S. Hieronymus dicit, qui nolunt continere, illis necesse est, aut vxorem ducere, aut scortari, absolutè tamen neutrum est necessarium. SI VERO accipiatur expositio posterior, quæ vera & germana est: per necessitatem non erit opus accipere necessitatem coniugij, ob carentiam doni continentiæ, de qua necessitate hîc agimus; sed necessitatem extrinsecam, quæ ad rem præsentem non pertinet; dicitur enim pater habere necessitatem iungendi filiam Matrimonio, si ipsa nolit viuere in cœlibatu, vel, si ipse seruus sit, & cogatur à Domino filiam elocare: & contrà, dicitur habere necessitatem seruãdi filiam virginem, si vel ipsa nolit nubere (neq; enim ad id cogi potest) vel si non inueniatur, qui eam velit. Sed si nulla talis necessitas adsit, liberum erit patri statuere de filia, vt voluerit: sed si iungat eam Matrimonio, bene faciet; si non iungat, melius faciet, vt Apostolus ibidem scribit. Hæc de locis Scripturæ propositis.

AD EAM verò similitudinem, quam Petrus Martyr posuit de eo, qui vouit ministrare ægrotis, & postea non fecit, quòd in morbum ipse inciderit, respondetur, non esse simile hoc votum voto continentiæ. PRIMVM enim, iste non peccat

non

non implendo votum, quia voluntatem habet promptam & paratam ad votum implendum, non enim vult ægrotare, ſed cogitur. At qui ob morbum concupiſcentiæ ducit vxorem poſt votum, is non habet voluntatem implendi votum, ſed habet contrariam, id eſt, non implendi; implicat enim contradictionem, quod quis velit continere, vt vouit, & velit vxorem ducere.

DEINDE, ægritudo corporalis non pendet à voluntate ægrotantis, incontinentia verò pendet. Non enim poteſt rectè dici; Nemo ægrotat, niſi qui vult. at rectiſſimè dicitur; Nemo fornicatur, niſi qui vult. Obediunt enim membra corporis ad nutum voluntatis.

DENIQVE, ſanitas corporalis non eſt bonum abſolutè petendum, quia ſæpe melior eſt ægritudo ad vitam æternam conſequẽdam, quàm ſanitas. Vnde nullum exſtat conſilium Euangelicum de tuẽda ſanitate, propter regnum cœlorum; at continentia abſolutè peti poteſt, & infallibiliter conceditur, ſi aliunde non ſit defectus in oratione, quia eſt bonum ad vitam æternam longè vtilius, quàm Matrimonium, & propterea conſulitur & commendatur paſſim in Scripturis.

CAPVT XXXII.

Soluitur quarta obiectio ex ratione naturali.

DILVENDAE ſunt obiectiones, quas aduerſarij ſumunt ex variis incommodis, quæ videntur naſci ex cœlibatu. PRIMA ratio. Cœlibatus naturæ ipſi repugnare videtur, quæ fruſtrà ſexuum diuerſitatem & vim generatiuam molita erit in homine, ſi melius eſt cœlibem eſſe, quàm coniugatum.

Hæc ratio Iouiniani eſt, & iam olim à S. Hieronymo lib. 1. in Iouinianũ, refutata. Sed quia rurſus à Luthero in ſermone de Matrimonio, & ab Eraſmo in Encomio Matrimonij reuocata in lucem eſt, reſpondemus, non eſſe fruſtrà vim generatiuam, & ſexuum diuerſitatem, etiamſi permulti ea non vtantur. ea ſiquidem, quæ propter bonum ſpeciei inſtituta ſunt, non dicuntur fruſtrà, ſi à quibuſdam indiuiduis exerceantur, etiamſi à multis aliis nõ exerceantur. alioqui enim omnes herbæ, omniaq; poma cum ſeminibus naſcuntur, & tamen pauciſſima ex eis ſeruntur.

SECVNDA ratio. Si omnes continerent, mundus periret: non igitur oportet omnibus continentiam prædicari.

Respondent Patres, non esse periculum, vt omnes continere velint; semper enim plures erunt imperfecti, quàm perfecti, & ideo oportere omnibus prædicari, vt saltem pauci id faciant. S. HIERONYMVS libro in Iouinianum: *At dices*, inquit, *si omnes virgines fuerint, quomodo stabit genus humanum? Noli metuere, ne omnes virgines fiant. Difficilis res est virginitas, & ideo rara, quia difficilis.*

Aliam solutionem adfert S. AVGVSTINVS cap. 10. de bono coniugali: *Noui quosdam, qui murmurent, quid si omnes velint ab omni cōcubitu abstinere, vnde subsistet genus humanum? Vtinam omnes hoc vellent. Multò citius Dei ciuitas compleretur, & acceleraretur terminus seculi.* Hæc ille. Quod etiam clariùs docet libro de bono viduitatis, cap. 23. vnde & Apostolus dixit in 1. Cor. 7. *Volo omnes esse, sicut meipsum*, id est, cœlibes. Quod certè non dixisset, si non liceret omnibus cœlibatum eligere, etiamsi mundus finiendus esset.

Ex quo intelligimus, non esse certam opinionem eorum, qui dicunt, si soli essent in mundo Monachi & Sanctimoniales, debere eos coniungi Matrimonio ad speciem conseruandam. Possent enim eiusmodi credere mundi finem adesse, ac proinde non tenerentur votum violare, vt speciem propagarent; si tamen quis defendere velit, quod nonnulli probabiliter docent, teneri ad coniugium homines in extrema illa necessitate conseruandi generis humani, non esset cur votum timeret. Vota enim non possunt præscribere contra legem diuinam.

TERTIA ratio. Ex cœlibatu tot Monachorum, Sacerdotum, & Sanctimonialium, læditur Christiana Respublica, siquidem minuitur numerus Christianorum, nec potest commodè resisti multitudini infidelium.

Respondet S. AMBROSIVS lib. 3. de virginibus: *Nonnullos*, inquit, *dixisse, audiui, quòd periit mundus, defecit genus humanum, coniugia labefactata sunt. Quæro, quis tandem quæsiuit vxorem, qui non inuenerit?* & cetera, quæ apud eum legere poteris. Sed certè hoc tempore, si qua caussa est paucitatis Christianorum, & multitudinis infidelium, ea non cœlibatus, sed monogamia est. Turci siquidem habent etiam suos quosdam religiosos, qui cœlibes esse coguntur; sed ideo valde

valde multiplicantur, quòd plures simul vxores habeant. Non puto autem aduersarios tam esse cæcos, vt velint etiam contra Christi legem introducere polygamiam.

Porro caussa, cur Christiani plerumque viribus inferiores sint, cùm est aduersus Turcas pugnandum, non est paucitas hominum, sed discordia Principum Christianorum. Alioqui enim Magnus Alexander exiguum exercitum habuit, sed obedientem & strenuum, ideo totum orbem terrarum breui subegit. Romani quoque non multitudine, sed arte & disciplina vincebant. Denique, tempore Caroli Magni res Christiana mirabiliter floruit, & tamen plurimi tunc erant Sacerdotes, Monachi, & Sanctimoniales, qui cœlibatum colebant.

QVARTA ratio. Ex cœlibatu perpetuo non rarò morbi oriuntur, qui non aliter curari possunt, quàm opere coniugali: igitur temerè vouetur eiusmodi cœlibatus. Potest enim ac debet in eiusmodi casibus votum frangi, vt vitæ consulatur. RESPONDEO, nullos morbos ex continentia, sed ex crapula, & incontinentia omnes, aut ferè omnes nasci.

SED quid si morbus aliunde contractus vsu coniugij curari posset, & aliter non posset? RESPONDET S. Bonauentura in 4. dist. 38. art. 2. quæst. vlt. nullo modo licere ob periculum morbi, vel mortis, votum continentiæ violare. PRIMO, quia nullus est morbus, qui non possit alia ratione curari, vt medici periti & pij de hac re consulti respondent. SECVNDO, quia etiamsi non posset aliter morbus curari, quàm voti violatione, melior est virtus continentiæ, quàm aliqua prolixitas vitæ corporalis; nam qui dant operam literis, & sacris meditationibus, præsertim si vitæ asperitatem adiungant, ferè certò sciunt se minuere sibi ipsis vitam, & tamen rectè possunt sapientiæ, & pietatis accessionem anteponere paucis annis vitæ corporalis.

DICES, si ieiunij lex, aut votum, corporis valetudini vehementer noceat, potest, ac debet non seruari; cur igitur nō idem dicatur de voto continentiæ?

RESPONDEO, non esse eandem rationem ieiunij & continentiæ; nam cibus ordinatur per se ad salutem indiuidui; idcirco illo non vti cùm necesse est ad salutem conseruandam, vitium est, non virtus, proinde nec voti materia.

At coniugij actus non ordinatur per se ad salutem indiuidui, immò potius nocet. Quod si quando prodesse posset, solùm esset per accidens, neque id omnino certò. non autem licet propter incertum, & per accidens, omittere voti impletionem, quæ certò & per se bona est. & simile est, si quis me velit occidere, nisi furtum faciam. non enim licet furari, etiamsi alioqui tenear seruare vitam; nam furtum non est medium per se institutum ad vitam seruandam, sed solùm per accidens prodesset, ex mala alterius voluntate. Refert Martinus CROMERVS lib. 29. de rebus Polonicis, Casimirum quendam regis filium miraculis post obitum claruisse, qui maluerat mori, quàm fœminæ admisceri, vt ei medici suadebant. Vide de hoc argumento plura apud Michaëlem Medinam lib. 4. de continentia, controuersia 4.

QVINTA ratio. Propensio ad gignendam prolem naturalis est & bona, quippe quæ etiam in natura integra fuisset, & in omnibus animantibus est: at impedire naturalem, ac bonam propensionem, quod faciunt qui cœlibatum perpetuò colunt, peccatum est, cùm id nihil sit aliud, quàm naturæ, ac Deo ipsi, qui naturam instituit reluctari: igitur non licet cœlibatum perpetuò colere illis, qui propensionem ad gignendum sentiunt. Atq; hæc est ratio, ob quam Lutherus in sermone de Matrimonio dicere ausus est, non esse præceptum, sed plus quàm præceptum, illud: *Crescite, & multiplicamini,* Genes. 1.

RESPONDET Michaël Medina libro 4. de continentia, cap. 11. impedire alterum ne operetur iuxta naturalem propensionem, vt si quis cogat aliquem perpetuò continere, peccatum esse; non autem esse peccatum impedire in seipso naturalem propēsionem, vt si quis sponte sua perpetuò contineat: quia ius, & iniuria ad alterum referuntur. nec enim aliquis propriè sibi ipse iniuriam facere potest.

At si ita est, cur peccatum erit occidere seipsum? certè B. THOMAS in 2. 2. quæst. 64. artic. 5. ideo affirmat peccatum esse, seipsum occidere, quod sit contra naturæ propensionem: etsi peccatum est occidere se, quia id pugnat cum naturali propensione, cur non erit peccatum nolle filios procreare, cùm id etiam pugnet cum naturali propensione? Franciscus VICTORIA in relectione de homicidio, & Dominicus à Soto lib. 5. de iustitia & iure, q. 1. art. 5. respondent

pro-

propensionem ad generandum esse quidem naturalem, tamen nō conuenire homini, vt homo est, sed vt conuenit cum bestiis: at propensionem ad viuendum, & naturalem esse, & conuenire homini vt homo est: propterea peccatum esse seipsum occidere, quod id sit contra propensionem hominis naturalem: at non generare non esse peccatum, quod non sit contra propensionem propriè humanam.

Sed non videtur hæc responsio plenè satisfacere; nam si propensio ad generandum non est propriè humana, quia est homini communis cum bestiis, certè multò minus propensio ad viuendum erit propriè humana, cùm sit homini communis cum omnibus viuentibus. dicent fortasse, generare conuenire homini ratione corporis tantùm, viuere autem ratione corporis, & ratione animæ. At hoc loco non disserimus nisi de vita corporali. prẹterea ipsum viuere, & esse, nónne commune est cum aliis rebus? deinde si occidere seipsum esset peccatum, quia est contra naturalem hominis propensionem: certè etiam velle occidi ab alio & optare mortem, esset peccatum, quia id etiam est contra hominis propensionem naturalem; nam Ioan. 21. Petro dicitur: *Cùm senueris alius cinget te, & ducet quò tu non vis.* Et 2. Corinth. 5. Paulus ait: *Cupimus nō spoliari, sed superuestiri.* Et tamen quis dixerit peccasse eundem Paulum, cùm ait: *Cupio dissolui, & esse cum Christo.* Philippen. 1. & S. Ignatium, cùm (vt ipse scribit in epistola ad Romanos) summo ardore cuperet à bestiis deuorari.

Denique constat, consilium esse sanctissimum, cùm quis inuaditur à latrone, & non potest mortem euadere, nisi latronem occidendo, vt mortem potius oppetat, quàm inferat, etiamsi id maximè videatur contra naturæ inclinationem.

Respondeo igitur, duplicem esse hominis inclinationem naturalem; vnam in rem absolutè, & secundum se consideratam; alteram in rem consideratam cum omnibus circumstantiis. Nam si consideres mortem secundum se, morbum, ieiunium, atque alia id genus, naturaliter abhorrebis, at si cōsideres mortem, morbum, & similia, vt materiam patientiæ, vt viam ad cœlum, vt occasionem glorificandi Deum, iam incipies affici & appetere. Quia verò posterior propensio sola est verè, ac propriè humana, quia est secundum

rectum iudicium rationis, ideo cõtra illam facere peccatum est. Est enim id pugnare cum ratione, atq; ideo cum ipso iure naturæ, & cum Deo auctore naturæ.

Porro cœlibatus etsi est contra priorem inclinationem, non tamen contra posteriorem, immò conformis est posteriori illi inclinationi, quia est medium ad purius, & feruentius amandum Deum. At occisio sui ipsius est contra vtramq; inclinationem, nisi fortè à Deo præcipiatur. idcirco nunquã licet semetipsum occidere, nisi Deus iubeat; nam si Deus iubeat, poterit appeti vt mediũ ad maius bonum, id est, ad implendam Dei voluntatem, & gratiam eius promerendam: *Melior est enim misericordia Domini super vitas*, Psalm. 62. At extra hunc casum, nunquam potest esse medium ad maius bonum; nam bona omnia vel corporalia, vel spiritualia sunt; corporalium fundamentum est vita, idcirco fieri non potest, vt occisio sit medium ad maius bonum corporale. spiritualia verò sunt actus liberi arbitrij, proinde à voluntate pendent, nec est vllum eiusmodi bonum, quod non possit haberi sine sui ipsius occisione.

Sexta ratio. Virginitas non est virtus, sed res omnino indifferens; nam virtutes per se expetuntur, virginitas autem non est bona, nec appetibilis, nisi relata ad aliud, id est, ad Deum purius orandum & colendum. Præterea virtutibus omnibus contraria sunt vitia, virginitati autem nullum opponitur vitium, non igitur virginitas materia voti esse potest

Respondeo, virginitatem absolutè consideratam, vt solùm dicit negationem quandam coniugij, non esse virtutem: sed eandem, vt est perfecta quædam refrænatio cõcupiscentiæ, & proinde medium ad melius, ac purius Deum colendum, omnino esse virtutem. immò vt S. Fvlgentivs notauit in epist. 3. cap. 4. adeo virtus est virginitas, vt à virtute nomen acceperit; quomodo etiam mortem appetere absolutè non est virtus, tamen mortem appetere ad fidem, vel patriam defendendam, virtus est fortitudinis. Verum est tamen virginitatem antequam Deo per votum consecretur non esse virtutem specialem, & ideo non habere contrarium vitium. Est enim, si absque voto consideretur, actus quidam perfectus, & heroicus temperantiæ, & idcirco non vitium illi opponitur, sed aliquid minus bonum. Vitia enim opponuntur

nuntur actibus necessariis virtutum, nō autem actibus perfectis, & heroicis. Vide S. Thomam in 2.2.q.152.

SEPTIMA ratio est Erasmi in colloquio Proci & Puellæ, vbi petulantissimè loquitur; Pomarium melius est, quod post flores fructus parturit; vitis melior, quæ amplexa palum, vel vlmum, vuis grauida est, quàm quæ humi iacens cōputrescit; rosa felicior, quæ manu hominis atteritur, delectans interim oculos, & nares, quàm quæ senescit in frutice; vinum felicius, quod bibitur antequam acescat. ex quibus illud efficere contendit, vt coniugium melius, magisque expetendum videatur, quàm cœlibatus. Illud etiam addit, vnam virginem si nubat, posse multas virgines parere, proinde si virginitas placet, non posse nuptias virginum displicere, quæ hoc ipsum, quod tantopere placet, cùm fœnore reddunt.

Sed eiusmodi argumenta talia sunt, qualia equi & canes, si loqui possent, proponerent, quippe qui nihil melius nouerunt corporis deliciis. at Christianos qualescunque, quibus regnum cœlorum patria est, vita præsens exilium, auctor Christus virgo de virgine, & virginitatis prædicator, mirum est potuisse eo modo argumentari; nam virgo Christiana non habet flores sine fructibus, immò fructum habet centesimum, cùm coniugium non habeat nisi tricesimum, vt Patres colligunt ex cap. 13. Matth. vnde S. AVGVSTINVS libro de sancta virginitate, capite 8. *Nulla*, inquit, *carnis fœcunditas sanctæ Virginitati, etiam carnis, potest comparari*. Et S. AMBROSIVS libro 1. de virginibus: *Conferamus*, inquit, *bona mulierum cum vltimis virginum, iactet licet fœcundo se mulier nobilis partu, &c.* Et S. quoque HIERONYMVS in epist. ad Demetriadem, & in epist. 22. ad Eustochium, idem argumentum fusè diluit.

Sed Erasmus non habuit fortè oculos, quibus fructus virginum conspici possunt: *Animalis enim homo non percipit ea quæ sunt spiritus*, 1. Corint. 2. Pari ratione non est virgo Christiana vitis humi iacens, & putrescens, sed est vlmo nobilissimæ adhærens, Christo desponsa, eiusque spiritu grauida, vt pulchrè docet sanctus Fulgentius in epistola 3. ad Probam, cap. 4.

Denique, virgo Christiana non est rosa in frutice senescens, aut vinum acescens, sed perpetuò florens, & vigens.

Con-

Coniugia enim marcescunt, & acescunt, quippe quæ finem habitura sunt: virginitatis autem flos hîc incipit, & in futura vita perficitur, vbi nemo nubit, sed omnes sunt velut Angeli Dei.

Porro, quod addit Erasmus, ex nuptiis virgines nasci, eleganter refellit S. AVGVSTINVS libro de sancta virginitate, cap. 10. *Nam*, inquit, *ne illo quidem debent continentium meritis se conferre coniugia, quod ex eis Virgines procreantur. Hoc enim non coniugij bonum est, sed naturæ, quæ sic diuinitus instituta est, Vt quolibet humano Vtriusque sexus concubitu siue ordinato, & honesto, siue turpi, & illicito, nulla fœmina, nisi Virgo nascatur. Ita fit Vt Virgo nascatur etiam de stupro, sacra autem Virgo nec de coniugio.* Hæc ille.

CAPVT XXXIII.

Soluitur obiectio quinta ex Conciliis.

OBIICIVNT aduersarij quoque testimonia Conciliorum & Patrum, quæ tamen nullo negotio solui poterunt. PRIMVM testimonium est Concilij Ancyrani, canone 19. *Quotquot Virginitatem pollicitam præuaricati sunt, professione contempta, inter bigamos habeantur.* Hoc testimonium profert Ioannes Brentius in prolegomenis contra Petrum à Soto, vt inde probet Matrimonium post votum non esse peccatum, cùm constet digamiam peccatum non esse. Sed malè Ioannes Brentius ratiocinatur; nam Concilium non docet, eos, qui ducunt vxorem post votum, verè esse digamos, sed in pœnam peccati facit eos inhabiles ad sacerdotium, ac si digami essent; ex eo autem quòd eiusmodi homines à Concilio puniuntur, non potest colligi eos non peccasse, sed contrà potius peccasse; pœna enim culpam sequitur. & cùm ipsum Concilium dicat eos præuaricatos esse promissionem, & professionem contempsisse, is tantùm dicere poterit eos non peccasse, qui præuaricationem & contemptum peccata esse negare audebit.

AT, inquit Petrus Martyr, in libro de cœlibatu, & votis, Concilium hoc nō diremit Matrimonium contractum post votum, nec alia pœna affecit, quàm vt digamia reputaretur.

RESPONDEO, Concilium non diremisse Matrimonium, quia

quia nullum erat quod dirimi posset. nec enim Concilium dicit eos Matrimonium contraxisse, sed solùm præuaricatos promissionem suam, quod tam fornicatione quàm nuptiis fieri potuit. quòd si etiam nuptiæ fuerint veræ illorum, & propterea, nec dirimendæ, quod etiam nunc seruamus in iis, qui post votum simplex vxorem ducunt, an propterea licuit ex Concilij sententia iis, qui vouerunt continentiam, nuptiis copulari? quàm multa malè fiunt, quæ tamen facta tenent? certè si nullum esset peccatum ita copulari, non punirentur à Concilio, qui id fecerunt. siquidem apud aduersarios, vbi nullum est crimen votum continentiæ violare, non solùm non arcentur à ministerio qui ex Monachis mariti facti sunt, sed ipsi propè soli vocantur ad ministerium.

SECVNDVM testimonium est Concilij Gangrensis, canone 9. & 10. vbi damnantur, qui continentiam professi nuptias execrantur, aut despiciunt coniugatos.

RESPONDEO, Ioannem Brentium in Confessione VVirtembergensi capite de votis, & Petrum Martyrem in libro de cœlibatu & votis, dum hos Canones proferunt impudentiam suam ostendere. Nihil enim isti Canones docent, nisi nuptias non esse malas, licet votum continentiæ sit melius; & continentiæ professores humiles esse debere, non superbos. Quod ipsum fusè docet S. Augustinus in vltimis aliquot capitibus libri de sancta virginitate, sed Canones ipsos audiamus. Canon IX. *Si quis vel virginitatem, vel continentiam professus tanquam abominabiles nuptias iudicat, & non propter hoc solùm, quod continentiæ, & virginitatis bonum sanctum propositum est, anathema sit.* Canon X. *Si quis propter Deum virginitatem professus, in coniugio positos per arrogantiam vituperauerit, anathema sit.* Quid hîc legitur, quod non Catholici omnes libentissimè audiamus & amplectamur?

TERTIVM testimonium est Concilij Chalcedonensis, can. 16. *Si qua se virgo Deo dedicauerit, similiter & Monachus, non licere eis iungi nuptiis, si verò inuenti fuerint hoc facientes, maneant excommunicati. Statuimus verò posse in eis fieri humanitatem, si ita probauerit loci Episcopus.*

Ex hoc loco colligit Petrus Martyr potuisse permitti ab Episcopo connubia Monachorum, & Sanctimonialium. At non hoc dicit Canon, immò apertè negat posse cõiungi eiusmodi personas. Humanitas porro illa, de qua loquitur Concilium,

cilium, non est indulgentia nuptiarum, sed absolutio ab excommunicatione. Cùm enim statuat Concilium perpetuum anathema in eiusdmodi apostatas, permittit tamen, vt Episcopus etiam ante mortis articulum anathema tollat, si nimirum illi ad pœnitentiam venerint, & à malè contracto connubio discesserint, vt exponit Concilium Triburiense, can.23. Nunc ad Patrum testimonia veniamus, quæ à Brentio, Caluino, Illyrico, sed potissimùm à Petro Martyre collecta sunt.

CAPVT XXXIV.

Soluitur obiectio sexta ex Patribus.

RIMVS ex Patribus est Petrus cum omnibus Apostolis, excepto Ioanne: *Sumemus*, inquit Petrus Martyr, *principium ab Apostolis; nam quodammodo sunt Patres Patrum. Illi autem quamuis essent sanctissimi, tamen non aspernati sunt coniugia; immò si credimus Ambrosio, omnes habuerunt vxores præter Ioannem & Paulum.* Et infrà: *Quanquam ita Ambrosium cito hoc loco, non vt prorsus concedam in eam sententiam: vnde enim sciebat ille, Paulum non habuisse vxorem?*

RESPONDEO, qui ex Apostolis vxorem habuerint, & qui non habuerint, ex Scripturis certò constare non posse, excepto solo Petro, cuius socrum legimus Matth.8. Ioannem tamen virginem fuisse nemo dubitauit vnquam. Idem de Paulo, & Apostolis ceteris probabiliter docet Hieronymus lib. 1. contra Iouinianum; sed quidquid de hoc sit, illud nobis satis est, & Petrum, & Apostolos omnes, post vocationem à Christo, continentes fuisse: *Sed*, inquit Petrus Martyr, *solent dicere, Apostolos postquam venissent ad Christum, repudiasse quodammodo vxores, & ab illarum consortio abstinuisse. Qui ista dicunt, sua tantùm dicunt, nihil probant; immò absurdè, & sine ratione dicunt; nam nisi intercessisset adulterium, nullo modo licuit discedere ab vxoribus. Nec Christus venit in mundum facere diuortia, sed potius monet, vt quod Deus cõiunxit, homo non separet.* Hæc ille. Nos verò non dicimus ab Apostolis repudiatas vxores, quod Christus prohibet Matth.19. sed ex consensu abstinuisse à commercio coniugali. Nec enim S. Ioseph ideo repudiasse dicendus est beatissimam coniugem suam,

quòd eam nunquam cognouerit. non enim carnalis copula, sed consensio animorum coniugium facit.

PORRO Apostolos omnes post vocationem renunciasse officio coniugali, non tantùm dicimus, sed etiam probamus; nam cùm Petrus dixisset Matth. 19. *Ecce nos reliquimus omnia*, Dominus addidit: *Omnis, qui reliquerit domum, aut parentes, aut fratres, aut vxorem, &c. centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit.* Vbi satis apertè inter omnia illa, quæ legimus Apostolos reliquisse, videmus etiam coniuges numerari. quod si relinqui non potest vxor, quin repudietur, accuset igitur Petrus Martyr Christum, qui præmium tam grande vxores relinquentibus pollicetur. Adde, quod non nos primi docemus, Apostolos cœlibes post vocationem vixisse. docuit id Clemens Alexandrinus lib. 3. Stromatum, docuit S. Hieronymus lib. 1. in Iouinianum. docuerunt alij ferè omnes, nec vllus Catholicorum vnquam contradixit.

SECVNDO loco ponit Petrus Martyr Ignatium, qui in epistola ad Philadelphienses dicit, non esse detrahendum nuptiis, quod Patriarchæ, Prophetæ & Apostoli mariti fuerunt. RESPONDEO, de Apostolis iam diximus, eos habuisse vxores, sed post vocationem mutasse illas in sorores, vt Clemens Alexandrinus loquitur. Patriarchæ & Prophetæ tempori, & statui legis veteris seruiebant. Quanquam, vt nonnulli Prophetę, vt Isaias & Ezechiel, exẽplo docuerunt non esse detrahendũ nuptiis, vt rectè Ignatius monet, sic alij itẽ Prophetæ, vt Helias & Hieremias exemplum continentiæ præbuerunt.

TERTIO ponit Iustinum, qui in Apologia secunda meminit continentiæ, sed non meminit voti. RESPONDEO, quid hoc ad rem? num ideo vouere non licet, quia Iustinus non meminit voti?

QVARTO ponit Dionysium Corinthium, qui in epistola ad Gnosios, teste Eusebio lib. 4. hist. cap. 23. monet Pinytum Episcopum Gnosiorum, ne compellat fratres ad seruandam continentiam. RESPONDEO, quis nostrûm contradicit? sed num quia non licet cogere fratres ad continentiam, non licebit etiam sponte illam suscipere?

QVINTO profert Irenæum, qui lib. 1. cap. 9. meminit vxoris Diaconi cuiusdam. & capit. 31. dicit, Tatianum hæresiarcham ęquasse Matrimonium scortationi. Addit Petrus Martyr: *Et quid aliud nostri faciunt aduersarij? immò isti Matri-*

monium

monium ministrorum statuunt esse adulterio & scortatione deterius. quid est consentire cum Tatiano, si hoc non est?

RESPONDEO, quid est ineptire, vel potius impudenter mentiri, si hoc non est? num ideo votum continentiæ illicitum erit, quia Diaconus quidam vxorem habuit? & vnde probas Diaconum illum ab vxore non continuisse post sacrum ordinem susceptum? Porro Tatianus vera & legitima Matrimonia damnabat, & ideo hæreticus erat, nos sacrorum ministrorum coniugia, non coniugia legitima, sed sacrilegia coniugij nomine tecta esse ostendimus, & ideo reprehendimus. alioqui si Tatianum sectatur quicunque coniugia illegitima non commendat, Tatianum etiam sectari dicetur, qui coniugium parentis cum filia non probauerit. Itaque S. Augustinus, qui Tatiani hæresim optimè nouerat, eamque damnauerat in libro de hæresibus, cap. 25. idem tamen coniugia, quæ post votum contrahuntur, peiora adulteriis esse affirmat in libro de bono viduitatis, cap. 11.

SEXTO loco profert Clementem Alexandrinum, qui in primo libro pædagogi, cap. 10. dicit, Christianos debere aut Matrimonium contrahere, aut purè viuere, si non contrahant. Hinc enim colligit Petrus Martyr eos, qui non purè viuunt ex Monachis & Sacerdotibus, debere Matrimonium contrahere. At cur non potius colligit, debere eos mutare vitam, & mores emendare, & sic purè, & castè viuere, & votum suum Domino reddere? *Sed*, inquit Martyr, *idem Clemens in lib. 3. Stromatum dicit, Paulū habuisse vxorem, Petrum, ac Philippum liberos genuisse.*

RESPONDEO, sed ibidem dicit, ante vocationem ad Apostolatum ista facta esse, postea verò ab Apostolis vxores habitas loco sororum, non loco vxorum. Attexit deinde longissimam disputationem eiusdem Clementis contra eos, qui nuptias damnant. Sed omnia sunt ϖάρεργα, neque aliud probant, nisi inopiam, qua ipse premitur testimoniorum, quæ ad rem faciant.

SEPTIMO transit ad Tertullianum, ac primùm fatetur multa in Tertulliano esse pro Papistis, sed non esse fidem habendam Tertulliano, quod hæreticus fuerit, & secundas nuptias prohibuerit. SED facilè hoc refellitur; nam etiamsi hæreticus fuerit, non tamen vnquam à veteribus reprehenditur, quod votum continentiæ asseruerit, sed ob alios

lios errores, quos S. Augustinus notauit libro de hæresibus, cap. 86.

Deinde Petrus Martyr mentiri audet, in libro de velandis virginibus Tertullianum tractare, an solæ nuptæ debeant velato capite ingredi Ecclesiam, an etiam virgines; non autem loqui de velo, seu habitu sacrarum virginum. Sed adeo manifestè mentitur, vt non sit opus, nisi librum ipsum legere; scribit enim aduersus virgines seculares, quæ cum nudo capite incederent, ægrè ferebant, virgines sacras tectas, & velatas procedere, & adferebant in argumentum, quod Apostolus 1. Corinth. 11. mulieres velari iusserit, de virginibus autem nihil dixerit: *Ambiunt*, inquit, *virgines hominum aduersus virgines Dei.* Et infrà: *Scandalizamur*, inquit, *quia aliter aliæ incedunt, & malunt scandalizari, quàm prouocari.* Et infrà: *O sacrilegæ manus, quæ dicatum Deo habitum detrahere potuerunt.* Et infrà: *Nupsisti Christo, illi tradidisti carnem tuam, illi sponsasti maturitatem tuam, incede secundum sponsi tui voluntatem. Christus est, qui & alienas sponsas & maritas velari iubet; vtique multò magis suas.* Denique liber sancti Cypriani de habitu virginum, ex libro Tertulliani expressus, satis apertè docet, de quibus virginibus Tertullianus loquitur.

Sed habet Petrus Martyr ex Tertulliano insigne testimonium contra nos; nam in libro de Monogamia, tractans locum illum, 1. Timoth. 5. *Volo iuniores nubere*, ita loquitur; *Ad eas dirigit, quales suprà denotat, iuuenculas viduas, quæ in viduitate deprehensæ, & aliquandiu affectatæ, postquam in delitiis habuerunt Christum, nubere volunt, habētes iudicium, quod primam fidem resciderunt, illam videlicet, à qua in viduitate inuentæ, & professæ eam, non perseuerant. Propter quod vult eas nubere, ne primam fidem susceptæ viduitatis postea rescindant.* Ex his verbis, inquit Martyr, *alterutrum horum omnino intelligendum est, vel Paulum velle eas nubere, quamuis vouissent, idq; magis Tertullianus videtur sentire, vel si non de viduis, quæ professæ sint, sed de similibus agatur, tamen Paulū eas quoq; velle nubere, ne postea fidem datam rescindant. Hæc quoq; sententia contra aduersarios nostros facit; nam illi iuuenculas, & penè puellas permittunt vouere, & in periculum incurrere.*

Respondeo, priorem sensum nullo modo admittunt verba Tertulliani. Illa enim verba; *Propter quod vult eas nu-*

bere, ne primam fidem susceptæ viduitatis postea rescindant, apertissimè monent eum loqui de illis, quæ nondum vouerunt; nam quæ semel vouerunt, & fidem primam resciderunt, quomodo possunt nubere, ne primam fidem rescindant, cùm iam eam resciderint? & cùm ipsum nubere, sit primam fidem rescindere? Tertullianus enim interpretatur primam fidem rescindere, non perseuerare in professione viduitatis.

At, inquit Martyr, *Paulus dicens; Volo iuniores nubere, dirigit sermonem ad eas quæ primā fidem irritam fecerunt, vt Tertullianus dicit; Vult igitur Apostolus, ex interpretatione Tertulliani, eas nubere quæ iam vouerant.* Respondeo, dirigere sermonem ad eas quæ vouerant, nihil aliud est, quàm eas respicere, & ex earum ruina aliis prospicere de remedio, vt verba sequentia apertissimè docent. Quod verò attinet ad posteriorem sensum, fatemur velle Apostolum iuuenculas nubere, sed vt suprà ex Patribus ostendimus, nō omnes iuuenculas, sed eas tantùm, quæ continere nolunt. Omitto hîc mendacia reliqua Petri Martyris, cùm dicit, nos Matrimonium impurum, & spurcum appellare, & alia id genus, quorum Deo rationem in iudicio reddet.

Octavo loco ponit Origenem, in cuius libris nihil inuenit pro se, nisi quod loca quædam pro se facere interpretatur, quia non faciant contra se, nimirum vbi Origenes non vituperat nuptias, & multò magis, vbi aliquid dicit in laudem nuptiarum. Ita profert multa ex commentariis Origenis in caput 12. ad Romanos, & in cap. 19. & 23. Matthæi. Sed nihil omnino est quod ad rem faciat; nos enim nuptias longè magis honoramus, quàm aduersarij faciant, cùm Sacramentum Christi esse doceamus, quod illi pertinacissimè negant, & ciuilem contractum solum in nuptiis agnoscant.

Nono venit ad Cyprianum, qui lib. 1. epist. 11. ad Pomponium ita scribit de quibusdam virginibus, quæ posteaquam se Deo dicauerant, cùm masculis cubare repertæ fuerant: *Quod si ex fide se Christo dicauerunt, pudicè, & castè sine vlla fabula perseuerent, ita fortes, & stabiles præmium virginitatis expectent; si autem perseuerare nolunt, vel non possunt, melius est, vt nubant, quam in ignem delictis suis cadant.*

Hunc locum non Petrus Martyr solùm, sed etiam Caluinus,

tius, Brentius, aliiq; ex aduersariis obiecerunt. Refellit quoque Petrus Martyr aliquot solutiones parùm congruas, vt ostenderet argumentum planè esse insolubile. Sed responsio plana, & facilis in promptu est. Sanctus enim Cyprianus eo modo loquitur, quo S. Paulus 1. Timoth. 5. nimirum occasione quarundam virginum, quæ parùm honestè se gerebant post votum continentiæ, monet alias, vt si non habent firmum propositum perseuerandi, non voueant, sed nubant. Hic igitur sensus est verborum Cypriani: *Quod si ex fide se Christo dicauerunt, pudicè & castè sine vlla fabula perseuerent; si autem perseuerare nolunt, aut non possunt*, id est, si dũ de voto faciendo deliberant, cogitant se non perseueraturas, melius est, vt nubant, quàm in ignem delictis suis cadant.

Esse autem hunc sensum eorum verborum probari potest. PRIMO, quia S. Cyprianus virginibus illis sub disiunctione concedit, vt nubant, si perseuerare nolunt, aut non possunt. Proinde concedit, vt nubant, si tantùm nolint perseuerare, etiamsi alioqui possint. At post votum licitum esse nubere ei, qui perseuerare potest, ne Caluinus quidem, aut Petrus Martyr affirmaret.

SECVNDO, de sacris virginibus in eadem epistola idem Cyprianus dicit, eas grauissimè peccare si alicui viro misceantur; & non mariti, sed Christi adulteras esse: *Si superueniẽs*, inquit, *maritus sponsam suam iacentem cum altero videat, nónne indignatur, & fremit? & per zeli dolorem fortaßis & gladium in manus sumit? quid Christus Dominus & Iudex noster, cùm virginem suam sibi dicatam, & sanctitati suæ destinatã iacere cum altero cernit, quàm indignatur, & irascitur? & quas pœnas incestis eiusmodi coniunctionibus comminatur?* Hæc ille. Non ergo Cyprianus potuit eiusmodi virginibus Deo dicatis nuptias permittere, nisi incestam coniunctionem & manifestã Dei offensionem, seipso teste, permittere vellet. Quis verò credat tam stultum Cyprianum fuisse, vt sciens & prudens grauissima crimina permitteret?

TERTIO, de virginibus Deo dicatis, quæ iam lapsæ fuerãt, in eadem epistola iubet vt separentur, idq; aliquoties repetit, & ne semel quidem admonet, posse eas cum stupratoribus suis, aut cum aliis inire Matrimonium: *Quod si*, inquit, *obstinatæ perseuerant, nec se ab inuicem separant, sciant se cum hac sua impudica obstinatione nunquam à nobis admitti in Ecclesiã*

poſſe. &c. Igitur cùm ſuprà monebat, vt nuberent, non de iis loquebatur, quæ iam vouerant, ſed de iis, quæ adhuc ſui iuris erant.

Vrget Petrus Martyr illud verbum: *Aut non poſſunt*, quaſi aliquæ ſint quæ abſolutè non poſſint continere, etiamſi velint. Sed hoc ſuprà explicatum eſt. Sic enim Cyprianus loquitur, quomodo Chriſtus ipſe, cùm ait, qui poteſt capere capiat. Illi enim dicuntur velle, & non poſſe, qui deſiderant continere, ſed non plena, & perfecta voluntate. Proinde deſunt illis vires efficaces ad continendum, quas tamen vires, ſi vellent in oratione laborare, non difficulter acquirerent. Alium locum ex libro de ſingularitate Clericorum, in diſputatione de cœlibatu ſacerdotum explicauimus.

DECIMO ponit Euſebium Cæſarienſem, ex quo tamen nihil adfert niſi coniecturam quandam, quod conſecratio virginum ſolennis cœperit tempore Conſtantini Imperatoris, antea verò non fuerit. Coniectura hæc eſt, quod lib. 4. de vita Conſtantini, poſteaquam narrauerat Conſtantini decreto abrogatam fuiſſe legem veterem, quæ priuabat hæreditate eos, qui liberos non habebant, continuò ſubiecerit Euſebius, mulieres ad perpetuam virginitatem ſe Deo conſecraſſe, necnon ad ſacerdotium Dei. AT HAEC coniectura nititur manifeſto mendacio. Non enim Euſebius ſubiecit de virginum cõſecratione poſt narrationem de abrogata lege, ſed præmittit tanquam rationem legis abrogatæ. Dicit enim, Conſtantinum legem illam abrogaſſe, quia multi viri, multæque fœminæ liberis carebant, non ob impotentiam generandi, ſed quia ob immenſum amorem numinis, perpetuum cœlibatum profitebantur.

VNDECIMO loco Athanaſium ponit, ſed ne ſyllabam quidem vnam pro ſe inuenire potuit. Idcirco ſolùm attulit loca quædam contra ſe, & reſpondit, non eſſe Athanaſium audiendum, non eſſe tolerandum, nimis multum ſibi ſumpſiſſe hunc patrem. Centuriatores Centuria 4. cap. 4. col. 267. & cap. 6. col. 466. & ca. 7. col. 486. proferunt vnum Athanaſij teſtimonium ex epiſtola ad Dracontium, vbi dicit, ſe nouiſſe Epiſcopos & Monachos, qui filios genuerint.

RESPONDEO, nos etiam nouiſſe permultos Monachos, qui ſimul etiam Epiſcopi dici volebant, & filios genuerunt, nimirum Lutherum, Bucerum, Martyrem, Ochinum, Oecolampa-

lampadium, VVigandum, & alios. Athanasius enim eo loco reprehendit Episcopos & Monachos perditè viuentes, ac dicit, nonnullos reperiri, qui filios genuerint; nam alioqui id illicitum fuisse ex sententia Athanasij, patet ex cohortatione ad Monachos, vbi inter alia impedimenta monasticæ vitæ, ponit, alligatum esse vxori, aut filiis impeditum.

DVODECIMO loco ponit Basilium, quem ab eruditione, & doctrina magnum appellatum fuisse dicit. Profert autem vnum testimonium ex libro de virginitate, vbi Basilius arguit sacras virgines, quæ perditè & flagitiosè viuunt, ac dicit, longè esse præstabilius si viros habeant, illisque subiectæ sint, & officium coniugale, vt decet, exerceant: *Nihil*, inquit Martyr, *pro nobis dici potuit aptius.*

RESPONDEO, non monet Basilius, vt sacræ virgines, quę flagitiosè viuunt, relicta professione nubant, sed dicit, melius fuisse futurum, si nupsissent antequam vouerent. Melius enim est in statu humiliore saluari, quàm in sublimi damnari. Id ita esse, planum est tum ex illis verbis: *Nam si abiecto viri iugo, & ad vitam, ad quam conseruandæ domus, & procreandorum liberorum gratia, facta est inutilis, & professæ virginitati pudenda futura est: tota res damni plena est. Et longè præstabilius esset, ipsam viro coniunctam ad vitam gubernari, &c.* Vbi vides nuptias suaderi, non ei, quæ vouit, sed ei, quæ professæ virginitati pudenda futura est: tum ex eodem libro, vbi BASILIVS fusissimè probat, sacras virgines non posse vllo modo nubere: *Virginitatem*, inquit, *professæ, deinde à carnis voluptatibus incitatæ, scortationis peccatum nuptiarum nomine velare volunt, non ignorantes, opinor, etiam si ignorantiam simulent, quod quæ sponsi sui dexteram præterit, neq; huius est sponsa, quem illegitimè reliquit, neq; illius, cui seipsam per affectum vitiosum adiunxit, iuxta leges vxor reperiri potest.* Et infra: *Ne decipiat seipsam, quod peccatum ipsi pro nuptiis reputabitur.* Et infrà: *Non enim locũ apud ipsum habebit nuptiarum prætextus.*

At, inquit Martyr, *Basilius cùm hæc scripsit, oblitus erat sui.* Sed quis credat virum tam admirabilem, qui ab eruditione magni nomen inuenit, in eodem libro tam apertè secum pugnare, nec potuisse tres paginas scribere, quin obliuisceretur sui? Omitto quæ deinde attexit Martyr in reprehensionem S. Basilij. non enim hìc quærimus, an rectè dixerit, sed an dixerit id, de quo agimus. Quanquam etiam ad refutatio-

nem calumniarum, & ratiuncularum Martyris, satis est scire, illum fuisse verè magnum Basilium, istum esse Petrum falsò Martyrem appellatum. Adfert aliud testimonium ex q. 15. fusè explicata, sed ad rem non pertinet, & à nobis paulò infrà refutabitur in disputatione de votis filiorũ inuitis parentibus editis.

DECIMO TERTIO ponit Gregorium Nazianzenum, ex quo nihil adferre potuit contra nos. Tantum adfert multa, quæ dicit pro se facere, quia non faciunt contra se; nimirum vbi Nazianzenus scribit nuptias esse bonas. Adfert etiam multa, quæ dicit se non probare, vt quod Nazianzenus dicat virginitatem homines Angelis aggregare, nuptias perturbationis, virginitatem splendoris indicium esse, continentiam in arbitrio positam, ita vt possint continere omnes, qui volunt. Hæc Martyr admittere se non posse dicit, sed non multum refert quid ipse admittat, modò Nazianzenus à Catholicis faciat.

DECIMO QVARTO ponit Hilarium, ex quo vnum duntaxat locũ habere potuit, quem nobis obiiceret. In reliquis Hilarium reiicit cum ceteris Patribus, qui Papistis nimis apertè fauent. Testimonium igitur contra nos profert Martyr ex commentario Hilarij in ca. 19. Matth. vbi sic loquitur: *Nobis circa Eunuchos sermo sit & voluntas; & in vno posuit naturam, in altero necessitatem, & in tertio voluntatem. Naturam in eo qui ita nascitur, necessitatem in eo, qui ita factus est, voluntatem in illo, qui spe regni cœlestis talis esse decreuerit, cui nos similes, effici, si tamen possimus, admonet.* *Ecce*, inquit Martyr, *ait non inquit, si tamen velimus, sed si possimus: rationem habens virium vniuscuiusque nostrûm.*

RESPONDEO, nihil Hilarius addit ad verbum Domini: *Qui potest capere, capiat.* De quo loco satis multa diximus. Neq; negamus habendam esse virium rationem, & eos non debere seipsos castrare ob regnũ cœlorum, qui nondum vires habere se sentiunt ad continendum, & qui proinde non possunt: tamen addimus, eos, qui vires nondum habent, & modò non possunt, posse tamen per orationem vires acquirere, quibus postmodum poterunt, si voluerint.

Alium locum ex Hilario proferunt Magdeburgenses, Cent. 4. cap. 4. col. 300. vbi postquam posuerunt encomia virginitatis ex Athanasio, ita subiungunt: *Contra hanc superstitiosam*

stitiosam opinionem videtur Hilarius in Psalmo 64. loqui; Cernimus nudis Philosophos algere corporibus, ipso etiam coniugiorum vsu Magistri abstinent, hæretici sicco panis cibo viuunt. Sed quis tandem ociosi huius propositi profectus? totum hoc inane, & ridiculū est, & cum ipsis superstitionis caussis miserabile. Deo ergo vouenda sunt contemptus corporis, castitatis custodia, ieiunij tolerantia. Vota enim tantùm Ecclesiasticæ religionis vtilia sunt, quæ cum & dignis Deo cautionibus, & propositæ in Ecclesia obseruantiæ studio probantur.

Ex his verbis Magdeburgenses collegisse videntur, vouendum esse corporis contemptum, sed non extremum illum vsque ad nuditatem, & algorem; vouendam castitatem, sed coniugalem, non virginalem; vouenda ieiunia, sed non ardua illa, quibus nonnulli solo pane viuunt. At non hoc Hilarius dicit, sed monet, continentiam, ieiunia, corporis contemptum, extra Ecclesiam nihil prodesse, multum autem prodesse si in Ecclesia propter Deum suscipiantur, ipsique Deo voueantur. Explicat enim illa verba Psalm: *Tibi reddetur votum in Hierusalem.* Et vim facit in illis vocibus: *Tibi,* &, *in Hierusalem*, id est, Deo, & in Ecclesia, atque inde superstitiosa vocat continentiam, & ieiunia Gentilium, quia non Deo; & hæreticorum, quia non in Ecclesia offeruntur. Quocirca Petrus Martyr ex hoc loco Hilarij colligit, Hilarium sensisse votum cœlibatus debere fieri ad placendū Deo. Sed addit, sibi hanc Hilarij sententiam non probari.

DECIMO QVINTO ponit Epiphanium, ex quo duo testimonia profert, vnum ex lib. de hæresibus, hæres. 48. vbi sic legimus: *Nos verò non necessitatem imponimus, verùm cum bono consilio admonemus, exhortantes eum qui potest, non autem necessitatem imponimus nō potenti, neque reiicimus ipsum à vita.*

Ex his verbis arguit Catholicos Petrus Martyr, quod imponant necessitatem cœlibatus, quia non admittunt ad sacros ordines nisi cœlibes: & rursus, quod dicant omnes posse continere, si velint; quorum vtrumque reprobat Epiphanius. Sed de hoc posteriore iam sæpe diximus, quomodo verum sit quosdam posse, & non posse continere. Nam non possunt, dum non habent donum, & tamen possunt absolutè, quia possunt donum petere & habere. Et tamen interim non negamus, quin malè faciant, qui vouent eo tempore, quo se donum non habere sentiunt, & peius etiam faciunt,

qui eiusmodi homines impellunt, aut etiam cogunt ad vouendum. De priore autem, manifesta calumnia est; nam etsi non admittimus ad sacros ordines, nisi cœlibes, tamen sicut non cogimus ad ordines suspiciendos, ita nec ad cœlibatum profitendum.

Itaque idem ipse Epiphanius, qui neminem vult cogi ad cœlibatum, affirmat non debere admitti ad sacros ordines nisi cœlibes. Sic enim loquitur Epiphanius hæresi 59. *Reuera non suscipit sancta Dei prædicatio post Christi aduentum eos, qui mortua sua vxore secundis nuptiis coniuncti sunt, propter excellentem sacerdotij honorem & dignitatem, sed & adhuc liberos gignentem vnius vxoris virum non suscipit, sed eum, qui se ab vna continuit, aut in viduitate vixit, Diaconum, & Presbyterum, & Episcopum, & Hypodiaconum.*

Aliud testimonium proferunt, cùm Petrus Martyr, tum etiam Ioannes Brentius ex eodem libro hæresi 61. vbi sic legimus: *Melius est lapsum à cursu palàm sibi vxorem sumere secundum legem, & à virginitate multo tempore pœnitentiam agere, & non quotidie iaculis sauciari.*

Respondeo PRIMO, Epiphanius videtur dicere, minus malũ esse nubere post votum, quàm occultè, & assiduè scortari: non tamen dicit, non esse malum nubere post votum, quod aduersarij dicunt, & de quo nostra controuersia est. Nam in eodem loco paulò antè Epiphanius sic ait: *Sancti Apostoli tradiderunt, peccatum esse post decretam virginitatem conuerti ad nuptias.* Et paulò pòst, monet illud Pauli: *Si nupserit virgo, non peccauit*, intelligi debere de ea quæ nondum est dicata Deo. Et infrà, illud 1. Timoth. 5. *Damnationem habent, quia primam fidem irritam fecerunt*, dicit maximè pertinere ad virgines, quæ nubere volunt post votum.

Denique ipse etiam Petrus Martyr, fatetur Epiphanium nobiscum facere: *Nunquam*, inquit, *asserui, Epiphanium facere mecum, quòd dicat esse peccatũ Matrimonium inire, post votum editum.* Et infrà: *In eo itaq; mecum non conuenit Epiphanius, sed tantùm in eo quod illas nuptias, & veras esse dicat, & licitas.* Hæc ille. Qui manifestè secum pugnat, vel Epiphanium falsò pugnare secum ipsum asserit. Nam peccatum esse nuptias inire post votum, & nuptias esse licitas post votum, pugnantia sunt: vtrumq; tribuit Martyr Epiphanio, qui tamen constanter primum asserit semper, alterum nunquam.

Secvndo dico, probabile eſſe, Epiphanium non voluiſſe etiam dicere, minus malum eſſe nubere poſt votum, quàm ſcortari, ſed hortatum eſſe ad nuptias eos, qui ſine voto perſeuerabant in cœlibatu, & tamen flagitioſè viuebant; nam in eo loco diſtinguit duo genera virginum. Vnum eorum, qui ex electione, & profeſſione, ac voto virgines erant, & de his ſępius repetit, non licere ſine grauiſſimo crimine poſt dicatam Deo virginitatem conuerti ad nuptias. Alterum eorum, qui tempore adoleſcentiæ non inuenerant commodas nuptias, & ideo quaſi neceſſariò permanſerant toto eo tempore cœlibes, deinde cùm iam prouecti eſſent ætate, erubeſcebant conuerti ad nuptias, atq; idcirco cœlibes permanere decreuerant: interim tamen occultè ſcortabantur, & coram hominibus virgines erant, coram Deo nequaquam. Hos ergo hortatur, vt agant pœnitentiam propter amiſſam per fornicationem virginitatem, & ad Matrimonium confugiant, magiſque timeant Dei condemnationem, quàm hominum iudicia.

Itaque cùm ait Epiphanius: *Melius eſt vnum peccatum habere, quàm multa,* non vult dicere, melius eſt peccare ſemel nubendo poſt votum, quàm ſæpius ſcortari, ſed melius eſſe poſt vnam fornicationem tranſire ad nuptias, quàm cœlibem manendo exponere ſe periculo aſſiduè ſcortandi: & cùm hortatur eum, qui à curſu lapſus eſt, vt vxorem accipiat, non vocat curſum votum cœlibatus, ſed ipſum cœlibatum, quem ille lõgo tempore liberè ſeruauerat, & poſtea per fornicationem corruperat. Hoc dico valde eſſe probabile, tum quia verba Epiphanij hunc ſenſum patiuntur, tum etiam quia non eſt credibile Epiphanium hortari voluiſſe ad id, quod ipſe fatetur eſſe contra Apoſtolicas ſanctiones.

Decimo sexto proponit Petrus Martyr Chryſoſtomum, ex quo nihil adfert, niſi laudes nuptiarum, quæ nihil cauſſæ noſtræ officiunt. Sed Magdeburgenſes Cent.5.cap.4. col.444. producunt teſtimonium Chryſoſtomi ex oratione de cohabitatione regularium mulierum cum viris, vbi hortatur virgines ſacras, vt potius apertè nubant, quàm cum viris ita cohabitent: *Nam illas nuptias,* inquit, *neque Deus condemnat, neq; homines reprehendunt. Honeſta enim res eſt neminem offendens, neminem lædens. Virginitas autem illa cum viris pluſquam ſtuprum ipſum ab omnibus arguitur.*

At non satis fideliter hæc verba Magdeburgenses retulerunt. Siquidem omiserunt ea, quæ proximè præcedunt; ex quibus apertissimè colligitur, Chrysostomum loqui de nuptiis, quæ votum præcedunt, non de iis, quæ illud sequuntur. Sic ait: *Nam si habere cohabitatores concupiscis, non oportebat Virginitatem eligere, sed ad nuptias transeundum erat. Multò enim melius sic nupsisse, quàm illo modo Virginem profiteri, fuisset; nam illas nuptias neq; Deus condemnat, &c.* Et infrà: *Si concupiscunt Virum, & nuptias, quis prohibebat, & libertatem adimebat, ne hoc facerent?* Hæc ille. Loquitur ergo Chrysostomus, quomodo Cyprianus, & Basilius loquebantur, de eo, quod debuisset fieri ante votum, non de eo, quod post votum fieri debuit. Idem enim Chrysostomus in epist. 6. ad Theodorum, disertè dicit, Matrimonium post vota monastica non Matrimonium, sed quid adulterio peius esse.

Exstat apud Chrysostomum alius locus, qui contra vota obiici potuisset, quamuis eum non legerim ab aliquo aduersariorum notatum fuisse. lib. 3. aduersus vituperatores vitæ monasticæ, sub finem ita loquitur Chrysostomus: *Ergo ne intempestiuè liberos nostros ab deserti commoratione reuocemus, Verùm studij cœlestis disciplinam in eis solidam permittamus, altisq; radicibus arbusta firmari, & siue decem annos, siue etiam Viginti nutriendi illi sint in monasterio, non perturbemur.* Ex his verbis colligi videtur non fuisse Monachos votis adstrictos, aut certè vota ipsa libera fuisse Chrysostomi ætate, quandoquidem domum ex monasterio redire poterant.

RESPONDEO, duo erant genera hominum, qui in monasteriis eo tempore viuebant. Alij enim monasticen profitebantur, & hi votis adstricti erant, nec redire poterant ad negotia secularia. Alij solum ad tempus in monasteriis degebant, non tam vt Monachi fierent, quàm vt in pietate, & virtutibus exercerentur. Hi verò nullis votis alligati erant, & cùm volebant abire ex monasterio, poterant. De his ergo posterioribus hoc loco Chrysostomus loquitur. Quod etiã ex eo cognosci potest, quod omnes ciues hortatur, vt ad monasteria filios suos mittant, necnon, vt ipsi etiam, licet coniugati, eò se conferant, ibiq; aliquandiu commorentur. De prioribus loquitur S. Basilius c. 21. constitutionum, vbi multis rationibus ostendit non licere Monacho domum redire. Ipse etiam CHRYSOSTOMVS in epistol. 6. ad Theodorum:

Equidem fleo, inquit, *non quòd paternarum rerum sollicitudinem geras, sed quòd negligendo calcaueris quidquid antè de pectore Christo spoponderas. ad hæc inhorresco, his angor, & crucior; propter ista formido non immeritò. Vt enim non obiicitur desertio militiæ non militanti; ita is, qui semel cœperit esse miles, cùm deseruisse detegitur, pœna vltima dignus iudicatur.* Item THEOPHYLACTVS in cap. 8. Matth. *Si autem*, inquit, *illi neque patrem sepelire licuit, væ his, qui monasticen professi ad mundana regrediuntur negotia.*

DECIMO SEPTIMO ponit Petrus Martyr Ambrosium, ex quo quia nihil adferre potuit contra vota continentiæ, inuehitur in eius libros de virginibus, planè aureos & dulcissimos. Dicit Ambrosium sibi ipsum non constare, quòd nunc doceat virginitatem non imperari, sed consuli; nunc verò ipse idem eam imperet, cùm prohibeat virgines Deo sacratas nubere. SED non intelligit iste falsus Martyr carnali amore cæcatus, neq; quid loquatur, neq; de quibus affirmet. Aliud enim est imperare virginitatem, aliud eam exigere ab eo, qui spontè se obligauit. Deniq; libros illos de virginibus, qui tantopere displicent Petro Martyri, S. Hieronymus mirificè laudat in epist. 22. ad Eustochium.

DECIMO OCTAVO ponit Hieronymum, ex quo vnum locum profert ex epistol. 8. ad Demetriadem. Deinde acerbè satis reprehẽdit libros S. Hieronymi aduersus Iouinianum. Sed posteriori obiectioni sat est opponere S. Augustinum, qui in epistol. 29. ad Hieronymum, libros illos contra Iouinianum suauissimam, & præclarissimam disputationem appellat. Necnon ipsum Hieronymum, qui in Apologia pro libris suis contra Iouinianum, eas calumnias, quas nunc Petrus Martyr profert, iam antè refutauit.

Porro testimonium ex epistola ad Demetriadem, hoc est: *Sanctum virginum propositum, & cœlestis, Angelorumq; familiæ gloriam, quarundam non bene se agentium nomen infamat, quibus apertè dicendum est, vt aut nubant, si se non possunt continere, aut contineant si nolunt nubere.* HAEC *verba*, inquit Martyr, *non possunt intelligi de iis qui nondum vouerint. Quia nemo dehonestat aliquem ordinem nisi fuerit in illum adscriptus. Nullus turpi vita infamasset Apostolos, nisi inter eos fuisset annumeratus.*

RESPONDEO, loquitur S. Hieronymus de ancillis sacrarum virginum nobilium. Erãt enim quædam virgines sacræ, fœmi-

fœminæ nobilissimæ, quæ domi suæ viuebant, & multis ancillis comitatæ procedebant. Sæpe autem fiebat, vt aliquæ ancillarum, quæ quidem nullum habebant votum, parùm pudicè viuendo dominas infamarent. Sic enim pergit ibidem Hieronymus post verba citata: *Digna res risu, immò planctu, incedentibus dominis, ancilla virgo procedit ornatior, vt pro nimia consuetudine, quam incomptam videris, dominam suspiceris.* Et paulò superiùs: *Mores enim & studia dominarum plerumque ex ancillarum, & comitum moribus iudicantur.*

Porro ancillas virginum sacrarum non fuisse omnes sacras virgines, perspicuum est ex epist. 22. ad Eustochium, vbi monet virginem Eustochium, vt ex ancillis, si quas habeat eiusdem propositi, eas magis honoret, & ad mensam suam adhibeat, vt earum honor aliarum sit inuitatio. Vbi etiam addit hæc verba de ancillis, quas dixerat inuitandas ad continentiam ex aliarum honore: *Si qua dissimulat, & seruitutem refugit, illi Apostolum legito, melius est nubere, quàm vri.* Vbi docet, esse quidem prouocandas ancillas ad propositum continentiæ, sed non esse cogendas.

Aliud testimonium ex Hieronymo proferri potuisset. sic enim loquitur ad sacram virginem in epistol. 47. de vitando suspecto contubernio: *Si virgo es, quid times diligentem custodiam? si corrupta, cur non palàm nubis?* Esse autem virginem sacram, quam alloquitur, patet ex verbis illis eiusdem epistolæ: *Non tibi displiceat eius conuersatio, quæ te sponso tuo virginem consecrauit.*

RESPONDEO, loquitur Hieronymus de quadam virgine, quæ non in monasterio publicè professa fuerat (nam in eadem epistola hortatur eam, vt se conferat ad monasteriū) sed priuatim vouerat continentiam, vt eo tempore multæ facere solebant; ac deinde relicta matre vidua, iuueni cuidam adhæserat, & cum eo viuebat non sine suspitione impudicitię. Hanc ergo Hieronymus monet, vt potius apertè nubat, quàm perpetuò cum aliorum scandalo impudicè viuat. Neque ita hoc monet, quasi peccatum non sit, quod aduersarij volunt, nubere post votum, sed quia minus peccatum sit, & prudentia ac ratio doceat, ex duobus malis minus esse eligendum. Quod autem S. Hieronymus malum esse putet, nubere post votum, non negat Petrus Martyr, cùm id millies repetat S. Hieronymus lib. 1. contra Iouinianum, & aliis in

in locis, sed præterea id ipsum habemus hoc loco; nam postquam dixerat: *Si corrupta es, cur non palàm nubis?* Ita subiungit: *Neq; verò hoc dico, quod post peccatum tollam pœnitentiam, vt quod malè cœpit, malè perseueret, sed quod desperem in istiusmodi copula diuulsionem.* Hoc est, non hortor vt nubas, quia cupiam in eo, quod malè cœpisti fornicando, malè perseueres nubendo, & non potius cupiam pœnitentiam, & emendationem; sed quia despero te posse separari à viro, ideo malo, quod minus est malum, vt marito adhæreas, non fornicario.

Est autem hoc loco obseruandum, nuptias post votum simplex, de quo Hieronymus loquitur, licet sine peccato contrahi nequeant, tamen veras nuptias esse; & ideo aliquo modo minus malū esse, nubere post votum eiusmodi, quàm assiduè fornicari, tum ob fidem coniugij, tum ob prolem legitimam, tum ob alia bona: tamen etiam aliquo modo, vt nos suprà diximus, est maius malum sic nubere, quàm fornicari, quia, qui ita nubit, reddit se inhabilem ad votum seruandum, quod non facit, qui fornicatur.

DECIMO NONO ponit Augustinum, quem inprimis fatetur aduersari sibi, & suis Lutheranis apertissimè, sic enim ait: *Hæc omnia votorum genera, id est, virginum, viduarum coniugatarum, vult Augustinus & firma, & valida esse, ita vt grauissimè peccent, qui post ea nuncupata, Matrimonia contraxerint.* Et post testimonia allata, subiungit: *Ista vir Dei scribit, vt homo deceptus.*

At cur non sit verisimilius decipi Martyrem, quàm illum virum Dei, qui etiam aduersariis testibus doctissimus atque sanctissimus fuit? Adfert deinde duo loca pro se. VNVM ex libro de sancta virginitate, cap. 40. & 41. vbi Augustinus dicit, impossibile esse, aut valde difficile intelligere cur Deus vni det continentię donum, alteri non det. Ex quo loco colligit Martyr, non posse omnes qui volunt, hoc donum habere. Si enim omnes, qui volunt, haberent donum, non esset difficile intelligere, cur vni daretur, alteri nō daretur. Caussa enim esset, quia vnus vult, alius non vult.

ALTERVM testimonium sumit ex libro de bono viduitatis, c. 9. & 10. & ex epist. 70. ad Bonifacium, vbi S. Augustinus docet nuptias post votum ratas esse, ac veras, nec debere dissolui.

TER-

TERTIVM testimonium addit Brentius ex libro de bono coniugali, cap.21. vbi S. Augustinus non audet anteponere virginitatem S. Ioannis, coniugio Abrahæ.

Addo ego QVARTVM testimonium ex libro de sancta virginitate, cap.34. vbi sic loquitur S. Augustinus de virginibus quibusdam sacris: Hæ nubere volunt, & ideo non nubunt, quia impunè nō possunt, quæ melius nuberent, quàm vrerentur.

RESPONDEO ad PRIMVM testimonium, & dico S. Augustinum loqui de dono continentiæ, non quo fit, vt aliquis continere possit, quod nemini negari dicimus, sed quo fit, vt re ipsa aliquis contineat; quod nō datur nisi iis, quibus Deus dandum esse iudicauerit: neq; est hoc proprium dono continentiæ, sed commune cum dono fidei, dilectionis, perseuerantiæ, aliisq; donis eiusdem generis. Siquidem omnes iusti verè perseuerare possunt, si velint, & tamen impossibile est intelligere, cur Deus vni iusto det perseuerantiæ donum, ita vt re ipsa infallibiliter perseueret, alium cadere sinat, nec det ei eam gratiam, qua efficaciter perseueret. libro de spiritu & litera, cap.34. *Iam si ad illam profunditatem*, inquit, *scrutandam quisquam me coarctet, cur vni ita suadeatur, vt persuadeatur, alteri nō item; duo interim occurrunt quæ respondere libeat. O altitudo diuitiarum, & non est iniquitas apud Deum.* Sed de his alibi disputandum est.

Ad SECVNDVM dico, Augustinum voluisse quidem nuptias post votum esse veras nuptias, sed simul asseruisse (quod Petrus Martyr non negat) grauissimè peccare eas, quæ post votum nubunt. sic enim ait libro de bono viduitatis, cap.9. *Damnantur tales viduæ, non quia coniugalem fidem posterius inierunt, sed quia continentiæ primam fidem irritam fecerunt.* Et cap.11. *Non possum dicere à proposito meliore lapsas, si nupserint, fœminas, adulteria esse, non coniugia, sed planè non dubitauerim dicere, lapsus & ruinas à castitate sanctiore, quæ vouetur Deo, adulteriis esse peiores.* Hæc ille. Itaque testimonium Augustini nihil efficit contra id, quod nunc defendimus, non licere nubere post votum.

SED instat Petrus Martyr; In eo saltem contradicitis Augustino, quod Matrimonia Monachorum & Sanctimonialium irrita esse decernitis.

RESPONDEO, conuenit inter Theologos, Matrimonium

nium post votum simplex continentiæ illicitum quidem esse, sed tamen ratum, nec dirimendum: post votum solenne nullum esse. sic enim Innocentius I. docet in epist. 2. & post eum Gelasius in epist. 1. ac Toletanum Concilium I. can. 16. Vtrum autem post solenne votum, nullum sit Matrimonium iure diuino, & naturali, an solùm iure Ecclesiastico, quæstio est. Nam Albertus, B. Thomas, B. Bonauentura, Richardus, & Durandus in 4. d. 38. & Dominicus à Soto lib. 7. de iustitia, & iure, q. 2. artic. 5. volunt iure diuino, ac naturali Matrimonium nullum esse, si post votum solenne contrahatur. Atque hi dicerent S. Augustinum de voto simplici tantùm esse loquutum, non de solenni, vt etiam S. Hieronymum in epist. 47. de vitando suspecto contubernio. Contrà verò, S. Basilium in libro de virginitate, & Chrysostomum in epist. 6. ad Theodorum, de voto solenni.

At Scotus & Paludanus in 4. d. 38. & Caietanus in 22. q. 88. art. 7. & omnis schola Iureconsultorum, vt refert Panormitanus in cap. Rursus, qui Clerici vel vouentes, asserunt solo iure Ecclesiastico Matrimonium irritum esse, quod post votum solenne contrahitur. Atq; hi Augustinum & Hieronymum, vel de voto simplici loquutos esse dicerent, vel de solenni, secundum regulas iuris diuini, ac naturalis. Decretum enim Ecclesiasticum, quo inhabiles fiunt ad Matrimonium, qui votum habent solenne ad eorum notitiam non peruenisse. vtraque sententia probabilis est, nec est nostræ considerationis hoc loco quæstionem istam definire.

Ad TERTIVM dico, S. Augustinum eo loco non conferre virginitatem cum coniugio absolutè, sed virginitatem vnius personæ cum coniugio alterius personę. Etsi enim absolutè virginitas longè excellat cōiugio, vt Augustinus, cùm alibi sæpe, tum in ipso libro de bono coniugali, cap. 23. affirmat: tamen potest fieri, vt virginitas coniuncta sit in vno homine cum minore caritate, humilitate, aliisque virtutibus, quàm coniugium in altero homine. Idcirco non possumus anteponere virginem coniugato, nisi constet in ceteris virtutibus illos esse pares.

Ad QVARTVM dico, S. Augustinum eo modo esse loquutum, quo S. Hieronymus in epistol. 47. nimirum minus malum esse apertè nubere ei, qui simplex votū habet, quàm perpetuò occultè fornicari.

Vicesimo adducit Leonem, ex cuius operibus vnum testimonium profert ex epist. 87. aliâs 85. ad Episcopos Africæ, vbi Leo ita loquitur: *Dicente Apostolo, vt inter alias Christianismi regulas is Episcopus ordinetur, quem vnius vxoris virum fuisse, aut esse constaret, tam sacra semper habita est ista præceptio, vt etiam de muliere sacerdotis eligenda, eadem intelligatur seruanda conditio.* Videtur enim hîc dicere S. Leo, non modò posse Episcopum ordinari, qui vxorem habuerit, sed etiam qui habeat; & præterea posse Episcopum, qui non habet vxorem, eam ducere, si voluerit.

Sed ad hoc testimonium iam respondi in disputatione de cœlibatu sacerdotum. Admittimus enim Episcopum fieri posse, qui vxorem habeat, modò ab ea se continere deinceps velit. Posse autem Episcopum vxorem ducere, nunquam sensit, vel scripsit S. Leo. siquidem in codicibus emendatioribus non habetur: *De muliere sacerdotis eligenda,* sed, *de muliere sacerdotis eligendi.* Iubet enim S. Leo, vt non solùm arceatur à sacerdotio, qui plures vxores habuit, sed etiam is qui vnam habuit, quæ tamen alterius antea fuerit. Consule epist. 84. ad Anastasium, vbi disertis verbis Leo docet, non modò Episcopum, sed etiam Presbyterum, Diaconum & Subdiaconum debere innuptum esse, vel continentem.

Postremo loco adducit Petrus Martyr Gregorium I. qui lib. 1. epist. 42. ita scribit: *Ante triennium omnium Ecclesiarum Siciliæ Subdiaconi prohibiti fuerunt, vt more Romanæ Ecclesiæ suis vxoribus non miscerentur, quod mihi durum, atque incompetens* (impium, pro incompetens, Petrus Martyr legere maluit ad rem exaggerandam) *videtur, vt qui vsum continentiæ non inuenit, neq; castitatem promisit, compellatur à sua vxore separari, atque per hoc, quod absit, in deterius cadat.* Ex his multa deducit Martyr, quæ aduersus Catholicos pugnare videntur.

Primvm est, Romanum Pontificem, qui prohibuerat, ne Subdiaconi Siciliæ suis vxoribus miscerētur, fecisse contra Nicænam Synodum, quæ Paphnutio auctore decreuit, non esse Clericis prohibendū propriæ vxoris commercium. At fabulam istam Paphnutianam in disputatione de cœlibatu sacerdotum euidenter, vt arbitror, confutauimus. Præterea, si vnus Romanus Pontifex præceptum paulò durius, & incompetens, vt S. Gregorius dicit, imposuit, mox illud à successore temperatum fuit.

Secundum est, non fuisse eo tempore votum annexum sacro ordini. Gregorius enim dicit, durum sibi esse visum, vt Subdiaconi castitatem tenere cogerentur, qui non promiserant. At si in Sicilia Subdiaconi non vouebant, num alibi nusquam vouebant? immò abusus erat, quod in Sicilia non vouerent. Atq; idcirco ibi S. Gregorius iubet, moneri Episcopos, vt nullum ordinent Subdiaconum, qui non antea continentiam voueat.

Tertium est, tyrannidem hanc à Romana Ecclesia cœpisse, in Orientali autem seu Græca Ecclesia eiusmodi vsum non fuisse. Sed mendacium apertissimum est, nō fuisse vsum continentiæ Subdiaconorum, atq; ordinum etiam superiorum in Orientali & Græca Ecclesia ante tempora S. Gregorij. Contrarium enim disertis verbis docet Epiphanius hęresi 59. Hieronymus libro in Vigilant. Leo epist. 84. & alij quos suprà citauimus in disputatione de cœlibatu sacerdotum.

Quartum est, Gregorium, licet admodum superstitiosum, vidisse tamen hoc esse durum, & alienum à pietate, & moderari conatum, non tamen potuisse, quantum volebat ob canones, & decreta. Sed quod sanctissimum virum admodum superstitiosum Petrus Martyr vocat, facit more suo. quod ait eum vidisse hoc esse alienum à pietate, mentitur, vt solet. Non enim impium, sed incompetens Gregorius esse dixerat prædecessoris sui decretū. quòd addit S. Gregorium moderari conatum canones prædecessorum, sed non tantùm fecisse quantum voluisset, planè diuinat, vel somniat potius. Gregorius enim, vt summa potestate, ita etiam summa libertate vtebatur in iis, quæ ad Dei honorem, & Ecclesiæ vtilitatem pertinere videbat.

Adferunt alij quidam adhuc vnum testimonium ex Gelasio Papa. Is enim epist. 1. ad Episcopos Lucaniæ, cap. 23. de viduis quæ continentiam vouerant loquens, ait: *Nos talibus nullum laqueum debemus inijcere, sed solùm adhortationes præmij sempiterni, pœnasq; proponere diuini iudicij, & vt nostra sit absoluta conscientia, & illarum pro se rationem Deo reddat intentio.* Hæc ille.

Respondeo, laqueus, de quo Gelasius loquitur, non est, vt aduersarij credunt, nuptiarum prohibitio iis, quæ vouerant, sed iis, quæ non vouerant; nam antè dixerat Gelasius eas, quæ vouerunt, non posse nubere sine peccato: *Sicut*, in-

quit, *si se continere non poterant, secundum Apostolum nullatenus nubere vetabantur: sic habita secum deliberatione promissam Deo pudicitiæ fidem debent custodire.* Vult igitur Gelasius non debere cogi viduas ad vouendum, sed exponenda illis esse, & præmia si voueant, & reddant, & supplicia si voueant, & non reddant.

CAPVT XXXV.

Quòd iuniores vouere possint.

EQVITVR Disputatio QVARTA de iis, qui vota monastica suscipere, ac nuncupare possunt. Quatuor sunt genera personarum, quibus præ ceteris aduersarij negant facultatem huiusmodi vota suscipiendi. Primo, iuniores. Secundo, filiifamilias inuitis parētibus. Tertio, coniuges ex consensu mutuo. Quarto, coniuges ante Matrimonium consummatum, inuito altero coniuge.

De PRIMO, Lutherus libro de votis monasticis ait, non oportere viros admittere ad vota monastica nisi post annum LXX. vel LXXX. Similiter Confess. Augustana, art.27. conqueritur, quod pueri permittantur fieri religiosi. Caluinus lib.4. Instit.c.15.§.19. dicit olim nefas fuisse ante annum LX. admittere fœminam ad votum continentiæ. Martyr in libro de cœlibatu, & votis eandem querimoniam renouat. Probant ex illis verbis 1.Tim.5. *Adolescentiores viduas deuita,* vel vt est in Græco παραιτȣ. reiice. &, *Volo iuniores nubere, matresfamilias esse, &c.* possumus addere duos veteres Canones; nam Concilium Romanum sub Syluestro can.10. prohibet velari Sanctimoniales ante annum LXXII. & B.Gregorius lib.3. epist.11. vetat Sanctimonialem velari ante annum LX.

At his non obstantibus dicimus duo. Primo ad vota suscipienda continentię, obedientiæ, & paupertatis, requiri quidem eam ætatem, in qua sit vsus liberi arbitrij, sed vbi is adfuerit, in quacunq; ætate licere talia vota nuncupare. Probatur PRIMO Scriptura. Thren.3. *Bonum est viro, cùm portauerit iugū ab adolescentia sua.* Matt.19. *Sinite paruulos venire ad me.*

SECVNDO exemplis; nam Ioannes Baptista à pueritia secessit in eremum, Luc.1. B.Maria adolescentula vouit perpetuam continentiam, vt suprà demonstrauimus, B.Antonius, Paulus

Paulus I. Eremita, Hilarion, Benedictus, Bernardus, Franciscus, aliique permulti in adolescentia Monachi facti sunt, vt patet ex Athanasio, Hieronymo, Gregorio, & Bonauentura, in eorum sanctorum vitis. pari ratione omnes ferè sanctę virgines, quas Ecclesia publicè colit, adolescentulæ vouerant continentiam, vt Thecla, Agnes, Cecilia, Agata, Lucia, Clara, Catharina, & aliæ propemodum infinitæ.

TERTIO probatur ex Patrib⁹. ATHANASIVS de humanitate verbi, dicit etiam pueros virginitatem profiteri doctos esse à Christo. BASILIVS in quęstionibus diffusè explicatis, q. 15. disputat in qua ętate recipiendi sint homines ad vota monastica. & respondet, in prima ætate esse recipiendos pueros ad monasterium, sed non esse admittendos ad professionē, nisi vbi cœperint liberū habere vsum rationis. AMBROSIVS li. 3. de virginibus: *Non ergo*, inquit, *ætas reiicitur florētior, sed animus examinatur. at certè Theclam non senectus, sed virtus probauit, & hinc quid plura contexā, cùm omnis ætas habilis Deo, perfecta sit Christo? nec mirère in adolescentulis professionem, cùm legeris in paruulis passionē. An dubitamus si eum vsq; ad continentiam sequatur adolescētia, quem vsq; ad mortem confitetur infantia?*

HIERONYMVS in epistola ad Eustochium de virginitate docet in cœnobiis fuisse suo tempore homines omnis ætatis, pueros, viros, senes. AVGVSTINVS de sancta virginitate, cap. 36. *Sed*, inquit, *respice agmina virginum, puerorum, puellarumq; sanctarum, in Ecclesia tua eruditum est hoc genus, illic tibi à maternis vberibus pullulauit, nomen tuum ad loquendum linguam soluit, nomen tuum velut lac infantiæ suæ suxit infusum, non potest quisquam ex hoc numero dicere, qui prius fui blasphemus, & persecutor. immò etiam quod non iussisti, sed tantummodo volentibus arripiendum proposuisti dicens, qui potest capere capiat, arripuerunt, vouerūt, & propter regnum cœlorum seipsos non quia minatus es, sed quia hortatus es, castrauerunt.*

SECVNDO DICIMVS ad professionem publicam expectandam etiam eam ętatē, quam leges Ecclesię præscribunt, quæ pro temporum, & locorū diuersitate variæ exstiterunt; nam Concilium Cæsaraugustanum, cap. vlt. & Agathense can. 13. iubebant exspectari annum XL. antequam mulieres publicam professionem emitterent. Concilium autem Carthaginen. 3. can. 4. iubebat exspectari annum XXV. quod expositum est in Concilio Mileuit. can. 26. debere intelligi, nisi

aliqua necessitas cogat ante illud tempus virginem velari. B. Gregorivs lib. 1. epist. 48. in insulis vbi est molestior habitatio, iubet, ne recipiatur aliquis ad monasticam professionem ante annum XVIII. ex quo rectè deducunt Canonistæ, in aliis locis posse recipi in minori ætate, nimirum anno XIV. quam ætatem definiunt multi canones, vt cap. Ad nostram, & cap. Significatum, extra de regularibus.

Porro Concilium Trull. can. 40. & Concilium Tributi, cap. 24. permittunt professionem etiam ante annum XII. sed nostro tempore Concilium Tridentinum sess. 25. cap. 15. statuit professionem non debere fieri ante annum XVI. quam ætatem etiam olim definierat S. Basilius, vt testatur Concilium Trullanum, cap. 40. ex quibus apparet nunquam in Ecclesia fuisse consuetudinem, aut legem, vt exspectaretur annus LX. vel LXXX.

Ad Argvmenta. Illud Apostoli: *Adolescentiores deuita*, seu reiice, intelligitur à numero earum viduarum, quas Ecclesia alebat, non à voto continentiæ. Solum enim anus LX. annorum quæ seipsas alere non poterant, voluit Apostolus nutriri sumptibus Ecclesiæ.

At, inquit Petrus Martyr, si iuniores arcebat Paulus à conuictu earum viduarum, quas alebat Ecclesia propter periculum incontinentiæ, cur non ob eandem caussam arcendæ sunt à voto? Respondeo, quæ alebantur ab Ecclesia, vouebant etiam continentiam, turpius autem fuisset deficere à voto aliquam ex iis, quæ publicè alebātur ab Ecclesia, quàm ex aliis. idcirco nolebat Apostolus recipi iuniores ad numerum earum, quæ ab Ecclesia alebātur. Illis autem verbis: *Volo iuniores nubere*, opponimus aliud, volo, ex 1. Cor. 7. *Volo omnes esse sicut me ipsum*, id est, continentes. Cùm enim istæ voluntates contrariæ sint, oportet dicere neutrum adferre præceptum, & absolutè quidem Apostolum cupiuisse, vt omnes continerent, tamen quia nonnullæ bonum propositum deseruerant, cœpisse optare, vt iuniores quæ non viderentur perseueraturę, potius nuberent, quàm vouerent. Vide quæ de hoc loco diximus suprà cap. XXX.

Ad illud Concilij Romani dico, Primo, locum esse corruptum, & inintelligibilem, & fortasse multò minorem annorum numerum debere poni pro LXXII. Dico Secvndo, loqui Concilium non de omnibus virginibus, sed de illis

solùm

solùm quæ antequam profiterentur, viros petierunt, vt ipsa verba Concilij indicant. illę enim diutius quàm ceteræ probandæ videntur.

Ad Gregorium dico, eum loqui de sola Abbatissa. Sic enim ait: *Iuuenculas Abbatissas fieri vehementissimè prohibemus. nullam igitur fraternitas tua, nisi sexagenariam virginem, cuius ætas hoc, atque mores exegerint, velari permittat.*

CAPVT XXXVI.

Licere filiis ingredi Religionem parentibus inuitis.

DE SECVNDO, an videlicet filij inuitis parentibus fieri possint religiosi. Lutherus in libro de votis monasticis dicit, non posse filios, quamuis maximę ętatis sint, ingredi religionem sine consensu parentum, si adhuc supersint. idem docent Magdeburgenses Cent.4. cap.10. col.1304. & Cent.6. cap.6. col.354. & Martyr in libro de cœlibatu, & votis. Ratio eorum PRIMA est, quia præceptum de obediendo parentibus, in omni ætate obligat, & sicut non licet vlli vouere, quod non obediet parentibus, ita non licet vouere aliquid eis inuitis. SECVNDO, quia vxor non potest ingredi religionem sine consensu viri, nec seruus sine consensu domini, ergo nec filij sine consensu patris. & confirmatur ex Concilio Gangrensi, cap.16. *Quicunque filij à parentibus prætextu diuini cultus abscedunt, nec debitam reuerentiam dependunt illis, anathema sint.* Contrarium dicit B. Thomas in 2. 2. q.88. art.8. ad 2. & antea idem probauerat exemplo suo, quippe qui inuitis & repugnantibus matre & fratribus ordinem Prędicatorum professus est.

NOS breuiter respondemus, licere filiis inuitis parentibus ad religionem transire, duabus seruatis conditionibus. VNA quòd ad annos pubertatis peruenerint. Porro pubertas in viris est anno XIV. vt habemus cap.1. de regularibus in Sexto; in fœminis anno XII. vt habemus can. puella, 20. q.2. ALTERA conditio est, vt parentes non sint in tali necessitate, vt sine filiorum auxilio viuere non possint. Tunc enim tenentur ex præcepto Dei, parentibus adesse.

Probatur iam hæc sententia, PRIMO Scripturis, etsi enim hoc Scripturę disertè non docent, tamen eis valde conforme

est. Gen. 12. *Egredere de domo tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui.* Deut. 33. *Qui dixit patri suo, & matri suæ; Nescio vos: & fratribus suis; Ignoro illos. Hi custodierunt eloquium tuum, & pactum tuum seruauerunt.* Vbi Moses in laudibus Leuitarũ ponit, quod parentes, & fratres deseruerint, vt Deo liberius vacarent. Vnde glossa interlinearis exponit, qui dixerunt, nescio vos, patri & matri cursum mẽtis impedientibus. Item Psal. 44. *Obliuiscere populum tuum, & domum patris tui, & concupiscet rex decorem tuum.* Item Matth. 10. *Qui amat patrem, vel matrem plusquam me, non est me dignus.* Et Luc. 9. non permisit Dominus eum, quem vocabat, vt iret domum ad salutandum, vel ad sepeliendum parentem.

SECVNDO sacris canonibus; nam in Concilio Toletano X. cap. vlt. *Parentibus,* inquit, *filios religioni tradere non amplius, quàm vsq; ad quartum decimum eorum ætatis annum licentia poterit esse: postea verò, an cum voluntate parentum, an suæ deuotionis sit solitarium votum, erit filiis licitum religionis assumere cultum.* Item 20. q. 2. can. Puella, qui sumptus est ex Concilio Triburiensi, can. 24. *Puella,* inquit, *si ante duodecimum ætatis annum sponte sua velamen sibi sacrum assumpserit, possunt statim parentes vel tutores id factum irritum facere si voluerint. Si verò in fortiori ætate adolescentula, vel adolescens seruire Deo elegerit, non est potestas parentibus prohibendi.* Item cap. Cùm virum, de regularibus, Clemens III. loquens de puella nubili: *Tunc,* inquit, *quia liberum habet arbitrium in electione propositi, parentum sequi non cogitur voluntatem.*

TERTIO, testimoniis Patrum. CHRYSOSTOMVS in fine libri tertij contra vituperat. vitæ monasticæ: *Sin autem,* inquit, alloquens parentes, *vos contenderitis, filij quidem si fuerint egregia virtute præditi, etiamsi nolueritis, ad hanc peruenient Philosophiam monasticam, sempiternisq; gaudiis fruentur: vos autem infinitos vobis ipsis cruciatus congeretis.* Idem hom. 84. in Ioan. *Cùm spiritualia,* inquit, *impediunt parentes, nec agnoscendi quidem sunt.* Similia habet in cap. 6. epistolæ ad Ephesios in illud: *Filij obedite parentibus in Domino.* vult enim additum esse, *in Domino,* quia non debemus eis parere, cùm pietatem impediunt.

THEOPHYLACTVS in cap. 19. Ioan. in illud; Ecce mater tua: *Oportet,* inquit, *quidem parentibus ad pietatem obsistentibus non parere: non obsistentibus autem omni cura seruire.*

AMBRO-

AMBROSIVS lib. 3. de virginitate loquens de illis, quæ inuitis parentibus profitebantur, non arguit ipsas, sed eorum parentes, qui vim facere conabantur; quos dicit esse peiores Gentilibus, quæ filias præmiis ad virginitatem inuitabant: *Illic præmiis*, inquit, *reuocãtur à nuptiis: hîc ad nuptias coarctabuntur iniuriis? illic violentia fit, vt capiantur? hîc fiet violentia ne profiteantur? & potest esse patientia Sacerdotum, vt non vel morte oblata, si ita necesse est, integritatis sacrificium vendicẽt?*

HIERONYMVS in epist. de suspecto contubernio: *Si quis*, inquit, *te corripit, quòd sis Christiana, quòd sis virgo, non cures quòd matrem deserueris, vt in monasterio inter virgines viueres: talis detractio laus tua est. Item crudelitas ista pietas est, illum enim præfers matri, quem præferre iuberis & animæ tuæ.* Idem ad Heliodorum, quæ prima est omniũ: *Licet*, inquit, *paruulus ex collo pendeat nepos, licet sparso crine, & scissis vestibus vbera, quibus te nutrierat mater ostẽdat, licet in limine pater iaceat; per calcato perge patre, siccisq; oculis ad vexillum crucis euola; solum pietatis genus est, in hac re esse crudelem.* Idem in vita Malchi testatur, eum, cùm à parentibus ad nuptias minis & blanditiis cogeretur, eis inuitis, ad monasterium se contulisse.

AVGVSTINVS in epist. 38. ad Letum, qui à matre impediebatur, ne ad vitam perfectam sequeretur: *Sed quid*, inquit, *dicit, aut quid allegat? fortè decem illos menses, quibus viscera eius onerasti, & dolores parturitionis, ac labores educationis? hoc, hoc interfice verbo salutari, hoc perde matris, vt in vitam æternam inuenias eam. Hoc memento, vt oderis in ea, si diligis eam, si tyro Christi es, si turris fundamenta posuisti.*

Gregorius TVRONICVS in vita Leobardi & Pappulæ, laudat eos, quòd tam ille, quàm illa, inuitis parentibus, monasticam professionem susceperint. GREGORIVS homil. 37. in Euangelia, in illud: Qui non odit patrem, &c. *Quos*, inquit, *aduersarios in vita Dei patimur, odiendo & fugiendo nesciamus.*

Denique B. BERNARDVS epist. III. quam scribit nomine Heliæ Monachi ad parentes eius: *Sola*, inquit, *caussa, qua non licet obedire parentibus, Deus est. Ipse enim dicit, qui amat patrem, aut matrem plusquam me, non est me dignus. Si verè me, vt boni, & pij parentes diligitis, quid me Patri omnium Deo placere satagentẽ inquietatis, & ab eius seruitio, cui seruire regnare est, retrahere tentatis? Verùm nunc cognosco, quia inimici hominis*

domestici eius: in hoc vobis obedire non debeo, in hoc non agnosco vos parentes, sed hostes. Si diligeretis me, gauderetis vtique, quia vado ad meum atque vestrum, immò vniuersorum Patrem: alioqui quid mihi & vobis? quid à vobis habeo, nisi peccatum & miseriam, &c.

QVARTO, probatur ratione B. Ambrosij libro de virginibus: *Cui licet,* inquit, *maritum eligere, cur non licet Deum præferre?* At licet filiis, parentibus inuitis, Matrimonium contrahere, cur non etiam liceat iisdem inuitis continentiam profiteri? Præterea licet viro, vxore inuita, ad religionem transire, quando Matrimonium de pręsenti quidem contractum erat, sed nondum consummatum, vt habemus cap. Verum, & cap. Ex publico, de conuersione coniugatorum, ergo multò magis licebit inuito patre. Præterea quilibet ingenuus post annos pubertatis est iuris sui, quantum ad ea, quę ad personam & statum suum pertinent. In hoc enim differunt serui à liberis. Denique, magis obediendum est Deo, quàm hominibus, Actor. 5. Deus autem consulit perfectam vitam, Matth. 19. omnibus in genere, & in particulari interna inspiratione vocat quosdam; ergo si parentes resistant, audiendi non sunt.

Neq; argumenta in contrarium vim vllam habent. PRIMVM est, Deus iubet obedire parentibus, & eos honorare, Ephes. 6.

RESPONDEO, parentibus duo à filiis deberi, obedientiam, & honorẽ, id est, temporalia subsidia. Quantum ad primum, dico ex Chrysostomi, Theophylacti, Hieronymi, & aliorum expositione in eum locum, ideo Apostolum addidisse, *in Domino,* vt intelligamus, nõ esse eis obediendum, nisi in iis, quæ non impediunt pietatem. Quantum ad alterum, dico, præceptum illud, vt alia omnia affirmatiua, non obligare, nisi in casu necessitatis, cùm videlicet pater sine filij opera viuere non potest. Si enim vel diues sit, vel habeat alios, à quibus alatur, filius non tenetur ei adesse, vt expresse docet Luc. 9. Dominus cùm ait: *Sine mortuos sepelire mortuos suos;* Nam vt Theophylactus exponit, qui dixerat: *Sine, vt vadam, & sepeliam patrem meum,* non dicere voluit; Pater meus mortuus est, debeo eum sepelire; sed, sine vt maneam cum patre meo, vsque ad mortem eius: cùm autem abierit, & eum sepeliero, tunc sequar te.

SECVN-

SECVNDVM argumentum erat: Vxor non poteſt ingredi religionem ſine conſenſu viri, nec ſeruus ſine conſenſu domini; igitur nec filius ſine conſenſu patris.

RESPONDEO, vir non habet corporis ſui poteſtatem, ſed vxor, vt dicitur 1. Cor. 7. & ideo non poteſt vir de perſona ſua diſponere ſine conſenſu vxoris. Filij autem, quo ad perſonam ſui, liberi ſunt poſt annos pubertatis. Vnde B. Auguſtinus, qui epiſt. 36. ad Letum docuit poſſe filios inuitis parentibus ſequi perfectionem; idem in epiſt. 199. ad Ediciam, docet, vxorem id facere non poſſe ſine conſenſu viri. Pari ratione ſeruus non habet perſonæ ſuæ poteſtatem, ſed dominus eius, ideo de ea diſponere non poteſt. Addit B. Thom. 2. 2. q. 189. art. 6. quod cùm ſubiectio ſeruilis ſit pœna peccati, non autem ſubiectio filialis, non mirum videri debet, ſi ſeruis adimitur aliquid, quod antea eis competebat, & id non adimitur filiis.

Argumentum TERTIVM ex Concilio Gangrenſi, cap. 16. RESPONDEO, fuiſſe eo tempore quoſdam, qui malè intelligentes verba Domini, Luc. 14. *Si quis venit ad me, & non odit patrem, & matrem, & vxorem, & filios, &c.* prætextu Euangelij relinquebant non ſolùm parentes, ſed etiam vxorem, & liberos, nec eorum vllam curam gerebant, etiamſi maximè indigerent. hos ergo Synodus anathemati ſubiicit. Vnde ca. 14. anathema dicit coniugibus deſerentibus coniuges. Et cap. 15. parentibus deſerentibus filios. & cap. 16. filiis negligentibus parentes.

Ex quo apparet, nihil facere hoc decretum contra religioſos, qui parentibus adſunt, ſi eorum præſentia neceſſariò indigeant: ſi autem non indigeant neceſſariò, abſunt quidem corpore ab eis, tamen eos iuuant quomodo religioſos decet, nimirum precibus apud Deum. nam etiam filij ſeculares non eodem modo iuuant parentes, ſed alij conſilio, alij artificio, alij opibus, prout conuenit ſtatui vniuſcuiuſque.

Addit QVARTVM argumentum Petrus Martyr ex Baſilio q. 15. fusè explicata, vbi filios dicit non eſſe recipiendos ad monaſticam diſciplinam, niſi à parentibus offerantur. RESPONDEO, loquitur S. Baſilius de filiis, qui ob minorem ætatem adhuc ſubſunt in omnibus patriæ poteſtati, id quod textus ipſe Baſilij loquitur apertiſſimè: *Eos*, inquit, *qui ſub parentibus ſunt dum ab illis ipſis adducuntur, corã multis teſtibus ſuſcipiemus.*

CAPVT XXXVII.

Licere coniugatis ex consensu vouere continentiam.

DE TERTIO, an liceat coniugatis ex consensu mutuo suscipere vota perpetuæ continentiæ. Negat hoc disertis verbis Petrus Martyr in comment. 1. Cor. 7. & probat ex verbis Pauli: *Nolite fraudare inuicem, nisi fortè ex consensu ad tempus, vt vacetis orationi, & iterum reuertimini in idipsum.* Vbi Paulus solum ad tempus concedit vacationem ab vsu cõiugali. Idem docent Magdeburgenses Cent. 4. cap. 10. col. 1304. vbi accusant Malchum Monachum, tanquam Matrimonij contemptorem, quia ex consensu perpetuo abstinuit ab vxore, quam duxerat in captiuitate sua. Vbi obiter notanda est imperitia, vel nequitia ipsorum; nam, vt Hieron. scribit in vita Malchi, cogebatur Malchus à Barbaris ducere in vxorem mulierem quandam, quæ virũ habebat; cùm igitur non posset sine peccato adulterij illam accipere, simulauit nuptias, vt mortem euaderet, & illam pro sorore habuit, & tamen Magdeburgenses illum repræhendunt, quòd illi mulieri misceri noluerit.

At hic error impudentissimus est, & probo PRIMO ex ipso Pauli loco; nam Paulus postquam ait: *Iterum reuertimini in idipsum.* subdit: *Hoc autẽ dico secundũ indulgentiam, non secundum imperium.* Vbi illud: *Secundum indulgentiam*, non potest referri ad illud: *Nolite fraudare inuicem.* Ibi enim locũ habet imperium, non indulgentia; neq; ad illud: *Nisi ex consensu ad tempus, vt vacetis orationi.* Nam abstinere ad tempus ex consensu propter orationem, non eget indulgentia. Id enim dicimur indulgere quod non libenter concedimus, sed quasi coacti. Paulus autem maximè cupiebat, vt continerent, cùm dicat: *Cupio omnes esse sicut meipsum*; ergo illud, secundum indulgentiam, refertur ad illud: *Iterum reuertimini in idipsum.* Id enim Paulus non libenter concedit, sed indulget propter incontinentiam illorum; quomodo exponunt Hieron. lib. 1. contra Iouin. August. lib. 1. cont. Iulia. cap. 21. Ambr. Theod. & alij in hunc locum. ergo qui perpetuò continent ab vxore ex consensu, rem gratissimam Paulo faciunt; tantum abest, vt ipse id prohibuerit.

SECVNDO, probatur ex Patribus. BASILIVS in quæstionibus diffusè explicatis, q. 12. *Eos, inquit, qui in coniugio Matrimonij ad talem vitā accedunt, percunctari oportet, an ex consensu hoc faciant, &c.* EPIPHANIVS hær. 59. & Hieronymus lib. contra Vigilant. dicunt, coniugatos non consueuisse sacris initiari, nisi continentiam perpetuā ab vxore promitterent. Quod idem statuit Conciliū Arelatense II. can. 2. Idem quoque S. Hieronymus in epist. 14. ad Celantiam, arguit eam fœminam, quod sine consensu viri continentiam vouisset.

AVGVSTINVS in epist. ad Ediciam, quæ est 199. *Quod*, inquit, *Deo pari consensu ambo voueratis, perseueranter vsq; in finem reddere ambo debuistis: à quo proposito si lapsus est ille, tu saltem constantissimè perseuera.* Et epist. 45. ad Arment. & Paulinam: *Ambo*, inquit, *Deo reddite, quod ambo vouistis.* Et infrà: *Sit vester consensus oblatio ad supernum altare creatoris, &c.* Et sup. *Nunc verò quia tenetur apud Deum sponsio tua, non te ad magnam iustitiam inuito, sed à magna iniquitate deterreo.* Idem Aug. in epist. 32. ad Paulinum, laudat eum, quod cum Therasia coniuge sua continentiæ votum susceperit: ipse etiam S. Paulinus epist. 3. ad Aprum, mirificè eum laudat, quòd cum vxore perpetuam continentiam Deo vouerat.

GREGORIVS lib. 9. epist. 39. ad Theotistam patriciam: *Si verò*, inquit, *vtrisq; conueniat continentem vitam ducere, hoc quis audeat accusare, quando certum est, quod omnipotens Deus, qui minora concessit, maiora non prohibuit?* THEODORETVS lib. 4. hist. cap. 13. laudat Pelagium Laodicen. Episc. quod prima die nuptiarum, cùm ipse iuuenis iuuenem sponsam accepisset, ei persuaserit, vt simul continentiam vouerent. HILARIVS Arelatensis in epist. ad Aug. quæ præponitur libris de prædest. *Sciat*, inquit, *Sanctitas tua fratrem meum cum matrona sua ex consensu perfectam Deo continentiam deuouisse: vnde rogamus sanctitatem tuam, vt orare digneris, quo hoc ipsum in eis Dominus confirmare & custodire dignetur.*

Probatur TERTIO, exemplis eorum, quos rectè fecisse, quòd ex consensu continentiam vouerint, nullo modo negari potest, cùm sancti fuerint, & miraculis claruerint. PRIMVM exemplum est Mariæ & Ioseph. Quòd enim veri coniuges fuerint, patet ex Euangelio Matth. 1. *Ioseph fili David, noli timere accipere Mariam coniugem tuam.* Et: *Ioseph vir eius, cùm esset iustus, &c.* quod autem ex consensu perpetuo

con-

continuerint, certum est. Fuit enim error Heluidij à tota Ecclesia damnatus, quòd B. Maria non fuerit semper virgo. Vnde B. Augustinus de consensu Euangelistarum, lib. 2. cap. 1. *Hoc exemplo*, inquit, *magnificè insinuatur fidelibus coniugatis, etiam seruata pari consensu continentia, posse permanere coniugium, non permixto corporis sexu, sed custodito mentis affectu.* Neque hoc exemplum aduersarij negare possunt.

Nam Centuriatores Cent. 1. lib. 1. cap. 10. col. 366. dicunt, Iosephum & Mariam ita verum coniugium contraxisse, vt voluerint, statuto tempore, more aliorum coniugum liberos procreare. Quod etiam docet Martinus Bucerus in cap. 1. Matth. Petrus Martyr in lib. contra Smithæum de cœlibatu; & Caluinus in 1. cap. Luc. Id autem etsi blasphemum est, cùm B. Mariam virginitate animi, quæ sola virtus est, spoliare nitatur, tamen in eo nobis deseruit, quod hinc habemus non posse negare hæreticos, quin veri coniuges fuerint Maria & Ioseph. Porro iidem Centuriatores Cent. 4. cap. 5. col. 405. dicunt errorem Heluidij esse, dicere B. Mariam aliquando cum Iosepho viro suo rem habuisse: nec possunt dicere, B. Mariam, inuito Iosepho continuisse, nec è contrario, cùm vterque sanctissimus fuerit.

SECVNDVM exemplum est Ammonis Monachi, qui cum vxore virgine ex consensu semper virgo permansit, teste Palladio, in historia Lausiaca, cap. 8. & quod hoc Deo placuerit, ex eo manifestè colligitur, quòd eius animam S. Antonius in cœlum ab Angelis deferri cum summa gloria vidit, vt Athanasius refert in vita S. Antonij.

TERTIVM exemplum est apud Cassianum, collat. 14. cap. 7. vbi refert, Laicum quendam, quia cum vxore sua, ex consensu continentiam virginalem colebat, adeò claruisse, vt Dæmonem quendam ferocissimum, quem S. Ioannes Abbas expellere ab obsesso corpore non potuerat, ipse sola sua præsentia mox expulerit.

QVARTVM est S. Paulini & Therasiæ vxoris, qui ex consensu votum perpetuæ continentiæ susceperunt. de quo vide epistolam 32. Augustini ad Paulinum.

QVINTVM est S. Maturiani & Maximæ vxoris. de quo vide Victorem lib. 1. de persecutione VVandalica.

SEXTVM est apud Gregorium Turonicū de gloria Confessorum, cap. 32. vbi refert, quòd cùm ex duobus coniugibus,

bus, qui semper ex consensu castè vixerant, altera mortua esset, alter in hæc verba prorupit: *Gratias tibi ago, omnipotens Conditor, quòd hanc puellam, sicut eam tradidisti impollutam, & ab omni voluptatis contagio puram, ita tibi restituo: illa verò etiamsi mortua esset, subridens ait: Sile vir Dei, quia non est necesse proloqui nostrum, nemine interrogante, secretum.*

SEPTIMVM est S. Eduardi Angliæ Regis, de quo Surius Tomo 1. ex antiquo manuscripto refert, quòd cùm vnà cum vxore virgo permansisset, multis miraculis claruit, & post annos centum à morte, inuentus est omnino integer, adeò, vt ne barba quidē illi, quæ prolixa & cana fuerat, decidisset.

OCTAVVM est S. Henrici I. Imperatoris, sed secundi Regis, & Kunegundis vxoris eius, qui similiter ex consensu virgines permanserunt, & miraculis claruerunt, adeò vt vomerem candentem sine læsione calcauerit S. Kunegundis in testimonium virginitatis. de quibus vide Krantium lib. 3. cap. 32. suæ Saxoniæ.

NONVM est Petri Vrseoli Ducis Venetorum, apud Volaterranum lib. 4. qui cum vxore ex consensu castè viuens, miraculis illustris fuit.

DECIMVM est S. Catharinæ Sueciæ, quæ cum viro suo virgo permansit, & miraculis claruit. Volaterranus lib. 22.

VNDECIMVM Boleslai pudici Polonorum Regis. de quo sic canit Clemens Ianitius Polon:

Coniuge consenuit cum virgine virgo maritus,
Addictus studiis casta Diana tuis.

DVODECIMVM est Alphonsi II. Regis Castellæ. de quo similia refert Volaterranus lib. 2. quòd nimirum miraculis claruerit, & ab vxore perpetuò se continuerit.

Probatur VLTIMO ratione; nam tota caussa, cur non liceat viro profiteri continentiam, est, quia nō habet potestatem corporis sui; & nemo potest rem alienam donare inuito Domino. At ista caussa cessat, cùm ex consensu fit votum.

Adde POSTREMO, quod solum contrà obiici potest illud Matt. 19. *Quod Deus coniunxit, homo non separet.* sed hoc facilè soluitur; nam non soluitur coniugium per votum continentiæ. Vnde August. lib. 1. de serm. Domini, cap. 14. *Beatiora,* inquit, *sanè coniugia iudicanda sunt, quæ sine filiis procreatis, siue etiam ista terrena prole contempta, continentiam inter se pari consensu seruare potuerint; quod neque contra illud præceptum*

sit,

sit, quo Dominus dimitti coniugem iubet, & illud seruatur quod ait Apostolus.

CAPVT XXXVIII.

Per vota solennia solui Matrimonium ratum, non consummatum.

DE QVARTO duo sunt errores extremi. VNVS est Martini Kemnitij contra sess. 24. Conc. Trid. can. 6. & Magdeburgensium, qui docent, Matrimoniū siue sit ratum & consummatum, siue sit ratum tantùm, non posse solui per monasticam professionem. ita docent. Cent. 1. lib. 2. cap. 12. col. 637. idem docet Eras. in cap. 7. 1. ad Cor. & in eandem sententiam propendet ex Catholicis Claud. Espencæus lib. 6. cap. 4. de contin. suntq; pro hac sententia grauissima argumenta. Nam Matt. 19. & 1. Cor. 7. Matrimonium insolubile esse pronunciatur: quod autem hoc de rato dicatur, patet PRIMO, quia Matrimonium ratū non differt à consummato vlla essentiali differentia. copula enim carnalis actus quidam est coniugij, non essentia coniugij. SECVNDO, Matrimonium ratum est verum Sacramentum, significans Christi & Ecclesiæ vnionem inseparabilem, ergo indissolubile. Præterea TERTIO, per Matrimonium ratum dat vir vxori potestatem corporis sui, ergo, &c.

ALTER error est in altero extremo, quod nimirum Matrimonium etiam consummatum dissoluatur per ingressum in religionem. Ita decreuit Iustinian. C. de Episc. & Cler. l. finali. & refert hanc legem Greg. lib. 9. epist. 39. pro qua sententia adduci solet Basil. in quæstionibus fusiùs explicatis, q. 12. vbi videtur dicere, virum, qui non potest ab vxore impetrare consensum transeundi ad religionem, posse ea inuita id facere; adducitur etiam exemplum THEONAE Abbatis, de quo Cassian. col. 21. cap. 9. scribit, quòd cùm per quinque annos cum vxore vixisset, ac deinde Monachus fieri vellet, & ab vxore licentiam non impetraret, illa inuita, Matrimonium soluit, & Monachus factus est. & cap. 10. scribit idem Cassian. non debere hoc factum reprehendi, cùm iste Theonas Apostolicis miraculis postea claruerit, & à plurimis magnis Patribus factum eius collaudatum fuerit.

At nihilominus Ecclesiæ sententia est in medio, nimirum

rum Matrimonium ratum solui per monasticam professionem, non autem Matrimonium consummatum. ita habemus cap. ex publico, & cap. ex parte tua, & cap. verum. de conuersione coniugat. & 27. q. 2. can. desponsatam, aliisque multis canonibus ibidem. quibus accessit Trident. Concil. sess. 24. can. 6. vbi dicitur: *Si quis dixerit Matrimonium ratum, non consummatum, per solennem religionis professionem alterius coniugum non dirimi, anathema sit.*

Probatur ergo secunda pars huius sententiæ contra secundum errorem. PRIMO, ex ipsa Scriptura. nam quod Christus ait: *Quos Deus coniunxit, homo non separet.* Et: *Qui dimiserit vxorem, facit eam mœchari*, Matth. 19. & quod ait Apostolus 1. Corinth. 7. *Iis qui Matrimonio iuncti sunt, præcipio non ego, sed Dominus, mulierem à viro non discedere, &c.* in aliquo Matrimonio locum habere debet, ergo saltem in Matrimonio consummato. si enim in hoc non habet locum, in nullo habebit. SECVNDO, ex Patribus; nam Hieronymus in epist. 14. ad Celantiam, arguit eam, quòd sine licentia viri continentiam vouisset. Item August. epist. 45. ad Armentarium, & in epist. 199. ad Ediciam, disertè docet, non licere coniugi, inuito coniuge, vouere continentiam; & si id faciat, debere cogi, vt, voto non obstante, viro suo debitum reddat. Idem docet Greg. lib. 9. epist. 39. ad Theoctistum, vbi reprehendit legem ciuilem, quæ permittit contrarium. Idem prohibent VIII. Synod. & Nicol. I. in epist. ad Carl. Regem, aliaque Conc. & Pontificum decreta apud Grat. 27. q. 2. necnon in decretalibus, tit. de conuers. coniugatorum.

Ad testimonium Basilij respondeo, fortasse loqui eum de Matrimonio rato, sed nondum consummato. quod si ita est, sententia eius nobis apertissimè fauet. Sin autem de consummato fortè loquatur, dico tria habere eo loco Basilium. PRIMVM enim asserit, coniugatum venientem ad monasticen, debere interrogari, an consensum vxoris obtinuerit: *Vir enim non habet potestatem corporis sui, sed vxor*, vt Apostolus ait 1. Corint. 7. DEINDE addit Basilius, si coniunx repugnet, ac resistat, oportere audire Domini vocem: *Qui non odit patrem, matrem, vxorem, &c. non est me dignus.* Quæ duo inter se pugnare videntur. Sed addit TERTIO, sæpe accidisse, vt orationibus à Deo impetratum sit, vt coniunx morbo correpta, consensum præbere cogeretur.

Vide-

Videtur ergo S. Basilius velle, vt coniugatus, si Monachus fieri velit, primum consensum vxoris quærat: si impetrare non potest, oret Deum, & lacrymis & ieiuniis instet, quo id etiam vxori persuadeatur, ac tum demum obtento consensu Monachus fiat. sic enim & Apostolo obediet, dum non sine consensu coniugem relinquit, & Christo etiam parebit, dum vxoris amorem Christi amori postponit. Exemplum habemus in fratre & sorore S. Bernardi. Nam & ille ab vxore, & illa à marito orationum instantia consensum obtinuit, quem antea impetrare non poterant. Vide lib. 1. cap. 4. & 6. vitæ S. Bernardi.

Ad exemplum Cassiani dico, esse illud vnum ex iis factis Sanctorum, quæ sunt admiranda, non imitanda. Credendum enim est, peculiari Spiritus sancti admonitu id factum esse, præter communem ordinem, ac legem, quandoquidem ille tot claruit postea signis & virtutibus.

Probatur altera pars contra alterum errorem. PRIMO, testimoniis Ecclesiæ suprà citatis. etsi enim aduersarij ea non recipiunt, tamen cùm nulla ipsi in contrarium adferant, recta ratio docet, potius credendum esse tot sanctis Pontificibus, & vni generali Concilio, quàm simplici inficiationi paucorum hominum.

SECVNDO probatur, exemplis Sanctorum. Ac PRIMVM, quòd sanctam Teclam ante Matrimonij consummationem S. Paulus à nuptiis reuocauerit. testatur Epiphanius hæres. 78. & Ambrosius lib. 2. de virginibus.

SECVNDVM exemplum est S. Alexij, qui prima nocte nuptiarum vxorem intactam relinquens, peregrè profectus est, castamque vitam perpetuò duxit. ita refert Simeon Metaphrastes in eius vita, cuius historia totius Ecclesiæ à multis seculis celebratione confirmata est.

TERTIVM exemplum est S. Euphrasiæ. de qua similia refert idem Simeon Metaphrastes.

QVARTVM est S. Ceciliæ, quæ, teste eodem Metaphraste, prima nocte nuptiarum negauit viro suo Valeriano coniugale debitum, quia nimirum continenter viuere volebat.

QVINTVM est apud Augustinum lib. 8. Confess. cap. 6. vbi scribit, duos milites, lecta Antonij vita, mox vota monastica suscepisse, relictis sponsis, quas habebant: illas verò cùm id cognouissent, similiter fecisse. Nec refert quod ab August.

gust.

guſt. dicantur ſponſæ, non vxores; nam ſæpiſſimè Veteres ſponſas & ſponſos vocant vſque ad conſummationem Matrimonij, atque exinde maritos & vxores. Sic accipitur nomen ſponſæ in cap. Ex publico, & cap. Cariſſimus, & cap. Ex parte tua, extra de conuerſione cõiugatorum: & eodem modo Auguſtinus lib. 8. Confeſſ. cap. 3. *Inſtitutum eſt*, inquit, *vt ſponſæ iam pactæ, non citò tradantur, ne vilem habeat maritus datam, quam non ſuſpirauit ſponſus dilatam.* Præterea aduerſarij non ſolùm vxores, ſed etiam ſponſas futuras, negant poſſe dimitti propter vota monaſtica.

SEXTVM eſt S. Leobardi, qui, teſte Gregor. Turon. rupit fœdera nuptialia cum honeſta puella inita, & inuitis parentibus Monachus factus eſt.

SEPTIMVM eſt apud Greg. lib. Dialog. 3. cap. 14. vbi dicit, Gregoriam ſacram virginem, nuptiis iam conſtitutis, ad Eccleſiam confugiſſe, & ſanctimonialis vitæ habitum petiiſſe, ac impetraſſe.

Probatur VLTIMO, duplici ratione. PRIMA eſt, quia ratio ipſa docet, ſemper eſſe licitum tranſire de ſtatu minus perfecto ad perfectiorem, ſi id poſſit fieri ſine vllius detrimento: at ſtatus coniugij eſt imperfectior ſtatu religionis, ergo poterit ab vno ad alium fieri tranſitus, quando id fiat ſine vllius detrimento: fit autem ſine vllius detrimento, quando Matrimonium eſt ratum, ſed non conſummatum. nam cùm Matrimonium eſt cõſummatum, duplex detrimentum oritur, ſi dirimatur; vnum proli iam natæ, vel conceptæ, quæ non poterit tam bene educari; alterum ipſi coniugi, quæ manet ligata, nec poteſt alteri nubere, & quando etiam poſſet, non tam commodè, cùm non ſit amplius virgo. At nihil horum inuenitur in Matrimonio non conſummato. Ibi enim nulla eſt proles, & vxor poteſt alteri nubere, & æquè bene atque antea, cùm adhuc ſit virgo, & nihil infamiæ incurrat ex huiuſmodi repudio, vt notum eſt.

DICES; at iniuria illi fit, cùm ſpoliatur inuita re ſua. RESPONDEO, tenetur conſentire marito volenti perfectiores nuptias ſine vlla comparatione inire, cùm id facere poſſit ſine ſuo incommodo, poteſt autem cogi vt faciat, quod tenetur facere.

DICES rurſum; ſi hæc ratio valeret quidquam, probaret non ſolùm propter monaſticam profeſſionem Matrimoniũ

ratum dirimi, ſed etiam propter ſacrorum ordinum ſuſceptionem, ac præcipuè propter Epiſcopalem dignitatem, cùm etiam ſacro ordini ſit annexum ſolenne votum continentiæ, & ſtatus Epiſcoporum ſit perfectior ſtatu religioſorum. At non dirimitur Matrimonium ratum propter ordinis ſacri ſuſceptionem, vt Ioan. XXII. definiuit in Extrauaganti, Antiquæ concert. de voto, ergo, &c. RESPONDEO, non eſſe ſimilia; nam monaſticæ profeſſioni repugnat per ſe, & ex natura rei coniugium, non autem repugnat per ſe & ex natura rei ordini ſacro, ſed ex ſolo decreto Eccleſiæ.

SECVNDA ratio eſt; nam in Matrimonio duplex inuenitur vinculum; vnum ſpirituale, quod ex ſolo conſenſu naſcitur, alterũ carnale, quod naſcitur ex copula; ſed iſtud carnale dirimitur per mortẽ corporalem, vt patet ex 1. Cor. 7. ergo vinculum ſpirituale dirimi debet per mortem ſpiritualem & ciuilem: talis eſt monaſtica profeſſio, qua homo toti mundo quodam modo moritur, ergo, &c. Et ex hac etiã ratione patet, cur non dirimatur tale Matrimonium per ordinem ſacrum; nam ſacer ordo non requirit mortẽ illam ſpiritualem ſeu ciuilem, qua quis opibus & propriæ voluntati renunciet.

Ad argumenta duplex eſt ſolutio. VNA communis Theologorum, quam præcipuè Sotus explicat in. 4. d. 27. q. 1. art. 4. quòd tam inſolubile ſit Matrimonium tàm ratum, quàm conſummatũ; & tunc ad illa omnia argumenta reſpondent, ea probare optimè Matrimonium ratum non poſſe dirimi ab homine, id eſt, humana vlla auctoritate, ſed tamen non probare, quin poſſit dirimi à Deo; Deum autem eſſe qui dirimit, cùm ſponſum vocat ad religionem.

DICES; vnde habemus, quod Deus dirimat Matrimonia rata, & non dirimat etiam conſummata per vocationem ad religionem, cùm certum ſit, Deum omnia poſſe dirimere? Reſpondeo, ſcimus ex Eccleſiæ declaratione.

ALTERA ſolutio eſt communis Canoniſtarum, quam etiam ſequitur Caietanus in opuſculis, tom. 1. tract. 28. qui docent, Matrimonium conſummatum non eſſe ſolubile, niſi à Deo: Matrimonium autem ratum tantùm eſſe ſolubile, auctoritate Pontificis, & etiam ſine illa auctoritate, ſolui per ingreſſum in religionem; & tunc ad argumentum ex verbis Domini Matthæi 19. *Quos Deus coniunxit, homo non ſeparet*; reſpondent, ea verba intelligi ſolùm de Matrimonio conſum-

ſummato. Nam hæc verba nō ſunt dicta à Domino, niſi poſtquam dixerat: *Erunt duo in carne vna*; quod non fit, niſi per copulam carnalem. Et ſic docet exponi debere hunc textum Alexander III. cap. Ex publico, de conuerſione coniugatorū.

Ad PRIMAM rationem reſpondent, Matrimonium ratum, & conſummatum non differre ſolùm accidentaliter, id eſt, vt rem operantem, & non operantem, vt vult prima opinio; nec tamen differre propriè eſſentialiter, quaſi deſit Matrimonio rato altera pars eſſentiæ, quomodo differunt homo & anima; ſed differre, ſicut perfectum & imperfectum, ſicut differunt homo, cui non deeſt vlla pars integralis, & homo mancus, ſurdus vel cæcus: id, quod ipſa verba oſtendunt. Cur enim dicitur Matrimonium ratum, & non conſummatum, ſi nihil ei deeſt, niſi operatio, ſiue effectus? & cur non dicitur etiam ſacerdotium ratum, & non conſummatum, antequam Presbyter incipiat exercere ſacros ordines?

Porro id, quod deeſt Matrimonio rato, eſt id, quod facit illud ſolubile. Nam Sacramentum Matrimonij triplicem habet ſignificationem. PRIMO, ſignificat gratiam inuiſibilem, ſiue coniunctionem Chriſti cum anima. SECVNDO, coniunctionem Chriſti cum Eccleſia per caritatem. TERTIO, coniunctionem Chriſti cum Eccleſia per naturæ conformitatem. Ex quibus Matrimonium ratum habet ſolam primam, vt docet S. Thomas in 4. diſt. 27. q. 1. artic. 3. quæſt. 2. ad 1. & Innocentius III. cap. Debitum, de digamis. Quæ ſignificatio ſufficit ad conſtituendū verum Sacramentum, ſed ea non facit Matrimonium inſolubile. nam illa coniunctio Chriſti cum anima non eſt inſolubilis, vt patet.

Matrimonium autem conſummatum habet alias duas, vt patet ex Paulo, Epheſ. 5. qui non dixit: *Sacramentum hoc magnum eſt, ego autem dico in Chriſto, & in Eccleſia*, niſi poſtquam dixerat: *Erunt duo in carne vna*. quod certè fit per copulam. & confirmatur hoc totum ex eo, quod ſi Matrimonium ratum, non conſummatum, ſignificaret vnionem Chriſti cum Eccleſia, ſequeretur eſſe digamum, qui duo Matrimonia rata contraxit, licet vnum tantum, aut nullum conſummauerit, quod eſt contra cap. Debitum, de digamis. Sequela patet; nam digamia contrahitur ex defectu ſignificationis vnius Chriſti cum vna Eccleſia, quam non habet, qui cum duabus contraxit.

Ad SECVNDAM rationem dico, Matrimonium ratum esse verum Sacramentum, sed non perfectum, quoad omnem significationem.

Ad TERTIAM dico. PRIMO, eos, qui dant seipsos vxori, semper intelligere, se dare cum ea conditione, nisi vocentur à Deo ad spirituales nuptias. SECVNDO, non teneri coniugem ad soluendum eiusmodi debitum cum detrimento boni spiritualis sui, quando id potest fieri sine vllo detrimento alterius coniugis, vt in præsenti accidit. Vtraque solutio est bona, sed hæc posterior est conformior decretis & factis Pontificum, qui de facto dispensant in Matrimonio rato, non consummato. Præterea, prima opinio nititur testimonio Nicolai, 27. quæst. 2. can. Scripsit, vbi dicit, Deum esse, qui soluit Matrimonium, cùm aliquē vocat ad religionem. At hoc fundamentum non est solidum, quia Nicolaus loquitur de Matrimonio consummato, & intelligit illud solui, quoad torum, non quoad vinculum.

CAPVT XXXIX.

De Eremitis.

EQVITVR Disputatio QVINTA de Eremitis. Eremitarum institutum præ ceteris religionibus grauissimè reprehendunt Magdeburgenses Centur. 4. & 5. cap. 6. & 10. necnon Caluinus lib. 4. Instit. cap. 13. §. 16.

Duo sunt autem, quæ reprehendunt, solitudinem, & vitæ seueritatem. Solitudine dicunt eos peccasse dupliciter contra proximum. PRIMO, quòd quasi odio humani generis in solitudines recesserint, contra illud Matth. 24. *Ecce, in deserto est, nolite exire.* Et Hebr. 10. *Non deserentes collectionem nostrã.* SECVNDO, quòd illa officia caritatis deseruerint, quæ Deus mandauit, contra illud Hebr. 10. *Adiuuemus nos inuicem.*

Vitæ seueritate dicunt eos peccasse in seipsos. PRIMO, quòd se exposuerint multis periculis, & tentationibus, sine Dei mandato, contra illud Matth. 4. *Non tentabis Dominum Deum tuum.* Et ideo in pœnam peccati Deus permiserit eos vexari variis modis à Diabolo, vt de Antonio & Hilarione patet. SECVNDO, quòd sui ipsorum fuerint homicidæ, nimiis ieiuniis, ciliciis, aliisque spontè susceptis afflictionibus, contra

tra illud Exod. 20. *Non occides.* Et Coloſſ. 2. *Habeto honorem corpori.* Tertio, quòd ſtulto labore ſeipſos vexauerint, in rebus ridiculis & fatuis ponentes religionem, vt patet de Simeone, qui in altiſſima columna more auis plurimos annos vixit: in quo apparuiſſe dicunt miram Diaboli faſcinationem & illuſionem.

At vitam Eremiticam, ſanctam & perfectam, & Deo gratam eſſe probatur. Primo, teſtimonio Scripturæ, quæ vehementer laudat Heliam & Ioannem qui Eremitarum Principes fuerunt, ſiue ſolitudinem, ſiue aſperitatem vitæ conſideres; nam de Ioanne dicitur Matth. 11. *Inter natos mulierum, non ſurrexit maior Ioanne:* Helias autem quantus fuerit, vel ex eo patet, quod in laudibus Ioannis, Angelus poſuerit, futurum illum ſimilem Heliæ: *Ipſe,* inquit, *præcedet in ſpiritu, & virtute Heliæ,* Luc. 1. Porro Helias vt plurimùm verſabatur in monte Carmelo, & pilis induebatur, zona pellicea præcinctus, vt dicitur 4. Reg. 1. ſimiliter Ioannes vixit in deſerto ab infantia ad finem vſque vitæ, & pilis camelorum induebatur, præcinctus zona pellicea, victuſque eius erant locuſtæ & mel ſylueſtre, vt dicitur Luc. 1. & Matth. 3. Quocirca veteres Patres Heliam & Ioannem Eremitas & Principes Eremitarum faciunt, vt Baſilius in epiſt. ad Chilonem. Nazianzenus in Apologia poſtquam ex fuga rediiſſet. Chryſoſtomus hom. 69. in Matth. Hieronymus partim in epiſt. ad Paulinum de inſtitutione Monachi, partim in epiſt. ad Euſtochium de virginitate. Caſſianus collat. 18. cap. 6. Sozomen. lib. 1. hiſt. cap. 12. Theophylactus in primum cap. Lucæ. Iſid. lib. 2. cap. 15. de officiis.

Ad hoc argumentum reſpondent, ac præcipuè de Ioanne docent, eum nunquam fuiſſe in vera eremo, nec tam aſpero victu, & veſtitu vſum, vt nos dicimus. Magdeburgenſes Cent. 1. lib. 1. cap. 6. col. 248. dicunt, Ioannem prædicaſſe in deſerto, eſſe accipiendum per Synechdochen, quia nimirum prædicabat in oppidis adiacentibus deſerto. & cap. 10. col. 357. dicunt, Ioannem habitaſſe cum ſuis parentibus, ſed dictum habitaſſe in deſerto, quia domus parentum eius erat in montanis Iudeæ, qui locus vulgo dicebatur deſertum, ob montes, & ſterilitatem, quanquam plurima ibi oppida & pagi exiſterent. ſimiliter exponunt Bucerus & Zvvinglius in cap. 3. Matth.

Rursus Centuriatores ibid. col. 356. dicunt, vestem Ioannis fuisse quidem ex pilis cameli, sed tamen bene contextam, & talem, qualibus ordinariè vtebantur homines eius loci. quod idem ait Bucerus in cap. 3. Matthæi. addit verò in eundem locum Chytræus, fuisse vestem similem illis, quas vndulatas vocamus; vel Italicè, di ciambelletto, quibus certè nobiles nunc vtuntur, non rustici.

Denique Centuriatores col. 364. dicunt, locustas Ioannis fuisse genus cancrorum, id est, optimorum piscium, quos piscatores proiiciebant tanquam in lege prohibitos, sed Ioannem illos manducare solitū Euangelica libertate. Quod idem sensit Melanchthon in concione de Ioanne Baptista, & aliquot alij in cap. 3. Matthæi.

Hos errores refellit accuratè Petrus Canisius lib. 1. de corruptelis verbi Dei, cap. 2. 3. & 4. Ac primum in verissimo deserto fuisse Ioannem, probat Canisius PRIMO, quia vox desertum, quæ in Scriptura frequentissima est, semper accipitur pro vero deserto.

SECVNDO probat, nam Luc. 1. dicitur, erat in desertis vsque in diem ostensionis suæ ad Israël; ergo non viderunt illum Israëlitæ vsq; ad annum eius 30. quo nimirum se ostendere, & prædicare cœpit, ergo toto illo tempore non habitauit in domo parentum, vel in oppidis, & pagis, sed in verissima eremo.

TERTIO ex illis verbis Luc. 3. *Factum est Verbū Domini super Ioannem Zachariæ filium in deserto, & Venit in omnem regionem Iordanis, prædicans Baptismum pœnitentiæ.* vbi notandum est, eam regionem Iordanis, vbi Ioannes prædicabat, fuisse etiam desertam. sic enim ait Matth. cap. 3. de re eadem loquens: *In diebus illis Venit Ioannes Baptista, in deserto prædicans Baptismum pœnitentiæ.* ergo Ioannes venit a deserto in desertum: sed prius illud desertum, vbi mansit Ioannes, antequam prædicare inciperet, adeo erat desertum, vt eius comparatione illud alterum non videretur desertum; nam alioqui cur Lucas diceret, venit à deserto in regionem, si hæc regio erat æquè deserta. Itaq; vera est Euthimij sententia, qui in ca. 3. Matth. docet, duplex fuisse in Iudæa desertum; vnum interius, quo nimirum nemo, aut rarissimi penetrabant; alterum exterius, vbi non habitabant quidem homines, tamen per illud sæpius iter faciebant: ac Ioannem quidem vs-

que

que ad annũ XXX. fuisse in interiori deserto, deinde postremo vitæ suæ anno in deserto exteriori.

Possumus addere QVARTAM rationem ex dubitatione Iudæorum, qui Ioan. 1. petunt à Ioanne, quis ipse sit, num Helias, an aliquis alius. Si enim versatus fuisset semper in domo parentum, certè sciuissent illum esse Ioannem filium Zachariæ, & Elisabeth. At quia per tot annos latuerat, videlicet ab infantia, vsq; ad annos triginta: nemo erat qui eum agnosceret, & ideo petunt: *Tu quis es?* & quia videbant eum vestitum eo modo, quo Scriptura testatur indui consueuisse Heliam, & simul sciebant rediturum Heliam ante Christi aduentum, ideo quærunt: *Helias es tu?*

Accedunt VLTIMO testimonia Patrum. EVSEBIVS libro 9. demonstr. Euangel. cap. 5. *Procedebat*, inquit, *ex deserto inusitatum indutus habitum, omnemq; communem hominum consuetudinem declinans; nam neq; in vicum vllum, neq; in vrbem, neq; in communem aliquem virorum cœtum commeabat.* Et infrà: *Repentè*, inquit, *nescio, vnde è latebris solitudinis prodeuntem, & post prædicationem rursus in solitudinem, & latebras recedentem, sine cibo, sine potu, abhorrentem à multitudine, meritò obstupescebant, & ne hominem quidem illum esse arbitrabantur.*

HIERONYMVS in epist. 4. ad Rusticum: *Ioannes*, inquit, *Baptista sanctam habuit matrem, Pontificisq; filius fuit, & tamen nec Patris affectu, nec matris opibus vincebatur, vt in domo parentum cum periculo viueret castitatis. viuebat in eremo, & oculis desiderantibus Christum nihil aliud dignabatur aspicere.* Accedant testimonia suprà citata, quæ Ioannem Eremitarũ principem faciunt.

Iam verò de Ioannis veste, quod non fuerit ex panno, nec vllo modo mollis, ac delicata, patet ex illis verbis Domini Matth. 11. *Quid existis in desertum videre? hominem mollibus vestitum? ecce qui mollibus vestiuntur, in domibus Regum sunt.* Vnde Chrysostomus hom. 10. in Matth. dicit Ioannis vestem compunctioni, & pœnitentiæ accõmodatam fuisse. & ibidem ait, fuisse cilicinam ad mundi contemptum indicandum. Sanctus quoque BERNARDVS in sermone de sancto Ioanne Baptista: *Venit*, inquit, *Ioannes non manducans, nec bibens, planè nec vestiens. sicut enim non est locusta cibus, nisi aliquorum fortè irrationabilium animalium, sic nec pilus camelà*

hominum est indumentum. Hæc ille. & cur, quæso, sanctus Euangelista tam solicitè nobis Ioannis vestem descripsit, si ea communis, & ordinaria erat? cur vestem Christi non etiam descripserunt Euangelistæ, si personæ & non ipsius vestis ratio habebatur?

Porro de victu, quod locustæ illæ non fuerint pisces delicati, sed aut veræ locustæ, quæ sunt minuta animantia, vel certè herbarum summitates, patet PRIMO, quia Græca vox ἀκρίδες nihil aliud significare potest, vt Euthymius docet. SECVNDO, quia Christus Luc. 7. ait: *Venit Ioannes non manducans, neq; bibens,* id est, vsq; adeo tenui cibo, & potu vtens, vt nullo vti videatur. TERTIO, quia sic exponunt omnes Patres, quos vide apud Canisium.

Probatur SECVNDO vitæ Eremiticæ institutum ex testimoniis sanctorũ Patrum, qui vno consensu illud approbant. BASILIVS in epist. ad Chilonem, Martyrio comparat vitam solitariam, & soluit omnes obiectiones quæ contra Eremitas fieri possunt. similiter in epist. 1. ad Gregorium Theologum de vtilitate solitudinis multa disputat. NAZIANZENVS in Apologia pro fuga sua, vocat cœlestem vitam Eremitarũ. & in epist. ad Hellenium refert mira quędam de Eremitis sui temporis, vt quod aliqui nunquam homines videant, aliqui integris viginti diebus cibo abstineãt. Refert etiam de quodam, quod toto anno in oratione steterit, & ne tantillũ quidem obdormierit, cui reliquias exigui cibi vicinus coruus adferebat. Posteaquam autem hæc, & similia retulit, subiungit: *Talis est Christi pars, talis paßionum Christi fructus, quem ipse è terra ad Patrem defert; religionis, inquam, Christianæ columen, populi decus, mundi fundamentum, cum cœlestibus pulchritudinibus elegantia propemodum certans.*

EPIPHANIVS in compendiaria doctrina, inter ea, quæ in Ecclesia Catholica seruantur sine præcepto, primo loco ponit virginitatem, secundo solitudinem, quibus adiungit abstinentiam à carnibus, ouis, piscibus, & ab ipso etiam pane, & vino, humi cubationem, sacci gestationem, & similia.

CHRYSOSTOMVS passim prædicat laudes Eremi, vt hom. 8. in Matthæum, vbi sic ait: *Si quis nunc ad Aegypti veniat solitudinem, paradiso prorsus omnem illam Eremum videbit digniorẽ, & innumeros Angelorũ choros in corporibus fulgere mortalibus, &c.* Similia habet hom. 69. & 70. in Matt. & hom. 14. in priorem ad Timotheum.

HIE-

HIERONYMVS in epist.1. ad Heliodorum: *O desertum,* inquit, *Christi floribus vernans, ô solitudo, in qua illi nascuntur lapides, de quibus in Apocalypsi ciuitas magni Regis extruitur, ô Eremus familiarius Deo gaudens, &c.* Idem in epistola ad Eustochium de virginitate dicit, eos, qui ex cœnobiis ad Eremum tanquam ad vitam perfectiorem profugiunt, nihil secum ferre ad cibum, nisi panem, & salem.

AVGVSTINVS lib.1. de moribus Ecclesiæ, cap.31. miris laudibus effert Eremitas: *Nihil,* inquit, *de iis dicam qui secretissimi penitus ab omni hominum conspectu, pane solo, & aqua contenti desertissimas terras incolunt, perfruentes colloquio Dei, cui puris mentibus inhæserunt, & eius pulchritudinis contemplatione beatissimi, quæ nisi Sanctorum intellectu percipi non potest.* Et infrà: *Hoc tam excellens fastigium sanctitatis, cui non sua sponte mirandum, & honorandum videtur, oratione nostra videri qui potest?*

His adde IVSTINIANI nouellam constitutionem 133. vbi sic ait: *Solitaria vita atq; in ea contemplatio res planè sacra est, & quæ suapte natura animas ad Deum adducat, neq; iis tantùm, qui eam incolunt, commodet, sed etiam omnibus aliis, &c.*

TERTIO probatur rationibus. PRIMA ratio sumitur ab effectu; videmus enim magnam partem veterum Eremitarum euasisse viros perfectissimos & miraculis clarissimos, cuius rei testes produci possunt illi omnes qui scripserunt vitas & res gestas Eremitarum; vt Athanasius in vita Antonij, Hieronymus in vita Pauli & Hilarionis, Palladius in historia Lausiaca, Cassianus in collationibus, Theodoretus in historia religiosa, Sozomenus lib.1. hist. cap.12.13. & 14. lib.3. cap.13. & lib.6. cap.28. & sequentibus, Ruffinus lib.2. histor. cap.3. & 4. Euagrius lib.1. cap.21. & li.4. cap.7. ac vt de ceteris nunc taceam, certè Paulum primum Eremitam Deus non pauisset annis LX. mittens ei per coruum singulis diebus dimidium panem; neque Antonius vidisset animam eius ad chorum Apostolorum in cœlum deferri; neq; Leones illi sepulchrum effodissent, nisi summa illius solitudo centum ferè annorum, & maximè vitæ austeritas Deo placuissent.

SECVNDA ratio, vita Eremitica est culmen & fastigium vitæ religiosæ; nam omnes ferè Patres docent, ad vitam Eremiticam non debere quemquam transire, nisi priùs diligenter in cœnobio se exercuerit, propterea quòd Eremus non

adferat perfectionem, sed præsupponat. B.Hieronymus, in epistola ad Rusticum, 1. Cassianus collat.10.cap.3. Augustinus lib.1. de moribus Ecclesiæ, cap.3. Benedictus in Regula, cap.1.Bernardus serm.3.de circumcisione.& hæc fortasse est caussa cur liceat omnibus ferè religiosis transire ad ordinem Carthusiensium, quia nimirum vita illorum est solitaria, & proinde perfectorum.Cùm igitur vita Eremitica perfectissima sit; non potest Deo non esse grata; suprà enim ostensum est, vitam perfectam adeò placere Deo, vt rectissimè voueri possit.

Tertia ratio, austeritas, & solitudo sunt optima media ad optimum finem;nam finis austerę & solitarię vitę est contemplatio Dei rerumq; cœlestium, vt patet ex Cassiano collat.19. quæ est de fine vitæ Eremiticæ: eam autem optimam partem Dominus vocat Luc.10.Medium autem ad contemplationem omnium optimũ, est habere animum collectum, & intentum;cui rei mirum in modum deseruit solitudo, quę omnem strepitum rerum, quæ animum distrahere possent, procul arcet. hinc Dominus quotiescunque orare volebat, pergebat in montes, & loca deserta. Luc.5. *Ipse autem secedebat in desertum, & orabat.* Moysi quoque Exod.24.cùm Deus loqui vellet, iussit vt solus ascenderet in montis verticem, & caliginem intraret, nimirum vt nihil videre posset, quod animum eius à Deo auocaret.Scribit etiam B.Hieronymus lib.2. contra Iouinianum, adeò hoc esse verum, vt etiam multi Philosophi ductu naturę in desertis habitauerint, & quidam etiam sibi oculos eruerint, vt sine distractione contemplari possent.

Idem de ieiunio, & reliqua vitæ seueritate dici potest.Nã quod ieiunium medium sit optimum ad orationem, patet ex eo, quod in Scriptura vbiq; iungitur orationi. Tob.12. *Bona est oratio cum ieiunio.* Matth.17. *Hoc genus non eiicitur nisi in oratione, & ieiunio.* Luc.2.&, *Hæc non discedebat à templo, ieiuniis, & obsecrationibus seruiens nocte, & die.* 1.Cor.7. *Vt vacetis orationi, & ieiunio.* & Chrysostomus hom.1.in Genesim dicit ieiunium esse animæ instar alarum vt sursum ferri, & summa contemplari queat. similia habet Athanasius in lib. de virginitate, & Basilius orat.1.de ieiunio: & quisq; experitur, cùm caro viget & floret, & in deliciis agit, animum quoque fieri quodammodo carnalem & terrenum, & magis de luxuria, quàm de sapientia cogitare.

Quo-

Quocirca etiam Plato locum pestilentem elegit, vbi versaretur & doceret, vt ait Hieronymus lib.2. contra Iouinianum, vt discipuli sui nihil amarent nisi sapientiam; & ibidem refert Pythagoræos vitâsse non solùm vrbes, sed etiam hortos, & omnia loca, quæ voluptatem adferunt, ne animi mollescerent, & à studio sapientiæ retardarentur. Similia docet de sacerdotibus Ægyptiorum; qui vt vacarent contemplationi syderum, neque vxores habebant, neque vllum propinquorum videbant, & cibo tenuissimo vtebantur. Scribit etiam GALENVS in exhortatione medicinæ, animas hominum voluptatibus deditorum in multo sanguine tanquam in luto demersas nihil subtile & cœleste contemplari posse.

Quanquam sancti illi Eremitæ, non solùm propter contemplationem ita seuerè viuebant, sed etiam aliis iustissimis de caussis. PRIMO, quia loci natura id exigebat, nec enim poterant, etiamsi voluissent, eas commoditates vitæ in deserto reperire, quæ in vrbibus reperiuntur. & hæc est caussa cur Paulus primus Eremita foliis palmarum indueretur, & fructibus eiusdē arboris aleretur, quia nimirum, nihil aliud ibi erat; & similiter cur Ioannes locustis & melle Syluestri viueret, quia eiusmodi rebus illa Eremus abundabat, vt Hieronymus docet lib.2. contra Iouinianum.

SECVNDO, quia occupati deliciis animi, partim obliuiscebantur corporis, vt de Ioanne Abbate refert Cassianus collat.19. cap.4. qui non recordabatur, an pridie comedisset necne? partim etiam ægrè ferebant istam corporis seruitutem, & ideò quò rarius, & breuius poterant necessitati corporeæ satisfacere, eò se feliciores putabant, vt Philo scribit de primis illis Monachis, in libro de vita contemplatiua supplicum. multi enim propter auiditatem spiritualium epularum vix quinto, aut sexto quoque die corpus reficiebant.

TERTIO, quia nouerant Deo gratissimam esse victoriam cupiditatum, & patientiæ exercitationem. quia enim caro semper concupiscit contra spiritum, placet Deo, vt spiritus semper concupiscat aduersus carnem. Vnde Tertullianus, seras, & aridas escas, & reliquam corporis afflictionem sacrificium Deo gratissimum esse dicit, libro de resurrectione carnis.

QVAR-

QVARTO, ad fructus dignos pœnitentiæ peragendos, & pro peccatis ſatisfaciendum. Sancti enim qui ſeriò iuſtitiam eſuriunt, leues culpas grauiter vindicare ſolent. & hæc eſt vna ex præcipuis cauſſis, cur Ioannes Baptiſta tam ſeuerè vixerit; nam & ſi ipſe nulla fortaſſe peccata actualia habuit, tamen quia miſſus à Deo fuerat, vt pœnitentiam prædicaret, voluit exemplo, & verbo eam prædicare, & idcirco, vt Chryſoſtomus dicit homil.10.in Matthæum, veſtem habuit compunctioni & pœnitentiæ accommodatam. Ex his facile iam erit ad argumenta reſpondere.

Ad PRIMVM argumentum reſpondeo, Eremitas non odio humani generis, ſed ſtudio purioris vitæ concedere in ſolitudinem. Vnde AVGVSTINVS lib.1.de moribus Eccleſię Catholicæ, cap.31. *Quid eſt,* inquit, *quod vident qui non poſſunt homines non diligere, & tamen poſſunt homines non videre? profectò illud quidquid eſt, præſtantius eſt rebus humanis, cuius contemplatione poteſt homo ſine homine viuere.* Itaq; licet peccet contra genus humanum, qui odit ſocietatem, non tamē peccat qui ſine odio ſolitarius manet.

Locus autem Euangelij: *Nolite exire*, ad literam de aduentu Antichriſti intelligitur. myſticum autem deſertum, & penetralia ſignificant Ethnicorum & Hæreticorum falſa dogmata, vt Origenes, Hieronymus & Beda ſcribunt in cap. 24.Matth. Hæretici enim Chriſtum inuenire volunt in quibuſdam ſenſibus Scripturarum planè inuiis, & deſertis, quos S. Patres ne à longè quidem ſalutauerunt. qualis eſt hic ipſe ſenſus horum verborum: *Nolite exire.* quis enim vnquam cogitaſſet per hæc verba prohiberi vitam Eremiticam? & tamē Magdeburgenſes dicunt: *Ecce hic eſt Chriſtus,* in hoc deſerto, in hoc ſenſu recondito, eſt vera verbi diuini intelligentia.

Ad illud Hebr.10. *Non deſerentes collectionem noſtram,* dico Paulum accuſare eos, qui ex odio, vel inuidētia non conueniebant in Eccleſiam, quia nimirum non habebant eum locum, quem cupiuiſſent, & ideo ſeorſim cum paucis conuenticula faciebant. Vnde Theodoretus, & Oecumenius notant Paulum per collectionem intelligere conſenſionem animorum. ADDE, quod etiam Eremitæ, exceptis pauciſſimis, ad Eccleſiam in ipſa Eremo ſimul conueniebant, vt nunc etiam Carthuſianos, & Camaldulenſes facere videmus.

Ad SECVNDVM argumentum reſpondeo cum Auguſtino lib.1. de moribus Eccleſiæ, cap.31. vbi ille ſic ait: *Videntur nonnullis* (Anachoretæ) *pluſquam oporteret deſeruiſſe res humanas, non conſiderantibus quantum nobis eorum animus in orationibus proſit, & vita ad exemplum, quorum corpora videre non ſinimur.* Vnde & IVSTINIANVS loco citato dicit, imperium, militiam, agros ipſos, & quidquid boni habent homines ſeculares, per orationes conſeruari ſanctorum Eremitarum.

DICES; non ſola oratio eſt opus caritatis à Deo præceptum, ſed multa alia, vt eleemoſyna, viſitatio ægrotorum, conſilium, inſtructio, &c. quæ Eremitæ non modò non præſtant, ſed etiam impotentes ſe reddunt ad ea præſtanda. RESPONDEO, ad opera caritatis non obligantur homines priuati, niſi quando ſe offert occaſio. hoc enim intereſt inter Prælatos, & non Prælatos, quod illi tenentur ex officio inquirere, an populi ſibi crediti aliqua re indigeant. at iſti non tenentur quærere, ſed ſolùm oblata occaſione facere aliis, quod ſibi fieri volunt. Et quanquam ex intentione facere ſe impotentem ad ea opera præſtanda, ſit peccatum, vt ſi quis ideo ſemper maneret domi, ne vlli pauperi occurrat: tamen ſi præter intentionem id accidat, non eſt peccatum.

Ad TERTIVM dico, exponere ſe periculo, non eſſe peccatũ; alioqui non liceret nauigare, nec præliari, &c. Sed peccatum eſſe temerè exponere ſe periculo; quod faceret qui ſine iuſta cauſſa, & conſcius ſuæ debilitatis & nuditatis, cum viro forti, & armato congredi vellet. & ſimiliter in rebus ſpiritualibus, qui ſolitudinem peteret ſine cauſſa, id eſt, ſine propoſito purioris vitæ, & non priùs in cœnobio edoctus eſſet pugnare cum Diabolo, vt Patres citati docent, niſi fortaſſe extraordinariè Deus aliquem vocet, vt conſtat de Paulo primo Eremita, & aliis quibuſdam.

Ad QVARTVM dico, adeo ſanctos Eremitas non fuiſſe ſui homicidas, vt etiam diutiſſimè vixerint; nam Paulus primus Eremita vixit annos CXIII. Antonius CV. ceteri ferè omnes admodum ſenes fuerunt, vt ex collationibus Caſſiani colligitur. Oſtendit etiam B. Hieronymus lib.2. contra Iouinianum, ex Hyppocrate, & Galeno, conducere ſanitati ieiunium. quod idem ex Antiphane medico doctiſſimo, demonſtrat Clemens Alexandrinus, lib.2. Pædagogi, cap.1.

Ad illud autem Col.2. *Habeto honorem corpori*, est duplex solutio. VNA secundum Augustini explicationem in epist. 59. ad Paulinum, vbi sic explicat, quę videntur quidem rationem habentia sapientiæ in superstitione, & humilitate, non ad parcendum corpori, non in honore aliquo ad saturitatem carnis, id est, videtur abstinentia istorum habere quasdam rationes sapientiæ, licet superstitiosa sit, quia hoc facere videntur ad humiliandum cor, & castigandum corpus, non autem ad honorandum vel saturandum. hæc enim bona essent, si non fierent superstitiosè; nam & Paulus ait: *Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo*, 1.Cor.9.

ALTERA explicatio est Hieronymi in epistola ad Algasiam, & Chrysostomi in hunc locum, qui dicunt reprehendi eos, qui corpus non honorant. porro honor corpori debitus id requirit, vt non subtrahantur ei necessaria, neque sine vtilitate vel necessitate affligatur. Eremitæ autem affligebantur quidem, sed magna cum vtilitate, nec tamen necessaria sibi subtrahebant, vt patet ex longissima vita ipsorum; nam & si interdum necessaria sibiipsi subtrahere videbantur, vt cùm ieiunabant multis diebus sine vllo cibo, tamen quia vires ad hoc faciendum ex diuino beneficio habebant, non erat illis eiusmodi cibus necessarius.

Ad QVINTVM sufficit Apologia Theodoreti in historia religiosa, cap.26. vbi duobus modis defendit factum Simeonis. PRIMO, quia id non fecit sponte, sed quasi coactus; cùm enim plurimi ad eum confluerent, eumque certatim tangerent, vt curarentur à languoribus suis, vel certè, vt sanctitatem aliquam inde perciperent; ille indignum se iudicans tanto honore, & simul ægrè ferens tantam distractionem, & impedimentum ab oratione, excogitauit rationem illam in columna viuendi, quo nemo attingere posset.

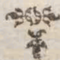
SECVNDO dicit, id eum fecisse instinctu Spiritus sancti, qui voluit nouo illo spectaculo singularissimæ pœnitentiæ, & patientiæ excitare torporem hominum, quemadmodum quondam Prophetas suos Deus quædam facere præcepit, quæ stulta videntur; nam Isaiam iussit nudum prorsus incedere per ciuitatem, Isaiæ 20. Hieremiam cathena lignea sponte sua circundatum, Hieremiæ 28. Ezechielem comedere panem in fimo bouino coctum, & per dies CCC.XC. dormire super latus sinistrum, & per XL. super dextrum.

Ezech.

Ezech.4. & caput, ac barbam radere, & pilos in medio foro in statera ponderare, & vnam partem cremare, alteram concidere gladio, tertiam dispergere in ventum, aliam ligare in summitate pallij, Ezech.5. denique Ioannem Baptistam filium summi Pontificis iussit habitare cum bestiis, indui pilis camelorum, & vesci locustis.

Quod autem verè Simeon iste Dei instinctu in columna habitauerit, probat Theodoretus ex vita eius miraculis clarissima, & ex conuersione innumerabilium hominum, qui per eum Christiani facti sunt. Nam hic erat ordo vitæ eius, tota nocte, & magna diei parte, id est, vsque ad horam nonam orabat. deinde verba faciebat ad eos, qui illum inuisebant; inuisebant autem tam multi, vt via quę ad illum ducebat propter continuum euntium & redeuntium hominum concursum, perenne quoddam flumen videretur. porro his concionibus multa millia Ethnicorum ad Baptismum adduxit, sæpe etiam Iudæos & Hæreticos confutauit. Post concionem curabat ægrotos, qui ordinariè adferebantur; tanta autem erat fama nominis eius propter miracula, vt ex toto orbe terrarum eò concurreretur, ex Armenia, Perside, Scythia, Æthiopia, Arabia, Hispania, Gallia, Britannia.

Romæ verò in omnium officinarum vestibulis, & porticibus imagines eius visebantur, quibus Romani sibi præsidium, & opem parabant. Post curationes dirimebat lites, plurimi enim ad illam columnam, tanquam ad summum tribunal contentiones suas, & discordias diiudicandas adferebant. multa futura prædixit, quæ suo tempore impleta fuisse idem Theodoretus ibidem affirmat. Ieiunabat integram Quadragesimam sine vllo cibo & potu; idque plusquam per annos XXVIII. continuauit. Denique, cùm iam mortuus esset, adhuc stabat cadauer eius immotum, & erectum in columna, quemadmodum cùm viuebat, & post sepulturam miracula creberrima, tam ad loculum reliquiarum, quàm ad ipsam columnam fiebant. Porro harum rerum mirum silentium apud Magdeburgenses; nimirum hinc facilè euanuissent omnes ipsorum obiectiones.

CAPVT

CAPVT XL.

De habitu, & tonsura Monachorum.

EQVITVR Disputatio SEXTA de habitu, & tonsura, de quibus duo explicanda sunt. PRIMO, antiquitas harum cærimoniarum. SECVNDO, ratio earum; nam Magdeburgenses Cent. 4. cap. 6. col. 467. loquentes de habitu, & tonsura Monachorum, dicunt esse res superstitiosas, & non conformes Scripturæ, nec vsui purioris Ecclesiæ. Caluinus quoque lib. 4. Instit. cap. 19. §. 27. videtur indicare, cœpisse vsum tonsuræ tempore Augustini, caussam autem fuisse dicit, quia eo tempore soli homines effœminati, & delicati alebant comam: non autem videbatur permittendum Clericis, & Monachis, vt id facerent, quod soli faciebant lasciuiores, & molliores; postea verò corruptioribus temporibus excogitata esse mysteria, & significationes.

Quidam verò HORTENSIVS Landus librum scripsit de persecutione Barbarorum, vbi multa dicit contra tonsuram Monachorum. Et ne videatur sine Scriptura loqui, profert aliquot Scripturas Testamenti veteris. Prima est Leuit. 19. vbi Dominus ait: *Non attondebitis comam in rotundum.* Cui similis est locus Hierem. 9. vbi Dominus dicit, se dispersurum omnes circuntonsos in comam. Tertia est Leuit. 21. vbi de Sacerdotibus dicitur: *Non radent caput, nec barbam.* Quarta est Ezech. 44. vbi idem habetur. Quinta in epistola Hieremiæ apud Baruch, cap. vlt. vbi Hieremias ridet idolorum Sacerdotes habentes caput, & barbam rasam.

Quantum igitur ad vestes, quod antiquissimum sit institutum, vt qui profitentur mundi contemptum, & pœnitentiam, singulari & notabili habitu induantur, patet primò ex DIONYSIO, cap. 6. Ecclesiasticæ Hierarchiæ, vbi de professione Monachi loquens, ita ait: *Sacerdos,* inquit, *signo crucis eum consignatum tondet; omniq́ue veste detracta, eum alia induit, &c.* Eusebius lib. 2. hist. cap. 24. scribit ex Egesippo Iacobum Apostolum fratrem Domini nunquam induisse laneam vestem, sed sola syndone linea vsum.

ATHANASIVS in libro de virginitate ante medium, docet sanctimonialem, vt fuscam vestem & vilem gerat. BASI-

LIVS epist.1. ad Gregorium multa dicit de habitu Monachi, & similiter in quæstionibus fusè explicatis, q.22. CHRYSOSTOMVS homil.69. in Matthæum dicit, Monachos habitu imitari Heliam, & Ioannem. & libro de comparatione Regis & Monachi dicit, Monachum vno tantùm amictu, instituto suo conformi, vti solere.

PALLADIVS in historia Lausiaca, cap.41. dicit etiam virgines sanctimoniales suo tempore cucullis vti consueuisse. TERTVLLIANVS libro de velandis virginibus meminit habitus Deo dicati, quo vtebantur sanctimoniales.

AMBROSIVS lib.6. epist.36. de Paulino loquens, qui ex magno viro in seculo, & nobili senatore Monachus factus fuerat, & eo facto multos gentilium senatorum offenderat: *Et cùm ipsi*, inquit, *capita & supercilia sua radant, si quando Isidis suscipiunt sacra: si fortè Christianus vir attentior sacrosanctæ religioni vestem mutauerit, indignum facinus appellant.*

HIERONYMVS in epist.4. ad Rusticum Monachum: *Vidi quosdam*, inquit, *qui postquam renunciauêre seculo, vestimentis duntaxat, & vocis professione, non rebus, nihil de conuersatione pristina mutauerunt.* Epistol.13. ad Paulinum: *Tunicam*, inquit, *mutas cum animo, &c.* Et epist.15. ad Marcellam: *Tunicam fusciorem*, inquit, *induta se repentè Domino consecrauit.* Epist.22. ad Eustochium de virginitate omnium cœnobitarum eundem fuisse habitum dicit, nimirum tunicam & sagum, quibus in vita Hilarionis addit cucullam. dicit enim vestes eius fuisse, tunicam sacceam, palliolum, & cucullam. Epist.27. ad Eustochium de obitu Paulæ loquens de sanctimonialibus: *Vnus*, inquit, *omnium habitus, linteamine ad tegendas solùm manus vtebantur.*

AVGVSTINVS lib.6. contra Faustum, cap.9. dicit, peccatum esse, si vel sanctimonialis gerat ornamenta nuptarum, vel nuptæ speciem virginum vestibus referant; & in epist.199. ad Ediciam indicat, fuscam vestem fuisse tunc insigne continentiam profitentium.

GREGORIVS lib.2. Dialogorum, cap.1. meminit habitus Monachi, & lib.3. cap.14. meminit habitus sanctimonialis. deniq; CASSIANVS totum primum librum de institutis cœnobiorum consumit, in explicando habitu Monachorum, docens eos præscriptum habitum professioni congruentem à maioribus accepisse. ADDE duo Concilia; nam Gangrense

can.11. reprehendit eos Monachos, qui ob habitum ſuperbiebant,& contemnebant alios Chriſtianos, qui communibus veſtibus vtebantur. Concilium Carthaginenſe IV. can. 104. diſtinguit habitum laicalem ab habitu religioſo. De habitu Clericorum, vide Chryſoſtomum homil. 83. in Matth. & Hieronymum lib.1. contra Pelagianos, vbi meminerunt candidæ veſtis. Item Hieronymum in Epitaphio Nepotiani, vbi meminit ſacræ tunicæ, qua vtimur in myſterio Chriſti.

IAM quod attinet ad rationem habitus monaſtici, ea redditur ab iiſdem Patribus; nam cur veſtem mutet Monachus futurus, rationem eſſe dicit Dionyſius, cap.6. Eccleſ. hierar. vt ſignificetur vitæ mutatio. cur proprio & certo vtantur religioſi veſtium genere, rationes duas reddit Baſilius q.22. ex diffusè explicatis. PRIMA ratio eſt ad deſignandam propriam profeſſionem. Si enim conuenit, vt aliter veſtiantur ſenatores, aliter milites, aliter nobiles, aliter ruſtici, & ſi Paulus 1. Cor. 11. iubet virum aperto capite orare ad ſignificandam poteſtatem, mulierem verò velato ad ſignificandam ſubiectionem, cur non conueniet religioſo certam veſtem deferre ad ſignificandum ſtatum ſuum? SECVNDA ratio eſt, vt religioſi ſaltem inuiti cogantur rectè viuere. ſi non haberent certum habitum, non internoſcerentur ab aliis. at nunc ab omnibus ſtatim cognoſcuntur & obſeruantur, & ſi quid agant contra ſuam profeſſionem, ab omnibus notantur, & reprehenduntur.

Cur vtantur cucullis, rationem eſſe dicit Caſſianus loco notato, ad deſignandam ſimplicitatem, innocentiamque infantilem, ad quam Monachi redire cupiunt. Infantes enim dum adhuc in faſciis, & ſinu nutricis verſantur, velis quibuſdam quaſi cucullis teguntur. Cur autem veſte horrida, vt ſacco, aut certè ſimplici, & vili vtantur, cauſſam reddunt Hieronymus & Caſſianus locis notatis, tum ad agendam pœnitentiam, tum ad mundi contemptum demonſtrandum. Nam ſaccos, & aſperas veſtes, habitum eſſe pœnitentium Scriptura teſtatur, cùm inducit Achab pœnitentem ſacco indutum, 3. Reg. 21. & Heliam veſte piloſa tectum, 4. Reg. 1. & Niniuitas ſacco veſtitos, Ionæ 3. & Ioannem pilis camelorum vtentem, Matth. 3. & deniq; multos alios: *Circumeuntes in melotis, & in pellibus caprinis*, Hebr. 11.

Quia tamen poteſt quis & benè, & malè vti veſte inuſitata, id eſt, inſigniter contempta, vel horrida; monet ſapienter B. Auguſtinus lib. 2. de ſermone Domini in monte, cap. 19. vt ex ſola veſte neminem iudicemus, ſed ex aliis eius operibus diſcamus, vtrum id faciat contemptu ſuperflui cultus, an ambitione aliqua, & ſimulatione ſanctitatis. Poteſt enim ſub ouina pelle lupus latere, nec tamen debet ouis deponere pellem ſuam, quia ſub ea aliquando lupus delitefcit.

NVNC ad tonſuræ antiquitatem oſtendendam, habemus inprimis Dionyſium eodem cap. 6. Eccleſ. hierarch. vbi clarè dicit, Monachum futurum primum tonderi. Deinde, indui alia veſte, priore abiecta. Habemus DEINDE Anicetum in epiſtola ad Gallos, vbi iubet radi caput in modum ſpheræ.

TERTIO, Athanaſium in libro de virginitate, Palladium in hiſtoria Lauſiaca, cap. 41. & Hieronymum in epiſtola ad Sabinianum Diaconum, qui teſtantur etiam ſanctimoniales tonderi conſueuiſſe.

QVARTO, Epiphanium hær. 80. & Auguſtinum de opere Monachorum, cap. vlt. qui acriter reprehendunt quoſdam Monachos crinitos, qui tonderi more aliorum nolebant.

QVINTO, Hieronymum & Auguſtinum, qui coronę ſacerdotalis meminerunt. Hieronymus in epiſt. ad Auguſtinum, quæ eſt 26. inter epiſt. Auguſtini: *Fratres tuos Dominum meum Alipium, & Dominum meum Euodium, vt meo nomine ſalutes, precor coronam tuam.* Auguſtinus in epiſtola ad Proculianum Epiſcopum 147. *Per coronam noſtram nos adiurant veſtri, per coronam veſtram vos adiurant noſtri, &c.*

SEXTO, Iſidorum lib. 2. de officiis diuinis, cap. 4. & Bedam lib. 5. hiſtorię Anglorum, cap. 22. quorum prior ab Apoſtolis dicit inſtitutam eſſe tonſuram & coronam Clericorum, & Monachorum, poſterior dicit S. Petrum omnium primum geſtaſſe coronam capillorum, toto reliquo capite detonſo, & ad eius imitationem omnes Clericos & Monachos idem ſuſcepiſſe.

SEPTIMO, Iuſtinianum, qui in authenticis collat. 7. tit. 5. cap. 2. & 3. diſtinguit tonſuram Monachorum nouitiorum, quam Laicorum tonſuram vocat, à tonſura profeſſorum.

OCTAVO, Concilia; nam Concilium Carthaginen. IV. can. 44. prohibet Clericos alere comam aut barbam. Concilium Toletanum IV, can. 40. iubet, vt omnes Clerici toto

capite detonso, solum circulum capillorum supra aures relinquant. ex quo apparet, olim eandem fuisse coronam Clericorum & Monachorum: sed Monachi quidem seruarunt antiquam consuetudinem, Clerici verò magna ex parte illam mutauerunt.

Vt autem ad rationem tonsuræ veniamus. PRIMVM falsa est Caluini ratio; nam quòd tempore Augustini non solùm aliqui dissoluti comam gestarent, sed multi alij probi homines, idque sine peccato facerent; ex eo patet, quòd pœnitentes iubebantur tondere caput in signum doloris, & pœnitentię, vt patet ex Concilio Agathensi, can.11. & Toletano III. can.12. & præterea non solùm Clerici, & Monachi tondebantur, sed ita tondebantur, vt corona capillorum appareret, quod certè non erat in communi vsu Laicorum.

ALIA ratio redditur ab Isidoro lib.2. de officiis diuinis, cap. 4. quòd nimirum Monachi tondebantur ad imitationem Nazaręorũ, qui in die consecrationis suę tondebantur, vt dicitur Num.6. Nazaræi enim sunt Monachi Testamenti veteris. At hæc ratio non mihi probatur, siquidem Nazaræi tunc solùm tondebantur, cùm desinebant esse Nazaræi, insigneq; illorum erat longa cæsaries, vt ex eodem cap.6. Numeri patet. Immò EPIPHANIVS hæresi 80. probat Monachos nostros debere esse tonsos, quia gerere comam longam, est proprium Nazaræorum Testamenti veteris. Sicut etiam Augustinus libro de opere Monachorum, prope finem dicit, Patres Testamenti veteris meritò gestasse longos capillos, quia mysteria redemptionis nondum reuelata erant. Idem enim significabant velamen positum in facie Mosis, & coma longa Sanctorum. At nunc posteaquam Christus apparuit, conuenit, vt qui Christo sunt consecrati, contrarium significent ablatione comarum. & hæc potest esse ratio prima nostræ tonsuræ.

SECVNDAM reddit Beda lib.5. hist. cap.22. ad exprimendam imaginem spineę coronę Christi; vt enim omnes Christiani signo communi crucis ornantur, ita par erat, vt Clerici & Monachi, qui specialius Christum patientem imitari volent, speciali signo ornarentur.

TERTIAM & QVARTAM rationem reddunt Isidorus lib.2. cap.4. de officiis, Rabanus lib.1. de instit. Clericorum, cap.3. & Hugo li.2. de Sacramentis, part.3, cap.1, dicunt enim

tonderi capillos, qui sunt superfluæ quædam corporis partes, ad significandum, debere Clericos & Monachos omnia superflua, & præcipuè vitiosas cupiditates amputare, vt sic maneat vertex, id est, animus liber, & apertus diuinis contemplationibus, & illustrationibus: & rursum sic tonderi dicunt, vt relinquatur circulus capillorum, ad significandam regiam coronam, quandoquidem seruire Deo regnare est.

QVINTAM reddit Dionysius, cap. 6. Eccles. hierarch. vt significetur illa nudatione capitis, vita pura & aperta, non fucata vlla specie, quam Monachus exhibere debet.

Posset addi SEXTA ratio tonsuræ Monachorum, nimirum vt signum esset pœnitentiæ, & conuersionis; nam, vt antè diximus, pœnitentes olim non nisi tonsi recipiebantur. Porro tonsuræ sanctimonialium rationem moralem reddit Hieronymus in epistola ad Sabinianum, quia nimirum non lauabant vnquam, nec vngebant caput; & periculum erat, ne à paruis animalibus, quæ inter cutem & crines oriuntur, & concretis sordibus opprimerētur. Quanquam negari non potest, quia etiam id fiat ad contemptum mundi demonstrandum; solent enim fœminæ capillos plurimi facere.

Est autem hoc loco obseruandum, olim non tam rasuram, quàm tonsuram fuisse in vsu. tondebantur enim demissè quidem, sed ita tamen, vt cutis tecta maneret. Id apparet ex CLEMENTE Alexandrino lib. 3. pædagogi, cap. 11. *Sed pili*, inquit, *tondendi sunt, non nouacula, sed tonsorum forficibus.* Item ex OPTATO Mileuitano, qui lib. 2. contra Parmenianum arguit Donatistas, quòd Catholicis Sacerdotibus, per vim capita raserint: *Docete*, inquit, *vbi vobis mandatum sit, radere capita Sacerdotibus, cùm è contrario tot sint exempla proposita, fieri non debere.* Item ex HIERONYMO in cap. 44. Ezechielis, vbi dicit Sacerdotes non debere comam alere, nec tamen radi, sed ita tonderi, vt cutis tecta maneat. Denique Dionysius, Epiphanius, Hieronymus, Athanasius, Palladius, Augustinus, Isidorus, Beda, & Concilia Carthaginense & Toletanum, nusquam nominant rasuram, sed solam tonsuram. Vnus est Anicetus Papa, qui, vt dixi, rasuræ meminit, sed non est ea epistola prorsus indubitata; fortè enim falsum titulum præ se fert. Nec tamen propterea reprehendimus vsum huius temporis, quo Monachi & Clerici raduntur; nam nec vnquam fuit prohibitum radi, & præterea eiusmodi

cærimoniæ, pro temporum & locorum diuersitate, variari possint.

Ad argumenta Hortensii respondemus, inprimis præcepta illa esse cærimonialia, & propterea non magis obligare, quàm obligent circumcisio, sacrificia, &c. Dico præterea primum & secundum locum ex Leuit. 19. & Hierem. 9. nihil concludere; nam vt rectè notauit Isichius in hunc locũ, tondere comam in rotundum, non est comam scindere, sed ornare. Itaque prohibebat Deus Iudæis, ne comam rotundam efficerent; quod certè Monachi non faciunt, qui comam radunt, vno circulo capillorum excepto. Neq; hoc Deus absolutè prohibebat, sed solùm propter intentionem malam, nimirum ne hoc facerent in cultum dęmonis, vt eo tempore & in iis locis gentiles faciebant, vt notant Theodoretus q. 28. in Leuiticum, & Isichius, ac Radulphus in hunc locum.

Ad tertium Leuit. 21. dico, ibi non præcipi Sacerdoti, ne radat caput absolutè, sed ne radat in morte alicuius propinqui sui, in signum doloris. voluit enim Deus Sacerdotes esse ceteris constantiores.

Ad quartum Ezech. 44. dico, Sacerdotibus Iudæorum fuisse prohibitam rasuram, non quòd in se mala sit, sed ne viderentur similes Sacerdotibus gentilium, in quorum vicinia habitabant, qui toto capite raso idolis sacrificabant, vt ex epist. Hieremię apparet. Quod ex se non esset malum, patet, quia Ezechiel, qui Sacerdos erat, iubetur à Deo radi. Ezech. 5. & præterea Numer. 6. Nazareus completo tempore consecrationis suæ iubetur radi. Vnde Paulo dicit Iacobus Act. 21. *Sunt nobis viri quatuor, habentes votum super se, his ergo assumptis sanctifica te cum illis, & radant capita sua.* Solùm ergo propter viciniam idololatrarum prohibebantur Sacerdotes Iudæorum radi. quæ fortè caussa erat, cur Optati, Hieronymi, & Ambrosij tempore Christiani Sacerdotes non raderentur, sed tonderentur; nam adhuc ipsorum tempore erant Sacerdotes Isidis, qui caput radebant, vt Ambrosius epistola 36. & Hieronymus in caput 44. Ezech. testantur. posteaquam autem illa caussa cessauit, nihil absurdi faciunt, qui ad aliquid sacrum significandum caput radunt.

Ad vltimũ dico, Hieremiam non ridere illos Sacerdotes, quia radebant caput, & barbam, sed quia id faciebant in honorem Deorum ligneorum, qui non poterant remunerare cultores suos.

CAPVT XLI.

Licere Monachis manibus laborare.

RESTAT postremò Disputatio de ratione viuendi, siue de opere corporali Monachorum. Sunt autem quatuor modi viuendi apud homines religiosos. Vel enim viuunt ex labore proprio, vendentes aliquid, & ementes aliud: vel viuunt ex bonis suis communibus, id est, ex bonis quæ religiosi ipsi ad monasterium adferunt, & in commune constituunt: vel ex bonis relictis ac donatis à piis viris: vel ex mendicatione.

De singulis dicendum est. AC PRIMVM, de primo duo fuerunt extremi errores. VNVS eorum, qui dicebant non licere religiosis operari, & laborare pro victu, sed debere eos confidere in Dei prouidentia, & viuere ex alienis laboribus; huius erroris fuerunt Messaliani, siue Euchitæ, apud Epiphanium hær.80. & rursus quidam apud Carthaginem, teste Augustino lib.2.retract.cap.21.

ALTER error fuit Gulielmi de sancto amore, & postea Ioan. VViclefi apud Thomam VValdensem lib.4.doct.fidei antiquæ, art.2.cap.22. & Ioannis Caluini lib.4.Instit.cap.13. §.10. qui docent teneri Monachos ex proprio labore viuere, quanquam Gulielmus non omnes religiosos obligabat ad laborandum manibus, sed eos solùm, qui non habent bona stabilia in communi. PRIMVS error natus est ex duobus locis Scripturæ malè intellectis, nimirum Matth.6. *Nolite solliciti esse animæ vestræ, dicentes, quid manducabimus, &c.* Et Ioan.6. *Operamini non cibum qui perit, sed qui permanet in vitam æternam.* Refellit hunc errorem Augustinus in libro de opere Monachorum, ex verbis Apostoli 2. Thessal.2. vbi & se laborasse, & operatum dicit, ne quenquam grauaret, & alios monet, vt operentur, & laborent.

Quia verò respondebant hæretici illi, B. Paulum loqui de opere spirituali, id est, de oratione & exhortatione; notanda sunt alia loca, vbi expressè ponitur labor manuum, Actor. 20. *Ad ea, quæ mihi opus erant, & his, qui mecum sunt, ministrauerunt manus istæ.* Ad Ephes.4. *Qui furabatur, iam nō furetur, magis autem laboret operando manibus suis.* 1. Thes.4. *Operamini manibus vestris.* Ad hæc, vt acutè notauit Augustinus idem

Apostolus 1. Cor. 9. dicit se operatum, cùm tamen liceret sibi secundum Domini ordinationem non operari. At certè non licebat ei secundum Domini ordinationem non concionari, & non orare. Ait enim: *Si non euangelizauero, Væ mihi, &c.* Loquitur igitur de corporali labore, cùm dicit se laboràsse, cùm tamen non teneretur.

Ad verba illa Domini contrà citata, respondeo, non prohiberi illis verbis moderatam sollicitudinem quærendi cibum proprio labore, sed immoderatam & superfluam. Potest autem tribus modis esse immoderata sollicitudo. PRIMO, ratione finis, vt si quis quærat cibum præcipua intentione, quasi sit ille vltimus finis, vt faciunt qui euangelizant, vt comedant; cùm deberent comedere, vt euangelizent. Atque hoc reprehendit Dominus Matth. 6. cùm ait: *Primùm quærite regnum Dei, &c.* Et Ioan. 6. *Operamini non cibum, qui perit, sed qui permanet in vitam æternam,* id est, primaria intentione quærite cibum spiritualem, secundaria corporalem.

SECVNDO, ratione diffidentiæ immoderata est sollicitudo, vt cùm quis adeò sollicitus est de rebus temporalibus, vt vix possit credere sibi Deum adfuturum in illis acquirendis, etiamsi adhibeat ipse quoque suum laborem. Et hoc reprehendit Dominus cùm ait Matth. 16. *Nolite solliciti esse, etc.* Vult enim persuadere fidelibus confidentiam in Deum; & sanè persuadet efficacissimis argumentis; nam si Deus, inquit, pascit aues, & vestit lilia, quæ eum non norunt, immò etiam prouidet Gentilibus, qui eum blasphemant; quomodo vobis cultoribus suis poterit deesse? & si vobis corpus & animum donauit, quæ maiora sunt; quomodo credibile est non daturum cibum & vestes quæ sunt minora?

TERTIO, immoderata est sollicitudo ratione temporis, vt cùm quis hodie sollicitus est pro ea re, pro qua satis tempestiuè cras inciperet sollicitus esse. & hoc reprehendit Dominus cùm ait ibidem: *Nolite solliciti esse de crastino. Sufficit diei malitia sua.* Vbi notandum, non reprændi prouidentiam parandi necessaria pro tempore futuro, alioqui peccasset Ioseph. Gen. 41. qui recondidit frumenta pro futura sterilitate: etiam Dominus ipse habebat loculos, vt emeret cibos, Ioan. 13. Itaq; vocatur sollicitudo de crastino, & mala est illa, quæ non conuenit præsenti tempori secundum rectam rationem.

CAPVT

CAPVT XLII.

Non teneri Monachos ad laborem manuum.

SECVNDVS error tria affert præcipua fundamenta. VNVM ex Apostolo, qui Ephes. 4. 1. Thes. 4. & 2. Thess. 3. præcipit Christianis, vt ex labore manuum victum quærant. ex quibus locis tale argumentum duci potest: vel ista verba B. Pauli continent præceptum necessitatis, vel cõsilium perfectionis. si primum, ergo tenentur laborare etiam religiosi; si secundum, ergo tenentur saltem religiosi, illorum enim est viam perfectionis & consiliorum tenere.

SECVNDVM fundamentum est ex AVGVSTINO, qui in lib. de opere Monachorũ dicit religiosos teneri ad hoc Apostoli præceptum implendum, nec excusari per occupationes spirituales. Sic enim ait, cap. 17. *Quid,* inquit, *agant, qui operari corporaliter nolunt, cui rei vacent, scire desidero. Orationibus, inquiunt, & Psalmis, & lectioni, & verbo Dei. Sancta planè vita, & in Christi suauitate laudabilis: sed si ab his auocandi non sumus, nec manducandum est, nec ipsa esca quotidie præparanda, vt possint apponi & assumi. Si autem ad istas vacare seruos Dei certis interuallis temporis ipsius infirmitatis humanæ necessitas cogit, cur non & Apostolicis præceptis obseruandis aliquas partes temporum deputamus? citius enim exauditur vna obedientis oratio, quàm decem millia contemptoris.*

TERTIVM fundamentum est ex consuetudine omnium antiquarum religionum; nam Epiphan. hæres. 80. Hieron. epist. 4. ad Rusticum, Augustin. lib. 1. de morib. Eccl. cap. 31. Cassian. lib. 2. cap. 3. & lib. 3. cap. 2. de institutis cœnobiorum, docent omnia monasteria bene instituta, secundum Apostoli legem manibus laborare.

His non obstantibus, respondemus cum B. Thoma, in opusculo 19. & in 2. 2. quæst. 187. articulo 3. & B. Bonauentura in libro de paupertate Christi, & in Apologia pauperum: Ad victum labore manuum quærendum non magis teneri Monachos, quàm seculares. & probatur PRIMO, vel laborare manibus est præceptum, vel consilium. Si primum, omnes obligat, tam seculares, quàm religiosos. Præcepta enim dantur omnibus, omnibus enim dicitur: *Si vis ad vitam ingredi, serua mandata.* Si secundum, ergo nemo tenetur laborare

manibus, nisi qui spontè ad huius consilij obseruationem se obligauerit; talis enim est natura omnium consiliorum: ergò religiosi qui id consilium non receperunt, non tenentur manibus laborare. Non enim tenentur religiosi ad omnia consilia, sed solùm ad illa, quæ spontè suscipiunt.

SECVNDO, si tenerentur religiosi laborare manibus, magis quàm seculares, aut id esset ex præcepto naturali, aut ex positiuo; neutrum autem dici potest: quod enim non ex positiuo, patet, quia nullum tale exstat. quod non ex naturali, probatur; Nam præceptum de laborando, vt est naturale, dupliciter obligat, vno modo absolutè, alio modo in certo casu. PRIMO modo non obligat singulos, sed Rempub. vt patet; debent enim in ea alij esse opifices, alij agricolæ, alij medici, alij iudices, &c. & ex hac parte non conuenit religiosis laborare manibus. illi enim officium habent in Repub. orandi, & psallendi, & similia faciendi. SECVNDO modo tenentur quidem singuli hoc præcepto, sed non minùs seculares, quàm religiosi: nam omnes casus in quibus obligantur singuli laborare manibus, non minus accidere possunt secularibus quàm religiosis; verbi gratia, vnus, & pręcipuus casus est, si quis nihil habeat vnde viuat, nec possit licitè habere, nisi operando. Alius casus est, si quis teneatur prouidere alteri de cibo, & non possit licitè eum inuenire nisi operando. Tertius est, si quis non possit ocium fugere, vel tentationes carnales superare, nisi operando corporaliter. At omnes tam religiosi, quàm seculares tenentur prouidere, ne moriantur fame, & ocium fugere, ac superare tentationes. omnes igitur tenentur eodem modo laborare.

TERTIO probatur ex illis ipsis argumentis, quæ contra nos proferuntur. Nam inprimis Apostolus, in illis locis non scribit Monachis, sed secularibus, vt patet, & præcipuè iuxta opinionem aduersariorum, qui docent nondum illo tempore cœpisse religiones. Deinde Apostolus in illis locis nunquam præcipit operari absolutè, sed solùm ad euitandum furtum, vel scandalum, vel ocium, nam Ephes. 4. ait: *Qui furabatur, iam non furetur, magis autem laboret operando manibus suis.* Et 1. Thessalon. 4. posteaquam dixerat, vt operarentur, subiungit rationem: *Vt honestè ambuletis ad eos, qui foris sunt, & nullius aliquid desideretis.* Vbi illud, *desideretis*, non significat concupiscatis, sed careatis. Sic enim est in Græco,

καὶ

καὶ μηδενὸς χρείαν ἔχητε, id eſt, & nullius indigentiam habeatis. Scandalizabantur enim infideles, cùm videbant Chriſtianos ex alienis bonis velle viuere. Et 2. Theſſ. 3. poſtquam dixerat: *Qui non laborat, non manducet.* Subdit: *Audiuimus enim quoſdam inter vos inquietos eſſe, nihil operantes, ſed curiosè agentes.* Qui ergo poſſunt furtum euitare, & ſcandalum, & ocium, alio modo quàm corporaliter operando, eos Paulus non obligat corporaliter operari.

Iam verò B. Auguſtinus in illo lib. de opere Monachorũ, ſolùm obligat ad operandum manibus illos, qui antequam religioſi fierent, ex labore manuum viuebant, & nunc idem facere poſſunt, ſine impedimento maioris boni, & tamen ex ocio, & pigritia nolunt; Nam cap. 21. excipit religioſos, qui Eccleſiaſtica miniſteria exercent, quales ſunt hoc tempore omnes mendicantes. Sic enim ait: *Si Euangeliſtæ*, inquit, *ſunt, ſi miniſtri altaris, ſi diſpenſatores Sacramentorũ, bene ſibi iſtam non arrogant, ſed planè vendicant poteſtatem, nimirum viuendi ex facultatibus populi.*

Dices; poteſtas petendi ſumptus à populo, non eſt data niſi ordinariis paſtoribus: alioqui poſſent religioſi accipere decimas, quod eſt falſum, & contra canones multos, vt Clementina prima de decimis.

Respondeo; quidquid de hoc ſit, quod poſtea videbimus, ſatis nobis eſt, quod Aug. hoc dicat. de cuius ſententia diſputamus, & præterea ſiue religioſi prædicantes, & Sacramenta miniſtrantes, poſſint ex iuſtitia ſumptus petere, ſiue non poſſint, ſatis eſt quod licitè poſſint petere ſaltẽ ex caritate, & accipere corporalia; ſicut ipſi ex caritate miniſtrant ſpiritualia, & populus accipit. Adde etiã, quod religioſi huiuſmodi rectè dici poſſunt operari manibus ſuis. Operari enim manibus eſt operari corporaliter, ſiue id fiat manibus, ſiue pedibus, ſiue lingua, ſiue alio modo: appellatur autẽ opus corporale, opus manuũ, quia manus eſt inſtrumentũ pręcipuum, quo operamur. Vnde etiã aurigę, & nautę, & curſores, & vigiles dicuntur operari manibus, quia corporaliter exercentur, licet nõ minùs pedibus quàm manibus in ſuo opere vtantur. Qui ergo canunt in choro publicè, concionantur, docent, confeſſiones audiunt, planè manibus laborare dici poſſunt.

Itaque ſoli contemplatiui, qui ſibiipſis vacant, manibus non laborant. Inter illos autem excipit Auguſtinus ab obli-

obligatione laborãdi illos omnes, qui in seculo diuites fuerunt, & bona sua pauperibus dederunt. Illis enim debet Ecclesia victum, & vestitum, quandoquidem omnia sua ipsi Ecclesiæ in eius pauperibus dederunt. Sic enim ait de istis loquens, cap. 25. *Si & ipsi*, inquit, *aliquid manibus operentur, vt pigris ex vita humiliore, & ab hac exercitatione venientibus auferant excusationem, multò misericordius agunt, quàm cùm omnia sua indigentibus diuiserunt. quod quidem si nolunt, quis audeat cogere?* & cap. 21. tales multos fuisse dicit in Hierusalem, qui quoniam omnia sua pauperibus dederant, quando tempore famis egebant, non sunt coacti operari manibus, sed eorum inopia eleemosynis Græcorum sustentata est, Act. 11. soli ergo remanent illi religiosi, qui in seculo viuebant ex opificio, & in religione sibi solis vacant, non populo. Hos August. obligat ad laborandum.

Sed nec istos obligat absolutè, sed solùm quando, si operentur, non impedientur à maiori bono, & si non operentur, perniciosè ociosi erunt; nam si aliquis talis possit perpetuò orare, aut legere, & velit id facere, & inueniat qui eum in tali opere versantem gratis alat, cur non poterit id facere? nam hoc modo vixit per triennium B. Benedictus, vt Greg. testatur lib. 2. dialog. ca. 1. & tota vita sua B. Alexius, vt in eius vita scribit Simeon Metaphrastes.

Vnde Augustinus, cap. 17. eiusdem libri, vbi dicit Monachos non debere excusari ab opere manuum per orationem, psalmodiam, lectionem, & verbum Dei; clarissimè indicat se loqui non de oratione assidua, nec de continua, & publica psalmodia, lectione, vel concione, quæ totum hominem occupant, sed de oratione, psalmodia, lectione, & exhortatione priuata, & rara, quæ multum ocij relinquant. Et cap. 21. dicit se reprehendere illos Monachos, qui ex conditione seruili ad monasterium veniunt, vt vitam inopem, & laboriosam fugiant, & vacui pascantur ac vestiantur, & insuper honorentur ab iis, à quibus contemni conterique consueuerant. de quibus etiam dicit, cap. 25. *Nullo modo decet, vt in ea vita, vbi fiunt senatores laboriosi, ibi fiant opifices ociosi, & quò veniunt relictis delicijs suis, qui fuerant prædiorum Domini, ibi sint rustici delicati.* Et cap. 28. ait: *Ostendite*, inquit, *hominibus non vos in ocio facilem victum, sed per angustam & arctam portam regnum Dei quærere.*

Ad

Ad argumentum TERTIVM de consuetudine antiquorum monasteriorum dico, Monachos illos fuisse obligatos operari manibus ex propriis regulis suis. Cur autem eiusmodi regulam constituerint, caussa est duplex. VNA, quia non poterant aliter sustentari; nam nec habebant prædia, & possessiones sibi relictas, vt nunc habent multi Monachi; & eleemosynas à populo petere, nec audebant, cùm populo non seruirent, nec vllo modo id suffecisset; nam vno in loco, sub vno Abbate degebant terna, vt minimũ hominum millia, vt Augustinus refert lib. 1. de moribus Ecclesiæ, cap. 31.

ALTERA ratio est, quia illi Monachi cùm non essent Clerici, sed Laici omnes, excepto Abbate, non erant satis occupati, & ideò ad fugiendum ocium necessarium erat illis laborare. HIERONYMVS in epist. 4. ad Rusticum: *Aegyptiorum monasteria hunc morem tenent, vt nullum absq; operis labore suscipiant, non tam propter victus necessitatem, quàm propter animæ salutem, ne vagetur perniciosis cogitationibus mens, &c.* Nec tamen absolutè est verum, omnes antiquos religiosos manibus laborasse. Sic enim scribit de monasterio S. Martini SVLPITIVS in vita S. Martini, cap. 7. *Nemo ibi quidquam proprium habebat: omnia in medio conferebantur, non emere, aut vendere, vt plerisq; Monachis moris est, quidquam licebat. ars ibi, exceptis scriptoribus, nulla habebatur. Cui tamen operi minor ætas deputabatur: maiores orationi vacabant.* Hæc ille. Vbi vides solos iuniores laborasse manibus, eosque non ad victum quærendum (nam nihil eis vendere licebat, sed viuebant ex bonis, quæ attulerant) sed ad ocium fugiendum. Sed nec primi Monachi sub Apostolis in Hierusalem, aut in Ægypto operabantur manibus, vt patet Actor. 3. & 4. & ex lib. Philonis de vita contemplatiua.

CAPVT XLIII.

Licitum esse Monachis viuere ex bonis patrimonialibus in communi.

DE SECVNDO modo viuendi nulla potest esse dubitatio; nam inprimis talis fuit vita primorum religiosorum sub Apostolis, cap. 4. Act. vnusquisque enim adferebat precia suarum rerum Apostolis,

stolis, & inde diuidebatur cuique, sicut cuiq; opus erat. Deinde talis etiam fuit vsus antiquorum monasteriorum, vt reciperent, si quid ij in commune dare volebant, qui Monachi fiebant, vt patet ex Augustino, in epistola 109. ad Sanctimoniales, vbi sic ait: *Quæ aliquid habebant in seculo, quando ingressæ sunt monasterium, libenter velint illud esse commune.* Item sermone 2. de communi vita Clericorum: *Viuunt,* inquit, *nobiscum in societate communi, & nemo eos distinguit ab eis, qui aliquid attulerunt.* Et libro de opere Monachorum, cap. 25. ideò dicit, diuites non teneri ad opus manuum, quia monasterio sua bona contulerunt.

B. BENEDICTVS, vt in vita S. Placidi legitur: *Bona quæ fuerant Monachorum suorum, non sinebat alio deriuari, quàm ad sua monasteria, vt inde multos Dei seruos alere posset.* B. BERNARDVS epist. 1. ad Robertum: *Ostenditur,* inquit, *terra quæ cum illo, & pro illo dicitur data fuisse.*

Deniqe hinc natæ sunt illæ leges Iustiniani, in authenticis collat. 1. const. 5. §. illud quoque, & collat. 9. constit. 15. §. Si qua mulier. In quibus statuitur, bona eorum, qui Monachi fiunt, eo ipso ad monasteria, quæ illi ingrediuntur, pertinere. quanquam hoc tempore multæ religiones huic priuilegio renunciarunt.

CAPVT XLIV.

Licitum esse Monachis viuere ex rebus spontè oblatis & donatis.

DE TERTIO modo nulla quæstio esse deberet; nam B. AVGVSTINVS in Psalm. 103. conc. 3. explicans illud: *Cedri Libani, quas plantauit, illic passeres nidificabunt.* dicit cedros esse homines potentes, & diuites; passeres autem esse religiosos pauperes. nidificare verò passeres in cedris, significare, quod religiosorum monasteria à diuitibus huius seculi eriguntur, & sustentantur: *Cedri Libani,* inquit, *nobiles & diuites, excelsi huius seculi, quando cum timore audiunt; Beatus qui intelligit super egenum & pauperem, attendunt res suas, villas suas, & omnes superfluas copias, quibus videntur excelsi, & præbent illas seruis Dei, dant hortos, ædificant Ecclesias, monasteria, colligunt passeres, vt in cedris Li-*

stani nidificent. HIERONYMVS in epist. 27. ad Eustochium de obitu Paulæ, laudat sanctam Paulam, quod ex rebus suis quatuor monasteria ædificasset, & sustentasset, vnum Monachorum, & tria sacrarum virginum. GREGORIVS Papa, vt lib. 1. cap. 5. & 6. vitæ eius scribit Ioannes Diaconus, ex patrimonio suo septem monasteria erexit, & singulis prædia, & possessiones attribuit, sex in Sicilia, vnum Romæ. Similia exempla Caroli Magni, Caroli IV. Henrici II. & aliorum optimorum Principum, plurima adferri possent.

CAPVT XLV.

Licere Monachis ex mendicatione viuere.

DE QVARTO præcipua est difficultas. Oppugnauerunt enim acerrimè ordines mendicantium. PRIMO, Gulielmus de sancto amore apud Antoninum parte 4. tit. 11. cap. 7. §. 5. summæ Theologicæ. SECVNDO, Desiderius Longobardus apud B. Thomam in opusculo 19. TERTIO, Gyraldus de Abbatis villa apud Bonauent. initio Apologiæ pauperum. QVARTO, Ioannes VViclef apud VValdensem lib. 4. art. 2. doctrinalis fidei. QVINTO, Richardus Episcopus Armacanus serm. 4. VLTIMO, Lutherus articulo vltimo, & Brentius in Confessione VVirtemberg. cap. de votis monasticis, qui omnes docent, esse extra statum salutis eos, qui redigunt seipsos spontè ad mendicitatem, tum quod exponunt se euidenti periculo moriendi fame, tum quod non liceat eos, nisi fortè ægrotent, eleemosynas petere, quæ debentur solùm iis, qui seipsos iuuare nequeunt, tum denique quod lex diuina & humana reprehendat, & prohibeat voluntariam mendicitatem.

At nihilominus vitam religiosorum mendicantium tanquam sanctam & perfectã approbarunt multi summi Pontifices; vt Innocentius III. teste Bonauentura, Honorius III. Gregorius IX. Innocentius IV. Alexander IV. & Nicolaus IV. vt refert Ioannes XXII. in extrauaganti, Quia quorundam, de verborum significatione, necnon Concilium Lugdunense generale, vt refert Nicolaus IV. cap. Exiit, de verborum significatione in 6. & Constantiense sess. 8.

Rectè autem fuisse hanc vitam approbatam, ostendemus sequen-

ſequentibus rationibus. PRIMO, exemplo Domini; nam Dominus non habuit poſſeſſiones, neque proprias, neque communes, vt patet ex illo Lucæ 9. *Vulpes foueas habent, & volucres cæli nidos, Filius autem hominis non habet vbi caput ſuum reclinet.* Et quod nõ operaretur manibus, ſed ex eleemoſynis fidelium vixerit, patet ex illo Lucæ 6. *Mulieres aliquæ miniſtrabant ei de facultatibus ſuis.* Item ex tota eius vita, ſiquidem natus eſt in domo aliena, vixit in domibus & ex rebus alienis; nunc enim prandebat apud Martham, nunc apud Simonem leproſum, nunc apud Zacheum, nunc in domo Petri, nunc in domo Matthæi; equitauit in iumento alieno; fecit vltimam cœnam in domo aliena; ſepultus eſt in ſepulcro alieno. Vnde Pſalm. 39. dicit: *Ego autẽ mendicus ſum & pauper.* Et Pſalm. 108. *Quia perſecutus eſt hominem inopem & mendicum.* Quibus in locis eſt vox אֶבְיוֹן. quæ habetur etiam Deuter. 15. vbi dicitur: *Non erit in te mendicus.* Quem locum pro ſe adferunt, qui dicunt, illicitam eſſe mendicitatem. & certum eſt vtrumque Pſalmum de Chriſto intelligi; nam priorem allegat Paulus ad Hebræos 9. de Chriſto: *In capite libri ſcriptum eſt de me, &c.* Et poſteriorem allegat Petrus Act. 1. *Scriptum eſt enim in libro Pſalmorum, Epiſcopatum eius accipiat alter, &c.* Item 2. Corinth. 8. *Propter vos egenus factus eſt, cùm eſſet diues.* Græcè ἐπτώχευσε, ſignificat enim πτωχεύω, mendicare, vnde apud Homerum Odiſſ. 17. δαῖτα πτωχεύειν, prandium mendicare.

Ad hoc reſpondent Armacanus, Chriſtum fuiſſe pauperem, ſed non mendicum, & pauperem non amore paupertatis, ſed quia reſtrictio dominij eius id exigebat. Dicit enim Chriſtum ſucceſſiſſe Adamo in dominio originali, cui repugnabat tam habere proprium, quàm mendicare; Adamus enim in ſtatu innocentiæ fuit dominus omnium bonorum terrenorum, ſed ita tamen, vt non poſſet accipere in vſum ſuum, niſi neceſſaria, nec ſibi aliquid appropriare; diuiſio enim nata eſt poſt peccatum. Itaque in ſtatu innocentiæ non fuiſſent propriæ diuitiæ, nec tamen fuiſſent vlli egeni, vel mendici. Quoniam ergo Chriſtus natus eſt cum iuſtitia originali, habuit etiam tale dominium, quale Adam, & ideò repugnabat illi habere proprium, & ſimul repugnabat mendicare, cùm omnia eſſent ſua, quantum ad vſum, tamen fuit

restrictum dominium eius, quia debuit esse sub lege; & sic fuit pauper, quia non potuit vti suo naturali dominio, obstante lege ciuili.

Hæc omnia sunt contra apertas Scripturas, & primùm; quòd Christus verè fuerit mendicus, & caruerit non solùm vsu, sed etiam dominio temporali rerum terrenarum, patet, quia dominium illud originale in bona cõmunia, periit per diuisionem rerum iustè introductam. Nec Dominus accepit dominium politicum more humano, licet dominium diuinum semper habuerit. Itaque fuit verè mendicus, vt ex Psalmis, & ex Apostolo ostendimus. Fuit etiam verè Dominus, saltem in communi cum suis discipulis, eorũ bonorum, quæ illi vt mendico donabantur. Quod enim Christus acciperit dominium ciuile, & proprietatem, saltem in communi cum Apostolis, earum pecuniarum, quæ sibi donabantur, patet ex Ioan. 12. vbi dicitur Iudas fur, quia vsurpabat sibi pecunias loculorũ Christi. At si Christus non habebat proprietatem, nec dominium ciuile, non erat furtum illud Iudæ; nam per solum dominium naturale non magis pertinebant ad Christum illæ pecuniæ, quàm aliæ res omnes.

Denique, quòd Christus amore paupertatis, & non ex restrictione dominij fuerit mendicus, planum est; nam quis illum coëgit fieri sub lege? nónne spontè id ipse elegit? quod certè poterat non eligere, si odisset paupertatem. Præterea etiam existens sub lege, nónne poterat facilè ditescere si voluisset? nónne turbæ illum Regem facere voluerunt? cur ergo non habuit, vbi caput reclinaret, & spontè non habuit, si non amabat paupertatem? denique cur Paulus 2. Cor. 8. vocat istam gratiam Domini, si non ex amore, sed ex necessitate fuit egenus.

Dicit SECVNDO Armacanus, si Christus mendicasset, non propterea licere nobis mendicare. Esset enim hoc ponendum inter opera admiranda, non imitanda, sicut quòd ieiunauerit XL. diebus sine vllo cibo. AT mendicare, sine vllo miraculo fieri potest, vt experientia docet: ieiunare autem sine omni cibo, non potest sine miraculo. Ad hæc, non consuluit Christus, vt se imitaremur ieiunando sine omni cibo, consuluit autem vt se imitaremur mendicando, cùm ait Matth. 19. *Si vis perfectus esse, vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & sequere me.*

SECVNDO probatur, exemplo Apostolorum; nam illi omnia dimiserunt, Matthæi 19. *Ecce nos reliquimus omnia.* Nec habuerunt possessiones in communi, vt patet Matthæi 10. *Nolite possidere aurum, neque argentum in zonis, nec duas tunicas, &c.* Nec operabantur manibus, sed viuebant ex liberalitate eorum, quibus prædicabant, vt patet ex eodem c. 10. Matthæi, & 1. Corin. 9. Talis autem est vita mendicantium. Vnde S. Franciscus, qui cum sancto Dominico primus auctor fuit huius instituti, pro regula suscepit decimum caput Matthæi.

Ad hoc respondent. PRIMO, vitam illam Apostolorum fuisse à Christo institutam ad tempus tantùm, nimirum dum in Iudæa prædicabat ante suam passionem; nam Lucæ 22. Dominus reuocauit ista præcepta, dicens: *Quando misi vos sine sacculo, & pera, & calciamentis, nunquid aliquid defuit vobis? sed nunc qui habet sacculum, tollat, similiter & peram.* Vnde, & loculos cum pecuniis habuit extremo tempore, vt patet Ioan. 12. & 13. ex quo apparet, iam tunc abrogasse quæ dixerat Matthæi 10. *Nolite possidere aurum, &c.* SECVNDO obiiciunt, hoc fuisse præceptum, non consilium Euangelicum, proinde non pertinere ad mendicantes, qui se dicunt consilium sequi. TERTIO, Apostoli ex Domini ordinatione, ex iustitia petebant à populo victum, vt patet ex illo Matthæi 10. *Dignus est operarius mercede sua.* Et ex 1. Corinth. 9. *Quis militat suis stipendiis vnquam?* ergo nō mendicabant. At nostri mendicantes non petunt, nec petere possunt victum ex iustitia.

Ad PRIMVM respondeo, siue ad tempus, siue non ad tempus vitam illam Christus instituerit, inde rectissimè colligi, esse licitam, & sanctam, & imitatione dignissimam eam vitam, nisi fortè Christus ad tempus vitam illicitam instituerit. Præterea non est verum, Christum reuocasse vnquam illam institutionem, quoad modum viuendi; reuocauit quidem id quod dixerat: *In viam Gentium ne abieritis.* At illa documenta de non possidendis pecuniis in zona, &c. nunquam reuocauit, vt patet ex 1. Corinth. 9. Quando autem ait Luc. 22. *Nunc qui habet sacculum, tollat, similiter & peram, &c.* non iubet vt hoc faciant, sed prædicit illis, tempore passionis suæ futuros eos in tali timore, & perturbatione, in quali sunt ij, qui non fidunt vlli amico, & ideò sibiipsis prospiciunt.

ant, & tunicam vendunt, vt gladium emant. Neque loculi Dominici repugnant illis verbis: *Nolite possidere aurum, &c.* Nam, vt Nicolaus exponit in cap. Exiit, de verborum significatione, in Sexto, Dominus vtramque vitam exemplo suo approbare voluit, nimirum illam quæ nihil habet, neque in particulari, neque in communi, excepto simplici vsu rerum donatarum: & rursum illam, quæ aliquid habet saltem in communi; sed vnam instituendo, non destruxit alteram.

Ad SECVNDVM dico, illa verba non esse præcepta, sed consilia, & instructionem ex parte Apostolorum, & aliorum prædicatorum, & simul esse ordinationem, & præceptum, ex parte populorum, vt patet ex declaratione Pauli 1. Corinth. 9. vbi dicit, Dominum ordinasse, vt qui Euangelium annunciant, de Euangelio viuant. ex quo colligit, teneri populum ad alendos Euangelistas, & simul dicit, se nō vsum fuisse hac potestate. ex quo patet, non fuisse præceptum prædicatoribus, vt viuerent ex populi sumptibus.

Ad TERTIVM dico, Apostolos ex Domini ordinatione potuisse aliquando ex iustitia petere à populo sumptus, aliquando ex æquitate, aliquando ex sola caritate. Pro quo nota ex Aristot. lib. 8. Ethic. cap. 13. duplicem esse iustitiam; vnam legitimam; alteram moralem. Legitima dicitur, quando ex lege, aut pacto vnus cogitur alteri aliquid soluere. Moralis dicitur, quando sine pacto, aut lege vnus laborat pro alio, ita vt consurgat obligatio quædam compensandi laborem, sed tamen non possit eum compellere ad eiusmodi compensationem. iam Dominus ordinauit eos qui Euangelium annunciant, de Euangelio viuere.

Hæc ordinatio respectu fidelis populi & ordinariorum pastorum, est præceptum iustitiæ in rigore. quando enim constituitur aliquis pastor, potest populus eum cogere ad spiritualia ministranda, & pastor potest cogere populum ad temporalia danda, & hoc modo poterant Apostoli tanquam Episcopi cogere Christianos ad sumptus faciendos. At respectu populi infidelis, vel pastoris non ordinarij, illa ordinatio non inducit rigorem iustitiæ, sed quandam æquitatem, seu moralem iustitiam, & hoc modo Apostoli quando prædicabant Iudæis ipso Christo viuente, non poterant cogere populum ad sumptus faciendos; nam nec populus

ſuſceperat Euangelium, & Apoſtoli nondum erant Paſtores ordinarij; nam adhuc tenebantur Iudæi agnoſcere Sacerdotes Aaronicos, & eis decimas ſoluere. itaque Apoſtoli accipiebant ſumptus ex morali iuſtitia, vel petebant ex caritate.

Iam religioſi mendicantes, qui mittuntur à ſummo Pontifice ad prædicandum, & Sacramenta miniſtranda, poterant facere pactum cum ipſo Pontifice, vel cum populo de ſumptibus accipiendis, & tunc ex rigore iuſtitiæ illos petiuiſſent. poterant etiam mitti à Pontifice eo modo quo Chriſtus miſit Apoſtolos ad Iudæos, antequam lex vetus ceſſaſſet, nimirum vt ex quadam æquitate peterent ſumptus; nam *dignus eſt operarius mercede ſua*, & qui Euangelium annunciat, de Euangelio viuere debet. non enim Chriſtus dixit, qui eſt ordinarius Euangeliſta, dignus eſt mercede ſua, ſed *dignus eſt operarius*, id eſt, quicunque id operatur licitè, dignus eſt mercede ſua. & hæc fuit expreſſa ſententia Auguſtini de opere Monachorum, ca. 21. viſum tamen eſt melius tam Pontifici mittenti, quàm ipſis qui mittuntur, vt non peterent vllo modo ex iuſtitia, vel æquitate, ſed ſolùm ex caritate, ſicut ipſi non ex debito, ſed ex caritate miniſtrant ſpiritualia.

TERTIO & VLTIMO probatur ex euentu, nam hoc genus vitæ innumeris ſignis, & prodigiis confirmatum eſt, quæ Deus edidit per Sanctos Franciſcum, & Dominicum auctores huius vitæ, deinde ab eo tempore, conuerſio Gentilium, confutatio hæreticorum, pietas populi Chriſtiani, conſeruatio Theologiæ, & innumera alia bona ordinibus mendicantium maxima ex parte accepta referenda ſunt.

CAPVT XLVI.

Soluuntur obiectiones.

AT in contrarium obiiciuntur plurima argumenta, ſed omnia reducuntur ad ſex. PRIMVM eſt, quia mendicitas iure diuino, & humano prohibita eſt; nam de iure diuino patet Deut. 15. *Omnino indigens, & mendicus non erit inter vos.* De humano patet ex C. de mendicantibus validis, lib. 11. cap. 25.

RESPONDEO, quantum ad legem diuinam, ſine dubio non prohiberi ea lege mendicationem, vel mendicitatem, cùm

cùm in eodem capite habeatur: *Non deerunt pauperes in terra tua, &c.* Nec valet responsio Lyrani, qui dicit in prioribus verbis prohiberi publicos mendicantes, in posterioribus verò agi de pauperibus, qui etsi indigent aliorum auxilio, tamen non debent mendicare, sed debet eis à diuitibus prouideri. Non valet ista solutio; nam vtrobique est אֶבְיוֹן. quod propriè significat mendicum, & ad verbum verti poterant, non deerunt mendici in terra tua, sicut suprà dixerat: *Mendicus non erit inter vos.* Et præterea apud Iudæos multi erant mendici, vt patet Lucæ 16. de Lazaro, Lucæ 18. de cœco secus viam mendicante, Ioan. 9. de alio cœco mendicante, Actor. 3. de claudo mendicante ad portam templi speciosam.

Ad illa igitur verba: *Non erit mendicus inter vos*, respondeo dupliciter. PRIMO, illis verbis non prohiberi mendicitatem, sed promitti tantam vbertatem rerum, vt nullus sit futurus mendicus. qui sensus maximè conuenit Hæbræo textui, sequitur enim immediatè: *Quia benedicet tibi Dominus Deus tuus.* Neq; repugnat hæc promissio illis verbis: *Non deerit mendicus in terra tua, &c.* Nam promissio erat conditionata. Sic enim sequitur post illam promissionem: *Si tamen audieris vocem Domini Dei tui, & custodieris vniuersa quæ iussit.* Et quoniam sciebat Deus istam conditionem non seruandam, prędicit, nunquam defuturos mendicos, & monet, vt illis benefaciant.

SECVNDO dici posset cum B. Thoma in opusculo contra impugnantes religionem, hac lege prohiberi mendicationem, non ex parte mendicantium, sed ex parte diuitum. Non enim Deus prohibet pauperibus mendicationem, cùm infrà dicat, non deerunt mendici; sed præcipit diuitibus, vt quantum est in se, prouideant ita pauperum necessitatibus, vt nulli cogantur mendicare. Melior est tamen prior solutio; nam si Dominus iussisset diuitibus, vt non paterentur mendicos, peccassent diuites in populo Iudæorum, qui reuera permittebant mendicos tempore Christi, & tamen nunquam de hoc reprehensi leguntur à Christo, neq; ab Apostolis. Præterea, si Dominus ibi prohibuit diuitibus, ne permitterent mendicos, quomodo ibidem præcipit diuitibus, vt mendicis eleemosynam faciant? Porro lex ciuilis loquitur de illis, qui mendicant, vt ociosè viuant, vel vt lucrentur, &c.

cùm nullam adferant populo vtilitatem. vnde ibidem inertes dicuntur.

Argumentum SECVNDVM. Scriptura passim detestatur mendicitatem, vt caussam multorum malorum, Prouer. 30. dixit ille cum quo est Deus: *Mendicitatem & diuitias ne dederis mihi, tribue tantùm victui meo necessaria, ne fortè satiatus illiciar ad negandum, & dicam, quis est Dominus? aut egestate compulsus furer, & periurem nomen Dei mei.* Ecclesiast. 17. *Propter inopiam multi deliquerunt.* Psal. 36. *Non vidi iustum derelictum, nec semen eius quærens panē.* Psal. 108. *Nutantes transferantur filij eius, & mendicent.*

RESPONDEO, loquuntur hæc loca de inuoluntaria mendicitate; qui enim mendicat coactus, & animum habet ad opes, ille facilè furatur, & peierat, &c. Quanquam ad primum locum possunt dari duæ aliæ solutiones. PRIMA est, sapientem loqui in persona infirmorum, quales sunt plurimi in Ecclesia. Illis enim nocent nimiæ opes, & similiter nimia egestas. Viris autem perfectis qui sciunt cū Paulo abundare, & penuriā pati, tam opes plurimæ, quàm etiam summa egestas sunt instrumenta virtutum, vt patet de Iob, qui vtrumque expertus est. Vnde Chrysostomus hom. 18. in epist. ad Heb. & Ambrosius serm. 8. in Psal. 118. dicunt, hæc verba Salomonis conuenire hominibus Testamenti veteris, quia imperfecti erant.

SECVNDA solutio est, à sapiente hoc loco recusari non quamlibet mendicitatem, sed illam solùm, quæ est exposita periculo, qualis non est religiosorum mendicantium; illi enim certò sciunt sibi non defutura necessaria, tum ob Christi promissionem, Matth. 19. *Centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit,* & Marci 10. Centies tantùm nunc in tempore hoc: tum ob populi deuotionem, à quo non dubitant se recepturos temporalia, cùm ei ministrent spiritualia. Immò videntur religiosi ad literam petere, quod sapiens petit. nec enim volunt diuitias, & ideò eas relinquunt, nec tamen volunt mendicitatē periculosam, qua moriantur fame, & ideò dicunt, tribue tantùm victui meo necessaria.

Illud autem Psalm. 36. *Non vidi iustum, &c.* difficile est; nam Elias iustus erat, & tamen quærebat panem, cùm diceret viduæ: *Adfer mihi, obsecro, buccellam in manu tua,* 3. Reg. 17. & Dauid quæsiuit panem ab Achimelech, 1. Reg. 21. & La-

zarus quærebat micas panis, Lucæ 16. Hieronymus & Augustinus exponunt de pane spirituali. Caietan. & Lyranus dicunt loqui Psalmum de eo, quod fit vt in plurimum. TITELMANNVS optimè dicit debere referri illud *derelictum*, etiam ad *semen quærens panem*, vt sit sensus; non vidi iustum derelictum, neque semen eius quærens panem, derelictum. Vel certè ibi quærere, non significat quærere quomodocunque, sed quærere cum anxietate & labore, vt illi faciunt, qui diu quærunt, & vix inueniunt. Vnde in Hebræo est verbum in Piel מְבַקֵּשׁ. quod significat quærere diligenter.

Argumentum TERTIVM. Opes moderatæ necessariæ sunt, vel saltem valde vtiles ad vitam beatam & perfectam in hac vita ducenda; nam Ecclesiastæ 7. dicitur: *Melior est sapientia cum diuitiis, & vtilior videntibus solem; sicut enim protegit sapientia, sic protegit & pecunia.* Act. 20. *Beatius est dare, quàm accipere.* Et Arist. lib. 1. Ethic. cap. 8. dicit opes esse necessarias ad felicitatem.

RESPONDEO, opes & egestatem habere sua commoda & incommoda; nam opes prosunt, quia materiam præbent liberalitatis, & quia liberant à sollicitudine quærendi victum, tamen obsunt quatenus adferunt magnam sollicitudinem eas conseruandi, dispensandi, &c. Contrà; paupertas prodest, quatenus præbet materiam patientiæ, & liberat à sollicitudine conseruandi, & distribuendi pecunias; sed obest, quatenus affert sollicitudinem quærendi victum. Verum omnibus consideratis, videtur esse maius bonum, quod adfert voluntaria paupertas, quàm id, quod adferunt diuitiæ; & minus malū, quod paupertatem comitatur, quàm id, quod comitatur diuitias, & præsertim iis, qui ex officio euangelizare, & Sacramenta ministrare debent. Et propterea Dominus Apostolis eiusmodi vitam consuluit, Matth. 10. & ipsi etiam Apostoli, Actor. 6. testantur, se non parum impediri à verbo Dei, & oratione, si opes Christianorum dispensare debeant.

Ad illud autem Ecclesiastæ respondeo, non voluisse eum dicere, meliorem esse sapientiam cum diuitiis, quàm sine diuitiis, sed meliorem esse sapientiam cum diuitiis, quàm sine sapientia diuitias. Ita Titelmannus, & rectè; nam in Hebræo non habetur melior, sed bona est sapientia cum diuitiis: quod non potest dici, quia sit mala sine diuitiis, sed

quia sine ipsa malæ sunt diuitiæ, & hoc probat, cùm ait: *Sicut enim protegit sapientia, sic protegit pecunia.* Sed in hoc differunt, quod sapientia vitam tribuit possessori suo, q. d. etsi pecunia protegit in hoc mundo à multis afflictionibus: tamen sola sapientia vitam præbet, & ideò sine sapientia parum aut nihil prosunt diuitiæ.

At illud Act. 20. dico, ceteris paribus, beatius esse dare omnia sua simul propter Christum, & accipere postea aliquid modicum, quàm parum dare, & nihil accipere; & similiter beatius esse accipere temporalia, vt possis expeditè, & commodè dare spiritualia, quàm nihil accipiendo impediri à spiritualibus dandis.

Ad locum Aristotelis respondeo. PRIMVM, loqui eum de humana felicitate, quæ multis rebus indiget; nam felicitas Christiana, nec ipsa in se eget vllis terrenis opibus, cùm tota in Dei visione consistat, nec ad eam adipiscendam valde necessariæ sunt opes, cùm melius humilitate & patientia, quàm opibus ad regnum perueniatur æternũ. DEINDE addo, loqui Aristotelem de homine politico, qui in ciuitate viuat, & vxorem ac liberos habere, & Rempub. vnà cum aliis gerere velit. Eiusmodi autem hominibus negari non potest, quin opes necessariæ sint. Si quis autem velit sibi soli viuere, & cõtemplationi vacare, huic certè Aristoteles opes necessarias esse minimè iudicabit, modò is habeat vnde viuat sine dispendio contemplationis.

Argumentum QVARTVM. Redigere se ad extremam inopiam est vitium; nam virtus consistit in medio, vitia in extremis, sed dare aliquid est medium, nihil dare est extremum. Præterea confirmatur ex Paulo 2. Corin. 8. *Si voluntas prompta est, secundum id, quod habet, accepta est, non secundum id, quod non habet. Non enim vt aliis sit remissio, vobis autem tribulatio, sed ex æqualitate.*

RESPONDEO, medium in virtutibus, excepta iustitia, non considerari penes ipsas res absolutè, sed cum ordine ad rationem, & omnes circumstantias. Verbi gratia, nõ est medium in temperantia, comedere vnum panem, & extrema comedere duos, aut nullum; sed mediũ est tantum panis accipere, quantum ratio dictat, tibi hoc tempore conuenire; vnde quod tibi est medium, alteri erit extremum. Sic ergo dare omnia, extremum est & vitiosum homini patrifamilias,

qui

qui ex officio alere debet vxorem, filios, ſeruos, &c. At ei, qui ſtatuit mundo renunciare, & ſoli orationi & prædicationi inſtare, planè medium eſt omnia dare: & extrema erunt dare aliquid ſolum, & nihil dare, & per hoc ſoluitur confirmatio; nam Paulus alloquitur homines ſeculares vxoratos, &c.

Dices; dare omnia vel eſt medium ei, qui vult mundo renunciare, ante votum; vel ſolùm poſt votum. ſi ante votum, ergo peccabit ille, ſi non det omnia, etiamſi nullum habeat votum paupertatis; nam medio virtutis opponuntur extrema vitiorum. ſi ſolùm poſt votum, ergo mendicitas non poteſt voueri; nam nihil rectè vouetur, niſi quod ex ſe iam eſt virtutis actus. Respondeo, conſilia Euangelica ante votum, non eſſe actus ſpecialium virtutum, ſed eſſe actus perfectos virtutum communium, vt liberalitatis, caſtitatis, obedientię. Porro actibus perfectis non opponuntur actus vitioſi, ſed actus minus perfecti; & medium actus perfecti, non habet extrema vitioſa, ſed extrema minus perfecta; at poſt votum iidem actus iam ſunt actus neceſſarij ſpecialium virtutum, quibus opponuntur vera vitia ſpecialia.

Argumentum Qvintvm. Qui ſe ſpontè redigit ad mendicitatem, exponit ſe periculo fame moriendi, tentatque Deum, cùm ſibi ipſe auferat media ordinaria ad vitam conſeruãdam, nec poteſt dicere, panem noſtrum quotidianum da nobis hodie; nam ei reſponderet Dominus, quid à me petis panem, cùm tibi dederim antea, & tu illum abieceris?

Respondeo, ille diceretur exponere ſe tali periculo, qui omnia ſua daret, quando probabiliter ſciret, nihil ſe poſtea inuenturum: at religioſi certam ſpem in Deo ponunt ſibi nihil defuturum, quandoquidem Chriſtus id promiſit, & experientia longa idem teſtatur. Neq; tentant Deum; nam medium ordinarium ad vitam eſt cibus & potus, ſiue ſit proprius, ſiue donatus ab alio: ille ergo reiicit media ordinaria, qui aut non vult comedere, aut non vult panem accipere, niſi per miraculum, vt illis accidit, de quibus Caſſianus collat. 2. cap. 6. Nec prohibentur dicere, panem noſtrum, &c. Immò ipſi maximè hoc dicere poſſunt, quandoquidem ſibi nihil retinuerunt, vt Chriſtum ſequerentur. Si enim dicat aliquis Rex ciui opulento, relinque hîc tuas poſſeſſiones, & veni mecum ad bellum: certè ille iure poterit à Rege petere panem quotidianum.

Argumentum SEXTVM. Religioſi mendicantes, iniuriam faciunt veris pauperibus; nam Lucæ 14. dicitur: *Cùm facis prandium, voca pauperes, debiles, claudos, cæcos, qui non habent retribuere tibi, & beatus eris. Hoc loco*, inquit Armacanus, *Dominus non iubet vocari pauperes quoſcunque, ſed pauperes debiles, claudos, vel cæcos, neq; etiam debiles quoſcunque, ſed debiles pauperes; nam pauperes non debiles, poſſunt retribuere laborando; debiles non pauperes, poſſunt retribuere pecunias dando.* Præterea, ordo caritatis poſtulat, vt ſemper detur eleemoſyna magis egenti, magis autem egent pauperes debiles, quàm fortes, quales ſunt religioſi, non igitur licet religioſis eleemoſynas petere, niſi fortè ægrotent.

RESPONDEO, ſi argumentum aliquid concluderet, non ſoli religioſi mendicantes, ſed etiam omnes Clerici & Monachi, qui ex poſſeſſionibus viuunt, & non ſunt debiles, claudi, vel cæci, peccarent; nam poſſeſſiones donatæ monaſteriis, & Eccleſiis, quid ſunt aliud quàm eleemoſynæ? ridiculum autem eſt, non fraudari pauperes à Clericis & Monachis, qui accipiunt in eleemoſynam redditus multorum millium aureorum, & fraudari à mendicantibus, qui accipiunt vnum panem.

Ad locum ergo Euangelij dico, Dominum velle vocari pauperes, ſiue ſint debiles, ſiue non; legendum eſt enim cum diſtinctione, voca pauperes, debiles, &c. nam Apoſtolus Act. 24. dicit, ſe attuliſſe eleemoſynam pauperibus Chriſtianis, qui erant in Hieruſalem, quos certum eſt non fuiſſe omnes cæcos, vel claudos. Et cùm Dominus ait: *Voca eos qui non habent retribuere tibi*, non intelligit eos, qui nullo modo poſſunt retribuere. Tales enim nulli ferè ſunt; nam etiam pauperes claudi poſſunt retribuere aliquod obſequium, ſed intelligit eos, qui nō poſſunt reinuitare ad ſimile conuiuium, vel commodè aliquid aliud donare, & proinde à quibus nihil ſperari ſolet. Sic enim ait: *Noli*, inquit, *vocare amicos & vicinos diuites, ne fortè ipſi te reinuitent, & fiat tibi retributio.* Porrò, pauperes omnes, etiam qui validi ſunt, & ſuis laboribus victum quærunt, tales ſunt, vt non poſſint retribuere; nam cùm vix ſufficiant ſibi, quomodo poterunt conuiuio diuites excipere, aut eis munera largiri?

Ad illam rationem dico, ceteris paribus, dandam eſſe eleemoſynam ſemper magis indigenti, alioqui magis danda

eſt

est propinquiori, & meliori, & cui debetur ex iustitia, &c. Porrò, tribus de caussis potest fieri, vt sit danda eleemosyna potius religioso minus indigenti, quàm non religioso magis indigenti. ex Hieronymo in fine libri contra Vigilantium.

PRIMO, si is dederit verè omnia sua pauperibus: debetur enim illi victus ex bonis pauperum, non solùm ex caritate, sed etiam aliquo modo ex iustitia.

SECVNDO, si laboret pro populo concionando, sacra faciendo, &c. nam & huic debetur aliquo modo ex iustitia, licet is non petat, nisi ex caritate.

TERTIO, ratione perfectionis monasticæ; nam danda est semper eleemosyna potius meliori. quia verò non possumus iudicare de internis, danda est potius profitenti maiorem sanctitatem, quàm profitenti minorem, quando non constat de mala vita religiosi. Excipitur tamen semper extrema necessitas cuiuscunque pauperis; illa enim semper præponitur minori necessitati.

LIBER TERTIVS DE LAICIS SIVE fecularibus.

CAPVT PRIMVM.

Ordo totius Disputationis.

DISSERVIMVS DE DVOBVS MEMBRIS Ecclesiæ, id est, Clericis, & Monachis; superest vt dicamus de tertio, id est, de Laicis, siue fecularibus, & simul de membris ab Ecclesia præcisis, id est, de Hæreticis, quæ omnia ad disputationem de Magistratu politico reuocari possunt.

Tota hæc Disputatio sex quæstionibus continetur. Primùm enim, de ipsa politica potestate agendum est. Deinde, de officio eius in rebus politicis. Tertiò, de officio eius in caussa religionis.

De PRIMO sunt quæstiones duæ. Prima; An ista potestas sit res bona, & proinde Christianis licita. Secunda; An per peccatum amittatur.

De SECVNDO sunt duæ quæstiones. Prima, de officio Magistratus in conseruanda Republica ab improbitate ciuium per leges, & iudicia, tam ciuilia, quàm criminalia, id est; An liceat Christianis leges condere, iudicia exercere, & gladio ferire noxios, qui sunt actus proprij Magistratus. Secunda, de officio Magistratus in protegenda Republica ab hostibus externis, id est; An liceat Christianis bella gerere, & huic addemus quasi corollarium propter Lutherum; An liceat bellare contra Turcas.

De TERTIO sunt aliæ duæ quæstiones. Prima; An ad Magistratum pertineat cura religionis; An verò permittere

possit,

possit, vt quisq; credat, vt voluerit. Secunda; An Magistratus debeat hęreticos ab Ecclesia iudicatos, & damnatos punire, tam in libris eorum, quàm in facultatibus, & in personis, etiam vsque ad mortem.

CAPVT SECVNDVM.

Proponitur prima quæstio; An politica potestas sit bona, & Christianis licita.

EST vna ex præcipuis hæresibus Anabaptistarum, & Trinitariorum huius temporis; Non licere Christianis gerere Magistratus, nec debere esse vllo modo inter Christianos prætoria, tribunalia, iudicia, ius gladij, &c. Ministri, qui in Transyluania, Trinitatem, & Incarnationem, & paruulorum Baptismum oppugnant; ediderunt anno M. D. LXVIII. Albæ Iuliæ, Antitheses Christi veri & falsi; quarum VII. est; Christum falsum habere in sua Ecclesia Reges, Principes, Magistratus, gladios; Christum verum nihil tale in sua Ecclesia pati posse.

Argumenta eorum hæc sunt, vel certè esse possunt. PRIMVM, ex Scriptura, Matth. 17. *Reges Gentium, à quibus accipiunt tributa, &c. ergo liberi sunt filij.* Et Luc. 22. *Reges Gentium dominantur eorum, non sic erit inter vos.* Rom. 13. *Nemini quidquam debeatis, nisi vt inuicem diligatis.* 1. Cor. 7. *Pretio empti estis, nolite fieri serui hominum.* 2. Cor. 8. *Vnus Dominus.* Ephes. 4. *Vnus Dominus, vna fides, vnum Baptisma, vnus Deus.*

SECVNDVM, ab exemplis; nam plerique Principum abutuntur potentia, & non solùm non prosunt, sed etiam obsunt Reipub. vt patet in ipso initio mundi de Cain Genes. 4. de filiis Principum Genes. 6. qui accipientes varias vxores, corrupti sunt omni scelere, & eorum caussa postea venit diluuium. Item de Nemrod, Pharaone, Nabuchodonosor, & de Saul, Roboam, & ceteris; nam post diuisionem regni, ex Regibus Israël nullus fuit bonus.

TERTIVM, à fine; nam Magistratus permissus fuit Iudæis propter imperfectionem temporis. erant enim pueri Iudæi, & ideò Regi debebant ab alio, vt patet Gal. 4. at nos viri sumus perfecti, & vnctio docet nos de omnibus.

QVARTVM, ab efficiente; nam ista potestas non est à Deo introducta, sed ab hominibus tyrannicè vsurpata; quis enim

fecit

fecit Nemrod Regem? quis Nabuchodonosor? quis Ninum? quis Alexandrum? quis Iulium Cæsarem? quis alios? hinc laudatur ille pyrata, qui respondit Alexandro, ego quia cum paruo ligno discurro, pyrata dicor; tu quia cum magna classe orbem terrarum spolias, Imperator diceris. Augustinus lib. 4. de ciuitate Dei, cap. 4. ex M. T. lib. 3. de Repub.

QVINTVM, ab origine; nam Deus creauit hominem liberum, & per peccatum introducta est subiectio; ergo cùm à peccato per Christum liberati simus, etiam à subiectione esse debemus. Antecedens patet; nam Gen. 1. non dicitur; Dominamini hominibus, sed: *Dominamini piscibus maris, &c.* Item mulier nunc non subiicitur viro, nisi politica subiectione, & tamen hæc subiectio per peccatum introducta est, vt patet Genes. 3. *Sub viri potestate eris*; & præterea ante diluuium primus, qui condidit ciuitatem, & inchoauit regnum politicum, fuit Cain, vt ex Genes. 4. deducit Augustinus lib. 15. de ciuitate Dei, cap. 1. post diluuium primus fuit Nemrod Genes. 10.

Denique id clarè docent Patres. AVGVSTINVS lib. 19. de ciuitate Dei, cap. 15. rationalem factum ad imaginem suam, noluit Deus nisi irrationalibus dominari, non hominem homini, sed hominem pecori; inde primi iusti Pastores magis pecorum, quàm Reges hominum constituti sunt, vt hinc etiam insinuaret Deus, quid ordo postularet creaturarum, & quid meritum exigeret peccatorum. GREGORIVS lib. 21. moral. cap. 11. Omnes homines natura æquales genuit, sed variante meritorum ordine, alios aliis dispensatio occulta postponit, ipsa autem diuersitas, quæ accessit ex vitio, rectè est diuinis iudiciis ordinata, vt quia omnis homo iter vitæ non æquè graditur, alter regatur ab altero; similia habet in Pastorali, part. 2. cap. 6.

Hanc hæresim non solùm Catholici omnes execrantur, ac præcipuè B. Thomas in opusc. 20. & omnes Philosophi, sed etiam Philippus Melanchthon in locis, cap. de ciuili Magistratu, & Ioannes Caluinus lib. 4. Instit. cap. 20. acerrimè, & fusissimè oppugnant, & Lutherus ipse in visitatione Saxonica, etsi ab ipsius verbis in Babylonica captiuitate, cap. de Baptismo, occasionem sumpserunt Anabaptistæ.

Nos eam quinque argumentis refellemus; nam tot etiam sunt aduersariorum fundamenta. Primò, ex Scripturis.

Secun-

Secundò, ex exemplis Sanctorum. Tertiò, ex fine seu necessitate. Quartò, ex caussa efficiente. Quintò, ex origine.

CAPVT TERTIVM.

Ex Scripturis asseritur politicus Magistratus.

QVANTVM ad PRIMVM, Scriptura Testamenti veteris plena est testimoniis. Exod. 22. Iudices populi à Deo ipso vocantur Dij, sicut etiam Psal. 81. *Deus stetit in Synagoga Deorum, in medio autem Deos diiudicat*; cuius vocabuli rationem explicat Iosaphat 2. Paralip. 19. vbi dicit iudices non hominum, sed Dei iudicia exercere, id est, loco Dei iudicare. Et similiter Deuter. 1. monet Moyses iudices populi, vt iustè iudicent, quia Dei iudicium est. & Christus Ioannis 10. *Si illos dixit Deos, ad quos sermo Dei factus est, quem Pater sanctificauit, & misit in mundum, &c.* Vbi Christus vult dicere; Si Principes Deus vocat Deos, quia ad illos mandatum diuinum factum est, vt iudicent loco suo, cur non magis, &c. non enim quadrat quod alij dicunt, vocatos Deos eos omnes, quibus Deus loquutus est; si ergo Principes vocantur Dij, quia locum Dei tenent, non potest reprehendi munus Principum, nisi reprehendatur Dei ipsius munus.

Præterea Deuter. 17. describit Moyses leges Regi futuro, & in libro Iudicum, cap. vlt. in vltimis verbis reddere volens Spiritus sanctus caussam omnium malorum, quæ acciderunt illo tempore, dicit: *In diebus illis non erat Rex in Israël, sed vnusquisque, quod bonum sibi videbatur, hoc faciebat.* In eodem libro Iudicum, & in lib. Regum passim habemus Deum excitasse Israëli Iudices, aut Principes, per quos populum liberaret, Prouerb. 8. *Per me Reges regnant.*

Respondent Anabaptistæ, Iudæis fuisse permissos Magistratus propter imperfectionem; at aliam rationem esse Testamenti noui.

AT contrà; nam inprimis Prophetæ prædixerunt omnes Reges terræ seruituros Christo, & Ecclesiæ: quod non potest fieri, nisi in Ecclesia sint Reges Psal. 2. *Et nunc Reges intelligite, erudimini, qui iudicatis terrã, apprehendite disciplinam*; secundum Hebræum נַשְּׁקוּ בַר osculamini filium, quem

in

in eodem Psalmo Scriptura vocat Messiam; item Psalm.71. *Adorabunt eum omnes Reges terræ, omnes Gentes seruient ei.* Isaiæ 60. *Ambulabunt Gentes in lumine tuo, & Reges in splendore ortus tui.* Et cap.49. *Erunt Reges nutricij tui, & Reginæ nutrices tuæ, vultu in terra demisso adorabunt te, & pulueres pedum tuorum lingent;* quod certè impletum videmus in Constantino, Theodosio, Carolo Magno, & aliis, qui adorauerunt sepulcra Apostolorum, & Martyrum, & Ecclesias ditauerunt, & protexerunt.

Præterea, Christus, prædicans Euangelium regni, inter alia dixit: *Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari,* Matth.22. & Paulus Rom.13. iubet, vt *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit; non enim est potestas nisi à Deo, &c.* Et ibidem ter repetit, Principes seculares, quibus tributa redduntur, esse ministros Dei. quo loco vtitur etiam Irenæus lib.4. cap.70. Item 1.Tim.2. iubet Apostolus nominatim orari pro Regibus. quo loco vtitur Tertullianus in Apologet. cap.31. quia calumniabantur Ethnici Christianos, quòd magistratibus nollent parere; at certè si Euangelium non ferret magistratum, oporteret orare pro destructione Regum & Principum. Ad Tit.3. *Admone illos principibus & potestatibus subditos esse,* & 1.Petr.2. *Deum timete, Regem honorificate.*

SED respondent, ex his testimoniis probari, oportere nos parere Regi Ethnico, non autem licere Christianis regna possidere, & Magistratus gerere. Quibus nos respondemus, PRIMVM, non esse mirum in Testamento nouo non fieri multam mentionem magistratuum; nam Christus non venit constituere regnum politicum, sed regnum spirituale, & cœleste; & similiter Apostoli in hoc regno spirituali commendando, & propagando occupati fuerunt, politicum reliquerunt, vt antea erat.

ADDIMVS præterea; Licet non expressè Scriptura noui Testamenti approbet in Ecclesia Magistratum politicum, tamē euidenter colligi ex adductis testimoniis; nam si Christianis licet subesse Regi Ethnico, cur non potius Regi Christiano? & si licet Christiano subesse, cur non præesse? cùm subesse videatur magis contra libertatem Euangelicam, quàm præesse.

DENIQVE, si Christianæ libertati repugnaret subiectio, vel præfectura ciuilis, magis repugnaret Ecclesiastica, quia

Chri-

Christiana libertas magis pertinet ad Christianum, vt est ciuis Ecclesię, quàm vt est ciuis mundi: At non repugnat Christianæ libertati præfectura, vel subiectio Ecclesiastica, vt patet ex illo Matth. 24. *Quis putas est fidelis seruus & prudens, quem constituit Dominus super familiam suam?* Et ex illo Roman. 12. *Qui præest in sollicitudine.* Et ex illo Hebr. 13. *Obedite præpositis vestris;* Neq; igitur repugnat præfectura, vel subiectio politica. Atq; hinc soluitur primum argumentum contrà allatum.

Ad Primvm ergo dicendum est, Christum eo loco de se ipso tantùm loqui, & rectissimè probare se, quia Filius Dei summi Regis esset, non fuisse obligatum soluere tributum vlli Principi. alioqui ipse idem iussit reddi censum Cæsari, Matth. 22. & Apostolus Rom. 13. *Cui tributum,* inquit, *tributum, &c.*

Ad Secvndvm, eo loco Christus instituit Ecclesiasticum Magistratum, & eum distinguit à politico, & à politico corrupto, cui pompæ, superbia, fastus annexa esse solent, qualem etiam politicum Magistratum, si intelligamus prohibitum esse Christianis, nihil absurdi dicemus; ibi enim non reprehenditur regnum, sed modus regnandi.

Ad Tertivm, non vult Paulus dicere, non sinatis vos obligari vlla lege, sed soluite maturè omnia debita; præcedit enim: *Reddite omnibus debita, cui tributum, &c.* Et quia solius amoris debitum nunquam ita reddi potest, quin semper teneamur amare, ideo ait: *Nemini quidquam debeatis, nisi vt inuicem diligatis.*

Ad Qvartvm dico, fieri seruum hominis, eo loco significare seruire homini propter hominem tantùm; nam alioqui ibidem Paulus hortatur seruos, vt etiam si possint fieri liberi, tamen magis eligant seruitutem. & Gal. 5. *Seruite,* inquit, *inuicem.*

Ad Vltimvm dico, ibi nomen Domini propriè accipi, quomodo non conuenit nisi Deo, nec propterea tolluntur Reges, & Principes, qui non propriè domini sunt, sed ministri Dei, qui vnus verus est Dominus, nullus enim est titulus maior; nam verus Dominus duas habet conditiones, quæ nulli creaturæ conueniunt. Vna est, vt possit pro libito vti re, cuius est dominus, & eam augere, minuere, mutare, annihilare, &c. Altera, vt nulli seruiat, id est, nulla re indigeat, sed

ſeipſo ſufficiat ad omnia, vt rectè notat Auguſtinus lib. 8. de Gen. c. 11. & deducit ex Pſal. 15. *Dixi Domino, Deus meus es tu, quia bonorum meorum non eges*; nam in Hebræo eſt, dixi Domino, Dominus meus אֲדֹנָי. & hinc eſt quod LXX. interpretes vbiq; nomen propriũ Dei יְהוָה reddiderunt per κύριος, & Hieronymus per Dominum. hinc etiam Auguſtinus, vt Tertullianus refert in Apologetico, cap. 34. nunquam ſe Dominum appellari paſſus eſt, quòd intelligeret hunc titulum ſoli Deo conuenire, & è contrario reprehenditur à Suetonio incredibilis arrogantiæ Domitianus, quòd in Amphitheatro ſibi acclamari libenter audiret: *Domino, & Dominæ feliciter*, & quod iuberet de ſe ſcribi: *Dominus, & Deus noſter, ſic fieri iubet.*

CAPVT QVARTVM.

Idem aſſeritur exemplis Sanctorum.

SECVNDA ratio ſumitur ab exemplis; nam ſi res mala eſſet principatus, nunquam viri ſancti eum geſſiſſent; at habemus in Scriptura plurima exempla ſanctorum Principum, vt Melchiſedech Regis Salem, Ioſephi Patriarchæ, qui toti Ægypto vtiliſſimè præfuit, Moyſis, Ioſue, omnium ferè Iudicum, Dauidis, Salomonis, Ezechiæ, Ioſaphat, Ioſiæ, Danielis, Mardochæi, Nehemiæ, Machabæorum, & aliorum.

In Teſtamento nouo videmus Ioan. 4. Regulum credidiſſe in Chriſtum, nec tamen iuſſum renunciare principatui; & ſimiliter Actor. 13. proconſulem conuerſum à Paulo, non propterea depoſuiſſe Magiſtratum. Videmus deinde à S. Fabiano Papa & Martyre, & à tota Eccleſia admiſſum fuiſſe Philippum Imperatorem, nec illi imperatum, vt deponeret imperium, vt ex hiſtoria Euſebij lib. 6. cap. 25. colligitur.

Quod autem non ſit in Teſtamento nouo maior copia exemplorum, ratio eſt, quia Deus voluit Eccleſiam ſuam inchoare ab hominibus pauperibus, & vilibus, vt dicitur 1. Corinth. 1. ne putaretur augmentum Eccleſiæ opus humanum, ſi fauore Principum creuiſſet. immò è contrario voluit Deus primis CCC. annis vt Eccleſia totis viribus oppugnaretur

ab Imperatoribus totius mundi, vt inde ostenderet, opus suum esse Ecclesiam, & plus posse illam patiendo, quàm possent illi cruciando.

Vnde Augustinus in epist. 50. dicit Deum voluisse primo tempore impleri illam partem Psal. 2. *Astiterunt Reges terræ, &c.* Deinde sequenti tempore illam aliam: *Et nunc Reges intelligite.* sicut reuera impletum videmus in Constantino, & successoribus eius; siquidem videmus Constantinum diuinitus edoctum, & vocatum à Deo singulari miraculo, vt Eusebius refert lib. 1. de vita Constantini. at si res mala esset principatus, quare Christus ipse Constantinum ad Ecclesiam vocasset? Vbi nota obiter dissonantiam circa hanc historiam; nam in historia Ecclesiastica Eusebij à Ruffino versa lib. 9. cap. 9. habetur Constantinum per soporem vidisse signum crucis in cœlo, & deinde Angelos ei dixisse: *In hoc vince*; At lib. 1. de vita Constantini Eusebius refert, in itinere cum corporeis oculis vidisse supra solem signum crucis cum illis literis: *In hoc vince*, & idem signum à toto exercitu conspectum, & noctu postea ei apparuisse Christum, qui mysterium explicuerit, atq; hæc omnia se ab ipso Constantino coram audiuisse. Itaque verisimile est quod in historia habetur à Ruffino additum fuisse. Alia plurima exempla addi possent Iouiniani, Gratiani, Theodosij iunioris & senioris, Caroli Magni, Ludouici Pij, Othonis I. S. Henrici Imperatoris, S. Ludouici Regis Francorum, aliorumque multorum, qui vel in Britannia, vel in Hungaria, vel in Boëmia, vel in aliis regionibus sanctissimè regnauerunt.

Ad argumentum in contrarium dico PRIMO, falsum esse Principes vt plurimùm esse malos; hîc enim non agimus de regno in particulari, sed de politico principatu in genere, qualis Princeps fuit Abraham, & alij; sicut ergo fuerunt mali Principes, Cain, Nembrod, Ninus, Pharao, Saül, Hieroboam, & alij Reges Israël; ita è contrario fuerunt boni Principes, Adam, Noë, Abraham, Isaac, Iacob, Ioseph, Moses, Iosue, omnes ferè Iudices, & plurimi Reges Iuda.

SECVNDO dico, exempla malorum Principum non probare malum esse principatum, sæpe enim mali abutuntur rebus bonis; at exempla bonorum rectè probant, principatum esse bonum, quia homines boni non vtuntur rebus malis; præterea, etiam Principes mali plus prosunt sæpe,

quàm obsint, vt patet de Saule, Salomone, & aliis; denique vtilius est Reipub. malum Principem habere, quàm nullum; vbi enim nullus est, non potest diu consistere Respub. dicente Salomone Prouerb. 11. *Vbi non est gubernator, corruet populus;* & vbi est, licet malus, conseruatur vnitas populi. Vide B. Thomam in opusc. 20. cap. 6. lib. 1.

TERTIO dico, quòd in Regibus Israël nullus fuerit bonus, ad insignem Dei prouidentiam pertinere; Deus enim id permittere voluit, quia rebellio illa Israëlitarum à tribu Iuda, significabat schismata Hæreticorum ab Ecclesia, vt EVCHERIVS docet in fine li. 3. super librum Regum. sicut enim inter Catholicos sunt boni, & mali; at inter Hæreticos nullus potest esse bonus; ita quoq; inter Reges Iuda multi fuerunt boni, multi etiam mali. Ex Regibus Israël nullus omnino inuentus est bonus.

CAPVT QVINTVM.

Idem asseritur ex fine principatus.

TERTIA ratio ducitur à fine. Principatus politicus adeo naturalis, & necessarius est humano generi, vt tolli non possit, quin natura ipsa destruatur; hominis enim natura est, vt sit animal sociale; nam bruta quidem sunt à natura ita instructa, vt possint sibi singula sufficere, homo autem tam multis rebus indiget, vt solus viuere nullo modo possit; nam bruta nascuntur vestita, & armata, & æstimatiuam habent ita determinatam ad omnia, quæ sibi conueniunt, vt naturaliter sine vllo doctore statim nouerint nidos ædificare, alimenta quærere, & medicinam etiam sibiipsis facere; at homo nascitur sine vestibus, sine domo, sine alimentis, omnium rerum egenus, & quanquam habet manus, & rationem, quibus omnia instrumenta parare potest, tamen singula longum tempus requirunt, & adeo longum, vt sit impossibile sibi vnum hominem sufficere ad omnia, præsertim cùm nascamur rudes, & artes magis doctrina, quàm experientia discantur; ergo necesse est, vt simul viuamus, & vnus alium iuuet.

PRAETEREA, etiamsi quisq; sufficeret sibi ad viuendum, tamen nunquam sufficeret ad protegendum se ab impetu ferarum, & latronum, sed ad hoc necesse est conuenire, &

collatis

collatis viribus resistere; & licet sufficeret sibi etiam contra hostes, tamen semper maneret rudis, & expers sapientiæ, & iustitiæ, multarumq; aliarum virtutum, cùm tamen ad hoc nati simus, vt mentem & voluntatem præcipuè exerceamus; nam scientiæ, & artes longo tempore, & à multis inuentæ sunt, & sine doctore percipi non possunt; iustitia autem non nisi in societate exerceri potest, cùm sit virtus constituens æquitatem inter plures.

Denique, donum loquendi, & audiendi, id est, percipiendi distinctè verba, quorsum homini collatum est, si debeat solitarius viuere? Itaque rectè Aristoteles lib.1. politicorum, ca.2. dicit, hominem natura ciuile esse animal, magis quàm sint apes, & grues, & quæcunq; animalia, & si quis solitarius viuat, aut esse bestiam, aut Deum, id est, aut minus, aut maius homine; neque id est contra Eremitas nostros. Nam qui penitus solitarij vixerunt, vt Paulus primus Eremita, Maria Magdalena, Maria Ægyptiaca, & si qui sunt alij, dici possunt aliquid amplius homine habuisse, non natura, sed gratia; nam non sine miraculo alebantur à Deo, vt notum est; ceteri autem etsi in solitudine degerent, tamen frequentes simul conueniebant, & Abbatibus suis subiecti erant, vt in disputatione de Monachis demonstrauimus.

Iam verò si natura humana socialem vitam requirit, certè requirit etiam regimen, & rectorem; nam impossibile est multitudinem diu consistere, nisi sit, qui eam contineat, & cui sit curæ bonum commune: sicut in vnoquoque nostrûm nisi esset anima quæ contineret & coniungeret partes, & potentias, & elementa contraria, ex quibus constamus, statim omnia soluerentur. vnde Prouerb.11. *Vbi non est gubernator, populus corruet.* deinde societas est multitudo ordinata, non enim dicitur societas multitudo confusa & dispersa; ordo autem quid aliud est, quàm series quædam inferiorum & superiorum? Necessariò igitur rectores habendi sunt si societas futura est.

Ex hac ratione soluitur TERTIVM argumentum Anabaptistarum; falsum enim assumunt, cùm dicunt, regimen politicum permissum Iudæis ob imperfectionem eorum, nobis autem non conuenire, quia vnctio doceat nos de omnibus; nam vnctio hoc inprimis docet esse necessarium, habere rectorem; nec sufficit scire omnia, sed oportet etiam

multa facere, & parare, quæ non possumus sine aliorum auxilio.

Et præterea hinc deducitur falsum esse, quod M. T. dicit in primo de inuentione, fuisse olim tempus, quo homines vagarentur more bestiarum, deinde à sapiente quodam, & eloquente homine vi eloquentiæ persuasos conuenire, & simul viuere. quod idem etiam hoc tempore dicere solent quicunque eloquentiam laudandam suscipiunt. At reuera nunquam fuit, nec esse potuit, tale tempus. Nam Adam sapientissimus fuit, & sine dubio non permisit homines vagari more bestiarum, & Cain filius eius ædificauit etiam ciuitatem materialem: ante Cain, & Adam nulli fuerunt. Sed non mirum Ciceronem, & alios Ethnicos talia dicere; nam Ethnici quia putabant mundum fuisse ab æterno, & tamen videbant omnes artes esse nouas, & non exstare memoriam nisi paucorum annorum, inde suspicati sunt, longissimo tempore homines vixisse more ferarum, & solùm exstare memoriam rerum gestarum ab eo tempore, quo cœperunt homines simul degere; sed Christiani, qui ex testimonio Dei didicerunt, mundum creatum fuisse ante annos nondum sexies millenos, & primos homines vrbes continuò habere cœpisse, mirum profectò est, cur dicere audeant, longissimo tempore homines sine rectore, & sine ciuitatibus more ferarum vixisse.

CAPVT SEXTVM.

Idem asseritur ratione ducta ab efficiente.

QVARTA ratio ab efficiente sumitur; Nam certum est politicam potestatem à Deo esse, à quo non nisi res bonæ, & licitæ procedunt. id quod probat Augustinus in toto ferè 4. & 5. lib. de ciuitate Dei; Nam sapientia Dei clamat Prouerb. 8. *Per me Reges regnant;* Et infrà: *Per me Principes imperant.* Et Daniel. 2. *Deus cæli regnum, & imperium dedit tibi, &c.* Et Daniel 4. *Cum bestiis, ferisque erit habitatio tua, fœnum, vt bos, comedes, & rore cæli infunderis, septem quoque tempora mutabuntur super te, donec scias quod dominetur excelsus super regnum hominum, & cuicunque voluerit det illud.*

Sed

Sed hîc obseruanda sunt aliqua. PRIMO, politicam potestatem in vniuersum consideratam, non descendendo in particulari ad Monarchiam, Aristocratiam, vel Dimocratiam, immediatè esse à solo Deo; nam consequitur necessariò naturam hominis, proinde est ab illo, qui fecit naturam hominis; præterea hæc potestas est de iure naturę, non enim pendet ex consensu hominum; nam velint, nolint, debent regi ab aliquo, nisi velint perire humanum genus, quod est contra naturæ inclinationem. At ius naturæ est ius diuinum, iure igitur diuino introducta est gubernatio; & hoc videtur propriè velle Apostolus, cùm dicit Rom. 13. *Qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit.*

SECVNDO nota, hanc potestatem immediatè esse tanquam in subiecto, in tota multitudine; nam hæc potestas est de iure diuino. at ius diuinum nulli homini particulari dedit hanc potestatem, ergo dedit multitudini; præterea sublato iure positiuo, non est maior ratio cur ex multis æqualibus vnus potius, quàm alius dominetur. igitur potestas totius est multitudinis; deniq; humana societas debet esse perfecta Respub. ergo debet habere potestatem seipsam conseruandi, & proinde puniendi perturbatores pacis, &c.

TERTIO nota, hanc potestatem transferri à multitudine in vnum vel plures eodem iure naturæ; nam Respub. non potest per seipsam exercere hanc potestatem, ergo tenetur eam transferre in aliquem vnum, vel aliquos paucos. & hoc modo potestas Principum in genere considerata, est etiam de iure naturæ, & diuino, nec posset genus humanũ, etiamsi totum simul conueniret, contrarium statuere, nimirum vt nulli essent principes vel rectores.

QVARTO nota, in particulari singulas species regiminis esse de iure gentium, non de iure naturæ; nam pendet à consensu multitudinis, constituere super se regem vel consules, vel alios magistratus, vt patet: & si caussa legitima adsit, potest multitudo mutare regnum in aristocratiam, aut dimocratiam, & è contrario, vt Romæ factum legimus.

QVINTO nota, ex dictis sequi, hanc potestatem in particulari esse quidem à Deo, sed mediante consilio, & electione humana, vt alia omnia, quæ ad ius gentium pertinent. ius enim gentium est quasi conclusio deducta ex iure naturæ per humanum discursum; Ex quo colliguntur duæ differentiæ

inter potestatem politicam, & Ecclesiasticam: vna ex parte subiecti; nam politica est in multitudine, Ecclesiastica in vno homine tanquam in subiecto immediatè: altera ex parte efficientis, quòd politica vniuersè considerata est de iure diuino, in particulari considerata est de iure gentium; Ecclesiastica omnibus modis est de iure diuino, & immediatè à Deo.

Ex his ad argumentum QVARTVM Anabaptistarum respondeo. PRIMO, argumentum solùm probare de regno in particulari, non de ipso principatu in vniuersum; nos autem hoc loco principatum in vniuersum, non certam aliquam eius formam constituere volumus.

Addo SECVNDO, sæpissimè regna esse iusta & iniusta; à Deo, & non à Deo; nam ex parte ipsorum occupantium & inuadentium, regna sunt latrocinia, & iniusta, & proinde non à Deo; tamen ex parte diuinæ prouidentiæ quæ vtitur malè intentione hominum, & illam ordinat vel ad peccata punienda, vel remuneranda bona opera, vel ad alios bonos fines, regna illa sunt iusta, & legitima. Deus enim interdum admirabili ratione prouidentiæ suæ, ita quibusdam regna adimit, quibusdam largitur, vt & qui regno cadit, iustissimè cadat, nec tamen iustè possideat, qui regnum inuadit; daturus etiam ipse suo tempore illius inuasionis iustissimas pœnas. Ac longè alia ratione Deus filiis Israël Palæstinam tradidit possidendam, quàm illam eandem vel Salmanasar, vel Nabuchodonosor postea tradiderit. Siquidē filij Israël, duce Iosue, laudabili obedientia cum Palæstinis pugnabant, illisque ad internecionem deletis, terras eorum sibi vendicabant. Salmanasar verò, & Nabuchodonosor, detestabili sacrilegio, Dei populum captiuum ducebant; neque enim imperio Dei, sed prauæ suæ cupiditati obsequi volebant, tametsi Deus ipsis etiam ignorantibus vtebatur ad id quod iustissimè fieri volebat.

Explicant hanc rem accuratè S. Augustinus libro de gratia, & libero arbitrio, cap. 20. & 21. & Hugo Victorinus lib. 1. de Sacramentis parte 1. cap. 29. nec desunt Scripturarum testimonia. Nam Isai. 10. sic legimus: *Assur virga furoris mei, & baculus ipse est, in manu eorum indignatio mea: ad gentem fallacem mittam eum, & contra populum furoris mei mandabo illi, vt auferat spolia, & diripiat prædam, & ponam illum in concul-*

catio-

cationem, quasi lutum platearum; ipse autem non sic arbitrabitur, & cor eius non ita existimabit, &c. Vbi loquitur de Salmanasar, & Senacherib, qui animo iniquo occupauerunt regiones Israël; tamen Deus, illis nescientibus, vsus est eorum opera ad puniendum Israëlitas.

Sic Isa. 45. *Hæc dicit Dominus Christo meo Cyro, cuius apprehendi dexterã, vt subiiciam ante faciẽ eius Gentes, & dorsa Regum vertam. Ego ante te ibo, & gloriosos terræ humiliabo, &c. propter seruum meum Iacob, & Israël electum meum; & vocaui te nomine tuo, aßimilaui te, & non cognouisti me.* Ex quo loco apparet Cyrum acquisiuisse sibi Monarchiam ex cupiditate dominandi, & non propter Dei obsequium: & tamen Deum illi affuisse, & Monarchiam, quam quærebat, illi dedisse, vt ipse liberaret populum Israël de Babylonica captiuitate.

Hierem. 27. *Ego dedi omnes terras istas in manu Nabuchodonosor Regis Babylonis serui mei; Insuper & bestias agri dedi ei, vt seruiant illi, & seruient ei omnes Gentes, & filio eius, & filio filij eius, donec veniat tẽpus terræ eius, & ipsius, & seruient ei Gentes multæ, & Reges magni; Gens autẽ, & regnũ, quod non seruient Nabuchodonosor Regi Babylonis, & quicunque non curuauerit collum suum sub iugo Regis Babylonis, in gladio & in fame & in peste visitabo super Gentem illam ait Dominus omnipotens.* Et tamen quis dubitat, quin Nabuchodonosor mala intentione subiecerit sibi tot regna?

Ezechiel quoque ait, cap. 29. *Nabuchodonosor Rex Babylonis seruire fecit exercitum suum seruitute magna aduersus Tyrum, & merces non est reddita ei de Tyro pro seruitute, qua seruiuit mihi aduersus eam.* Et infrà: *Dedi ei terram Aegypti pro eo quòd laborauerunt mihi, ait Dominus Deus.*

Sic Romani nõ propter Deum, sed cupiditate gloriæ quærebant Monarchiam, vt B. Aug. ostendit prolixè lib. 5. ciuit. Dei, cap. 12. & tamen Deus Monarchiam eis donauit, tum, vt mercedem redderet bonis eorum operibus moralibus, vt idem Aug. docet lib. 5. cap. 15. ciuit. Dei, tum etiam, vt per vnionem omnium Gentium sub vno principatu pararetur via Euangelicæ prędicationi, vt B. Leo dicit serm. 1. de sanctis Petro & Paulo.

Adde tamen, quod etiamsi initio, qui regna cõstituerunt, fuerint inuasores, vt plurimum: tamen successu temporis fiunt

unt vel ipsi, vel successores eorum legitimi Principes, quia populi paulatim consentiunt. hoc modo regnum Francorum nunc omnium cõsensu legitimum est, licet initio Franci iniustè Gallias occupauerint. Atq; idem dici potest de regno Hispanico, quod ab inuasione Gothorum cœpit; & de regno Anglorum, quod cœpit ab iniusta occupatione Anglosaxonum; & de ipso Imperio Romano, quod à Iulio Cæsare patriæ oppressore constitutum est; quod tamen postea adeo legitimum esse cœpit, vt Dominus dixerit Matth. 22. *Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari, &c.*

CAPVT SEPTIMVM.

Idem asseritur ex antiquitate.

VINTA ratio sumitur ab origine; Nam etsi subiectio seruilis cœpit post peccatum Adæ, tamen politicus principatus fuisset etiam in statu innocentiæ; & probatur PRIMO, quia etiam tunc homo fuisset naturaliter animal ciuile, & sociale, ac proinde rectore opus habuisset.

SECVNDO ex ipsa creatione; nam ideò Deus fecit mulierem ex viro, & non creauit simul multos viros, sed vnum tantùm, ex quo omnes alij nascerentur; vt indicaret ordinem & præfecturam, quam inter homines esse volebat, vt Chrysostomus obseruat hom. 34. in 1. ad Corinth.

TERTIO, quia in illo statu fuisset disparitas sexuum, statuum, ingeniorum, sapientiæ & probitatis; ergo & præfectura ac subiectio; nam in humana societate debuit esse ordo. Rectus autem ordo postulat, vt inferior à superiore regatur, fœmina à viro, iunior à seniore, minus sapiens à sapientiore, & minus bonus à meliore: quod autem hæ diuersitates tunc etiam locum habuissent, sic ostendi potest.

In illo statu fuisset generatio, vt patet Gen. 1. *Crescite, & multiplicamini*, ergo & sexus disparitas, quæ necessariò præcedit generationem, & disparitas ætatum, quæ necessariò sequitur generationem, & disparitas sapientiæ & probitatis, quæ sequitur ætatum disparitatem; non enim fuissent nati homines perfecti in illo statu, sed debuissent paulatim discere, & proficere. Fuissent quidem omnes nati in gratia Dei, & cum maiori cognitione, quàm nunc, vt Augustinus docet lib.

lib. 1. de Baptismo paruulorum, cap. 38. at sine dubio non fuissent tam perfecti, quàm adulti; & inter ipsos adultos poterant per liberum arbitrium alij magis, alij minus applicari ad discendum.

Denique ingeniorum varietas oritur ex varietate corporum; fuissent autem tunc corpora varia magnitudine, forma, robore, & similibus, vt patet, quia illa corpora non erant exempta à legibus naturæ, & egebant cibo, aëris inspiratione, cœlorum influxibus; fuisset igitur etiam tunc ingeniorum diuersitas. Vide B. Thomam 1. parte, quæst. 96. & 105.

QVARTO inter Angelos est præfectura, & subiectio, cur ergo inter homines non fuisset in statu innocentiæ? certè Beelzebub dicitur princeps Dæmoniorum, Matthæi 12. qui sanè principatum nō acquisiuit peccando, sed retinuit quem antè habebat in eos Angelos, qui eum sequuti sunt. & Apocalypsis, cap. 12. dicitur: *Michaël & Angeli eius.* denique Dionysius, cap. 9. cœlestis Hierarchiæ, dicit primam Hierarchiam Angelorum præesse, & imperare secundæ, & secundam tertiæ. & B. Greg. hom. 34. in Euang. dicit nomina principatuum & dominationum in Angelis, apertè significare, quòd alij aliis præsunt.

Ex his ad argumentum QVINTVM respondetur, non pugnare libertatem, in qua creati sumus, cum politica subiectione, sed solùm cum despotica, id est, cum vera & propria seruitute; differt autem politica subiectio à seruili, quod subiectus seruiliter, est, & operatur propter alium; subiectus politicè, est, & operatur propter se; seruus regitur non in sui, sed in Domini sui commodum; ciuis regitur in commodum suum, non in commodum magistratus; sicut è contrario Princeps politicus, dum regit populum, non suam, sed populi vtilitatem quærit, Tyrannus autem, & Dominus, non populi, sed suam quærit, vt Arist. docet lib. 8. de moribus, cap. 10. Itaque reuera si vlla est seruitus in politico principatu, magis propriè seruus dici debet qui præest, quàm qui subiectus est, vt docet August. lib. 19. ciuit. cap. 14. & hoc ad literam significat illud Domini Matth. 20. *Qui voluerit inter vos primus fieri, erit omnium seruus*; quomodo Episcopi seruos se plebium suarum, & summus Pontifex seruum seruorum Dei se nominat.

Ad PRIMVM locum ex cap. 1. Gen. dico, ibi agi de principatu

patu deſpotico; ſic enim dominari debuit homo piſcibus maris, & volatilibus cœli, aliiſque animantibus.

Ad SECVNDVM dico, mulierem tam ante peccatum, quàm poſt, ſociam & ſubiectam eſſe viro; ſociam in generatione, ſubiectam in gubernatione. Illud autem: *Sub viri poteſtate eris*, non ſignificat quamcunque ſubiectionem, ſed inuoluntariam, & cum triſtitia ac timore, qualem vt plurimũ experiuntur mulieres coniugatæ; ita docet B. Auguſtinus li. 11. Geneſ. cap. 37. *Neq; enim*, inquit, *& ante peccatum aliter factam fuiſſe, decet credere, mulierem, niſi vt vir ei dominaretur, & ad eum ipſa ſeruiendo conuerteretur, ſed rectè accipi poteſt hanc ſeruitutem ſignificatam, quæ cuiuſdam conditionis eſt potius, quàm electionis.*

Ad TERTIVM, fateor, Cain primùm ædificaſſe materialem ciuitatem, ſed non propterea ſequitur ibi cœpiſſe politicum regimen; nam etiam ſine ciuitate materiali poteſt eſſe Reſpublica & principatus; neq; negari poteſt, quin Adamo ſubiecti fuerint filij & nepotes eius.

Ad QVARTVM dico, Auguſtinum loqui de ſeruitute propriè dicta, vt ex toto illo capite patet, vbi inter alia ſic ait: *Conditio ſeruitutis iure intelligitur impoſita peccatori, &c.* Neque obſtat quod Auguſtinus ibidem dicit, inde primi iuſti, Paſtores magis pecorum, quàm Reges hominum conſtituti ſunt, vt hinc etiam inſinuaret Deus, quid poſtularet ordo creaturarum, & quid exigat meritum peccatorum; nam hoc loco reſpicit ad abuſum nominis regij, quo interdum accipitur pro deſpotico principatu; nam vt idem Aug. ait lib. 5. de ciuit. Dei, cap. 12. Rex dicitur à regendo & conſulendo, non à regnando atq; dominando; & hoc modo Abrahã, Iſaac, & Iacob Reges dici potuiſſent: tamen quia faſtus humanus Regẽ dici putat à regnando & dominando; vnde eſt illud Domini Luc. 22. *Reges Gentiũ dominantur eorum*, ideo primi iuſti, Paſtores pecorum potius, quàm Reges hominum dicti ſunt.

Ad QVINTVM dico, Gregorium non loqui de principatu politico ſimpliciter, ſed adiuncto metu, & triſtitia, & timore, &c. quæ per peccatum inuecta ſunt. & cùm ait, omnes homines natura eſſe æquales, & per peccatum fieri inæquales, & ideo vnum ab altero regi debere, non intelligit homines natura eſſe æquales ſapientia vel gratia, ſed æquales in eſſentia & ſpecie humana; ex qua æqualitate rectè colligitur,

tur, non debere vnum alteri dominari, quomodo homo dominatur bestiis, sed solùm debere vnum ab altero regi politicè. Vnde ibidem subdit: *Nam contra naturam superbire, est ab æqualibus velle timeri*; quia verò peccatores per peccatum similes fiunt bestiis, & degenerant ab ea naturæ integritate, in qua creati fuerant; ideo ibidem Gregorius dicit, rectè post peccatum vnum alteri dominari cœpisse, cum terrore minando & puniendo, quod in statu innocentiæ non fuisset.

CAPVT OCTAVVM.

Principatum siue dominium in impiis esse posse.

VOD SECVNDO loco proposuimus, videlicet principatum in impiis esse posse, facilè probare poterimus. Ac primùm occurrit error Armacani, qui lib. 10. quæstionum Armenicarum, cap. 4. docet, titulum præcipuum dominiorum esse gratiam Dei, siue iustitiam & caritatem: alios autem titulos omnes in hoc fundari, & qui iustitia & gratia Dei carent, nullum habere verum dominium. Eundem errorem eodem tempore docuit Ioannes VViclef, quem refellit optimè Thomas VValdensis lib. 2. doctrinalis fidei, cap. 81. & sequentibus, vsque in finem libri, & postmodum errorem eundem asseruit Ioannes Huss, vt patet ex Concilio Constantiensi, sess. 15.

Argumenta eorum erant tria. PRIMVM ex Scriptura Oseæ 8. *Ipsi regnauerunt, & non ex me, Principes exstiterunt, & non cognoui, argentum suum & aurum suum fecerunt sibi idola, vt interirent.* Vbi Dominus improbat dominia improborum Regum, & dicit, se non dedisse ea illis, & caussam reddit, quia idola sibi fecerunt. SECVNDVM argumentum ex illo Eccles. 10. *Regnum à Gente in Gentem transfertur propter iniustitias.* Argumentum TERTIVM, ex ratione, quia non est dominium, nisi à Deo; Deus autem nullo modo conferret dominia improbis, tum quia hostes eius sunt, tum etiam, quia videretur approbare abusum; abutuntur enim omnes impij sua potestate.

Hic error facilè refellitur. PRIMO, Scripturis, Sap. 6. *A Domino data est potestas vobis, & cùm essetis ministri regni illius*

non

non rectè iudicastis, &c. Isa. 45. *Hæc dicit Dominus Christo meo Cyro, &c.* Hieremiæ 27. *Ego dedi,* inquit Dominus, *omnes terras istas in manu Nabuchodonosor Regis Babylonis, &c.* Et Daniel 2. *Tu es Rex Regum, Deus cœli dedit regnum tibi, &c.* Et Rom. 13. & 1. Pet. 2. Apostoli Petrus & Paulus docent, Regum potestatem esse à Deo, & illis obediendum, cùm tamen nulli tunc essent Reges, nisi infideles.

SECVNDO, ex Cõcilio Constantiensi sess. 8. & 15. vbi hunc errorem Ecclesia damnauit.

TERTIO, ex Augustino, qui lib. 5. de ciuitate Dei, cap. 21. *Quæ cùm ita sint,* inquit, *non tribuamus dandi regni atq; imperij potestatem, nisi Deo verè, qui dat felicitatem in regno cœlorũ solis piis, regnum verò terrenum & piis, & impiis, sicut ei placet, cui nihil iniustè placet.* Et infrà: *Qui dedit,* inquit, *Mario, ipse & Cæsari, qui Augusto, ipse & Neroni, qui Vespasiano vel patri, vel filio suauissimis Imperatoribus, ipse & Domitiano crudelissimo, & ne per singulos ire necesse sit, qui Constantino Christiano, ipse Apostatæ Iuliano.*

QVARTO, ratione; nam dominij fundamentum non est gratia, sed natura; homo enim quia factus est ad imaginem Dei, ac proinde mente ac ratione præditus est, ideo dominatur rebus inferioribus, vt ex 1. cap. Gen. deduci potest; at natura in infidelibus manet, licet gratia careant, igitur & dominia vera habere possunt. Ad hæc, cùm gratia & iustitia sit occultissima, & nemo sciat de se, vel de alio, an sit verè iustus, si gratia esset titulus dominiorum, sequeretur, nullum dominium esse certum. Ex quo nasceretur incredibilis confusio & perturbatio inter homines. Neque argumenta eorum aliquid concludunt.

Ad PRIMVM dico, illis verbis non improbari à Deo Reges malos, sed improbari quòd Iudæi voluerint habere Regem, cùm Deus esset Rex eorum; nam, vt exponit B. Hieronymus, in hoc cap. 8. Osee explicat caussas, propter quas populus Israël tradendus erat in captiuitatem, & vnam dicit esse, quia voluerunt habere Regem; alteram, quod fecerunt sibi idola. Quòd autem valde peccauerint, volentes Regem habere, perspicuum est ex lib. 1. Reg. cap. 12. vbi post electum Saulem in Regem, Samuel sic ait ad populum: *State, & videte rem istam grandem, quam facturus est Dominus in conspectu vestro. Nunquid non messis tritici est hodie? Inuocabo Dominum, &*

& dabit voces & pluuias; & scietis, & videbitis, quia grande malum feceritis vobis in conspectu Domini, potentes super vos Regem.

Ad SECVNDVM dico, transferri regna de Gente in Gentem propter iniustitiam, quia Deus propter peccata Regum sæpe donat victoriam hostibus eorum, sed non propterea eo ipso, quo peccant, ius regni amiserunt.

Ad TERTIVM dico, Dei benignitatem decere, vt etiam hostibus suis benefaciat, vt legimus in Euangelio Matth. 5. *Solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos*, neque propterea approbat abusum. Non enim donat regna impiis, vt eis abutantur, sed vel vt beneficentia sua inuitati conuertantur à peccatis suis, vt B. Hieronymus exposuit in illud Isaiæ 45. *Hæc dicit Dominus Christo meo Cyro; Ego ante te ibo, & gloriosos terræ humiliabo, portas æreas conteram, & vectes ferreos confringam, & dabo tibi thesauros absconditos, & arcana secretorum, vt scias, quia ego Dominus, &c.* vel vt remuneret quædam benefacta eorum, vt B. Augustinus docet lib. 5. de ciuit. Dei, cap. 15. vel denique, quia interdum hoc merentur peccata populorum, vt idem Augustinus docet lib. 5. de ciuit. Dei, cap. 19. ex illo Iob. 34. *Qui regnare facit hominem hypocritam propter peccata populi.* Idem tamen Augustinus lib. 19. de ciuit. Dei, cap. 21. dicit, apud infideles non posse esse iustitiam, nec iura, nec verum populum, aut Remp. &c. sed vocat veram iustitiam, & vera iura, quę ducunt ad vitam æternam. vide lib. 5. in Iulian. cap. 3.

CAPVT NONVM.

Proponitur quæstio de potestate magistratus.

SEQVITVR TERTIA quæstio; Liceátne Christiano magistratui leges condere, iudicia exercere, & punire improbos. Sunt autem duo errores refellendi. PRIMVS est VValdensium & Anabaptistarũ, qui hæc omnia negant. Argumenta verò eorũ sunt, quòd legum obligatio tollat Christianam libertatem; iudicia autem prohibeantur Matth. 5. *Si quis voluerit tecum iudicio contendere, & tunicam tuam tollere, da ei & pallium.* Et 1. Corint. 6. *Delictum est in vobis, quòd iudicia habetis inter vos. cur non magis fraudem patimini? quare non magis iniuriam accipitis?*

Deni-

Denique, punire gladio interdictum videatur Christianis Matthæi 5. *Dictum est antiquis, oculum pro oculo, dentem pro dente, ego autem dico vobis non resistere malo*; constat autem in lege veteri non fuisse permissum, nisi magistratui, pœnam talionis inferre, ergo hoc ipsum Christus prohibet, qui etiam Matth. 26. ait: *Omnes, qui acceperint gladium, gladio peribunt.*

SECVNDVS error Caluini est, qui etsi lib. 4. Instit. cap. 20. probat contra Anabaptistas, in Ecclesia debere esse leges ciuiles, iudicia & gladium, tamen lib. 4. Instit. cap. 10. §. 5. asserit leges ciuiles non obligare in conscientia: quod ante illum docuerat Ioannes Gerson de vita spirituali, lect. 4. & Almain de potestate Ecclesiastica, quæst. 1. cap. 10. Rationes hæ sunt.

PRIMA, quia potestas politica est temporalis, ergo nihil ei cum conscientia. SECVNDA, quia finis legum ciuilium est pax externa. TERTIA, quia Princeps non iudicat de internis. QVARTA, quia Princeps non potest inferre pœnam spiritualem, ergo nec ad illam obligare. QVINTA, quia Princeps non potest absoluere, ergo nec ligare. SEXTA, quia bis puniretur idem peccatum, semel hîc, semel in alio seculo. SEPTIMA, quia Princeps vt plurimum non intendit obligare ad culpam. OCTAVA, quia potius debemus præuaricari grauissimam legem ciuilem, quàm leuissimam diuinam, vt illam de non mentiendo officiosè; at ista non obligat, nisi ad venialem culpam, ergo illa ad nihil obligat; nam si obligaret ad peccatum, præcipuè mortale, oporteret potius cauere mortale, quàm veniale.

CAPVT DECIMVM.

Prima Propositio.

ICET Christiano Principi leges condere. Probatur; nam inprimis proprium est Principis leges condere, iuxta illud Prouerb. 8. *Per me Reges regnant, & legum conditores iusta decernunt.* Et Isaiæ 33. *Dominus Rex noster, Dominus Legifer noster.* nam Regis est iubere, & iubendo dirigere. Porro lex est ipsa iussio & regula, ergo si Christiani esse possunt Principes, certè etiam possunt leges condere; & confirmatur ex Augustino lib. 19. de

de ciuit.Dei, cap.17. *Ciuitas*, inquit, *cœlestis, dum apud terrenam ciuitatem, velut captiuam vitam suæ peregrinationis agit, iam promissione redemptionis, & dono spirituali, tanquam pignore accepto, legibus terrenæ ciuitatis, quibus hæc administrantur, quæ sustentandæ mortali vitæ accommodata sunt, obtemperare non dubitat.* Et infrà: *Hæc ergo cœlestis ciuitas dum peregrinatur in terra, ex omnibus Gentibus ciues euocat, atque in omnibus linguis peregrinam colligit societatem, non curans quidquid in moribus, legibus, institutisq; diuersum est, quibus pax terrena vel conquiritur, vel tenetur, nihil eorum rescindens, vel destruens, immò etiam seruans, ac sequens.*

SECVNDO PROBATVR ex necessitate legum ciuilium; Christiani ex eo quòd Christiani sunt, non desinunt esse homines, & ciues, & proinde membra Reipub. temporalis, ergo debent habere regulam aliquam actionum suarum humanarum, qua dirigantur in commerciis, & consuetudine cum aliis hominibus; non sufficit autem lex naturalis, quia solùm principia generalia ostendit, neque ad particularia descendit; non sufficit etiam lex Euangelica, quia illa tractat solùm de rebus diuinis & cœlestibus, vt notum est; lex autem diuina politica Testamenti veteris iam cessauit; solùm enim conueniebat vni illi populo Iudæorum, & in illo statu: ergo necessaria est alia aliqua regula humana, nimirum arbitrium Principis, aut lex ciuilis auctoritate Principis constituta. Et quanquam arbitrium Principis aliquo modo sufficere possit, quando Princeps est sapiēs, & populus est exiguus; tamen absolutè necesse est, populum regi legibus, non solo arbitrio Principis, si rectè regi debeat. Quòd interdum sufficiat arbitrium Principis, patet, quia antiquiora sunt regna, quàm leges. Iustinus lib. 1. hist. dicit, olim populos sine vllis legibus, solo Principum arbitrio, gubernari solitos; & ex Liuio lib. 3. constat, Rom. Rempub. ad annos CCC. sine legibus gubernatam. Denique, antiquissimus legislator vel est Moses, vt Iosephus contendit in 2. lib. contra Appionem, vel certè Phoroneus qui CCC. annis Mose fuit antiquior, vt Eusebius in Chron. & August. lib. 18. ciuit. Dei, cap. 3. docent. Atqui ante Phoroneum constituta sunt regna Assyriorum, Argiuorum, Ægyptiorum, & aliorum.

Quòd autem melius sit regi populum legibus, quàm solo Principis arbitrio, immò quod sit hoc aliquo modo neces-

sarium, affirmat Aristot. lib. 3. polit. cap. 11. Et probatur PRIMO, quia facilius est inuenire vnum vel duos bonos & sapientes, quàm plurimos. Si Respub. debeat regi arbitrio boni Principis, indigebit infinitis bonis Principibus, quorum vnus alteri succedat; at si gubernetur legibus, sufficit semel fuisse aliquos, vel vnum sapientem, qui legem fecerit.

SECVNDO, qui leges condunt multi sunt, & diligenter eas examinant; at Princeps est vnus, & sæpe repentè iudicare debet.

TERTIO, qui leges fecerunt, sine amore & odio iudicarunt; nam de rebus absentibus iudicarunt, Princeps de præsentibus iudicat, vbi locum habent amici, propinqui, munera, terrores, &c. vnde iudiciũ legum est iudicium solius rationis; iudicium hominis est iudicium rationis & libidinis, id est, hominis & bestiæ.

QVARTO, iudicium Principis etiamsi rectissimum sit, vix vnquam caret suspicione, inuidia, querelis, maledictis; at iudicium legis his omnibus caret, quippe quod scitur non posse corrumpi muneribus.

QVINTO, gubernatio per leges potest longissimo tempore eadem perseuerare; at iudicia hominum sæpe mutantur.

SEXTO, gubernatio per leges potest reduci ad artem, & facilior effici; non autem gubernatio ad arbitrium hominis.

SEPTIMO, melior est gubernatio Principis per se, quàm per vicarios; at gubernatio sine legibus necessariò requirit multos vicarios, qui omnes ad arbitriũ suum iudicent; quando autem per leges gubernatur, ipse Princeps omnia per se iudicare censetur, cùm eius legibus iudicetur.

TERTIO PROBATVR; nam si non liceret Principi Christiano legibus obligare populum, id esset propter libertatem Christianam, sed hoc dici non potest. nam tantum abest, vt lex opponatur libertati Christianæ, vt potius opponatur seruituti contrariæ eidem libertati, id quod ostendo ex ipsa natura libertatis Christianæ; nam libertas Christiana opponitur seruituti peccati, Ioan. 8. *Amen, amen dico vobis, qui facit peccatum, seruus est peccati: seruus autem non manet in domo in æternum: filius manet in æternum; si ergo vos Filius liberauerit, verè liberi eritis.* Et Rom. 6. *Liberati à peccato, serui facti estis*

iusti-

iustitiæ. Vocatur autem hæc iustificatio à peccato libertas quædam, quia qui in peccato est, donec non liberatur per gratiam, non potest velle bonum ordinatum ad vitam æternam; habet quidem liberum arbitrium, quia potest ex pluribus malis eligere vnum, & etiam eligere bonum morale; at eligere bonum diuinum non potest, nisi saltem liberari incipiat per Dei gratiam præuenientem, quia captiuus tenetur à Diabolo ad ipsius voluntatem, vt dicitur 2. Tim. 2. at liberum arbitrium liberatum per gratiam potest bonũ diuinum velle, & facere. Sed maior adhuc libertas erat in statu innocentiæ, quia tunc homo poterat nullum vnquam velle malum, quod nunc etiam iusti non possunt; maxima autem erit in cœlo, vbi non poterimus velle vllum malum.

Itaq; triplex est gradus libertatis, sicut etiam triplex gradus vitæ corporalis. PRIMVS est Beatorum, qui sic poterunt viuere, vt non possint mori, & sic poterunt bene agere, vt non possint peccare.

SECVNDVS fuit Adami & Euæ in statu innocentiæ, qui sic poterant viuere, vt possent etiam nunquam mori, & sic poterant bene agere, vt possent etiam nunquam peccare.

TERTIVS noster, qui sic possumus viuere, vt non possimus aliquando non mori: & sic possumus bene agere, vt non possimus non peccare saltem venialiter; infra hos tres gradus non est quartus, nisi non viuere, & non bene agere, qui gradus ad damnatos pertinet. vide Augustinum lib. de correp. & grat. cap. 11. Cùm ergo libertas consistat in eo, vt possimus eligere bonum & reiicere malum, manifestum est, legem non pugnare cum libertate; non enim impedit quò minus possimus eligere bonum & reiicere malum, sed cõtra potius iuuat; nam præbet materiam exercendæ libertatis. At seruituti rectè opponi dici potest lex, quia non potest impleri à seruo peccati. vnde Paulus Rom. 3. *Quid ergo,* inquit, *legem destruimus per fidem? absit, sed legem statuimus.* vide Aug. de spiritu & litera, cap. 30.

Probatur SECVNDO hoc idem. Lex diuina nõ pugnat cum libertate, ergo nec lex humana. Antecedens patet, nam Adã liber creatus est, & tamen lex ei imposita fuit, vt non vesceretur ligno scientiæ boni & mali, Gen. 2. probatur consequentia; nam lex diuina & humana quoad obligationem sunt omnino æquales, vt patebit in sequenti capite.

CAPVT XI.

Secunda Propositio.

LEx ciuilis non minus obligat in conscientia, quàm lex diuina, etsi minus firma & stabilis sit hæc, quàm illa. Explico, lex diuina & humana differunt quoad firmitatem, quia diuina non potest abrogari ab homine, humana potest; at quoad obligationem, non differunt, vtraque enim obligat in conscientia, nunc ad mortale, nunc ad veniale peccatum pro rerum ipsarum grauitate; ita vt nullo sit melior regula ad discernendum, vtrum lex humana obliget ad mortale, an ad veniale, quàm cogitare legem illam esse diuinam, & videre, si diuina esset, quomodo obligaret.

Probatur PRIMO, obligatio vel est essentia, vel propria passio legis, ergo omnis lex & à quocunque feratur, siue à Deo, siue ab Angelo, siue ab homine, & homine siue Episcopo, siue Rege, siue patre, eodem modo obligat. Probatur cõsequentia à simili; nam quia hominis essentia est, rationale esse, & propria passio esse risibilem, omnis homo est rationalis & risibilis, siue sit creatus à solo Deo, vt Adam, siue à Deo ex alio homine, vt Eua, siue ab hominibus genitus, vt Cain. Antecedens patet, nam lex est regula morum, regulæ autem proprium est intrinsecè ita dirigere, vt recessus ab ipsa sit peccatum in moribus, sicut recessus à regula in naturalibus dicitur peccatum naturæ, vt sunt monstra, & recessus à regula in artibus est peccatum artis.

Vbi notandum est, quod sicut res ceteræ, quoad existentiam, pendent ab agente, non quoad essentiam, essentiæ enim sunt æternæ; sunt enim quædam participationes possibiles diuinæ essentiæ: ita etiam lex, quoad existentiam, pendet à legislatore; non enim erit lex, nisi dictetur ab eo, qui habet auctoritatem. at quoad essentiam non pendet, quòd enim lex obliget est quid æternum, & immutabile, & participatio quædam legis æternæ Dei, quæ est prima & summa regula; & hoc videtur voluisse dicere B. Augustinus lib. 22. contra Faustum, cap. 27. cùm ait: *Peccatum est dictum, vel factum, vel concupitum contra æternam Dei legem.* Nam siue quis præuaricetur legem naturalem, siue positiuã, siue diuinam, siue

siue humanam, semper peccat contra legem æternam, quia omnis lex est legis æternæ participatio. Et quanquam non potest fieri, vt aliqua vera lex non sit à Deo, cùm lex non possit condi, nisi ab habente potestatem, & non sit potestas nisi à Deo, Rom. 13. tamen si (per impossibile) esset lex nō à Deo, adhuc obligaret ad culpam, sicut si (per impossibile) homo existeret non factus à Deo, adhuc esset rationalis.

Probatur SECVNDO, nam si lex obligaret solùm, quia diuina, omnes leges diuinæ æqualiter obligarēt, vt patet, nam eadem esset ratio obligationis in omnibus. At hoc est falsum, nam magis obligat lex, non occides, quàm lex, non furaberis; & magis lex, non furaberis, quàm lex, non mentieris; & lex, non mentieris, quàm lex, non loqueris verbū ociosum.

Præterea TERTIO, ostensiuè, illa lex diuina magis obligat, cuius violatio est magis contraria fini legis, id est, caritati, ideo enim peius est occidere, quàm furari, quia magis contra caritatem; & ideo mortale est mentiri perniciosè, veniale est mentiri officiosè, quia illud est contra caritatem, hoc verò præter caritatem; sed lex humana etiam habet pro fine caritatem, & ordinat media ad hunc finem. quod enim ait Apostolus 1. Timoth. 1. *Finis præcepti est caritas*, de omni præcepto intelligitur, & patet; nam lex ciuilis iusta, semper est vel conclusio, vel determinatio legis diuinæ moralis: ergo habent eundem finem, & solùm in hoc videntur differre, quòd lex humana dirigit actus humanos in ordine ad actus externos dilectionis, id est, ad pacem & cōseruationem Reipub. lex autem diuina dirigit etiam in ordine ad internos actus caritatis: igitur eadem est ratio legis diuinæ & humanæ, quod attinet ad obligationem.

SED OBIICIES, si ex natura rei, & ex ordine ad caritatem sumitur grauitas peccati, superfluæ sunt leges. nam æquè obligat ante legem ac post legem ad id fugiendum, quod natura sua lædit caritatem, & ad id faciendum, quod est necessarium ad conseruandam caritatem.

RESPONDEO, negatur consequentia; nam si lex non adsit generaliter aliquid præcipiens, aut prohibens, multa quæ sunt mala vni, non erunt alteri mala. verbi gratia, si lex non sit, quæ prohibeat gestare arma, erit malum gestare arma ei, qui facilè prouocatur ad iram, & qui habet inimicos, quibus cupit nocere. at non erit malum homini pacifico, &

qui solùm cupit seipsum defendere; tamen si id lex prohibeat, iam est malum omnibus; lex enim non debet respicere, quid huic aut illi sit bonum vel malum, sed quid prosit, aut obsit Reipublicæ. PRAETEREA plurima sunt necessaria vel noxia bono communi, quæ tamen non sunt bona, vel mala vlli in particulari, nisi lege præcipiantur, vel prohibeantur. Verbi gratia, tributum necessarium est Regi; tamen si lex non adsit, non est necessarium vt ego soluam; nam parum prodest meum solius tributum Regi, neq; ad me pertinet videre, quibus rebus indigeat Respub. & sic possent omnes dicere. Similiter noxium est Reipub. exportari aurum ex prouincia, at non est noxium notabiliter, quòd ego solus exportem meum aurum, & sic omnes dicere possent; Lex ergo necessaria est, quæ generaliter præcipiens & prohibens, publicæ vtilitati prospiciat.

QVARTO, lex diuina positiua ideo obligat ad peccatum, quia constituit actum, quem præcipit in genere virtutis, cùm anteà non esset; nam si Iudæus non ex contemptu, sed ex cibi appetitu moderatè comedisset carnem suillam in lege prohibitam, sine dubio peccasset, non autem peccasset contra obedientiam, quia non ex contemptu, ergo contra temperantiam; at moderatè vesci carne suilla, ex se non est contra temperantiam, sed res quædam indifferens, ergo lex fuit, quæ illam abstinentiam fecit actum temperantiæ necessarium. At hoc idem videmus in lege humana; nam lex diuina non alia de caussa facit esse actum virtutis eum, qui ex se erat indifferens, nisi quia est regula morum ab eo posita, qui habuit auctoritatem præcipiendi. Sed homo etiam potest præcipere, & regulas morum constituere, vt suprà ostendimus, potest igitur homo lege sua constituere actum, alioqui indifferentem, in genere virtutis; proinde pares sunt lex diuina & humana, quoad obligationem.

QVINTO, lex diuina & humana ita differunt, vt lex Regis & Proregis, siue lex Pontificis & eius Legati. At istæ obligant eodem modo, & solùm differunt firmitate, ergo & illæ. Propositio patet; nam Scripturæ passim testantur, Reges esse ministros Dei, & ab illo habere auctoritatem, & loco eius iudicare, Prouerb. 8. Sap. 6. Rom. 13. 1. Petri 2. Assumptio etiam patet; nam auctoritas Proregis est à Rege, & Legati à Papa. & experientia idem testatur, & confirmatur ex sanctis Patri-

Patribus Augustino & Bernardo. Augustinus in titulum Psa. 70. *Vbi*, inquit, *hoc iubet pater, quod contra Dominum non sit, sic audiendus est quomodo Deus, &c.* Certum autem est, maiorem esse Regis, quàm patris auctoritatem, vt idem Aug. dicit serm. 6. de verbis Domini. Bernardus tract. de præcep. & disp. *Siue Deus, siue homo Vicarius Dei mandatum quodcunque tradiderit, pari profectò obsequendum est cura, pari reuerentia deferendum, vbi tamen Deo contraria non præcipit homo*; vbi claré dicit, differre leges ex parte materię, non autem ex parte præcipientium.

ATQVI OBIICIES; nam B. Bernardus ibidē loquens de mandatis hominum, dicit, iussa sine culpa non negliguntur, sine crimine non contemnuntur, vbique enim & culpabilis neglectus, & contemptus damnabilis est: vbi videtur dicere, legem humanam nunquā obligare ad culpam mortalem, nisi ratione contemptus. RESPONDEO, loquitur de præceptis rerum leuium, in talibus enim non potest esse crimen, nisi ratione contemptus. Nec enim possunt Prælati pro arbitrio obligare ad culpam mortalem.

SEXTO probatur, quia videtur implicare contradictionem, posse Principes obligare ad pœnam, & non ad culpam, siquidem culpa & pœna relatiua sunt. & B. August. dicit lib. 1. retract. cap. 9. *Omnis pœna si iusta est, pœna peccati est.* Et in epist. 105. & alibi, Deum ipsum fore iniustum asserit, si quenquam damnaret innoxium. Quomodo igitur possunt Principes damnare ad mortem eos, qui leges suas præuaricantur, si illi nihil peccauerunt? si culpam in conscientia non contraxerunt?

DICES; quomodo ergo regulæ quorundam religiosorum obligant ad pœnam, & non ad culpam? RESPONDEO, obligant non per modum legis, sed per modum conuentionis & pacti, vt leges purè pœnales. Nec illa est propriè pœna, sed pœnalis afflictio suscepta in auxilium spiritus.

SEPTIMO & vltimo ex doctrina Apostolorū; nam Rom. 13. Paulus multis modis id asserit. PRIMO, cùm ait: *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit, non enim est potestas nisi à Deo.* SECVNDO, cùm ait: *Qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit.* TERTIO, cùm ait: *Qui autē resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt.* Id enim de æterna dānatione exponunt Patres Græci & Latini in hunc locum. QVARTO, cùm ait:

Ideo necessitate subditi estote. QVINTO, cùm ait: *Nõ solùm propter iram, sed etiam propter conscientiam.* SEXTO, cùm ait: *Ministri enim Dei sunt.* 1. Petri 2. *Subiecti estote propter Deum,* id est, non solùm timore pœnæ. Ad argumenta in contrarium.

Ad PRIMVM, SECVNDVM, & TERTIVM respondeo, ex eo, quod potestas politica est temporalis, & eius finis est pax exterior, & homo non iudicat de internis, rectè colligi, eam non posse obligare, nisi ad actus temporales & exteriores; non autem, non posse obligare in conscientia; nam etsi ista regula dirigat actus exteriores, tamen quia regula est, ab ipsa deuiare, peccare est.

DICES; quomodo potest lex, vel potestas temporalis producere effectum spiritualem, id est, ligare conscientiam? RESPONDEO, licet potestas politica & eius lex dicantur temporales ratione obiecti, quia versantur circa temporalia, & exteriora; tamen in se res sunt spirituales. Præterea ligare conscientiam, nõ est aliquid efficere in rem spiritualem, sed solùm imperare alteri, & sic imperare, vt si is nõ obediat, peccet, & testimonio propriæ conscientiæ intelligat, vel intelligere possit, se peccare. Itaque quicunq; potest iubere, potest ligare conscientiam, etiamsi is de internis non iudicet, nec scrutetur conscientiam alterius.

Ad QVARTVM & QVINTVM dico, Principem non posse inferre pœnam spiritualem & æternam, nec posse dimittere eiusmodi pœnam, & tamen posse obligare ad illam; quia id facit auctoritate Dei, qui ei concessit vnum, & non alterum; sicut si Rex permitteret Proregi obligare subditos ad pœnam capitis, & tamen non permitteret ei per se exercere iustitiam, vel cõdonare suppliciũ. Vel dicendum est, legem politicam obligare ad pœnam æternam, non vt est lex hominis, sed vt est lex ministri Dei. Qui enim ministrum Dei offendit, simul etiam Deum ipsum offendit; quocirca si (per impossibile) Deus non esset in rerum natura, lex politica obligaret in conscientia, & eius præuaricatio peccatum esset, sed nulla sequeretur præuaricatorem pœna spiritualis, aut æterna damnatio.

Ad SEXTVM dico, non esse absurdum, idem peccatum puniri à pluribus, & pluribus in locis, quando plures offendit, sicut videmus homicidis sæpe abscindi manus in eo loco, vbi cædem patrarunt, & deinde in loco publicæ iustitiæ abscindi caput.

Ad SEPTIMVM dico, ex intentione legislatoris pendere; an velit reuera imperare, & veram legem condere; an verò solùm ostendere quid agendum sit, sine alio imperio: sed si velit seriò imperare, & veram legem condere, non est in eius potestate impedire, quin lex obliget ad mortale, aut veniale, pro rei magnitudine.

Ad VLTIMVM dico, quod legi diuinæ cedat humana, quando simul seruari nequeunt, non esse caussam, quia humana non obliget ad peccatum, sed quia lex humana minus firmiter statuta est; in tali enim casu desinit esse lex, & proinde etiam obligare. Vide quæ diximus in lib.4. de Pontifice; & præterea Ioannem Driedonem in 3. lib. de libertate Christiana; Adrianum quodlibeto 6. Franciscum Victoriam in relectione de potestate ciuili; Alphonsum à Castro lib.1. de potestate legis pœnalis, cap.4. & Dominicum à Soto lib.1. quæst.6. art.4. de iustitia & iure.

CAPVT XII.

Tertia Propositio.

VDICIA *publica exercere non est illicitum Christianis.* Probatur PRIMO, quia proprium est Principis iudicare; Scriptura enim ferè coniungere solet Regem & Iudicem, Psal.2. *Et nunc Reges intelligite, erudimini, qui iudicatis terram.* Isai.33. *Dominus Rex noster, Dominus Legifer noster, Dominus Iudex noster.* Hierem.23. *Regnabit Rex, & sapiens erit, & faciet iudicium & iustitiam in terra.* Si ergo licet Christianis habere Principem, cur non & Iudicem?

SECVNDO, quia nihil prodessent leges, si nulla esse deberent iudicia: at leges tolli non debent, vt suprà ostensum est, igitur nec iudicia.

TERTIO, Scriptura vtriusq; Testamenti iudicia admittit; sic enim legimus Deuter.16. *Iudices & Magistros constitues in omnibus portis tuis, vt iudicent populum iusto iudicio.* 1.Cor. 6. *Secularia iudicia si habueritis, contemptibiles qui sunt in Ecclesia, hos constituite ad iudicandum; sic nō est sapiens quisquam in vobis, qui iudicare possit fratrem suum?* Vbi Apostolus monet Corinthios, vt in iis caussis, in quibus non tenebantur necessariò adire tribunalia Gentilium, constituerent inter

se iudicem. Neq; difficilè erit argumenta soluere, quę initiò posita sunt. AD illa igitur verba Matt. 5. *Si quis voluerit tecum iudicio contendere, & tunicam tuam tollere, relinque illi & pallium.* Respondeo cum S. Augustino in epist. 5. ad Marcellinum, ea solùm intelligi debere secundum animi pręparationem; nam ibidem Dominus ait: *Si quis te percusserit in vnam maxillam, præbe illi & alteram.* Et tamen idem ipse Dominus Ioan. 18. percussus in maxilla, non prębuit alteram, sed dixit: *Cur me cædis?* Quo exemplo docuit, quemadmodum præcepta intelligenda sint.

Ad verba Apostoli 1. Cor. 6. *Delictum est in vobis, &c.* dico PRIMO, vocem *delictum*, Græcè esse ἥττημα, quod non peccatum, sed imperfectionem significat, & sic exponit Theodoretus. Dico SECVNDO, si delictum significet peccatum, vt exponunt Chrysostomus & Ambrosius in hunc locum, & Augustinus in Enchirid. cap. 78. & lib. 2. de sermone Domini in monte, cap. 15. & conc. 24. in Psal. 118. dico, inquam, vocari delictum, non quod in se peccatum sit, sed quia vt plurimum non caret peccato; vel ratione finis, vt quando litigatur ex auaritia; vel ratione medij, vt quando litigatur cum odio, rancore, iurgiis; vel ratione iniustitiæ, vt quando miscentur doli & fraudes; vel ratione scandali, vt accidebat Corinthiis, qui cum offendiculo Gentilium litigabant. Dico TERTIO, non reprehendi iudicia ex parte iudicis, sed ex parte litigantium. Itaq; etiamsi peccatum esset litigare, non tamen peccatum esset iudicare; iudicia enim finem imponunt litibus, quod est bonum.

CAPVT XIII.

Quarta Propositio.

LICET Christiano magistratui gladio punire perturbatores publicæ quietis. Probatur PRIMO Scripturis; nã in lege naturæ, Mosis, & Euangelica habemus pręcepta, & exempla huius rei. Nam Gen. 9. Deus ait: *Qui effuderit humanum sanguinem, fundetur sanguis illius.* Quæ verba non possunt sonare prædictionem, quia prædictio huiusmodi sæpe esset falsa, sed ordinationem & præceptum. Vnde Chaldaica paraphrasis vertit: *Qui effuderit sanguinem cum testibus, ex sententia iudicis fundetur sanguis illius.*

illius. Genes. 38. dixit Iudas: *Producite eam, vt comburatur*. Vbi Iudas Patriarcha tanquam princeps familiæ adiudicauit adulteram ad ignis supplicium.

In lege Mosis plurima sunt præcepta, & exempla Exod. 21. *Qui percusserit hominem volens occidere, morte moriatur.* Et ipse Moses, Iosue, Samuel, Dauid, Helias, aliiq; SS. viri plurimos occiderunt. Matt. 26. *Qui acceperit gladium, gladio peribit.* Quæ verba non possunt rectè intelligi, nisi hoc modo; Omnis, qui cædem iniustam fecerit, debet à magistratu pariter occidi. reprehendit enim Dominus Petrum, non quod iusta defensio sit illicita, sed quod non tam se aut Dominum defendere, quàm iniuriam Domino factã vlcisci vellet, cùm tamen ipse non haberet publicam auctoritatem, vt rectè exponunt Augustinus tract. 112. in Ioan. & Cyrillus lib. 11. in Ioan. cap. 35. præterea Rom. 13. *Si malè egeris, time; non enim sine caussa gladium portat, minister enim Dei est.* Apostolus dicit datum gladium à Deo principibus contra facinorosos, ergo si in Ecclesia tales reperiantur, cur gladio feriri nõ poterunt?

SECVNDO probatur ex Patrum testimoniis. INNOCENTIVS I. in epist. 3. ad Exuperium, cap. 3. interrogatus, an post Baptismũ liceret magistratui gladio animaduertere in sontes? Respondet, omnino licere. HILARIVS in can. 32. siue in cap. 26. Matth. dicit licere occidere in duobus casibus, nimirum si quis iudicis fungatur officio, aut in sui defensionem vtatur gladio. HIERONYMVS in cap. 22. Hieremiæ: *Homicidas*, inquit, *& sacrilegos, & venenarios punire non est effusio sanguinis, sed legum ministerium.* AVGVSTINVS lib. 1. de ciuitate Dei, cap. 21. *Nequaquam contra hoc præceptum fecerunt, quo dictum est; Non occides, qui personam gerentes publicæ potestatis sceleratos morte punierunt.*

VLTIMO probatur ratione; nam ad bonum principem, cui bonum commune tuendum commissum est, pertinet impedire, ne partes, quæ sunt propter totum, illud corrumpant, & ideo si non potest omnes partes integras seruare, potius debet vnam partem amputare, quàm sinere vt bonum commune pereat; sicut agricolæ amputãt ramos & sarmenta, quæ officiunt viti, vel arbori, & medicus amputat membra, quæ totum corpus inficere possent.

Ad rationem Anabaptistarum ex Matt. 5. *Oculum pro oculo, &c.* duæ sunt solutiones. VNA, quòd lex vet⁹, quia dabatur homi-

hominibus imperfectis, permiserit vindictæ appetitum, & solùm præceperit ne maior expeteretur quàm fuerit iniuria; non quod petere vindictam sit licitum, sed quod sit minus malum expetere moderatam, quàm immoderatam: porro Christum, qui perfectiores instruebat, hanc permissionem sustulisse. ita Augustinus lib.1. de sermone in monte, cap.35. & contra Adimantum, cap.8. & idem sentit Chrysostomus & Hilarius in hunc locum: sed quia in Leuitico, cap.19. prohibetur vindicta: *Ne quæras vltionem*; & in Ecclesiastico, cap. 28. legimus: *Qui vindicari vult, à Domino inueniet vindictam*; rectius fortasse respondebimus cum S. Thoma, & S. Bonauentura, & aliis nonnullis in 3. sentent. dist. 30. Dominum, cùm ait: *Audistis, quia dictum est antiquis, oculum pro oculo, etc.* non reprehendere legem illam, nec prohibere Magistratum infligentem pœnam talionis. sed reprehendere prauam Pharisæorum expositionem, & prohibere priuatis hominibus desiderium, & postulationem vindictæ. Deus enim Exod. 21. & Leuit. 24. sanctam legem constituit, vt Magistratus pœna talionis afficiat sceleratos; Pharisæi inde deducebant, licere priuatis hominibus appetere vindictam; sicut ex eo quod lex dicebat: *Diliges amicum tuum*, deducebant licere odisse inimicos: Christus autem docet istas esse legis corruptiones, & oportere diligere etiam inimicos, & non resistere malo, sed potius paratos nos esse debere, si opus sit, ad vertendam alteram maxillam ei, qui vnam percusserit. & quod alloquatur Dominus priuatos homines, patet ex iis, quæ sequuntur. sic enim Dominus ait: *Ego autem dico vobis, non resistere malo, sed si quis te percusserit in maxillam vnam, &c.*

Est autem obseruandum, cùm dicitur, *non resistere malo*, non prohiberi iustam defensionem, sed repercussionem; iubet enim Christus, ne ferias eum qui te percussit, vt Theophylactus rectè docet. ille autem dicitur ferire, qui ferit vt noceat, non ille qui ferit vt se tueatur; ac breuiter non defensio, sed vindicta prohibetur, iuxta illud Rom. 12. *Non vos defendentes carissimi*, id est, non vos vlciscentes. sic enim est in Græco ἐκδικοῦντες, vnde sequitur: *Sed date locum iræ, scriptum est enim; Mihi vindictam, & ego retribuam.* Sed nec ipsa vindicta simpliciter prohibetur, si petatur à legitimo iudice, & petatur ad bonum finem; nimirum, vel quia spes est emendandum hac pœna malefactorem, vel quia non aliter posset

poſſet reprimi, & impediri eius malitia, & pergeret nocere, ſi impunitus dimitteretur; ſolùm ergo prohibetur vindicta, quam priuati homines per ſe exercere volunt, & quam petunt à iudice ex deſiderio nocendi inimico, & ſatisfaciendi propriæ iracundiæ atque odio.

CAPVT XIV.

Licere Chriſtianis aliquando bella gerere.

SEQVITVR quæſtio QVARTA, quæ eſt de bello. Continet autem hæc diſputatio partes tres. Primùm enim demonſtrandum erit, licita eſſe aliquando Chriſtianis bella. Secundò, explicandæ cauſſæ iuſti belli. Tertiò, propter Lutherum, probandum erit rectè Chriſtianos aduerſus Turcas arma ſumere.

ACVT à PRIMO incipiamus, antiqua hæreſis fuit Manichæorum, qui bellum ex natura ſua illicitum aſſerebant, & ideo Moſem, Ioſue, Dauidem, & ceteros veteris inſtrumenti Patres, qui bella geſſerunt, tanquam impios accuſabant, vt B. Auguſtinus refert lib. 22. contra Fauſtum, cap. 74. & ſequentibus. Eandem hæreſim noſtro ſeculo aliqui excitarunt; ac inprimis Eraſmus cùm alibi, tum præcipuè in annotationibus ad cap. 3. & 22. Lucæ, prolixa diſputatione contendit bellum eſſe vnum ex malis, quæ tolerantur, & veteribus Iudæis à Deo permiſſum, Chriſtianis autem à Chriſto & Apoſtolis interdictum.

Cornelius quoque AGRIPPA in libro de vanitate ſcientiarum, cap. 79. artem bellandi à Chriſto prohibitam eſſe affirmat. Idem etiam ſequutus eſt Ioannes Ferus lib. 4. commentariorum in Matthæum, exponens illud 26. cap. *Qui acceperit gladium, gladio peribit.* Idem docent Anabaptiſtæ, vt teſtatur Melanchthon in locis Theologicis, capite de Magiſtratu. Idem etiam tribuit Ioanni Oecolampadio Alphonſus à Caſtro, verbo Bellum, quod mirum mihi videtur, cùm Zvvinglius eius collega adeo probarit bellum, vt in prælio pugnans perierit, & ſimiliter Caluinus lib. 4. Inſtit. cap. 20. & Melanchthon, vbi ſuprà, & ceteri hæretici huius temporis, verbo & opere doceant eſſe bellandum.

NOS autem, vt ſemper docuit Eccleſia tota, & verbis, & exemplis, dicimus bellum ex natura ſua non eſſe illicitum,

&

& non solùm Iudæis, sed etiam Christianis fas esse bellum gerere, modo conditiones seruentur, de quibus postea dicemus. Id quod probatur Scripturæ testimonio, Iudicum 3. *Hæ sunt gentes, quas Dominus dereliquit, vt erudiret in eis Israëlem, & omnes qui non nouerant bella Chananæorum, & postea discerent filij eorum certare cum hostibus & habere consuetudinem præliandi.* Hæc sanè verba non permissionem, sed absolutam Dei voluntatem ostendunt. ITEM 1. Reg. 15. *Hæc dicit Dominus exercituum, recensui quæcunque fecit Amalech Israëli; nunc ergo vade & percute Amalech, & demolire vniuersa eius, non parcas ei, &c.* Hic etiam non permissionem, sed præceptum videmus, & similium plenum est Testamentum vetus. Item Luc. 3. *Interrogabant eum, & milites dicentes; Quid faciemus & nos? Et ait illis; Neminem concutiatis, neque calumniam faciatis, & contēti estote stipendiis vestris.* Anabaptistæ apud Melanchthonem dicunt Ioannem permisisse bellum Iudæis, vt imperfectis: Christum autem longè aliter docuisse.

AT CONTRA; nam Ioannes præparabat viam Domino; non ergo debuit permittere id quod Christus mox ablaturus erat; nam nec illi potuissent vti ea concessione, cùm eodem anno venerit Christus, & prohibuerit bellum, vt ipsi volunt; & præterea poterant suspicari homines Christum & Ioannem non conuenire inter se, quod absurdissimum fuisset. RESPONDET aliter Erasmus, hæc dici militibus, non vt ea seruantes bene viuerent, sed vt minus malè viuerent, vt videtur etiam explicare Theophylactus.

AT CONTRA; nam Ioannes præmiserat: *Facite fructus dignos pœnitentiæ, & omnis arbor non faciens fructum bonum, in ignem mittetur, &c.* Inde compuncti publicani & milites petierunt, quis esset fructus bonus, quem facere deberent: vel ergo Ioannes eos decepit, vel possunt milites saluari, si seruent quod Ioannes illis præcepit.

Ad Theophylactum dico duo. PRIMO, eum non dicere bellum esse malum, sed solùm dicere Ioannem hortatum esse turbas, quæ erant innocentes, ad opera bona, id est, ad communicanda bona sua cum aliis: Publicanos autem & milites, qui non erant capaces huius perfectionis, & non poterant facere bonum supererogationis, hortatum esse vt desisterent à malo. Putauit enim Theophylactus dare tunicam non habenti, ei qui habet duas, esse opus consilij, & super-

ſupererogationis, alioqui non vocaret turbas, quibus hoc dicitur, innocentes, nec diſtingueret hoc opus tanquam bonum à malo; nam ſi præceptum ſit non retinere duas tunicas, retinere erit malum.

Dico SECVNDO, Theophylactum non rectè exponere hunc locum; nam vocat turbas innocentes, quibus Ioannes dicit: *Genimina viperarum, & facite fructus dignos pœnitentiæ.* Et præterea habere duas tunicas, eſt retinere ſuperflua, vt Hieronymus dicit quæſt. 1. ad Hedibiam, peccatum autem eſt retinere ſuperflua. præterea Matth. 22. Dominus docuit tributum Cæſari eſſe ſoluendum; at certum eſt tributum non deberi Regibus, niſi vt poſſint alere milites in defenſionem Reipub. quod exponit Apoſtolus Rom. 13. *Ideo*, inquit, *& tributa præſtatis, miniſtri enim Dei ſunt in hoc ipſum ſeruientes*, nimirum vt gladio puniant perturbatores publicæ pacis. id enim præmiſerat: *Non ſine cauſſa gladium portat, Dei enim miniſter eſt, vindex in iram.*

Probatur SECVNDO exemplis Sanctorum, qui bella geſſerunt; nam ſi bellum eſſet malum, certè à ſanctis non gereretur. In veteri Teſtamento Abraham, Moſem, Ioſue, Gedeonem, Samſonem, Dauidem, Ioſiam, Machabæos magna cum laude bella geſſiſſe legimus. In nouo Teſtamento Matthæi 8. Centurio cùm diceret Chriſto: *Habeo ſub me milites, & dico huic, vade, & vadit, &c.* eius fidem Dominus laudauit, non vt militiam deſereret præcepit. Act. 10. Cornelius item Centurio dicitur: *Vir iuſtus, & timens Deum.* Ita vt etiam Angelum videre meruerit, nec poſtea cùm à S. Petro viam ſalutis doceretur, dictum eſt ei, vt militiam deſereret.

DEINDE poſt Chriſti in cœlum aſcenſionem ſemper fuiſſe Chriſtianos aliquos verè ſanctos &, Deo gratos in militia, etiam ſub Ethnicis principibus, docet Tertullianus in Apologetico, cap. 5. vbi refert miraculum inſigne à Chriſtianis militibus factum, cùm ſub M. Aurelio in Germania bellum gererent. qui certè vel non militaſſent, ſi hoc eſſet malum, vel ſi militaſſent, nō ita Deo grati fuiſſent, vt etiam miracula facere poſſent. Vide hiſt. Euſebij lib. 8. c. 4. & li. 9. c. 10. Docet etiam Baſilius in oratione de laudibus XL. militum Martyrum, fuiſſe multos Sanctorum in caſtris gentilium Imperatorum, & ſimiliter Gregorius Nazianzenus orat. 1. in Iulianum, vltra medium. DENIQVE Conſtantinum, Theodoſium

Valentinianum, Carolum Magnum, S.Ludouicum Regem Galliæ, S.Mauritium cum sua legione Thebeorum, aliosq; plurimos S. Christianos bella gessisse constat, quos S.Episcopi nunquam reprehenderunt, immò Theodosius consulebat de euentu belli Ioannem Abbatem, vt Augustinus refert lib.5. de ciuitate Dei, cap.26.

TERTIO probatur, quia Deus sæpe iusta bella adiuuat, quod nullo modo faceret, si bellum esset illicitum; nam mala permitti possunt, sed non etiam ad ea facienda auxilium dari. Genes.14. Abrahæ cùm debellasset quatuor Reges cum solis CCC.XVIII. famulis suis, dictum est à Melchisedech: *Benedictus Deus excelsus, quo protegente hostes in manibus tui sunt.* Exod.17. ad preces Mosis Deus dedit victoriam Hebręis contra Amalech. Iosue 10. pugnante Iosue Sol stetit, & Dominus pluebat de cœlo lapides magnos, & plures occidit Deus lapidibus grandinis, quàm filij Israël hastis, & gladiis. 2.Machab.10. Angeli in specie equitum pro Machabæis pugnabant, & cap.15. legimus Deum non secundum armorum potentiam, sed prout ipsi placet, dare dignis victoriam.

Constantinum Dei auxilio miraculis euidenter ostensis, vicisse in bellis testatur Eusebius in vita Constantini, & lib. 9. histor. cap.9. Cum Theodosio S.Ioannem, & S.Philippum Apostolos palàm pugnasse contra hostes eius testatur Theodoretus lib.5. hist. cap. 24. pro Theodosio iuniore pugnasse Angelos contra Saracenos scribit Socrates lib.7. cap.18. de Clodoueo vide Gregorium Turonicum lib.2. hist. Francorum, cap.30. Honorij exercitum diuino miraculo victoriam incredibilem de Gothis retulisse scribit B.Augustinus lib.5. de ciuitate Dei, cap.23. innumerabilia exempla similia referri possent.

Probatur QVARTO ratione; Licet Reipub. defendere ciues suos ab internis hostibus pacis, eos necando variis generibus suppliciorum, ergo etiam licebit bello atque armis, quando alia via non potest, defendere eosdem suos ciues ab hostibus externis: quia vt possint conseruari Respublicæ, necessarium est vt omnes hostes tam internos, quàm externos arcere possint. & cùm hoc sit ius naturæ, nullo modo credibile est, per Euangelium esse sublatum.

Probatur VLTIMO testimoniis Patrum. TERTVLLIANVS in Apolog. cap.42. *Nauigamus*, inquit, *& nos vobiscum,*

&

& militamus, & rusticamur, & mercamur. S. Gregorius Nazianzenvs orat.3.de pace: *Licet*, inquit, *vtriusque temporis habenda sit ratio, quandoquidem iuxta illius legem atq; auctoritatem praeclarè interdum bellum suscipitur, quandiu tamen licet, propensiores ad pacem esse debemus, hoc enim sublimius est, & diuinius.*

S. Ioannes Chrysostomvs homil. in Euangel. de nuptiis, Ioan.2. ex variis: *Militiam*, inquit, *praetexis, & dicis, non possum esse pius: Centurio nónne miles erat, nihilq; nocuit illum sua militia?*

B. Ambrosivs sermon.7. *Non militare, delictum est, sed propter praedam militare, peccatum est.* Et lib.1. de officiis, cap. 40. & 41. numerat inter virtutes, bellicam fortitudinem, & eam nostris non defuisse multis exemplis probat. Item in oratione de obitu Theodosij, vehementer Theodosium à laude bellica commendat.

B. Avgvstinvs epist.5. ad Marcellinum: *Nam si Christiana disciplina*, inquit, *omnia bella culparet, hoc potius militibus consilium salutis petentibus in Euangelio diceretur, vt abiicerent arma, seque militiae omnino subtraherent: dictum est autem, neminem concusseritis, nulli calumniam feceritis, sufficiat vobis stipendium vestrum. Quibus proprium stipendium sufficere debere praecepit, militare vtiq; non prohibuit.* Et epist.207. ad Bonifacium: *Noli*, inquit, *putare neminem Deo placere posse, qui armis bellicis ministrat, etc.* Idem docet lib.22. contra Faustum, c.74. & sequentibus, & li.6. quaestionum in Iosue q.10.

B. Gregorivs lib.1. epist. cap.72. ad Gennadium: *Sicut*, inquit, *excellentiam vestram hostilibus bellis in hac vita Dominus victoriarum fecit luce fulgere, ita oportet eam inimicis Ecclesiae eius omni viuacitate mentis, & corporis obuiare, &c.* Et cap.73. *Si non ex fidei merito, ex Christianae religionis gratia, tanta excellentiae vestrae bellicorum actuum prosperitas eueniret, non summopere miranda fuerat, sed cùm futuras (Deo largiente) victorias non carnali prouidentia, sed magis orationibus praeuenitis, fit vt hoc in stuporem veniat, quod gloria vestra non terreno consilio, sed Deo desuper largiente descendat.*

Gregorius Tvronicvs lib.5. hist. cap.1. *Vtinam & vos ô Reges in his praelia, in quibus parentes vestri, exerceretis, vt gentes vestra pace contentae vestris viribus premerentur.*

B. BERNARDVS in serm. ad milites, cap. 3. *At verò Christi milites,* inquit, *securi præliantur prælia Domini sui, nequaquam metuentes, aut de hostium cæde peccatum, aut de sua nece periculum, quandoquidem mors pro Christo vel ferenda, vel inferenda, & nihil habeat criminis, & plurimum gloriæ mereatur.*

AT contrà obiiciunt, PRIMO Scripturas, ac primùm Deut. 32. *Mea est vltio, & ego retribuam.* Et Rom. 12. *Non vos defendentes carißimi; scriptum est enim, mihi vindictam, & ego retribuam.* RESPONDEO, vindictam, quam exercent publicæ personæ, rectè vocari vindictam Dei, Dei enim ministri sunt in hoc ipsum seruientes. vnde Paulus postquã dixerat in fine c. 12. ad Rom. *Mihi vindictam, & ego retribuam* Subditin principio, cap. 13. *Si malè egeris, time, non enim sine caussa gladium portat, minister enim Dei est, vindex in iram ei qui malè agit.*

ADDVNT deinde illud Isaiæ 2. *Conflabunt gladios suos in vomeres, & lanceas suas in falces, non leuabit gens contra gentem gladium, nec exercebuntur vltra ad prælium.* quæ de tempore Christiano prędicta sunt. RESPONDEO, solùm hoc loco prædicitur altissima pax futura, eo tempore, quo nasceretur Christus, vt B. Hieronymus exponit, & impletum esse scimus tempore Augusti Cæsaris. Illud enim (vltra) non significat, in æternũ, sed in longum tempus. præterea etiamsi non esset hoc impletum, nihil inde concluderetur; nam non prohibet Isaias bellum, si sint hostes, qui nos infestent, sed prædicit futurum, vt nulli sint hostes. Donec igitur sunt hostes, etiam bellum geri potest. Potest etiam dici prædictum esse regnum Christi fore regnum pacificum, quandoquidem non est de hoc mundo, nec temporalia curat, & in hoc distingui à regno Iudaico, quod bello, & cædibus firmandum, & conseruandum fuit.

DENIQVE obiiciunt illa verba Matth. 5. *Si quis te percusserit in vnam maxillam, præbe ei & alteram: & diligite inimicos vestros: benefacite his, qui vos oderunt.* Et Matth. 26. *Qui acceperit gladium, gladio peribit.* Quibus similia sunt illa Rom. 12. *Nulli malum pro malo reddentes, & non vosmetipsos vindicantes carißimi, &c.*

RESPONDEO, eadẽ argumenta obiecisse Iulianum apostatam olim Christianis, vt Gregorius Nazianzenus refert orat. 1. in Iulianum, procul à medio. Dicimus autem primò,

hæc

hæc omnia, siue præcepta, siue consilia dari priuatis hominibus; non enim Dominus vel Apostolus præcipit iudici, vt non puniat eum, qui alteri fecit iniuriam, sed præcipit vnicuiq;, vt proprias iniurias æquo animo ferat: bellum autem ad publicam iustitiam, non ad priuatam vindictam pertinet: & sicut dilectio inimici, ad quam omnes tenentur, non impedit iudicem, aut carnificem ab officio suo; ita etiam non impedit milites & imperatores à suo.

DICO præterea, etiam priuatis hęc non semper esse pręcepta, sed interdum præcepta, interdum consilia; præcepta sunt semper in animi præparatione, ita vt sit homo paratus prębere alteram maxillam, & auferenti tunicam dare etiam pallium potius, quàm Deum offendere, sed re ipsa hoc præstare præceptum est, quando necessitas honoris Dei id exigit, aliâs solum est consilium, & aliquãdo ne consilium quidem, vt si ex eo quod præbeam alteram maxillam nulla sequitur vtilitas, nisi quod ille iterum peccat. Ita respondent Gregorius Nazianzenus loco notato, & Augustinus epist. 5. ad Marcellinum.

SECVNDO obiici possunt tria decreta Ecclesiæ. PRIMVM est in Concilio Nicæno can. 11. vbi grauissima iniungitur pœnitentia iis, qui militiam, cui renunciauerant, repetierint. SECVNDVM est in epistola B. Leonis 90. ad Rusticum, & habetur etiam can. Contrarium de pœnitentia dist. 5. *Contrarium*, inquit Leo, *est Ecclesiasticis regulis post pœnitentiæ actionem redire ad militiam secularem.* Et infrà: *Non est liber à Diaboli laqueis, qui se militiæ mundanæ voluerit implicare.* TERTIVM est Gregorij, eadem dist. canone, Falsas, vbi dicitur eos, qui exercent negotium, quod sine peccato non potest exerceri, non esse capaces pœnitentiæ, nisi negotio eiusmodi renuncient, & ponit Gregorius exemplum de milite.

RESPONDEO ad PRIMVM, agi de iis, qui ob confessionem fidei priuati fuerant cingulo militari à Diocletiano, vel à Licinio, & postea repetebant cingulum, parati negare fidem. Vide Zonaram, & Balsamonem in eum canonem, & Ruffinum lib. 10. hist. cap. 6. & quæ nos scripsimus de hac re lib. 2. de Conciliis, cap. 8.

Ad SECVNDVM & TERTIVM dico, agi de iis, qui occasione militiæ multa peccata commiserant, quiq; propterea

pœnitentiam egerant. Isti enim malè faciunt, si ad malitiam redeunt, in qua experti sunt, se sine peccato viuere non posse, non ex vitio militię, sed ex proprio, & tunc præcipuè malè faciunt, quando imperatum ei fuerat à sacerdote, ne ad militiam redirent. Et quod reuera isti canones non prohibeant absolutè militiam, patet ex fine illius canonis, falsas, vbi posteaquam dictum fuerat malè facere eos, qui post pœnitentiam ad militiam redeunt, subditur, nisi consilio religiosorum Episcoporum pro defendenda iustitia.

Tertio obiiciuntur ab Erasmo plura loca Patrum, quibus addimus duo, vnum Tertulliani, alterum Hieronymi. Tertullianus libro de corona militis, vltra medium, quærit, an Christiano militia conueniat? & respondet: *Credimus ne*, inquit, *humanum Sacramentũ diuino superinduci licere? & in alium Dominum respondere post Christum? licebit in gladio conuersari, Domino pronunciante, gladio periturũ, qui gladio fuerit vsus? & prælio operabitur filius pacis, cui nec litigare conueniet?*

Respondeo, Tertullianum non damnare militiam tanquam per se malam. Quod patet Primo, ex locis suprà citatis, ex Apologetico, cap. 5. & 42.

Secundo, quia in hoc libro de corona militis fatetur eos, qui milites erant ante Baptismum, posse manere milites etiam post Baptismum, & solùm docet non debere ad militiam accedere post Baptismum eum qui liber est: *Planè*, inquit, *si quos militia præuentos fides posterior inuenit, alia conditio est, vt eorũ, quos Ioannes admittebat ad lauacrum, vt Centurionum fidelissimorum, quem Christus probat, & quem Petrus catechizat, dum tamen suscepta fide, atque signata, aut deserendum statim sit, vt multis actum, aut omnibus modis cauillãdum, ne quid aduersus Deum committatur.*

Tertio patet, quia caussæ præcipuæ, quas reddit, cur Christiani non debeant militare, sunt propter periculum idololatrię, tunc enim omnes ferè principes Gentiles erant. Itaque per accidens iudicabat Tertullianus malum esse bellum eo tempore: *Excubabit*, inquit, *pro templis, quibus renunciauit? & cœnabit illic vbi Apostolo non placet? & quos interdiu exorcismis fugauit, noctibus defensabit? vexillum quoq; portabit æmulum Christo, &c.* Porro aliæ rationes eius suprà positæ solùm congruentiæ sunt, vt patet.

HIERONYMVS in epistola ad Ageruchiam de Monogamia: *Olim,* inquit, *bellatoribus dicebatur, accinge gladiũ tuum super femur tuum potentissime: nunc Petro dicitur, conuerte gladium tuum in vaginam, &c.* RESPONDEO, vult dicere, in Testamento veteri bella fuisse imperata Deo, & necessaria ad terram promissionis capiendam, & conseruandam: in Testamento nouo non esse imperata bella, sed potius pacem, quia ad regnum cœlorum acquirendum non sunt arma necessaria: non tamen hinc sequitur, non posse Christianos, vt ciues temporalis Reipub. bella gerere cum iis, à quibus iniuriam acceperunt.

Præter hæc obiicit ERASMVS aliquot alios Patres, ac primùm Origenem, qui li. 2. contra Celsum paulò ante medium dicit, Christum omnia bella sustulisse: & tractat. 7. in Matth. exponens obiter illud Luc. 22. *Qui non habet gladium, vendat tunicam & emat gladiũ.* Dicit perniciosum esse hunc locum iis qui carnaliter eum intelligunt, qui reuera putant esse tunicam vendendam ad emendum gladium.

RESPONDEO, in priore loco nihil esse pro Erasmo; cùm enim Origenes dicit, Christum sustulisse omnia bella, non intelligit Christum prohibuisse bella, sed prouidentia sua generalem pacem mundo attulisse tempore natiuitatis suę, immò ibidem aliquid est contra Erasmum: dicit enim Origenes, propterea Dei prouidentia factum esse, vt veniente Christo omnia Romano Imperatori subiecta essent, quia si multi fuissent reges, necessaria etiam fuissent bella, quibus alij aliorum iniurias propulsarent. IN posteriore etiam loco nihil dicitur contra bellum; fatemur enim non ita crassè verba Domini intelligenda, vt debeat vnusquisq; necessariò vendere tunicam, & emere gladium, sed solùm modo illo loquendi Dominum explicare voluisse, in talibus angustiis, & necessitate Apostolos futuros tempore passionis, qualem patiuntur ij, qui vt se defendant, vendunt tunicam, & emunt gladium.

Sed quid hinc colligitur contra bellum? An quia Dominus hoc loco nō iussit, vt Apostoli verè gladios emerent, ideo intelligetur prohibuisse bellum? quod item Origenes ait hom. 15. in Iosue, non esse Christianis carnalia bella peragenda, significat militiam Christianam sub Imperatore Christo

non esse carnalem contra homines, vt fuit militia Iudæorum sub Iosue, sed spiritualem contra Dæmones, non tamen hinc sequitur non licere Christianis, vt sunt ciues politicæ Reipub. bella gerere.

Ad eundem modum soluuntur quæ Erasmus affert ex Chrysostomo, Basilio, & Theophylacto, ex cathena B. Thomæ in cap. 22. Lucæ, solùm enim docent non iussisse Apostolis, vt verè gladios emerent.

DEINDE obiicit Ambrosium, qui lib. 10. in Lucam exponens illud; Qui non habet, vendat tunicam, & emat gladiũ: *O Domine,* inquit, *cur emere me iubes gladium, qui ferire me prohibes? cur haberi præcipis, quem vetas promi? nisi fortè vt sit parata defensio, non vltio necessaria, & videar potuisse vindicari, sed noluisse; lex tamen referire non vetat, & ideo fortasse Petro duos gladios offerenti, sat est, dicis, quasi licuerit vsq; ad Euangelium, vt sit in lege æquitatis eruditio, in Euangelio bonitatis perfectio.* RESPONDEO primò, nihil hoc loco dici de bello, quod publica auctoritate exercetur, sed de priuata defensione, vel vltione. Secundò dico etiam priuatam defensionem, secundum Ambrosii sententiam, non pertinere ad prohibitionem præcepti, sed ad perfectionem consilij, vt illa verba clarè indicant, vt sit in lege æquitatis eruditio, in Euangelio bonitatis perfectio.

ITEM obiicit Erasmus Augustinum, quem dicit non sibi constare, & si alicubi belli patrocinium susceperit, tamen alibi contra bellũ scripsisse; nam in Psal. 37. scribit: *Non orare debemus, vt moriantur inimici, sed vt corrigantur.* Et epist. 5. ad Marcellinum multa scribit contra bellum, in epistola verò 158. & alibi supplicat eidem Marcellino, vt hæreticos Donatistas citra sanguinem puniat.

RESPONDEO, videtur Erasmus pueros putasse, cum quibus agebat; quid enim hæc ad propositum faciunt? nam in Psal. 37. reprehendit odium inimici, quo aliqui Deum orant pro morte inimicorum. quis autem negat esse malum optare mortem inimico ex odio, & cupiditate vindictæ? tamen optare mortem inimico, & etiam inferre secũdum ordinem iustitiæ malum non est, si fiat non odio hominis, sed amore iustitiæ, & communis boni. In epistola verò 5. nihil est contra bellum, sed potius pro bello, vt suprà citauimus, nec scio

quid

quid Eraſmus ſomniauerit. In epiſt.158.ſupplicat iudici pro vita ſceleratorum, qui iam tenebantur captiui, & crimen fatebantur, quod Epiſcopi etiam modò facere ſolent. ſed quid hoc ad bellum? num quicunq; ſupplicat, ne latro aliquis ſuſpendatur, continuò bellum prohibet?

OBIICIT etiam exemplum S. Martini, qui, vt Sulpitius in eius vita refert, Iuliano Imperatori dixit: *Donatiuum tuum militaturus accipiat, ego Chriſtianus ſum, mihi pugnare non licet.* RESPONDEO, non ſatis fideliter verba S. Martini Eraſmus retulit, non enim ait: *Ego Chriſtianus ſum, mihi pugnare nõ licet*, ſed, *hactenus militaui tibi, nunc patere vt militem Deo, Chriſti ego miles ſum, mihi pugnare non licet*; quibus verbis non ſignificauit ſe tantùm eſſe Chriſtianum, ſed etiam voto, & propoſito Monachum. id ſignificat illud, patere vt militem Deo, &, Chriſti ego miles ſum. vnde paulò antè Sulpitius ſcripſerat S. Martinum poſt Baptiſmum ſuſceptum adhuc duos annos militaſſe, non quod non cuperet ſtatim ſeculo renunciare, ſed quia tribunus militũ, cui ipſe contubernalis erat, promiſerat ſe etiam exacto tribunatu ſeculo valedicturum, id eſt, cum ipſo Monachum futurum. Itaq; non Chriſtiano, ſed Monacho bellum interdictum aſſeruit, cùm ipſe Chriſtianus exiſtens duos iam annos militauiſſet.

POSTREMO ſic Eraſmus inſtat, arma Eccleſiæ ſunt gladius verbi Dei, ſcutum fidei, galea ſalutis, lorica iuſtitiæ, iacula orationum, vt Apoſtolus docet ad Epheſ.6. non ergo ferro & armis Chriſtiani pugnare debent.

Reſpondeo PRIMO, Apoſtolus non deſcribit bellum contra homines, ſed contra dæmones, vt patet ibidem: *Non eſt nobis colluctatio, &c.* SECVNDO dico, præcipua Chriſtianorum arma eſſe fidem & orationem, ſed non propterea etiam arma ferrea non eſſe neceſſaria; nam Exod.17. legimus Moſe orante, & Ioſue pugnante, victoriam Iſraëli à Deo donatam contra Amalech; & Machabæos ſcimus orationibus, & armis pugnauiſſe, & Auguſtinus ſcribit ad Bonifacium, epiſt.194. *Arripe manibus arma, oratio aures pulſet auctoris.* Et eidem Bonifacio ſcribit epiſtol.207. *Alij pro vobis orando pugnant contra inuiſibiles inimicos, vos pro eis pugnando laboratis contra viſibiles barbaros.*

At, inquiunt, bellum opponitur paci, sed pax est bona, & effectus caritatis, igitur malum est bellum. Respondeo, bellum sic paci opponi, vt sit etiam medium ad pacem, sed hoc interesse inter bellum iustum & iniustum, quod bellum iniustum opponitur paci bonæ, & ducit ad pacem malam, & ideo tale bellum vitiosum est: at bellum iustum opponitur paci malæ, & ducit ad pacem bonam, sicut vulnera Chirurgi contraria sunt sanitati malæ, & imperfectæ quam habent ægroti, sed ad bonam, & perfectam sanitatem, tanquam ad finem perducunt.

CAPVT XV.

Quot sint, & quæ iusti belli conditiones.

Belli iusti conditiones quatuor numerare solent, qui hęc tractant. Auctoritatem legitimam, caussam iustam, intentionem bonam, & modum conuenientem. Sed de singulis seorsim dicendum est.

Prima igitur conditio est auctoritas legitima. dicit enim S. Augustinus lib. 22. contra Faustum, cap. 75. *Ordo ille naturalis mortaliũ paci accommodatus hoc poscit, vt suscipiendi belli auctoritas, atque consilium penes principem sit, exequendi autem iussa bellica ministerium milites debeant paci, salutique communi.* Et ratio idem probat; nam priuati homines, & qui superiorem habent, si ab aliquo iniurias accipiant, possunt ad superiorem confugere, atque ab eo iudicium petere. at principes si ab aliis principibus aliquid patiantur, non habent commune aliquod tribunal, ad quod illos accusent, & ideo licet eis bello iniurias publicas propulsare.

Residet autem hæc auctoritas indicendi belli, secundum communem sententiam, in omnibus principibus, & populis, qui in temporalibus superiorem non habent, quales sunt Reges omnes, item Respub. Venetorum & similes, &c. Item nonnulli Duces & Comites, qui nulli subsunt in corporalibus: non autem Duces & Comites, qui subsunt regibus immediatè; qui enim subsunt aliis, non sunt per se capita Reip. sed potius membra. Nota tamen hanc auctoritatem non

requiri

requiri ad bellum defensiuum, sed solùm ad offensiuum; nam defendere se vnicuique licet, non solùm principi, sed etiam priuato, at indicere bellum, & inuadere hostem, solius est supremi capitis.

Secvnda conditio est caussa iusta; nõ enim sine caussa bellum indici potest, nec etiam propter quodcunq; peccatum, sed tantùm propter iniuriam propulsandam. Ita B. August. q. 10. in Iosue: *Iusta bella*, inquit, *definiri solent, quæ vlciscuntur iniurias, si qua Gens vel ciuitas, quæ bello petenda est, vel vindicare neglexit, quod à suis improbè factum est, vel reddere, quod per iniuriam ablatum est.* Ratio autem huius est, quia princeps non est iudex, nisi hominum sibi subditorum, ergo non potest quæcunque peccata aliorum hominum punire, sed solùm ea, quæ cedunt in detrimentum populi sibi subiecti; nam etsi non est iudex ordinarius aliorum, est tamen defensor suorum, & ratione huius necessitatis efficitur etiam quodammodo iudex eorum, qui suis iniuriam fecerunt, ita vt possit eos gladio punire.

Est verò obseruandum, caussam belli debere esse non leuem, neque dubiam, sed magnam, & certam, ne fortè plus incommodi bellum afferat, quàm sit vtilitas, quæ inde speratur; si autem dubia sit, distinguendum est de principe, & militibus; nam princeps ipse sine dubio peccat; nam bellum est actus iustitiæ punitiuæ, iniustum est autem punire aliquem caussa nondum probata: milites autem non peccant, nisi constaret certò bellum esse illicitum; debent enim subditi parere superiori, nec debent discutere imperia eius, sed potius præsumere debent principem suum bonam caussam habere, nisi manifestè contrarium nouerint: sicut etiam cum dubia est culpa alicuius particularis, peccat iudex, qui eum damnat, non carnifex, qui damnatum occidit; non enim tenetur carnifex discutere sententiam iudicis. ita docet Bonifacius Papa in Sexto, de regulis iuris, regula 25. *Quod quis*, inquit, *mandato facit iudicis, dolo facere non videtur, cùm habeat parere necesse.* Et B. Augustinus lib. 22. contra Faustum, cap. 75. *Hoc etiam*, inquit, *fit vt vir iustus, si fortè sub rege sacrilego militet, rectè possit illo iubente bellare, ciuicæ pacis ordinem seruans, cui quod iubetur, vel non esse contra Dei præceptum, certum est, vel vtrum sit, certum non est, ita vt fortasse reũ*

regem faciat iniquitas imperandi, innocentem autem militem ostendat ordo seruiendi.

NOTA tamen hoc intelligi de militibus, qui sunt obligati ei principi, qui bellum gerit, quales sunt subditi eius, & etiam ij, qui ordinariū ab eo stipendium habent etiam tempore pacis, non autem de aliis qui aliunde adueniunt cùm est bellandum; qui enim non sunt obligati militare, non possunt tuta conscientia ad bellum accedere, nisi sciant bellum esse iustum: qui autem nihil cogitant, sed parati sunt militare, siue bellum sit iustum, siue non, modò stipendium habeant, ij in statu damnationis versantur.

TERTIA conditio est intentio bona. Nam cùm finis belli sit pax & tranquillitas publica, non licet bellum suscipere propter alium finem. vnde grauiter peccant tam reges, quàm milites, qui vel vt noceāt alicui, vel vt imperium dilatent, vel vt exerceāt fortitudinem bellicam, vel alia de caussa bellum suscipiunt, quàm propter commune bonum, etiamsi auctoritas legitima, & caussa iusta non desint. ita B. AVGVSTINVS in epistola ad Bonifacium comitem, quæ est 207. *Pacem,* inquit, *habere debet voluntas, bellum necessitas, vt liberet Deus à necessitate, & conseruet in pace; non enim pax quæritur vt bellum geratur, sed bellum geritur vt pax acquiratur. esto ergo etiam bellando pacificus, vt eos, quos expugnas, ad pacis vnitatem vincendo perducas.* Et lib. 22. contra Faustum, cap. 74. *Nocendi cupiditas, vlciscendi crudelitas, impacatus, atque implacabilis animus, feritas rebellandi, libido dominandi, & si qua similia, hæc sunt, quæ in bello iure culpantur.*

Sunt autem duo notanda. PRIMO, quoniam bellum est medium quoddam ad pacem, sed valde graue, & periculosum, ideo non esse mox inferendum bellum, cùm caussa existit, sed esse prius procurandam pacem aliis rationibus facilioribus, nimirum pacificè petendo ab hostibus debitam satisfactionem. Deuteron. 20. *Si quando accesseris ad expugnandam ciuitatem, offeres ei primùm pacem, &c.* Et B. Augustinus epist. 207. ad Bonifacium: *Pacem habere debet voluntas, bellum necessitas.*

SED quæret aliquis, quid si hostis nolit initio satisfacere, sed paulò pòst bello iam inchoato petat pacem, & satisfactionem offerat, an tenebitur alter a bello cessare. Caieta-

nus

nus verbo Bellum, dicit quod non tenetur cessare quando bellum iam est inchoatum, quamquam teneretur antea quàm inchoaretur acceptare satisfactionem. Sed (meliori iudicio saluo) dicendum videtur, quod ex iustitia nunquam tenetur, qui habet iustam caussam, acceptare satisfactionem, nec ante bellum inchoatum, nec postea: tamen ex caritate vtroque tempore tenetur, nisi per accidens aliud expediat. PRIORIS ratio est, quia princeps habens iustam caussam belli, gerit personam iudicis respectu alterius principis, qui iniuriam fecit, iudex autem non tenetur ex iustitia condonare mortem reo, etiamsi offerat satisfactionem, quamquam possit condonare ex misericordia, si sit supremus iudex, verbi gratia, Rex non tenetur donare vitam furi, etiamsi restituat, etsi ex misericordia potest. Ratio POSTERIORIS est, quia bellum est grauissimum supplicium, & quo non solùm punitur qui peccauit, sed etiam per accidens multi innocentes inuoluuntur: ideo Christiana caritas semper id videtur exigere vt à bello cessetur, quando qui nocuit debitam satisfactionem offert, nisi fortè per accidens aliud expediat, id est, nisi talis sit hostis contra quem pugnatur, vt bono cōmuni expediat eum vel subiectum esse alteri, vel funditus interire, quales erant Amorrhæi, quos Deus iussit penitus deleri, Deuter. 20.

SECVNDO notandum, differre hanc tertiam cōditionem à duabus primis, quod illæ si desint, faciunt bellum esse iniustum, hæc verò si desit, facit bellum esse malum, sed non iniustum propriè. qui enim sine auctoritate vel sine iusta caussa bellum mouet, non solùm contra caritatem, sed etiam contra iustitiam peccat, & non tam est miles, quàm latro: qui verò auctoritatem, & caussam iustam habet, & tamen amore vindictæ vel augendi imperij, vel propter alium finem malū bellat, nō agit contra iustitiam, sed solùm contra caritatem, nec est latro, sed malus miles.

Ex quo deducitur, quod cùm solùm deest hæc tertia conditio, non tenentur milites, nec reges ad vllam restitutionem, sed solùm ad pœnitentiam: cùm autem deest prima vel secunda, tenentur omnes ad restitutionem damni illati, nisi excusentur ignorantia inuincibili: ignorantia enim crassa, & culpabilis, sicut à peccato nō excusat, ita nec à resti-

tutione,

tutione, vt habemus capite finali de iniuriis & damno dato. qui autem laborat ignorantia inuincibili, non tenetur reſtituere donec ea ignorantia laborat; at cùm cognouerit bellum fuiſſe iniuſtum, tenetur reſtituere, non damnum tempore belli illatum, ſed ſi quid habet alienum ex illo bello: & ſi nihil habet in ſpecie, ſed tamen rebus venditis factus eſt ditior, tenetur reſtituere tantum, quantum eſt ditior factus; nam res aliena retineri non poteſt, etiamſi propter ignorantiam ſine peccato acquiſita ſit, ſed reddi debet vel Domino ſi ſcitur, vel pauperibus.

QVARTA conditio eſt, modus debitus, qui in eo præcipuè conſiſtit, vt nulli innocenti noceatur, quod explicuit Ioannes Baptiſta Luc. 3. *Neminem concutiatis, nulli calumniam faciatis, contenti eſtote ſtipendiis veſtris.* Quibus verbis prohibet iniurias, quas milites inferre ſolent innocentibus aut vi, aut fraude, vel in perſona, vel in bonis. cùm dicit: *Neminem concutiatis*, prohibet iniuriam, quæ aperta violentia infertur perſonæ, vt cùm ruſticos cædunt, niſi ad nutum obediant. cùm dicit: *Nemini calumniam faciatis*, prohibet iniuriam quæ fraudibus, & calumnia infertur, vt cùm dicunt aliquem eſſe proditorem vel hoſtem, etiamſi contrarium nouerint eſſe verum, & eo nomine vel ipſi eum ſpoliant, aut occidunt, vel deferunt ad ducem, vel præfectos. cùm verò addit: *Contenti eſtote ſtipendiis veſtris*, prohibet iniuriam, quæ alicui non in perſona, ſed in bonis infertur, vt cùm furantur, & rapiunt vndecunque poſſunt, vel etiam exigunt, & extorquent ab iis à quibus non debent.

Eſt autem obſeruandum, tria eſſe genera perſonarum, quibus milites damnum inferre non poſſunt ſecundum regulam Ioannis Baptiſtæ. PRIMVM eſt eorum omnium, qui ad Rempub. hoſtium non pertinent: ex quo excuſari non poſſunt milites, qui damnum inferunt ciuibus, aut ruſticis amicis, apud quos hoſpitantur, vel per quorum loca tranſeunt, neque excuſantur ſi dicant, ſibi ſtipendia non ſolui; nam non propterea illis obligata ſunt bona priuatorum ciuium, neque luere debet pœnam ciuis, aut ruſticus, ſi rex aut dux peccat non ſoluendo ſtipendia militibus, niſi fortè iuſta de cauſſa damnati ſint homines alicuius loci ad hanc pœnam, vt milites alant, quod tamen rarius accidit.

SECVN-

SECVNDVM est quorundam, qui etsi aliquo modo ad Rempub. hostium pertinent, tamen excipiuntur capite Innouamus, de tregua, & pace, vbi sic dicitur; Innouamus, vt Presbyteri, Monachi, conuersi, peregrini, mercatores, rustici euntes, vel redeuntes, vel in agricultura existentes, & animalia, quibus arant, & semina portant ad agrum, congrua securitate lætentur. vbi nomine mercatorum non videntur intelligi ij, qui in ciuitate hostium resident, & sunt pars quædam ciuitatis, sed solùm ij, qui transeunt, vel ad nundinas veniunt, qui non sunt pars ciuitatis.

TERTIVM genus est hominum ineptorum ad bellum, quales sunt pueri, senes, mulieres. tales enim, etsi capi & spoliari possunt, quia sunt pars ciuitatis, tamen occidi iustè non possunt, nisi fortè casu & per accidens occidantur; vt cùm miles iaculatur in cuneum hostium, & fortè occidit puerum, aut mulierem, aut etiam sacerdotem, non peccat, sed tunc peccat, cùm ex intentione occidit, & potest, si velit, non occidere; nam & ratio naturalis hoc docet, & etiam Deus hoc iubebat Hebræis Deuter. 20. nimirum vt parcerent paruulis & mulieribus; & Theodosius grauiter ab Ambrosio reprehensus fuit, quod cùm punire vellet Thessalonicenses, sine delectu obuios quosque necari iussit, vt refert Theodoretus lib. 5. histor. cap. 17. & 18. QVOD si Moses aliquando iussit etiam mulieres, & paruulos occidi, vt patet Deuter. 2. & 3. & alibi, non propterea id etiam nostris militibus licet; nam ille Dei reuelatione clarè cognoscebat Deum sic velle, cui nemo dicere potest, cur ita facis?

CAPVT XVI.

Licere bellum gerere Christianis contra Turcas.

IAM verò quæstio de bello contra Turcas omitti potuisset, nisi Lutherus inter alia sua paradoxa etiã hoc protulisset, ac defendere conatus esset, non licere Christianis contra Turcas bellum gerere, vt patet ex articulo 34. in Bulla Leonis damnato. Luthero videtur assentiri Theodorus Bibliander in Chronolo-

gia tabul. 13. vbi sic ait: *Vrbanus, seu potius turbo sæuissimus, à spiritu malo homicidiis gaudente impulsus, bellum pro recuperanda Iudæa commouit.*

Est autem obseruandum, Lutherum non negare bellum contra Turcas esse licitum, quia putet in genere omne bellum esse illicitum; nam in assertione eiusdem articuli suadet, bellum contra Pontificem, quem Turcissimum Turcam esse dicit; neque quia existimet non habere Christianos iustam caussam; constat enim omnibus, Turcas nullo iure occupasse regna Christianorum, & quotidie plura occupare velle: constat etiam eum extinguere cupere omnem religionem, & dare omnem operam, vt homines ex Christianis fiant Mahumetani. Denique constat & antiquos Pontifices, vt Vrbanum II. Paschalem II. Eugenium III. & alios multos, necnon generalia Concilia, vt Lateranense, Lugdunense, Viennense, & alia, generale bellum indixisse Mahumetanis, & sanctum Bernardum, aliosque sanctos viros concionibus publicis excitasse populos ad hoc bellum, & sermonem miraculis confirmasse, vt ipsemet B. Bernardus modestè indicat initio lib. 2. de consideratione, nec aliquid horum Lutherus negat; sed sunt aliæ tres caussæ cur senserit non licere contra Turcas bellare.

PRIMA, quia voluntas Dei esse videtur, vt à Turca, tanquam flagello quodam puniamur, neque licet nobis Dei voluntati resistere. quod autem ista sit voluntas Dei, probat in assertione art. 34. ab experientia, quæ docuit hactenus nihil Christianis profuisse bellum contra Turcas.

Sed hæc prima caussa parum valet; nam etsi voluntas Dei sit, vt peccata nostra per Turcam puniantur, tamen non est voluntas Dei, vt Turcæ non resistamus, immò voluntas eius est, vt resistamus. id quod ex fine probatur. non enim Deus permittit Turcam in nos sæuire, vt pereamus, sed vt conuertamur, tunc autem ad conuersionem perducimur, cùm Turcę nos oppugnanti resistere conamur, resistendo laboramus, laborando nostram infirmitatem agnoscimus, atque inde ad Deum toto corde reuertimur, & eius auxilium imploramus. Itaque ex fine, quo Deus permittit Turcam in nos sæuire, sequitur manifestè ipsum velle, vt Turcæ resistamus. PRAETEREA, ita flagellum Dei est bellum Turcæ, sicut pestis,

stis, fames, hæresis, fomes, peccata, & similia, nemo autem tam est stultus, qui ideo putet non esse quærenda medicamenta contra pestem, neq; terram colendam ne moriamur fame, neque hæresi & fomiti resistendum.

Neque verum est quod Lutherus dicit, experientiam docere nihil nobis prodesse bellum contra Turcas; nam vt omittam plurimas victorias de Turcis relatas, certè cùm primùm arma illata sunt in terram promissionis, felicissimo euentu Hierusalem à nostris recuperata fuit, & regnauerunt Christiani annis LXXXVIII. & semper plura, & plura recuperabant, donec oriri cœperunt inter ipsos Christianos Principes contentiones, quemadmodum & nunc Turca plura occupat ob discordiam nostrorum, quàm sua virtute, & harum discordiarum potissima caussa fuit Lutherus ipse. Nam vt ex Ioanne Cochlæo patet in actis Lutheri anni M.D.XXVI. Hungaria periit, quia Germani à Rege Hungariæ vocati in auxilium, maluerunt Luthero parere tunc concionanti contra bellum in Turcas, quàm cogitare quid bonum commune postularet. Saltem hoc boni habet bellum, quod impeditur Turca ne tantum noceat quantum vellet, nisi enim hactenus cum eo pugnatum esset, iamdudum ille omnia obtineret.

SECVNDA caussa eius est, quia Ecclesiæ vtilior est tribulatio, & persequutio, quàm victoria, & tranquillitas. vnde in sermone de Matrimonio reprehendit Ecclesiæ consuetudinem, qua orat pro pace, & quiete, cùm potius pro tribulationibus orandum esset. SED respondemus, tribulationem, & persequutionem esse quidē vtilem, sed periculosam, & ideo non expetendam, sed tolerandam, cùm aliter fieri non potest. Vnde Matth. 6. iubemur orare: *Et ne nos inducas in tentatione.* Et 1. Tim. 2. Apostolus iubet orare pro regibus, vt quietam & tranquillam vitam agamus. Et B. Augustinus lib. 10. Confessionis, cap. 28. dicit, miserias tolerandas, non amandas, nec desiderandas, & petendas.

TERTIA caussa, eaque præcipua fuisse videtur, odium Pontificis, tanto enim odio Pontificem aliquando Lutherus persequebatur, vt planè optaret videre Turcam occupantem omnia regna Christianorum, vt saltem eo modo nomen Pontificis extingueretur. neque hoc fuisse votum, ac deside-

desiderium eius nos diuinamus, sed ex verbis eius colligimus; nam in libro ad nobilitatem Germaniæ, cap. 25. dicit, nullum esse pulchrius regimen vsquam, quàm apud Turcas, qui legibus Alcorani gubernantur, nullum autem turpius, quàm apud Christianos, qui iure canonico, & ciuili reguntur. & in assertione articuli 34. dicit, Pontificem, & Pontificios esse multò peiores, & truculentiores Turcis, & stultum esse pugnare pro peioribus Turcis contra meliores, & in epistola quadam contra duo mandata Imperialia: *Oro*, inquit, *cunctos pios Christianos, ne vllo modo sequamur, velint militiam ire, vel dare aliquid contra Turcas, quandoquidem Turca decies prudentior, probiorq́; est, quàm sunt Principes nostri.* Quibus verbis quid aliud suadere conatus est, quàm esse iuuandos Turcas contra Christianos?

Sed hæc sententia tantam absurditatem, & impietatem continet, vt ipse idem Lutherus postea, cùm ille ardor nonnihil deferbuisset, planè contrarium scripserit. Sic enim ait in libro de visitatione Saxonica: *Clamant*, inquit, *aliqui prædicatores temerariè, non resistendum esse Turcæ: hic sermo seditiosus est, qui neque ferri, neque permitti debet; tenentur igitur potestates resistere Turcis, qui non solùm cupiunt prouincias deuastare, vxores, ac liberos violare, & interficere, verùm etiam iura prouinciæ, cultum Dei, omnemq́; ordinationem bonam abrogare ac tollere. Idcirco debent Principes ob id præcipuè belligerare, &c.* & Ibidē: *Multò*, inquit, *tolerabilius foret viro bono videre filiorum suorum interitum, quàm Turcicis eos moribus imbui: Turcæ enim nullam prorsus honestatem vel sciunt, vel curant.* Hæc ille.

CAPVT XVII.

Ad magistratum non pertinere iudicium de Religione.

VINTA sequitur quæstio de officio magistratus politici in caussa religionis. Tres in hac parte sunt errores. PRIMVS eorum, qui nimis multum tribuunt magistratibus, vt Brentij in prolegomenis, Philippi in locis capite de magistratu, & aliorum, qui reges esse

esse volunt non solùm custodes & defensores religionis, sed etiam iudices & magistros. Dicunt enim ad eos, vt ad præcipua Ecclesiæ membra pertinere, iudicare controuersias fidei, præsidere Conciliis generalibus, constituere ministros, & pastores, & similia.

In quem errorem multa disputauimus in controuersiis de iudice controuersiarũ, de summo Pontifice, & de Conciliis; vbi ostendimus Reges habere primum locum inter Christianos, vt Christiani homines sunt, id est, vt sunt ciues terrenæ ciuitatis, non vt sunt ciues Sanctorum, & domestici Dei, ac vt Ecclesiæ membra sunt. Sic enim primum locum habent Episcopi, & præcipuè summus Pontifex, secundũ Presbyteri, tertium Diaconi, aliique ministri Ecclesiastici, vltimum Laici, inter quos etiam Reges & Principes numerantur.

Vnde CHRYSOSTOMVS homil. 83. in Matthæum alloquens Diaconos: *Si Dux quispiam si consul ipse, si is, qui diademate ornatur, indignè adeat, cohibe, & coërce, maiorem tu illo habes potestatem.* Et GELASIVS in epistola ad Anastasium Imperatorem: *Nosti,* inquit, *fili clementissime, quòd licet præsideas humano generi dignitate rerum terrenarum, tamen præsulibus diuinarum deuotus colla submittis, atque ab eis caussas tuæ salutis exspectas, inque sumendis cælestibus Sacramentis, eisque vt competit disponendis, subdi te debere cognoscis religionis ordine potius, quam præesse. Nosti itaque inter hæc ex illorũ te pendere iudicio, non illos ad tuam redigi posse voluntatem.*

Denique, Christus Ecclesiam regendam Petro & Episcopis commisit, non Tiberio, & eius præfectis, & per annos CCC. sine vllis Regibus Christianis, exceptis paucissimis, qui vel breuissimo tempore imperarunt, vt Philippus Cæsar, vel solùm in aliqua prouincia, vt Lucius Rex Britannorum, Ecclesia a solis Episcopis & Presbyteris optimè gubernata est. vide cetera locis citatis.

CAPVT XVIII.

Ad magistratum pertinere defensionem Religionis.

SECVNDVS error est aliorum, qui ad alterum extremum deflectentes docet, Reges debere curare Rempublicam suam, & pacem publicam; de religione autem non curare, sed permittere singulis vt sentiant prout voluerint, & viuant vt voluerint, modò non perturbent pacem publicam. In hoc errore fuerunt olim Ethnici, qui omnes religiones approbabant, & omnium Philosophorum sectas admittebant, vt Augustinus dicit lib. 18. de ciuit. Dei, cap. 51. vnde B. Leo serm. 1. de SS. Petro & Paulo: *Hæc autem ciuitas,* inquit, *ignorans suæ prouectionis auctorem, cùm penè omnibus dominaretur Gentibus, omnium Gentium seruiebat erroribus, & magnam sibi videbatur assumpsisse religionem, quia nullam respuebat falsitatem.* Et Themistius Philosophus, vt refert Socrates lib. 4. hist. ca. 27. Valenti Imperatori persuadere conatus est, Deo gratam esse sectarum varietatem, dum ita pluribus modis colitur; & pluris fit, dum difficilius cognoscitur. Item hæresiarcha quidam nomine Rhetor apud Augustinum libro de hæresibus, cap. 72. omnes sectas veras esse docuit.

Deniq;, hanc libertatem voluerunt & obtinuerunt Germani anno M.D.XXVI. quando Principes Imperij Spiræ cõgregati ediderunt quoddam INTERIM, & nunc idem feruntur in Flandria petere. quorum argumenta quatuor præcipuè sunt. Vnum, quod fides sit libera. Alterum, quod sit donum Dei. Tertium, quod experientia doceat cogendo nihil profici. Quartum, quod Christiani semper Iudæos tolerauerint, cùm tamen Christi hostes sint.

At hic error perniciosissimus est, & sine dubio tenentur Principes Christiani non permittere subditis suis libertatem credendi, sed dare operam, vt ea fides seruetur, quam Episcopi Catholici, & præcipuè summus Pontifex docet esse tenendam. Probatur PRIMO Scriptura, Prou. 20. *Rex qui sedet in solio iudicij, dissipat omne malum intuitu suo.* Item: *Dissipat impios Rex sapiens.* Porro impios esse hæreticos negari non

non potest. Item Psal. 2. *Et nunc Reges intelligite, erudimini, qui iudicatis terram, seruite Domino in timore.*

AVGVSTINVS in epistola 50. *Aliter seruit*, inquit, *Rex Deo, quia homo est, aliter quia Rex est; quia homo est, ei seruit viuendo fideliter, quia verò etiam Rex est, seruit, leges iusta præcipientes, & contraria prohibentes, conuenienti vigore sanciendo: sicut seruiuit Ezechias, lucos & templa Idolorum destruendo: sicut seruiuit Iosias, talia & ipse faciendo: sicut seruiuit Rex Niniuitarum, vniuersam ciuitatem ad placandum Dominũ compellendo: sicut seruiuit Darius, idolum frangendum in potestatem Danieli dando: sicut seruiuit Nabuchodonosor, omnes in regno suo positos à blasphemando Deo lege terribili prohibendo.* Et ibidem subiungit: *Quis mente sobrius Regibus dicat; Nolite curare in regno vestro, à quo teneatur, vel oppugnetur Ecclesia Domini vestri? non ad vos pertineat in regno vestro, quis velit esse siue religiosus, siue sacrilegus: quibus non potest dici; Non ad vos pertineat in regno vestro, quis velit esse pudicus, quis impudicus.*

Præterea in Testamento nouo Apoc. 2. reprehenditur Angelus Pergami, quòd haberet apud se aliquos tenentes doctrinam Nicolaitarum, & Angelus Thiatyre, quòd permitteret Iezabel seducere seruos Dei. Ex quibus colligitur, noxiam esse Ecclesiæ, mixtionem hæreticorum cum Catholicis. Rom. 16. iubentur Christiani declinare hæreticos. Gal. 5. *Vtinam*, inquit, *abscindantur*. Tit. 1. *Increpa illos durè vt sani sint in fide.* ergo Reges, qui sunt Ecclesiæ nutricij, Isa. 49. non debent permittere istam confusionem.

SECVNDO probatur testimoniis Pontificum & Imperatorum. LEO epist. 75. ad Leonem Augustum: *Debes*, inquit, *Imperator incunctanter aduertere regiam potestatem tibi non solùm ad mundi regimen, sed maximè ad Ecclesiæ præsidium esse collatam; vt ausus nefarios comprimendo, & quæ benè sunt statuta, defendas, & veram pacem his, quæ sunt turbata, restituas.* ANASTASIVS II. Papa in epist. ad Anastasium Imperatorẽ: *Hoc*, inquit, *præcipuè insinuo serenitati tuæ, vt cùm caussæ Alexandrinorum patuerint piissimis auribus vestris, ad Catholicam & synceram fidem eos auctoritate, sapientia, diuinisq; vestris mandatis redire faciatis.* Similia habet Gregorius lib. 9. epist. 60. ad Regem Angliæ. lib. 11. epist. 44. ad Leontiam Augustã. Similia habet Agatho in epistola ad Constantinum IV.

Porro Imperatores pij idem ſenſerunt; nam THEODOSIVS L. cunctos populos, C. de ſumma Trinitate, & fide Catholica, radicitus euulſit libertatem credendi, quam aliqui Principes permiſerant, ac iuſſit omnes credere eo modo, quo Romanus Pontifex docet eſſe credendum. VALENTINIANVM iuniorem laudat Ambroſius in oratione funebri, quòd Romæ repetenti antiquam libertatem in religione, vt colere poſſet ſacrificiis Deos, fortiſſimè reſtiterit. Similiter MARTIANVS C. eodem, L. Nemo, ſeuerè prohibet, ne quis ea, quæ ſunt in Conciliis Epiſcoporum definita, reuoluat, aut de iis publicè diſputare præſumat.

CONSTANTINVS Magnus initiò quidem imperij permiſit libertatẽ religionis omnibus, vt patet ex hiſtoria Euſebij lib. 10. cap. 5. tamen poſtea iuſſit claudi templa idolorũ & ſolam Chriſtianam religionem vigere, vt Optatus refert li. 2. cont. Parmen. quem filij ſunt imitati, Conſtans & Conſtantinus, vt Auguſtinus refert epiſt. 166. & (apud Ruffinum lib. 10. ca. 5.) exilium minatus eſt Conſtantinus iis omnibus, qui non acquieſcerent Nicæni Concilij definitioni.

Qui libertatem credendi conceſſerunt tres inueniuntur. IOVINIANVS, qui tamen ne Catholicos cum hæreticis miſceret, grauiter admonitus eſt à Cõcilio Antiocheno, vt ſcribit Socrates lib. 3. cap. 21. VALENS Imperator Arianus omnibus hæreticis & Ethnicis liberam permiſit religionem, vt ſcribit Theodoretus lib. 4. ca. 22. Deniq; IVLIANVS Apoſtata, qui ideo permiſit libertatem, quia ſic ſperabat poſſe interire Chriſtianiſmum; ſic enim ait Auguſtinus epiſt. 166. *Iulianus*, inquit, *deſertor Chriſti & inimicus, hæreticis libertatẽ perditionis permiſit, & tunc Baſilicas hæreticis reddidit, quando templa Dæmoniis; eo modo putans, Chriſtianum nomen poſſe perire de terris, ſi vnitati Eccleſiæ, de qua lapſus fuerat, inuideret, & ſacrilegas diſſenſiones liberas eſſe permitteret.*

Probatur TERTIO rationibus. PRIMO, poteſtas temporalis & ſpiritualis in Eccleſia non ſunt res diſiunctæ & ſeparatæ, vt duo regna politica, ſed ſunt coniunctæ, ita vt vnum corpus faciant; vel potius ita ſe habent, vt corpus & anima in vno homine; eſt enim poteſtas ſpiritualis quaſi anima, & temporalis quaſi corpus, vt Nazianzenus docet in oratione ad populum timore perculſum, ergo debet poteſtas temporalis

ralis spirituali seruire, eamque ab hostibus suis protegere ac defendere, ac (vt B. Gregorius ait, li. 2. epist. 61.) terrenum regnum cœlesti famulari; sed Ecclesiæ exitialis est hæc libertas; nam vinculū Ecclesiæ est vnius fidei confessio, ad Ephes. 4. *Vna fides*, & ideo dissensio in fide, Ecclesiæ est dissolutio. debent igitur Principes hanc libertatem nullo modo permittere, si fungi munere suo volunt.

SECVNDO, quando apud Iudæos vera religio florebat, non poterant Reges permittere libertatem religionis, ergo multò minus debent permittere Reges Christiani; non enim minus ordinata debet esse Ecclesia, quàm fuerit Synagoga. Antecedens patet Deuter. 17. vbi ex sententia iudicis politici iubentur occidi, qui non obediunt Sacerdoti. Et cap. 18. Pseudoprophetæ similiter exterminari iubentur; & idem patet exemplis, quæ affert Augustinus epist. 50. de Ezechia, Iosaphat, Iosia, & aliis piis Regibus, qui destruebant lucos, & templa idolorum, & seuerè puniebant idololatras, & populum ad cultum veri Dei compellebant. Quòd autem paulò ante Christi tempora cœperint permitti variæ hæreses, ac præcipuè Sadducæorum, qui negabant resurrectionem, non est mirum, quia Synagoga tunc ad interitum propinquabat, nec habebat Regem verè Iudæum, qui ista curaret, sed Idumæum Herodem, Pontifices autem nihil poterant.

TERTIO, libertas credendi perniciosa est etiam temporali bono regnorum, & publicæ paci, vt patet primùm ex Gregorio lib. 4. epist. 32. vbi dicit, Reipublicæ ciuilis incolumitatem, ex Ecclesiæ pace pendere. DEINDE ratione; nam vbi seruatur fides & obedientia Deo, ibi etiam seruatur Principi; nam fides ipsa hoc docet & exigit. ITEM dissensio in fide parit animorū & voluntatum dissensiones: omne autem regnum in seipsum diuisum, desolabitur; & experientia nostri temporis adeò manifestè hoc ostendit, vt frustrà id probare nitamur.

QVARTO, libertas credendi perniciosa est illis ipsis, quibus conceditur; nam libertas credendi nihil est aliud, quàm libertas errandi, & errandi in re omniū periculosissima; nam fides vera non est, nisi vna, Ephes. 4. *Vna fides*, ergo libertas ab ista vna fide recedendi, est libertas in errorum barathrum ruendi. Sicut ergo salubriter non permittitur ouibus liber-

tas vagandi per montes, & salubriter non liberatur gubernaculo, nec sinitur liberè à quolibet vento circumferri nauis; ita quoque salubriter non conceditur populis libertas credendi, posteaquam vni veræ fidei se adiunxerunt. Argumenta soluentur in sequenti Quæstione.

CAPVT XIX.

Non posse conciliari Catholicos cum hæreticis.

ERTIVS error est Gregorij CASSANDRI in libro de officio pij viri, vbi docet, debere Principes inuenire rationem pacis inter Catholicos, Lutheranos, Caluinistas, &c. Sed interim dum non inueniunt, debere permittere vnicuique suam fidem, modò omnes recipiant Scripturam & Symbolum Apostolicum. Sic enim omnes sunt vera Ecclesiæ membra, licet in particularibus dogmatibus dissentiant. Similia docuerunt olim pacificantes, auctore Zenone Imperatore, de qua re vide Euagrium, libro tertio, capite decimo quarto & tricesimo. Item Apelles, qui apud Eusebium libro quinto historiæ, capite decimo tertio dicebat, non esse discutiendam rationem fidei, sed sat esse credere in crucifixum. Hic est manifestus error, & contra eum scripsit ex Catholicis Doctoribus Ioannes à Louanio, ex hæreticis Ioannes Caluinus.

Potest autem facilè refelli hæc sententia; primùm enim, non possunt Catholici, Lutherani, & Caluinistæ eo modo conciliari; nam in ipso Symbolo non conuenimus, exempli gratia, per articulum: *Descendit ad inferos*, diuersissima intelligimus; nos enim credimus, Christi animam à corpore separatam, secundum substantiam suam descendisse ad Limbum Patrum; hæreticorum alij, volunt descendisse Christum ad inferos, nihil esse aliud, quàm sepultum fuisse; alij passum dolores inferni. Similiter articulum: *Credo*

san-

Sanctam Ecclesiam, diuersis modis intelligimus. Et illud etiã: *Sanctorum communionem*; nam de singulis Sacramentis sunt controuersiæ. Denique de illo: *Remissionem peccatorum*, maximè dissentimus.

DICET Cassander, sat est, quod omnes fatemur, Symbolum esse verum, & illud recipimus.

Contrà; PRIMO, Symbolum vnum est, & non in verbis, sed in sensu est fides, non ergo habemus idem Symbolum, si in explicatione dissidemus; præterea si sufficeret verba Symboli recipere, nulli ferè veterum hæreticorum iure damnati fuissent. Nam Ariani, Nouatiani, Nestoriani, & alij ferè omnes verba Symboli Apostolici recipiebant, sed quia in sensu dissensio erat, ideo damnati, & ab Ecclesia Catholica eiecti fuerunt.

SECVNDO, fundamentum Cassandri est falsum; non enim possunt vera membra Ecclesiæ vocari Lutherani & Caluinistæ, etiamsi in Symbolo nobiscum conuenirent; nam præter illam fidem requiritur subiectio ad legitimum caput Ecclesiæ à Christo constitutum, & communicatio cum aliis membris; Ecclesia enim est vnum corpus visibile, & proinde caput & membra habet visibilia, nec potest dici membrum, quod à capite & corpore reliquo separatum est. Certè Aërius, etiam quoad sensum, in Symbolo conueniebat cum Catholicis, tamen quia nolebat subesse Episcopo, & ceteris membris communicare, ab Epiphanio & Augustino in Catalogo hæreticorum ponitur, & Cyprianus libro 4. epist. 2. dicit, Nouatianum esse extra Ecclesiam, quia non volebat subiici Pontifici Cornelio, etiamsi nullam aliam hæresim introduxisset.

TERTIO, Cassander ita disputat, quasi inter Catholicos, Lutheranos, & Caluinistas solùm dissensiones sint de ritibus & cærimoniis humanis; at multa dogmata sunt maximi momenti, in quibus dissentimus, quæque non habentur expressè in Symbolo, & propter quę nulla pax sperari potest inter Catholicos, & Lutheranos. Nam verbi gratia, nos dicim⁹,

Missam esse diuinissimum cultum Dei; illi dicunt esse horrendam idololatriam: similiter inuocare Sanctos nobis est pietas, illis impietas, &c.

QVARTO, sancti Patres docuerunt nos, vt non solùm fidei Symbolum, sed etiam omnia alia dogmata fidei licet minuta videantur, inuiolata seruemus, nec propter hæreticos vllo modo immutari patiamur, Gal. 2. Paulus dicit, se nec ad horam cedere voluisse falsis fratribus. Et cùm olim Ariani peterent à Catholicis, vt saltem vnam vocem omitterent, quę non habetur in Scriptura, nec in Symbolo Apostolorum, vel vna litera immutarent, id est, non dicerent ὁμοούσιον, sed ὁμοιούσιον, & si hoc fieret, pacem pollicerentur; Catholici noluerunt, & Imperatori scripserunt, nefarium esse de rebus iam definitis aliquid immutare; & si quid iustarum sanctionum fuerit immutatum, non propterea pacem futuram; nec enim apud eos pacem esse posse, qui pacis iura nescirent. vide Theodoretum lib. 2. histor. cap. 18. & 19. vel Trip. lib. 5. cap. 21. & 23. & hoc verum esse patuit in Concilio Ariminensi; nam cùm simpliciores Catholici ab Arianis decepti, nomen ὁμοούσιον tollendum esse decreuissent, mox Ariani toto orbe terrarum prædicauerunt, se vicisse, & non contenti sustulisse vocem ὁμοούσιον, & pro ea substituisse ὁμοιούσιον, paulò post ipsum ὁμοιούσιον, in ἑτερούσιον, id est, dissimilis substantiæ, transformarunt, vt Theodoretus refert lib. 2. hist. cap. 21.

Hinc Basilius roganti Præfecto Valentis Imperatoris, vt tempori pareret, & non tot Ecclesias, propter paruam dogmatum subtilitatem, vexari pateretur, respondit: *Qui diuinis innutriti sunt eloquiis, corrumpere de diuinis dogmatibus, ne vnam quidem syllabam patiuntur, sed pro his, si contingat, omnes etiam mortis species amplectuntur.* Vide Theodoretum lib. 4. cap. 17. historiæ Ecclesiasticæ. Eadem constantia præditi fuerunt Eustachius & Syluanus, quibus cùm Imperator exilium minaretur, nisi vocem, ὁμοούσιον, abrogarent, responderunt, potestatem habes puniendi, non tamen nos Patrum statuta destruimus. vide hist. Tripart. lib. 5. cap. 24.

Denique GELASIVS in epistola ad Euphemianum, petenti hæretico, vt Papa eis condescenderet, id est, aliquid remitteret

mitteret

mitteret de religione Catholica, pacis gratia, eleganter eius petitionem irrisit: *Cùm autem, inquit, dicis, condescendere nos debere vobiscum: interim iam vos descendere, aut descendisse monstratis; vnde, quæso, vel quò ista descensio est? vtiq; ex superiore quodam loco ad inferiora quæque depositos, à Catholica, Apostolicaque communione ad hæreticam, damnatamque prolapsos videtis, cognoscitis, non negatis: sed etiam in superiore manentes sede, vultis impelli, condescendere nos vobiscum inuitatis ad ima de summis; nos coascendere vos nobiscum rogamus ad summa de imis.*

QVINTO, non potest liberum esse credere in vno quolibet dogmate, quin eadem ratione liberum esse debeat in omnibus, etiã in iis, quę in Symbolo Apostolico continentur; nam vna est regula fidei indubitata, & certa in omnibus quę creduntur, nimirum verbum Dei per Ecclesiam explicatum. Si ergo credo Ecclesiæ tradenti mihi Symbolum Apostolorum, quod non scio aliunde esse Apostolorum, nisi quia Ecclesia dicit; eadem ratione credere debeo Sanctos inuocandos, quia eadem Ecclesia hoc dicit; vel si hoc possim non credere, eadem ratione possum non credere, Symbolum illud esse Apostolorum.

SEXTO, opinio ista Cassandri noua est, & ab ipso primùm excogitata, vt ipse initio fatetur, suspecta igitur haberi debet. Vt enim pulchrè docet Vincentius Lyrinẽsis in suo opusculo contra prophanas nouitates, suspicione carere non potest, quod nouum est, cùm vera fides vna sit, & antiquissima.

SEPTIMO, ista opinio facit veram Ecclesiam omnino occultam & inuisibilem; immò ex solis adulatoribus & simulatoribus conflatam; nam Cassander dicit, ad veram Ecclesiam requiri duo, fidem in Christum, & pacem cum hominibus, & inde deducit eos, qui hostiliter insectantur Catholicos, vel Lutheranos, non esse de Ecclesia, sed eos solùm, qui cum omnibus pacem habent: ergo illi, qui sunt de Ecclesia, non possunt esse nisi occulti, & qui cum Catholicis simulant se hostes Lutheranorum, & cum Lutheranis hostes Catholicorum; nam Catholici non patiuntur in suo grege vllos, qui ostendunt vllo signo externo, se fauere Lutheranis: inter Lutheranos quoque, etsi permittuntur in iisdem prouinciis

omnes sectæ, tamen nulla secta in suo grege patitur amicos aliarum sectarum, vt notum est: ergo isti pij, & pacifici viri necessariò sunt omnes ficti & simulati, aliud ore profitentes, aliud in corde cælantes, & similes Herodi, qui cum Ethnicis erat Ethnicus, cum Iudæis Iudæus; nam & Cæsari templa erexit, & simul Deo vero, vt Iosephus refert lib. 15. Antiquitat. cap. 13. & 14.

Adde, quod fatetur Cassander, suos istos collegas esse paucos & occultos, sed hinc apparet, eos non posse Ecclesiam constituere; nam Ecclesia est manifesta & visibilis adeò, vt à Domino Matth. 5. dicatur ciuitas supra montem posita. Denique, vera Ecclesia sine Pastoribus esse non potest, ad Ephes. 4. isti autem homines occulti nullos pastores habent, nec habere possunt, dum ita manent occulti; proinde nullam Ecclesiam habent.

CAPVT XX.

Libros hæreticorum abolendos esse.

POSTREMA restat quæstio de pœnis hæreticorum, quas post Ecclesiæ iudicium & declarationem, Principes politici infligere possunt ac debent. Incipiemus autem à libris eorum, ac breuiter ostendemus, libros hæreticorum iure interdici, & exuri. Id igitur probatur PRIMO ex antiqua & perpetua consuetudine, non solùm Christianorum, sed etiam Ethnicorum.

PRIMO, refert Valerius Maximus lib. 1. cap. 1. quòd cùm Romæ reperti fuissent libri quidam, qui nonnihil videbantur soluere religionem, Prætor Vrbanus, ex auctoritate Senatus, in conspectu populi eos cremauit. Marcus Tullius li. 1. de natura Deorum refert, Protagoram Abderitem quòd libros noxios religioni scripsisset, Atheniensium iussu, vrbe atq; agro exterminatum, librosque eius in concione combustos.

DEINDE, tempore Apostolorum, refert Lucas Actorum 19. multos ab Apostolis conuersos libros curiosos & vanos contulisse, & combussisse coram omnibus: & Clemens lib. 1. constitut. Apostol. cap. 7. dicit, Apostolos prohibuisse initio fidelibus libros Gentilium, & falsorum Prophetarum. Scri-

bit etiam Eusebius lib.7. hist. cap.6. Dionysium Episcopum Alexandrinum, qui floruit circa annum CC.L. à fidelibus reprehensum, quòd libros hæreticorum legeret.

CONSEQVENTE postea tempore, creuit zelus fidelium contra libros hæreticorum; Nam Nicænum Concilium libros Arij igni adiudicauit, vt Nicephorus testatur lib.8. cap. 18. & Constantinus id exequutioni mandari iussit, proposita pœna capitis, si quis libros Arij occultasset, vt patet ex epistola eius apud Socratem, lib.1. cap.6. & Nicephorus lib.8. cap.25. Scribit etiam Socrates lib.1. cap.24. Marcellum Ancyranum damnatum fuisse, quòd libros suorum errorum comburere noluisset; non enim recipiebantur ad pœnitentiam hæretici, nisi prius libros suos combussissent.

CIRCA eadem tempora Epiphanius in Synodo Cypri coacta, vetuit libros Origenis legi, vt Socrates lib.6. cap.9. historiæ refert, & Concilium Carthaginense IV. canon.16. permittit solis Episcopis, vt tempore necessitatis libros hæreticorum legant. NON diu postea cùm Nestorij hæresis in Concilio Ephesino damnata fuisset, libri quoq; Nestorij in eodem Concilio interdicti fuère, & à Theodosio Imperatore exuri iussi, vt Liberatus refert cap.10. Breuiarij, & exstat adhuc lex Theodosij, L. Damnato, C. de Hæreticis. Circa idem tempus prodiit lex Honorij & Theodosij, qua iubentur Mathematici omnes suos libros, in quibus aliquid est aduersum Catholicæ religioni, in oculis Episcoporum cremare, L. Mathematicos, C. de Episcopali audientia. PARI ratione in Concilio Chalcedonensi damnantur libri Eutychetis, & ab Imperatoribus Valentiniano & Martiano seuera lege prohibetur, ne vllus eos legere, aut habere audeat, sed omnes diligentissimè quæsiti cremētur, vt patet ex Concilio Chalcedonensi, act.3. & ex ipsa lege, quæ adhuc exstat L. Quicunque, §. Nulli, & §. Omnes, C. de Hæreticis.

Eodem tempore B. Leo in epistol.91. ad Turbium, cap.15. & 16. interdixit lectionem librorum hæreticorum quorundam, & addidit eos Episcopos, qui eos in domibus fidelium haberi sinerent, hæreticos censendos; paulò pòst Gelasius in Concilio LXX. Episcoporum, vt habetur dist.15. can. S. Romana, proposuit indicem hæreticorum, quorum libros à fidelibus vitandos esse dicit.

Post-

Poſtmodum in V. Synodo damnato Anthymo, damnantur etiam eius libri, & Iuſtinianus Imperator grauem pœnam ſtatuit, nimirum amputationis manuum in eos, qui eiuſmodi libros deſcribunt, ac iuſſit vbique comburi. habetur hæc conſtitutio in prima actione Synodi V. & in Nouellis, conſtit. 42. B. Gregorius lib. 14. moralium, cap. 32. refert iuſſu Tyberij Imperatoris, crematum librũ Eutychij, quem ipſe Gregorius hæreſis conuicerat.

In VII. etiam Synodo, act. 5. interdicuntur & comburi iubentur libri hæreticorum, & can. 9. excommunicantur, qui libros hæreticorum legunt. Concilium Conſtantienſe ſeſs. 8. confirmat decretum Concilij Romani, quo interdicta fuerat lectio librorum Ioannis VViclefi. Denique, Concilium Tridentinum indicem librorum hæreticorum fieri iuſſit, vt omnes ſcirent, qui libri cauendi & exurendi eſſent. Ex quo apparet, ſemper eandem fuiſſe conſuetudinem in Eccleſia.

Accedit etiam in argumentum huius rei, quòd nulli ferè exſtent libri veterum hæreticorum. quomodo enim euanuerunt tot volumina Valentini, Marcionis, Arij, Eunomij, Neſtorij, Pelagij, & aliorum, quibus ſancti Patres reſpondent?

Probatur SECVNDO ratione; nam colloquia hæreticorum ſunt periculoſiſſima, & ideo diligenter vitanda, ergo multò magis libri ſunt noxij & peſtilentes, ac vitandi. Ad Romanos 16. *Rogo autem vos, fratres, vt obſeruetis eos, qui diſſenſiones & offendicula præter doctrinam, quam vos didiciſtis, faciunt, & declinate ab eis; nam per dulces ſermones & benedictiones ſeducunt corda innocentum.* 2. Timoth. 3. *Hos deuita.* Tit. 3. *Hæreticum deuita.* 2. epiſt. Ioan. *Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non affert, nolite recipere in domum, nec Aue ei dixeritis.*

S. IRENAEVS lib. 3. cap. 3. *Tantum,* inquit, *Apoſtoli, & horum diſcipuli habuerunt timorem, vt neque verbo tenus communicarent alicui eorum, qui adulterauerant veritatem.*

S. CYPRIANVS lib. 1. epiſt. 3. ad Cornelium: *Declinent,* inquit, *fortiter, & euitent dilectiſſimi fratres noſtri verba, & colloquia eorum, quorum ſermo vt cancer ſerpit.* Et infrà: *Nulla cum talibus commercia, nulla conuiuia, nulla colloquia miſcean-*

ſcean-

sceantur, simusque ab eis tam separati, quàm sunt illi ab Ecclesia profugi.

S. ATHANASIVS de S. Antonio in eius vita: *Nunquam,* inquit, *Manichæis, aut alijs hæreticis saltem amicabilia verba largitus est, denuncians talium amicitiam, atque sermones, perditionem esse animæ. Sic etiam Arianos detestabatur, vt omnibus diceret, nec iuxta eos quidem esse accedendum.* Et ipse B. Antonius iam moriturus: *Hæreticorum,* inquit, *& schismaticorum venena vitate, meumque circa eos odium sectamini. scitis ipsi, quod nullus mihi, nec pacificus quidem sermo cum eis vnquam fuerit.* S. AVGVSTINVS in epist. 62. *Hæreticum,* inquit, *sicut vitandum monemus, ne infirmos, & paruulos fallat, ita non abnuimus quibuscunque modis possumus corrigendum, &c.* S. LEO serm. 18. de passione Domini: *Viperea,* inquit, *hæreticorum vitate colloquia, nihil vobis commune sit cum eis, qui solo sunt nomine Christiani.* Hæc ille.

IAM igitur, si tantopere vitanda sunt colloquia hæreticorum, quantò magis libri? nam oratio in libris scripta, est magis composita, & artificij plena, quàm quæ in colloquiis vsurpatur. DEINDE, est semper ad manus; nam conciones & colloquia sunt rara, & verba ore prolata mox transeunt; at verba in libris manent perpetuò, & semper nobis adsunt, nobiscum peregrinantur, nobiscum domi sedent. PRAETEREA libri magis sparguntur; potest enim aliquis per libros toti ferè orbi terrarum simul loqui, & multorum domos & cubicula libri penetrant, quos auctor libri nunquam vidit, & ad quos fortè nunquam admitteretur. DENIQVE, experientia idem docet; nam Ioannes VViclefus viua voce paucissimos peruertit; docuit enim solùm in Anglia, & ibi penè nullos reliquit sui erroris hæredes: at per libros totam Boëmiam peruertit. vide Cochlæum in historia Hussitarum.

AT contrà obiiciunt. PRIMO, quia multa bona sunt in libris hæreticorum, & stultum videtur, propter aliqua mala priuare se etiam bonis: & confirmatur, quia alioqui multorum Patrum scripta comburenda erunt. Item, quia Ecclesia tolerat libros Gentilium, Iudæorum, Turcarum, & veterum etiam hæreticorum, vt Origenis, Tertulliani, Eusebij, Pelagij.

RESPONDEO, veritatem quidem non esse negandam, tamen nec legendam in libris hæreticorum; nam, vt ibi est, nocet, non prodest. Scribit B. Gregorius lib. 5. moral. cap. 11. hoc esse proprium hæreticorum, vt veris falsa permisceant, & bonis mala; nam si sola falsa & mala dicerent, ab omnibus repellerentur; si sola vera & bona, hæretici non essent. Itaq; omnia miscent, vt ex malis bona inficiant, & per bona mala sua abscondant; quæ etiã caussa est, cur Christus & Apostoli prohiberent Dæmones vera dicere, ne videlicet per ea vera fidem sibi acquirerent, & postea falsa etiam illis crederentur. Lucæ 4. *Dominus non sinebat Dæmones dicere; Tu es Christus Filius Dei.* Et Actor. 16. Paulus prohibuit Diabolo dicere: *Isti homines serui Dei excelsi sunt, qui annunciant vobis viam salutis.*

Præterea, etiam non decet, vt veritas ab hæreticis suscipiatur, qui hostes sunt veritatis: vt scribit Gellius lib. 18. cap. 3. apud Lacedæmonios, cùm de summa Reipublicæ ageretur, vir quidam disertus & doctus, sed improbus & impurus, optimam sententiam dixit, quæ cùm placeret omnibus, & iuxta eam decretum faciendum videretur, & tamen ferre non possent, vt optimum consilium turpitudine auctoris fœdaretur, electus est vir quidam grauissimus, qui omnium consensu eandem sententiam diceret, & nulla prioris habita mentione, huius sententia in decretum referretur.

Ad PRIMAM confirmationem de scriptis Patrum, respondeo inprimis, Patres non esse hostes Ecclesiæ, & eorum errata non hæreses, sed humanos esse errores. Præterea, errores Patrum esse errores extinctos & mortuos, qui nocere non possunt; nam error nocet quamdiu defenditur pertinaciter: Patrum autem errores non fuerunt detecti, dum Patres ipsi viuerent, alioqui enim vel ipsi eos emendassent, vel ab Ecclesia eiecti fuissent: sed post mortem eorum detecti, notatiq; sunt, & ab omnibus improbati, sicut etiam ab ipsis improbarentur, si viuerent.

Ad illud de Gentilibus dico, eos tolerari, quia non nocent, cùm sint errores mortui; nulli enim nunc sunt, qui non rideant dogmata Gentilium; nec vnquam audimus Christianos deprauatos libris Gentilium, deficere ad Gentilismum, vt quotidie deficiunt ad hæreticos; quia verò tempore

Apostolorum multi erant, qui propugnabāt dogmata Gentilium; Clemens scribit interdictos fuisse Gentilium libros, lib. 1. Constitut. cap. 7. & eadem de caussa prohibentur libri Gentilium in Concilio Carthaginensi IV. cap. 16.

Ad illud de Iudæorum & Turcarum libris dico, libros Iudæorum & Turcarum melioris conditionis esse, quàm hæreticorum; illi enim sunt aperti hostes Christianorum, nec fallunt sub nomine Christiano, vt hæretici faciunt. Itaque etiam simplicissimi quique nôrunt discernere dogmata Iudæorum & Turcarum a Christianis dogmatibus; discernere autem hæreses non possunt, nisi homines valde docti. Præterea etiam Iudæorum & Turcarum libri prohibentur, quando continent blasphemias in Christum, aut iudicantur perniciosi Christianis, vt patet de Talmud Iudæorum.

Ad illud de Origene, Tertulliano, Eusebio, Pelagio dico, eorum libros permitti, quia hæreses illæ sunt extinctæ, & libri illi prosunt propter antiquitatem.

Argumentum SECVNDVM, ex Paulo, qui 1. Thess. 5. dicit: *Prophetias nolite spernere, omnia probate, quod bonum est, tenete.* est enim sensus; Si quis futura prędicat, vel Scripturas interpretetur, aut verbo, aut scripto, nolite reiicere, sed audite, vel legite, & quod Catholicæ fidei consonum est, accipite, reliquum omittite.

RESPONDEO, Apostolus loquitur de prophetia & scriptis, quę nondum constat, an sint bona vel mala, & talia non vult reiici, nisi prius examinata; sed quādo scriptum aliquod iam est examinatum, & constat esse malum, vult omnino reiici, & talia sunt scripta omnia, quæ nobis prohibentur; sunt enim probata, id est, examinata omnia, & ideo prohibita, quia mala reperta sunt.

Deinde, licet Apostolus ad totam Ecclesiam scribat, tamen nō vult omnia fieri ab omnibus, sed ab iis, qui possunt, & quibus ex officio incumbit, sicut cùm ad Vniuersitatem aliquam mittuntur articuli aliqui suspecti examinandi, non ad omnes, qui sunt in Vniuersitate, pertinet eos examinare, sed solùm ad Magistros, vel quos ipsi designauerint; ita igitur cùm Apostolus iubet, in Ecclesia examinari prophetias, & Scripturarum interpretationes, certè non vult

hoc

hoc fieri à ſartoribus & cementariis, ſed ab Epiſcopis, & aliis, quos Epiſcopi ſibi adiungunt.

ALIVD argumentum ſumunt ex teſtimoniis quatuor veterum Patrum, Dionyſij Alexandrini, Theophyli, item Alexandrini, B. Hieronymi, & Gelaſij; nam DIONYSIVS, vt ſcribit Euſebius lib. 7. hiſtoriæ, cap. 6. cùm reprehenderetur quòd libros hęreticorum legeret, reſpondit, ſe viſionem habuiſſe, qua ſibi dicebatur: *Lege omnia, quæ in manus tuas venient, valebis enim omnia expendere & probare*. THEOPHILVS quoque cùm argueretur quòd Origenem legeret, reſpondit, vt Socrates refert lib. 6. hiſtoriæ, cap. 15. ſe legere, vt quod bonum eſt excerperet, quod malum reſpueret.. Beatus HIERONYMVS in epiſtola ad Alexandrum & Minerium, dicit, ſe legere libros hæreticorum, vt bona inde excerpat, etiamſi ſciat, aliquos propterea de ſe murmurare.

GELASIVS in tomo de vinculo anathematis, probare volens, poſſe Concilium Chalcedonenſe partim recipi, partim non recipi, affert exemplum librorum hęreticorum, qui partim recipiuntur, partim reiiciuntur, & allegat illud: Omnia probate, quod bonum eſt tenete.

Ad hoc vltimum reſpondeo, exemplum Gelaſij in eo conſiſtere, quod ſicut in Concilio Chalcedonenſi quædam erant bona, quædam mala; & quædam recipienda, quædam reiicienda, ita & in libris hæreticorum: non tamen vult dicere, poſſe recipi libros ipſos hęreticorum propter vera admixta, ſicut recipitur Concilium Chalcedonenſe; nam alia ratio eſt Concilij ſanctorum Patrum, alia librorum hæreticorum, vt diximus, quanquam veritas ipſa inſerta libris hæreticorum bona ſit, & recipienda, ſi tamen alibi reperiatur; verba eius hæc ſunt: *Nunquid nam in ipſorum hæreticorum libris non multa, quæ ad veritatem pertineant, poſita leguntur? Nunquid nam ideo veritas refutanda eſt quia illorum libri, vbi prauitas ineſt, refutantur? Aut ideo praui libri ſuſcipiendi ſunt eorum, quia veritas, quæ illic inſerta eſt, non negatur?*

Ad alia reſpondeo. PRIMVM, ex his locis colligi, ſemper in Eccleſia fuiſſe morem vitandi lectionem librorum hæreticorum, alioqui enim nemo iſtos Patres reprehendiſſet. Dico SECVNDO, ſemper conceſſum fuiſſe, & modò etiam concedi Epiſcopis, & aliis multis lectionem librorum hæreticorum,

ticorum, & ideo non mirum, si Dionysius & Theophilus, qui Patriarchæ erant, & S. Hieronymus, qui semper doctissimus est habitus, poterant suo iure omnes libros legere. Dico Tertio, nullam tunc fortasse fuisse legem vniuersalis Ecclesiæ, sed solùm consuetudinem de non legendis libris hæreticorum, exceptis libris Arij; at nunc lex est Ecclesiæ vniuersalis, cui parendum est.

CAPVT XXI.

Posse hæreticos ab Ecclesia damnatos, temporalibus pœnis, & etiam morte mulctari.

IOANNES Huss artic.14. in Concilio Constantiensi, sess.15. recitato, asseruit, non licere hæreticum incorrigibilem tradere seculari potestati, & permittere comburendum. Idem Lutherus in artic.33. & in assertione eiusdem. Nec nouus est error; nam etiam Donatistę olim idem docuerunt, vt Parmenianus, Petilianus, & Gaudentius, vt Augustinus testatur lib.1. contra epistolam Parmeniani, cap.7. Lib.2. contra literas Petiliani, cap.10. Lib.2. contra epistolam Gaudentij, cap.17. & 26. & epist.50. ad Bonifacium.

Contrarium docent omnes Catholici, & aliqui etiam ex hæreticis. Nam Caluinus posteaquam Michaëlem Seruetum tanquam hæreticum publicè supplicio extremo affecisset, & ab aliis sectariis argueretur, libellum edidit, in quo demonstrat, licitum esse in hæreticos gladio animaduertere. Benedictus quoque Aretius in historia de supplicio Valentini Gentilis, eundem Gentilem ob hæresim iure cæsum à Bernensi Magistratu, contendit. Fusiùs verò id ipsum docet Theodorus Beza in libro de hæreticis à Magistratu puniendis.

Nos igitur breuiter ostendemus, hæreticos incorrigibiles, ac præsertim relapsos, posse ac debere ab Ecclesia reiici, & à secularibus potestatibus, temporalibus pœnis, atq; ipsa etiam morte mulctari.

Probatur Primo Scripturis. Scriptura veteris Testamenti Deuteron.13. seuerissimè iubet falsos Prophetas, qui

suadent colere Deos alienos, sine vlla misericordia occidi, & cap.17. postquam dixerat, vt in rebus dubiis consuleretur summus Sacerdos, mox subdit: *Qui autem superbierit, nolens obedire Sacerdotis imperio, ex sententia iudicis moriatur.* Et rursum cap. 18. Propheta falsus interfici iubetur. Et re ipsa legem hanc seruarunt Helias, Iosias, Iehu, & alij, qui falsos Prophetas plurimos occiderunt, vt patet 3.Reg.18. & 4.Reg. 10. & 23. nullum est autem ferè discrimen inter nostros hæreticos & falsos Prophetas illius temporis. nec solùm S.Reges & Prophetæ blasphemos morte mulctarunt, sed etiam Nabuchodonosor (vt dicitur Daniel.3.) edictum constituit, vt quicunque blasphemaret Deum Danielis, id est, verum Deum, interficeretur, & domus eius vastaretur; in quo edicto Deo vero obsequium iustissimum fecit, vt B. Augustinus dicit in epist.50. & alibi.

In nouo Testamento habemus inprimis Matth.18. posse Ecclesiam eos, qui obedire nolunt, à se reiicere, & habere vt Ethnicos & Publicanos, ac proinde permittere eos potestati seculari, tanquam non amplius Ecclesiæ filios. Habemus deinde Rom.13. secularem potestatem, posse scelestos homines gladio punire: *Non enim*, inquit, *sine caussa gladium portat, minister enim Dei est, vindex in iram, &c.* Ex quibus duobus locis apertè colligitur, licitũ esse hęreticos, qui omnium iudicio sunt rebelles Ecclesię & publicę pacis perturbatores, ab Ecclesia abscindi, & à seculari iudice morte mulctari.

PRAETEREA Christus & Apostolus eius hæreticos iis rebus comparauerunt, quæ sine controuersia ferro & igni repelluntur; nam Matth.7. Dominus ait: *Attendite à falsis Prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ouium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces.* Actor.20. *Ego scio, quoniam intrabunt post discessum meum lupi rapaces*; nomine luporum certum est hæreticos intelligi debere, vt pulchrè explicat S. Ambrosius in commentario ad initium capitis decimi B. Lucæ; at lupi rapaces optimo iure occiduntur, si aliter abigi non possunt; pluris enim facienda est vita ouium, quàm mors luporum. Item Ioan.10. *Qui non intrat per ostium in ouile, sed ascendit aliunde, ille fur est & latro.* Vbi nomine furis & latronis intelliguntur hæretici, & omnes seductores, ac sectarum inuentores, vt Chrysostomus & Augustinus exponunt; fures

autem & latrones, quomodo puniantur, notum est. Item 2. Tim.2. hæresis comparatur cancro, qui non curatur medicamentis, sed ferro excindi debet, alioqui perpetuò serpit, & totum corpus corrumpit. DENIQVE Christus Ioan.2. flagello coëgit negociatores egredi templum. Petrus Actor.5. Ananiam, & Saphiram, quia mentiri ausi fuerant Spiritui sancto, occidit. & Paulus Act.13. falsum Prophetam, qui proconsulem à fide impedire conabatur, cæcitate percussit.

Probatur SECVNDO sententiis & legibus Imperatorum, quas Ecclesia semper probauit. Constantinus I. Imperator ad petitionem Nicænæ Synodi Arium cum aliquot sociis in exilium relegauit, vt auctor est Sozomenus lib.1. cap.20. historiæ; item Donatistas supplicio affecit, vt Augustinus refert li.1. contra epistolam Parmeniani, cap.7. & in epist.166. ad Donatistas, vbi enumerat multos Imperatores optimos, qui seuerissimas leges tulerunt contra hæreticos, & vnum solum Iulianum Apostatam hæreticis fauisse.

Deinde Theodosius, Valentinianus, Martianus, & alij religiosissimi Imperatores leges tulerunt in hæreticos, quibus eos interdum aliquot libris auri, interdum omnibus bonis, interdum exilio & verberibus, interdum vltimo supplicio mulctari voluerunt, vt patet C. de hæreticis. L. Manichæos. L. Ariani, L. Quicunque, qua vltima lege, quæ est Valentiniani, & Martiani iubentur occidi omnes, qui praua docere tentant; qui verò eos docentes audiunt, aliquot libris auri mulctari. Iustinianus apud Paulum Diaconum lib. 16. lege edita omnes hæreticos de finibus totius imperij eiecit, concessis trium mensium ad conuersionem induciis; deinde Michaël Imperator apud eundem Paulum Diaconum lib.24. capitalem pœnam in hæreticos constituit.

Probatur TERTIO legibus Ecclesiæ, cap. Ad abolendam, & cap. Excommunicamus, extra de hæreticis, & in Sexto de hæreticis, cap. Super eo, definit Ecclesia, hæreticos incorrigibiles seculari potestati tradendos, vt ab eis debitò modo puniantur. Item Constantiense Concilium sess.15. damnauit sententiam Ioannis Huss; & ipsum Ioannem & Hieronymum de Praga tradidit seculari potestati, à qua ambo exusti fuerunt; denique Leo X. articulum Lutheri damnauit,

Probatur QVARTO testimoniis Patrum. CYPRIANVS libro de exhortatione martyrij, cap.5. postquam retulerat ex Deut.13. necandos esse Pseudoprophetas, subdit: *Si hoc in Testamento veteri fiebat, nunc magis faciendum esse.*

HIERONYMVS in illud Galat.5. Modicum fermentum totam massam corrumpit: *Igitur*, inquit, *scintilla statim vt apparuerit extinguenda est, & fermentum à massæ vicinia semouendum; secandæ putridæ carnes, & scabiosum animal à caulis ouium repellendum, ne tota domus, massa, corpus, & pecora, ardeat, corrumpatur, putrescat, intereant. Arius vna scintilla fuit, sed quia non statim oppressa est, totum orbem eius flamma populata est.*

AVGVSTINVS lib.2. retract. cap.5. & in epist.48. & 50. retractat, quòd aliquando senserat, non esse vi cogendos hæreticos ad fidem, & prolixè probat id vtilissimum; semper tamen excipit supplicium mortis, non quòd illos hoc non mereri putaret, sed tum quia hoc decere Ecclesiæ mansuetudinem existimabat, tum etiam quia nondum vlla extabat lex Imperatorũ, qua hæretici iuberentur occidi; illa enim Lex, Quicunque, C. de hæreticis, paulò post mortem Augustini lata est.

Quòd autem Augustinus existimauerit, iustum esse, si hæretici occiderentur, perspicuum est; nam lib.1. contra epistolã Parmeniani, cap.7. ostendit, quòd si punirentur morte Donatistæ, iustè punirentur. Et tractat.11. in Ioan. *Occidunt*, inquit, *animas, affliguntur in corpore, sempiternas mortes faciunt, & temporales se perpeti conqueruntur, etc.* Vbi dicit falsò illos conqueri, quòd occiderentur ab Imperatoribus: tamen si etiam verum esset, adhuc iniustè conquererentur. Deniq; in epist.50. ad Bonifacium dicit, Ecclesiam quidem nolle vllum hæreticum occidi, tamen sicut domus Dauid non potuit habere pacem nisi Absalon extingueretur, & Dauid pace regni mœrorem mortis filij consolatus est: sic cùm ex legibus Imperatorum contra hæreticos sequitur aliquorum mors, Ecclesiam dolorem materni cordis lenire ac sanare tantorum liberatione populorum.

S. LEO in epist.91. ad Turbium, cap.1. *Meritò*, inquit, *Patres nostri, sub quorum temporibus hæresis hæc nefanda prorupit, per totum mundum instanter egere, vt impius furor ab vniuersa Ecclesia*

Ecclesia pelleretur; quando etiam Principes mundi hanc sacrilegam amentiam ita detestati sunt, vt auctorem eius, ac plerosque discipulos legum publicarum ense prosternerent; & profuit diu ista districtio Ecclesiasticæ lenitati, quæ etsi sacerdotali contenta iudicio, cruentas refugit vltiones, seueris tamen Christianorum Principum constitutionibus adiuuatur, dum ad spirituale nonnunquam recurrunt remediũ, qui timent corporale supplicium. OPTATVS Mileuitanus lib.3. respondens calumniæ hæreticorum, qui ægertimè ferebant duos ex suis à Machario præfecto interfectos: *Videtis*, inquit, *à Mose, & Phinee, & Helia, & Machario similia esse facta, quia ab omnibus vnius Dei vindicta processit.*

S.GREGORIVS lib.1.epist.72.ad Gennadium Exarchum Africæ, laudat eum, quòd magno zelo hæreticos armis persequeretur, & hortatur, vt pergat.

S.BERNARDVS serm.66.in Cantica: *Melius*, inquit, *proculdubio gladio coërcerentur, illius videlicet, qui non sine caussa gladium portat, quàm in suum errorem multos traiicere permittantur; Dei enim minister ille est, vindex in iram ei, qui malè agit: mirabantur aliqui, quòd non modò patienter, sed etiam læti, vt videbantur, ducerentur ad mortem; sed qui minus aduertunt, quanta sit potestas Diaboli, non solùm in corpora hominum, sed etiam in corda, quæ semel permissus possederat. Nónne plus est sibimet hominem iniicere manus, quàm id libenter ab alio sustinere?*

Probatur VLTIMO ratione naturali. PRIMO, hæretici excommunicari iure possunt, vt omnes fatentur, ergo & occidi. Probatur consequentia, quia excommunicatio est maior pœna, quàm mors temporalis. Augustinus lib.1. contra aduers. Legis & Prophetarum, cap.17. dicit, horribilius esse tradi Satanæ per excommunicationem, quàm gladio feriri, flammis absumi, ferísue subigi ad deuorandum.

SECVNDO, experientia docet non esse aliud remedium; nam Ecclesia paulatim progressa est, & omnia remedia experta; primò solùm excommunicabat; deinde addidit mulctam pecuniariam, tum exilium; vltimò, coacta est ad mortem venire; nam excommunicationem contemnunt hæretici, ac dicunt esse fulmina frigida: si mineris mulctam pecuniariã, nec Deum timent, nec homines reuerentur, scientes

non defuturos ſtultos, qui illis credant, & à quibus alantur: ſi in carcerem concludas, vel in exilium mittas, corrumpunt vicinos verbis, & longè poſitos libris, ergo ſolùm remedium eſt, mittere illos maturè in locum ſuum.

TERTIO, falſarij omnium iudicio merentur mortem; at hæretici falſarij ſunt verbi Dei.

QVARTO, ex ratione Auguſtini epiſt. 50. grauius eſt non ſeruare fidem hominem Deo, quàm fœminam viro, ſed hoc morte punitur, cur non illud?

QVINTO, tres cauſſæ ſunt, propter quas ratio docet homines occidendos eſſe, quas pulchrè deſcribit Galenus in libro, cuius titulus eſt, quòd mores animi corporis temperamentum ſequantur, circa finem libri.

PRIMA cauſſa eſt, ne mali bonis noceant, néue innocentes à nocentibus opprimantur; atque hinc iuſtiſſimè omnium iudicio occiduntur homicidæ, adulteri, latrones. SECVNDA eſt, vt paucorum ſupplicio multi corrigantur, & qui noluerunt prodeſſe Reip. viuendo, proſint moriendo; atque hinc videmus etiã iuſtiſſimè omnium iudicio quædam horrenda flagitia morte puniri, licet proximis non noceant, niſi exemplo, vt Necromantiam, quædam nefanda & contra naturam; iſta ideo grauiſſimè puniuntur, vt ceteri intelligant, immania eſſe ſcelera, & non audeant ſimilia perpetrare. TERTIA eſt, quia ipſis hominibus, qui occiduntur, ſæpe vtile eſt occidi, quando videlicet ſemper fiunt peiores, & non eſt probabile vnquam eos ad ſanitatem mentis reuerſuros.

Hæ autem rationes omnes ſuadent hæreticos occidendos; nam primùm nocent proximis magis, quàm vllus pirata vel latro, quandoquidem animas occidunt, immò tollunt fundamentum omnis boni, & Rempub. tumultibus replent, qui neceſſariò religionum diuerſitatem ſequuntur.

Deinde, plurimis prodeſt eorum ſupplicium; multi enim, quos impunitas faciebat torpentes, ſupplicia propoſita excitant, vt cogitent qualis ſit hæreſis, quam ſequuntur, & videant ne fortè vitam præſentem miſerè finiant, & ad futuram beatitudinem non perueniant. Itaq; & B. Auguſtinus in epiſt. 48. teſtatur, plurimos conuerſos eſſe, poſtquam leges Impe-

Imperatorũ non sinebant hæreticos impunitos, & nos quotidie idem videmus fieri in locis, vbi viget inquisitio.

Deniq;, hæreticis obstinatis beneficium est, quod de hac vita tollantur; nam quò diutiùs viuunt, eò plures errores excogitant, plures peruertunt, & maiorem sibi damnationem acquirunt.

CAPVT XXII.

Soluuntur obiectiones.

SVPEREST argumenta Lutheri atq; aliorum hæreticorum diluere. Argumentum PRIMVM, ab experientia totius Ecclesiæ: *Ecclesia*, inquit Lutherus, *ab initio sui vsq; huc nullum combussit hæreticum*; ergo non videtur esse voluntas spiritus, vt comburantur.

RESPONDEO, argumentum hoc optimè probat, non sententiam, sed imperitiam, vel impudẽtiam Lutheri; nam cùm infiniti propemodum vel combusti, vel aliter necati fuerint, aut id ignorauit Lutherus, & tunc imperitus est, aut nõ ignorauit, & impudens ac mendax esse conuincitur; nam quod hæretici sint sæpe ab Ecclesia combusti, ostendi potest, si adducamus pauca exempla de multis. Priscillianus hęresiarcha cum sociis, à Maximo Christiano Imperatore necatus est, vt S. Hieronymus in libro de viris illustribus testatur, & de Donatistis occisis meminit Optatus li.3. contra Parmenianum.

Basilius quidam Magus, ac proinde hæreticus; nam vix vlli sunt verè Magi nõ hæretici, Romę combustus est à Christiano, & Catholico populo, vt B. Gregorius testatur lib.1. Dialogorum, cap.4.

Rursum alius Basilius auctor hæresis Bogomilorum ab Alexio Comneno Imperatore publicè exustus est, vt scribit Zonaras in vita Alexij.

Tempore etiam B. Bernardi, quòd hęretici vltimo supplicio afficerentur, testatur ipse in Cantica serm.66. Temporibus Innocentij III. fuerunt aliquãdo simul exusti C.LXXX. hæretici Albigenses, cùm antea & verbis, & miraculis eos S. Dominicus conuicisset, & multos eorum socios conuertisset. Scribit rem totam B. Antoninus 3. parte, tit.19. cap.1. §.4. historiæ.

Ac vt alios infinitos omittam, Ioannes Hus, & Hieronymus de Praga in Constantiensi Concilio ab Imperatore Sigismundo exusti fuerunt.

Respondet Lutherus ad hoc vltimum exemplum; Ego de hæreticis loquor, Hus autem, & Pragensis non fuerunt hæretici. CONTRA. Saltem Priscillianus, & Bogomiles, & Albigenses fuerunt hæretici. Præterea Ioannes Hus, & nobis Catholicis, & ipsi Luthero hæreticus fuit; quod nobis, notum est: quod Luthero, probatur; nam Lutherus in lib. contra Regem Angliæ asserit impium esse, & blasphemum negare verum panem in Eucharistia cum corpore Domini: & pium, atq; Catholicum, negare conuersionem panis in corpus. At Ioannes Hus vsque ad mortem in contraria sententia fuit, & protestatus est in ea fide se mori, credens firmissimè panis conuersionem in corpus Christi, vt Ioannes Cochlæus refert lib. 2. de historia Hussitarum, pag. 76.

Argumentum SECVNDVM. Experientia testatur, non profici terroribus. RESPONDEO, experientia est in contrarium; nam Donatistæ, Manichæi, & Albigenses armis profligati, & extincti sunt. Item Augustinus testatur plurimos conuersos suo tempore ob metum pœnæ, epist. 48.

Argumentum TERTIVM. Ecclesia tolerat Iudæos, cur non hæreticos? Respondeo PRIMO, Iudæi nunquam susceperunt fidem Christianam, hæretici susceperunt. SECVNDO, Iudæi religionem colunt, quam Deus instituit saltem pro tempore, hæretici eam, quam Diabolus inuenit. TERTIO, secta Iudæorum Ecclesię vtilis est, quia eorum libri sunt prophetiæ nostrarum rerum, & eorum cærimoniæ figuræ nostrorum mysteriorum, & hinc probamus Gentilibus nos non finxisse hæc vaticinia, quandoquidem seruantur à nostris inimicis; denique Iudæi non conantur peruertere Christianos, vt plurimum, sicut faciunt hęretici. Vide Concilium Toletanum IV. can. 55. & 56. & Augustinum in Psal. 59. Item Bernardum in epist. 322. ad Spirenses, & 323. ad Episcopum Moguntinum.

Argumentum QVARTVM, ex Isaiæ 2. *Conflabunt gladios suos in vomeres, & lanceas suas in falces.* RESPONDEO, non est ad propositum; nam vt B. Hieronymus exponit, describit Propheta tempus aduentus Messię, ac dicit futurum tempus altissi-

altissimæ pacis, ita vt homines cõuertant instrumenta militiæ in instrumenta agriculturæ, & non exerceantur vltra, id est, in longum tempus ad prælium; hoc autem tempus impletum est in Christi natiuitate; nunquam enim fuit tam generalis, & tam diuturna pax in toto orbe, quàm tempore Augusti. DEINDE, si verum est nunquam futura in Ecclesia bella, vt Lutherus ex hoc loco deducit, manifestum erit apud Lutheranos nõ esse Ecclesiam, qui & inter se, & cõtra Catholicos grauissima bella mouerunt, quale fuit illud contra Carolum V. in quo captus fuit Dux Saxoniæ & Lantgrauius.

Argumentum QVINTVM, ex Isaiæ 11. *Non occident, & non nocebunt in omni monte sancto meo.* RESPONDEO, argumentum est contra ipsum Lutherum; nam non dicit Propheta quòd Catholici non occident hæreticos, sed potius contrà, quòd hæretici non occident, & non nocebunt Catholicis; loquitur enim Propheta de leonibus, & vrsis, & serpentibus, regulis, aliisque venenatis bestiis, de quibus dixerat: *Et delectabitur infans ab vbere super foramine aspidis, & in cauerna reguli mittet manum suam, &c.* His autem bestiis Diabolus, & hæretici eius ministri significantur, vt Hieronymus, & Cyrillus exponunt, ac dicit, quòd non occident, neque nocebunt in omni Ecclesia; tametsi enim hæretici videntur Ecclesiæ nocere, tamen re vera non nocent, sed eam exercent, & in sapientia, ac patientia proficere faciunt.

Argumentum SEXTVM. Matth. 18. Dominus constituit, vt hæretici haberentur pro Ethnicis & Publicanis, non vt comburerentur. Et Paulus ad Tit. 3. iubet hæreticum vitari, non occidi, ergo non licet eos occidere. RESPONDEO, Christum quidem, & Paulum hoc loco non præcepisse, sed nec prohibuisse, vt comburerentur hæretici: ac proinde nihil ex hoc loco deduci. & hæc est solutio, qua ipse etiam Lutherus vti consueuit; nam in lib. 2. contra Carolstadium, obiicienti Carolstadio, cur vocaret Sacramenta, quæ Christus non præceperat sic vocari; respondit Lutherus, & quare tu prohibes ea vocari Sacramenta, quæ Christus non prohibuit vocari; prętereà Christus & Paulus nusquam iubent adulteros, & falsarios occidi, suspendi fures, comburi latrones, & tamen id fieri, & rectè fieri, neque Lutherus negare auderet.

Argumentum SEPTIMVM. B. Martinus apud Sulpitium

lib.2.ſacræ hiſtoriæ,circa finem, vehementer redarguit Idacium,& Ithacium Epiſcopos, qui procurabant mortem Priſcilliani hæretici apud Imperatorem; eoſdem etiam tanquã ingentis criminis reos propter eandem cauſſam ibidem Sulpitius accuſat.

Respondeo, duabus de cauſſis meritò accuſari illos Epiſcopos. Primo, quia cauſſam Eccleſiaſticam ad Imperatorẽ deferebant; nam Priſcillianus accuſatus apud Concilium, prouocauit à Concilio ad Imperatorem, & hoc Epiſcopi permiſerunt, & de hac re ait B. Martinus, nouum,& inauditum nefas eſt, vt cauſſam Eccleſiæ iudex ſeculi iudicaret. Secundo, quia Epiſcopi illi aſſumpſerunt officium accuſatoris in cauſſa ſanguinis;etſi enim Epiſcoporum eſt hæreticos excommunicare, & relinquere iudici ſeculari, & hortari etiam iudices, vt munere ſuo fungantur, non tamen decet Epiſcopum accuſatorem agere. Quod autem Sulpitius putauerit iuſtè Priſcillianum occiſum cum ſociis, patet ex illis verbis eius: *Hoc modo*, inquit, *homines luce indigniſſimi peſſimo exemplo necati ſunt.*

Argumentum Octavum, 1. Cor. 11. *Oportet hæreſes eſſe, vt qui probati ſunt, manifeſti fiant*, ergo non debent extirpari. Respondeo, ſenſus illius ſententiæ eſt, poſita nequitia Diaboli, qui ſemper hæreſes ſeminat, & natura hominum corrupta, atque ad malum propenſa, & poſtremò diuina permiſſione, neceſſe eſt in mundo hæreſes inueniri, ſicut dicimus, oportet in horto eſſe aliquas malas herbas. & ſicut Dominus ait: *Neceſſe eſt vt veniant ſcandala*, Matth.18. Itaque non iubet Apoſtolus vt hæreſes ſeminemus, vel vt eas pro viribus non extirpemus, ſed ſolùm prædicit id quod ſemper in mundo erit: ſicut ſcandala tollere, & malas herbas de horto extirpare iuſtiſſimè conamur, licet ſciamus nunquam omnia ſcandala tollenda.

Argumentum Nonum, Lucæ 11. Diſcipulis cupientibus comburere Samaritas, Dominus ait: *Neſcitis cuius ſpiritus eſtis.* Respondeo, Primò latiſſima differentia eſt inter Samaritas illos, & hæreticos; illi enim nunquam promiſerant ſe Chriſti religionem ſeruaturos, ſed tunc primùm eis offerebatur, & ideo compellendi non erant; at hæretici promiſerunt, profeſſiq; ſunt ſe Chriſti fidem ſeruaturos, ideo meritò

ritò compelluntur. Deinde Iacobus & Ioannes non tam zelo salutis animarum, quàm amore vindictæ cupiebant Samaritas comburi, & ideo meritò arguuntur. Ecclesia verò zelo salutis animarum, quas hæretici peruertunt, eos persequitur, quo zelo ipse Christus bis flagello eiecit ex templo vendentes oues & boues: *Et mensas nummulariorum subuertit*, Ioan. 2. & Matt. 21. Petrus occidit Ananiam & Saphiram, Acto. 5. Paulus tradidit fornicarium *Satanæ in interitum carnis*. 1 Cor. 5. vt omittam Mosem, Phinees, Heliam, Mathathiam, & alios, qui zelo Dei plurimos occiderunt.

Argumentum DECIMVM, Matth. 13. *Sinite vtraque crescere vsque ad messem*. Hic apertè Dominus de hæreticis loquitur, & prohibet eos occidi, vt Chrysostomus hunc locum exponens ait, vt etiam Cyprianus lib. 3. epist. 3. ad Maximum, & Vrbanum, vbi de hac parabola loquens dicit, soli Domino concessum esse, vel fictilia vasa confringere, vel zizania euellere.

RESPONDEO, nomine zizaniorum non intelliguntur soli hæretici, sed omnes homines mali, vt patet ex ipsa Domini explicatione, ait enim: *Bonum semen, filij sunt regni, zizania filij nequã*. Et infrà: *Sicut ergo colliguntur zizania, & igni comburuntur, sic erit in consummatione seculi: Mittet filius hominis Angelos suos, & colligent de regno eius omnia scandala, & eos qui faciunt iniquitatem, & mittent eos in caminum ignis.* Cùm autem prohibet Dominus extirpari malos, non prohibet ne iste, aut ille occidatur, sed prohibet ne boni conentur omnes malos vbique extirpare, & nullum omnino permittere, id enim fieri nõ posset sine ingenti clade bonorum, & hoc est quod Dominus ait, ne fortè cum eis eradicetis simul & triticum. Itaque parabola generalis est, & solùm docet nunquam futurum ante mundi consummationem, vt omnes mali eradicentur.

Cùm autem in particulari quæstio est vel de hæreticis, vel de furibus, vel de aliis malis; An sint extirpandi; semper considerandum est, iuxta rationem Domini, an id possit fieri sine detrimento bonorum; & si quidem potest fieri, sunt procul dubio extirpandi: si autem non possunt, quia vel non sunt satis noti, & periculũ est ne plectantur innocentes pro nocentibus; vel sunt fortiores nobis, & periculum est ne si

eos

eos bello aggrediamur, plures ex nobis cadant, quàm ex illis, tunc quieſcendum eſt. Ita reſpondet Auguſtinus lib. 3. contra epiſtolam Parmen. cap. 2. hunc locum explicans ſibi à Donatiſtis obiectum. Neque aliud Chryſoſtomus docet, vt patet ex his verbis: *Dominus*, inquit, *prohibet euelli zizania, ne fortè ſimul cum zizaniis herbam etiam tritici euellant; nam ſi tunc trucidarentur hæretici, atrox, & irreconciliabile bellũ orbi inferretur.* Porro Cyprianus non de hæreticis, ſed de malis Chriſtianis in ea epiſtola hanc parabolam intelligit, nec tamen prohibet occidi ſceleſtos, ſed dicit ſolius Domini eſſe diſcernere malos à bonis, & frumenta à zizaniis omnino purgare.

Argumentum VNDECIMVM. Ioan. 6. cùm multi ex diſcipulis receſſiſſent, Dominus ait: *Vultis & vos abire?* Ergo ſic etiam Eccleſia facere debet.

RESPONDEO, negatur conſequentia. PRIMO, quia illi non obligauerant ſe ad manendum, ſicut hæretici ſe per Baptiſmum obligauerunt. SECVNDO, quia decebat vt Chriſtus, qui venerat iudicari non iudicare, non per ſe ſuas iniurias vlciſceretur, ſed eas vindicandas filiis ſuis ſpiritualibus relinqueret, cuius rei figuram habemus in Dauid, qui quouſque vixit, nunquam occidi voluit Semei, qui ſibi maledixerat, ſed tamen in morte præcepit Salomoni, vt ipſe peccatum illud non relinqueret inultum, 3. Reg. 2.

Argumentum DVODECIMVM. Fides eſt donum Dei, nemo igitur ad eam compelli poteſt. RESPONDEO, ſic eam eſſe donum Dei, vt etiam ſit actus liberi arbitrij, alioqui etiam caſtitas, & ceteræ virtutes ſunt dona Dei, & tamen rectè puniuntur adulteri, homicidæ, latrones, & coguntur caſtè, ac iuſtè viuere. Sapientia quoque eſt donum Dei, & tamen ſcriptum eſt Prouer. 29. virga, & correptio tribuunt ſapientiam. Denique fides eſt donum Dei, ſed Deus hoc donum conſeruat variis modis, quorum vnus correptio eſt.

Argumentum DECIMVM TERTIVM. Dominus attribuit Eccleſiæ gladium ſpiritus, quod eſt verbum Dei, non autem gladium ferri, immò Petro volenti gladio ferreo ipſum defendere, ait: *Mitte gladium tuum in vaginam*, Ioan. 18.

RESPONDEO, Eccleſia ſicut habet Principes Eccleſiaſticos, & ſeculares, qui ſunt quaſi duo Eccleſiæ brachia, ita du-

os habet gladios, spiritualem, & materialem, & ideo quando manus dextera gladio spirituali non potuit hæreticum conuertere, inuocat auxilium brachij sinistri, vt gladio ferreo hæreticos coërceat. & hoc fortasse significauit Dominus, cùm prohibuit Petrum, qui erat futurus Princeps Ecclesiasticorum, vti gladio ferreo.

S. BERNARDVS lib. 4. de consideratione: *Quid,* inquit, *tu denuò vsurpare gladium tentas, quem semel iussus es ponere in vaginam? quem tamen qui tuum negant, non satis mihi videntur attendere verbum Domini, dicentis sic; Conuerte gladium tuum in vaginam, tuus ergo & ipse, tuo forsitan nutu, & si non tua manu euaginandus. alioquin si nullo modo ad te pertineret & is, dicentibus Apostolis; Ecce duo gladij hic, non respondisset Dominus, satis est, sed nimis est; vterque ergo Ecclesiæ & spiritualis scilicet gladius, & materialis, sed is quidem pro Ecclesia, ille verò & ab Ecclesia exercendus est: ille sacerdotis, is militis manu, sed sanè ad nutum sacerdotis, & iussum Imperatoris.* Hæc ille. Posset tamen breuius dici, solùm prohibuisse Dominum vsum gladij priuata auctoritate; tunc enim Petrus nondum Pontifex, sed discipulus erat.

Argumentum DECIMVM QVARTVM. Ecclesia non parcit hæreticis nisi semel, Apostolus autem ad Tit. 3. iubet, vt bis ad minimum hæreticis parcatur.

RESPONDEO, etsi nunc tam Latini, quàm Græci codices constanter habeant: *Post vnam & alteram correptionem.* Tamen olim in Græcis & in Latinis penè omnibus, non habebatur, nisi: *Post vnam correptionem deuita.* vt patet ex Irenæo li. 3. cap. 3. Tertul. de præscript. Cyprian. lib. 3. ad Quirinum, cap. 78. Ambrosio & Hieronymo in hunc locum Apostoli. Itaque incertum est quæ sit vera lectio. DICO prçterea, Apostolum non loqui de venia danda hæretico conuerso, sed de admonitione, quæ præmittitur antequam hæreticus excōmunicetur per sententiam iudicis. hoc autem Ecclesia seruat non solùm in hæreticis, sed etiam in omnibus aliis, quos excommunicat, semper enim duas admonitiones vt minimum præmittit.

Argumentum DECIMVM QVINTVM. Hæretici sunt extra Ecclesiam: *At nihil ad nos de iis, qui foris sunt,* 1. Corint. 6. RESPONDEO, sunt extra Ecclesiam, sed cum debito atque obli-

obligatione manendi intus, & ideo cogi possunt vt redeant, sicut cogimus oues, quando de grege fugerunt.

Argumentum DECIMVM SEXTVM. Contra mansuetudinem Ecclesiæ esse videtur velle mortem hæreticorum.

Respondeo PRIMO, non est contra mansuetudinem Ecclesiæ, quia tenetur misereri filiorum suorum, & tunc verè immitis & crudelis esset, si mallet parcere lupis, quàm ouibus. SECVNDO, quia Ecclesia experta est omnes alias rationes, antequam ad vltimum supplicium inferendum adduci posset; nam initio, vt suprà diximus, solùm excommunicabat, deinde videns hoc non sufficere addidit pœnam pecuniariam, tum amissionem omnium bonorum, postea exilium, tandem huc deuenit, vt satis patet ex variis legibus antiquorum Imperatorum, in C. tit. de hæreticis.

Argumentum DECIMVM SEPTIMVM. Fides est libera. RESPONDEO, liberum duobus modis accipitur. VNO modo ab obligatione, quomodo dicimus liberum est vouere castitatem, intrare religionem, & non est liberum frangere votum, egredi religionem; & hoc modo fides in iis, qui eam nunquam receperunt, libera est ab obligatione humani iuris, sed non diuini, & ideo homines non cogunt, Deus tamen puniet. at in iis, qui eam in Baptismo professi sunt, non est libera ab obligatione nec iuris diuini, nec humani, & ideo cogunt homines, vt ea seruetur. ALTERO modo sumitur liberum, vt distinguitur contra necessarium, & hoc modo liberum est non credere, sicut liberum est alia peccata committere, sed hæc libertas non impedit, quin homines malè agentes puniantur, immò potius exigit vt puniantur; nam si liberum est credere, & non credere, ergo potuit credere & manere in Ecclesia, sicut debuit; & quia non fecit, meritò punitur. ita respondet S. Augustinus in epist. 50. ad Bonifacium, & li. 2. contra epistolam Gaudentij, cap. 11. *Datum est homini*, inquit, *liberum arbitrium, sed vt si esset malè faciens, fieret malè patiens.*

Argumentum DECIMVM OCTAVVM. Nunquam Apostoli brachium seculare contra hæreticos inuocauerunt. RESPONDET S. Augustinus in epist. 50. & alibi, Apostolos id non fecisse, quia nullus tunc erat Christianus Princeps, quem inuocarent. tunc enim implebatur illud Psal. 2. *Astite-*

runt

runt Reges terræ, & Principes conuenerunt in vnum aduersum Dominum, & aduersus Christum eius. At postquam tempore Constantini cœpit illud impleri, quod sequitur in eodem Psalmo: *Et nunc Reges intelligite, erudimini, qui iudicatis terram, seruite Domino in timore.* Mox Ecclesia auxilium secularis brachij implorauit.

Finis quintæ Controuersiæ generalis.

LAVS DEO, VIRGINIQVE MATRI MARIÆ.

ERRATA.

Folio 42. ver. 16. μάρτυσι. 61.22. *ministro*. 64.23. *Quod*. 65.10. *Ordinarios*. 72.22. *doceret*. 97.17. *l. Eum qui*. 98.15. *non sit saltem*. 128. 11. *eum esse vnum*. 150.19. *potest*. 154.16. *Conciliis*. 245. 29. *qui*. 291. 25. *Villicus*. 304. 40. *Solebat*. 306. 39. *dele Ad*. 316. 7. מוּקְשׁ & 8. יָקוּשׁ. 322.2. *Hieronymi*. 329. 34. *denegatur*. 355. 18. *abiecto*. 445. 2. *petentes*. 450, 12. *nulla*.

